

TARİH-İ TABERÎ

EBÛ CAFER MUHAMMED BİN
CERİR'ÜT-TABERÎ

TARİH-İ TABERÎ

IV

أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدٌ بْنُ جَعْفَرٍ الطَّبْرِيُّ

EBÛ CA'FER MUHAMMED BİN CERÎR'ÛT-TABERÎ

تَارِخُ طَبْرِ

TARİH-İ TABERÎ

IV

Tercüme

M. Faruk Gürtunca

SAGLAM YAYINEVİ

Prof. Kazım İsmail Gürkan Caddesi
Üretmen Han 29/16 Cağaloğlu - İST
Tel: (0212) 527 52 79 - 513 67 70

Her hakkı Sağlam Yayınevi'ne aittir.

ALİ BİN EBİ TALİB (KEREMALLAHÜ VECHEHU) NUN YAPTIĞI İŞLER VE TALHA, ZÜBEYR VE AYŞE'NİN MUHALEFETİ

Hz. Ali'nin ilk gönderdiği vali Hz. Abdullah bin Abbas'ın kardeşi Abbas oğlu Hz. Ubeydullah idi. Hz. Ali, Ubeydullahı Yemen'e vali göndermiş ve Yali bin Müneyye (r.a.)'ı azletmişti. Ve Hz. Muaviyeyi azlederek Selh bin Hanif (r.a.)'ı Şam'a göndermişti. Ve Ammar bin Şihab (r.a.)'ı Kûfeye gönderip Ebu Musa el-Eş'ari'yi de azletmişti. Hz. Osman bin Hanif'i Basra'ya yollamış, Abdullah bin Amir bin Kurz (r.a.)'ı azletmişti. Kays bin Ubade (r.a.)'ı Mısır'a gönderip Abdullah bin Ebu Serh (r.a.)'ı yerinden almıştı. Ama, Hz. Ubeydullah Yemen'de göreve başlayınca Hz. Ya'li, malını aldı. Mekke'ye geldi. Hz. Ali'nin yanına hiç uğramadı.

Osman bin Hanif (r.a.) da Basra'ya gelince, Abdullah bin Amir (r.a.) şehri ona teslim etti, gitti.

Ammar bin Şihab (r.a.) Kûfe'ye girdi, Talha bin Hüveylid, Ammar'ın önüne çıkıp:

– Geri dön. Bu Kûfe halkı Ebu Musa'dan başka kimseyi istemiyorlar. Sonra, Hz. Osman'ın kanını, senden ve seni buraya gönderenden isterler. Eğer dönersen dön, yoksa başını keserim. dedi. Ammar (r.a.)da geri döndü. Hz. Ali (r.a.)'ın katına geldi. durumu haber verdi.

Ama Mısır halkı üç bölük olmuştu. Abdullah Bin Ebi Serh kaçmıştı. Ve Muhammed bin Ebi Hanif (r.a.) şehri gözetlerdi. Vakta ki Kays bin Ubade (r.a.) Mısır'a geldi. Bir bölüm Mısır'lı ona geldiler. Bir bölük halk da:

– Sabredelim. Ta ki Hz. Osman'ı öldüren o Mısırlılar gelsin. Dediler. Bir bölüm Mısır'lı da:

– Eğer Hz. Ali, Hz. Osman'ın kanını dilemezse biz de ona beyat etmeyiz, dediler.

Ve Selh bin Hanif Şam'a gelince, Muaviye (r.a.) ona karşı asker gönderdi. Ve bu asker onu geri döndürdü. Selh de döndü. Medine'ye geldi.

Kays (r.a.) Mısır'dan, Basra halkının ihtilafı hakkında mektup gönderdi. Bu olaydan Hz. Ali, çok üzüldü. Talha'yı ve Zübeyr (r.a.)ları çağırdı, onlara:

– Bu işe ne tedbir düşünürsünüz? diye sordu. Onlar da:

– Biz sana söylemiştik. Bizi sen dinlemedin. Bizi Mekke'ye gönder. Ta ki biz orada ibadetle meşgul olalım. Halk ta bizim bu işlerde hiçbir ilişkimiz olmadığını anlasın. Sana boyun eğsin. Ve sen savaş hazırlığı yap. Bu fitne savaştan başka bir şeyle oturamaz, dediler. Hz. Ali (r.a.)da:

– O kadar takatım olsa bu kişilere iyilikler ederim. Eğer, o. Fayda vermezse savaş son çaredir, dedi.

Talha ve Zübeyr (r.a.)'lar. Hz. Ayşe'ye haber vermek için izin istemekteydiler. Çünkü, o, Mekke'de idi. Ve Hz. Ayşe'nin kızgınlığı vardı. Hz. Aişe hakkında iftira edildiği zaman, peygamber (a.s.) ondan çok üzüntüler duymuştu. Ve Hz. Ali (r.a.):

– Ya Resulallah. Dünyada kadın çoktur. Eğer gönlün çok üzüldüyse, birini al. Demişti. İşte, Hz. Aişe (r.a.) o günden beri Hz. Ali (k.v.) ile konuşmamış, görüşmemişti.

Hz. Aişe Medine'den gittiği zaman, Hz. Osman (r.a.) muhasara halindeydi. Medine'ye gitmek üzere Mekke'den çıkmıştı ki, Hz. Osman'ın şehid edildiğini işitti. Yine Mekke'ye döndü ve:

– Medine, artık benim yerim değildir. Dedi. Ve Hz. Ali (r.a.)'a beyat edildiğini işitince de bu haberi beğenmedi. Ve:

– Hz. Osman zulümle şehid edildi. Onun kanını istemek gerek. dedi. Medine'den çıkan Medineliler de Mekke'ye gidip onun katında toplandılar ve Hz. Osman (r.a.) nasıl öldürüldü ise o olayı anlattılar. Hz. Aişe ağladı ve:

– Allah Teala Osman'a rahmet eylesin. Onun kanını dilemeniz vaciptir. Dedi. Mekke'nin Bey'i olan Abdullah bin Hadrami:

– Osman'ın kanını isteyene ben ve Mekke halkı beyat ederiz. dediler. Bu haber Hz. Talha ve Zübeyr'in kulağına gitmişti. Hz. Ali, Ebu Musa el Eş'ari'ye haber gönderip:

– Kûfe halkının ne fikirde olduğunu bildir. dedi. O da:

– Senin itaatindedirler. Ve sana beyat ettiler. diye cevap gönderdi Hz. Ali bu habere sevindi. Ebu Musa'yı yine Kûfe'de bıraktı.

Ve bir kişiyi de Şam'a, Hz. Muaviye'ye gönderdi. Bunun adı. Sari-retül Cehni idi. Ona:

– Şamlıların düşüncesi nedir? Bana haber ver. dedi. Fakat Muaviye, ona bir ay cevap vermedi. Ne zaman ondan cevap istese:

– Evet hoş ola. derdi.

Ancak bir aydan sonra Hz. Muaviye Hz. Ali'ye, Kays adında birisi ile cevap göndermişti. Bir mektuba mühür vurdu. İçine hiçbir şey yazmadı. O kişi ile yolladı. Bu adam Hz. Ali'nin katına geldi. Mektubu ona sundu. Hz. Ali o mektubu açtı. Hiçbir şeyin yazılmamış olduğunu gördü:

– Mektupta birşey yazılmamış. Eğer haberin varsa söyle. dedi. Haberci de:

– Aman ver. dedi. Hz. Ali de:

– Emin ol. dedi. Haberci:

– Bütün Şam halkı Hz. Osman'ın kanını senden istemek için beyat ettiler. Bunların sayısı 100.000 kişiden daha fazladır. Hergün Mescid'e geliyorlar. Osman (r.a.) için ağlayıp gözyaşı döküyorlar. dedi. Hz. Ali:

– Ben de Hz. Osman'ı öldüren kişiden rahatsızım. Hz. Osman'ın kanı benim boynumda değildir. dedi. O haberciyi geri gönderdi.

Talha ve Zübeyr (r.a.)'lar izin dilediler, Mekke'ye gittiler. Hz. Ali, halkı savaşa çağırarak, Hz. Muaviye ile savaş yapmak için Şam'a gitmeye niyet eyledi. Askerini topladı. Ve Muhammen bin Hanif'e bir sancak verdi. Ve Hz. Abdullah bin Abbas'ı sağ kanad da ödevlendirdi. Ve Hz. Amr İbni Seleme'yi sol kanata yerleştirdi. Ve Ebu Leyli'yi. Askere öncü koydu. Hz. Osman için gelen kişilerden kimseyi götürmedi. Ve Kays bin Saad'a:

– Mısır askerini topla, benim ardımca gönder. Çünkü ben Şam'a gidiyorum, dedi.

Basra valisi Osman bin Hanif'e de mektup yazdı. Asker istedi. Kûfe'de Ebu Musa'ya emirname gönderip asker istedi. Ve hergün Mescid'de hutbe okuyup halka:

– Hazır bulunun. diye buyururdu. Onlar da daima silahlı olarak hazır beklerlerdi.

Az sonra, Hz. Ali'ye:

– Mekke kavmide muhalefet için bir araya geldiler. diye haber geldi. Ve Hz. Aişe de:

– "Osman'ın kanını isteyin. Demiş, haberleri de Hz. Ali'ye geldi. sonra:

– Talha ve Zübeyr (r.a.)lar da onlarla birlik oldular. Onların katına vardılar ve beyatı bozdular. Haberleri geldi.

Bu haberler, Hz. Ali'ye erişince, o da:

– Her kim ki ahdi bozmuş olsa, Hak Teala ona nusret vermesin. dedi. Ama, hazır olun ki Şam'dan önce Mekke'ye varalım. Çünkü bu farizadır. dedi.

Medine'liler de Talha ve Zübeyr sözünü işitince durakladılar. Hz. Ali ile birlikte Mekke üzerine gitmeyi kimse kabul etmedi. Hz. Ali de üç gün hutbe okudu ve:

– Benimle beyat ettiniz. Beyatın vefası nusrettir. Yardımdır. Dedi. Ona birkaç kişi icabet etti. Ve Hz. Ali Mekke'den yana gitmek hazırlığı yaptı. Lakin, Talha ve Zübeyr'in katında çok asker toplanmıştı. Ayrıca önceleri yemen beyi olan ve Hz. Ali tarafından azledilen Yali bin Meniyye, çok mal ve yiyeceklerle Mekke'ye geldi, onlarla birlik oldu. Yine ayrıca:

1- Said bin As,

2- Velid bin Ukbe,

3- Abdullah bin Amir gibi.

Bütün Ümeyyeoğulları hazır oldular. Ve Hz. Aişe'nin katına gelip beyat ettiler. Hangi yola gidelim diye tedbir düşündüler. Zübeyr ve Talha (r.a.a)lar:

– Medine halkı bizimle muharebe ederler. Çünkü biz, onlarla Hz. Ali'ye beyat etmiştik. dedi. Hz. Aişe'de:

– Madem siz Ali'ye beyat ettiniz, şimdi niçin bozuştunuz? diye sordu. Onlar da:

– Biz beyatı zorla ettik. dediler.

Sonra Talha ve Zübeyr (r.a.)'lar Şam'a Hz. Muaviye'nin huzuruna gitmek tedbirini aldılar. Hz. Abdullah bin Amir:

– Basra'ya varalım. O ülkede bizimle olacak çoktur. Osman bin Hanif'i şehirden çıkarıp, şehri size emanet ederim. dedi. Hz. Talha da:

– Eğer senin kudretin olsaydı, Muaviye gibi onu şehre sokmazdın. dedi. Selh bin Hanif ile Yali bin Meniyye:

– Doğru olan şudur ki biz Basra'ya varalım. dediler. Çünkü Talha (r.a.) kendisinin Basra kavmi tarafından istenilmesini bilmekteydi:

– Senin bizimle gelmen gerekir. Ta ki Basra Halkını Hz. Osman'ın kanını istemeye teşvik edesin. Şöyle ki Mekke'de bu işi yaptın. dedi.

Aişe (r.a.a) da icabette bulundu.

TALHA, ZÜBEYR VE AİŞE (R.ANHÜM) ÜN BASRA'YA GİTMELERİ

Abdullah bin Amir'in ne kadar malı varsa, askere harcasın diye, Hz. Talha ve Zübeyr'e verdi. Ve Yali Bin Meniyye de, askere dağıtıl-sın diye altı yüz deve verdi. Onun bir devesi vardı. Adı Eşkar'dı. Ye-men'den seksen altına almıştı. Hz. Aişe'ye verdi. Yükünü ona bağladılar.

Her kimin nafakası yoksa, gelsin alsın. diye münadi (tellal) bağırt-tı. O kavmdan 1000 kişi hazırlandı. Altıbin deveye ve yüz ata bindi. Ve Hz. Ali de Mekke'ye gitmek üzere hazırlanmıştı. Onlar Mekke'den ayrılınca Ümmü Haris binti Abdülmuttalib, Mekke'den Hz. Ali'ye mektup yazarak, onların Basraya gitmelerini bildirdi. Hz. Ali üzüldü ve:

– Eğer onlar Basra'ya varırlarsa iş kötüleşir. dedi. Onların önünü almak diledi. Selh bin Hanif (r.a.)'ı Medine'ye Bey eyledi. Ve Kasım bin Abbas'a Bey'lik verdi. Mekke'ye gönderdi. Ve kendi, Medine'den beşyüz kişiyle çıktı. Zebede'ye eriştiği zaman onların oradan geçtikle-rini haber aldı. Kendisi Basra ile Kûfe arasında bulunan Zikarda otur-du. Basra'da bulunan Osman bin Hanif'e mektup gönderdi. Bu mek-tapda ona:

– Talha, Zübeyr ve Aişe, üstüne geliyorlar. Kendini iyi saklayasın. dedi.

Hız. Aişe, Vakte ki 1000 kişiyle Mekke'den çıktı. Onlar, Basra'ya gelinceye kadar üçbin kişi oldular. Hız. Ali'nin, onların yolunu keseceğini bildikleri için, kendilerini kara yolundan götürsün diye bir kılavuz tuttular. "Habbab" denilen bir yoldurağına eriştiler. Hız. Aişe kılavuzdan:

– Burası neresidir? diye sordu. O da:

– Buraya "Habbab" derler. dedi. O köşlerin köpekleri, havlamaya, ulumaya başladılar. Hız. Aişe, Hız. Talha ve Hız. Zübeyr'e:

– Ben geri dönüyorum. Zira Hız. Resulullah:

– **"Benim Hatunlarımdan birisi Habbab'a gelince ona köpekler ulursa onun oradan geçmesi sevap ve caiz değildir."** diye buyurmuştu, dedi. Birkaç kişi:

– Bu kişi yalan söylüyor. Buraya (Habbab) demezler. dedi. Bu sözlerle Hız. Aişe'nin gönlü teselli bulmadı:

– Elbette dönerim, kadın kısmının asker arasında ne işi var? dedi.

İlk önce, Abdullah bin Zübeyr'i ileriye karakol gönderdi. Ona:

– Tez geri gel. Çünkü Ali erişti. Asileri alalım, gidelim. dediler.

* *

Hız. Ali de Medine'den çıktığı vakit Peygamberimiz (s.a.v.) in hatunlarından Ümmü Seleme de Hız. Ali'ye gelerek:

– Ben de seninle geleyim. Aişe nasıl ki o askerle birlikte gitti. dedi. Hız. Ali:

– Allah Teala sana haber verir. Sen de evde otur ki Hak Teala Aişe'yi benim elime tutsak etsin. dedi.

Hız. Aişe, bu sözü işitmişti. Hız. Ali'den korkuyordu. O "Habbab" durağına konduğu gün Aişe (r.a.a):

– Ben çaresiz dönüyorum. dedi. Dönmek için çalıştığı sırada, Abdullah bin Zübeyr (r.a.) askerinin arasına geldi:

– Hız. Ali geldi. Diye Tellal bağırttılar. Askerler hemen atlarına

bindi. Hz. Aişe gidemedi. Kılavuz, Hz. Aişe'nin askerini karayolundan iletip ve geriye döndürüp yalnız başına oradan giderdi. Ansızın, Hz. Ali'yi yolda otururken gördü. O mahalle gelmişti:

– Onlar hangi yoldan gittiler? diye araştırıyordu. Hz. Ali kılavuzu gördü. Onu yanına çağırdı.

– Onlar hangi yoldan gitti. Diye sordu. Kılavuz da olduğu gibi haber verdi. Hz. Ali:

– Ben isterdim ki Medine'den çıkmayayım? Her nereye varırsam, yine Medine'ye döneyim. Bu müslümanlar, şimdi ki bey'at ettiler. Orada oturamadım.

Ve Peygamber (a.s.)'ın ahirete göç ettiği günde halifelğe benden münasip müstahak kimse görmedim. Halk Hz. Ebu Bekir'i halife seçti. O da vefat edince yine, halifelik için benden daha müstahak kimseyi görmedim.

Halk Ömere beyat edince bende ona beyat ettim. Ne zaman ki Ömer'i yaraladılar, halifelik işi danışma çaresine düştü.

Halk, Hz. Osman'da ittifak ettiler, ben de kendisine beyat ettim. Vakta ki Osman'ı şehit ettiler.

Müslümanlar gönül hoşluğu ile bana bey'at ettiler. Ben de onları reddetmedim. Halifelği kabul ettim. Şimdi, müslümanlardan el çekip evde oturmak doğru olmaz dedi.

* * *

Hz. Aişe, Basra'nın yakınına erişmişti. Ona:

– Şehre girme. Bu halkın ne fikirde olduğunu bilmiyorum. Önce bir elçi gönderelim. Dediler. Bakalım ne düşünüyor, ne diyorlar.

Hz. Aişe:

– Doğru söylüyorsunuz. Dedi. Abdullah bin Amir'i çağırdı. Ona:

– Beni buraya sen getirdin. Ve Basra halkı benimle eleledir. dedin. Şimdi gel şehre gir. Halkla konuş.

Ondan sonra ben şehre gireyim. dedi. Abdullah da ilerleyip şehre girdi. Aişe hatun da o duraktan göçtü. Basra kapısına kondu.

OSMAN BİN HANİF VE TALHA VE ZÜBEYR ARASINDA BASRA'DA GEÇEN OLAY

Osman bin Hanif, Hz. Aişe'ye Basra'da yardım edecek kişinin bulunup bulunmadığını, anlamak istedi. Kays bin Muğiyre adında birisini çağırdı. Ona:

– Cuma Mescidine git. Orada şöyle nide edeceksin " - Ey Cemaat! Aişe ile gelenler Biz Hz. Osman'ın kanını istemeye geldik. Ve Hz. Osman'ı öldüren ne kıssa yapmalıyız? Biz onunla savaş edeceğiz. Siz ne dersiniz dersin. ,Onlar ne söylerse gel ve bana haber ver." dedi.

Kays ta, kalktı, Cuma Mescidi'ne geldi. Bu sözleri söyledi. Bir kişi ayağa kalktı:

– Eğer, onlar "Bize yardım edin, Hz. Osman'ı katilini öldürelim." derlerse biz de o kişiyi öldürmek için yardım ederiz." diyerek Kays'ı gönderdiler. Kays da bu haberi alıp, Basra beyi, Osman bin Hanif'in katına geldi. Osman bin Hanif, Hz. Aişe'nin şehre sokulabileceğini haber almış oldu. Ertesi sabah da Hz. Aişe askerlerini alıp şehre girdi. Basra'nın ortasında açık bir yer vardı. Oraya "Mezbed" derlerdi. Oraya geldi. Kendisi, deve üstünde mahfesinin içinde oturdu. Askeri de saf bağladı. Hz. Talha sağ kolda, Hz. Zübeyr sol kolda durmuşlardı. Osman bin Hanif de, kendi adamları ile geldi. Bir bucakta durdu. Ve Basra halkı da gezintiye geldiler.

* * *

Sonra Hz. Talha, hutbe okudu, Hz. Osman'ın faziletini ve kendisine ne reva görülen zulmü anlattı. Ve:

– Onu öldüreni bulun, öldürün. dedi.

Hz. Zübeyr de hutbe okuyup Hz. Talha gibi sözler söyledi. Hz. Aişe de hutbe okuyup onun gibi sözler söyledi.

Basra halkı onların bu sözlerini işitince, iki bölük oldular. Bir bölüğü şöyle dediler:

– Doğru söylüyorlar. Hz. Osman'ı öldüreni öldürmek gerek.

Öteki bölüktekiler de:

– Basra'nın içinde Hz. Ali'nin askeri vardır.

Bu sözü söyleyenler de Hz. Ali'yi istemekteydiler. Ve:

– Eğer, Hz. Osman'ı Hz. Ali öldürttü ise onlar Medine'deydiler. Niçin ona beyatte bulundular. Ve şimdi niçin bey'ati bozup Hz. Osman'ın kanını bahane edip savaş yapmak istiyorlar? dediler.

* * *

Böylece, başka şehrin kavmi, ikiye ayrılmış oldu. Bir bölümü Osman bin Hanif ile, bir bölümü de Hz. Aişe ile birlik oldular.

Bir kişi vardı ki adı. Kudemetü's-sadi idi. Hz. Aişe'ye:

– Vallahi Osman'ın öldürülmesi senin kendi perdeni yırtmandan asandır. Sen, bu melun deveye bindin. Bu halkın içine geldin. Ve Peygamberin hürmetini saklamadın. Yaradan'ın perdesini kendi üzerinden giderdin. Eğer sen kendin buraya geldinse, seninle cenk edip seni yine ta yerine iletmek gerektir. Eğer seni zorla getirdilerse, onlarla da savaşmak gerek. Çünkü seni zulümle getirmişlerdir. Onlar hakkın buyruğuna ve Peygamberin hadisine riayet etmeyerek müslümanların anasının perdesini açmışlardır. dedi.

Saadoğullarından bir kişi de:

– Ey Talha! Ey Zübeyr! dedi. Siz, Peygamberin Havarilerisiniz. Peygamberle sohbet ettiniz. Ama, hakkını korumadınız. Öyle ki kendi hatununuzu perde içinde sakladınız da peygamberin hatununun perdesini açtınız. dedi.

Bu sözlere hiç kimse cevap vermedi.

Sonra, Osman bin Hanif'in askerinden Hakim bin Cebele ortaya çıktı. Hz. Aişe (r.a.a)nın askerine saldırdı. Cenk başladı. İki taraftan birbirlerine taşlar atıldı. Çenk çok şiddetli oldu. İki taraftan da adamlar öldü. Savaş, o gün akşama kadar sürdü. Akşam olunca da Hz. Aişe, askeriyle Mezbed'den çekildi.

Orada bir makbere vardı. Ona Mazinoğulları Makberesi denirdi. Orada kondular. Osman bin Hanif de döndü. Sarayının içine girdi, Ertesi gün yine cenk yerine gelindi. Öğle vaktine kadar savaş sürdü. Yine iki taraftan çok kişi öldü. O zaman Hz. Aişe:

– Savaşı kesiniz. Ben kan dökmeye gelmedim. Ben, şunun için geldim ki barış yapıp iyilik edeyim, dileğindeyim. dedi.

O zaman, Osman bin Hanif:

– Sen, Talha'yı ve Zübeyr'i yanından gidermeyince seninle barışımız yoktur. dedi. Hz. Aişe (r.a.a) da:

– Onlar, biz Hz. Ali'ye beyatı zorla zulümle ettik. diye cevap verdiler. Osman bin Hanif de:

– Yalan söylüyorlar. Sen orada değildin. Ama, ben oradaydım. dedi.

O zaman Hz. Aişe:

– Sabreleyin. Kendim mektup yazıp göndereyim, Medine halkından sordurayım. Görelim, nice tanıklık ederler. Eğer onlar:

– Zorla bey'at ettiler. Derlerse, bu kişiler doğrudur. Sen o zaman Basra'dan çık, şehri bunlara ver. Eğer: "Gönül hoşluğu ile beyat edip şimdi o beyatı bozdular derlerse onları ben Basra'dan çıkarayım. Sen şehri koru. Ve bu iki asker, birbirini incitmesinler. dedi.

* * *

Böylece, bu söz üzerine Sulhname yazıldı. Hz. Aişe, Medine'de bir cemaate mektup yazdı. Kaab bin Suri'yi Medine'ye gönderdi. Ve Bu halden sordu. bu haberi de Hz. Ali işitti. Osman bin Hanife bir mektup yazdı:

– Niçin çok iyi bildiğin bir şeyi kuşkuya düşürdün? Hz. Talha ve Hz. Zübeyr bey'at ettikleri zaman, sen Medine'deydin. Ve şimdi sen orada dur. Ben senin yanına askerle geliyorum. dedi.

* * *

Bu hal üzerine, Hz. Kaab, halkı topladı. Medine halkı da mescidde toplandılar. Hz. Aişe'nin mektubu okundu. Hiç kimse cevap vermedi. O zaman Hz. Usame bin Zeyd, ayağa kalktı. dedi ki:

– Hz. Talha ve Zübeyr bey'ati, Malik bin Ejder'in korkusundan etti.

Medine emiri olan Selh bin Hanif.

– Vurun bu yalancıya ki yalan söylüyor. Dedi. Bir kavga koptu. Üsame'yi ayak altına aldılar. Öyle ki ölüm haddine eriştiği bir sırada, Hz. Süheyb bin Sinan ve Ebu Eyyüb ve Muhammed bin Meslem'e kal-kıp Üsame'yi ellerinden aldılar.

– Bu zavallıdan ne istiyorsunuz? Biz de biliyoruz ki beyati Hz. Talha ve Zübeyr korkularından etti. dediler.

Sonra Hz. Aişe'nin elçisi olan Kaab bin Suri geri döndü. Basra'ya geldi. Medine'de her ne görmüşse olduğu gibi söyledi.

Osman bin Hanif de:

– Bana Hz. Ali'den mektup geldi. "Ben oraya varıncaya dek dur." diyor. Ben halifeye boyun eğirim. dedi.

Kaab bin Suri geldi. Hz. Aişe'ye böylece haber verdi. Vakta ki gece bastı. Talha ve Zübeyr askerle valilik konağına dayandılar. Kapıda kırk kişi vardı. Onları öldürdüler. İçeri girip Hz. Osman bin Hanif'in adamlarını oradan çıkardılar. Osman bin Hanif'i tuttular. Ertesi günü onu öldürmek için getirdiler. Hz. Aişe:

– Öldürmeyiniz. O peygamberle sohbetle bulunmuştur. dedi. Sonra Hz. Talha ve Zübeyr onu serbest bıraktılar.

* * *

Osman bin Hanif de dönüp Hz. Ali'nin yanına geldi. Hz. Ali, Osman'ı görünce:

– Ey Osman ne haber var? diye sordu:

– Talha ve Zübeyr (r.a.lar) Basra'yı tuttular. Ertesi günüydü. Talha ve Zübeyr Mescid'e gittiler. Minbere çıktılar. Hutbe okudular:

– Ey Müslümanlar, deiler, Siz Hz. Osman bin Affan'ın faziletinin nice olduğunu bilirsiniz. Ondan kimse hiç incinmedi. Ama, valileri zulmettiler. Ve biz onu azletmek ve herkesi rahata erdirmek dilerdik. Ama onun ölürülmesini hiç dilememiştik. Kavga edildi. Onu öldüreni öldürmek istiyoruz.

Minberde Hz. Talha ve Zübeyr, ikisi de bir birinin yanındaydı. Hz. Talha her ne söylerse, Hz. Zübeyr de onu diyordu. Bu sırada, o cemaat arasından bir kişi ayağa kalktı:

– Ey Talha! Dedi. Hz. Osman hakkında senin mektubun Medine'den size gelmez miydi? Şimdi, olayı, sen bize söylüyorsun? Sonra Hz. Zübeyr'e de:

– Senin de mektubun Kûfe halkına gelmez miydi? dedi.

Bundan sonra, yine, Kaysoğullarından bir kişi kalkıp dedi ki:

– Siz Hz. Ali'ye beyat ettiniz. Şimdi halife olduğu için onun kusurunu söylüyorsunuz. Ama, o haksız yere hükmetmedi ki kimse ona kusura bula. Dedi. Bunun üzerine Halk Hz. Talha ve Zübeyr'e kılıç çektiler. Ve Abdülkays kabilesinden çok kişi hamle ettiler. Fitne yatıştı. Hz. Talha ve Zübeyr'i minberden indirdiler, kovmaya geldiler ve:

– Hz. Osman'ı öldürmek için Basra'dan Medine'ye gelenleri isteyiniz dediler. Ama o mal Beytül Maldeydi, onu yağmaladılar. "Orada nice kişi vardı. Filan kişi filan kişi vardı ve filan kişi onunla birlikteydi. Diye gammazlık ederek o kişileri bulup öldürdüler."

* * *

Bundan sonra, Hz. Talha ve Zübeyr, etraftaki şehirlere mektuplar gönderdiler. Ve:

– Biz Basra'da şöyle eyledik, böyle eyledik. Siz de öyle edin. Ve Hz. Ali'nin üstüne de varın: "Hz. Osman'ın kanını isteriz." deyin. dediler.

İlk önce, Mescid'de Hz. Ali için söz söyleyen Hz. Hakim bin Cebele idi. Onu aradılar, buldular ve Hz. Ali'nin savaşına halktan beyat istediler. Ve açıktan açığa:

– Hz. Osman'ı şehit etmeye Hz. Ali sebeptir, zira öyle olmasaydı onu şehit edenleri kendi yanında saklamazdı. dediler. Hz. Talha ve Zübeyr mescide vardılar. ve Kaysoğulları kabilesiyle beyatleştiler. Kavm ve kabile şehirden çıktılar.

Çünkü Basra'da onlar çok şöhretliydi. Hakim bin Cebele (r.a.) mescid kapısına gelip:

– Ey Talha ve ey Zübeyr! Hz. Ali'ye beyatinizi bozup Allah'a karşı asi oldunuz. Ve bu kadar müslümanın kanına girdiniz. dedi.

Hz. Talha:

– Ey Hakim, dedi. Ey hakim. ben seni arıyor, diliyordum, sen Basra'da mıydın? dedi.

Hız. Hakim'in de kabilesi çoktu. Mescid'den çıktılar. ve Hız. Talha'nın askeri ile ta Mezheb mahallesine kadar cenk ettiler. Savaş çok çetin oldu. Hız. Talha'nın ve Zübeyr'in askeri çoktu. İlk önce Hız. Hakim'i şehid ettiler. Bir kişi Hız. Hakim'in dizine öyle bir kılıç salladı ki ayağını yere düşürdü. Ama o, bir ayağı ile sıçradı o ayağına kılıç vuran kişinin boynuna öyle şiddetli bir kılıç vurdu ki başı yere düştü. Böylece halk toplanarak Hız. Hakem'in kavminden yetmiş kişiyi öldürdüler. Geri kalanı kurtuluşu kaçmakta gördüler.

* *

Hız. Talha ve Zübeyr Basra'nın beyatini tamamlayınca her şehre mektuplar gönderdiler, asker istediler.

Ve Hız. Aişe de Kûfe şehrinden bir kişiye mektup gönderip Zeyd bin Serhan'ı istedi.

– Eğer, bana gelmezsen Ali'nin de katına varma. Aişe'ye mektup yazıp:

– Hak Teala bana: "Cenk eyle!" buyurmuştur. Sana ise:

– Evde otur! Kadınların işi ev işidir. Sen ise kendi işini bana buyuruyorsun. Ve benim işimi sen işliyorsun. Bir çok acaib bir iştir.

Hız. Aişe'ye her gün şöyle haberler gelirdi:

– Hız. Ali, Zikar'da oturuyor. Kûfe'den ve Medine'den asker topluyor.

Herkesin haberi oldu ki Basra halkının çoğu, Hız. Ali'dendir. Bunları öğrenen Talha ve Zübeyr çok üzüldüler. Hiç bir yerden ne Iraktan, ne Şam'dan onlara asker gelmiyordu. Çünkü büyük bir işe girişmişlerdi. Ve işlerini ileriye götüremiyorlardı. Bunun üzerine halkı bir yere topladılar. Hutbede bulunup şöyle dediler:

– Hız. Ali Zikar'da oturmaktadır. Şimdi bize 1000 kişi gerek. Ta onların üstüne saldıralım. Halkı da ondan kurtaralım. Ama, bu dileğe kimse cevap vermedi.

O zaman Hız. Zübeyr kalktı:

– Benim isteğim sizden yardımdır. Şimdi sizden yardım isterim, niçin yardım etmiyorsunuz? dedi. Yine hiç kimse cevap vermedi. Herkes sustu. Hz. Zübeyr:

"La havle vela kuvvete illa billahil aliyyil azim. Resul-i Ekrem (s.a.v.)'in haber verdiği o fitne budur, dedi. Halk, şaşkına dönmüş olarak. Çünkü ben de siz de hep şaşkına dönmüşüz. deyip sustu. Sonra minberden indi.

CEMEL GÜNÜ CENGİ

Bu haber Hz. Ali'ye erişti. O da her tarafa mektup yolladı. Asker istedi. Özellikle Kûfe'ye gönderdi ki onların çoğunu kendisinden biliyordu. Ve Ebu Musa el-Eş'ari (R.T. Anh). Kûfe halkını her vakit Hz. Ali'ye muhabbetli göstermekteydi.

Ama, ne Kûfe halkının, ne de Ebu Musa el-Eş'ari'nin gönlü Hz. Ali'ye yatkın değildi. Ebu Musa, valiliğinin elinden alınmasından korkardı. Hz. Ali Kûfe'lilere mektup gönderip:

– Ben, bütün cihanda sizi seçkin eyledim. Bu, asıl işten kurtulduğum zaman size geleceğim. Sizin aranızda bulunacağım. Ne kadar asker toplayabilirseniz toplayın ve gönderin ki bana gelsinler. dedi. Hem de Muhammed bin Ebi Bekiri ve Muhammed bin Cafer bin Ebi Talib'i Ebu Musa el-Eş'ari'ye gönderdi ve:

– Kûfe halkını savaşa hırslı ve hevesli kılman gerektir. Elinden geldiği kadar asker gönderesin.

Ebu Musa'nın gönlünün kendisiyle birlik olduğunu sanıyordu. Vaktaki Hz. Ali'nin elçisi Kûfe'ye geldi, Talha ve Zübeyr (r.a.)ların da elçileri Kûfeye gelmişlerdi.

Hz. Ali'nin elçileri Kûfe'ye gelince halk Ebu Musa'ya:

Hz. Osman, ölmezden önce, sağ iken cengetmek belki doğru olabilirdi. Ona nusret edeydin. Biz ise halka onu öldürsünler fikrini yaydık. Şimdi bizim oraya varmamız doğru olmaz. Eğer savaşmak gerekse, Hz. Osman'ı şehid edenlerle savaşmak gerekir, dediler.

Hz. Ebu Musa Hz. Ali'nin elçilerine:

– Biz o kişiyle cenk ederiz ki Hz. Osman'ı onlar öldürmüşlerdir.

Ötekiler de:

– Ey Eba Musa! Utanmaz mısın ki Hz. Ali'nin bey'ati senin üzerindedir. dediler. Ebu Musa da:

– Hz. Osman'ın beyati sizin üzerinizde değil miydi? Onu niçin öldürdünüz. dedi.

Onlar da:

– Kim öldürdü. dediler.

Ebu Musa cevap vererek:

– Önce sen öldürdün ki adın Muhammed bin Ebi Bekir'dir. dedi.

Elçiler geri döndü. Hz. Ali'ye, Ebu Musa'nın sözlerini bildirdiler. Hz. Ali (Keremallahi vechehu) üzüldü. Yazıp yazıp Malik bin Eşter ve Abdullah bin Abbas (r.a.)ları Ebu Musa'ya gönderdi. Onlar da Kûfe'ye geldiler. Mescid'e gittiler. Hz. Ali'nin mektubunu halka okudular. Ebu Musa minbere çıktı. Hutbe okudu. Ve:

– Ey Kûfeli halk! Dedi. Ey bu zamanın kişileri! Kureys'ten iki kişi geldi. Mülkü istiyorlar. Onların biri Hz. Ali, birisi de Hz. Talha'dır. Her kim bu cihanı istiyorsa varsın. Ve her kim ahiret cihanını istiyorsa varmasın. Çünkü, asıl olarak Hz. Osman öldürülmeden önce, varmamız gerekti.

Hz. İbni Abbas ona:

– Allah Teala'dan kork ki halkı cihattan alıkoymaktasın. dedi. Ebu Musa'da:

– Ey Abbas oğlu! Dedi. Siz, Hz. Osman'ın beyatine vefa göstermediniz. Biz şimdi bu kimseye beyat etmeyiz. Onun buyruğuna girmeyiz. Önce Hz. Osman'ın kanını isteyiniz. Ondan sonra bizden yardım isteyiniz.

O zaman, Malik ve Abdullah (r.a.)lar geriye döndüler. Hz. Ali'nin katına geldiler. Hz. Ali üzüntü içinde kaldı. Onlardan ümidi kesildi. Sonra kendi oğlu Hz. Hasan'ı ve Ammar bin Yasir'i gönderdi. Onlar da gittiler. Gittiklerinin ertesi günü Malik bin Ejter, Hz. Ali'ye:

– Ey Müminlerin Emiri! dedi. Bu halk Ebu Musa ölmeyince, senin sözüne icabet etmezler. Beni yolla. Ta ki Ebu Musa'yı ben öldüreyim. dedi.

Hz. Ali de:

– Var git, dedi. Eşter oğlu Malik de gitti.

Ammar ile Hasan Kûfe'ye gelince, Cuma Mescidine vardılar. Kûfe halkı da Hz. Hasan'ın çevresinde toplandılar. Hz. Hasan bu halka rağbet gösterdi. Sonra, Ebu Musa (r.a.) Hz. Hasan'ın katına geldi. Önce:

– Ey Ammar. dedi. Hz. Osman'ın kanını niçin helal tuttunuz? dedi.

Ammar da:

– Ey Ebu Musa! Niçin böyle söylersin? Hz. Osman'ı şehid eden-den bizde şikayetçiyiz. Onun valileri zulmettiler: "Onları azlet." diye halk toplandı. O arada onu şehid ettiler. Onlardan hepimiz bıkkınız. dedi.

Bundan sonra da Hz. Ali oğlu Hasan:

– Ey Ebu Musa! Niçin bu halkı bize yardım etmekten alıkoyuyorsun? dedi. Ebu Musa da:

– Ben alıkoymuyorum. Ama bu halk benden fikir alıyor. Ben de doğrusunu söylüyorum ki, Peygamber (s.a.v.):

- **"Mü'minlerin meşveret etmesi, birbiriyle müşavere etmesi gerektir."** Diye buyurmuştur. Madem ki birşey soruyorlar, emaneti iade etmek gerek. Bu işe fitne derler. Allah Teala Hazretleri, halkı bu fitneye mübtela kılmıştır. Bu aradan uzak olmak gerek. dedi. Hz. Ammar, onun sözünü kesip:

– Peygamber (s.a.v.) senin gibi kişi hakkında: "Hakkı, batıldan ayırt edemez " dedi. Temimoğullarından bir kişi ayağa kalkıp, Ammar'a:

– Senin, bizim beyimize sövmek ne haddin? dedi. Hz. Ali'nin oğlu Hasan o kişiye kızıp darıldı. Böylece halk iki bölük oldu. Kimisi Hz. Ali'den, kimisi de Ebu Musa'dan yana taraf tuttular. Yine Hz. Osman'ın kanı için Ebu Musa halkı ayaklandırdı. Sonra yine:

– Oturun! dedi. Minbere çıktı. Hutbe okuyarak:

– Ey müslümanlar! dedi. Fitne devri başlayınca batıl hak olur. Ve hak da batıl olur. Böylece her kim o vartaya girirse ona **Fitnecngiz**

derler. Herbiriniz evinize varın. Güzel güzel oturun. Bir kişi ne zaman çaresiz kalıp kapınıza gelirse ve yardım dilerse ona yardım edin. Evinizin dışında kimseye yardım etmeyin. dedi.

O zaman Hz. Hasan:

– Ey kişi! Sen minberde neylersin? Minber bu gün Hz. Ali'nindir. Eğer, onun beyatı boynunda yoksa minberden aşağı in, dedi.

Ve yine Hz. Hasan Hz. Musa'ya:

– Bu halk varıp Hz. Ali'ye yardıma yüz tuttular, sen. Dille onları bu yardımdan alıkoyamazsın. dedi. Sonra da: Hz. Kaaka İbni Amr'da kalktı, dedi ki:

– Ey halk! Siz benim öğüt ve şefkatimi bilirsiniz. Benim sözümü işitin. Hepiniz, küçük-büyük Ebi Talib oğlu Ali'nin katına varın. Ve ona yardım edin. Kötü sözleri işitmeyiniz ve Ebu Musa'nın fermanını dinlemeyiniz. İşte, ilk önce Hz. Ali'ye ben gidiyorum. dedi.

Bir de fasih, güzel konuşur kişisi vardı. Adı Sahban oğlu Savhan bin Azer Bin Sa'saa idi. Halk için hutbe okudu, ve:

– Ey Müslümanlar! dedi. Bu halka şundan ötürü imam gerektir ki:

1- Halkın işini din üzerine görsün.

2- Dünya işlerini adaletle işletsin,

3- Birbirinizden hakkınızı alsın.

4- Zalimlerden de mazlumların feryadını bırakmasın.

5- İşte, böyle bir kimse imamlığa ve emanete layıktır. Ve din yolunda herkesten bilgin olmalıdır ve Peygamber (s.a.v.)e yakın olmalıdır. dünya sevgisinden uzak bulunmalıdır. Bütün bu hasletler mü'minlerin emiri Hz. Ali'de vardır. Ve hak onundur. Düşmanların arasını düzeltsin diye ve ayrılık-gayrılık ortadan kalksın diye ve hak batıldan ayırt edilsin diye, O, sizden yardım istemektedir. Artık icabet eyleyin. Gidin ona yardım edin, ona karşı kusurda bulunmayın.

* * *

Sonra da Hz. Ali oğlu Hasan hutbe okuyup şöyle dedi:

– Ey Kavm! Hz. Ali sizin imamınızdır. Bu kavm, müslümanlar arasında fitne saldılar. Önce beyat ettiler. Sonra da beyatı bozdular.

Allah'a asi oldular. Ve emirül müminin Hz. Ali (r.a.) sizi şundan ötürü istiyor ki ta ki hasımların ve kavimlerin arasını düzeltsin. Ayrılık gayrılık aradan gitsin? Sizinle fırsat bulsun. Eğer bunları kabul ederlerse ne ala, kabul etmezlerse Allah Teala'nın hükmü ne ise onlara icra etsin. Varın, Mü'minlerin emiri Hz. Ali (r.a.)'ın yardımına gecikmeyiniz. Birbirinize bakmayınız, her kişi kendi suçu ile kalır. Ve kendi ameli-ne göre derece alır.

* * *

Hz. Hasan'ın bu sözleri üzerine bütün halk ona uyup:

– Sem'an e taaten hepimiz senin önünce gelelim ve yardımımızı senden esirgemeyelim. Emirülmüminin Hz. Ali (r.a.)'ın önünde canımızı feda edelim. dediler.

Bundan sonra da Amr oğlu Hz. Zeyd hutbe okudu. O da:

– Ey Kavm! dedi. Bu zat, Mü'minler Emiri Hz. Ali'nin oğludur. Ve Peygamber (s.a.v.)'in uzuvlarından bir uzuvdur ki onu size elçi gönderdi. Ve görün, ne türlü keremde bulundu ki kendi oğlunu gönderdi. O ki Resul (s.a.v.)'in kızının oğludur. Topunuz, büyük, küçük ondan yana varın. Baş ve can feda kılın.

Bunun üzerine bütün halk:

– Baş üstüne. Dediler. Hz. Ebu Musa ses çıkarmadı, sustu, kaldı. Utanç bir yüzle bakıp duruyordu. Hz. Ali'nin hışmından da korkuyordu.

İşte bu vakitte, ansızın, Hz. Malik bin Eşter şehre girdi. Ve sultan sarayına vardı. Ve Ebu Musa'nın adamlarına:

– Tez, bu yerden çıkın. diye buyurdu. Onlar da:

– Bizim ulumuz gelsin. Sonra çıkarız! dediler. Hz. Malik gürzünü eline alıp onların başlarını yardı. Hepsini konaktan çıkardı. Onlarında hepsinin başları yaralı olduğu halde Mescide Ebu Musa'nın katına gittiler.

– Sakın saraya varma. Malik bin Eşter, bizi oradan çıkardı, sürdü dediler.

Ebu Musa'nın bu valilik konağında çok malı vardı. Minberden aşağı indi. Ayrılıp gitti. Halkta kalabalıkla onunla birlikte gittiler. Ma-

lik, elinde çomakla duruyordu. Musa, valilik konağına girmek istedi. Malik:

– Ey fesatçı! Bu sultan sarayı, bu valilik konağı Hz. Ali'nindir. Şimdi sen halkı ondan nasıl menedersin. Hem, sen bu sultan sarayında neylersin?" dedi.

Hız. Ebu Musa da:

– Bu gün bana aman ver. Başka bir yere gideyim. Dedi. Malik de:

– Bir saat bile aman bile vermem. dedi. Ve giysilerinin ve kumaşlarının çıkarılmasına emir verdi. Her ne eşyası varsa konağın kapısına götürüldü. Oraya yığıldı. Musa Malik'ten, yine aman diledi.

Bunun üzerine Malik bin Eşter, akşama kadar aman verdi. O da bir yer bularak oraya gitti. Hız. Hasan, Ammar ve Malik o gece o vali konağında kaldılar. Ertesi gün Hız. Hasan gitti. Ve onunla birlikte yedi bin kişide at ve silahı ile birlikte gittiler. Kûfe'de ne kadar genç varsa, ve ulu kişi varsa ona katılıp gittiler.

Hız. Ali, bunu öğrenip bir menzil ileride karşılayıcı çıktı, onları tatlı dil, güler yüzle karşıladı:

– Ey Kûfe ehli! dedi. Size şu işte bulunayım ki İslam dininin merkezi siz olasınız. Hem de siz Hız. Ömer vaktinde acemlerle cenk ettiniz. Müslümanlığı ta doğu illerine ilettiniz. Ve şimdi ben sizi şunun için çağırdım ki bize yardım ediniz. Şu bize muhalefet eden bu kardeşlerimizi Hakka davet edelim. Eğer bize uyarlarsa kabul edelim. Önceki geçmişlerinden geçelim. Eğer bize uymazlarsa onlara müdahale edelim, onlara güler yüz gösterir gibi olalım. Ve eğer eza edip düşmanlık ve sitem kılarlarsa Allah Teala'ya yalvaralım. Ta ki onları bizden gidersin. Onda iyilik, salah varsa onu yapalım. Diyerek sözlerini bitirdi. Sonra o askeri Zikar'da kondu. Ve ertesi gün Hız. Kaa'ka bin Amr'ı Basra'ya elçilikle gönderdi. Ve ona:

– Var git. Onları beyate öncü ol. Onlara öğütlerde bulun dedi.

Bu buyruk üzerine Hız. Ka'ka, Basra'ya vardı. Hız. Aişe, Hız. Talha ve Zübeyr onu görünce ona:

– Niçin geldin? diye sordular. Hız. Ka'ka da:

– Müslümanların iyiliğini, salahını istemeye geldim. Şimdi sizler ne dersiniz. dedi. Onlar da:

– Hz. Osman'ın kanını isteriz ve salah dileriz dediler. Hz. Ka'ka'da:

– Hz. Osman'ın kanını istemekte fesat vardır. salah yoktur, olmaz. Ve bu iş önce ve sonra size kalmaz. Şundan ötürüdür ki siz, Basra'da üçyüz kişi öldürdünüz. Üçbin kişinin de gönlünü kırdınız. Onlar, işte o kanı sizden istiyorlar. Ve siz bu işi ne kadar çoğaldırırsanız, hal-kin gönlünde de kini o kadar fazla olur, dedi.

Hz. Aişe (r.a.):

– İyi söylüyorsun. dedi. Ya sen ne düşünüyorsun? diye Hz. Ka'ka'ya sordu. O da:

– Ben derim ki fitneyi söndürüp barış yapmak gerek ve akibeti gözetmek gerek. Afiyet ve iyilik anahtarı sizin elinizdedir. Eğer bu iyilik kapısını açarsanız, selamet bulursunuz. Eğer ki bela kapısını açarsanız, korkarım ki bu fitnede siz perişan olur, hüsrana uğrarsınız. Ondan sonra da sizin sebebinizden dolayı çok kişilere de kötülük glir. dedi.

Hz. Aişe:

– İyi dedin. Eğer Hz. Ali'nin fikri iyilik bulsun yolundaysa, Hz. Osman'ın üzerine gidenleri yanından ayırsın dedi.Hz. Kaka' da:

– Zaten Hz. Ali'de beni bu iş için gönderdi. diyerek Hz. Ali'nin yanına döndü ve:

– Onlar barış ve iyiliğe kavuşulmasına razı oldular. dedi. Bu haber:

– Barış yapılıyor, diye Basra'ya yayıldı.

Bundan sonra Hz. Ali askerini aldı, Basra kapısına geldi. Ve Kûfe askerine:

– Ey Kûfeliler! Her kim ki sizin aranızda Kûfe'den Hz. Osman'ın üzerine Medine'ye vardı ise bizim aramızdan çıksın. Fakat, o askerın arasında, Hz. Osman (r.a.)'ın üstüne varmış olan çok kişi vardı.

Malik bin Eşter (r.a.) ile Adiyy bin Hatem ve çok ileri gelen kişiler vardı. Hepsi toplanıp:

– Onlar barış istiyorlar, ama onların bu barışı bizim kanımızı istemektir. Eğer bu barış tamam olursa, bizim cihandan gitmemiz gerek. dedi.

Adiyy bin Hatem de:

– Doğrusu şudur ki, onlar eğer barış yaparlarsa, biz de onun hilesini yapalım. dedi. Böylece savaştım. Öyle bir savaş yapalım ki onlar bilemesin. dedi. Vakta ki gece bastı. Basra'lı bir kişi Hz. Talha ile Zübeyr'in katına geldi ve:

– Bana bin kişi veriniz. Şimdi Hz. Ali sizin barış yapacağınızı sanmaktadır. Güven içinde oturuyor. Ben onun üstüne bir gece baskını yapayım dedi. Onlar da:

– Onlar müslümandırlar. Ali, Peygamberin amcasının oğludur. Ve hiç bir zaman ümmet, birbirleriyle savaş etmez ve biz de hepimiz bir dindeniz. Bundan ötürü, bize savaş yapmak layık değildir. dediler.

Ve hem o gece Hz. Ali'nin adamlarından birisi Hz. Ali'nin katına geldi. O da bir gece baskını yapmak istedi. Hz. Ali de ona tıpkı bu cevabı verdi:

Hz. Ali üç gün bu barış üzerine karar eyledi. Halkı barışa çağırdı. O barış üzerine Ka'kaa:

– Çıkın! dedi. Hiç kimse çıkmadı. Üç günden sonra Hz. Ali atına bindi, durdu. Hz. Talha ile Zübeyr'i çağırdı ve:

– Allah hakkı için dışarı çıkın. Ta ki size bir çift sözüm var, söyleyeyim. dedi. İki de ordunun arasından çıktılar. Biribirinin yanı başında durdular. Öyleki atlarının başları biri birine eşitti. Hz. Ali:

– Ey kardeşler! Benim için asker ve silah hazırladınız. Eğer Allah Teala size benim cengimden sorarsa hüccet getirebilir misiniz? Hele ben bir hüccet, bir belge getiremem. Ve şunu diyelim ki bizimle sizin aranızda, mesela, akrabalık, yakınlık yoktur. Ve benim beytim de sizin boynunuza borç değildir. Ama Peygamberimizin arkasında namaz kıldık. Onunla sohbet ettik. Şimdi ben size ne yaptım ki kanım size helal oldu? diye sordu.

Hz. Talha 'da:

– Sen adam gönderdin. Onlar, Hz. Osman'ı şehit ettiler. dedi.

Hz. Ali de:

– Aramızda Allah'tan başka kimse yoktur. Öyleyse gelin el kaldıralım. Hak Teala'ya dua eyliyelim ve:

– Yarabbi! Osman'ın öldürülmesine sevinenlere lanet eyle! diyelim. Ta ki lanet kime gelir, görelim dedi. Hz. Talha ses çıkarmadı, sustu. Hz. Ali, Hz. Zübeyr (r.a.)'da:

– Hatırında mı, dedi, ben Medine'de Haşimoğulları mahallesinde oturuyordum. Sen Peygamber (a.s.) ile geçmiştin. Peygamber (a.s.) bana bakıp gülmüştü. Sen o zaman Peygamber'e:

– Ebu Talib oğlunu hiç bir zaman elden uzak tutmazsın. deniştin. Allah'ın Resulü de:

– Ey Zübeyr! Bir gün gelir ki sen asker toplar, onunla savaşa girişsin. Ve sen sitemkâr olursun. Ey Zübeyr, Allah'tan kork demişti.

Zübeyr, başını aşağıya eğdi. Bir saat sonra:

– Hiç hatırlamıyorum. Eğer bu söz hatırıma gelseydi, buraya gelmezdim. Vallahi ki hiç bir zaman savaş etmem. Dedi. Ve gözleri yaşla doldu. Atının başını geri döndürdü, gitti. Ve Hz. Ali de, kendi askeri-nin yanına geldi.

Sonra Hz. Talha ve Zübeyr, Aişe (r.a.)'nın katına geldiler. Hz. Zübeyr (r.a.) Hz. Aişe'ye:

– Ben Hz. Ali ile savaşmıyorum. Geri dönüyorum. dedi. Ve gerçekten geri dönüp kendi yerine geldi. Hz. Aişe, Talha'yı ve Abdullah bin Zübeyr'i çağırttı. Onlara Hz. zübeyr'in hikayesini söyledi. Onlar da Hz. Zübeyr'in katına geldiler ve:

– Bizim buraya gelmemiz gerekti. Ama, madem ki geldik, asker topladık ve halkı savaşa çağırdık. Ve osman'ın kanını diledik. Ve bunca kişiyi, Basra'da öldürdük. Şimdi ki askerler yüz yüze geldi. Eğer biz dönersek halk: "Bu dönüş Allah korkusundan değil, Hz. Ali korkusundandır! derler." dediler. Ve o kadar sözler söylediler ki Zübeyrin fikrini caydırdılar. Çünkü düşünceleri, fitneye sebep olan Hz. Ali'dir." Düşüncesi-ydi. Ve:

– Kaç gündür Hz. Osman için Medine'ye varanları yanında tutmaz, ayırırdı! dediler. Ama bu içtihatlarında yanıldılar.

* *

Bunun üzerine Hz. Zübeyr:

– Neyleyim yemin ettim. dedi. Onlar da:

– Bir kul azad eyle. dediler. Onun Mekhur adında bir kölesi vardı. Onu azad edip hürriyetine kavuşturdu.

Böylece Basra halkı, iki bölüme ayrıldı. Bir bölümü Talha ve Zübeyr (r.a.)larla beyat kıldılar. Bir bölümü de geceleyin Hz. Ali (K.V.)ya geldiler. Hz. Ali'nin ordusu yirmi kişi idi. Ve Hz. Talha ile Zübeyr'in ordusu ise otuz bin kişiydi.

Sonra, iki taraf da barışa razı oldular. Ve Hz. Ali, Hz. Abbas'ın oğlu Abdullah'ı Hz. Talha ve Zübeyr'e gönderdi. Barış tamamlanacak ve sabah kalkılınca barışa girişilecekti.

Ama, Hz. Osman için Medine'ye giden kişiler o gece uyumadılar. Bir yerde toplanıp:

– Bunlar barışı bizim kanımıza karşı yapıyorlar. Bizim tedbirimiz şimdi, iki askerin arasında savaş koparmaktır. Fakat, bunu bizim fitillediğimizi kimse bilmemelidir. dediler.

Tan yeri ağırırken bunlar üç bölük oldular. Kendilerini Hz. Talha'nın ve Zübeyr'in askerinin arasına saldırlar. Üç yerden askerlerini kırmaya başladılar. Onlar ise: "Gece baskını yapıyor." diye bağırışmaya başladılar. Sonra o safları bırakarak Hz. Ali (r.a.)ın askerinin arasına giriş yaptılar. O zaman, Malik bin Eşter, Adiyy bin Hatem ve başka ileri gelenler asker arasından çıkarak Hz. Ali (r.a.)'ın katına geldiler. Ve:

– Talha ve Zübeyr'den ötürü dizi askerden çıkarmak istedin. Biz biliyoruz ki, onlardan, muhalefetten başka bir şey gelmez. Bu gün senin katında canımızı feda edelim.

Dediler. Saldırıya, saldırı ile karşı durdular. Savaş şiddetli oldu. Hz. Aişe buyurdu. Devenin hevedecini kadınlar için yapılmış mahfesini bağladılar. Üzerine iki kat zırh geçirdiler. Sağlamlaştırdılar. Ve o hevdeci altınla donattılar. Kendisi o hevdeç içinde oturdu. Ve askerin ardında durdu.

Hz. Talha ile Hz. zübeyr de askerin önünde yer aldılar. Cenge tuştular. Güneş ısınmıştı. Cenk çok şiddetli oldu. Hz. Abdullah bin Zübeyr (r.a.) hamle eyledi. Kendisi yaya idi. Malik bin Eşter Hazretleri de yaya idi. Birbirine saldırdılar. Hz. Abdullah bin Zübeyr onda birkaç yara açtı. Malik de onun başına şiddetli bir kılıç indirdi. Hz. Ab-

dullah sendeledi, düştü. Malik bir daha vurmak diledi. Hz. Abdullah bunu anladı. Malik'in elini tuttu:

– Ey Malik. dedi. aman ver.

Halk Malik'in kimolduğunu bilmedi. Çünkü Eşter denilmekle şöhret bulmuştu. Malik de ona aman erip Hz. Ali'nin askeri arasına geldi. Abdullah (r.Anh) ise zayıf kaldığından yere düştü. Onu alıp şehre götürdüler. Tam otuz yerinden yara almıştı.

Hz.Talha ve Zübeyr (r.a.)'lar askerlerinin ortasında durmaktaydılar. Hz. Ali kendi askerine şöyle bağırıyordu:

– Biliniz ki onlar sizinle savaş etmeyinci siz de savaşmayınız. Eğer kaçarlarsa kovalamayınız. Arkalarından gitmeyiniz. Hiç birine yara açmayınız. Öldürmeye niyet etmeyiyiniz. Zira onların ne kadı, ne de malı helal değildir. Eğer hamle ederseniz. o niyetle ediniz ki onları kendinizden koruyunuz. Ölürlerse, kanları sizin boynunuzda olmasın.

* *

Vakta ki gün sıcaklığını artırdı ortalık çok sıcaklaştı, iki taraftan da çok kişi şehid oldular. Kimse bunun gibi savaş görmemişti. Öğle zamanına yakın bir anda, Hz? Talha'nın ayağına bir ok saplandı. Eğildi oku çekti, çıkardı. Kanı çok aktı. Ama sabreder dururdu. Ve yine safların önüne geçti, yerini aldı. Ama kanı çok aktığından ötürü başi döndü. Kuluna:

– Gel, atımın arkasına bin. Ve beni kucakla dedi. O kul da ata bindi. Onukucakladı. Sonra Hz. Talha:

– Beni bir yöne çıkar. dedi. O kulda onu aradan çıkardı, şehre geldiler. Lakin Hz. Talha'nın vücudundaki kan bütün uzuvlarına bulaşmıştı. şehrin kenarında bir virane yer vardı. O kul onu o yere iletti. Yere indirdi. Hemen o anda da Hz.Talha orada can verdi. Onun mübarek kabri de şimdi oradadır.

Ve Hz. Zübeyr onun yanında durmaktaydı. Hz. Talha yaralanıp düşünce Hz. Zübeyr de geri döndü. Vadi-i Siba (Yırtıcı hayvanlar Vadi) denilirdi. Amr İbnü Harmud adında bir kişi, iki atlı ile Hz. Zübeyr'in ardından at sürdü. Onun böğrüne bir ok sapladı, ok sırtından çıktı. Hz. Zübeyr de geriye dönüp, Amr'a bir kılıç salladı. Amr, bu kılıca kalkarıyla karşi durdu. O iki atlı da yetiştiler. Hz. Zübeyr'i vurup,

atından yere yıktılar. Amr, atından indi, onun mübarek başını kesti. Hz. Ali'nin katına götürdü ve:

– Ya Ali! Zübeyr'i öldürdüm. dedi. Hz. Ali de:

– Yerin Cehennem ola. dedi. Çünkü Hz. Ali, Peygamber (s.a.v.)'den iştmişti ki Resulullah şöyle buyurmuştu:

– Safiyye oğlunu öldürenin yeri Cehennem olsun. demişti.

Oysa, Hz. Ali:

– Her kim kaçarsa ardından gitmeyiniz. demişti.

O zaman Zübeyr'i öldüren Amr, Hz. Ali'ye:

– Ne diyeyim? Şimdi senin buyruğuna aykırı hareket edersem Cehenneme atılmam gerek. Eğer buyruğuna uysam yine Cehennem'e gitmem gerek. Ya Ali, sen bu ümmete fitnesin, dedi.

* * *

Bu demde Hz. Aişe'ye

– Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'in ikisinin de şehid edildiği haberi verildi. O da:

– Devemi, saflar önüne iletin. diye buyurdu. Zabbeoğulları ile 12.000 kişi gelip saf tuttular. Hz. Aişe devesi ile durmaktaydı. Onları savaşa sevk ediyordu. Çünkü, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'in şehid edilmesi, onların askerlerini bozguna uğratmak üzereydi. Ve safları geri geri çekilmişti. Fakat, Hz. Aişe'nin teşviki ile cenk yine şiddetlendi.

Hz. Ali (r.a.) bu hali görünce sertleşti. Şimdi kendi yararı Hz. Aişe'nin mahfesine nisan yağmuru gibi ok yağdırmaya başladılar. Ama, hiçbir ok o zırhı delip geçemedi. Devesinin yularını Hz. Kaab bin Süveyd tutmaktaydı. Hz. Ali, Malik bin Ejder'i çağırdı. Ona:

– O Kavm, o deveyi ve üstündeki hevdeci görüp durdukça onların yüzü geri dönmez. Ama sen bir hile eyle, devenin yularını eline al ve bir yana çek. dedi.

Malik bin Eşter de, Hz. Aişe'nin askerine saldırdı. Bir kılıç vurarak Kaab'ın eline düşürdü. Kaab'ın bir kardeşi vardı. Geldi devenin yularını tuttu. Hz. Aişe'ye:

– Ben Kaab'ın kardeşiyim. dedi. Hz. Aişe'de:

– Allah hayırlı sevaplar versin, dedi. Hz. Malik bin Eşter onun da elini kesip düşürttü. Arka arkaya yetmiş kişi geldi. Malik bin Eşter o yetmiş kişinin de elini yere düşürdü. Artık gelen kimse kalmamıştı. Hz. Ali:

– Devenin yularını çekin, diye buyurdu. Fakat devenin yuları ne kadar çekildi ise de deve yürümedi. Hz. Ali (r.a.):

– Şu lanetlenmişe vurun, dedi. Deveye bir kılıç vurdular. Ayağını düşürdüler. Basralı asker bozguna uğradı. Üstündeki hevdeç yere düştü.

Hz. Aişe:

– Ey Hasan'ın babası! Bana karşı zafer kazandın. İyilik eyle, dedi.

Hz. Ali (r.a.) bu yalvarışı iştirdi, ama cevap vermiyordu. O zaman Muhammed bin Ebi Bekir'i çağırды. Ona:

– Yürü, Kız kardeşin Ebubekirin Kızı Aişe'ye şehre ilet, dedi. Muhammed bin Ebibekir de mahfenin yanına geldi. Elini perde arkalığın-dan içeri soktu. Hz. Aişe'nin göğsüne dokununca, Hz. Aişe: Haykırarak:

– Bu kimdir ki elini öyle bir yere dokunduruyor ki orasına Hz. Peygamber'den başka kimsenin eli dokunmuş değildir, diye bağırdı. Muhammed bin Ebi Bekir de:

– Korkma. Benim, Senin kardeşimim, dedi. Hz. Aişe'de:

– Şükürler olsun Allah'a ki senmişsin! dedi ve Kardeşi onu alıp Basra'ya iletті. Basra'nın ileri gelenlerinden Abdullah bin Halefil Hü-zai hazretlerinin evine indirdi. Hz. Ali (r.a.)ta, geldikçe, orada otururdu.

Nihayet akşam oldu. Hz. Ali, kaçanların ardından gitmelerine izin vermedi. Hz. Ali'nin yaranından çok kişi ölmüştü. Ertesi günü Hz. Ali (r.a.) Basra'ya geldiği zaman doğru saraya vardı. Abdullah İbni Kiriz hastalanmıştı. Kaçmış ve Şam'da Hz. Muaviye'nin katına gelmişti. Kaçanlardan çok kişiler de Abdullah İbni Kiriz ile Şam'a gitmişlerdi.

Hz. Ali emir buyurdu. İki tarafın şehitlerini cami mescidine götürdüler ve namazlarını kıldılar. Sonra da toprağa gömdüler. Bütün şehir halkı saraya geldiler. Ve Hz. Ali'ye beyatte bulundular. Basra halkı,

her gece Hz. Aişe'nin kapısına gelerek bağırıp, acı sözler söylerlerdi. Bu sözler de onun yüreğini delerdi. Bu haberi Hz. Ali'ye haber verdiler. Hz. Ali (Allah onun yüzünü kerim kılsın) ona Ka'ka' bin Amr'ı gönderdi. Ona:

– Her kim Hz. Aişe'ye o türlü hareketlerle bulunursa onlara tedmir eyle. dedi. Ka'ka'da çok kişiyle Hz. Aişe'nin kapısına geldi. İki kişiyi yakaladılar. Her birine yüzer deynek vurdular. Bundan sonra da hiç kimse kötü bir harekette bulunmadı.

Hz. Ali Beytülmal'den ne kadar mal varsa, askere üleştirdi. Ve:

– Şam'a gidip orasını fethedersem size bunun on katını vereyim dedi Ve Hz. Ali (r.a.), Hz. Aişe'yi yine Medine'ye göndermeyi düşündü. Abbas'ın oğlu Abdullah'ı ona gönderdi. Ve:

– Peygamber (s.a.v.) bana:

"- Senin aranda benim zevcelerimden birisi ile bir olay geçecektir. Her ne zaman ki ona karşı zafer elde edersen, onu, yine, evine gönder dedi diye, ona haber yolladı. Ve Hz. Abdullah bin Cafer ile Beytül Bal'den 12.000 dirhem gönderdi. Hz. Abdullah da kendi malından 50.000 dirhem verdi. Ve Hz. Ali (r.a.) Basra Bey'inin hatunlarından kırk hatunu onunla birlikte gönderdi. Kendisi de üç mil onunla birlikte gitti. Hz. Aişe, deveyi de durdurttu. Onunla birlikte giden halk çoktu. Hz. Aişe, hutbe okuyup:

– Ey halk! Bir iştir geldi geçti. Allah'ın kazasıydı. Bundan sonra kimse kimseye gönlünde kin tutmasın. Hepiniz benim oğullarımsınız. Hepiniz de birbirinizle kardeş olun. Buraya kadar gelen Hz. Ali'ye de sözü getirerek:

– Hz. Ali ile benim aramda eskiden hiçbir mesele yoktu. Bu kadar şey mesele oldu, bunlar kadınlar arasında, kavm ve kabile arasında da olur. Şimdi o bana hepinizden yekrekdir. dedi. Ve Hz. Ali de:

– Gerçektir. Bizim aramızda hiç bir şey yoktu. O, mü'minlerin anasıdır. Ve Hz. Peygamber (s.a.v.)in hatunudur. Onun hakkı bizde çoktur. Diyerek Hasan ve Hüsiyn'i ve Muhammed Hanefiye'yi üç menzil ileri götürdü. Sonra Hz. Ali, Basra'ya döndü. Basra'nın Bey'liğini Abbas'ın oğlu Hz. Abdullah'a verdi. Kendisi askerini aldı. Kûfe'ye gitti. Yine Medine'ye varmadı. Kûfe'de yerleşti. Basra'nın beyliğini Hz. Abdullah'a verdiği zaman Malik bin Eşter:

– Ali, Basra'yı Abbas'ın oğluna verdi. Kûfe'yi kendisinin şehri yaptı. Biz ise, bir yıldan beri niçin savaş yapmaktayız dedi. Hem de Hz. Osman zulm ile öldürüldü. Biz onun için Hz. Aişeyle niçin savaş ettik? Bundan ötürü de Hz. Talha ve Zübeyr ki Peygamber'in havarilerindendirler, onlar öldürüldü. dedi.

Bu haberi Hz. Ali işitince Kûfe'ye gitmekteydi. Malik bin Eşter ondan önce gitmişti. Hz. Ali, onun ardından adam gönderip kendisini geri getirtti, ve fitnelik olmasın diye onunla birlikte Kûfe'ye girdi.

MISIR HABERİ

Osman zamanında, Abdullah bin Saad bin Ebi Serh, Mısır'da Bey'di. Ve Muhammed bin Ebu Bekir ve Muhammed bin Huzeyfe, onun hükmünde idiler. Ve bu iki Muhammed Mısırlılara:

– Biz bu Abdullah bin Saad bin Ebi Serh'i kabul etmeyiz. dediler. Ve Mısırlılar, ayaklandılar, Medine'ye vardılar. Ve Muhammed Bin Ebi Bekir onlarla birlikte gitmişti. Ve Muhammed bin Huzeyfe Mısır'da kaldı.

* * *

Hz. Osman'ı Medine'de muhasara ettiler diye haber geldiği zaman Muhammed bin Huzeyfe, Abdullah bin Saad'ı Mısır'dan çıkarmıştı. Ve Ali (r.a.)'ın tarafını tutardı. Ve:

– Eğer, hilafet Ali'ye geçerse Mısır'ı kendisine versin diye düşünüyordu. Lakin, Ali, Mısır'ı Kays bin Ubade'ye vermişti. Vakta ki Kays Mısır'a vardı. Ahdı okudu. Halk Kays'a itaat ettiler. Ve onun eliyle de Hz. Ali'ye beyat ettiler.

Ama Kinaneoğullarından bir kavm vardı ki Mısır'ın Harisa adındaki bir köyünde oturmaktaydılar. Onların hepsi Osman'ı sevmektedirler. Kays'a adam gönderdiler:

– Biz, haraçla başla senin fermanındayız. Ve Lakin, beyat için bize birkaç gün mühlet ver. Görelim iş neye varır? dediler. Kays:

– Mısır'da bir köy halkı beyat etmezse ne ziyan olur? dedi.

Kays'ın Mesleme bin Muhalled adında bir amcası oğlu vardı. Kays'tan gizli olarak Hz. Osman'ın kanı için halkı ayaklandırmaya teş-

vik ve davet ederdi. Bu haber Kays'a erişti. Kays'ta, Ona mektup gönderdi:

– Sen, benim amcamın oğlusun. Müslümanların arasında fesat mı çıkartmak istiyorsun, bu kadar kişiyi Hz. Osman'ın kanı için davet edip:

– Gelin, Hz. Osman'ın kanını isteyelim. Diyormuşsun. dedi. Mesleme de:

– Sen burada bey oldukça ben burada kimseye beyat etmem. dedi. Kays da Mısır halkına güler yüz gösterir, onları hoş tutardı. Onlardan da bey'at aldı. Mısır'da oturup haraç istedi. Hz. Ali, Kays'ı Mısır'a vali nasbetti. Hz. Muaviye, Hz. Ali'nin Kûfeden yürümesinden ve Kays'ın da Mısır'dan yürümesinden korktu. Şam'da onu ortaya almalarından dehşete kapıldı.

O zaman, Muaviye, Kays'a mektup gönderdi. Ona:

– Benim tarafıma gel, sana çok iyilikte bulunayım. dedi. Kays da:

– Hele göreyim iyiliğin nice olur? Dedi. Hz. Muaviye Kays'ın hile düşündüğünü sanarak yine ona mektup gönderdi:

– Bana hile düşünme, ya dost ol, ya da düşman. Ta ki biz de bilelim. Dedi. Kays da cevap verdi. Muaviyeyi ümitsizliğe düşürdü.

Hz. Muaviye, Kays'tan ümidini kesince, hile yapıp Kays'ı Hz. Ali'nin gözünden düşürmek ve onu Mısırdan sürdürmek, Sevdasına düştü. Çünkü Kays, Hz. Muaviye'ye gönderdiği mektupda:

– Savaşta ben sana yeterim. Hz. Ali'ye hacet kalmaz. diyordu. Ama, Hz. Muaviye, Hz. Ali'nin kulağına gitsin diye her kimi görse şu haberi söyler ve yayardı:

– Bize Kays yeter. Ve Kays'tan başka dostumuz yoktur ki bize hayır dua ederler ve Kays her zaman bana mektup gönderip:

– Askerimle her zaman senin yanındayım. der.

Hz. Muaviye'nin dilediği casuslar bu haberleri Hz. Ali'ye haber versin ve oda Kays'ı Mısır valiliğinden aşağı alsın diye idi.

Gerçekten de casuslar, bu haberi Hz. Ali'ye yetiştirdiler. Hz. Ali doğru ve kötü düşünmeyen namuslu, şecaatli bir kişiydi. Bu haberi

işittiği zaman, Kays'ın töhmeti gönlüne düştü. Hemen Ebi Bekir'in oğlu Muhammed'i ve Ebi Talib'in oğlu Cafer'in oğlu Abdullah'ı çağırdı. Onlarla konuşup danıştıktan sonra tedbir aldı. Onlara Hz. Kays'ın haberini bildirdi. Ebi Bekir'in oğlu Muhammed (r.a.):

– Ey mü'minlerin emiri! Her kimde şüphen varsa, onu hemen azleyle, kalbin her zaman rahatsız olmasın. dedi. Hz. Ali de Kays'ı azledersen Muaviyenin yanına gider diye düşünürdü. Sonra Kays'a şöyle bir yazı yazdı:

– İştittim ki Harisa adında bir köy varmış. Onun halkı beyatte bulunmamışlar. Eğer kabul etmezlerse, onlarla savaş yap.

Kays da, Hz. Ali'ye cevap yazarak:

– Bu kişilerin Mısır'da kavmları ve kendilerine uyanları çoktur. Şimdi biz gidip onlarla savaş edemeyiz. Çünkü onların gücü bizden fazla, korkarım ki, düşmanla başa çıkamayız. dedi. Hz. Ali (r.a.) Kays'ın bu cevabını okuyunca ona karşı töhmeti arttı. Ve Abdullah bin Cafer de:

– Ey Emirül müminin! Bu mektubu ile Kays'ın meyli olduğu açığa vuruldu. dedi. Öyleyse, onu azleyle, yerine Muhammed bin Ebi Bekir'i yolla. Ta ki Mısır'dan güvençli olabilesin. dedi.

Hz. Ali de Kays'ı Mısırdan azledip, Muhammed bin Ebi bekir'i gönderdi. Ve böylece Hz. Muaviye'nin hilesi rast geldi.

Vakta ki Muhammed bin Ebi Bekir Mısır'a erişti. Önce Harisa köyü halkına:

– Bey'at edin. dedi. Onlar da:

– Acele etme. Bu işi görelim. Neye varır? Dediler. Muhammed (r.a.)

– Ya bey'atte bulunun, ya köyden gidiniz. dedi. Bir kişiyi askeri bir kuvvetle o köye gönderdi. Adı: Mudr idi. Ona:

– Bey'ati kabul etmezlerse onlarla cenk et. dedi.

Vaktaki Mudr, askerle Harisa köyüne vardı, köylüler ona karşı koyup cenge başladılar. Komutan, Mudr'u öldürdüler. Bundan sona, Muhammed (r.a.) adı Kinane olan başka birini askerle gönderdi. Harisa'lılar o birliği de bozdular ve Kinayeyi de öldürdüler. Bunun üzerine

Muhammed (r.a.) Hz. Ali'ye bilgi verip:

– Askerimizi Harisa köylüleri iki sefer bozguna uğrattılar. Ve onlara yardımcı çoğaldı. Mısırlıların bana karşı zafer bulacaklarından korkuyorum. dedi. Hz. Ali de:

– Sen onları yerlerinden depretilme. Sessiz dur. Ta ki onların tediririni kolaylaştıralım. dedi. Hz. Kays da zaten böyle demişti. Muhammed bin Ebi Bekir de onlardan el çekti. Ama bir fesad çıkarmasınlar, diye onlardan daima çekinirdi.

AMR İBNİ AS (R.ANH) OLAYI

Hz. Osman muhasara edildiği zaman, Amr İbni As, köyünde bulunuyordu. İki oğlu vardı. Biri Muhammed, birisi de Abdullah idi.

Amr İbni As Hz. Osman'ın öldürülmesi haberini işitince o iki oğlunu çağırdı. Onlarla danıştı. En sonunda şu fikre vardılar. sabretmeliydiler. Ta ki iş en son neye erişecekti. Vakta ki Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'in, Aişe (r.a.a)'nın Mekke'de yanına vardıklarını ve Hz. Ali'nin halife olduğunu işitti kendi kendine:

– Hz. Ali, her zaman her yerde Talha ve Zübeyr'e ve Aişe (r.a.a.)lara üstün gelir. dedi. Çünkü, onların önceleri, Hz. Ali'ye beyat ettiklerini haber almıştı. Hz. Ali'nin katına gitmeği dilemedi. Sabretti. Ta ki Hz. Muaviyenin Şam'da bana beyat ettiğini, fakat Hz. Osman'ın kanı için Hz. Ali'nin üzerinde ithamlarda, suçlamalarda bulunduğunu işitince iki oğluna:

– Siz ne düşünüyorsunuz? Hak kimin elindedir? kimin katına varalım? Diye sordu. İki oğlu da:

– Emirül müminin Ali fazıldır, en eski müslümanlardandır. Hak onundur. Onun katına varmak gerektir. dediler.

Hz. Amr da:

– Benim de içtihadım, kanaatım şöyledi ki hak; Hz. Muaviyenindir. Zira, Hz. Osman'ın üzerine gidenler, bu günde, Hz. Ali'nin yanındadırlar. Bence, Hz. Muaviye katına varmak gerek. Hem de bize onun çok faydası dokunur. dedi. Oğlunun ikisini de alarak doğru Hz. Muaviye'nin katına vardılar. Şam'a varınca bütün Şam ehlinin kılıç kuşanıp Hz. Osman'ın kanını dilemek için Muaviyeye beyat ettiklerini gördü-

ler. Ve Ensardan Numan adında bir kişi Hz. Osman'ı şehit ettikleri gün üstündeki kanlı gömleğini ve Hz. Osman'ın hatunu Naile'nin kesilen elini alıp, Şam'a gelmiş ve bunları Hz. Muaviye'nin katına getirmişti. Muaviye de her ne zaman minbere çıksa, o kanlı gömleği, ve üstünde dört parmak kalan Naile hatunun elini minbere asardı. Ve Hz. Osman'ın menkibelerini anlatırdı. Ve halkı Hz. Osman'ın intikamını almaya kışkırtırdı. Halk da feryad ederek, ağlaşırlardı. Bin kişiden fazla bahadır Hz. Osman'ın intikamını almayınca, soğuk su içmemeye ve giysilerini yıkamamaya ant içtiler. Daima Hz. Ali'ye ithamda bulundular:

– O da Hz. Osman'ın kanının akıtılmasında beraberdir, ortaktır. Diyorlardı. Şundan ötürüdür ki, Hz. Osman'ı öldürenler onunla birliktir. Ali onlara ulufe verir, derlerdi.

– Bu öyle bir iştir ki Hz. Amr ibni As yakın zamanda düzelmez, dedi.

SIFFİR OLAYI⁽¹⁾

Emirül Müminin Hz. Ali (r.a.) Hz. Muaviye'ye elçi gönderdi ve ona:

– Şam halkı ne düşünüyor? Bundan bana haber ver. Bana onları bey'at ettir, dedi. Muaviye'ye gönderilen mektubun başlangıcı şöyleydi:

(Bismillahirrahmanirrahimin min Emiril mü'minin Ali ile Muaviyete ibni Ebi Süfyan)

Mektubu getiren Hz. Ali'nin elçisini konuklatıp, Hz. Amr İbni As'a:

– Ne etmek gerek diye sordu. Hz. Amr'da:

– Bütün Şam ehlini Mescid'e topla. Minbere çık. Kanlı gömleği de minbere çıkar. Hz. Osman'ın kanını Hz. Ali'nin boynuna dola. Dedi. Hz. Muaviye de Amr'ın dediği gibi yaptı. Sonra, Şam halkından çok kişi toplandılar:

– Biz Hz. Ali ile savaşa gideriz. Çünkü, Hz. Osman'ı öldürenler-

(1) (SIFFIN: Fırat ırmağı çevresinde RIKKA yakınlarında bir yerin adı. (M.F.G.))

den yanaçtığı için, Hz. Osman Hazretlerinin ölümüne o sebep olmuştur. dediler.

Elçi, bu haberi, Hz. Muaviye'den Hz. Ali'ye getirince, Hz. Ali de Abbas oğlu Abdullah, (r.a.)a mektup yazıp:

– Basrada ne kadar askerin varsa getir. dedi. Medineden de asker isteyip çok asker topladı. Kûfe'den çıktı, Şam yolunu tuttu.

Hz.Muaviye de Amr İbni As ile bir konuşma yaptı. Amr:

– Hz. Ali, kendisi gelmektedir. Sen de ona karşı kendin çık. dedi.

Bunun üzerine, Hz. Muaviye de başkomutanlığını Amr'a verdi. O da Şam halkını topladı. Ve Hz. Osman'ın kanını istemeye teşvik etti. Bin kişiyi seçip Verdan adında iki kulunu onlara emir dikti. Ve onu ileri gönderdi. Kendisi de Verdan'ın ardından ilerledi. Onun da ardınca Hz. Muaviye çok sayıda askerle çıktı. Emirül müminin Hz. Ali Medine'ye gelince Ziyad bin Nasr İbni Haris'i, 40.000 kişi ile ileri gönderdi. Kendisi de onun ardından bütün askeriyle gitti, Rıkka köprüsünden geçti. Hz. Muaviye de öncü kuvvetlerine Ebu A'ver Selemi'yi komutan tayin etti.

Hz. Ziyad ile Ebu A'ver birbirlerine yaklaştılar. Ziyad, Hz. Ali'ye haber gönderdi. Hz. Ali de Malik bin Eşter'i üçbin kişiyle gönderip kendisini de bütün askerin üzerine komutan yaptı. Bundan sonra iki taraf arasından akşama kadar savaş sürdü. Gece basınca iki taraf askeri de geri döndüler. Ertesi gün, Malik bin Eşter, Ebu Aver'e elçi gönderdi:

– Yok yere askerlerimizi niçin kıralım. Gel, meydana çık, teke tek cenk edelim.dedi. Ebu Aver korktu, cenk meydanına gelmedi.

Bu zamanda,müminlerin emiri Hz. Ali (Keremallahü Vechehu) erişti. Ebu Aver de bunu duyunca, askerini aldı, Fırat ırmağı kıyısında yavaş yavaş geri gitti. Ve Fırat yakınlarında geniş ve otlu bir yer buldu. Oraya, "Siffin". derlerdi. Oraya kondu. Adam göndererek Hz. Muaviye'yi çağırttı. Ve Ebi Aver su olan yönü tuttu. Emiril Mü'minin Hz. Ali geldiği zamanda, Hz. Muaviye'nin komutanı Ebu A'ver'de gelmiş bulunuyordu.

Hz. Ali (r.a.), Malik bin Eşter'i suyun çevresini tutsun diye gönderdi. Kanlı bir cenk oldu. Sonra Hz. Sa'saa bin Savhan'ı Hz. Muavi-

ye'ye gönderdi ve:

– Biz, buraya su için çekişmeye gelmedik. Belki, din, imamet ve-hakkı ortaya çıkartmak için geldik. Eğer, dileğimiz su almak olsaydı, sizden önce biz gelirdik, suyu tutardık. Su savaşını bırak.Dini izhar harbini yapalım. Ta ki hak,batıldan seçilsin. dedi.

* * *

Hız. Sa'saa, Muaviye'nin katına gelince, Hız. Muaviye askerin orta-sında at üstünde durmaktaydı. Hız. Ali'nin yazısını okudu. Beyleriyle tanıştı. Velid bin Ukbe:

– Onlara su verme. Ta ki susuzluktan kırılınsınlar. Çünkü, Hız. Os-man'ı evinde susuz öldüren onlardır. Dedi.

Amr İbni As ise:

– Bu söz, doğru bir söz değildir. Elinizi sudan çekin. Ta ki iki as-ker de su içsinler. Sonra cenk edilsin. dedi.

Bunun üzerine Hız. Muaviye emir verdi. Asker cengi bıraktı.

O gün Hicretin otuz altıncı yılının zilhicce ayının başı idi. Böylece iki asker suya yaklaşıp kana kana içtiler. Ve iki gün dinlendiler. Üçün-cü gün Emirül müminin Hız. Ali, Bişr bin Muhsin-i Ensari'yi, Kays bin Saad bin Ubade'yi ve Hız. Seyb İbni Rebi'i, Hız. Muaviye'ye elçilikle gönderdi. Aralarında Bişr-il Ansari ulu kişiydi. Ve Resulullah (s.a.v.) in dostu idi. Hız. Muaviye ona:

– Söyle. dedi. Hız. Bişr de:

– Ey Muaviye! Allah'tan kork. Bu günden başka bir gün daha var-dır ki, o gün, Allah Teala kullarına hesap sorar. Ve o kulun kötü amel-lerinin cezası verilir. Şimdi sen kanlar döküp ümmetin arasına ayrılık bırakma. dedi.

Hız. Muaviye sordu:

– Niçin Hız. Ali'nin kendisi bu öğüt gereğince amelde bulunmaz. dedi. Hız. Bişr de:

– Hız. Ali bu işte Hak yolundadır. Ve imamlık onundur. Hem de ümmetin en faziletli en dürüst bir kişisidir. Bütün halk kendisine beyat etmiştir. hem de, O Resulullah'ın amcasının oğludur. Ve onun müslü-

manlıkta gerek amelde, gerek fazilette herkesten önceliği vardır. dedi.

Hız. Muaviye de

– Öyleyse neylemek gerek? diye sordu. Hız. Bişr de:

– Bu aykırılığı, bu kılıcı halkın arasından uzaklaştır. Ve Peygamber (s.a.v.)'in amcası oğlunu halife tanı. Ona beyat eyle. Sonra, sen ne diliyorsan onu yerine getirelim, dedi.

Hız. Muaviye:

– Öyleyse Hız. Osman'ın kanını bırakalım mı ki batıl olsun? Valahi ki ben hiç bir zaman o kandan vaz geçmem. dedi.

Hız. Kays'da:

– Ey Muaviye. dedi. Bütün halk bilir ki sen Hız. Osman'ın kanını dileyemezsin. Ama o bahane ile imamlık ve başkanlık elde etmek istiyorsun. Şimdi sen Hız. Osman'ın kanını bırak da, hakka baş eğ. Bir kimse bir şeye ümidini bağlarsa elbette onu bulamaz. Eğer, dilersen bu işe Hak Teala'dan dilerim ki bu işe iki ayak bastın, tamamlayamazsın. Bütün arablar içinde rüsvay olasın. Bil ki sen, nice bin müslümanın nice Resul sahabelerinin kılıçtan geçirilmesine ve şehid edilmesine sebep olacaksın. Ama, onların kanı seni Cehenneme sürükleyecektir. dedi.

Hız. Muaviye bu sözlere kızdı. Ve:

– Ey kişi! dedi, ses çıkarma, orada dur, bu işlere sebep sizsiniz. dedi. Hız. Seyb bin Rebi'de:

– Ey Muaviye! Bizi kılıçla mı korkutuyorsun? dedi. Ama, o kılıç, önce senin üstüne gelir.

Sonra ayrıldılar. Hız. Ali'nin yanına geldiler. Olanı biteni anlattılar. Hız. Ali (Keremallahu Vechehu) Irak ordusunu yedi bölüğe ayırdı. Yedi asker başının emrine verdi. Bunlar şunlardı:

Birincisi: Malik bin Eşter

İkincisi: Hacr bin Adiyy

Üçüncüsü: Şeyb bin Rebi,

Dördüncüsü: Halid bin Muammer.

Beşincisi: Ziyad bin Rübah

Altıncısı: Muaviye bin Rübah

Yedincisi: Kays bin Saad (r.a.) lardı.

Bu haberi Muaviye de işitmişti. O da askerini öyle yedi bölüğe ayırdı. Ve her bölümü bir bir askerbaşıya (Komutana) ısmarladı. Bunlar da şunlardı:

BİRİNCİSİ: Abdullah Bin Halid,

İKİNCİSİ: Ebu A'ver,

ÜÇÜNCÜSÜ: Habib bin Müslime,

DÖRDÜNCÜSÜ: Zül Kela'

BEŞİNCİSİ: Abdullah bin Amr,

ALTINCI: Surabil bin Samt,

YEDİNCİSİ: Hamza bin Malik (r.a.)lardı.

Ve bu ondört kahraman kişi, hergün birisi Hz. Ali'nin askerinden ve öbürü Hz. Muaviye askeri arasından çıkarlar, akşama kadar cenk ederlerdi. Zilhicce'nin başından ta sonuna kadar savaş yaptılar. Ve iki taraftan çok halk kılıçtan geçirildi.

Vakta ki gökte Muharrem ayı göründü. Hz. Ali:

– Bu ay, haram aylarındandır. Ben bu ayda savaş etmem. dedi. Hz. Muaviye'de sabretti. Muharrem ayının yarısı geçince Emirül Mü'minin Hz. Ali dört kişi seçip Hz. Muaviye'ye elçi olarak gönderdi. Bunlar Muaviye'ye öğütte bulunacaklardı. Onlarda gittiler. İçlerinden Hz. Adiyy:

– Ya Muaviye! dedi. Biz, seni Allah Teala'nın hükmüne davet ederek bu kanların dökülmesinin ortadan kalkması için geldik. Hz. Ali'nin mertebesi ile senin merteben ne derecededir, bunu sen de iyi bilirsin. O Hz. Ali ki Peygamberimiz (Sallallahu Teala ve Sellem) in amcası oğludur. Bütün halkın faziletlisidir. Bütün ashab onu seçtiler. onu münasip gördüler. Gel, desiseyi, hileyi bırak ve Allah Teala'dan kork. Senin de başına Cemel Savaşı'ndan Hz. Talha ile Zübeyr'in başına gelenler gelmesin dedi.

Hz. Muaviye de:

– Ey Adiyy! Sen barışa gelmedin, aksine savaşı yenilemeye gel-

mişsin. Beni savaşla mı tehdit ediyorsun? Ben harb oğluyum. dedi. Çünkü dedesinin adı Harb idi.

Hız. Şeyb bin Rebi de:

– Ey Muaviye! dedi. Darılma ama biz barışa geldik. Dünyada da, ahirette de, sana iyilik dileriz. Bütün halk Hız. Ali'yi de seni de iyi bilirler. Sen de şunu iyi bil ki, kimse seni Hız. Ali'nin üstünde tutmazlar, seni de seçecek değildirler.

Hız. Muaviye'de:

– Biz, ta Hız. Osman'ın kanını almayınca elimizi harbdan çekmeyiz. Eğer, Ali, Osman'ın kanını istememize razı değilse, niçin onu öldürenleri yanında tutar, bize vermez.

Hız. Ali, bu konuşmaları öğrendikten sonra Muaviye'ye öğüdün hiç bir yararı olmayacağını anladı. Muharrem ayı da geçmek üzereydi. Hız. Ali de:

– "Ey Irak halkı! Bir aydır cenk etmiyoruz. Ben bu işin güzel bir yolda bitmesini diledim. Ama bitmedi, muvaffak olamadım. Savaşmak gözüktüyor, savaşa hazır olun artık." dedi.

Sonra bütün askerın komutasını Malik bin Eşter'e verdi. Malik bin Eşter de Irak askerini onbir safa ayırdı. O gün akşama kadar cenk ettiler. Akşam olunca, iki ordu yerlerine çekildiler.

Ertesi günü Emirül Müminin Hız. Ali, Ebi Vakkas oğlu Utbe oğlu Haşim'e bir bölük asker verdi:

– Bu savaş senin olsun. dedi. Hız. Muaviye de Ebu A'ver Selemi'yi ona karşı gönderdi. O gün akşama kadar cenk edildi. Ertesi gün Hız. Muaviye'den, Emirül Müminin Hız. Ali'ye elçi geldi, bu mektubu getirdi:

– Hız. Osman'ı öldürenleri bana ver. Onları kendi elimle öldüreyim. Sonra sen de, ben de ikimiz, hilafetten vazgeçelim. Hak toplansın. Kimi dilerlerse onu halife seçsinler. dedi. Emirül Müminin Hız. Ali kızdı:

– Mü'minler toplandılar. Benni zorla hilafete geçirdiler. Şimdi sen kim oluyorsun ki bana: "Hilafetten çekil diyorsun." dedi.

– Asker yürüyüşe geçsin. diye emir verdi. Hız. Muaviye de, Amr

İbni As ile bütün askerini gönderdi. O gün büyük bir cenk oldu.

İkinci gün, Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.) safların ortasına girdi. Dua etti. Çok açık, fesih bir hutbe okudu. Halkı harbe teşvik etti. Kûfe hatiplerinden olan Abdullah bin Bedr ortaya girdi. O da bir hutbe okudu. Çok fasih ve etkileyiciydi. Halkı kandırdı. Öğütlerde bulundu. Ve Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.)'ın faziletine delalet eden Kur'an ayetlerini okudu. Hz. Ali de askerin tam ortasında durdu. Hz. Malik bin Eşter de askerin önünde cenkle meşgul oluyordu.

Hz.Muaviye Taif sahtiyanından bir çadır kurmuştu.O da askerin arayerinde, ortasında duruyordu. Hz. Halid bin Velid de bu çadırın kapısında kılıcını çekmiş duruyordu. Dört bin kişi de çadırın çevresini bekliyordu. Cenk, kuşluk vaktine kadar sürdü. Şam askerine baskın yapıldı. Amr İbni As çadırdan dışarı çıktı. Askeri onun yanında toplandı. Hepsi birlikte saydırya geçti. Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.)'ın. Sağ taraftaki askerine baskın yapıldı. Her ne kadar Hz. Ali (r.a.) feryat edip bağırdıysa da bir çare olmadı. Sonra kendisi ileri gitti. Saldırı da bulundu. Hz. Muaviye'nin askerini önüne kattı. Çok sayıda askerini kırdı. Hz.Malik bin Eşteri de sağ kolun arka tarafından gönderdi. Arka taraftan Malik nida ederek:

– Ey Secereoğulları. Ey Ensarlı, ey ırak ehli. Ey Allah'ın kulları. Siz kahramansınız. Pehlivanlardansınız. Size ne oldu ki düşmandan yüz dödündünüz! dedi. Bütün askeri Hz.Malik'e:

– Lebbeyk! Dediler ve ona icabet edip yine geriye, harb meydanına döndüler. Yine Eski yerlerine geldiler ve bir uğurdan, merkezden, Hz. Ali (r.a.), sağ koldan, Malik bin Eşter sol koldan Hz Ziyad bin Nasr saldırıya geçtiler. Şam askerini geriye püskürttüler, bozguna uğrattılar. Hz. Muaviye'nin sahtiyan çadırını üstüne yıktılar. Hz.Muaviye çadırdan dışarı fırladı. Atına binip kaçmak diledi. Hz. Amr İbni As ile ri gelip:

– Sabreyle. Sana ne oldu. dedi. Fakat, Hz. Ali (r.a.)'ın askerinden Abdullah bin Budeyl'i üçyüz kişiyle gönderdi ve Abdullah bin Budeyl Hz. Muaviye'nin askerinin üzerine atıldı. Hamlede bulundu. Şam aske-
rinden çok kişiyi öldürdü. Hz. Muaviye önce onu Emirül Mü'minin Hz. Ali sandı. Abdullah bin Budeyl olduğunu anlayınca askerine emir verdi. Onu ortaya alarak hepsi birden üzerine saldırdılar. Hz. Abdullah

bu haberi alınca, geldi, Hz. Muaviye'nin üzerine atıldı. O üçyüz kişiyi kurtardı.

* * *

Bunun üzerine Hz. Muaviye, Hz. Ali'nin askerinin arasında Hz. Malik bin eşterden daha bahadır kimse olmadığını anladı:

– Bizi Malik'ten kurtaracak kim vardır. Diye haykırdı. Ubeydullah Bin Amr:

– Ben onun işini bitiririm. Diye cevap verdi.

Bu Ubeydullah, Abdullah Zilkela'nın sancağı altındaydı. Hz. Muaviye:

– Ubeydullah emir olsun. Ve Zulkela ona itaat etsin. Dedi. Ubeydullah ileriye çıktı ve:

– Ey Şam ehli! Siz, müminler emiri Hz. Osman'ın kanını diliyorsunuz. Hz. Osman'ı şehid eden ise Malik bin Eşter'dir. dedi.

Bu haberi işiten Şam halkının hepsi Malik'e saldırıya geçtiler. Malik, Ubeydullah'ı karşıladı. Bir vuruşta yere yıktı. Hz. Ali'nin sol kolundan Ziyad bin Nasr Zilkela'a hamle etti, onu atından yere düşürdü.

Bu sırada Hz. Ali (Keremallahü vechehu) hemen sancağın yanına varıp halka öğüt vermekteydi. Ve cenk için şevklendirir, cesaret verirdi. O kadar kılıç salları vururdu ki kılıç kabzasını tutan eli, kandan uyuşmaktaydı. Emirülmü'minin Hz. Ali'nin saflarında Ammar bin Yassir de birlikteydi. O gün cenge girdi. Dua ederek:

– Ya Alemlerin Rabbi olan Allah'ım! Ben bugün, bu cenkten daha faziletli bir ibadet bulsaydım, o ibadetle meşgul olurum. Ama, biliyorum ki şehadet ve Cennet bu cenktedir. Sen, ya ilahi Sabır, nusret ve şehadet nasibet. dedi. Ve cenge girdi. Hz. Haşim bin Utbe'yi yanına aldı. İki de cenk etmekteydi. Hz. Ammar çok cenk etti, Hz. Haşim'den su diledi. Hz. Haşim su bulamadı. Yanında biraz sütü vardı. Hz. Ammar'a verdi. Ammar sütü içti:

Elhamdülillah sadaka Resülullah dedi.

– Allah'a hamdolsun, Allah'ın Resülü doğru söylemiş. dedi. Haşim:

– Ya Ammar, neden böyle söyledin? Diye sordu. Ammar da:

– Ben, Hz. Resulullah'tan işittimki: "Ey Ammar, seni bağiler öldürecektir. Senin son şerbetin süt olsun." demişti. dedi. Sonra cengini sürdürdü. En sonunda şehid oldu.

* * *

Bu haberi Muaviye'ye anlattılar. O da:

– Hz. Ammar'ı öldüren Hz. Ali olmuştur. Çünkü onu savaşa sürükledi. dedi. Ashabdan bir kişi:

– Bu tevil, inkarlı bir tevidir. Ve imandan uzaktır. Allah bilir ki Hz. Ali neyin üzerinedir? dedi.

* * *

Ve emirül mü'minin Hz. Ali (K.V.) Hz. Ammar'ın şehit olduğunu duyunca, ordusunun bir tarafını Hz. Rebi'a vermiş iken, ondan 12.000 kişi aldı ve onlarla Hz. Muaviye'nin askerinin üstüne saldırdı. Hz. Ali ile bu asker, hücumu geçince Hz. Muaviye ve Amr İbni As ata bindiler. Hz. Ali onlara yüksek sesle:

– Ey Muaviye, niçin bu kadar halkın kanına giriyorsun? Benimle cenk meydanında savaş ki yüce Allah ikimiz arasında hüküm versin. Ya ben kalayım, ya sen kalasın.

O zaman Amr İbni As:

– Hz. Ali, insaf yolunda, haklı ve doğru söz söyledi. dedi.

Fakat, Hz. Muaviye, Hz. Ali'ye varmadı. Amr İbni AS:

– Karşı çık, harb savaş eyle. dedi. Hz. Muaviye:

– Ey Amr. Anlaşıyor ki memleketin padişahlığına tamah eyme-
lişsin. Beni, niçin Hz. Ali'ye karşı cenge gönderiyorsun? ben, hiç bir
kişi görmedim ki, Hz. Ali ile cenk edip onun elinden sağ ve selamet
canını kurtarsın dedi.

Az sonra Hz. Ali, yine saflar arasına girdi. Ve bir gece baskını yaptı. O vakit halk akşam namazı ile yatsı namazını aynı vakitte kılmışlardı. O gece, ertesi sabaha kadar cenk ettiler. Irmaklar gibi kanlar aktı. Hiçbir savaşta bunun gibi cengi kimse görmemişti. O geceye bedir gecesı Leyletül Hedir (Boşa giden gece) dediler.

O geceden, ertesi sabaha kadar Şamlı askerler kırıldı. Sabah olunca at ve insan gövdesinden yürünemiyordu. Emirül müminin Hz. Ali (r.a.) yine saf bağlayıp saldırıya geçti. Şam askerinin kalanı da kaçmaya başladı. Bunlar:

– Bu gün bizden hiç bir kişi sağ kalmaz. Dediler. Hz. Muaviye şaşkına dönmüştü. Hz. Amr İbni As'tan bir hile istedi. O da:

– Mushafları mızrakların ucuna bağla:

– Ey Irak ehli. Diye nida ettir. Biz sizi Allah Teala'nın kitabına davet ediyoruz." desinler.dedi. Hz. Muaviye de askerine buyruk verdi. Nida ederek:

– Ey Müslümanlar. Irak da ve Şam'da adam kalmadı. Bundan sonra müslümanlık şartını kimler yerine getirir? Ve Namazı kimler kılar. Orucu kim tutar. Ve gazaya kimler koşar? Ama biz sizi Allah Teala'nın kitabına çağırıyoruz. Cengi, boğuşmayı bırakın. Allah Teala'nın kitabına uyun. Biz de siz de ona iman getirmişizdir. Onun hükmü ile amel etmekteyiz. dediler.

Irak ehli, bu sözü işittikleri zaman:

– Biz de Hak Teala'nın sözüne razıyız, dediler. Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.) da:

– Ey müslümanlar! Bu Amr İbni As'ın tedbir aldığı bir hiledir ki sizin aranızda bir muhalefet yaratmaktır. Ve iş artık sona ermiştir. Bir hamle kalmıştır. Din yolundan yüz çevirmeyiniz. Düşmanın hiylesine kanmayın. dedi.

Hz. Ali'nin sözünü kimse dinlemedi. Asker iki bölyük oldu. Hz. Ali'nin üzerine hücum ettiler.

Eğer sen de bu söze boyun eğersen ne ala. Yoksa senide öldürürüz. dediler. Kılıç çekerek Hz. Ali (r.a.)a kasdeddiler. Her ne kadar Hz. Ali bunlara öğütte bulunduyorsa da bir fayda vermedi. Kavgalar yapıldı. Ve:

– Ya Ali! Malik bin Eşter'i katına çağır. Savaş dursun. Kur'ana amel edelim. dediler.

Hz. Ali çaresiz kalarak Malik'i çağırdı. Malik geldi:

– Ey Müslümanlar dedi. Niçin Düşman'ın sözüne aldandınız? Ve

Hak iman üstüne muhalefet ediyorsunuz? Vallahil azim. Ta ki halkın arasına ayrılık düşsün diye bu hileyi yarattılar, dedi.

Iraklılar:

– Biz, Allah Teala'nın kitabına çağırانlarla cenk etmeyiz. Şimdi harbdan el çekin, ta ki bizi hangi ayete davet ederler görelim. dediler.

H. Ali, H. Eş'as Bin Kays'a:

– Var, sor ki bizi hangi Ayete çağırıyorlar! dedi.

H. Eş'as da H. Muaviye'ye geldi, ona, dedi ki:

– Emirül mü'minin H. Ali "Bizi hangi ayete davet ediyorsunuz? Diye soruyor? diyor. Muvayi de:

– Ayet, benim çıkmam veya Ali'nin çıkması ile olmaz. Şam askerinden bir kişi, Irak askerinden bir kişi seçelim. Kur'an'dan bir ayet çıkarsınlar. Böylece ikimizde o ayete göre amel edelim. Dedi. Kendisi Amr İbni As'ı seçti. H. Ali'de Abdullah İbni Abbas'ı seçti.

Amr İbni As:

– Abdullah, H. Ali'nin amcasının oğludur. Ona yardım eder. Biz, garaz etmeyecek bir kişi gerektir. Biz, H. Abdullah'a razı değiliz. dedi.

H. Ali'ye Iraklı halk:

– Ebu Musa el-Eş'ari'yi seç. Dediler. Emirül mü'minin H. Ali (r.a.)da:

– Ebu Musa elinden Basra Beyliğini aldığımdan ötürü bizimle küsülü ve garazlıdır. Yerine İbni Abbas'ı bey yaptım. Ebu Musa bu işte hayretmez dedi. Irak ehli:

– Bizler Ebu Musa'ya razıyız. Onu hakem kıl. dediler. Emirül mü'minin H. Ali (r.a.):

– **"Bir kişinin ki sözü tutulmaya, tedbiri rast gelmez."** dedi.

Bunun üzerine 'Irak'lılar Ebu Musa'ya haber gönderdiler. Çünkü Ebu Musa bu cenkte orada hazır değildi. Irak askeri ile Şam askeri, orada, ahitname yazdılar. Amr İbni as her ne de ittifak ederse, Hüküm verirse onlar buna razı olacaklardı ve ittifak sekiz ayın içinde tamamlanacaktı.

Malik bin Eştire de:

– Sende kendi el yazınla bunu ya. dediler. Malik:

– Ben bu kavle, bu ahde razı değilim. Bu özel bir hiledir. dedi. Hz. Ali de:

– Ben de razı değilim. dedi. Yine her taraftan gürültü koptu. Cebr'le ve kahırla, ikisinin imzalarını aldılar. İki taraf askerinin dağılmasını kararlaştırdılar. Gerek Hz. Ali'nin, gerekse Hz. Muaviye'nin yanında yüz kişiden fazla kimse kalmayacaktı. Bu hal, sekiz ay sonuna kadar böyle devam edecekti.

Sonra Emirül mü'minin ölenleri toprağa gömdü. Namazlarını kıldı. Yine Kûfe'ye döndü. Şehre geldiği vakit, kadınların feryadını, ağlayışlarını gördü:

– Bunları menedin. diye buyurdu. Ve öyle karşılık verdiler." Onların ağlamasını gözyaşları dökmesini biz yasaklayamayız" dediler. Çünkü, hiç bir ev yok ki içinden birkaç kişi ölmemiş bulunsun." dideilir.

O zaman Hz. Ali (r.a.)

"Biz Allah'ın kuluyuz. Öldükten sonra, yine ona döneceğiz."

Bakara: 156)

Ve Hz. Ali şöyle cevap verdi:

– Tanıklık ederim ki Alah'a bu ölenlerin hepsi cennet ehlidir. dedi. Hz. Ali'nin böyle dediğini işiten şehitlerin yakınları ve evlatları ağlamayı kestiler.

Sonra, Emirül Müminin Hz. Ali (r.a.) saraya girdi, askerlerin yaralılarından ve hasta olanlardan gayrı kişileri teftiş etti. İki taraftan 40.000 kişi şehit olmuştu. Çünkü bu gazada Hz. Ali'nin yanında 50.000 kişi vardı.

HZ. ALİ (K.V.)'NUN ÜZERİNE HARİCİLERİN HURUCU

Hz. Ali (r.a.) Sıffin cenginden geri döndüğü zaman, asker arasında bir kişi vardı ki ona: Küriz bin Umeyye-i Temimi derlerdi.

"Hüküm yoktur, Allah'ın hükmü vardır." İbn-i Ümeyye-i Temimi Hz. Ali (r.a.)'a:

– Sen Allah'ın hükmünü bozdun. Hükmü Ebu Musa'ya ve Amr'ın uhdesine bıraktın. Biz, onların hükmüne razı değiliz. Eğer o hükmü bozup o iki kişiyi hakemlikten azledersen et. Yoksa biz sana baş eğemeyiz. Belki, bunu kabul etmekle, haşa, sen kafir oldun. dedi.

Hz. Ali (r.a.)ta:

– Bu hükmü kabul eden sizsiniz. Ben kabul etmedim. Eğer kafir olmak gerekiyorsa, sizin kafir olmanız gerekir. Çünkü beni dinlemeyip üzerime yürüdünüz. Beni de, Malik bir Eşteri de öldürmek istediniz.

Bunun üzerine bütün havariç (asi ve zorbalar)(*) toplandılar. Kendilerine bir kişiyi baş seçtiler. Ve:

– Biz Ali'den ve Muaviyeden bıktık, usandık. İkisini de imametten çıkardık. İkisi de başkasının hükmüne rıza gösterdiler, kafir oldular. dediler.

Hz. Ali (r.a.)'ın Bey'lerinden olan Hz.Ziyyadbin Nasr dedi ki:

– Hz. Ali hiç bir zaman kafir olmadı ve gerçekten imam odur. Bu gün yeryüzünde, imamlığa Hz. Ali'den daha faziletli kişi yoktur. Eğer, o, onların hükmünün küfür olduğunu bilseydi. Hiç bir zaman kabul etmezdi. Dedi. Hz. Ali'ye baş kaldıranlar (Hariciler) onun bu sözünden korktular. Kûfe yakınında birköy vardı ki o köye Harvar köyü derlerdi. Orada toplandılar. Ve Şeyb bin Rebi'yi kendilerinin başına emir diktiler. Hz. Ali (r.a.) ile cenk etmek dilediler. Emirül mü'minin Hz. Ali, Ziyad ile Abdurrahman'ı ve Abbas oğlunu onlara gönderdi:

– Varın, onlara öğütlerde bulunun! dedi. Hz. Abdurrahman gitti. Fakat onlar onun sözlerini dinlemediler. Sonra Emürül Mü'minin Hz. Ali, kendisi vardı. Onlara:

– Ey müslümanlar. dedi. Niçin benim üzerime yürüyorsunuz? Onlar da:

– Sen hükmü Ebu Musa'ya ve Amr'a yükledin. Hüküm, Allah'ın hükmüdür. Sen kafir oldun. Her kim bu hükme razı oldu ise hepsi de kafir oldular. dediler.

(*) Hz. Ali'ye isyan edip topluluğun her ferdi. (M.F.G.)

Hz. Ali:

– Bu iş küfür değildir. Ama ne yaptınız sa siz yaptınız? Ben size:

– Onlar Mushafları başlarına koyup: "Sizi Allah'ın kitabına davet ediyoruz." dedikleri zaman, ben size: "Bu kılıç korkusundandır ve hiyle aldatmacadır. demedim mi? Siz ise sözümü dinlemeyerek beni öldürmek istediniz dedi. Onlar da:

– Biz, Yüce Allah'ın rızası ve kitabı ile iş yaparsın, dedik. Sana: "Ebu Musa ve Amr'ın hükmüne razı ol demedik ki? Onlar Allah'ın hükmünü bilmeyen fasıklardır. Biz onların hükmüne razı değiliz dediler.

Hz. Ali (r.a.):

– Onlar da Allah'ın kitabından hüküm çıkarırlar. Sabredin, benim ne iş, ne hüküm çıkartacaklardır dediler. Hz. Ali de onlara çok tesellilerde bulundu. Sonunda rıza gösterdiler ve gelip Kûfe'ye girdiler.

HZ. ALİ VE HZ. MUAVİYE İÇİN İKİ HAKEMİN HÜKMÜ

Hz. Ali ve Hz. Muaviye'ye Siffin'de şu karara varmışlardı ki: Sekiz ay içinde Hz. Ebu Musa ve Amr İbni As Dümetül Cendel'e geleceklerdi. Her birisiyle dörder yüz kişi gelecek onların hükmüne tanıklık edeceklerdi.

* * *

Bunlar da geldi, Dûmetül'l-Cendel'de toplandılar. Ve edim sahtiyânından bir çadır diktiler. Ebu Musa ve Amr İbni As ikisi çadıra girip konuştular. Ebu Musa Amr'a:

– Benim gönlüm şu karara ermiştir ki İmamlığı bu ikisinden de alıp ne Hz. Ali'yi, ne de Muaviye'yi İmam etmektir. Bir başka kişiyi imam eyliyelim. Bu ayrılık, husumet ve cenk giderilsin, müslümanlar rahat olsunlar. dedi.

Amr İbni As da:

– Ey Ebu Musa! Hz. Muaviye'nin halifeliğinden sana ne ziyan var ki Muaviye hak halifedir. Bu da yüce Allah'ın kitabında şöyle buyurulmuştur:

"Kim haksızlığa uğrayarak öldürülürse biz o ölünün (geride kalan) velisine bir yetki verdik. O da cana kıyma işinde ileri gitmesin." (İsra: 33)

Öyleyse, Hz. Muaviye, Hz. Osman'ın velisidir. Ve Hz. Osman, mazlumdur, zulme uğrayandır? Öyleyse, hilafet, Hz. Muaviye'nindir. Eğer sen onun hilafetine razı olursan halka çıkıp bildirecek olursan, sana, Hz. Muaviye gönlün de ne dilersen verir. dedi.

Ebu Musa:

– Ey Amr! Allah'tan kork: "Hz. Muaviye, Hz. Osman'ın velisidir." diyorsun. Veli, kişinin oğludur. Hz. Osman'ın hayatta iki oğlu vardır. Onlar henüz yaşıyorken Muaviye ile ilişkisi nedir ki, o veli ola? Ve halife o ola. Senin onu istemekte muradın sana ne dilersen vermesidir. Bu söz çok kötü, bir sözdür. Çünkü, bu Allah'ın hükmünü yerine getirmemektir. Böylece, Allah'ın hükmü üzerine rüşvet almak yoktur. dedi. O zaman Amr da:

– Sen ne dersin? diye sordu. Ebu Musa:

– Ben, Emirül Mü'minin Hz. Ömer'in geleneğini yaşatmayı ön görürüm. Bu işi müslümanlara bırakalım. Seçimi onlar yapsınlar. Bence Hz. Abdullah bin Ömeri seçsinler. Çünkü hem bilgisi, hem de aklı ve nesebi vardır. dedi.

Amr İbni As, o zaman:

– Abdullah bin Ömer bu işe layık değildir. Çünkü hilafete heybet ve celallı kişi gerektir. Abdullah bin Ömer ise yavaş ve halim bir kişidir. Bari, benim oğlum, Abdullah'ı halife eyle. dedi.

Ebu Musa da:

– Ya senin oğlun nasıl hilafete layıktır? Doğrusu şudur ki ikisini de hilafetten çıkaralım. İş müslümanlara bırakalım. Kimi ister kimi istemezlerse kendileri bildiği gibi halife seçsinler. dedi.

Bu söz birliği ile çadırdan çıktılar. Amr İbni As, Ebu Musa'ya:

– Şimdi halkla, anlaştığımız şekilde bu işi sen açıkla, dedi. Ebu Musa ayağa kalktı, parmağından yüzüğünü çıkardı. Ve:

– Ey Müslümanlar! Bu yüzüğü parmağımdan çıkardığım gibi Ali'yi ve Muaviye'yi halifelikten çıkardım. Ve hilafeti müslümanların

kendi aralarından seçmelerine bıraktım. Kimi diliyorlarsa onu halife diktinler deyip yerine oturdu.

Sonra Amr İbni As kalktı. O da:

– Ey Müslümanlar! Siz şahit olun ki ben de bu yüzüğü parmağımdan çıkardım. Bunun gibi Hz. Ali'yi de hilafetten çıkardım dedi. Sonra yine yüzüğü parmağına geçirip:

– İşte bu yüzüğü parmağıma geçirdiğim gibi Hz. Muaviye'yi hilafete geçirdim. Hem, Hz. Muaviye, Hz. Osman'ın velisidir. Hak Teala Kur'an'da şöyle buyurur: **"Kim haksızlığa uğrayarak, öldürülürse, biz o ölünün geride kalan velisine bir yetki verdik. O da ona kıyma işinde ileri gitmesin."** (İsra: 33)

O zaman, Hz. Musa ayağa fırlayarak:

– Behey yalancı.. Biz böyle mi söz birliği etmiştik, diye haykırdı.

Amr İbni As da Ebu Musa'ya söğüp saydı. Birbirlerine girdiler.

Bu onu, o bunu suçladı. Halk iki bölüğe ayrıldı. Herkes dönüp yerlerine gittiler. Bundan sonra da Şam halkı Hz. Muaviye'ye Emirül Mü'minin diye ad koydular.

Dûmetil Cendel'de Bey olan Abbas oğlu Abdullah, Hz. Ali'ye geldi.

Amr İbni As'ın Ebu Musa'ya oynadığı oyunu, yaptığı hileyi anlattı. Emirül mü'minin Hz. Alide kızarak harp hazırlığına başlayıp asker toplamaya başladı.

Hz. Ali beş kişiden bıkkındı. Onlar da şunlardı:

1- Muaviye, 2- Amr İbni As, 3- Ebu A'ver, 4- Abdurrahman bin Halid, 5- Dahhak bin Kays idiler.

Muaviye de beş kişiden bıkkındı. Onlar da şunlardı:

1. Hz. Ali (r.a.)

2- Hz. Hasan (r.a.)

3- Hz. Hüseyin (r.a.)

4- Hz. Abbas oğlu Abdullah (r.a.)

5- Malik bin Eşter (r.a.)lardı.

HARİCİLERİN HZ. ALİ(R.ANH) İLE CENGİ

Emirül Mü'minin Hz. Ali (K.V.) hazretleri Ebu Musa'yı Dümet'il Cendel'e hakemlik için gönderdiği vakit, Hazar'da önceden toplanmış olan haricilerden iki kişi Hz. Ali'nin katına geldiler. Birisinin adı Raim bin Yebuğ, ötekisinin adı: Harkvas bin Züher'di. Hz. Ali'ye:

– Ebu Musa'yı niçin hakem olarak gönderdin? Bu, büyük bir günahıdır. Hakemlerin hükmüne karşı asker topla ki karşı çıkalım, Muaviye ile savaşalım, dediler. Hz. Ali de:

– Ben bu iki hakemin hükmüne razı değilim. Siz bana cebren ve kahren ahd ettirdiniz ve imza aldınız. Fakat, ahitten sonra pişmanlık doğru değildir.

Sabredin görelim. İki hakem ne karar verirler. dedi. Sonra Hz. Ali'ye, kendi yaranından birisi geldi:

– Bütün halk toplanmışlar, senin için: "Kafirdir diyorlar. Seninle döğüş yapmak istiyorlar dedi.

Hz. Ali:

– Onlar benimle cenge başlamayınca, ben onlarla döğüş yapmam. Dedi. O iki harici, sabrettiler. Hz. Ebu Musa'yı Amr İbni As'ın aldattığını ve Hz. Ali'yi halifelikten çıkardığını haber alınca sevindiler. Ve Hz. Ali'ye:

– Biz, sana onlara razı olma demedik mi? Şimdi, işte kafir oldun. Ve kavmin helak oldu. dediler.

Hz. Ali, ertesi Cuma günüydü, minbere çıktı. Hutbe okudu. Bir kişi kalktı: "La hükme illa lillah" dedi. Ve cemaatten birkaç kişi de böyle dediler. Hz. Ali o zaman:

– Şüphe yoktur ki bu kelime haktır. Lakin, Hak Teala'nın kullarından kamil kişi gerektir ki yer yüzünde Allah Teala'nın hükmünü izhar kılsın... Ve onunla amel etsin. Ta ki Hak kaybolmasın. dedi. Sonra, birkaç kişi daha kalkıp:

– "La hükümü illa lillah" dediler. Hatta yüz kişiden de artık oldular. Hz. Ali, yine:

– Ey halk! Benimle sizin aranızda üç hal kaldı.

Biri, şu ki: Sizi cemaatten meneylemem. Biri de. Eğer benimle cenk ederseniz, siz cenge başlamadan ben cenk yapmam. Üçüncüsü de şudur ki: Eğer benimle cenkleşirseniz nasibinizi veririm. dedi.

Bunun üzerine bu kişiler;

- Emirül Mü'minin Hz. Ali'ye "Emirül Mü'minin" demeyerek sadece Ali! diyerek bağırıştılar. Hz. Ali yeniden:

- Siz benimle cenk etmezseniz, ben de sizinle cenk etmem. dedi. Bunlara emniyet,kanaat geldi. Bir yerde toplandılar. Ve:

- Dünyanın baki kalacağı yoktur. İslamiyet için savaşmak gerektir dediler. Bu iki halk Iraklılar ve Şamlılardır ve Ali ile Muaviye'dir, hepsi kafir oldular. İki hakemin hükmüne rıza gösterdiler. dediler.

Sonra da:

- Emr-i Maruf ve nehy-i anil münker Farz'dır diyerek cenk hazırlığına başladılar. Ve her şehire adamlar göndererek halkı kendi mezhelerine çağırdılar. Nehrevan'da toplanmak için bir gün vade verdiler. Halk, her bir şehirden bunların yanına gelmeye başladı. Ve çokta kişi toplanmıştı.

NEHREVAN SAVAŞI

Hariciler, Nehrevan yönüne yüz tuttular. Bölük bölük toplanmaya başladılar. Bu haber Emirül Mü'minin Hz. Ali'ye geldi. Ama kendisi bu haberlere iltifat etmedi, umursamadı. Minbere çıkıp hutbe okudu. Halkı Hz. Muaviye ile savaşa teşvikte bulundu.

Sonra, Hz. Ali, askerle Şam sınırına geldi. Nahile adındaki bir duğa geldi. Toplanan askeri gördü. 20.000 kişi toplanmıştı. Sonra haricilere bir elçi gönderdi:

- Ben Hz. Muaviye ile savaş için Şam'a kastettim. Siz de gelin. Muaviye ile savaşalım. dedi. Onlar kabul etmediler. Emirül Mü'minin Hz. Ali, Basra'ya Abdullah bin Abbas (r.a.)a Basra askerini alıp gelsin, diye adam gönderdi. Hz. Abdullah da çıkıp halkı savaşa çağırdı. Basra'da 6000 asker vardı ki Beytül malden (Hazineden) ulufe alırlardı. Hepsi de evlerinde gizlenmişlerdi. Ancak binbeşyüz kişi bu davete uydu. Hz. Ahnef b. Kays'ı onlara emir dikip Hz. Ali'ye, gönderdi. Hz. Ahnef, Hz. Ali'ye erişti. Hz. Ali de Şam yolunu tutmuştu. Kendisi o

yöne gelince Havariç, beri taraftan fesat yağmaya başladılar. Her neredede müslüman bulunursa öldürüyorlar ve:

– Hz. Ali, Şam'a varırsa biz de varıp Kûfe'yi yağmalayalım dediler, asker Emirül Müminin'e:

– Önce, Haricilerin işini halletmek gerek. Sonra da Muaviye'ye yüz tutmak gerek dediler ve sözlerini şöyle tamamladılar:

– Biz Şam'a varırsak Kûfe'de bizim evlerimizi, malımızı yağmurlarlar.

Hz. Ali Nehrevan'a gelince, haricilerin karşısında kondu. Kendisi meydana çıktı. Haricilerin reisleri ortaya çıktılar. Hz. Ali, (r.a.) onlara:

– Benim üzerime niçin huruç ediyorsunuz. diye sordu. Onlar da:

– Sen Allah hükmünü iki fasık kişiye bıraktın. Allah'ın hükmünü onlar bilmezler. Şüphesiz ki sen kafir oldun. Küfrünü ikrar eyle ve sonra iman getir. dediler.

Hz. Ali de:

– Bu hükmü siz istediniz. Ve beni zorla razı ettiniz. dedi. Onlar da:

– Biz ettikse yine müslüman olduk. Sen de küfrünü ikrarda bulun, müslüman ol ki sana baş eğelim. Dediler. Hz. Ali (r.a.):

– Allah korusun. Ben ömrümde kafir olmadım ki küfre ikrar da bulunayım ve neden yeniden müslüman olayım. dedi. Bu inatçılara, ayak direyenlere öğütte bulundu. Ama fayda vermedi. Bunun üzerine Havariç askerinden her kimin aklı varsa kaçtı. Nevfel bin Eşea'da bin binbeşyüz kişiyle çıktı. Ve:

– Hak, Hz. Ali'nindir. Niçin cenk etmek gerek? Dedi. Sonra döndü. Hz. Ali tarafına geldi. Ve bin altı yüz kişi de Kûfe ehlinden kaçtılar. Kûfe'ye vardılar.

Sonra, Havaric başbuğu olan Abdullah Vehip, kalktı. Hz. Ali'ye karşı durum aldı. Emirül müminin Hz. Ali de askerini ikiye ayırdı Haricileri ortalarına aldılar. Hepsini kılıçtan geçirdiler. Onların için de bir er vardı. Sol elinde kemik yoktu. Sade etten ibaret bir eldi. Sanki kaddın memesine benzerdi. Ona Zül Sedy'e (Memeli) derlerdi. Hz. Ali (R.anh):

– Onu ölüler arasında arayın. dedi. Ve onu, arayıp buldular. Hz. Ali'nin katına getirildi. Hz. Ali: "Allahu Ekber. Allah'ın Resulü doğru söylemiş dedi. Bana:

"Ey Ali, bir bölüm havariç, senin üstüne huruç ederler. Onlar batıl ola, ve sen hak üzerine olasın. Onları öldürmekte çok sevap bulasın. Onların alametinin, birisinin elinin kemiksiz ve kadın memesi gibi etli olmasıdır, diye buyurmuştu.

H. Ali, onların üzerine namaz kıldırmadı. Toprağa da gömdürmedi. Müslümandan ise yedi kişi şehit olmuştu. Bunun üzerine Hz. Ali (r.a.):

– "Ey müslümanlar! Yüce Allah size bu hariciler üzerine yardım da bulundu. Ve bunlardan kurtuldunuz. Şimdi, Şam yolunu ıtalım Muaviye ile cenge tutuşalım." dedi.

Irak ehli de:

Bize birkaç gün müsade ver. Savaştan yeni geldik. Ta ki beş altı gün evimizde kalalım, cenk aletlerini hazırlayalım. dediler. Hz. Ali ne kadar nasihat ettiyse de onlara dinletemedi. Kendisi çok üzüldü. Şam işini geri bıraktı. Kûfe'ye geldi. Lakin Kûfe halkından soğudu.

Bu olay Resulullah (s.a.v.)'in hicretinin otuz yedinci yılında olmuştu. Vakta ki otuz sekizinci yıl geldi. Emirül Mü'minin Hz. Ali bir hutbe okudu. Kûfe halkının başına kakıp:

– Beni, geçen yılda askerle Muaviye'ye varmaya bırakmadınız. Bu yıl da Muhammed bin Ebi Bekiri Mısır'da şehid ettiler. dedi.

HZ. EBU BEKİR OĞLU MUHAMMED (R.A.)'IN MISIR OLAYI

Emirül mü'minin Hz. Ali (Keremallahü Vechehu) Kays bin Saad (r.a.)'ı Mısır emirliğinden azlettiği zaman, ona:

– "Kays, Hz. Muaviye ile elbirliği etti." diye Kays'a yalan töhmette bulunmuşlardı. O zaman Mısır'da Harisa adında bir köyde bir cemaat toplanmıştı ve Hz Ali'ye beyat etmişler ve:

– Hz. Ali ile Hz. Muaviye'nin hali ne olacak? Diye bekliyorlardı. Hz. Kays da onlara güler yüz, tatlı söz gösterirdi. Bu sırada Hz. Ali,

Ebi Bekir oğlu Muhammed (r.a.)ı Mısır'a emir olarak gönderdi. Hz. Kays'ı da azletti. Muhammed bin Ebi Bekir (r.a.), Mısır'a geldiği zaman Hz. Kays şehri ona emanet etti. Ve ona:

– Harisa köyü halkı ile sakın cenge tutuşma. O köyün halkı çoktur. Mısırdaki kabile ve akrabaları çoktur. dedi. Muhammed bin Ebi Bekir, Hz. Kays'ın sözlerini dinlemedi. Aksine Harisa köyüne asker gönderdi. O halk da Hz. Muaviye'den yardım dilediler. Savaş yaptılar. Hz. Muhammed bin Ebi Bekir'in askerini bozguna uğrattılar.

Hz. Muaviye, Hz. Ali'nin Kays'ı azlettiğini işitti. Zaten daha önce-leri hile eder ve:

– Kays bizimlidir. Derdi. Dileği bu sözleri Hz. Ali işitsin ve Kays'ı azletsin. diye uydururdu. Çünkü Hz. Kays bahadır bir kişiydi. Azledildiği zaman Muhammed bin Ebi Bekir'i hesaba saymaz bir durum takındı.

Mısır'da Hz. Muaviye'yi tutanlardan bir kişi vardı. Ona Muaviye bin Hudeys derlerdi. Kendisi Mısır Külhan beylerinden biriydi. Kendisi gibi ayyaşları toplayıp Muaviye'ye itaat ortaya koydu. Mısır'ı ele geçirdi ve Muhammed bin Ebi Bekir'i şehirden sürüp çıkardı. Bunun üzerine Muhammed bu olayı, Hz. Ali'ye bildirdi. Hz. Ali de, Kays'ı Mısır'dan çıkardığının yanlışlığını anladı. Bunun üzerine Muhammed'e yardımcı kuvvet olarak ikibin kişi gönderdi. Ve Muhammed yine o Harisa köyü halkı ile cenk etti. Yine basıldı mağlup oldu, bu haber Hz. Ali'ye erişince:

– Şu Mısırdaki kimse başarı gösteremiyor. Bunu ancak Malik bin Eşter yönetebilir. Dedi. ve Malik'i askerle Mısır emirliğine gönderdi. Hz. Muaviye de Hz. Ali'nin Muhammed'i azlederek, Mısır beyliğini Malik bin Eşter'e verdiğini haber aldı. Buna canı çok sıkılıp üzüldü.

– Malik bin Eşter hepsinden zorludur. dedi. Hz. Malik'in öldürülmesine pılanlar, tedbirler düşündü. Hz. Malik'in gittiği Mısır yolunda Kulzem denilen bir il vardı. O ilin başkanına Cebile bin Cami derlerdi. Bu kişi, Hz. Muaviye ile dosttu. Hz. Muaviye çok malla birlikte ona elçi gönderdi, ve:

– Bu Malik senin iline erişince ona öyle bir hiyle eyle ki Mısır'a gidemesin. dedi. Cebile de Hz. Malik'i bir ziyafete çağırırdı. İzzet hür-

met gösterdi. Yemeğine çok tesirli bir zehir koydu. Malik o yemekten yedi ve zehirin tesiriyle hemen öldü.

* * *

Malik'in askerleri, onun öldüğünü görünce geri döndüler. Hz. Ali'nin katına geldiler. Hz. Ali, bu hale çok üzüldü. Bunu haber alan Muaviye o kadar sevindi ki anlatılamaz. Öyle ki bütün Şam halkı onu tebrik etmeye geldiler. Şadlık gösterdiler. O da hemen Amr İbni As'ı çağırdı. Mısır'ı ona verdi. Amr İbni As da Hemen 1000 kişi ile Mısır'a vardı. Muaviye bin Hudeys'de Mısır askerlerinden 6000 seçme mücahit ile Amr İbni As'a karşı çıktı. Ona baş eğdi. Amr, Muhammed bin Ebi Bekir'e adam gönderdi ve:

– Ben geldim. Bütün halk benimle söz birliği etmiştir, benimle beraber olmuştur. Sen niçin oturursun? Var, Hz. Ali'nin katına git. dedi.

Hz. Ebu Bekir'in oğlu Muhammed de:

– Ben savaş yapmayınca dönmem dedi. Hz. Ali de haber verdi:

– Ben bu Mısır işinden usandım. dedi. Eğer savaş edersen et. Yoksa gel dedi.

Muhammed'in beşbin kişilik bir kuvveti vardı. Amr ibni As'ın ise askeri 10.000 kişiydi. Çok çetin bir savaş yapıldı. Muhammed bin Ebi Bekir'in askeri bozuldu, kaçtılar. Kendisi de kaçtı. Bir viraneye girdi. Muaviye bin Hudeyc'in bir oğlu vardı. Muhammed'in yanındaydı. Hz. Osman'ı bıçakla o şehit etmişti. Adı Kinaney'di.

Muaviye bin Hudeyc, oğlunu istedi. Muhammed bin Ebi Bekir ile birlikte buldu. Ona:

– Ey Mel'un! Seni, Hz. Osman'ın katlinden, kanından ötürü öldürseler yerindedir. Bari ben öldüreyim diyerek babası kendi oğlunu öldürdü.

Ve Hz. Abdurrahman bin Ebi Bekir, Amr İbni As'la beraberdi. Amr'dan kendi askerini diledi. Amr da:

– Sana bağışladım. Dedi. Fakat, Muaviye bin Hudeyc bunu haber alınca geri döndü. Hemen geldi. O virane de Muhammed bin Ebi bekir'i de, o öldürdü. Ve atının karnını yardı, onu, atının karnının içine koydu.

Amr İbni As, bu olayı işitince üzüldü. Ona:

– Niçin böyle ettin? diye sordu, İbni Hudeyç de:

– Ben, Hz. Osman'ın kanı için kendi oğlumu öldürdüm. Hz. Osman'ın kanının günahı ise Muhammed'in boynundaydı, onun ölümüne o sebep oldu. Onu nasıl sağ bıraktırdım? dedi.

* *

Hz. Ali (r.a.) Muhammed bin Ebi Bekir'in ve Malik bin Eşter'in öldürüldüklerini haber alınca çok üzüntü duydu. Evine girip kapısını kapadı, oturdu. Kimsenin içeri girmesini izin vermedi.

Abbas oğlu Abdullah bu haberi işitince Basra'dan kalktı. Kûfe'ye geldi, Emirül mü'minin Hz. Ali (r.a.) a öğüt vermeyi istedi. Malik bin Eşter'in ve Muhammed'in tesellisini vermek istedi. Ziyad bin Ebi Süfyan'ı kendi yerine Basra'da naip dikti. Kûfe'ye geldiği zaman Hz. Muaviye, onun basradan ayrıldığını işitti. Abdullah bin Hadrami'yi, dörtbin kişiyle Basra emirliğine gönderdi.

Abdullah bin Hadrami Basra'ya gelince, Ziyad onunla, cenk edemeyeceğini anlayınca evinde gizlendi. Emirül Mü'minin Hz. Ali'ye mektup yazdı. Hz. Ali (r.a.)ta Hz. A'yün bin Mücaşi'yi beşyüz kişi ile ona gönderdi. O da gitti. Abdullah bin Hadrami ile cenk etti. Abdullah'ı mağlub etti. O da kaçtı. Ubeyde bin Hayyam'ın evinde saklandı. A'yün bin Mücaşi, askerle o sarayın kapısına vardı. Sarayı ateşe verdi. Abdullah bin Hadrami Sarayın içindeki Halk ile birlikte yandı. Mücaşi, bu zafer haberini Emürül Mü'minin Hz. Ali (r.a.)'a bildirdi. O da, Abdullah bin Abbas'ı yeniden Basra'ya gönderdi. O da geldi. Basra'da karar etti. Sonra, Hz. Ali Kûfe'de bir hutbe okudu. Halka sitemlerde ve ayıplamalarda bulundu:

– Ne zaman ki ben sizi cenge çağırıyorum, siz gelmezsiniz. Bana yardım da etmezsiniz. Allah Teala size karşılık bana sizden ala asker versin. Ya da beni kendi katına iletsin ve size bu amelinizin cezasını bir kişi versin ki size acıklı azabı tattırsın dedi.

Kimi tarihler:

– Hz. Ali, o gün bu duayı edince Haccac bin Yusuf o gün doğdu. Derler. Kimi tarihler de şöyledir:

– Haccac bin Yusuf, Hz. Ömer (r.a.) vefat ettiği gece doğdu demişlerdir.

Hasan Basri (r.a.) şöyle der:

"O gece ne unutulmaz müşkül bir geceydi ki o geceki onun gibi gerçek adili kaldırdılar, şöyle zalim karanlık fikirli bir batıl zalimi, yeryüzüne koydular."

NACİYE OĞULLARIYLA SAVAŞ HABERİ

Kûfe'de bir kabile vardı. Ona Naciyeoğulları kabilesi denirdi. Onlar üçyüz kişiydi. Hepsisi de Havariç'tendiler. Nehrevan'dan kaçan havariçler, bunlara katıldılar. Reisleri Haris bin Raşid adında birisiydi. Bu Haris, Emirül Müminin Hz. Ali (r.a.)'ın katına gelip:

– Vallahi, ben senin ardında namaz kılmam. dedi. Hz. Ali (R. Anh):

– Gel seninle Allah'ın kitabı, emri üzere tartışalım, konuşalım. dedi. Harisde:

– Yarın geleyim. dedi. O gece kalktı kendi adamlarıyla Irak dolaylarına uzaklaştı. Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.) oradaki validen:

– Bir topluluk buradan geçti. diye haber aldı. Bir kişiden senin hakkında:

– Hz. Ali hakkında ne dersiniz? diye sordular. O da:

– İmam hakdır dediği için o kişiyi vurup öldürdüler. Çekiliş gittiler. diye haberini aldı.

Bunun üzerine Emirül Müminin Hz. Ali (K.V.) Ziyad bin Ebi Süfyan'a mektup yazdı:

– Bu halkı geri döndür. Dedi. Ziyad da gitti, onları buldu, Onlarla çetin bir savaş yaptı. Çoğunu öldürdü. Haricilerin başkanı Haris kaçtı.

Ram-ı Hürmüz adındaki beldeye vardı, Ziyad, Emirül Mü'minin Hz. Ali'ye haber yolladı. Emirül Mü'minin Hz. Ali de mektup yazıp, Fars vilayetini ona sundu. Ziyad, Muakkil'i Haris'i yakalamak için Ram-ı Hürmüze gönderdi. Haris, oradan da kaçtı. Muakkil, ona elçi gönderdi ve:

– Ben sana yardımcı ve yar olarak geldim. Osman'ın kanını seninle birlikte isteyelim. dedi. Bunun üzerine Haris döndü. Muakkil'in katına geldi. Muakkıl da onu yakalattı. Öldürttü. Başını Hz. Ali'ye gönderdi. Havariç'in topluluğunu darmadağın etti.

MUAVIYE'NİN HİCAZ VE IRAK DOLAYLARINA EMİR YOLLAMASI

Hız. Muaviye, önceleri Şam'da Numan bir Şirak'ı bin kişi ile Ayn-ı Temr'e yolladı. Aynı Temr, Şam yönlerinde Cezire sınırında bir şehirdir. Orada Emirül Müminin Hız. Ali'nin bir naibi vardı. Ona Malik bir Kaab-ı Ezri derlerdi. Fakat, Şam askeri görülür görülmez, Malik'in askerleri kaçtı. Orada sağlam yapılı bir kale vardı. Malik yüz kişi ile o hisara girdi. Hız Ali (r.a.)a mektup yazdı. Hız. Muaviyenin askerinin geldiğini ve bütün askerinin kaçtığını, kendisinin yüz kişiyle o hisara sığındığını bildirdi. Hız. Ali'den asker istedi. Hız. Ali de:

– Ehl-i Kûfe'ye; imdada varın! diye buyurdu. Kimse rağbet etmedi. Bunun üzerine Emirül Mü'minin Hız. Ali (r.a.) Kûfe halkını topladı, açık seçik bir hutbe de bulundu.

Fakat, Hız. Ali ne kadar söylediye de ona hiç kimse icabet etmedi, bu sözleri dinlenmedi. Bundan ötürü, Numan bin Malik muhasara içinde kalıp hisarda tam bir ay çevrili durmuştu. İmdad gelmediğini görünce, yüz kişiyle çıktı, öğün akşama kadar cenk etti. Oraya yakın Emirül Mü'minin Hız. Ali (r.a.) a tabi olanlardan, bir kişi vardı. Ona Muhamnef bin Süleyman derlerdi. O kişi arap kahramanlarından, elli kişilik imdat gönderdi. Böylece Musul Ceziresinden, Akşam vaktinde onların atlıları görüldü. Numan, Malik'e Kûfeden imdat geldiğini sandı. O gelen askeriyle kaçtı. Şam'a gitti. Sonra Hız. Muaviye altıbin kişiyle Süfyan bin Amr'ı Heyt'e gönderdi. Bu Heyt Şam ile Musul'un orta yerindedir.

Ve o asker, Heyt'ten kalkıp Sevad-ı Irak'ta Enbar'a geldiler. Orada, Emirül Mü'minin Hız. Ali'nin Bekiroğullarından bir naibi vardı ki ona Eşres bin Hassan derlerdi. Beşyüz asker o altıbin kişiyi görünce üçyüzü kaçtı. Ve kendisi ikiyüz kişiyle altıbin kişiye karşı durdu. Cenketti. Kendisi ile beraber bahadır askerlerinden otuz kişi o cenkte öldüler. Geri kalan askeri ise yaralı olarak kaçtılar. Böylece, Süfyan bin Amr, Enbar'a girdi ve şehirde ne buldu ise yağmaladı. Sonra Emirül Mü'mine bu haber gelince, o, darıldığından ve üzüldüğünden hiç kimseye:

– Varınız. diyemedi. Kendisi hemen çıktı. Nahile'ye vardı. Halk onun ardından giderek:

– Ya Emirel Mü'minin! Bu işi yalnız başınıza tamamlanması çok güç diyerek yardım etmek dilediler. Hz. Kays bin Sad'ı bin kişiyle yardımcı gönderdiler. Onlar da Cehd göstererek çabucak gitti. Lakin o, oraya varıncaya kadar, onlar haber alıp kaçmışlardı. Sonra, Hz. Muaviye, Abdullah bin Ba'del Ferazi'yi binyediyüz kişi ile koruyucu gönderdi. Hama o şehirdir ki Şam'dan yanadır, Arab Beriyyesine bitişik Mekke yolu üzerindedir, ve Muaviye şu emri verdi:

– Beriyye'de Arab'dan kim varsa, onlardan sadakaları al, sonra Mekke ve Medine'ye var. Arz-ı Hicaz'ı zaptyle.

Bu haber, Hz. Ali'ye erişince, Müseyyeb bin Yahya el-Fezari'yi ikibin kişi ile gönderdi. Lakin Abdullah bin Sa'd, o Arabların sadakalarını almıştı.

Müseyyeb gelince, Abdullah bin Sa'd Hama'nın hisarına kaçıp sığındı. Askeri de kaçarak Şam'a gitti. Müseyyeb sadaka develerinden ne buldu ise yağmaladı. Sonra da hisarı ateşe verdi.

Hisardakiler yanacaklarını anlayarak:

– Aman dilediler. Müseyyeb de onlara aman verdi. Çünkü, onlar da Fezareoğullarındandılar. Ve Müseyyeb'in amca oğullarıydılar. Bundan ötürü onları kaşınlar diye bırakıverdi. Onlarda Şam'a gittiler.

Artık Hac mevsimi gelmişti. Hz. Muaviye, Dahhak bin Kays'ı üç bin kişiyle Beriyye'nin menzillerini (Uğrak yerlerini) yakıp yıksın diye gönderdi. Hem de hacıların, Mekke'de hacı olmalarına mani olacaktı. Ve onlara: Niçin oraya gidersiniz? İmamsız hacced'ersiniz? diyecekti.

Dahhak bin Kays da Beriyye'ye girdi. Vakıa adındaki menzile kadar gitti. O menzili ve kuyuyu viran eyledi. Orada da bulunan arabaları öldürdü. Mallarını yağmaladı. Sonra Tağallubiye'ye geldi. Burası da bir menzildi. Orasını da viraneye çevirdi. Arabaları kırdı geçirdi. Mallarını da yağma etti. Emirül Mü'minin Hz. Ali, her menzilde, hacıların bir uğraktan bir uğrağa geçirsinler diye atlı muhafızlar koymuştu. O, atlıların hepsini öldürttü. Bütün menzilleri viraneye çevirdi.

Kûfe'nin ileri gelenlerinden Amr İbni Mes'ud, Hz. Ali'den hacca gitmek için izin istemişti. Dahhak, ona rast geldi, malını yağma etti.

Ve kendisini geri döndürdü. Bu haber Hz. Ali'ye gelince, Hacr bin Adiyy'i dörtbin kişiyle Beriyye'ye gönderdi. O da gitti, Dahhak ile savaştı. Askerinden çok adam öldü, kırıldı. En sonunda bozuldu. Hac vakti çok daraldı. O yıl Horasandan ve Irak'tan hiç kimse Hacca gidemedi.

Muaviye, o yıl, hac emiri olarak Yezid bin Şecere'yi gönderdi. Geldi, imam oldu. Mısır, Şam, Yemen ve Mağrib halkına ve Ciddeden gelenlere haccettirdi. Ve bu yıla kadar Hz. Ali (Keremallahü Vechehu) tarafından Mekke'de Kusem bin Abbas Emir idi. Her yıl hacca o kıldırdı.

Fakat, Hz. Muaviye, Mekke'yi zaptetmeye niyetlenince, o yıl, Kusem bin Abbas'ı Hac yaptırmaktan men eyledi ve:

– İmam benim. Hilafet benimdir. dedi. Kusem bin Abbas da cenk etmek için asker topladı. Fakat Mekkeliler bırakmadılar:

– Hac günlerinde Mekke'de savaşmak ve kan dökmek reva değildir. İkiniz de Şeybe bin Osman'ı imam kılın. dediler. Onlar da onu imam yaptılar. Haccı Şeybe b. Osman tamamlattı.

O yıl, Hz. Muaviye, az askerle Şam'dan çıktı. Musul yolu ile Irak'a girdi. Kendisine:

– Nereye gidiyorsun? Diye sordular o da:

– Benim Dicle Suyu'nu hiç gördüğüm yoktur. O Dicle'yi görmek diliyorum. dedi. Musula geldi. Birkaç gün Dicle kıyısında oturdu. Maksudı, bu geçişi Hz. Ali'nin itişmesi idi.

Böylece Hz. Muaviye, cesaret gösterip az askerle Musul'a geldi ve o yılın Hz. Muaviye, Bişr bin Ertad'ı üç bin kişiyle ta Mekke'yi, Medine'yi, Yemen ülkesini zaptetsin ve halkı kendine Beyat'a çağırsın diye buralara göndermişti. Bişr önce Medine'ye geldi. Bişr, Kureys'ten Amiroğullarındandı. O zaman Medine'de Ebu Eyyub-ı Ensari emir idi. Bişr gelince Hz. Ebu Eyyub Kûfe'ye giderek Hz. Ali (r.a.)'ın katına vardı. Bişr Medine'ye girdi. Minbere çıktı. Hutbe okudu. Ve Hz. Osman'ı andı. Ağladı ve:

– Ey Evs kabilesi! Ey Hazreç Kabilesi! Sizin efendiniz Hz Osman nerede? dedi ağlaştı. O zaman Bişr:

– Ey Medineliler! Onu siz öldürdünüz. Ya şimdi ne diye ağlıyorsunuz? Eğer Hz. Muaviyeden izin olsaydı, ben sizden tek adam bile sağ bırakmazdım. Ama her kim Muaviye ile birlik olmazsa ve ona kim beyat kılmazsa onun başını keserim. dedi. Minberden indi.

Ve o gün bütün Medine halkı Hz. Muaviye'ye bey'atte bulundu. Ensardan Cabir bin Abdullah el Ensari oradaydı. Kaçıp Ümmü Seleme'nin evine vardı. Ümmü Selemeyle meşveret etti. Ona:

– Var, beyat eyle ki Muaviye, bu işi tamamlatacaktır? Sen kendini ve halkı helak etme. dedi. Sonra kendi adamlarınada:

– Varın beyatta bulunun. ta bütün halk beyat etsinler, dedi.

Hz. Cabir bin Abdullah Ensari de çıktı, bey'atte bulundu. Bişr, Medine'de Hz. Muaviye tarafından Ebu Hureyre'yi naip dikti. Kendisi Medine'den Mekke'ye vardı. Mekke'de de Hz. Ali tarafından Kusem bin Abbas emirdi. O da kaçtı. Bişr de Mekke'ye girdi. Mekkeliler de tamam olarak Hz. Muaviye'ye beyat ettiler. Hz. Ebu Musa el Eşari, o zaman Mekke'deydi. Hz. Muaviye'den korkmaktaydı. Kaçmak dilerdi. Bişr onu tuttu. Ona:

– Niçin kaçmak diledin? Diye sordu. Hz. Ebu Musa da:

– Öldüreceksin diye korktum. dedi. Bişr de:

– Bana Hz. Muaviye'nin buyruğu Peygamberin yaranından kimseyi öldürmeyeyim. Gel beyat eyle. Dedi. Ebu Musa da Bey'at etti. Oradan Yemen'e gitti.

* * *

Emirül Mü'minin Hz. Ali, bu haberi işitti. Ve Bişr'in Medine ve Mekke'de ne yaptığını öğrendi, Harise bin Kuddame'yi ve Hz. Vehb bin Mes'ud'u dörtbin kişiyle gönderdi. Bunlar Medine'ye vardığı zaman Hz. Ebu Hüreyre kaçıp gizlendi.

O yıldıydı ki Hz. Ali (r.a.) Hz. Muaviye'ye adam gönderdi:

– Bu iş bizim aramızda çok uzadı. Ve çok insan kılıçtan geçti. Ne vakte kadar bu Iraklı'ların Şam'a hücumu sürecektir? Gel, barış yapalım. Şam senin olsun, Irak ve Hicaz da benim olsun. Ne sen benim hududuma gir, ne de ben senin sınırına gireyim. dedi.

– Bir rivayete göre bu barışı Hz. Muaviye teklif etmişti. Hz. Ali (r.a.) razı oldu ve Hz. Harise, Medine'yi varıp zaptetti. Hz. Ali (r.a.) şehit oluncaya kadar orada kaldı. Ondan sonra, Harise, Hz. Hasan için Medine halkından bey'at alıp Kûfe'ye geldi. Bu barışın sonunda idi ki - Bu yılda Hz. Ali (r.a.)'ı şehit ettiler. Bişr bin Ertat Yemen'e vardığı zamanda, Hz. Abdullah bin Abbas orada emirdi. Kaçtı. Bişr, onun malını aldı. Hz. Abdullah'ın henüz küçük yaşta olan çocuklarını bir deveci almış gidiyordu. Bişr, o çocukları buldu. Öldürmek diledi. O deveci:

– Eğer bunları öldürürsen önce beni öldür. Sonra da o çocukları öldürürsün! dedi. Bişr de ilk önce deveciyi öldürdü. Sonra da Kusam ve Abdurrahman adlarındaki o iki çocuğu öldürdü. Daha sonra Yemen şehrine vardı. Hz. Abdullah, orada, yerine Abdullah bin Haris'i naib koymuştu. Bişr onu da tuttu, öldürdü. Yemeni de ele geçirdi. Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.) sağ iken Bişr orada kaldı. Ama Emirül Mü'minin Hz. Ali'yi şehit ettiklerinde Yemen'den kalktı, Şam'a Hz. Muaviye'nin yanına geldi.

Ve bir rivayete göre Hz. Abdullah bin Abbas, Hz. Ali (r.a.) tan incinmişti. O incinme şundan ötürüydü. Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.) Ebu Esved-i Düel'iyi Basra'da halife bırakmıştı. Bu Ebu Esved, Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.)a mektup yazıp:

– Abbas oğlu Abdullah, Beytül Mal'e el uzattı. Ne gerekiyorsa yap." dedi. Bunun üzerine Emirül Mü'minin Hz. Ali de Abbas oğlu Hz. Abdullah'a da mektup yazdı:

– Öyle şey yapma. Eğer, bundan sonra Beytül male el uzatacak olursan seni cezalandırırım. Gerekir ki muhasebeni doğru dürüst yazıp, bana bildirsin. Ne aldın, ne sarfettin yaz. dedi.

Haraç ve Beytül Mal Ziyad'ın elindeydi. Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.) Ziyad'ı Fars ülkesine gönderince, Beytül mal, Hz. Abdullah bin Abbas'ın elinde bulunuyordu. Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.), ondan, hesap sorunca çok üzüldü. Ve Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.)a haber gönderip:

– Bana bu beylik gerekmez. Kime dilersen ver. dedi. Kendi ev halkından yirmi kişiyi aldı. Ulufesinden de beytül malde ne kadar toplandı ise alarak Beriyye yolundan Mekke'ye geldi.

Bir rivayete göre de, Emirül Müminin şehit edildiği zaman da Basra'da bulunuyordu. Hz. Hasan bin Ali, Muaviye'ye barış yaptığında, oradaydı. Ondan sonra Mekke'ye geldi. Ama, bu rivayet doğru değildir. Doğrusu şudur ki Hz. Abdullah, Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.)'ın sağlığında Mekke'ye gelmişti. Ve Hz. Abdullah'ın Yemen'i bırakıp Mekke'ye gitmesi Emirül Mü'minin Hz. Ali'de büyük bir kaygı yaratmıştı.

Yine o yılda emirül müminin Hz. Ali'nin kardeşi Hz Akîl bin Ebi Talib Hz. Ali'den dönüp Hz. Muaviye'nin katına vardı ve ona beyat etti. Hz. Ali bundan o kadar üzüldü ki ağlayıp göz yaşları döktü. Ve şu beytleri söyledi:

Şiir

*Seni üzen bir kimse, bil ki kardeş değildir,
Senin tutar, bir ara, düşmanın yönünü,*

*Gerçek kardeş şudur ki nereye düşsen de sen,
Su, ateş olsa bile keser, onun önünü!*

İşte, bu vasıfta kardeş bulunmaz. Ve şimdiki halde dostlar ve kardeşler, dünya maslahatı için yar ve kardeş olurlar. Ne zaman ki muradlarını elde ederler, size ihtiyaçları kalmaz, size düşman olurlar. Hak sohbeti ile yenilen tuz ekmeği unutulur.

Bu yılda Hz. Ali'ye kaygılar ve müşkülâtlar doğarak işleri ters gitti. Öyle ki bir kişinin işi sonuna erişirse böyle sonuç doğar.

Hz. Ali (r.a.) o yılın Ramazan ayının on yedinci cuma günü şehit oldu. Kimileri ise, "Rebi'ül ahir ayındaydı." demişlerdir. Ama doğrusu şudur ki Ramazan ayındaydı.

HZ. ALİ'NİN ŞEHADETİ

Hicretin kırkinci yılındaydı. Kûfe Mescidinde üç kişi oturmaktaydı.

BİRİSİ: Abdurrahman bin Mülcem el Muradı (Lanetullahi Aleyh) idi ki aslında Mısırlıydı. Medine'ye Hz. Osman'ı öldürmeye gelen toplulukla birlikte gelmişti.

İKİNCİSİ: Mübarek bin Abdullah,

ÜÇÜNCÜSÜ: Amr İbni Bekir et-Temimi idi.

Üçüde havariç mezhebındendirler. Ve şöyle derlerdi:

– Bu gün yeryüzünde imam yoktur. Ve kimsenin hükmü Allah Teala'nın hükmünün üstünde olamaz. Hiç kimseye boyun eğmek ve beyat vacip değildir. Bütün dünya halkı bu gün doğru yoldan sapmıştır, diyerek, o kırılan hariciler için ağlaşırlardı. Ve Hz. Ali'ye, Hz. Muaviye'ye ve Amr İbni As'a lanet ederlerdi.

– Ve:

– Eğer bizim yarenimiz olsa idi, bunlarla savaş yapardık derlerdi.

Bunlardan Abdurrahman bin Mülcem:

– Eğer yaranımız yoksa, bari herbirimiz bunların birisine kendimizi feda kılalım bunları öldürelim. Eğer onlar bizi öldürürse, hiç şüphe yok ki, biz şehitliğe ereriz. dedi. Bunun üzerine sözbirliği ettiler.

Abdurrahman bin Mülcem (Allah Müstahakını versin.):

– Ali'yi ben öldüreyim. dedi. Ve Mübarek bin Abdullah da:

– Ben de Muaviye'yi öldüreyim. dedi.

Sonra: Amr İbni Bekir de:

– Amr İbni As'ı da ben öldüreyim. dedi. Sonra,

– Ne vakitte? Diye birbirlerine soruştular. Abdurrahman bin Mülcem:

– Sabah namazı vaktinde Ali safların ön kısmında bulunur. Bir hançer darbesiyle onu öldüreyim, dedi.

Abdullah oğlu Mübarek de:

– Ben de öyle senin yaptığın gibi yapayım. dedi.

Amr İbni Bekir de:

– Bende aynen sizin yaptığınız gibi yapayım. dedi.

Üçü de:

– Şu hususu kararlaştırdılar.

1- Bu işler bir gün içinde olmalıdır.

2- Eğer birisi daha önce olursa, o kalan ikisi padişah olmamalıdır.

3- Bu işler Ramazan ayında olmalıdır. Çünkü Mescid'de halk çok olur. Belki saflar arasından kaçarlar anlarırsa.

4- Başka aylarda bunlardan birisi mescid'e gelmeyebilir. Yerine birisini gönderir, ama Ramazanda kendileri mutlaka mescide gelirler. Ramazanın son yarısında halk da çok toplanır.

Böyle diyerek Ramazan'ın onyedinci gününü hesapladılar. Cuma gününde sözbirliği ettiler. Çünkü Cuma günü halk kalabalık olurdu. Şu hususta söz birliği edildi ki Ramazanın onyedinci cuma günü her-birisi kendi öldüreceği kişinin yanında bulunacak, ve o gün öldürme işini tamamlayacaklardı.

* * *

Bu karar üzerine Amr İbni Bekir zehirli bir kılıç aldı, Amr İbni As için Mısır'a gitti.

Mübarek bin Abdullah da Hz. Muaviye için Şam'a gitti. Abdurrahman bin Mülcem de Emirü'l-mü'minin Hz. Ali (r.a.) için Kûfe'de o gün bekleyip oturdu. Kararlaştırılan gün geldi. Mübarek bin Abdullah Şam'da bekliyordu. Hz. Muaviye, mescide geldi. Halk ayağa kalktılar. Mübarek bin Abdullah da ayağa kalktı. Muaviye'nin ardından yürüdü. Hz. Muaviye, Namaza durunca o da kılıcını kaldırdı. Hz. Muaviye'nin başına vurmak istedi. Fakat Kılıç, Hz. Muaviye'nin sağrısında yumuşak ete dokundu. Kemiğe kadar kesti. Hz. Muaviye düştü. Mübarek bin Abdullah'ı yakaladılar. Hz. Muaviye'yi de evine götürdüler. O gün, namaz da beş kişi imamlik yaptı.

Muaviye evine gelince Mübarek bin Abdullah'ı getirdiler. Ona:

– Bu işi ne diye yaptın? diye sordular. O da:

– Beni öldürmeyin ki size iyi bir haber, müjde vereyim dedi. Sonra şu sırrı Muaviye'ye açıkladı:

– Biz üç kişiydik, bu gün için söz birliği ettik. Birimiz seni öldürmek, birimiz Ali'yi, birimiz ise Amr İbni As'ı öldürmeliyiz, diye söz birliği ettik. Ama ben muvaffak olamadım, rast gelmedi. dedi.

Bunun üzerine Muaviye onu hapse attırdı. Ve katlettirdi. Hekim çağırtdı. "Beni tedavi et." dedi. Hekim:

– Bu kılıcı zehirle sulamışlar. Yaranın içinden bu zehiri almak için yaranın yerini kızgın demirle dağlamaktan başka çare yoktur. Ta ki o ateş demir yarayı ve zehirli (Ağuyu) yaksın. Yaranın içinden gidersin, yok etsin. Ya bir şerbet vereyim, içesin ki zehiri yok etsin, ama o zaman senin erkeklik gücün senden gider. Artık ne oğlun, ne de kızın olur. dedi.

Hz. Muaviye:

– Ben ateşe dayanamam. Şimdiki halde iki oğlum var. Biri Yezid, biri de Abdullah'ı Ekber. Bunlardan sonra oğlum ve kızım olmazsa da kaygı duymam. dedi. Hemen o şerbeti içti. Bir zaman sona iyileşip kurtuldu.

* * *

AMR İbn-i Bekir de o cuma gününde mescide geldi. Adeti şöyleydi, her namaz vaktinde kendisi gelir, halka imamette bulunurdu. Mescid'de hükümde bulunurdu. Ramazanın o cuma günü gelince Amr İbni As'ın kılıç ağırları tutmuştu. Yerine başka birisini, halka imamet etsin diye göndermişti.

Bu kişinin adı Selh idi. Selh Mescide gelince Amr İbni Bekir gelip ona bir kılıç vurdu. Selh hemen öldü. Halk da onu tuttu. Amr İbni As'a götürdüler. Amr İbni As ona:

– Niçin bu kişiyi öldürdün? diye sordu. O da:

– Seni öldürmem gerekti. dedi. Ama ölüm buna rastladı. Çünkü benim muradım, seni öldürmektir. dedi. Amr İbni As da:

– Senin Amr'ı öldürmen gerekti, ama yüce Allah seni öldürüyor, dedi. Ve onu katletti.

Bu iş Allah'ın takdirine uymazsa o iş fayda vermez. Abdullah bin Mülcem de o gün ağulu kılıçla Kûfe'deydi. Onu evi Kendeoğulları mahallesindeydi. O mahalle çoğunlukla havariç halkındandı. Bu halkta Naciyeoğullarındandı. Bunların çoğu da, Nehrevan savaşında öldürülmüşlerdi. Emirül Müminin Hz. Ali'yi sevmezlerdi. Onların arasında bir kadın vardı ki, Kûfe'de onun kadar güzelliğe sahip bir kadın yoktu. Kadınlar arasında ona Kitem binti Kısme derlerdi. Babası ve erkek

kardeşi, Nehrivan'da Hz. Ali tarafından öldürülmüşlerdi. Abdurrahman bin Mülcem bu güzel kadını sevmekteydi. Onu almak dilerdi. O kadın ona:

– Sen benim nikâh akçemi veremezsin. Benim nikâhım çok ağırdır. Her bahadır kişinin kârı değildir. dedi. Abdurrahman bin Mülcem ise:

– Senin nikâhın nedir ki? Diye sordu. Kadın da:

– Benim nikâhım üçbin dirhemdir. Ve bir de kuldur, ve Ali'nin de kanıdır. dedi.

– Abdurrahman bin Mülcem-il Muradi de:

– Vereyim! Hemde buraya şu iş için geldim ki, Hz. Ali'yi öldüreceğim, dedi. O kadın da:

– Ne zaman sen Hz. Ali'yi öldürür, üçbin akçeyi bir kul ile bir kavuş verirsen, ben sana varırım. dedi. Abdurrahman Mel'un da o melun kadına:

– Peki. dedi. Kadın o zaman:

– Bu işte sana yardımcı arkadaş lazım mıdır? Diye sordu. Abdurrahman da:

– Olursa da olur, olmazsa da olur. Ama sen bu sırrı sakla. dedi. Ama, bu kadın Verdan adında bir erkekten:

– Eğer ben kendime yar bulaydım, Ali'yi öldürürdüm. Demişti. Kadın gitti, O Verdan'a:

– Sana yardımcı buldum. dedi. Bir erkek daha vardı ki ona Şebib bin Nahve derlerdi. O da:

– Eğer bir arkadaş bulursam Ali'yi öldürürdüm. dedi.

Bu kadın bu üç mel'unu bir araya getirdi. Biribirleriyle anlaştılar, yapacakları cinayetin gününü kararlaştırdılar ve cinayet gününü beklemeye başladılar.

* * *

Ve o gün sabah vaktinde Abdurrahman ve Şebib Varan mescid'e geldiler. Birisi kapının sağında birisi solunda oturdular. Ve:

– Hz. Ali, Mescid'e gelip içeri girince la hücum edelim. dediler. Ve Veran'a da:

– Sen Mescid'in mihrabının yakınında otur. Eğer bizim açacağı-mız yaradan Ali kurtulursa bizim üstümüze saldırırlar. O vakit Ali yalnız kalır, sende işini bitirirsin dediler.

Emirül Mü'minin Hz Ali (k.v.) Mescid'e girdi. Abdurrahman (La-netullahi Aleyh) Hz. Ali'nin ardınca yürüdü. Hz. Ali'nin iki küreği arasına bir kılıç vurdu. Bir rivayete göre de kılıcı başına vurdu. İki parçaya ayırdı. Hz. Ali:

– Tutun. diye bağırdı. Halk üşüştü. O mel'unu yakaladılar. Şebib ve Veran kaçtılar. Halkın arasında belirsiz oldular. Sonra Verdan'ı bir eve girerken gördüler. Halk ardınca takip edip girdiği evde onu da öldürdüler. Lakin Şebib belirsiz oldu.

Hz. Ali'yi evine götürdüler. Emirül Mü'minin Hz Ali, Ca'de bin Hübeyre'ye:

– Halka imamet et. diye buyurdu. Cade, Hz. Ali tarafından Horasan'a bey dikilmişti. O yıldan bir yıl önce Horasan beyliğini vermişti. Her yıl başında Hz. Ali'nin kapısına gelirdi.

Abdurrahman Mel'ununu Hz. Ali'nin önüne getirdiler. Emirül-müminin de ona:

– Niçin böyle bir iş yaptın? diye sordu. O da:

– Senin kanını helal olarak gördüm. Çünkü sen çok kan akıttın, sayısız adam öldürdün. dedi.Hz. Ali (r.a) oğlu Hz. Hasan'a:

– Bunu sakla, Eğer ölürsem, sen de onu öldür. Eğer ölmezsem, ben onu neyleyeceğimi bilirim. dedi.

Hz. Hasan, onu hapsedti. Hz. Ali, yaralandığının ertesi günü Hz. Hasan'a vasiyet etti. ve halka din işleri üzerinde öğütlerde bulundu. Halkı:

– Ya Emirel mü'minin senden sonra emirül müminin kim olacak. Hasan'a bey'at edelim. dediler. O da:

– Onu siz bilirsiniz. Ben bu yolda bir şey diyemem. Çünkü ben Allah Teala hazretleriyle meşgulüm. dedi.

Aradan iki gün geçti. Üçüncü gün bu dünyaya gözlerini kapadı.

* * *

Hız. Ali'nin ölüm haberini Hız. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm, Hız. Hasan'a getirdi. Ağayıp duruyordu. Abdurrahman Mel'unu ise bağı, yatmaktaydı. Ona:

– Ey Mel'un! dedi. Bugün müminlerin emiri Ali için iyi ve senin için kötü bir gündür. Seni öldürmek gerek. dedi. O mel'un:

– Madem ki senin bana iyi ve bana kötü gündür, sen niçin ağlar-sın? dedi. Bilki ben o kılıcı bin akçeye satın aldım. Ve ağılatmaya da bin akçe verdim. Eğer onunla dağa vursaydım, dağ onun açtığı yaraya dayanamazdı. dedi.

Bu ölüm üzerine Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin, Hız. Ali'yi yudular. Ve Hız. Abdullah bin Ca'de suyunu döktü. Kefenlediler. Namazını kıl-dılar. Kûfe'de sultan sarayı ile Cami Mescidi ortasında toprağa defnet-tiler. Kabri şerifini de belirsiz ettiler.

Ertesi gün halk Hız. Hasan'a beyat ettiler. Hız. Hasan o Abdurrah-man mel'ununu getirtti:

– Öldürün bu melunu diyerek buyruk verdi. O:

– Bana izin veren, sana bir işte bulunayım ki senin bu hilafetine direk olsun. Ondan sonra senin huzuruna geleyim. Sen ne gerekirse onu edersin dedi.

Hız.Hasan 'da:

– Ne yapacaksın? Diye sordu. O da:

– Varayım, Muaviye'yi öldüreyim. dedi. Ta ki senin işin tamam-lansın.

Emirül Mü'minin Hız. Hasan onun bu sözlerini işitmedi. Emir bu-yurdu. O saat içinde o mel'unu öldürdüler.

Cesedini ateşte yaktılar. Dünya ve ahiret hasretiyle dünya evinden ahiret evine göçtü. Canını cehenneme ısmarladı.

* * *

İMAM'I ALİ'NİN NESEBİ

Hız. Ali bin Ebi Talib bin Abdülmuttalib bin Haşim bin Abdume-naf'tır. Ve Emirül Mü'minin Hız. Ali orta boylu, sarışın gözlü, etine dolgun, başının ön kısmı savaşlardan bereleenmişti.

Şehit edildiği gün altmış üç yaşıındaydı.Hilafeti dört yıl, dokuz ay sürdü. Hız. Fatımatü'z-Zehra (r.a.)dan sona birbirinin ardınca dokuz hatunla evlenmişti.Hız. Fatıma'nın sağlığında, hiçbir hatunu ona ortak olmadı.

Hız. Fatıma'dan sonra:

1- Kilaboğullarından Hizam bin Rebia bin Halid'in kızı Ümmü Mena'yı aldı.

2- Temimoğullarından Halidoğlu Mes'ud'un kızı Leyla'yı aldı.

3- Asmı kızı Esmâ'yı aldı.

4- Bir kişinin Ümmü Veleği olan Ümmü Habib'i aldı. (Efendisı vefat ettikten, sonra Hız. Ali onu nikahladı.)

5- Ebi'l-As bin Rebia'nın kızı Ümame'yı aldı. (Bu Ümame'nin ana-sı, Resulullah'ın kızı Zeyneb'dir, ki Ebul As'ın hatunu idi.)

6- Hem de Hanifoğullarından Cafer bin Kays'ın kızı Havle'yı aldı. Ondan bir oğlu oldu. Ona Muhammed-i Ekber derlerdi, Muhammed bin Hanefiyye denilmek ile meşhurdu.

7- Hem de Ürve bin Mes'ud'un kızı Ümmü sa'd'ı aldı.

8- Yine Kilaboğullarından İmriü'l-Kays bin Adıyy kızı Ümmü Muhtarı aldı.

Emirül Müminin Hız. Ali şehid edildiği gün üç hatunu kalmıştı. Birisi Esmâ, birisi Ümmül Benin ve birisi de Havley'di.

* * *

Emirü'l-müminin Hız. Ali'nin Hız. Fatımatü'z-Zehra (r.a.) ile başka hatunlarından onbeş oğlu oldu.

Hız. Hasan, Hız. Hüseyin, Hız. Muhsin ve Hız. Fatıma (r.a.)dandı. Hız. Muhsin yaşamadı, öldü. Hız. Abbas, Hız. Cafer, Hız. Abdullah, Hız.

Osman, Ümmül Benin'dendir. Abdullah, Cafer ve Osman Kerbela olayında büyük kardeşleri Hz. Hüseyin'in önünde şehit edildiler. Üç oğlunun adı da Muhammed'di. Birisi Muhammed'i ekber ki, Muhammed bin Hanife diye meşhurdu. Ca'fer kızı Havle'dendi. Bu havle, Hanifoğullarındandı.

Ve biri de Muhammed Evsat'tı ki Ebu As Kızı Ümame'den doğmuştu.

Ve birisi de Muhammed-i Esgar'dı ki Esmâ'dandı. Ümmü Habib'den Amr adında bir oğlu vardı. Dört oğlunun adı zikredilmemiştir.

Hz. Ali şehit edildiği gün ordört oğlu hayattaydı. Yalnız Muhsin ölmüştü. Ve onsekiz de kızı vardı.

İki kızı Fatıma (r.a.)dandı. birisi Zeyneb-i Kübra ve birisi de Ümmü Gülsüm'ü Kübra idi.

Öteki iki kızından birisinin adı, Remile'ydi. Birisi Remiletül Kübra, öbürü de Remiletül Suğra idi. Bunlar da Ümmü Said'dendi.

Hz. Ali (r.a.) öteki beş kızı da azatlı hatunlarındandı. Kalanı da Ümmü Veledlerindendi. Bu kızlarının da adları şöyleydi.

Ümmü Hani, Müymune, Zeyneb-i Kübra, Zeyneb-i Suğra, Fatıma, Ümame, Hadice, Ümmü Seleme, Ümmü Şükür, Ümmü Cafer, Hama-me, Ümmü Müseyyeb ve bir de küçücük kızı vardı. Adı Hariseydi. Ümmü Muhar'dan doğmuştu.

Emirül Mü'minin Hz. Ali, bir gün halkın ortasında otururken, bu kızı Harise'yi çağırdı. Harise geldi. Hz. Ali'nin dizine oturdu. Halk kıza:

– Senin annen hangi kabiledendir? diye sordu. Dili lam harfine dönmezdi. Feltekti. Kelb diyemedi. Kezb dedi. O da küçük yaşda olduğu halde bildi ki KİZB demek yaramaz demektir.

Bundan sonra soranlara, Kızıb'dendir deyip Kelb'den kinayet ederdi. Halk onun zeka ve buluşlarına, aklına şaşıp kalırlardı. Emirül-müminin Ali'nin nesli yalnız bu kızlardan kaldı. Beş oğlundan nesli kalmıştır ki bunlar.

Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Muhammed bin Hanife, Abbas ve

Amr'dır. Hz. Amr onların en çok yaşayanıydı. Seksen beş yıl ömür sürmüştü. Çok zahit bir kişiydi.

HZ. HASAN BİN ALİ'NİN BEY'ATİ

Halk, Emirül Mü'minin Hz. Ali'den sonra, Hz. Hasan İbni Ali'ye beyat etti.. İlk beyat kılan Kays bin Said bin Ubade'ydi. Bey'atin de şöyle dedi:

- Seninle Allah Teala hükmü üzerine ve Allah'ın Resulünün sünnetine göre, muhaliflerinle cihad etmek üzere bey'at ediyorum.

Hz. Hasan:

– Hak Teala'nın hükmü üzerine beyat et. Cihad etmek onun içindir. dedi. Halk hemen anlamış oldu ki Hz. Hasan'ın savaşa niyeti yoktu.

Bey'at tamam olunca Kûfe'den ve Irak'tan çok halk toplanıp:

– Asker topla. Cenk yolunu tut. Dediler. Hz. Hasan da çaresiz 40.000 kişi ile Kûfe'den çıktı. Medayin'e geldi. Kas bin Sa'd bin Ubade'yi 12.000 er ile öncü gücü olarak gönderdi. Şam sınırına gitti. Orada altı ay oturdu. Hz. Hasan, kendisi Medayin'de İran kısıraları Kasr Ebyaz'da=Beyaz saray da oturdu. Resulullah'ın hicreti kırbir yılındaydı. Ve Hz. Mugiyre bin Şu'be de Mekke'de Hz. Ali tarafından tayin edilmiş emirdi. Hz. Ali şehit olunca, Hz. Muaviye Mugiyre'ye ferman gönderdi ve onu, kendi adına Mekkeye emir dikti.

Ve bir rivayete göre, Abbas oğlu Hz. Abdullah da Basra da emir idi. Hz. Ali, Hz. Abdullah'tan Beytül mal hesabının alınması için adam göndermişti. Hz. Ali şehid olunca, Hz. Abdullah, Muaviye'ye mektup yazdı. Ve:

– Ben senin katına geleyim. Ama bu, aradaki düşmanlığı kaldırmalısın. dedi.

Hz. Muaviye de o teklifi kabul etti:

– Ama başka bir rivayete göre Hz. Abdullah bin Abbas Hz. Ali zamanında, Basra'dan çıkmıştı. Ve Hz. Muaviye'ye adam gönderip bu şart ile sana geleyim demişti.

Hız. Muaviye de kabul eyleyince Abbas, oğlu Abdullah Şam'a geldi.

Ama Kûfe'de bulunan asker, Hız. Hasan'ın savaşa koşmadığını ve işlerin günden güne zayıfladığını ve kötüye dönmeye yüz tuttuğunu görünce, Hız. Hasan'a karşı ayaklandılar ve ondan soğuyarak çadırının üzerine saldırdılar. Yağmada bulundular. Kendisini de yaraladılar. Hız. Muaviye de askerle Şam'la Irak sınırı üstüne yürüdü. Orada bir mevzi vardı ki adı Müskirdi. Orada oturdu. Hız. Hasan Medayin üzerine Hız. Sa'd bin Musakkaf'ı bey dikti. Bu Muhtar'ın amcasıydı. Muhtar o vakit sakalı bitmemiş bir delikanlıydı. O, Hız. Hasan'ın işine karışıp zor duruma düştüğünü görünce amcası Musakkaf'a:

– Eğer, adamlarının, akıllı kişilerin işlediği işten bir iş işlersen Hız. Hasan'ı tut, bağla, Hız. Muaviye'ye gönder. böylece, eline Ümeyyeoğulları tarafından büyük bir il geçer dedi. Amcası da ona:

– Sen, deli olmuşsun. dedi. bana:

– Halkın en sevgili kişisini tutup kendi düşmanı eline vereyim, öldürsün, teklifinde bulunuyorsun. Bu iş, benim elimden hiçbir zaman gelmez. dedi.

Hız. Hasan, Iraklı'ların vefalı olmadıklarını, babacağına ve kendisine yaptıkları muameleyi görünce Irak ehlinden soğudu. Onlardan nefret etti. Sonra Hız. Muaviye'ye elçi gönderdi. Ondandır barış diledi. Ve:

– Hilafeti sana teslim edeyim. Lakin bir kaç şartım var. dedi. **Birincisi** şu ki. Hız. Ali'nin ev halkı rencide edilmemeli, gönülleri kırılmamalı.

İkincisi: Kendisi ile ilgili ev halkından kim varsa, onları Medine'de oturmak üzere oraya göndere.

Üçüncüsü: Irak beytül malinden 5.000 kere 5.000 dirhem alacağı birikmiştir. Kendisine ve kardeşlerine onu teslim etsin ki onlar da onu geçimlerine harcasınlar.

Dördüncüsü: Irak'ta Darab-Cerd adındaki bir şehrin bütün ürünü kendisine özel olarak verilmelidir ki kendi geçimine onu harcayabilsin.

– Bu Darb-ı Cerd şehri, Fars şehirlerinden birisiydi ki Basra'ya yakındı.

Buranın Beytül Malinin ürünleri Hz. Ali'nin bütün mirascılarına verilmeliydi. Bundan ötürü Hz. Ali mirascılarına hiçbir miras kalmamıştı. Bin veyahut sekizyüz dirhemden başka nesne çıkmadı. Dünyada, dünyalık olarak bu kadar verese ortasında ondan kalan bu kadardı.

* * *

Bunun üzerine Muaviye, Hz. Abdullah oğlu Abbas'ı ve Ubeydullah bin Semere'yi emirül müminin Hz. Hasan'n katına gönderdi. Bu şartları kabul ettiğini bildirdi. Hz. Abdullah ve Ubeydullah bin Semere, Hz. Muaviyenin beyatını üstlerine aldılar. Hz. Ali'nin bütün oğullarından beyat almışlardı ama Emirü'l-müminin Hz. Hüseyin beyate razı olmadı. Ağabeyi Hz. Hasan darılarak:

– Ey Hüseyin. dedi. Sen benden daha eyi bu işleri bilmezsin. Sendey beyat eyle. Çünkü dünya ve ahiret işleri şimdiki halde yine bendedir.

Bunun üzerine Hz. Hüseyin kerahetle Muaviyeye beyat eyledi. Ve Hz. Hasan (r.a.) bir hutbe okuyarak şöyle dedi:

– Ey Irak ehli! Benim günlümün ateşine soğuk sular dökünüz. Babam Aliye sağlığında bunca aykırılıklarda bulundunuz. Ona bir gamsız gün geçirtmediniz. En sonunda onu öldürdünüz. Bana da bu kadar zahmetler verdiniz. Üstüme saldırdınız. Beni yaraladınız. Yaram hala şifa bulup iyileşmedi. Malımı da yağma ettiniz. Ey Kûfeliler. Siz Resulün ehli beytine eza kıldınız ise Allah Teala kıyamet gününde bizimle sizin aranızda hakimdir. Bizim imdadımıza yetişendir. Şu anda ben Muaviyeye beyat etmiş bulunuyorum. Sizin bana beyatınızdan bıktım, usandım. Kimi dilerseniz ona beyat edin, diyerek minberden indi.

Hz. Abdullah bin Abbas ve Ubeydullah bin Semde ile Hz. Muaviye katdına vardı. Tekrar Hz. Muaviye'ye beyat etti. Hz. Muaviye, sonra emirül müminin Hz. Hasan'ı ev halkı ile medineye gönderdi. O günden sonra, bütün Irak halkı, Hz. Muaviyeye :

– Emirü'l-müminin. dediler.

Hız. Kays bin sad da asker ile geldi, Irak'la Şam hududunda 12.000 kişiyle karargah kurdu. Hız. Muaviye'ye beyatinden kimler kaçtı ise Hız. Kays'ın katına geldi. Böylece Kays'ın yanında çok halk toplandı.

Hız. Muaviye Hız. Kays'tan korkardı. Çünkü bütün araplar arasında hile, tedbir ve şecaatte ün kazanmış altı kişi vardı.

Birisi: Hız. kays'dı.

İkincisi: Abdullah bin Budeylid.

Üçüncüsü: Abdullah bin Abbas'dı.

Dördüncüsü: Amr İbni As'tı.

Beşincisi: Muğiyre'ydi.

Altıncısı da: Ziyad idi.

Ve bunlardan Kays, Budeyl ve Abbasoğlu Abdullah, Hız. Ali (r.a.) tarafındaydılar. Amr İbni As, Muğiyre ve Ziyad da Hız. Muaviye'nin tarafındandı. Ama, hepsinden çok tedbir sahibi olan Hız. Kays'tı.

* *

Bunu bilen Muaviye, Hız. Kays'a adam gönderip dedi ki:

Hız. Hasan bana beyat etti. Sen kimin için savaş etmektesin?

Hız.Kays da:

– Delalete uğrayan imama beyat etmektense, ben, imansız olarak savaşmayı önünde de sonunda da doğru görürüm dedi. En sonunda Hız. Kays' da ne şart ileri sürdü ise, Hız. Muaviye hepsini kabul etti. O da beyat ederek Kûfeye geldi.

İş bu hale dökülünce bütün İslam dünyası, Hız. Muaviyenin buyruğuna boyun eğdi. Muhalefet eden hiç kimse kalmadı.

* * *

Şu da bilinmeli ki Hız. Muaviye'nin Hız. Ali ile savaşması imamet davasında bulunması şundan ileri gelmekteydi: Hız. Resul-i Ekrem (s.a.v.) bir vakit Hız. Muaviye'ye:

– Ya Muaviye! Sen melik olursun. demiş bulunuyordu. O da Resul-i Ekrem (s.a.v.)in bu sözünden ötürü imamet davası edip durmak-

taydı. Lakin, imamete Hz. Ali ve Hasan (r.a.)lardan sonra olacağını bilemedi. Vma Vakta ki Hz. Ali (r.a.) vefat etti. Kendisi imameti istemesine pişmanlık getirip çok ağladı. diye de rivayet edilmiştir.

Böylece, Hz. Hasan (R.t. Anh)'ın beyatı hicretin kırkbirinci yılında, Rebiül Evvel ayında olmuştu. Hz. Muaviye, yine Şam'a dönmek isterdi. Ahvaz şehrinde beşbin kadar Havaricin toplanmış olduğunu işitti. Halkına:

– Varınız. Onları kılıçtan geçirin. Ta ki size beyati kabul etsinler. dedi. Bu buyruk üzerine Kûfeden beşbin er çıktı. O Haricilerin kimisini kılıçtan geçirip kırdılar, kimisi de korkularından dehşete düşüp her biri bir yere darmadağın oldular. Bu halden, Muaviye çok hoşnud oldu. Sonra Hz. Amr İbni As'ı yine Mısır'a gönderdi. Hz. Ömer (r.a.)'ın oğlu Hz. Ömer'i Kûfeye emir'olarak yolladı. Şam'a dönmek dilediği zaman Hamran bin İban Basra'dan başkaldırdı. Ziyad'ın da oğulları ona yardımcı oldular. Bu ziyad Hz. Ali bin Ebi Talib (r.a.) tarafından, Fars'a emir gönderilmişti. Üç oğlu Basra'daydı, birisi: Abdullah, birisi: Abdurrahman, birisi de Ubade idi. Hz. Muaviye Ziyad'a mektup yazıp şu emri verdi:

– Hz. Ali ölmüştür. Oğlu Hasan da bana beyat kıldı. Buraya Fars mallarını yüklet, getir:

Ziyad da:

– Ben de ne mal kaldı ki yükletip getireyim? Dedi. Hz. Muaviye beyine mektup gönderdi ve:

– Bana hesap vermeye yanıma gel. Hüccetlerini ve defterlerini de beraber getir. dedi. Ziyad da bu haberi aldı Astahar şehrinde çok muhkem bir kale vardı. Oraya gitmek arzetti. Basra'da bu uzlaşmazlıklar olunca Ziyad oğullarıyla Basra'dan huruç eden, Hamra'nin yanına geldiler. Hz. Muaviye de Bişr bin Ertat'ı Basra emirliğine gönderdi. Ve ona:

– Ziyad'ı ve üç oğlunu tutukla, öldür. Emrini verdi. Bişr bin Ertat'ta Basra'ya geldi. Ziyad ile oğullarını tuttu. Öldürmek istedi. Resullullah (s.a.v.)'in azatlısı, Hz. Ebu Bekre o zaman Basradaydı. Ziyadla da dosttu. Ona:

– Bana biraz mühlet ver, Muaviyenin katına gidelim ve şefaati isteyelim. Dedi. Bişr de bu isteği kabul etti. O da kalktı, Kûfe'ye geldi. Ziyad'ın oğulları hakkında Hz. Muaviye'de kabul etti. Ziyad ile oğullarını bu Ebu Bekir'e bağışladı.

Hız. Muaviye Şam'a hareket etti ve Bişr bin Ertad'ı Basra'ya geri getirtti. Abdullah bin Abir'i Basra'ya Emirlikle yolladı.

– Kimileri derler ki: Muaviye ta Sistan bölgesi ve şehri zor memleketlerinin hepsini Abdullah bin Amir'e verdi.

* * *

Bir rivayette de şudur: Muaviye Horasan'ı da ona verdi ve Abdullah bin Amir'de: Bişr Bin İbrahim'i Horasan'a emirliğe gönderdi. Ve kendisi Basra'da oturdu."

* * *

Ve bu hicretin kırkikinci yılında Hız. Abbas'ın oğlu Abdullah'ın oğlu Ali anasından doğdu. Ve bu Ali işte Abbasi halifelerinin babasıdır.

Yine bu yılda, Muaviye Hız. Mervan bin elHakem'i Medine'ye emirlikle gönderdi.

Ve Halid bin Sa'd bin El-As'ı Mekke'ye yollamıştı.

Ve bir rivayete göre de Haccac bir Yusuf bu kırkikinci yılda Taif'te anasından doğmuştu.

EMİRÜL MÜMİNİN HASAN BİN ALİ (R.A.)İN ŞEHİD EDİLMESİ

Rivayete göre, Hız. Hasan bin Ali (r.a.) Hız. Muaviye'nin yanından ayrılınca ev halkını aldı Medine'ye geldi. Muaviyenin oğlu Yezid ise Hasan bin Ali (r.a.)'ı öldürmek sevdasına düştü. Ama dileği şuydu ki kimse bunu bilmemeliydi.

Bunun üzerine Yezid, Medine'de, Hız. Hasan'ın hatunu Esmâ bint-i Eş'as bin Kays'a haber gönderip:

– Eğer Hasan'ı öldürebilirsen, seni ben alırım. dedi. Esmâ da:

– Ben onu nasıl öldüreyim dedi. Yezid ona bir zehirlenmiş tülbent gönderdi ve:

– Hasan sana yakınlık gösterdiği zaman sen, bu tülbenti onun eline sun ki o da bununla silinsin. O vakit muradımız hasıl olur. dedi. O kadın da o destarı (tülbenti) saladı. Bir gün Hasan (r.a.) Esmâ'ya yakın oldu. Kadın da ona o tülbenti Hz. Hasan'ın eline sundu. Hemen o da, o tülbentle silindi. Ondaki zehir Hz. Hasan'ın vücuduna yayıldı. Emirül Mü'minin Hz. Hasan da bu zehirden ötürü şehid oldu.

Başka bir rivayete göre karısı ona ağulu bir şerbet verdi. Hz. Hasan o şerbeti içerek şehid oldu. Rivayet edilir ki, o vakit Yezid bin Muaviye, Hazreti Hasan (r.a.)'ın karısı Esmâ'ya:

– Eğer muradımı yerine getirirsen, sana 10.000 dirhem gümüş vereyim. Irak yakınlarında babamdan sana on parça köy alayım ve seni de hatun edineyim, demişti. Emirül Müminin Hz. Hasan, şehid edildiği vakit kırkaltı yaşında idi. Onu, Peygamber (s.a.v.)'in kabri şerifi yanında gömmek dilediler. Hz. Aişe (r.a.) razı olmadı. Bundan ötürü Bakî'ül-gark denilen yerde gömüldü.

Haz. Hasan şehid edilince ehli beyti, Hz. Hüseyin'in ev halkı ile Medine'den Mekke'ye geldiler. Ve Hz. Hasan (r.a.)'ın hatunu Esmâ da Yezid bin Muaviye verdiği söze vefa gösterir diye Şam'a geldi. Yezid'in onu alacağını babası Muaviyeye söylediği vakit, Hz. Muaviye, kadına:

– Sen ki peygamberin kızının oğlu Hasan gibi yiğide vefasızlık gösterdin, benim oğluma ne kadar vefa gösterebilirsin? Senin, bu dünyada sağ kalman bile müslümanlar için zararlıdır. dedi. Ve emrederek onu öldürttü. Emirü'l-müminin Hz. Hasan (r.a.)'ın şehit olması Hicret'in kırkikinci yılının Şaban ayında olmuştu.

ZİYAD'IN FARS'TAN MUAVİYE'NİN YANINA DÖNÜŞÜ HABERİ

Rivayet edilir ki, Hz. Muaviye Şam'a geldiği zaman hilafet tam olarak onun eline geçmiş bulunuyordu. Fakaz Ziyad'dan Resulullah'ın Ehli Beyt'inden bir kişi ile beyat eyleyip savaşa başlar diye çok korkardı.

Ve Hz. Muaviye hemen, Hz Muğiyre bin Şu'beyi çağırttı. Onu Ziyad'a göndermek istedi. Çünkü Ziyad ile Mugiyre arasında dostluk vardı. Ve Ziyad, Basra'da Hz.Sa'd İbni Vakkas'ın yanında katipti. Ama Hz. Muğiyre için, Hz. Ömer bin el-Hattab (r.a.) zamanında tanıklıkta bulunmuştu.Bundan ötürü, Hz. Muaviye, Hz. Mugiyre'ye:

– Her ne eylersen eyle, onu benim katıma getir, dedi. Hz. Mugiyre de:

– Korkma. Hz. Ali'nin ev halkından bu işe tamah eyleyecek hiç kimse yoktur. Ve Ziyad benden başka kimseyi sevmez. Ama ben ne dersem onu yerine getirmelisin. dedi. Ve:

– Ey Emirül Müminin! Sen bil ki Ziyad, çok güvenilir bir kişidir. Tedbir ehlidir. O, senin katına gelirdi, ama şundan ötürü ihtiyatta bulunurki sen ondan, belki, Fars Kirma,, hesabını istersin. O, hesap vermekten acizdir. Çünkü o malları Hz. Ali (r.a.) a vermiştir. Lakin hücceti yoktur. Zira, sen ondan hüccet ve beyyine dilersin. Eğer hesap sormaktan vaz geçersen, onu senin yanına getireyim. dedi.

Hz. Muaviye de o hesabı sormaktan vaz geçti. Hz. Mugiyre de Fars'a gelip Ziyad'ı aldı, Hz. Muaviye'ye götürdü. Ziyad ona Bey'at etti. Muaviye onun elinde bulunanı aldı. Başka hesap sormadı.

Bundan sonra, Hz. Muaviye, Hz. Mugiyre'yi yine Kûfe'ye gönderdi. Ziyad da izin istedi. Onunla birlikte Kûfe'ye gitti.

Hicretin kırk üç yılı olunca Amr İbni As Mısır'da öldü. Ramazan bayramı günü idi.Hz. Muaviye, Mısır'ı, Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'a verdi.

Hz. Mugiyre bin Şu'be, Hala Kûfe'de bulunmaktaydı. Halim bir kişiydi. Halkın işleriyle çok ilgilenmezdi. Nehrevan'dan kaçan havariçten ne kadar kişi varsa Kûfeye gelip oturmuşlardı. Hz. Mugiyre yine onlara karşı ilgi duymuyordu. Ziyad, Hz. Mugiyre'ye:

– Bu hariciler çoğaldı. onlarla niçin ilgilenmiyorsun? Dedi. Kimisini kır, kimisini de zindana koy. dedi.

Hz. Mugiyre, Ziyad'ın bu sözlerine yine kulak tıkadı. Ziyad da:

– Bunlardan dolayı belki bir fesad çıkacaktır. Bari ben birlikte ol-

mayayım. dedi. Kûfe'den Şam'a gitti. Hz. Muaviye'nin katına geldi. Muaviye:

– Niçin Muğiyre'yi bıraktın, geldin? diye sordu. O da:

– Muğiyre kendi fikrinden hoşnud kişidir. Kimsenin fikrine ihtiyacı yoktur. Onun işinden bir fesad olur diye korktum. Çünkü Hz. Ali'den kaçan havariç takımı şimdi Kûfe'ye gelmiştir. Kûfe dopdolu olmuştur. Ben Muğiyre'ye:

– Onları tut. Kimisini öldür. Kimisini de zindana koy, dedim. Muğiyre, benim sözümle ilgilenemedi. Ben de, bir fesad olursa aralarında bulunmayayım dedi.

Hz. Muaviye de Hz. Muğiyre'ye mektup yazdı:

– Niçin o haricilerle ilgilenmiyorsun? dedi. Hemen onları tut ve öldür. Çünkü onlar kâfirdir. Ve kanları helaldir. dedi.

Hz. Muğiyre yine ilgilenmedi.

– Ziyad'ı Fars'tan getirdim ki varsın, bana Muaviyenin yanında gammazlık ede. dedi.

Hariciler Kûfe'de çoğalmışlardı. Beşbinden ziyade asker toplamışlardı. Mestur bin Ukeyl adında bir kişi vardı. Onu kendilerine Bey seçmişlerdi. Kûfe'den de çıkıp Musul'a ve Ahvaz'a dağılıp Fesadla uğraşmaya başlamışlardı.

Hz. Muğiyre bu olayları haber alınca, Ziyad'ın kendisine nasihatte bulunmuş olduğunu anladı. Kendi hatasına aklı erdi. Muakkil bin Kays'ı onların cengine gönderdi. O da bir yıl o kişilerle savaş yapıp ele geçirdiklerini kırdı, öldürdü. Kalan sağları da dağıtıp Hz. Muaviye, Ziyad'ın sözünü ve tedbirini o kadar beğendi ki, onu kendi katında vezir edindi. Çünkü, Ziyad tedbirli, akıllı bir kişiydi. Siyaseti ve beylik işlerini iyi bilmekteydi.

Hz. Muaviye, bir çok işte ona danıştı. Ziyadın önerdiği tedbirler rast ve isabetli olurdu. Ziyad'ın mertebesi günden güne arttı. Ondandır önce ise Muğiyre'nin itibarı, derecesi, Muaviyenin katında Ziyad'dan daha artıktı. Ve onun fikrini ve tedbirini Ziyad'ın tedbirinden daha iyi ve üstün görürdü. Vakta ki bu iş dönüp Muğiyre'nin mertebesi düşme-

ye başlayınca Ziyad'ın mertebesi ilerledi ve şöhreti arttı. Muaviye de kendi sırrını ve işini çoğunlukla Ziyad'ın üstüne yükledi. Soyunu da Ebi Süfyan'a nisbet ederek ona:

– Ziyad bin Ebi Süfyan. diye ad da taktı. Daha önce ona:

– Ziyad bin Hamiyye derlerdi. Hamiyye, anasının adı idi. Hind ki Ebu Süfyan'ın karısı ve Muaviye'nin anasıydı bu Hâmiyye Hind'in cariyesiydi. Ebu Süfyan bu cariyeye ile bir aşk gecesi yaşadı ve cariyeye Hamiyye Ebu Süfyan'dan gebe kaldı. Ebu Süfyan karısı Hindden korktu ve hamile olan Cariyeyi, karnında iki çocukla sattı. Onu alan kişi de Cariye'yi azat etti. O zaman Hamiyye, doğurunca:

– Bu çocuk Ebu süfyan'ındır. dedi. Hakikaten de bu çocuk Ebu Süfyan'a çok benziyordu. Ama, Ebu Süfyan çocuğu kabul etmedi, inkar etti. Hindden korkuyordu.

Çocuk, gitgide büyüdü. Hz. Muaviye onun kendi çocuğu olduğunu bilmekteydi. Ama, çocuğun anasının hatırandan ötürü birşey söylemezdi. Nesebini dürüst eylediği zaman ona Ziyad bin Ebi Süfyan ve halka, onu bu isimle çağırırlar diye emreyledi. Ama Hz. Muaviye'nin oğlu olan Yezid babası ile bu yolda kavgalar etti. Fakat bir fayda elde edemedi. Ama Ziyad 'ın Ebu Süfyan'ın oğlu olduğu halk arasında da bilindi ve sabit oldu, gerçekleşti. Bundan ötürü, halk korkusuzca çocuğa:

– Ziyad bin Ebu Süfyan demeye başladı. Ziyad, Hz. Muaviye'nin yanında oturmaya başladı.

Abdullah bin Amir Basra'da, emir bulunuyordu. Ama siyaset bilmezdi. Hem de Haramiye hırsızları öldürürdü ve:

– Her suçlunun şu kadar kavmi ve yakını vardır. Bunları öldürürsem, hepsi bana düşman kesilirler, diyerek onlara ilgi göstermedi. Böylece, haramiler Basra'da çoğaldı. Açıktan açığa zulme başladılar. Basra halkından bir cemaat Hz. Muaviye'ye geldiler. Abdullah bin Amr'ın yumuşaklığından şikayet ettiler. Çünkü Basra halkı, Abdullah bin Abbas ve Ebu Musa el-Eş'ari'nin siyasetini görmüş, öğrenmişlerdi. Abdullah bin Amir hiç kimseye hükümet varlığını gösteremediğini görünce, bunlar azdılar, fesad çıkarmaya başladılar. İyilik seven kişiler

zayıf düşüp hor oldu. Fesatçılar güçlendi. Kan dökmek, zina etmek, şarap içmek, hırsızlık ve haramilik açıktan açığa yapılmaya başlandı.

Hz. Muaviye bu rezaletlerden haber alınca, Basra vilayetini harib bin Abdullah'a verdi. Abdullah bin Amir'i azletti. Abdullah da bu azli ziyaddan bildi ve:

– Bu iş Basra tamahından ötürüdür. dedi.

Vaktaki Resulullah'ın hicretinden kırkbeş yıl geçmişti. Abdullah, Şam'a geldi. Kendisi Yezid ile dosttu. Yezid'in ise Ziyad ile arasında düşmanlık vardı. Ve Abdullah bin Amir Ziyad'a:

– Ziyad bin Hamiyye derdi. Yezid ona:

– Ziyad'ı "Ziyad bin Ebi Süfyan" diye çağır. dedi. Lakin bunu kendisi de istemedi.

Abdullah bin Amir de:

– Ben yüz kişi getireyim. Bunlar tanıklık versinler ki, o, Ebu Süfyan'ın oğlu değildir. dedi.

Bunun üzerine Ziyad gitti. Abdullah bin Amir'in bu sözünü Muaviye'ye şikayet eyledi. Muaviye, Abdullah bin Amir'e gücendi ve onun üç gün yanına gelmesine izin vermedi. Sonra Abdullah bin Amir, Yezid'e varıp:

– Babandan dileki suçumu bağışlasın. dedi. Yezid de babası Muaviye'ye gitti. Dilekte bulundu. O da, Abdullah İbni Amir'in kendi katına gelebilmesine izin verdi. Abdullah bin Amir, hem de Ziyad'a da gitti. Ondan özür diledi.

Hicretin altmış dördüncü yılında Muaviye, Ziyad'ın rey ve tedbirinden, aklından haberli kılmak istedi. Onu, bütün ülke içinde en çok geniş olan Kûfe ve Irak Beyliğini ona verdi. Ve ona:

– Ben sana Kûfe beyliğini veriyorum, git Menşursuz (buyrultusuz) orada bir ay otur. Ta ki oranın halkı sana alışsınlar. Dostların toplansınlar, artsın. Ve kimseye beyliğinden haber verme. Ay başına kadar sana buyruk varır. dedi. Ziyad, gitti. Kûfe'ye vardı. ve Süleyman bin Rebia sarayına kondu. Mugiye on iyilikte bulundu. Ve Kûfe halkı onun yanında toplandılar. Ama bir, iki ay geçtiği halde Muaviye'den

hiçbir buyrultu gelmedi. Ziyad çok üzüldü. Lakin kimseye haber vermiyordu. Acak Muaviye'ye:

– Basra halkı Haris bin Abdullah'a karşı ayaklandılar. Onu halk istemez oldu. Haris onları zaptedemedi. Diye haber gelince Muaviye'ye:

– Basra'yı Ziyad'dan başka kimse yönetmeyi başaramaz. İnancı geldi. Hz. Ali zamanında, o, Abbas oğlu Abdullah'ın yerine gelmişti. Basra'yı yalnız zaptetmiş ve siyaset göstermişti. diye düşündü. Basra buyrultusunu Ziyad'a gönderdi. Fakat menşur Ziyad'a henüz gelmemişti. Ziyad, bundan çok üzüldü. Kûfe'de bir falcı vardı. Ona Vahil derlerdi. Vahil, Ziyad'ın katına geldi. O da ona:

– Bize bir fal bak ki gönlümüz o fallı ferahlansın, sevin sin. dedi. Vahil de:

– Ne hususta falınıza bakmamı istiyorsunuz? diye sordu. Ziyad:

– Falda gör bakalım, Muaviye bize bir mevki, bir iş veriyor mu? Ben Kûfe'de emir oluyor muyum, yoksa olmuyor muyum? Diye sordu Vahil dışarı çıktı. Bir kara karganın bir ağaç üzerine konmuş olduğunu gördü. Karga ötüp duruyordu. Falcı Vahil, geri döndü. Ziyad'a:

– Ey Ziyad. Sana büyük bir makamla Beylik verdi. Lakin bu şehir değildir. dedi. Ziyad:

– Bunu neden söylüyorsun? diye sordu. Falcı da:

– Vakta ki buradan dışarı çıktım. Bir karga gördüm ki ağaç üstüne konmuş ötüyordu. Karganın bir adı da Gurab'dır. Bu söz gurbet kelimesinden gelir. O konduğu ağaçta ban ağacıdır. Ve ban beyinden gelir ki ayrılıktır. Ben de içime bir kuşku gelmeden hükmeyletim ki senin emirliğin bu şehirde değildir dedi.

Ziyad, Falcıya;

– Yalan söylüyorsun. Emirü'l-müminin Muaviye senden doğru söyleyendir. dedi.

O falcı gidince o saatte, Muaviye'nin adamı geldi. Basra emirliği buyrultusunu Ziyad'a getirdi. Hem de Umman, Bahreyn, Sistan ayetlerinin beyliği birlikteydi. Emirlik Ziyad'a Kûfe emirliğinden daha hoş daha güzel geldi. Çok sevindi. Çünkü Basra onun evi gibiydi. Abdul-

lah bin Abbas zamanında orada nasip olmuştu. Çoluk çocuğu oradaydı. Hemen o gün menşuru gelince has kişileri ile Basra yolunu tuttu. Hz.Muaviye Basra halkına bir mektup yazdı. Onlara:

– Sizin suçlarınız ve işleriniz çok arttı. Size çok türlü türlü cezalar gerekti. Şimdiki halde Ziyad bin Ebi Süfyan'ı size gönderiyorum. Ona: "Neylemek ne yapmak gerekiyorsa, ne iş yapmak gerekiyorsa, onun yapması lazımdır. Ona boyun eğin, itaat edin. Cezalarından sakının. dedi.

Vakta ki Ziyad Basra'ya girdi. Cemaziyel evvel ayı ve Hicret'in kırkbeşinci yılıydı. Basra Beyliğine oturdu. Şehirde karar tuttu. Yol kesicilerden, hırsızdan, haramiden, kavga ve fesad ehlinde her kimi buldu ise aman vermeyip öldürdü ve hiç kimseyi zindana salmadı. Her kime sopa atmak gerekiyorsa onları kamçılıttırdı ve koğaladı. Hırsızların ellerini kestirdi. Her gece akşam namazını kıldıktan sonra biraz oturur, abdest alır, yine mescide gelirdi. Yatsı namazına kadar orada oturur, imamet eder, ve yatsının iki rekat farzında, Bakara suresini okurdu. Ve farzdan sona Tatavvu namazını (Nafile namazını) kılar, sonra evine giderdi. Ve Asesbaşıya:

– Var, git pazaryerinde, mahallelerde, şehir içinde, bu vakitten sonra kimi bulursan ona aman verme. Onu öldür ki kimin haceti varsa bu vakte kadar taam olmuştur." derdi. Ve asesbaşı yani (Gece devriye gezici subaşı) da o emiri yerine getirirdi, bir geceydi, dışarı çıkma yasağında bir arabı tutup öldürmek diledi. Arab:

– Ben bu şehre satmak için koyun getirdim. Çölden geldim. Bu gece yasağından haberim yoktur. dedi. Ases bu Arabı Ziyad'ın katına götürdü. Ziyad ona:

– Benim siyasetimi ve yasağımı işitmedin mi? Diye sordu. Neden bu vakitte dışarıda bulunuyorsun? Diye sordu. Arab:

– Ben çölden, akşam vaktinden sonra geldim. Satmak için koyun getirdim. Yasaktan haberim yoktu. dedi. Ziyad da:

– Senin sözün doğruya benziyor, amma ben siyasetimi bozacak değilim. dedi. Emretti, arabı öldürttü. Bu yolda birçok halkı, aman vermeyip öldürttü. Bu idaresi, halk asayişe erişinceye kadar sürdü. Sa-

bah ehline güvenliği geldi, fesat ehli kaçtı, gitti. Ondan sonra, gece vakti kimse evinden çıkmaz oldu. Mahalle ve şehirde ne hırsız ne de yolkesici kaldı. Asayiş o dereceye vardı ki Basra'da geceleri hiç kimse evinin kapısını kapatmaya ihtiyaç duymaz oldu. dükkanlarını kilitlemediler. Yiyip içecekler çoğaldı. Yollar güvenilir oldu. Ne hırsız ve nede yankesici kaldı, yok oldular.

Haricilerden de kimi buldu ise veya sezdi ise onu öldürdü. Resulullah Ashabından o vakit Basra'da:

Enes bin Malik,

İmran bin Hüsayn

Semure bin Hübban,

Hakem bin Amrül Gıfari vardı.

Ziyad onları şeriat işlerini bekmakla vazifelendirdi. Enes bin Malik ki fetva işlerinin başına kodu. İmran bin Husayn'ı kadı seçti. Seme-re ihtiyarladığından istifade etti. Oğlu Abdurrahman'ı Beytülmale hazinedar yaptı.

Ve Hakem bin Amr'ı da Sistan vilayetine gönderdi. dörtbin kişiyi de kendi yanında ödevlendirdi. Bunları üç bölüğe ayırdı. 1. Bölüğünü: Müfsitleri, uğruları ve haramileri bulmaya ve tutup öldürmeye ayırdı.

2. Birbölüğünü: Mahalleleri gözetinler, halkı beklesinler, maz-lumların ahını zalimlerden alsınlar diye vazifelendirdi.

3- Birbölüğünü, kendi katında hazır dursunlar ve kendisini beklesinler diye seçti.

4. Beşyüz kişi de zahitlerden vardı, onlara Basra'da Beytülmal den ulufe (aylık) verdi. Gece ve gündüz, her dakika, hazır bulunmalarını, meclis hükmünde şeriat üzerine kendisine yardımcı olmalarını, bilmediğini bildirmelerini emretti. Bu beşyüz zahit kişi ona Ziyad bin Enebe derlerdi. Allah korkusundan Ziyad bin Ebu Süfyan demezlerdi. Ve Ziyad'ın korkusundan da Ziyad bin Hamiyye diyemezlerdi.

Ziyad'ın bu siyret ve siyaseti bilinince Heybeti gönüllerin içine oturunca, Muaviye, onun dizginleri elinde tutmasına ve siyasetine gayet sevindi.

Mugiyre bin Şu'be Kûfe'yi de Ziyad bin Ebi Süfyan'a vermeyi diledi. Çünkü, O, Irak ve küfelilerin örf ve adetlerini iyi bilmekteydi. Bundan ötürü, Muaviye Kûfe'den Basra'ya kadar bütün ülkeyi Irak'ı ona havale etti.

Bunun üzerine Ziyad, Semure bin Cündüb'ü Basra'nın üstüne emir dikti. Kendisi Kûfe'ye geldi. Bundan sonra altı ay Kûfe'de, altı ay da Basra'da oturdu. Ve Mugiyre'den sonra altı ay Ziyad orada bulunmadı, Kûfe'de kavga ve fesat doğdu. Ziyad, hemen, ikibin asker ile Kûfe'ye geldi. Halk toplandı. Ziyad da minbere çıktı. Hutbe okudu. Ve şöyle dedi:

– Ben çok askerle gelmek dilerdim dedi. Ama işittim ki sizin fitne ve fesadınız durmuş sessiz kalmışsınız. Ben buraya kendi halkım ve ehli beytimle geldim. diye hitapta bulundu.

Kûfe halkı bu sözleri işitince:

– Bu kişi Ziyad bin Hamiyye olarak gitti. Beşaltı kişisi bile yoktu. Bu gün bu ehli beyt bu has halkı nerede buldu? Bildiğimize göre bunun öyle bilinen bir babası da yoktur. Bunun ikibin has kişisi nereden geldi toplandı? Dediler, onu alaya aldılar. Ziyad, minberde iken Kûfe halkı etraftan onu taşladılar. Ziyad da elini yüzüne tutup hiç tınmadı. Minberden indi. O ikibin kişisine:

– Kılıçlarınızı çekiniz. Diye emir verdi. Ve Kılıçlar çekilip Mescid kapıları tutuldu. Ziyad, kendisi Mescid kapısına bir kürsü koydu. Oraya oturdu. Bütün mescid halkını tutuklayıp huzuruna getirtti. Mushafla yemin ettirip:

1- Taş attın mı?

2- Taş atanı biliyor musun? Veya gördün mü? diye yemin ettirdi. Seksen kişiyi bu hadisede suçlu görüp, emretti. Onların ellerini kesip bıraktı, dediler. O da atına bindi. O ikibin kişi kılıçlarını sıyırmış bir halde önünde, saraya kadar, gittiler. Saraya kondular, sonra da Kûfe'de bulunduğu müddetçe hiç kimse ne suç işledi ne de cezaya müstehak oldular.

Bundan sonra, Hz. Muaviye, Horasanı Acem Irak'ın hepsini Ziyad'a verdi. Ziyad da Hakem bin Amr'ı Horasan'a emir yaptı. Bu Hakem Merv şehrinde öldü. Ondan sonra Abdullah El-Hanifi oğlu Abdullah'ı Horasan'a gönderdi. Bir yıl beylik etti. Sonra geri gitti. Vakta ki Peygamberimiz (s.a.v.)'in hicretinin kırkaltıncı yılı oldu. Ebu Musa el-Eş'ari Mekke'de vefat etti. Hz. Muaviye, bu yılda hacda bulundu. Hacca giderken yolu Medine'ye uğradı. Peygamber (s.a.v.)'in minberini alıp Medine'den Şam'a götürmek diledi. Bundan ötürü de şöyle dedi:

– Medine ehli, Hz. Osman (r.a.)'ı öldürdüklerinden dolayı, Hak Teala Hazretleri onlara kızmıştır.

Bunları söyledikten sonra minberi yerinden kaldırmak istedi. Bir türlü yerinden kaldıramadı. Vaz geçti. Utandı:

– Ben minberin ayaklarının çürüyüp çürümediğini anlamak istedim dedi.

Önceleri, Peygamber (s.a.v.)'in minberi üç ayak idi. Dokuz ayak olsun diye emir buyurdu. Altı ayak daha ilave ettiler. Her hatip Hz. Muaviyenin yaptırdığı altı ayağa basıp minbere çıkardı, hutbe okudu. Lakin, Resulullah'a saygıdan ötürü hiç kimse onlara basıp çıkmazdı. Muaviye'den sonra Abdülmelik bin Mervan'da minberi almak diledi. Şam'a götürecekti. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sahabesi olan Kubeysa bin Züeyb, bunu işitince, dedi ki:

– Bunu alıp gitmeye Hak Teala'nın rızası yoktur. Hatta Hz. Muaviye de alıp götürmeyi diledi. Alıp gidemedi. dedi. O zaman Abdülmelik bin Mervan da minberi hali üzere bıraktı. Şimdi hala o minber dokuz ayaklıdır. Altı ayağına hatip çıkar, geri kalan üçüne çıkmaz.

* *

O yılın içinde Ziyad bin Ebi Süfyan, Rebi bin El-Haris'i, Horasan memleketine emir dikip gönderdi. Rebi Ceyhun ırmağı kıyısına varıncaya kadar gitti. Kafir kalan Türkler ona karşı durmadı. Rebi Belh şehrini barışla aldı. Ceyhun suyunu geçti. Maverâ Ünehr'e vardı. Türklerle savaştı. Çok ganimet aldı. Ziyad işte bu adalet ve siyasetiyle birçok ülkeleri zaptetti, ele geçirdi. Davası için şöyle derdi:

– Hükmeyletiğim yerlerden: Kirman kapısından ta.. Fars'a, Horasan'a Ceyhun kıyısına Irak'tan ta. Dicle kıyısına varıncaya, Hindistan sınırlarına erinceye kadar eğer, bir kişinin tek akçesi kaybolursa, onu ben ödeyim.

Derdi ve Havariçten kimi bulsa fırsat vermez, öldürürdü. Hatta o yıl içinde yedibin harici kılıçtan geçirmişti.

Bu kadar il her ne kadar, Ziyad'ın elindeydiyse de Mekke'nin de Medine'nin de kendisinin hükmünde olmasını isterdi.

Hicret tarihinin elli üçüncü yılında Hz. Muaviye'ye adam gönderdi.

– Emirü'l-müminin bu kadar memleketi bana vermiştir, onları sol elimde tutuyorum. Hala sağ elim boştur. Eğer, siz emirül müminin, eğer buyruk verirsiniz, Mekke ve Medine benim olsun, bu son dilek ve muradımdır, dedi.

Hz. Muaviye, hem Mekke'nin hem de Medine'nin menşurunu Ziyad'a verdi. Bunun üzerine altı ay geçti. Altı aydan sonra, hicret tarihinin elli üçüncü yılında Ramazan ayında Ziyad öldü. (Rahmetullahi Aleyhi ve Radiyallahü Teala Anh)

Ziyad ölünce Hz. Muaviye, Kûfe'yi, Basra'yı, Irak'ı ve Horasan'ı Ziyad'ın oğlu Ubeydullah'a verdi. ve Mekke'yi, Sa'd İbni Amr bin As'a verdi. Ve Medine'yi Mervan bin el Hakeme verdi.

Muaviye sonra Ubeydullah'a:

– Horasan'a var, Türklerle savaş, diye emreyledi.

Ubeydullah bin Ziyad da Irak askerini toplayıp Horasan'a vardı. Ceyhun ırmağından geçti. Türk hakanı Taşkent'teydi. Onlarla savaş yaptı. Onları alt etti. Çok adam öldürdü. Taşkent şehrini de aldı. Sonra Semerkand, Buhara şehirlerini fethedip yine Basra'ya döndü.

Bir rivayete göre Hz. Muaviye de Irak'ı Kûfe' ve Horasan'ı Ubeydullah bin Ziyad'a verdi. Buhara'yı da Abdullah bin Gaylan'a bıraktı.

Ubeydullah varıp bu savaşı da kazandıktan sonra Basra'yı da ona verdi.

Hicretin ellialtıncı yılı olunca, Hz. Muaviye Şam halkını topladı: Oğlu Yezid için beyat etmelerini emreyledi. Ayrı ayrı şehirlere adamlar gönderdi. Oğlu Yezid'e bey'at etmelerini istedi.

O yılda Horasan'ı Ubeydullah bin Ziyad'dan aldı, Sa'd İbni Osman'a verdi.

HZ. MUAVİYE'NİN KENDİ OĞLU YEZİD İÇİN BEYAT ALMASI

Ziyad hayatta iken, Hz. Muaviye, oğlu Yezid'e emirliği bıraksın diye onunla konuşmuştu. Ama, Yezid bir sevdaya kapılmıştı. Ziyad da, Muaviye'ye:

– Yezid, sevdaya tutulmuştur. Kendisine gelmesi için biraz sabretmek gerektir. demişti.

Hız. Muaviye de bu sözü çok beğenmişti. Yezid de o sözü duyunca Ziyad'a haber göndererek:

– Bu işi geri bırakmaya sebep oldun? dedi. Ziyad da:

– Hayırlısı budur ki birkaç gün sabreyle. Ta ki sen iyileşesin. Faydasız, boş şeylerle uğraşmayasın. dedi.

Bu öğütle, Yezid de eski haline döndü. Hız. Ziyad'a da mektup yazdı Ve:

– Ben o işleri bıraktım. dedi. Aradan birkaç gün geçmişti ki Hız. Ziyad, gözlerini dünyaya kapadı. Aradan üç yıl geçti. Hicret tarihinin elli üçüncü yılında idi ki Hız. Muaviye dımaşk (Şam) ehlini topladı. Ta ki, Yezid ile beyat ettiler. Sonra Ziyad'ın oğlu Ubeydullah'a mektup yazdı ta. Kûfe, Basra, Horasan, Irak, Fars, Kirman ve Ahvaz halkından Bütün doğudan Batıya varıncaya dek ne kadar müslüman bölgeleri varsa Yezid ile beyat ettiler.

Yalnız beş kişi beyat etmedi. Bu beş kişinin dördü Medine'de, birisi de Mekke'deydi. Mekke'de olan Abbas oğlu Hız. Abdullah idi. O, gayet salih bir kişiydi.

Taif'te bulunurdu. Kendisi hastalıklı olup gözleri de görmezdi. Bey'at için:

– Benim gözlerim görmüyor, körolmuştur. Benden hilafet sevdası olmaz. Bey'atte bulunsam da, bulunmasam da birdir, diyerek aradan çekildi.

Medine'de olan dört kişiden:

Birisi Hz. Hüseyin bin Ali (r.a.) idi.

İkincisi: Hz. Abdullah bin Zübeyr(r.a.)'di.

Üçüncüsü: Hz. Abdullah bin Ömeril Hattab (r.a.)tı.

Dördüncüsü: Hz. Abdurrahman bin Ebu Bekiri's-Sıddık (r.a.)tı.

Bunlar, Yezid'e beyat etmeyi kabul etmediler. Mervan bin hakem Medine'de beydi, Hz. Muaviye'ye yazı yazdı, bunların beyatte bulunmadıklarını bildirdi. Hz. Muaviye'de:

– Sakın ben oraya varana kadar onlara birşey yapma. dedi.

Hz. Sa'd bin Osman bin Affan'ki Şam'da oturmaktaydı, o emirle, Yezid ile Bey'atı kabul etti. Sonra onbeş kişinin bey'atı kabul etmediğini öğrendi. O da bey'at ettiğine pişman oldu. Hz. Muaviye'ye geldi, ve:

– Benim, anam ve babam ve atam onların atalarından aşağı mıdır ki ben bey'at eyleyeceğim? Onlarsa beyatı inkar edip utanç duydular. dedi.

Hz. Muaviye:

– Sen benim isteğimi kabul ettin. Karşılığında ben de sana Horasan şehrini veriyorum. dedi. Ve şöyle buyurdu. Horasan'ı Hz. Sa'd bin Osman'a verdiler. Beratı yazıldı. Ubeydullah bin Ziyad azledildi.

Hz. Muaviye Sa'd bin Abdullah ve Mehlib bin Safara'yı Hz. Sa'd ile birlikte Horasan'a gönderdi. Sa'd da Horasan'da bey olarak kaldı. Hz. Muaviye, bütün halkın beyatını Yezid'e aldıktan iki yıl sonra Horasan'ı Sa'dın elinden aldı. Yine Ubeydullah Bin Ziyad'a verdi.

* * *

Hz. Muaviye, Horasan'ı Sa'd İbni Osman bin Affan'a verdiği zaman Hz. Muaviye, Umre etmek üzere Mekke'ye gitti. Hüseyin bin Ali (r.a.)yı çağırıp ondan beyat istedi. Hz. Hüseyin:

– O üç kişi beyat etti mi, etmedi mi, diye sordu. Hz. Muaviye:

– Onlar beyat edince sen de bey'at eder misin? diye sordu. Hz. Hüseyin'de:

– Ben de beyat ederim. dedi. Hz. Muaviye ses çıkarmadı. O üç kişinin herbirini çağırdı. Onlar da böyle cevap verdiler. Hz. Muaviye o yıl umreyi bitirdi. Yine Şam'a geldi. Gelirken de Mervan'ı, Medine'den yanına alıp Şam'a getirmişti.

– Belki, sen bunları incitirsin, gücendirirsin. dedi. Medine'yi Velid bin Ebi Süfyan'a verdi.

Vakta ki Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hicreti elli yedinci yılına vardı.

Hz. Muaviye, Ubeydullah bin Ziyad'ı Kûfe'den azletti. Ona, Basra'yı ve Horasan'ı verdi. Kûfe'de olan havariç, Dahhak'ı kabul etmediler. Üzerine huruç ettiler. O zaman, Muaviye (r.a.) Kûfe'yi Dahhak'tan alıp Abdurrahman bin Rebi'a verdi. Onun kız kardeşi, Ebu Süfyan'ın kızı Ümmül Hakem'in oğlu idi.

Bu yılın içinde Muaviye (r.a.) vefat etti. Bütün halk Yezid'e yenisinden bey'at ettiler.

HZ. MUAVİYE'NİN ÖLÜMÜ VE YEZİD'İN EMİRLİĞİ

Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Hicret Tarihi altmış yılına erdiği vakit, Recep ayında, Hz. Muaviye, vefat etti. Hastalığından, oğlu Yezid'e vasiyette bulundu. Ve:

– Oğlum, sen bil ki hilafet yolunda sana ne gerekiyorsa hepsini yerine getirdim. Arab bahadırlarını sana itaatlı kıldım, boyun eğdirdim. Fesatçıları dünyadan giderdim. Şimdiki halde bu dünya halkı sana bey'at kıldılar. Yalnız dört kişi kalmıştır:

Birisi: Abdullah bin Ebi Bekir'dir. Yemek yemeği ve içmeği sohbet etmeyi çok sever. Ona ne isterse verirsın.

İkincisi: Abdurrahman bin Ömer'dır ki o salih bir kişidir, hilafet istemekten el çekmiştir.

Üçüncüsü: Abdullah bin Zübeyrdir. Ondan, sen, sakınmalısın.

Onu ehli beyte bey'at ettirmeye bırakmamalısın.

Dördüncüsü de: Hüseyin bin Ali'dir, onu da bey'ate çağırırsın. Kabul ederse, ne ala. Kabul etmezse, ona da ne dilerse verirsın. Onu hoşça tutmalısın. Sakın onu incitmeysin. Çünkü biz bu padişahlığı onlardan aldık. Mekke Ehli'ni de hoş tutmalısın. dedi.

* * *

Muaviye bu nasihatlarını tamamladıktan sonra vefat etti.

Sonra kendisini Şamın içinde gömdüler.

HZ. MUAVİYE'NİN BABA SOYU SOPU

Hz. Muaviye'nin baba soyu-sopu şöyleydi:

– Abdü's-Şems oğlu Harb, Onun oğlu Ebi Süfyan, onun oğlu Muaviye idi.

Hz. Muaviye'nin ana soyu da şöyleydi: Anası Utbeninkızı Hind idi.

Hz. Muaviye bütün ömründe dört kadın aldı. Birisi Havle kızı Meysun idi ki, bu kadın oğlu Yezid'in anasıydı. İkinci karısı Sümre binti Kuta idi. Üçüncü karısı, Naile bint Ubade idi. Dördüncü karısı da, Ümmü Halid binti Fehr'di.

Naile'den daha güzel karısı yoktu.

Hz. Muaviye'nin üç oğlu vardı. Birisi Abdurrahman'dı ki küçük yaşta iken ölmüştü. Birisi de: Yezid, Birisi de Abdullah'tı. Bu Abdullah çok abdal bir çocuktü.

Hz. Muaviye'nin Remele adında bir de kızı vardı.

Halifelik müddeti Hz. Hasan bin Ali'nin ona bey'at ettiği günden itibaren on dokuz yıl, üç ay geçmiştir.

EBİ SÜFYAN OĞLU MUAVİYE'NİN OĞLU YEZİD'İN EMİRLİĞİ

Yezid, emirlik makamına oturunca, bütün Şam halkını kendisine bey'at ettirdi. Bütün memleketlere mektup yazdı. Babası Hz. Muaviye'nin ölüm haberini bildirdi. Kendi bey'atinin yenilenmesini istedi. Çünkü Hz. Muaviye şöyle vasiyet kılmış, mektubunda şöyle yazmıştı:

– "Allah Teala'nın kulu Mü'minlerin emiri filan oğlu filan ki filan şehirde ve ilde hakim ve emirdir. Şöyle bilesin ki, Muaviye Allah Teala'nın kullarından bir kuldu. Allah Teala onu hilafete aziz kıldı. Ve velayeti başışladı. Ve Allah'ın takdir buyurduğu sağlık müddetince diri kaldı. Ve sonra ecel eriştiği zamanda öldü. Allah Teala ona rahmet etsin ki, sağlığı iyilikle ve adaletle idi. Ve ölümü iyilikle ve takva ile son buldu. Şimdi bütün ehlimizden ve bize hizmet edenlerimizden ve velayetinden bizim beyatimizi alman vacip olmuştur. Büyükten ve küçükten, iyiden ve kötünden beyatımızı yenileyesin. Ve buyruğuma itaat ettiresin. İtaat etmiyenleri haps ile darb (dayak) ile bey'at ettiresin. Ve sakın, bunu geciktirmeyesin"

Dedi. Hz. Muaviye'nin koyduğu bütün beyleri, Yezid, yine o işleminde ve makamlarında bıraktı. Düşündüğü şey yalnız kendisine bey'at edilmesi idi.

Yezid, Velid bin Utbey'e bir mektup yazarak:

– Bu dört kişiden bana beyat al diye emirde bulundu. Mektup Velide erişince Mervan bin el Hakem ile bu konuda danıştı. Mervan:

– Emirül Mü'minin'e iyilikten başka bir şey dilemem. O dört kişi, eğer, beyat etmezler ise dördünü de öldür. dedi. Velid de:

– Sübhanallah! Niçin böyle dersin Hz. Fatımatüz Zehra'nın oğlunu böyle boş yere öldürmek olur mu? Ve Hz. Ömer'in oğlunu, Hz. Ebu Bekir'in oğlunu ve Hz. Zübeyr'in oğlunu böyle beyhude yere öldürmek reva mı? dedi. Adam gönderdi, Emirül Mü'minin Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'i çağırttı. Hz. Hüseyin kendisini Velid'in çağırttığını öğrenince, kendi yakınlarından elli silahlı kişiyi yanına aldı. Onlarla gitti. Ve adamlarına:

– Siz kapıda durun! Orada dikilin. Eğer iş başkalaşır Velid bana kasta kalkışırsa, siz kendinizi içeri atın dedi. Ve Hz. Hüseyin bin Ali (r.a.) Velid'in katına geldi. Velid, Yezid'in gönderdiği mektubu alıp ona okudu. Hz. Hüseyin:

– Bu mektup dört kişiye gönderilmiştir, öteki üç kişiyi de çağır. Dördümüz bir araya gelelim! Dördümüz de beyat edelim, dedi. Velid de:

– Güzel hoşla ola, dedi.

Hız. Hüseyin gitmek için ayağa kalktı, Mervan:

– Ey Velid! Bunu öldür. Bırakma ki dışarı çıksın.

Emirül müminin Hız. Hüseyin Mervan'ın bu sözünü işitince:

– Ey Mervan! " beni ne sen ne de velid öldürebilir." dedi.

Sonra dışarı çıktı. O gece, Abdullah bin Zübeyr'le Mekke'ye gitti. Orada gizlice oturdu. Öte yandan, Kûfe halkı, Hız. Hüseyin'in kaçıp Mekke'ye gittiğini işittiler. Hız. Hüseyin'e adamlar gönderdiler. Ona:

– Gel! Baban Hız. Ali'nin yerine otur. Hilafeti iste. Biz de başımızı ve malımızı senin yolunda harcayleyelim. dediler. Hız. Hüseyin bu teklifi Hız. Abbas oğlu Abdullah ile konuştu. Kûfelilerden gelen mektubları gösterdi. Hız. Abdullah da:

– Hiç bir zaman onların sözüne güvenim yoktur. Onlar, sözlerin de duran insanlar değillerdir. Bana ve ağabeyine ettiklerini sen iyi bilirsin. Yapılacak iş şudur ki, onların yanına bir adam gönder. Ne olup bittiğini araştırсын, incelesin. Her şey bilinsin. Sen de ondan sonra onlara var, git. dedi.

Hız. Hüseyin:

– İhtiyatlı davranmaya hacet yok. Şimdi ki halde bizim yanımızda olanlardan beyat edenler 12.000 kişi kadar vardır. dedi.

Hız. Abdullah bin Abbas'da:

– Madem ki bana danışyorsun, benim sözümü tut. Önce onları dene. Ondan sonra oraya var. dedi.

Bunun üzerine Hız. Hüseyin, Müslim bin Ukeyl'i katına çağırıp ona:

– Yürü, Kûfe'ye var. Kûfe halkını davet et. Gör, bakalım. Orada kaç kişi bey'at edecek, var. Bana bildir. Ben de ona göre oraya varayım. dedi.

Vakta ki Müslim bin Ukeyl Kûfe'ye geldi, kûfe halkı Hız. Hüseyin için beyatte bulundular. Müslim de Hız. Hüseyin'e mektup gönderdi. Durumu bildirdi ve Kûfeli uluların da elyazılarını aldı, ona bildirdi.

Hız. Hüseyin bunları görünce sevindi: İki günden sonra Kûfe'den elçi de geldi. Bunlar yüzelli Kûfeli Bey'di.

* * *

Süleyman bin Herd, Müseyyib bin Nahiye, Rüfaa bin Şaddad, Habib bin Mazhar, ve Rami bin Urve gibi ileri kişilerin mektubunu getirdi.

Elbette gelmen gerek. diyorlardı. Hız. Hüseyin Müslim'i yine Kûfe'ye gönderdi.

– İşte, bende ardınca geliyorum. dedi.

Hız. Hüseyin'in Basra'da da çok dostları vardı. Onlara da, kendi azadlısı, Hız. Selman'ı gönderdi. Ve:

– Bizi isteyip dileyen yaranımızdan kim varsa Kûfe'ye gelsinler. dedi. Onları kendi bey'tine çağırđı.

Ahnef bin Kays, Malik bin Misma ve Said bin Amr Basra'da buluyorlardı. Sonra kendisi de kalktı, Kûfe'nin yolunu tuttu. Ama Kûfe'de, Yezid'in dostlarından Abdullah bin Müslim adında bir arkadaşđı vardı. Olanı-biteni öğrendi, kalktı. Kûfe'nin Emiri Hız. Numan bir Beşir'in katına geldi.

– Sen de bu sırdan acaba haberdar mısın? dedi. Müslim bin Ukeyl, buraya geleli iki gün olmuştur. Kûfe'de kim varsa onunla beyat etmiştir.

Ali oğlu Hüseyin'i Mekke'den getiriyorlar. Yezid'in yanında yüce bir mertebe bulmak istersen, bu Müslim'i tutukla, Yezid'e gönder. dedi.

Hız. Numan bin Beşir, Peygamber (s.a.v.)in yaranındandı. Kendi kendisine:

– Bu işlere benim aklım ermez. Erse de benim onların sırrını ortaya çıkarmam ifşa etmem doğru değildir.

Onlar ne zaman kendilerini açığa vururlarsa benimle savaş yapmak isterlerse, o vakit bende ne istersem yaparım. dedi.

Bunun üzerine Abdullah bin Müslim, Yezid'e mektup gönderdi ve:

– Müslim bin Ukeyl, şimdi Kûfe'dedir. belki de Hz. Hüseyin'de gelebilir. bu, hali Numan bin Beşire söyledim. İlgi duymadı:

– Bu işlere benim aklım ermez. dedi. O da belki onlarla elbirliği halindedir. Sen gafil olmayasın. dedi.

Bu mektup Yezid'e erişince, Yezid perişan oldu. Ve:

– Bu işi başarmak Ubeydullah bin Ziyad'dan başka kimsenin işi değildir. dedi ve hemen Ubeydullah'a bir mektup yazdı. Kûfe'nin Irak'ın beyliğini de ona verdi. Sonra:

– Bu işi incele, tetkik et. Onların hakkından gel. Eğer Hüseyin'i de Kûfe de bulursan, bana beyat ettiresin. Şayet beyat etmeyecek olursa, onun hemen başını kes bana gönderesin. dedi.

Bu mektup Ubeydullah'a geldiği zaman, o da pek perişan oldu. Kardeşi Osman bin Ziyad'ı Basra'da yerine koydu. Kûfe'ye gitmek için hazırlığa başladı. O gece Müslim bin Carud Ubeydullah'ın katına geldi. Ve:

– Basra ulularına Hüseyin'den mektup geldiğinden haberin var mı hiç? Onları Kûfe'ye çağırıyor. Bu işi açığa vurmak için senin gitmeni bekliyorlar. dedi.

Ubeydullah da, hemen o gece şehre adamlar gönderdi. Selman'ı buldurup getirtti. O kişilerin önünde onu ikiye biçti. Sonra:

– Ben Kûfe'ye gittiğim vakit neler yapacağımı işitesiniz dedi. Ve askerle Kûfe'ye yöneldi. Kadisiye'ye geldiği zaman askerini orada bıraktı. Kendisi on kişi ile Kûfe'ye gitti. Yüzüne sarığını örtüp akşamla yatsı namazı arasında Kûfe'ye geldiler. Kûfe halkı ise Hz. Hüseyin'in gelmesini beklemekteydiler. Bu on kişiyi görünce Hz. Hüseyin'in geldiğini sandılar.

Sonra, Ubeydullah bu topluluğa selam verdi.

– Aleykümselam, ey Resulullah'ın oğlu! dediler. Önlerince koşuştular. her birisi:

– Benim evime kon. Bende misafir kal, ya Hüseyin. dediler. Ubeydullah bu sözlerle ilgilenmedi. Saraya geldi. Numan bin Beşir hemen valilik konağının kapısını kapattı. Konak kapısının üzerine çıktı. Ve:

– Ey Resulullah oğlu geriye dön. Sarayda konaklama. Sarayda konaklamak maslahat değildir. dedi.

Ubeydullah:

– Kapıyı aç. Peygamber oğulları içeri girsinler. dedi. Numan:

– Açamam. Bilirim ki seni burada öldürürler. Ali'nin oğlu Hüseyin'in benim sarayım da ölmesine gönlüm razı gelmez. dedi.

Ubeydullah da hemen yüzünden sarığını indirdi. Yüzünü açıp gösterdi. Halk onu tanıdı. Hemen yanından dağıldılar, kaçtılar. Çabucak Numan kapıyı açtı. Ubeydullah içeri girdi. Hz. Müslim bin Ukeyl vaziyeti anladı. Hz. Hüseyin'e beyat edenlerin ulularından Hani bin Urve'nin evine gitti. Sabah olunca Ubeydullah buyruk saldı. Bütün Kûfe halkını huzurunda topladılar. Onlara:

– Ben ise Hüseyin'e kim beyat eylediyse onun başını kesmeye geldim. dedi. Sizin Hüseyin'in dostu olduğunuzu duyдум. dedi. Sonra Hani bin Urve'ye döndü:

– Ben işittim ki Müslim bin Ukeyl senin evindedir. Onu buraya getir. dedi. Hz. Hani İnkâr eyledi ise de, o da:

– Hüseyin'in senin evinde olmadığına and içer misin? dedi. o da:

– Etmem! Deyince Hani'yi yakaladılar. Adam gönderip, Evde arama yapıldı. Orada Müslim bin Akıyl'i tuttular. Ubeydullah'a getirdiler. Emir buyurdu. Onu Hani ile gizlediler. Kûfe halkı bu olanı biteni duydu. İki bin er sarayın kapısında toplandılar. Sarayı basıp, onları Ubeydullah'ın elinden almak istediler.

Fakat Ubeydullah bin Ziyad, emir verdi. İkisinin de başlarını kestirdi ve orada toplanmış olan halkın üzerine kesik başları fırlattılar atıldılar. Kûfe halkı da bu hali görüp korkudan dağıldılar, gittiler.

* * *

Bu olay, Hicretin altmışıncı yılının Zilhicce ayının onuncu günü olmuştu. Kûfe'de bu hal olurken, Hz. Hüseyin bin Ali (r.a.) da bütün yakınları ile ev halkı Mekke'den çıkıp Kûfe yolunu tutmuştu. Kûfe'de ve Basra'da bu gibi hallerin olduğundan habersizdi.

HZ. HÜSEYİN'İN ŞEHADETİ

– Hz. Hüseyin bin Ali (r.a.) Mekke'den Kûfe'ye gitmek üzere yola çıktığı zaman yol boyunca her kiminle buluştu ise kendisine:

– Kûfe'lilerin sözüne inanma demişlerdi. Hatta, Abbas oğlu Abdullah:

– Gel, Ya Hüseyin! Söz dinle, Hak Teala'nın Hareminden ayrılma, gitme! Kûfe ehlinin insana vefası olmaz. Onların babana ve kardeşine neler ettiğini ne çabuk unuttun? Sana da kötülükte bulunabilirler, dediyse de Hz. Hüseyin kararlıydı.

Madem ki sen gdiyorsun, bari ehlini ve çocuklarını beraberinde götürme. Önce sen oraya var, sonra lüzum ederse onları götürmesi kolaydır. dedi. Fakat, Hz. Abdullah, ne kadar öğüt verdi ise de Hz. Hüseyin o nasihatleri kabul etmedi. Bütün ev halkını ve yakınlarını yanına alıp gitti.

Hz. Hüseyin, Mekke'den yola çıktığı zaman, yanında kırk atlısı ve yüz yaya kişisi vardı. Yolda giderken Yemen haracını Şam'a götüren bir topluluğa rast geldiler. Hz. Hüseyin o malı aldı:

– Bu gün hak imamlık bendedir. Bu haraç malı da benimdir. Dedi. Sonra oradan göçüp gitti. Şair Ferazdak'a ve Hümmam bin Galib'e rastladı. Onlar da Kûfe'den çıkmışlar, Hz. Hüseyin'i karşılamışlardı. Ama, Kûfe'de olup bitenlerden de habersiz idiler. Hz. Hüseyin onlara haber sordu. Onlar da:

– Bütün halk sizi beklemektedir. Ama Allah'ın takdiri nedir, bilemeyiz. dediler. Sonra Hz. Hüseyin oradan çabuk gitmek diledi. Bu gayreti, Yezid, kendisinin geldiğini duymadan Kûfe'ye varmaktı.

O bir taraftan, Ubeydullah bin Ziyad, Hz. Hani'yi ve Hz. Müslim'i şehit edince, Hz. hüseyin'in geldiğini bilsinler diye her yöne adamlar saldı. Sonra, Ömer bin Sa'd İbni Ebi Vakkas'ı yanına çağırdı. Rey şehrinin beyliğini ona verdi:

– Var git, Hüseyin'i tut. Bana getir. Dedi. Ömer:

– Kerem eyle. Bu emri bana buyurma da ne emir buyurursan buyur emrin başım üzeredir. dedi. Ubeydullah:

– Ben sana Rey şehrini Hüseyin'i tutup bana getiresin diye verdim. Madem ki istemiyorsun. Sana verdiğim beratı kararnameyi bana geri getir. dedi. Ömer de:

– Bu gün mühlet veriniz, düşüneyim. dedi. Ubeydullah da:

– Peki! Öyle olsun. dedi.

Ama Ömer, Rey Bey'liğini bırakamadı. Hüseyin'i tutup getirmeye karar verdi. Vakta ki sabah oldu. Dörtbin kişiyle Hz. Hüseyin'i tutmak için yola çıktı. Hicret'in altmış birinci, yılının, Muharrem ayının başlangıcı idi. Dört bin kişiyle çöle çıkıp Hür bin Yezid adındaki kişiyi konaklarını döşemeye gönderdi. Ama, bu Hür bin Yezid, Hz. Ali'yi sevenlerden idi. Hz. Hüseyin ev halkı ile geçip Kadisiye'ye erişmeye üç mil mesafe kalmıştı. Bir sabah vakti, Hz. Hüseyin ehl-i beyti ile geçip giderken, ansızın Hür bin Yezid karşıdan çıkageldi. Ona:

– Nereye gidiyorsun? Diye sordu. Hz. Hüseyin'de:

– Kûfe'ye dedi. Hür:

– Kûfe'ye ne hizmet için gidiyorsun diye sordu. Ubeydullah bin Ziyad geldi ve Müslim bin Akıyl'i şehit etti. Ömer İbni Sa'd ibni Ebi Vakkas'ı da seni tutup öldürmesi için gönderdi, ben önde konak yeri tutmaya gidiyorum. Sen hazır ol Ömer dörtbin kişi ile erişti. Bana kalırsa, zaman geçirmeden Yine Mekke'ye dön. dedi.

Hz. Hüseyin:

– Bu kadar cemaatle geriye dönmek nasıl olur? dedi. Hür de:

– Bari yolu değiştir, yoldan sap. Bir gözükmeyecek yere kon. Asker geldiği zaman seni görmesinler. dedi.

Hz. Hüseyin de yoldan sapıp, Fırat kıyısına Kerbela denilen yere gidip kondu. Ömer ise Hz. Hüseyin'in yoldan saptığını ve Kerbela denilen sahraya konduğunu işitince, askerini Hüseyin'in üzerine saldırttı. Hz. Hüseyin de adamlarını silahlandırtıp karşı durdu. Ömer, yetişti, Hz. Hüseyin'i görünce askerinin arkasından çıkıp ileri gelerek Hz. Hüseyin'e selam verdi. Ve:

– Ey peygamberimizin oğlu! Biz biliyoruz ki hilafet işinde Hak Senindir. Ama ne yapalım ki Hak Teala hilafeti sana nasip etmedi. Ba-

ban nice bela ve zahmet çekti. Sonun da şehit oldu. Hiç rahat edemedi. Kardeşin Hasan dahi bu hilafetten vaz geçti. Sen de kerem eyle, söz tut. Bu hilafetten vaz geç, ona bırak. Yerinde otur, dedi.

Hz. Hüseyin de:

– Madem ki vaziyet bu durumu aldı, benimle şu üç şeyin birisini yap. dedi. **Birisi şudur;** Bana mühlet ver ki Mekke'ye gideyim, orada oturup karar kılayım. Hilafetten vaz geçeyim. **İkincisi** Yahut ki belirsiz bir yere gideyim. **Üçüncüsü** ya da Şam'a gideyim. Yezid ile kendim bu hususları konuşayım.

Ömer de:

– Güzel söyledin. dedi. Şimdi ben Ubeydullah'a mektup yazayım. Ne emreder göreyim. dedi. Ubeydullah'a mektup yazdı. Mektup Ubeydullah'a erişince o Ubeydullah'a yazıp dedi ki;

– Hüseyin'i önce bana yolla, ben de Yezid'e göndereyim. dedi.

Bu haber, Hz. Hüseyin (r.a.)a bildirildi. Hz. Hüseyin de:

– Oraya gitmemeye hacet var mı? Adam gönderdin, onunla birlikte varalım. dedi. Ubeydullah, buna razı olmadı. Mutlaka benim yanıma gelmesi lazımdır, gelmeden olmaz, dedi.

Bunun üzerine bir hafta geçti. Bu arada bir kaç kez mektuplar gitti, geldi. Sonunda Ubeydullah darıldı. Ömer'e mektup yazarak şöyle dedi:

– Ben seni Hüseyin'in katına nedimliğe göndermedim. Ya onu bağla, bana getir, ya da, şayet yapamıyorsan yerine başka bir kişi göndereyim. dedi.

O, böyle çok sert emir verince, Ömer de Hz. Hüseyin (r.a.)ın katına gelerek. Ona:

– Ya Hüseyin! dedi. Ben sana çok mühlet, zaman verdim. Kanına da ortak olmayayım. Diye buna çok çalıştım. Fakat ne çare ki seninle cenk etmem buyrultusu geldi, seni tutuklayacağım. Çünkü Ubeydullah bana çok kızar gazaplanır. dedi.

Hz. Hüseyin (r.a.)ta:

– Bu günde mehlet ver, dedi. O da mühlet verdi.

Öte yandan Ubeydullah Şimr adlı bir kişiyi yanına çağırdı. Ona:

– Ömer, benim emrime kulak vermiyor münafıklık ediyor. Yürü sen git, Ömer'in beratını elinden al. Askere komutan ol. Ve Hüseyin'i öldür. Ya da tut, bağla, bana getir. dedi.

Hz. Hüseyin'in Ömer'den mühlet istediği günün ikindi vakti idi ki Şimr mel'unu yetiştirdi. Ömer'den Hz. Hüseyin'in istediği mühletin verilmediğini görünce vardı, Hz. Hüseyin'e dedi ki:

– Mühlete çare yok. Ubeydullah bir kişi daha gönderdi. Elbette bu gün bir taraflı olmak gerek. dedi.

Hz. Hüseyin (r.a.) gecenin yarısına kadar cenk hazırlığı yaptı. Ve hem, o gece Ubeydullah'tan bir adam gelerek, Ömer'e:

– Hüseyin'le cenge muradın varsa Fırat ırmağının yolunu tut. Onlara su aldirmayasın. dedi.

Bu haber gelince Ömer, Sa'd İbni Haccac'ı beşyüz kişi ile gönderdi. Fırat ırmağının yolunu kapattırdı.

Hz. Hüseyin'in askerinin hiç suları yoktu. O kadar susuz kaldılar ki susuzluktan dudakları çatlamak üzereydi.

Sonra Hz. Hüseyin ki Allah Teala şefaatinde bizleri uzak kılmasın, kendi haline uyan şiirler söyledi. Çünkü oğlu Ali bin Hüseyin, -ki ona Zeynel Abidin denirdi- hasta yatmaktaydı. Babasının şiirlerini işitince ağladı. Kadınların hepsi de ağlaştılar. Hz. Hüseyin (r.a.)da onlara:

– Ağlaşmayın! Düşman işitir, Şad olur. dedi. Sonra da, İmam Hüseyin yüzünü gök yüzüne çevirerek:

– Yarab! sen bilirsin ki bu kavm benimle bey'atte bulundu. Ve yine antlarını bozdular. intikamımı onlardan aliver. dedi. Sonra kendisi ile birlikte olan yüz kırk kişiye:

Ey kavim! dedi. Benim muradım sizi cenge uğratamamakdı. Sizin bana yoldaşlık etmenizdi. Düşman çoktur. Benim onlarla savaş etmek gücüm yoktur. Gitmek isteyen gidebilir. Siz, selametle evlerinize, va-

tanınıza gidin. Ben de Allah'ın takdiri ne ise onu bekleyeyim.

Onlar ise bu sözler üzerine ağlaştılar. Ve:

– Ey Allah'ın Resulünün oğlu! Dediler. Biz seni düşman elinde koyunca kıyamet gününde Hak Sübhane ve Teala'nın huzurunda ve Ceddin Muhammed Mustafa (s.a.v.)'in huzurunda ne cevap veririz. Canımız sana kurban olsun. Biz hepimiz, senin uğrundan kırılmayınca, canımızı vermeyince senin üzerine hiçbir düşman eli ermesin. dediler.

Hız. Hüseyinin dostlarından, o diyarda bir kişi vardı. Adına: Dermas, derlerdi. O kişi, Hecin devesine binip Hız. Hüseyin'in yanına geldi:

– Gel ya Hüseyin! Bu deveye bin. Seni bizim köye götüreyim. dedi. Son derecede sarp bir yerdir. Düşmanın gelip gireceği bir yer değildir. dedi.

Hız. Hüseyin (r.a.):

– Ben yalnız başıma olsam, bu, olurdu. Bunca ehlimi ve çocuklarımı düşman eline bırakıp gitmek bana ardır, utanacak iştir. dedi. O kişi yine dönüp gitti. O Dermas gittikten sonra Hız.Hüseyin'in gözlerine bir uyku bastırdı. Rüyasında dedesi, anacığının babası Muhammed Mustafa (Sallallahü Teala Aleyhi Vesellem'i) gördü, ona:

Ey ciğer köşem Hüseyin! diyordu: "Sakın, üzülme. Sakın gamyeme. Yarın gece bizimle akşamlarsın!" dedi.

Hız. Hüseyin uyandı, gördüğü rüyayı söylediğinde. Ehli ve çocuklarının hepsi ağlaştılar. Hız. Hüseyin (r.a.) onlara:

– Ağlaşmayın ki düşman sevinip gülmesin! Dedi.

O gece geçti. Sabah oldu. Cuma günüydü. Ve Aşure günüydü. Hız. Hüseyin (r.a.) sabah namazını kıldı. Ömer İbni Sa'd askerlerine saf bağlattı. Hız. Hüseyin'in üzerine saldırttı. Hız. Hüseyin'de ata bindi. Saf'ın önünde yerini aldı. Bütün asker Hız. Hüseyin'i gördüler. Oda:

– Ey Kûfeliler! Dedi. Size bir sözüm vardır. Gerçi bu sözlerin bana bir faydası yoktur. Lakin şundan ötürü söylüyorum ki, Hak Teala'nın huzurunda sizinle birlikte olduğum vakit hiçbir itirazınız, baha-

neniz ve hüccetiniz kalmasın. Ey Kûfeliler! Hepiniz bilirsiniz ki ben iki Cihan Fahri Hz. Muhammed (s.a.v.)'in kızı Fatimetül Zehra'nın oğluyum. Ve Peygamber ona "Etin etimdir, kanın kanımdır." Demedi mi? Ve yine:

– **"Ben, ilmin medinesi (şehri) ve Ali ise kapısıdır!"** Diye söylemedi mi? Ve benim amcam, babamın kardeşi Cafer Tayyar'dır. Atamın amcası Şehidler Seyyidesi Hamzadır. Cennet gençlerinin ulu kişisidir. Demıştır. Eğer siz müslümansanız ve atamın ümmetinden iseniz, kıyamet gününde Hak Teala ve Resulü katında ne özür dileyeceksiniz? Bundan muradım şudur ki Hristiyanlar Hz. İsa'nın toprağına bile saygı duyarlar. Ve Yahudiler, Hz. Musa'dan bir nişame görseler, ona izzet, ululuk duyarlar. Hz. Peygamber'in katında benim bu kadar izzetim varken, sizin hakkınızda ben ne günah işledim ki benim kanımı helal görüyorsunuz? Ben atamın kabri başında, hiç bir işe karışmadan oturur iken, aramızda kan döken ben değilim. Malınızı ben almadım. Size hiç bir kötülükte bulunmadım. Neden benim kanımı helal görüyorsunuz? Ben, kendi halimde atamın türbesinde oturup; ona mücavir (En yakın komşu) olmuştum. Beni orada oturmaya bırakmadınız. Oradan Mekke'ye geldim. Ey kûfeliler! Bana mektup üzerine mektup gönderdiniz. benimle bey'atlaştınız. Beni buraya getirip şimdi böyle bana kötülükte bulunuyorsunuz. Şu anda ben size şunu diyorum:

– **"Eğer Hak Teala'nın Rahmetinden ve Atam Muhammed (s.a.v.)'in şefaatinde mahrum olmamak için bana yol verin. Yine Mekke'ye varayım. Dünya saltanatlığından vaz geçtim. Orada bir köşeye çekilip oturayım."**

Dedi. İse de hiç bir cevap veren olmadı. Hz. Hüseyin de:

– Hamdolsun ki Hak Teala hüccetimi sizin üstünüzde gerektirdi, lüzumlu kıldı. Sizin benim üzerimde hüccetiniz ve cevabınız yoktur. dedi. Sonra.

– Ey filan oğlu filan. Bana mektup yazarak çağıran siz değil miydiniz? Benimle beyat eyleyen siz değil miydiniz? Şimdi, beni bundan ötürü mü getirdiniz ki nahak yere öldüreceksiniz? Diye sordu. Onlar da bağıştılar:

– Biz, senin bey'atından bıkmış bulunuyoruz.

O zaman Hz. Hüseyin (r.a.) şu duayı okudu:

"Allahümme ente sikati fi külli kerbetin ve iddeti inde külli şiddetin ve müntcha emeli fi külli gayetin. İkfini ya Erhamerrahimin."

Sonra deveden indi. Atına bindi. Saf bağlayıp karşı durdu. Savaşı karşı tarafın başlatmasını gözetirdi.

Bunun üzerine, Ömer İbni Sa'dın askerinden Abdullah adında birisi meydana çıktı. Hz. Hüseyin'e:

– Bu sözleri niçin söylüyorsun? Canını, elimden kurtarmak için mi söylersin? dedi. Hz. Hüseyin'de:

– Ben Allahü Teala'dan rahmet bulup Cennet'e girmeyi ummaktayım. Senin halinden de Cehenneme gideceğin ümid edilir. dedi.

O zaman, Abdullah, Hz. Hüseyin'in üzerine at sürdü. Hz. Hüseyin'de:

– Yarab! Sen bunu helak eyle! Diye dua etti. O, bu duasını edince, Abdullahın atının ayağı bir çukura girdi. O da attan düştü. Bir ayağı üzengide kaldı. Atta onu sürüye sürüye parça parça etti, o kişi ölünce, Hz. Hüseyin'e:

– Yolda asker geliyor. diye haber veren Hürr bin Et-Temimi meydana atını sürdü, Hz. Hüseyin'in karşısına geldi: "Esselamü aleyke ya İbni Resulullah" dedi.

Hz. Hüseyin de: "Aleykümselam" deyip:

– Ne işe geldin? diye sordu. O kişi de:

– Senin önünde at oynatayım. Senin uğrunda baş vereyim ve senin düşmanına kılıç vurayım. Ta ki önünde şehid olayım. dedi.

Hz. Hüseyin de:

– Şehadetin mübarek olsun. Hatta cennet de sana müjde olsun. dedi.

Ömer bin Sa'd'a da bağırdı:

– Ne duruyorsun! Meydana çık. Sana erlik nasıl imiş göstereyim.

Böyle deyince Ömer, yayını eline aldı. Hurr'u okla vurdu, onu şehid eyledi. Sonra, Ömer İbni Sa'd askerinden Ubeydullah bin Ziyad'ın kullarından, iki kişi meydana çıktılar. Birisinin adı Nisan, birisinin ise adı Salimdi. Hz. Hüseyin'in askerinden er dilediler. O zaman, Hz. Cübeyr bin Mutim ile Yezid bin Hüseyin onlara karşı çıktılar. Nisan'ı ve Salim'i o, ikisini de öldürdüler.

Onların ardından yine Mukbil bin Yezid çıktı. Hz. hüseyin'in askerinden yine Yezid bin Husayn, ileriye atıldı. Mukbil'i öldürdü. Bir başkası daha geldi. Onu da öldürdü. Bundan sonra Ömer'in askerinden Mezahim bin Harb ileri çıktı. Hz. Hüseyin'in tarafından da Nafi bin Hilal onu karşıladı. Hançerle vurup öldürdü.

O gün hava çok sıcaktı. Hz. Hüseyin'in adamları susuzluktan bunaldılar. Ömer:

– Bunlara, topluca hücum edelim. dedi. Ve Hz. Hüseyin'in üzerine yürüdüler. Ok atıcılar öne çıktılar. Hz. Hüseyin'in askerine saldırıp yirmi kişiyi şehit ettiler. Bir çoklarını da yaraladılar. Hz. Hüseyin atını düşman üzerine sürmek istedi ise de, fakat kendi adamları onu bırakmadılar.

– Bizim canımız sağ oldukça seni cenge bırakmayız. dediler.

Hz. Hüseyin'in gözleri yaşlarla doldu. Atının başını çekip durdu. Adamları yanına gelerek: "Sen yeter ki sağ kal. İşte biz gidiyoruz. derlerdi."

Hz. Hüseyin de:

– İşte biz de ardınızdan yetişiyoruz. derdi. Böylece o yüz kırk kişi Hz. Hüseyin'in önünde birer birer şehid oldular. En sonunda Hz. Hüseyin:

– Artık şehit olmak sırası bana geldi. Dedi. Hemen kız kardeşleri, oğulları ve amcasının oğulları ile kalmıştı. Atını sürüp ileri atılmak istedi. Büyük oğlu Ali ekber, babasından önce meydana at sürdü. Düşman askerine on kez saldırdı. Her saldırısında üçer dörder zalimi top-rağa serdi. Susuzluktan ağzında dili kurumuştı:

– Ey baba! Susuzluktan nerde ise bayılacağım, ağzım kurudu. dedi. Hz. Hüseyin:

– Ey ciğer köşem oğlum! Elimden ne gelir. Suya çarem yoktur, diyerek kendi mübarek dilini çıkardı ve oğlunun ağzına verdi. Ali Ekber, babası Hz. Hüseyin'in dilini emdi. Susuzluğu gitti. Yeni hayat buldu. Düşman'a gine saldırdı. Yine nice zalimi yere yuvarladı. En sonra, Ömer İbni Sa'd askerinden Harb bin Sa'd, Hz. Ali Ekber dalgın bulunduğu bir anda, ona ardından bir kılıç çaldı. Hz. Hüseyin bu durumu görünce bir feryat kopardı ki o vakte kadar Hz. Hüseyin'in böyle bir bağırışını kimse işitmiş değildi. Hz. Zeyneb bile bu feryadı duyunca çadırdan ağlayarak dışarı fırladı. Ali Ekber'in üzerine kapaklandı. Bütün kadınlar ve çocuklar bağırıp feryat ettiler. Hz. Hüseyin onları susturdu.

Ali Ekber'in ardından Abdullah bin Müslim bin Akıyl meydana atıldı. amr İbni Sahih ona karşı çıktı. Ona, Ömer'in askerleri ok attılar. Abdullah b. Müslim bir Akıyl geri döndüğünde sırtından bir okla vurdular. Öyle ki ok sırtından girdi, göğsünden dışarı çıktı. Şehid oldu. Onun ardından da Hz. Cafer bin Akıyl oradaydı. Onu da bir okla vurup şehid ettiler. Öyle ki Hz. Hüseyin'in yanında ancak beş kardeş kalmıştı.

Öteki kardeşlerinden Abbas, Abdullah, Muhammed, Cafer ve Muhammed Hanefiyye Mekke'de kalmışlardı. Kerbela'da hazır bulunamamışlardı. Yalnız oğlu Ali asgar sağ kalmıştı ki o da hastaydı. Ve çadırda yatmaktaydı. Başka, Hz. Hüseyin'in bir kardeşi daha vardı ki on yaşındaydı. Adına Kasım İbni Ali derlerdi. Hz. Hüseyin'in çaresizliğini görünce kılıç kuşandı. Savaşa girmek istedi. Hz. Hüseyin:

– Sen daha çok küçüksün, gitme oğul! Savaş edemezsin sen dedi. Hz. Kasım.

– Babamın oğlu Hüseyin Allah hakkı için ki geri dönmem. dedi ileri yürüdü. Bir mel'un karşısına çıktı. Kılıncını çaldı. Onu iki parçaya böldü. Sonra beş kardeş birlikte saldırdılar. Birkaç mel'unu tepeleyince, Mel'unlar onları ortalarına aldılar. Beşini de şehit ettiler. Hz. Hüseyin öyle susuzluktan zayıf düşmüştü ki oturdu. Kimse, ileri gelmeye cesaret edemezdi.

Ama, Hz. Hüseyin'in beşikte süt emen bir çocuğu vardı. Adına Abdullah derlerdi. Onun ağlayışını işitti. Görmek diledi. Çocuğu getir-

diler. Onu bağına bastı. Yüzüne şefkatle bakıyordu ki Esatoğullarından bir mel'un o oğlancığın kafasına nişan alarak bir ok attı. Yaydan çıkan ok oğlancığın kulağı tozuna saplandı. Oğlancık oracakta can verdi. Emirül mü'minin Hz. Hüseyin "**İnna lillahi ve inna ilayhi raci-un**" deyip ciğer pare çocuğunu elinden yere koydu.

– Yarab sen sabır ver! dedi.

* * *

Susuzluk, Hz. Hüseyin'in canına tak etmişti. Fırat ırmağının yanına gitmek istedi. Düşman askerleri önünden çekildiler. Ve suya kadar da vardı. Fırat ırmağından su içmek için yüzükoyun yattı. Şimr mel'un alçağı:

– Bu su içerse yine hayat bulur. Su içmeye fırsat vermeyin, bırakmayın, dedi.

Hz. Hüseyin avucu ile içmek için biraz su aldı. Mel'unun biri Emirül Mü'minin Hz. Hüseyin'e bir ok attı. Ok Hz. Hüseyin'in ağzına dokundu. Hz. Hüseyin eliyle o oku hemen çekti. Ağzındaki su döküldü.

Yine döndü. Fakat mübarek ağzından kanlar akıyordu. Çadırının kapısına geldi, durdu. Ömer İbni Sa'd, onu öldürmek için ilerledi. Hz. Hüseyin onun yüzüne baktı ve:

– Beni öldürmeye sen mi geldin, dedi.

Ömer, utandığından ötürü geri döndü. İlerleyemedi. Duran adamlarına:

– Ne duruyorsunuz? Öldürmeye bakın, çabuk olun, işi uzatmayın! dedi. Yayan olanlar Hz. Hüseyin'e saldırdılar. Çılgınlar gibi evladı Resule kastettiler. Hz. Hüseyin de onlara saldırdı. Onlardan çok me'ulunu öldürdü. Ömer ile Şimr- Allah onların bu dünyada yüzlerini kara ettiği gibi, o dünyada da yüzleri kara olsun- Uzakta durmuşlar, Hz. Hüseyin'in cengine bakıyorlardı. Birbirlerine:

– Hiç bunun gibi er gördüğümüz yoktur. Bunca gözünün önünde bunca ehlini katlettiler. Bunca günden beri susuzdur. Ve bunca yerinde yarası var yine de gör ki bunca erlik olamaz. dediler.

O vakitte Hz. Hüseyin'in göğsünde otuz dört yerinde kılıç ve mız-

rak yarası vardı ve otuz üç yerinde de ok yarası bulunuyordu.

Emirül Müminin Hz. Hüseyin (r.a.) susuzluktan bizar olmuş ve kanı da çok aktığından kuvvetsiz düşmüştü. Oturdu. Şimr mel'unu kendi has adamlarından altı kişi ile Hz. Hüseyin'in üstüne saldırdılar. Zer'a adında bir mel'un Hz.Hüseyin (r.a.)ın bir kılıç darbesiyle mübarek kolunu yere düşürdü.

Hız. Hüseyin tek kalan kolu ile ona hücum etti. Ama ona kılıç vurmaya mecali kalmamıştı. Çadırına girmek diledi. O mel'un da ardından yetişti. Süngüsünü Hüseyin'in mübarek vücuduna sapladı. Süngü göğsünden dışarı çıktı. Sonra Hz. Hüseyin yere düştü. O mel'un, göğsünden kılıcını çektiği an, Hz. Hüseyin'in tertemiz ruhu Hak Teala hazretlerine uçtu, vardı (İnna lillahi ve inna ilayhi raciun)

* * *

Hız. Hüseyin şehit olunca, Şimr alçağı ilerledi. Onun mübarek başını kesti. Ve Kays bin Eş'as adında bir bedbaht gömleğini çıkardı. Harb bin La'b öteki giysilerini çıkardı. Ahes bin Yezid sarığını aldı. İbni Budeyl kılıncını aldı. Sonra Şimr çadırının içine vardı. Çadırı yağmalattı. Hz. Hüseyin'in hatunları bağırışıp çağrıştılar. Bu feryadları işiten Ömer İbni Sa'd ilerleyip çadıra geldi. Şimr alçağı kılıcını çekip Hz.Hüseyin'in oğlu Ali Asgar'ı ki Zeynel Abidindir, o masum çocuğu hasta yatağında öldürmek üzere olduğunu gördü. Ömer, bağırarak:

– Sen utanıp ar etmez misin ki? Bir masum hasta yatağında yatan oğlan çocuğunu öldürüp ne yapacaksın? dedi. Ömer, böyle deyince Şimr:

– Bana Ubeydullah, Ali sülalesinin her erkeğini öldürmem için emir verdi. dedi. Ömer:

– Müslümanlar, kafirlerin üzerine böyle fırsat bulsalar masum çocukları hiç öldürmezler. Sen de bu çocuğu al ona götür, ne isterse o yapsın. dedi. Sözün kısası Ömer, Ali Asgarın öldürülmesini durdurttu. Sonra Ömer, mektup yazıp Hz. Hüseyin'in kesik başını Havle bin Yezid-i Esbahi ile Ubeydullah katına gönderdi.

* * *

Ömer, ertesi gün kendi halkından ölen seksen sekiz kişinin ölüsünü gömdürdü. Hz. Hüseyin'in tarafından şehit olanları ise ayırtıp şöyle bir tarafa koydular. Ve Hz. Hüseyin'in Ehl-i Beyt'ini başı açık yalın ayak develere bindirdiler. Hz. Ali Asgar'ı da bir deveye sardılar, Kûfeye yolladılar.

* * *

Rivayet edilmiştir. Tarihin sayfalarına geçen o kara günde gökyüzünden, ağlama sesleri gelmiştir. Ama, bu ses nereden gelmekteydi? O sesin sahibi kimseciklere görünmüyordu. Yalnız şu beyt, şu iki mısra işitiliyordu:

– (Ertecü Ümmetin katelte Husayna Şefaate ceddihî yevmel hisab)

"Hesap günü Hz. Hüseyin'i öldürenler, acaba dedesi Hz. Muhammed Mustafa'dan şfaat mi umarlar?"

Sonra bir ses daha işitildi:

İnsanlığın efendisi olan Hz. Muhammed (s.a.v.)in evladı Hz. Hüseyin'in mübarek teni o şehit olan müslüman şehitlerle birlikte üç gün o sahrada yattı. Fırat ırmağı kıyısında olan Amiriye köyünde, Esedoğullarından bir cemaat vardı. Bu köy halkı:

– Ey müslümanlar! dediler. Bu cesetleri bu yazı yerde kurtların çakalların yemesine nasıl gönlünüz razı olur. Geliniz bunları gömelim. dediler. Geldiler. Hz. Hüseyin (r.a.)'ın başsız gövdesini buldular. Bir çukur kazarak gömdüler. Ehl-i Beytini de çevresinde gömdüler.

* * *

Havle bin Yezid de Hz. Hüseyin'in mübarek başını Ubeydullah bin Ziyad'ın katına götürdü. Ubeydullah'ın kendisine bahşişler vereceğini umardı. Ertesi günü de Ömer İbni Sa'd, Hz. Hüseyin'in ev halkını ve oğlanlarını götürdü. O kadınlar ve çocuklar deve sırtında baş açık yalın ayak olarak bindirilmiş olarak Kûfe'ye geldiler. Kûfe halkı onları bu halde görünce ağlaştılar, gözyaşları döktüler. Ümmü Gülsüm binti Hüseyin (r.a.):

– Ey halk niçin ağlaşırsınız? Eğer bizim için ağlıyorsanız, bizi bu

hale getiren sizsiniz! Mektup yazdınız, elçiler gönderdiniz! Bizi buraya getirttiniz ve arka olmadınız. Sonra da düşman eline bıraktınız ve öldürdünüz. Şimdi yine, üzerimize ağlaşıyorsunuz? dedi.

Ubeydullah bin Ziyad, Darül Emare'de taht kurup oturtmuştu. Ömer bin Sa'd Hz. Hüseyinin başını bir leğenin içinde getirmişti. O mübarek başı, Ubeydullah'ın önüne koydular. Müslüman esirleri ayaküstü tuttular. Onlara bakarak

(Şükür Allah'a ki sizi kaygılı kıldı. Ve hallerinizi gussalı kıldı.!)

dedi. Ümmü Gülsüm de:

(Şükürler olsun o Allah'a ki bizi Muhammed Mustafa ile kerim kıldı ve temizden temiz kıldı.)

O zaman Ubeydullah sordu:

(Siz Allah Teala'nın kudretini nasıl görürsünüz?)

Ümmü Gülsüm de:

(Tez ola ki Allah Teala bizimle sizi kıyamet gününde cemeyliye, hesap günü bizim intikamımızı sizden ala:

Dedi. Ubeydullah bedbahtı da:

– Senin, daha, o kadar dilin var mı ki böyle söylüyorsun? dedi. Ve Ümmü Gülsüm'e işkence ve ukubetlerde bulunmak diledi. Ömer İbni Sa'd:

– Kadınların sözleriyle, erkeklerin ilgilenmesi erkeklerin şanına yaraşmaz dedi.

Sonra, Ubeydullah, Hz.Hüseyin'in kızı Zeyneb (r.a.) yı gördü. Ona:

– Elhamdülillah ki Hak Teala sizi böyle eyledi. dedi.

Hız. Zeyneb (r.a.) da:

– "Elhamdülillah ki Hak Teala bizim hanedanımızı, nübüvvetle şereflendirdi. Ve aslımızı yalancılıktan ve kötülüklerden pak kıldı. Allah Teala'nın takdirinde ne yazılmış ve ne hükmedilmişse

o oldu. Yarın Hak Teala'nın huzurunda hak ne ise ve zalim kim ise zahir olacaktır!"

Dedi. Zeynebin bu şekilde dokunaklı söz söylemesine Ubeydullah şaşıtı, kaldı. Sonra Ali Asgar'ı gördü. Ona da:

– Sen ne kişisin? Ve adın nedir? diye sordu Ali Asgar da:

– Ben, Hüseyin'in oğlu Ali'yim. dedi. O da:

– Hüseyin'in oğlunu Hak Teala öldürmedi mi? diye sordu. Ali Asgar ses çıkarmadı. (Aldırış etmedi) İbni Ziyad da:

– Niçin karşılık vermiyorsun? dedi. Ali Asgar Hazretleri ki Zeynel Abidin idi, cevap verip şöyle dedi:

– Benden büyük ulu kardeşim Ali Ekberdir. Onu öldürdüler. dedi. Ve sonra:

"Her nefis, ölümün zevkini tadacaktır. (Al-i İmran 185)

Dedi ve sonra şu ayeti okudu:

"Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse ölmez." (Al-i İmran: 154)

Ubeydullah Zeynel Abidin'den bu cevabı alınca, kızdı onu da öldürmek istedi. Hz. Zeyneb feryadı bastı. Hz. Ali Asgarı'nın üzerine atıldı. Hüseyin'in yalnız soyundan bu kaldı. Önce bizi öldür, sonra onu öldür, dedi. O kadar yalvardı ki Ubeydullah, Zeynel Abidin'i öldürmekten vaz geçti ve:

– Bu Ehl-i beyt-i ve bu oğlan çocuklarını Şam'a iletiniz. diye emir verdi.

Hz. Abdullah bin Afif o mecliste hazır bulunuyordu. Ayağa kalktı:

– Ey Hak Teala'nın katında yüzü kapkara! Allah düşmanı! dedi. Yalancı olan sensin ve sana baş eğer zalimler ki Hz. Peygamberin evladına kast ettiniz öldürdünüz, sonra da Minbere çıktın. Sıddıklar makamına oturup yalan söylemekte. dedi. Ubeydullah da adamlarına emir verdi. Hz. Abdullah bin Afif'i parça parça ettiler.

Ubeydullah, Hz. Hüseyin'in başını Zecr bin Kays ile Muaviye oğlu Yezid'in katına gönderdi. Ve Ehl-i Beytini de birlikte gönderdi. Yezide haber geldiği zaman, o, tahtını kurdurttu. Emretti. Bütün askeri

karşısına geldi. Kendi de oturdu. Ali bin Hüseyin ile o hatunları getirildiler. Yezid'in karşısında durdular. Ve Hz.Hüseyin'in başını bir tepsi içine koyup Yezid'in önüne koydular.

Yezid:

(Sana Allah rahmet eylesin ey Ubeyd! Biz, Irak Ehli'nin buyruğa uymalarından razı olduk. Gerçi seni öldürmediler, lakin sen akrabalığı kestin. Ve Cemaatten ayrıldın.)

Dedi. Elinde bir değnek vardı. O değnekle Hz. Hüseyin'in dudağının üstüne onunla vuruyordu Ebu Berire-i Eslemi (r.a.) o mecliste hâzır bulunuyordu. Birden gürlledi:

– O değneği Hüseyin'in mübarek dudaklarından çek. Ben Allah'ın Resulünü o dudakları öperken çok gördüm. dedi.

O zaman Yezid, Ali İbn-i Hüseyin'e şöyle dedi:

– Ey Ali! Senin baban (Hüseyin) hısım akrabalık bilmedi. (Aynı soydan olduğumuzu muhafaza etmedi) benim hakkımı bilmedi. O saltanatı Hak Teala bana vermişti, onu benden almak diledi. Allah Teala da onu böyle eyledi. dedi. Ali bin Hüseyin de:

Şu ayeti okudu:

"Yer yüzüne ve sizin başınıza gelen (kıtlık, kuraklık, hastalık ve açlık gibi) her hangi bir musibet, biz onu dünyada yaratmadan önce Levh-i Mahfuz denilen yerde yazılı kıldık. Şüphesiz bunu bilmek, Allah için kolaydır."

(Hiç bir sebebe alete ve vasıtaya hacet yoktur.)

Yezid, emretti. O hatunları, o gün sarayında kendi kadınlarının katında sakladılar. Ondan sonra Numan bir Beşir'le onları, Medine'ye gönderdi.

* * *

Hz. Hüseyin'i öldürdüğü için Ziyad oğlu Ubeydullah'a Kûfe'yi ve Irak'ı verdi. Basra, zaten onundu. Ve Horasan da. Sistan da Muaviye zamanında Ubeydullah bin Ziyad'ın elindeydi. Sonra onun elinden Yezid almıştı.

Ama, Ubeydullah, Hz. Hüseyin'in kesik başını Yezid'e gönderince Horasan'ı ve Sistan'ı da bu hizmetinin karşılığında kendine verilmesini umardı. Fakat Yezid vermedi. Çalışması nameşkur oldu. Teşekküre değmedi. Ve ibadeti (kulluğu) kabul olunmadı. Dünya ve ahirette de yüzü kara oldu, hüsrana uğradı.

ESLEM BİN ZİYAD'IN HORASAN'A VALİ OLMASI

Yezid, Horasan'ı ve Sistan'ı Ubeydullah bin Ziyad'ın kardeşi Eslem bin Ziyad'a verdi. Ubeydullah buna üzüldü. Ve Hz. Hüseyin'i de öldürdüğüne çok pişman oldu.

Yezid, Eslem'i Horasan'a gönderdi. Ve Ubeydullah bin Ziyad'a bir mektup yazarak:

"Irak askerinden altı bin kişiyi Eslem seçsin, sen de ona ver, teslim et." emrini verdi.

Eslem de Yezid'in emrini ona verince, Ubeydullah:

– İşte asker burada. Ne kadar diler sen al. Her kimi istersen güzide kıl. dedi. El altından da askere:

– Eslem'le gitmeye hiç biriniz razı olmayın. derdi.

Ululardan bir kişi vardı. Ona Salt bin Ümeyye derlerdi. Ona, gizlice adam gönderdi:

– Benimle kal. Eslem'le gitme. dedi. O da:

– Bana Eslem'in Beyliği, senin Bey'liğinden yektir. Bu da şundan ötürüdür ki. Eslem'le gidecek olursam döğüşü ve cengi kafir ile yaparım. Mal ganimette helallık, gazada bulurum. Seninle kalırsam, ehl-i beyt-i resul ile cenk yapmak gerekir. O zaman da cehennem ateşini seçmek demektir. İki oğlumla ben bu delaletten (doğru yoldan çıkmaktan) ve bu zulümden bıktık, usandık. dedi.

* * *

Eslem, o altı bin kişiyi kendi dilediği gibi seçtikten sonra Horasan'a vardı. Merv şehrini ordugah yaptı. Ceyhun ırmağından geçti. Müslüman olmayanlarla cenk etti. Semerkan'dı aldı. Harizm'e vardı. Harizm'i çevirdi. En sonunda orasını barışla aldı. Eline çok ganimet

geçirdi. Maldan, esirden, at, yol silah takımlarından, kumaştan, ne varsa onların hepsini askerin arasında pay etti. Beşte birini Yezid'e gönderdi. İki yıl içinde Yezid'e yolladığı ganimet iki milyon dirhemi bulmuştu.

ABDULLAH BİN ZÜBEYR'İN MEKKE'DEN ÇIKIŞI

Yezid, önce Ömer bin Sa'd'ı Mekke'de emir yapmıştı. Abdullah bin Zübeyr Medine'den Mekke'ye gelince, Ömer İbni Sa'd onunla savaşa yapmadı. Bundan ötürü, Zeyd, onu suçladı. Mekke'den azledip Mekke'yi de Medine'yi de Velid bin Ukbeye verdi.

Velid, Medine'de oturdu ve Mekke'ye bir naip yolladı. Abdullah bin Zübeyr onun naibini Mekke'den çıkarmadı. Halk iki bölük oldu. Bazıları Abdullah bin Zübeyr'e beyat edip onunla namaz kılarlardı. Hz.Hüseyin (r.a.) O zamanlar Mekke'deydi. Bundan ötürü hilafet davasını açığa vurmaktan utanırdı. Vakta ki Hz. Hüseyin şehid edildi, Abdullah bin Zübeyr, Mekke'de hutbe okudu. Hüseyin'in şahadetini andı. Ve Iraklıların Hz. Hüseyin'e neler yaptığını, neler ettiklerini açıkladı. Ve çok ağladı. Halk da çok ağlaştılar ve:

– Şimdiden sonra, emirliğe layık kimse yoktur, dediler ve bütün Mekke'liler ona beyat ettiler.

Bu haber, Yezid'e iletilince Yezid kızdı. Saltanat gururu onu etkiledi.

– Abdullah bin Zübeyr'i eli, kolu bağlı ve boynunda zincir asılı olarak katıma getireyim onu ayak üstünde tutayım. diye ant içti:

– Gümüştten bir zincir hazırlayın. diye emretti. Zinciri hazırladılar. Onu bir elçi ile Velid bin Utbe'ye gönderdi. Ve şu buyruğu verdi:

– Tez, Abdullah bin Zübeyr'i bu zincirle bağla onu bana gönder. dedi.

Elçiler, Abdullah bin Zübeyr'in önüne geldiler, Yezid'in buyruğunu söylediler. Ve o gümüş zinciri de önüne koydular. Abdullah bin Zübeyr onlara cevap vermedi. Ve bir şiir okudu.

Onlar, bu şiiri işitince Yezid'in katına döndüler. Okuduğu bu iki beyti haber verdiler.

Yezid sustu. Hiç bir şey söylemedi. O yıl içinde Velid, kendi ce-maati ile de bir tarafta hacceyledi. Hz. Abdullah bin Zübeyr, Mekke halkı ile bir tarafta hacda bulundu. Ertesi yıl ki hicretin altmış ikinci yılı olmuştu. Velid yine Abdullah bin Zübeyri tutsaklamak tedbiri ile uğraştı. Yakalayıp onu Yezid'e gönderecekti.

Hz. Abdullah bin Zübeyr bu hileden haber aldı. Yezid'e şöyle bir mektup yazdı. Ve:

– Bu Velid bin Utbe çok ahmak bir kişidir. Benimle senin aranda, ayrılık bir fitnelik çıkarmak sevdasındadır. İstersen bu fitne dağarcığı-nın yerine başka bir kişiyi gönder. Her iş kolaylıkla biter." dedi.

Yezid, Hz. Abdullah bin Zübeyr'in mektubunu okuyunca, Hz. Ab-dullah'a güler yüz gösterdi ve Velid bin Utbe'yi Medine'den ve Mek-ke'den azletti. Amcasının oğlu Osman bin Muhammed bin Ebi Süf-yan'ı gönderdi. Bu Osman gencecik bir adamdı. Kendisi oyuna ve eğ-lenceye tutuldu. Ne tecrübesi, ne de tedbiri vardı. Geldi kendi zevki sefasına daldı.

HARRE VAK'ASI HABERİ

Bu yılda, Osman bin Muhammed, Medine eşrafından bir toplulu-ğu, Yezid katına gönderdi. Bunlar Yezid'i görecekler, bağış alacaklar, ona beyatte ve ülfette bulunacaklardı. Bu topluluk on kişiydi. Muhacir ve Ensar oğullarından Abdullah bin Zübeyr'in kardeşi Münzir bin Zü-beyr ve Abdullah bin Hanzale de bu kişilerin arasındaydı.

Yezid bunlara çok lütuf ve izzette bulundu. Münzir bin Zübeyr'e 100.000 dirhem sundu. Abdullah bin Hanzale'ye de 20.000 veya 10.000 dirhem verdi. Velhasıl herkesin mertebesine göre bağış sundu. Ve yine Medine'ye gönderdi.

Fakat, bu gidenler, Yezid'in durumunu, vaziyetini Tabiinin hare-ketlerine uygun bulmadılar, vakta ki Medine'ye döndüler.

– Yezid gibi fasık, asi, ve dinsiz kişi yoktur. Çünkü o gece ve gün-düz fısk ve fücurla uğraşmaktadır. dediler. Devamlı namaz kılmaz. Onun imamlıkta hakkı yoktur, biz ona beyat etmekten bıktık, usandık. dediler.

Abdullah bin Hanzala'yı Bey diktiler. Osman ve Mervan İbni Hakem'i ve bütün Ümeyyeoğullarından Medine'de kim varsa tuttular, bağladılar ve hapse tiktılar.Hz. Ali bin el Hüseyin'in katına vardılar. Onu halife yapmak ve ona beyatte bulunmak dilediler. Ama, o razı olmadı. Çünkü Babası Hüseyin'in başından geçenleri, Kerbela'da görmüştü.Halkın vefasızlığını biliyordu. Dünyadan gönlü soğumuştı. Gece ve gündüz ibadetle vakit geçiriyordu. Vakta ki kendisi sıkıştırılıp, zorlanınca kalktı, Medine'den çıktı. Yenbuğ'a gitti. Orada ibadetle vakit geçirdi.

Bu haber Yezid'e yetiştirildi. Son derece hiddetlenen Yezid, Numan bin Bişr el-Ensariyi çağırdı:

– Var, medine'ye git. O halka nasihatta bulun. Ben oraya asker göndermeyi dilemem. Erkek ve kız çocuklarını öksüz bırakmak istemem. dedi. Hz. Hüseyin'in oğlu Ali (r.a.)a mektup yazdı ve:

– Sen bu işte bana iyilik eyledin. İnşaallahü Teala bende senin bu iyiliğinin karşılığını veririm.dedi.

Numan da Medine'ye geldi. Yezid'in cevabını bildirdi. Çok nasihatte, öğütte bulundu. Medineliler hiç ilgilenmediler. Numan'ı kabul etmediler.

Numan geri döndü. Olanı biteni Yezid'e bildirdi. Yezid de Müslim bin Utbeyi çağırdı:

– On bin kişi al. Medine'ye var. İmkan olduğu kadar onlara iyi muamele et ve yumuşak davran. Hüseyin'in oğlu Hz. Ali'ye elinden geldiği kadar iyilik yap, iyi davran, izzet ve ikramlarda bulun. dedi.

O vakitte Müslim bin Utbe hastalanmıştı. Ona şöyle dedi:

– Eğer, bu hastalığın ilerleyip vazifeni yapamayacak bir vaziyet alırsan, Hasin bin Nümejr'i yerine vali koy. dedi.

Yezid, o gün Ubeydullah İbni Ziyadada mektup yazdı. Ve:

– Çok askerle Mekke'ye var, Abdullah bin Zübeyr ile cenkleş buyruğunu verdi.

Ubeydullah ise kendi kendine:

– İki günah benim üzerimde olmamalı. Bir Hüseyin, Allah'ın Resulünün oğludur, onu öldürdüm ama minnetim bilinmedi. İkincisi, şimdi askerle birlikte Allah'ın evine varayım ve Allah Tealanın evinde cenk edeyim haa? İşte bu olmaz. dedi. Yezid'e mektup yazıp dedi ki:

– Ben son derecede hastayım. Hasta halde gidemem. Eğer iyileşirsem giderim. dedi.

Öte taraftan Müslim, askerini alarak Medine'ye geldi. Üç gün Medine'nin kapısında dinlendi. Sonra adam göndererek Medine içinde halka nasihat ve öğütte bulunacağını söyledi. Medineliler kabul etmediler. Medine halkı hendek kazmışlardı. Muhabere yerlerini tesbit etmişlerdi. Tetikte hazır ve gözetleyici olarak beklemekteydiler. Müslim de askerini saf bağlattı. Sağ ve sol kollara askerler yerleştirdi. Lakin kendisi hastaydı. Çadırında oturdu. Abdullah bin Hanzele de Abbas oğlu Fazlıyı öncü kuvvet olarak koydu. Çünkü o, Abdülmuttaliboğullarından öyle bir er kişiydi ki o gün ondan daha bahadır kimse yoktu. Abdullah bin Hanzale bütün askerinin atlısına fazla verdi ve o da atlılara gitti. Şam askerinin üstüne saldırdı. Şamlı askerleri bozdu. Geri ye sürdü. Taa Müslim'in çadırına kadar geldi. Müslim'i orada bulamadı. Müslim'in bir kölesi Şamlıların giysilerini giymişti. İleri geldi. Fazl ona bir kılıç indirdi. Kölesi iki parçaya ayrıldı. Tekbir getirip:

– Müslim'i öldürdüm. Diye bağırdı. Bu bağırış üzerine Şam askeri arasında bir gürültü oldu ki Müslim'de haykırarak:

– Ben işte sağım. Seni öldürsem gerek. dedi. Çadırdan çıktı. Atına atladı. Süngüsünü eline aldı. Şamlılara:

– Benimle birlikte cenk eder misiniz? Eğer yalnız başınıza savaşmazsanız, işte ben sizin önünüzdeyim. Harbediyorum. Siz de benimle ardımca gelin. dedi.

Fazlının, o zaman Müslim'i öldürmediği anlaşılmıştı. Müslim'e karşı vararak cenge başladı. Müslim, Fazlıya bir süngü vurdu. Onu atından aşağı düşürdü. Bunun üzerine, Avf oğlu Abdurrahman'ın oğlu Yezid ileri vardı. Müslim, ona da bir süngü vurdu. Onu da yere yıktı. Şam askeri güçlenip saldırıya geçti. Medine'lilerden çok adam öldürdüler. Böylece Medineliler mağlup oldular. Abdullah bin Hanzele, yayalarla birlikte kendisini dışarı bıraktı. Ve o yayalarla saf bağladı.

Müslüm onu görünce ah çekti askerine:

– Siz de yaya olun. dedi.

Böylece Şam askeri de yaya oldular. Ve Hasin bin Nümeyr Hums askeri ile yaya oldu. Okçular ileri geçip, Medineli askerlere ok yağdırdılar. Abdullah bin Hanzele'nin üç oğlu vardı. Onların üçünü de okla vurup öldürdüler.

Abdullah:

– "Oğullarım öldükten sonra, bu sağlık bana yaramaz." diyerek ileri atıldı. Şam askeri, ile birlikte onu, ortaya aldılar. Karşı koyanların hepsini öldürdüler. Ve Medine'ye girdiler. Şehri yağmaladılar. Peygamberimiz (s.a.v.)'in sahabeleri ve sahabelerinin oğulları üç gün orada kaldılar. Sonra dağlara çekildiler. Dördüncü günü Müslim, Mes-cid'e vardı:

– Yağmayı öldürmeyi yasaklıyorum. Çıkın, Ey Medineliler. Beyat eyleyin beyata gelmiyenin kanı helaldir, cezalandırılacaktır, malı yağmalanacaktır. dedi. Arkadan bir topluluk geldi. Beyatte bulundular. Müslim de Ali bin Hüseyin'e adam gönderdi:

– Emirül Müminin sana selam ediyor. Çok iyi davrandın kendini bu fitneden kurtardın. Ben senin bu iyiliğine karşılık ne vereyim. dedi.

* * *

Bu savaşın olduğu gün Abbas oğlu Abdullah'ın oğlu Ali doğmuştu, sonra bu Abbasi Halifelerinin atası olmuştu.

ABDULLAH BİN ZÜBEYR İLE HUSAYN BİN NUMEYR'İN SAVAŞ YAPMALARI

Müslim bin Utbe, Muharrem ayında Medine'deydi. O zaman has-taydı. Ona, Yezid'den şu mektup geldi:

– Askerini al, Mekke'ye var. Abdullah bin Zübeyr'le savaş yap. Çünkü onun her yönden işi kuvvetlendi. dedi.

Bunun üzerine Müslim Ravh bin Rubh'ı Medine'nin üzerine emir kıldı. Kendisi Mekke'ye doğru yol aldı. Mekke'ye üç günlük yol kalınca, hastalığı arttı. Haşin İbni Hümeyr'İ çağırttı. Askerlerini ona ısmar-

ladı. Ertesi gün oldu. Hasin, askerini Mekke kapısına iletti. Mekke'li halk Abdullah b. Zübeyr'e beyat etmişlerdi. Medine'den kaçanlar da oraya yerleşmişlerdi.

Abdullah bin Zübeyr de askerini Mekke'den çıkarıp:

– Bu Şam'lı askerleri dinlenmelerine zaman vermemek gerektir. diyerek onlarla savaşa başladı.

Abdullah bin Zübeyr'in askerinden ilk ölen kişi Münzir bin Zübeyr idi. O, Abdullah bin Zübeyr'in kardeşiydi. Bundan ötürü, Şam askerinin Abdullah'ın askerlerinden çok adamı yakaladılar. sonunda Abdullah bin Zübeyr basıldı. Mekke'ye girdi. Şam askeri de Mekke'nin çevresine kondu, Mekke'yi kuşattı, mancınık kurarak Mekke'yi taşladılar. Atılan bir çok taş, Mescid-i Haram'a dokunarak bir çok direklerini kırdı. Mancınık atan kişi de siyah bir bedevi kafirdi. Her taşı attıkça sevinir, kendi dilince şarkılar söylerdi. Attığı taş Safa'ya dokunsa:

– Yıkıl ey Safa derdi.(*). ve bezlere nef t yağ ı bulaştırıp ateşleyip atardı. Kabenin bütün örtüleri yandı. Ama, ansızın sert bir yel çıktı. O kara bedevi kafir nef tli bezi atarken ateş gerisin geri döndü. Mancılık-la taş atan o kara kafir ile on kişiyi de birlikte yaktı. Hemen o gün Yezid bin Muaviye Şam'da öldü. O taş atanların hepsi yandılar.

Sonra, Şam'lılar bu kızgınlığı görüp korktular. O gün geri döndüler. Ve:

– Bizim Allah ile işimiz yoktur. dediler.

Ve Husayn Yezid'e mektup yazıp Abdullah bin Zübeyr'in vaziyetlerinden haber verdi. Onun ise Velid'in öldüğünden haberi yoktu.

İkinci gün, Hz. Abdullah bin Zübeyr, Husayn'a adam gönderdi:

– Siz bu savaşı kimin için yapıyorsunuz. Yezidiniz öldü. dedi. Husayn:

– Yalandır. dedi. Olduğu yere oturdu. Bu sırada Sabit bin Kays, Medine'den geldi ve Yezid melunun ölü haberini getirdi. Ve Husayn'a:

* SAFA- Mekke dolaylarında bir yerdirki, hacılar burası ile merve arasında Hz.Hacer'in gidiş geliş çaresizliğini tekrarlar. (M.F.G.)

– Yezid öldü. Bütün Şam'lılar onun oğlunun çevresinde toplandılar, dedi. Husayn bu haberi öğrenince Abdullah bin Zübeyr'e adam gönderdi ve:

– Yezid öldü. Bütün halk Yezid'in oğluna beyat etmişlerdir. Onun halifelik yapacak ne bilgisi vardır, ne de gücü. Şimdi benimle Şam'a gelsin ki bütün alemleri sana musahhar kılayım.

Abdullah b. Zübeyr de:

– Ben Mekke'den çıkmam, dedi.

Husayn bin Nümeyr de ondan ümidini kesti, döndü, askeriyle Şam'a geldi.

MUAVİYE OĞLU YEZİDİN ÖLÜMÜ

Yezid, Şam bölgesinin Hums şehrinde öldü. Otuz dokuz yaşındaydı. Üç yıl yedi ay padişahlık etti. Künyesi Ebu Leyla idi. Ve Hz. Muaviye'nin oğluydu. Yezid de oğullarından Muaviye adındaki oğlunu halife yaptı. Halk ona beyat ettiler. Ama kırk gün sonra da o da öldü.

Rivayet ederler ki bu Yezid oğlu Muaviye çok salih, doğru kişiydi. Halifeliğinin üçüncü günü minbere çıktı. Kendisini halifelikten azleyletti. Ve:

– Ben Resulullah'ın Ehli Beytine ve evlatlarına cefa edemem, dedi. Bir tenha yere çekildi, kırk gün sonra da vefat etti. (Allah ona rahmet eylesin)

* * *

Bu ölüm Ubeydullah'ı şaşırttı. Basra'da da kavga koptu. Genel ayaklanma oldu. Ubeydullah, Basra'dan sürüldü. Basralı halk, Abdumuttaliboğullarından bir kişiye beyat ettiler. Ve beri tarafda Kûfe ehli, Ömer İbni Sa'd'a beyat ettiler. Ve

– Bizim size bey'atımız, bir halife çıkıncaya kadardı, dediler.

Bu hal üzerine aradan dört ay geçti. Hz. Abdullah bin Zübeyr, Mekke'de taraftar bularak kuvvetlendi. Çok kişiler ona bey'atte bulundular. Irak, ve Kûfe ehli:

– Biz, seni isteriz. diye ona adamlar gönderdiler. Ve ona:

– Irak'a ve Basra'ya emir gönder. dediler. Hz. Abdullah bin Zübeyr de Kûfe'ye emir gönderdi. Ve Enes bin Malik de Basra'ya emir dikti. Lakin Hz. Abdullah bin Zübeyr'in oldu. Bütün Irak'a hükmetti, egemen oldu.

MERVAN BİN HAKEM'E BEYAT EDİLMESİ

Şam halkı da, Abdullah bin Zübeyr'e:

– "Gel seninle beyatleşelim." diye haber gönderdiler. O, bunu kabul etmeyip:

– Benim bey'atım kime gerekse buraya gelsin. Dedi. Hem de Abdurrahman bin Hacer'i Mısır'a gönderdi. Ubade bin Raşid'i Yemen'e yolladı. Şam halkı iki bölük olmuştu. Bazısı:

– Biz, Halid bin Yezid bin Muaviye'yi isteriz. Biz ona bey'at edeceğiz. dediler.

Yezid öldüğü zaman, Şam'da, ulu kişilerden beş kişi vardı. **Birisi:** Hums Bey'i Numan bin Bişr-il Ensariydi. **İkincisi:** Dahhak bin Kays-il Fehriydi. **Üçüncüsü:** Kayser'in emiri Züfer bin Haris-il Kilabiydi. **Dördüncüsü:** Filistin emiri Babil bin Kays, idi. **Beşincisi:** Ürdün Bey'i Hassan bin Malik'ti. Ve bütün emirler, Abdullah bin Zübeyr'i dilerlerdi. Ama, Hassan bin Malik, Halid bin Zeyd'i dilemekteydi.

Halid, onun katındaydı. Ve Husayn, bin Nümeyr, askeriyle Mekke'den geldi. Şam askerini çeşitli gördü. Onlara:

– Ey Halk. Dedi. Halid ile bey'at eyleyin. Çünkü Abdullah bin Zübeyr, sizin beyatinizi dilemiyor. Ben, onu Şam'a getirmeye çok çalıştım. Ama mümkün olmadı.

* * *

Mervan bin el-hakem'de Medine'den geldi. Halkı birbirlerine küsülü gördü. Hz. Abdullah bin Zübeyr'in yanına gitmek ona beyat etmek istedi. Çünkü Halid bin Yezid onaltı yaşında bir çocuktı. Aklından, hiç bir zaman kendisinin halife olacağı geçmezdi.

Ubeydullah İbni Ziyad, Irak'tan gelip halkın arasında iki aykırılığı

gördü. Ama Halid'e karşı gönlü hiç eğilim duymadı. Çünkü Yezid ona çok kızmıştı. Ne zaman ki Yezid Ubeydullah'a mektup yazdı ve ona:

– Asker topla, Abdullah bin Zübeyr ile Mekke'de savaş yap. dedi. O da: Bir Bahaneyle:

– Hastayım, sağ kalırsam, varayım, dedi. Yezid de ona cevap yazdı ve:

– Hüseyin'i öldürdüğün zaman niçin hasta olmadın? Peygamber evladını öldürdün. Beni halkın gözünde düşman eyledin. Ve ben sana:

– Sen ondan beyat iste. Eğer beyat etmeyecek olursa onu bekletmeden benim yanıma gönder. dedim. Sen ise onu insafsızca öldürdün, hiç Allah'tan korkmadın. Peygamberden utanmadın. Ben sana Zübeyr'in oğlu ile savaş yap" deyince hasta oluyorsun ve:

– Ben Beytullah ile Allah'ın evi ile savaşa tutuşamam. Diyorsun. Bahane ediyorsun. Ama yüce Allah'ın evi taştandır. Hak Teala oraya ancak fazilet vermiştir. Senin Peygamber oğullarından döktüğün kan, Hak Teala'nın katında bin evden yücedir. Eğer sağ kalırsam, senin cezanı ben vereceğim. dedi.

Yezid, Ubeydullah'ı azletmeyi ve ondan beytül mal hesabını almayı düşünmekteydi. Ansızın fırsat bulamadan öldü. İşte bundan ötürü Ubeydullah Yezid'i kendisine düşman etmişti.

Ubeydullah Şam'a gelince o ayrılıkları gördü. Halid bin Zeyd'e hiç meyil ve yakınlık duymadı. Halka:

– O çocuktur. Bu, hilafete bir gün görmüş tecrübeli kişi gerektir. Her şeyden haberi olsun. Ülkeyi yönetmeye cenk etmeye gücü bilgisi olsun. Halkınbütün ihtiyaçlarından haberi olsun. dedi.

Bu fikirle, gönlü Mervan üzerinde karar tuttu. Zulümde fesatta cinsiyetten ötürü Mervan da Abdullah bin Zübeyrin katına varmaya, ona beyat eylemeye niyetlenmişti. Ubeydullah ona:

– İşittim ki ibni Zübeyr'in katına varıp ona beyat eylemeyi onu halife kılmak istediğini işittim. dedi. Mervan:

– Kiminle beyatlaşalım. Halid bin Yezid daha çocuktur. Halife olmaya layık değildir. dedi.

Ubeydullah da:

– Bu işe senden elverişli bilgili, görgülü, akli yeter kimse yoktur. dedi.

Mervan:

– Benimle alay mı ediyorsun? dedi. Ubeydullah:

– Yemin olsun ki doğru söylüyorum. dedi. O kadar telkinde bulundu ki en sonunda, Mervan, icabet ve kabul etti.

İkinci gün Şam emiri Dahhak beyat istedi. Minbere çıktı. Ona çok hakarete bulundu. Onun dinsizliğini açıkladı. Abdullah bin Zübeyr'i öğdü. O vakit, Halid bin Yezid halkın arasındaydı. Ayağa kalkarak şöyle dedi:

– Siz de, benim babam Yezid'in bunun üzerinde ne kadar hakkı bulunduğunu pek çok iyi bilirsiniz. İşte, bu kadar iyiliğini ve ekmeğini unutup şimdi babama söğüp sayıyor. Halka başka kişiye beyat etmeleri için çağrıda bulunuyor diye, söyledi.

Askerin ileri gelenlerinden üç kişi ayağa kalkarak. Bunlar:

1- Ulid bin Utbe, 2-Yezid bin İnan, 3- Süfyan bin Dahhak, idi.

Bunlar:

– Ey yalancı. dediler. Sen Yezid'in bunca nimetini bilmiyorsun ve bunca halkın ortasında ona hakarete bulunup söğüp sayıyorsun. Onun sana iyiliklerini unutup nankörlük ediyorsun. Onun sana bu kadar yaptığı iyiliklerin karşılığı bu mu olacaktır? Onun oğlunun hakkını ortadan kaldırıyorsun? Ve Zübeyr oğlunu öğüyorsun. Bil ki hak Halid bin Yezidindir.

Bir kişi daha ayağa kalktı. Bu Ömer bin Yezid'il Hakemi idi bu üç kişinin sözlerini geri çevirip dedi ki:

– Hak, Abdullah bin Zübeyr'indir. Çünkü hilafet ona layıktır. Çünkü Peygambere yakındır. Ve yaşlıdır. Bilgide de çok ileridedir. Zübeyr oğlu, Kureyş ihtiyarı, bir kişidir. Peygamberin amcasının oğludur. Bütün Kureyşin en alimi, en fakihidir. Hilafete o layıktır. Çünkü Şam halkı Dahhak ile ona beyat ettiler. Hums halkı da, Numan bir Bişr ile ve kanserin halkı da Züfer bin el Harile filistin halkı Nail bin Kays'la

bütün ona beyat ettiler. Bütün buhalk, Hz. Abdullah bin Zübeyr'in beyatine girdiler. Bundan sonra ey Şam halkı: Siz ona asi mi oluyorsunuz?

Dahhak, minberde bu sözü işitince, cesaret bulup adamlarına:

– Bu üç kişiyi zindana atınız. dedi. Onların da, mescidde, kendi ta-raftarı çoktu. Kalkıp o üç kişiyi ellerinden aldılar. sonra kavga çıktı. birbirini döğdüler. Ve Dahhak'ın üstüne yürüdüler taş attılar. O da minberden indi. Sarayına girdi. Kapısını sıkıca kapattı.

Fitne kavga daha fazla artınca Mervan bin el Hakem, Mescid'in bir köşesinde oturmuştu. Ubeydullah Mervan'a:

– Sabreyleyelim. Ta ki kavga tamam olsun. Ondan sonra biz de kendi işimizi tamamlayalım. dedi.

O gece Dımaşkta (Şamda) büyük bir kavga oldu. Gece karanlığı basınca Dahhak korkup kendi adamlarıyla Şamdan çıktı. Sabah aydınlığı basana kadar gitti. Bir durağa vardı, o durağa Merc-i Rahitderlerdi.

Ertesi günü, halk toplandı. Şam halkının çoğunluğunun gönlü, Halid bin Yezid'deydi. Ve hilafetin Ümeyyeoğullarından olmamasını isterlerdi. Bu sırada. Ubeydullah bin Ziyad da geldi. Ona da vaziyeti bildirip fikrini aldılar Ubeydullah:

– Zübeyroğluna beyat eylemek ayıp değildir. Hilafetin Ümeyyeoğullarından olması doğru değildir. Eğer, bu halifelik işi Ümeyyeoğullarından çıkarsa biliniz ki, Şam halkı olan sizler, Muaviye ve Yezid zamanında bunca cenkler yapmışsınızdır. Bütün o şan şerefınız zayı olur. Halk sizden eski kinlerini almak isterler. Ve siz atalarınıza muhalefet etmiş olursunuz. Hak, Halid bin Yezid'indir. Ama bu gün, cihan, Zübeyroğulunun üzerinde yüz tutmuştur. O da çok asker taraf toplamıştır. Bu gün, her kim Halife olursa, Zübeyroğlu ile çok cenk etmesi gerektir. dedi. Şöyle ilave etti:

– Halid çocuktur şimdi. Tecrübesi yoktur. onun. Ümeyyeoğullarından, bir kişi gerek ki yaşlı ve tecrübeli olmalıdır. Hem de Abdullah bin Zübeyr ile savaş etmeli ve onun işini tamamlamalı. Halid büyü-dükten sonra yine Hilafeti Halide bırakmalı. Ben bu gün bu fikirde ve tecrübeye Mervandan başka hiç kimseyi fazla tecrübeli bilmiyorum. dedi. Bütün halk bu saçma sözlere inanarak:

– Doğru söyledin. dediler. Hemen o saat içinde de Mervan'a beyat eylediler.

MERVAN VE DAHHAK BİN KAYS ARASINDA MERV-İ RAHİT OLAYI

Dahhak, Şam ehlinin Mervan'a bey'at ettiğini işitince:

– Canım gövdemde kaldıkça ben onu kabul edemem. dedi. Ve Abdullah bin Ziyad tarafından bey'at almış beylere mektup yazdı. Bu beyler Humus'ta Numan bin Bişr, Kasrin'de Züfer bin Haris'e ve Filistin'de Nail bin Kays'a haber verdiler. Asker istendi. Her taraftan, istenen askerler, Dahhak'a yüz tutup geldiler. Mervan da Şam halkına:

– Asker toplayın, karşı koyun. dedi. Şam, halkı da karşı çıktılar. Dahhak, Abdullah bin Zübeyr'e mektup gönderdi, asker istedi. Mervan, askerin komutasını Ubeydullah bin Ziyad'a verdi. İki asker karşı karşıya geldi. Merc-i Rahit'ta tam yirmi gün cenk ettiler. Yirmi günden sonra Dahhak'ın askeri bozuldu. Dahhak öldürüldü. Dahhak'ın askerinin herbiri bir yöne dağıldı. Şam şehrinde umumi bir ayaklanma oldu. İleri gelen Beyler tutuklanmak istendi. Numan bin Bişr, Humus'tan katı. Nail bin Kays da Filistin'den kaçtı. Böylece bütün Şam şehirleri Mervan'a bey'at ettiler. Mervan, Şam'da Beyliğe oturdu. Bütün şehirlere emirler gönderdi. Daha sonra Mısır'a vardı. Mısır halkı Abdullah bin Zübeyr'e bey'at etmişlerdi. Bey'ati bozdular, Mervan'a bey'at eylediler. Hz. Abdullah tarafından olan emir Mısır'da durmaktaydı. Hemen Mervan bin Hakem Humus beyliğini Halid bin Yezid'e verdi. Kendisi alınacak tedbirlerle uğraştı.

YEZİD'İN SİSTAN VİLAYETİNE GÖNDERİLMESİ

Horasan Valiliği, Yezid tarafından, Eslem bin Ziyad'a verilmiş idi. Eslem de kardeşi Yezid'i Sistan iline göndermişti:

– Kabilistan'a var, cenk eyle. diye buyruk vermişti. Az sonra:

– Yezid'i Kabilde öldürdüler. diye haber geldi. Yine o gün Yezid bin Muaviye'nin Şam'da öldüğü haberi geldi. Böylece, iki Yezid'in matemini tuttular.

Eslem, Merv'de oturmuştu. Bu taziyeleleri açığa vurmaktan korktu.

Ama halkın arasında bu haber duyuldu. Haber şu şekilde halkın diline düşmüştü:

– Ölüm anında, Yezid'in döşeğinin yanında bir tulum şarap konulmuştu. Cariyeler, onun yanında oturmuşlardı. Saz çalmaktaydılar. Nedimler huzurunda içki içmekteydiler.

O bedbaht, işte bu çirkin ortam içinde can verdi. O zaman Horasan hakimi Eslem, Şam'a gitmeye niyet eyledi. Mehlib bin Ebi Safra'yı Horasan'a bey tayin etti.

Eslem, Horasan'dan ayrılınca bütün Horasan halkı endişelendiler. Bu endişe şundan ötürüydü ki, Eslem, son derecede adaletliydi. Merv'de iki yıl bey olarak kaldı. Orada iki bin çocuk doğmuştu. Halk Eslem'i çok sevdiklerinden dolayı o çocukların isimlerini Eslem koymuşlardı.

Eslem Şam yolunu tutunca, Şam'da bir fitne, kargaşalık oldu. Süleyman bin Mezid, kendi bahadır kişileriyle Horasan'ın yolunu tuttular. Horasan'a gelirken yolda Eslem'e tesadüf ettiler. Eslem, onlara:

– Nereye gidiyorsunuz? Diye sordu. Süleyman da:

– Bana bir şehir veresin diye sana gidiyorum, dedi.

O zaman Eslem ona:

1- Mervi'r-rud, 2, Talkan, 3- Ve Gurkan'ı verdi.

Süleyman bin Mezid Merv-Rüd'da oturdu. Kardeşini Talkan'a gönderdi. Eslem, Nişabur'a eriştiği zaman, Abdullah bin Hazım, onunla karşılaştı. Eslem'e:

– Horasan'ı kime verdin? diye sordu. Eslem:

– Mehlib'e verdim. dedi. Abdullah bin Hazım:

– Horasan'ı bana ver. dedi. Eslem:

– Taharistan'ı sana vereyim. dedi. Abdullah bin Hazım:

– Yoo. Bana bütün bir Horasan gerek. dedi.

Eslem, o zaman Abdullah'ın fitne ve kavgaya çıkarmak istediğini anladı. Ona:

– Önce ben Yezid tarafından emir gönderilmiştim. O öldü, Şimdi benim, menşuruma ve mektubuma güven kalmadı. dedi.

Abdullah bin Hazim:

– Sen buyrultunu yaz. Eğer, o buyruğun yerine getirilmeyecek olursa, kılıcım benim yanımdadır. dedi.

Eslem de, Horasan menşurunu yazdı. Abdullah bin Hazım'a verdi. Kendisi gitti vakte ki Horasan'ın Abdullah bin Hazım'a verildiği haberi Mehlib bin Ebi Safva'ya varınca, Mehlib yerine bir naib bırakıp Merv'den çıktı. Şam'ın yolunu tuttu.

Abdullah da, kalabalık bir askerle Merv'e geldi. Mehlib'in naibi, onunla, savaş yaptı. Şehir halkı da Mehlib'in tarafını tuttular ve çok çetin bir cenk ettiler. Cengin sonunda, Abdullah onları bozguna uğrattı. Merv şehrini ele geçirdi, yağma ve viran eyledi. Horasan'ın her şehrine mektuplar yazarak hutbeyi kendi adına okumalarını istedi. Hepsisi bu buyruğa uyarak itaatte bulundular. Ama, Süleyman bin Mezid itaat etmedi. Bunun üzerine Abdullah İbni Hazim, asker topladı. Süleyman bin Mezid'in üstüne hücum etti, onunla boğuştu. Süleyman'ı öldürdü. Ordusunu bozguna uğrattı. Merv-il Rud'a gidip oturdu. Süleyman'ın kardeşi de Merv-il rüd dolaylarındaydı. Oraya giderek onu da öldürdü.

* * *

Bu Abdullah bin Hazim, Basralıydı. Basra Arab'ı ile birlikte Horasan'a varmıştı. Eslem'de Dabbeoğulları arabı ile beraberdi. Onlar, Horasan'da yerleşmişlerdi. Ve orada kalmışlardı. Basra'lılarla Dabbeoğulları arasında eskiden beri düşmanlık vardı. Abdullah bin Hazim Horasan'ı kılıç kuvvetiyle alınca Abdullah'tan her kim kaçtıysa Hera şehrine Evs katına vardılar. Ama, Abdullah bin Hazim bu haberi öğrendi. Oğlunu yerine koydu kendisi ise askerini aldı, Hera şehrini zapt etti. Evs'i muhasara etti.

Heralıların her birinin burcu borusu, hendeği vardı. Tamam bir yıl bu şehri muhasara etti.

Ama hiç zafer elde edemedi. Bir gün şehrin hendeğinin başına geldi, bağıarak:

– Ey Rebiaoğulları! ey dabbeoğulları arabaları. dedi. Ne vakte kadar bu şehirde kalacaksınız. Eğer yiğitliğiniz, erliğiniz varsa, şehrin dışına asker gönderin ki yüz yüze savaş yapalım, dedi. Yüce Allah zaferi kime verirse onun olsun. dedi.

Dabbeoğulları bu sözden sıkılıp utanç duydular. Şehir dışına çıkıp saf bağladılar. İki taraf askeri de çok şiddetli bir savaşta bulundular. En sonunda Dabbeoğulları mağlub oldular. Abdullah bin Hazım zaferi kazandı. Karşı taraftan çok adam öldürüldü. Bir çok ganimet malı ele geçirdi. Ve şöyle derler:

– Savaş günü ölenlerin sayısı sekiz bin kişiydi.

Abdullah, ikinci namazından sonra, konakladı. Esirlerini katına getirirlerdi. O da öldürürdü.

Bütün esirleri öldürdü. Muhammed isminde bir oğlu vardı. Onu şehrin üzerine komutan, bey koyup kendisi yine Merv'e döndü.

* * *

Böylece Horasan bölgesini cebir ve savaşla aldı. Bu hadise hicretin altmış beşinci yılında oluyordu. Bu yıl idi ki, Şiîler Kûfe'den dışarı çıktılar ve:

– "Ali'nin dostlarıyız." diyerek Hz. Hüseyin'in kanını istediler. Asker toplayıp Şam'a vardılar. Hz. Hüseyin şehit edildiği zaman bu halk Kûfe'de bulunuyordu. Ama, söz söylemeye yüreklerinde cesaretleri yoktu. Ubeydullah bin Ziyad Şam'a vardığı ve Halife Yezid öldüğü zaman fitne ve kavga bütün yeryüzüne yayılınca bunlarda cesaretlendi ve huruç kıldılar.

HZ. HÜSEYİN (R.A)'IN KANI İÇİN KÛFE ŞEHRİNDE ŞİİLERİN HURUCU

Rivayet edilir ki:

Hız. Müslim bin Akiyl bin Ebu Talib, Kûfe'ye geldiği zaman Kûfeli'ler ona bey'at eylediler. Sonra Abdullah bin Ziyad, Hız. Müslim bin Akiyl'i öldürdü. Sonra Hız. Hüseyin bin Ali gelince, ona da yardım etmediler. Onu da Kerbela yazısında şehit ettiler. Ama, bu işte hata ettiklerini ve çok günah işlediklerini anladılar, sonra, Kûfe'liler Sard adındaki bir kişiyi Bey olarak tanıdılar. Diğer illere mektuplar göndererek sayısız asker topladılar. Dört yıl devamlı olarak bu tedbirde bulundular. Bir gün çıkış hareketinde bulunmayı kararlaştırdılar. Vaktaki Hicretin altmış dört, yılı olmuştu, Allah müstehakını versin Yezid öldü ve Abdullah bin Ziyad, adamları ile birlikte Şam'a gitti. Irak'ta asker kalmadı. Bunun üzerine Kûfe halkı, Süleyman bin Sard çevre-

sinde toplandılar. Tam baş kaldırma zamanı gelmişti, ama Süleyman bin Sard:

– Henüz vakit gelmemiştir. der, işi geriye bırakır, başka güne getirmek isterdi. Vaktaki Hicretin altmış beşinci yılı oldu, Muhtar bin Ebu Ubeyde Mekke'den Medine'ye, oradan Kûfe'ye geldi. Ve Şii hal-kını topladı. Onlara:

– Niçin, gizli duruyorsunuz? Ortaya çıkıp neden Hz. Hüseyin'in kanını istemiyorsunuz. Hem, hiç bir zaman bu yıl gibi fırsat olmaz. Cihan böyle boş kalamaz. dedi.

Kûfeliler:

– Bu iş, Süleyman bin Sard'ın elindedir. Ve emirimiz odur. dediler. Bunun üzerine Muhtar bin Ebu Ubeyde, Süleyman bin Sard ile buluştu. Ona:

– Niçin bir çıkış hareketi yapmıyorsun? Bu gün cihan emirsiz kalmıştır. Yarın bir kişiyi imam dikince imamlık onda karar tutar. Bu iş, vakta ki ileriye kalırsa o zaman o çıkışın ne faydası olur? Ve Kûfe'ye asker ve bey geldikten sonra sana kim tabi olur? dedi. Süleyman da:

– Ben çıkışın vaktini bilirim. dedi. Şimdi zamanı değildir.

O zaman Muhtar bin Ebu Ubeyde:

– Süleyman, ihtiyarlanmış, bunamıştır. Savaş yapmak, ve iş başarmak onun işi değildir. Muhammed bin Hanefiyye, mektup verip sizden bey'at alayım. diye beni gönderdi. Ve:

– Süleyman bu işte illet, bahane gösteriyor dedi. Muhammed bin Hanefiyyenin mektubunu çıkardı. Kûfeli halka gösterdi. Muhtar'dan bu yolda bu sözleri işitince hemde mektubu görünce bir bölük halk beyleri, Süleyman bin Sard'dan döndüler. Muhtar bin Ebu Ubeyde ile bey'atlaştılar.

Yedi gün sonra da Abdullah bin Zübeyr'in naibi, Yezidi'l Ensari Kûfe'ye geldi. Muhtar'a bey'at eyleyenlere:

– Bu iş, Kûfe beyi Süleyman bir Sard'ın işi savsaklamasından ötürü meydana geldi. Eğer bu naib gelmeden çıkış yapsaydık, naib buraya hiç gelemezdi. Ve bu iş tamamlanırdı. Abdullah bin Zübeyr bundan ümidini keserdi. dedi. Kûfe halkı da:

– Sen, her ne zaman huruç hareketi yaparsan, biz seninle birlikte huruç hareketi yaparız. baş ve can oynatırız. dediler.

Süleyman bir Sard halkın muhtara:

– Huruç eyle. dediklerini duyunca, oda huruç yapmaya hazırlık ve tedbirde bulundu. Tam bu sırada ansızın:

Mervan bin el-Hakem Şam'da emirlik tahtına oturdu. Ve Ubeydullah bin Ziyad'a askeri beyliği verdi. Onu Kûfe'ye Beylikle gönderdi. Diye haberler geldi. Kûfe halkından bir kişi, Abdullah bin Yezid-il Ensari'ye gitti. Ona:

– Kendini sakın. Hariciler topluluğu çok toplandı. Çıkış yapsalar gerektir. Ansızın senin üzerine bir bölük Süleyman ve bir bölük de Muhtar üzerine saldırsalar gerektir dedi. Ubeydullah da:

– Ben müslümanlar cenge başlamayınca, onlarla savaş yapmam. Dedi. Bundan sonra Abdullah Cuma Mescidine geldi, hutbe okudu ve:

– Ey Halk! dedi. İşittim ki sizden bir bölük kişi, benimle savaş yapmak istemiş, Hüseyin'in kanı benim boynumda değildir. Aksine Ubeydullah bin Ziyad'ın boynundadır. İşte geliyor. Karşılayın. Savaş yapın. Ben de yardımcıyım. dedi. Halk da:

– Doğru söylüyor. Hüseyin'in kanını Abdullah bin Ziyad'dan istememek gerek, diyerek sakinleşip durdular. Ubeydullah bin Ziyad'ın haberini sordular.

Oysa, Abdullah bin Yezid şehirde dururdu. Süleyman ve Muhtar onun selamına varırlardı. Ayrı ayrı yerde toplanmışlardı. Lakin Süleyman huruç hareketini geriletirdi. Zira halka vade ettiği gün de gelmiş değildi.

Muhtar, Süleyman'ın bir çıkış yapmadığını görünce o da hurucu geriye bıraktı. Halkın kendisine vefasızlığından korktu. Süleyman o zaman sevinecekti. Halka:

– Ben Muhammed bin Hanife'ye mektup yazdım. Cevabını bekliyorum. İmamdan bir işaret geldiği zaman ona göre işe başlayacağım dedi.

Ama yalan söylerdi. Muhammed bin Hanife'ye hiçde mektup göndermemiştii ve onun haberi yoktu. Bunları kendisi uydurmuştu.

MUHTAR BİN EBİ UBEYDE ES-SAKAFÎ'NİN YAPTIĞI İLK İŞ

Bu muhtar denilen kişinin hali şudur ki, o, Hz. Ömer (r.a.)'ın Irak beyliğini verdiği Ebu Ubeyde es-Sakafî'nin oğludur. Acem askerini ilk önce o bozguna uğratmıştı. Muhtar, o zaman küçük bir çocuktu.

Hz. Hasan bin Ali'nin askeri kendisine aykırı yol tutunca, Hz. Hasan'ı bıçaklamışlardı. Kimileri:

– O bıçağı vuran bu Muhtar idi. dediler. O vakit Muhtar'ı aradılar. Fakat, Muhtar kaçmıştı. Kûfe'de saklanmıştı.

Halk onu lanetler, dururdu. Bu hal Hz. Hüseyin tarafından Kûfe'ye gönderilen Müslim bir Akîl'in katına bu Muhtar'ın onu karşılaşmasına kendi evinde kondurmasına kadar sürdü. Hz. Müslim, Kûfe'de bulunduğu zamanlarda Muhtar'ın evinde olurdu. O vakit bir bıçak töhmeti Muhtarın üzerinden kalktı. Ve Halk kendisinden helallik dilediler:

– Biz sana kara bühtan ve iftirada bulunduk, dediler.

Ubeydullah bin Ziyad, Hz. Müslim bin Akil'i Kûfe'de tutup şehid edince Muhtar'ı çağırttı. Ona:

– Müslim; bu kadar zamandır evinde mi sakladın?" dedi. O da:

– Eğer, o, benim evimde olsaydı, sen onu, istediğin zamanda evimde bulurdun. dedi. Ubeydullah da:

– Sen yalan söylüyorsun. Deyince, Muhtar kılıncını çekti Ubeydullah'a söverek onun üstüne saldırdı. Ubeydullah da eline bir çomak alarak fırlattı. Çomak onun alnının çatına rastladı, kafası yarıldı. Muhtar'ı hapse attı. Ancak, Hz. Hüseyin şehid edildiği zaman Muhtar zindandan kaçtı. Ubeydullah bin Ziyad'a Yezid'den de Muhtar'ı hapisten çıkarsın diye mektup geldi.

Hz. Abdullah bin Ömer, Muhtarın kız kardeşi ile evliydi. Muhtar Kûfe zindanından kaçınca Medine'ye, Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'ın katına geldi. Ondan sonra Abdullah bin Zübeyr'in katına vardı. Hz. Abdullah bin Zübeyr onu kendi bey'atine çağırdı. Muhtar da:

– Ben sana bey'atte bulunurum, ama birkaç şartım var sana, dedi.

Birincisi: Şudur ki benden zinhar hiçbir şey saklamayacaksın. **İkinci-**

si: Hergün senin selamına gelen ben olmalıyım. Benden önce hiç kimseye yol vermemelisin. Senin imametin tamam olunca, her memleket parçasına yararlı olmalıdır. Onun beyliğini bana veresin. dedi.

Hız. Abdullah bin Zübeyr, Muhtarın bu şartlarını kabul etti. Muhtar da ona bey'atte bulundu. Babasının kullarından yetmiş kişi de katında toplandı. Kendisi çok bahadır yiğit bir kişiydi. Hasin bin Nümeyr, Şam askeriyle Mekke üzerine geldiği zaman Muhtar, her gün yetmiş kişi ile çıkardı. Kendisi hangi tarafa hamle etse o taraf bozulur, dağılırdı.

Şam askeri dönüp Yezid de ölünce Şamlılar, Kabe'nin mancınık taşı ile çok yerlerini yıkmışlardı. Hız. Abdullah bin Zübeyr, o yıkılan yerleri yapmakla uğraştı. Muhtar da çok kullukta bulundu. Bu hususta Hız. İbni Zübeyr onu, çok çok ululadı. İzzaz ve ikramda bulundu.

Yezid'den sonra Hız. Abdullah bin Zübeyr'in işi ululaştı. Mısır, Yemen, Medine, ve Hicaz ona uydu ve Basraya da hükmetti. Irak'ta ona uymuştu. Basra'yı Abdullah oğlu Muammer'e verdi. Kûfe'ye de hükmedince, orasını, Abdullah bin Yezid'e verdi. Oysa, Muhtar, Kûfenin kendisine verileceğini umardı. Kûfe kendisine verilmeyince çok üzüldü. Hız. Abdullah bin Zübeyr'den ümidini kesti. Kûfe halkı ile elele vererek Hız. Hüseyin'in kanını istemeye kalkınca, Abdullah bin Yezid'den bir hafta önce, Mekke'den Kûfe'ye geldi.Halka:

– Ben Medine'den geliyorum ki o Muhammed bin Hanefiye'dir. O bana:

– Halkı toplamamı. ve halkı kıskırtmamı Hız. Hüseyin'in öcünü almamı buyurdu. Çünkü Süleyman bin Sard bu işte gevşeklik gösteriyor. Bunun üzerine Hız. Abdullah bin Zübeyr, Süleyman ve Muhtarın huruç eyleyip Hız. Hüseyin'in kanını istediklerini duydu. O sırada Amr İbni Sa'd, Kûfe şehrine geldi. Bu haberi işitince çok korktu. Kendi evinde yatmazdı. Her gece, gider, sarayda, Abdullah bin Yezid'in yanında yatardı. Abdullah bin Yezid'e:

– Sakın bu işten gaflet içinde olmayasın ve bu işi ciddi tutasın. Ansızın bunlar baskın hareketi yaparlar.

Abdullah bin Yezid önceleri:

– Onlar benimle savaş yapmayınca, ben onlarla savaş yapmam. derdi.

O zaman İbni Sa'd:

– Bunların ulusu Muhtardır, bari onu tut. Zindana at. derdi. Abdullah da Muhtarı tutuklattı. Zindana attırdı.

Vaktaki hicretin altmış beşinci yılı oldu, Süleyman huruca tedbirler aldı. Rebi'ül Evvel'in başlangıcı ki huruç günüydü. Bütün halka:

– Silahlanın, sabahleyin dışarı çıkmak için toplanın. dedi.

SÜLEYMAN BİN SARD'IN TOPLULUĞU İLE HURUCU

Böylece, o gece Süleyman bin Sard, kendi halkı ile Kûfe'den çıkış yaptı. Nahileye geldi. Onlara:

– Sizde çıkın ve toplanın. dedi. Bunun üzerine halkta çıkmaya başladı. Bölük bölük çıkmaktaydılar. Süleyman üç gün Nahile'de kaldı. Bütün halktan kim varsa çıktılar, onlara askerini gösterdi. Bey'at defterine baktı. Dağ halkından başka onaltı bin kişi bey'at etmişti. Bundan, Sümeyman bin Sard, üzüldü.

– Bunlar benimle Hz. Müslim bin Akil ile yaptıkları işi yapıyorlar. Bunlarda defa yoktur. Oysa şialığın davasında bulunuyorlar dedi. Bey'atta olan ulularını çağırdı:

– Bu ne haldir? diye sordu. Onlar da:

– Halkın hazırlığı hala tamamlanmadı. dediler ve her yöne adamlar saldı. Ve halkı teşvik ettiler. Onbin kişi Süleymanın yanında toplandı. O da halkı toplayıp müşavere etti, danıştı. Onlara:

– Kiminle savaş yapalım? Ubeydullah bin Ziyad'la mı, yoksa Ömer İbni Sa'ad ile mi? diye sordu. Halkın kimisi:

– Ubeydullah bin Ziyad ile cenk edelim ki Hz. Hüseyin (r.a.)ı şehid eden odur, ama, bunu Ubeydullah'ın emri ile yaptı. Önce Şam'a varıp Ubeydullah'ın hakkından gelmek gerekir. Sonra diğerlerini teker teker ele almalıyız. dedi.

Halk bu teklifleri son derece münasip bulup, bir gün yol gidildikten sonra fırat kıyısında bir otlak yere kondular. Süleyman:

– Madem ki buraya geldik, vacip olan şudur ki, önce Hüseyin'in kabrini ziyaret etmek gerek. Ona ettiğimiz vefasızlıkların özrünü dili-

yelim. Oradan hareket edip o düşmanlardan onun kanını isteyelim. dediler.

* * *

Sonra oradan Hz. Hüseyin (r.a.)'ın kabrini ziyaret etmeye varınca. Gözlerine türbe görüntü, atlarından indiler. Ağlayıp fiğana başladılar ve yakalarını yırttılar. Ve başlarına topraklar saçtılar. Çok çok feryad ettiler. Figanda bulundular. Süleyman dedi ki:

– "Esselamü aleyke ey peygamberimizin kızı Fatımanın oğlu şehid oğlu şehid ve siddık, bin siddık İmanı bin imam. Ey zulümle kahırla şehid edilmiş ey ehli iyali düşmanların elinde esir olmuş nazik bedeni atlar ayağı altında kalmış başını mızrakların ucuna takıp düşmanlarına armağan vermiş bizler, yüzü kara kişileriz. Ve yüzümüzün karası ile senden özür dileyerek geldik. Biz o gün-nalkarlarız ki seni düşman elinde koduk, ahde vefa etmedik. Ta ki düşmanlar seni, çoluk-çocuğunu öldürdüler, senin kanın bizim üzerimizdedir. Hak Teala Hazretine tevbe eyledik,. Atan Muhammed Mustafadan utandık. Gerçi biz sana vefasızlık eyledik ama işte şimdi yoluna ve uğrunda öcünü almak için başımızı vermeye geldik. Umuyoruz ki Hak Teala günahımızı bağışlar. Muhammed Mustafa'nın şefaatinde mahrum bırakmaz bizi."

Dediler. Bu türlü o kadar yalvardılar ve ağlaştılar hepsinin göz yaşları kumların üstüne aktı. Ve orada bir gün bir gece kaldılar, ağladılar ağladılar. Ertesi gün sabah namazını kıldılar, çöl yolunu tutup gittiler. Şam yolunda bir şehre eriştiler ki şehrin beyi Züfer bin Haris-i Killabi derlerdi. Merc-i rahıtta Mervan'la harp etmiş ve kaçarak o kaleye sığınmıştı. Hz. Abdullah bin Zübeyr'in bey'atindeydi. Züfer, bunları görünce, ihtiyatlı bulunarak kale kapısını kapattı. Süleyman da Müseyyib bin Yahya el-Kilabî adında olan bir kişiyi o şehre gönderdi ona:

– Var, Züfer'e söyle, bizden korkmasın. Biz Hz. Hüseyin'in kanını istiyoruz. Şam'a, Ubeydullah'tan ve Ümeyyeoğullarından intikamımızı alalım, diye geldik. Şimdi, Züfer kapıyı açtırsın, Şehir halkı bizimle alış-veriş pazar etsinler. dedi.

Müseyyib gelip bunları söyleyince kale beyi Züfer de oğlunu dışarı gönderdi. Elçi Müseyyib'i gördü. Onu tanıdı. Özel olarak on yük un

ile arpa gönderdi. Askere yetecek kadar kumanya çıkardılar. Bütün askere yetti. Kimse satın almaya ihtiyaç duymadı. Ve Züfer onlara:

– Bu yiyecekleri arpaları ve buğdayların hepsini alın. helal olsun ve bu develeri boğazlayıp yiyin. dedi. İkinci gün, asker harekete başladı, Züfer, hisardan çıktı. Süleyman bin Sard'ın yanına geldi. Ona:

– Size, öğüt vermek için geldim. dedi. Bilin ki Şam halkı, sizin haberinizi aldılar. Size karşı savunmaya çıktılar. Mervan öldü. Oğlu Abdülmelik bin Mevan'a bey'at kıldılar. Abdülmelik sizin geleceğinizi işitip, Arab'da ne kadar bahadır varsa onları askerle size karşı, sizinle her nerede buluşurlarsa, savaşsınlar diye göndermiştir. Şimdi yapılacak iş, burada oturmanızdır. Ben de, elden geldikçe size yardım ederim. Eğer düşman askeri üstün gelirse kaleden uzak yerde bulunmanız.dedi.

Süleyman bin Sard da:

– Selamet budur. söylediğiniz hayırlı öğüttür. Ama, madem ki biz bu işe kılıç kuşandık, Allah Teala'ya sığınmış bulunuyoruz. Elbette, Şam'a varmazsak olmaz. Allah ne takdir ettiyse o olur. dedi.

Züfer'de:

– Bari, Şam askeri gelmeden siz Aynil Verd'i ele geçirin. Orada su, ot ve nimet çok bulunur, rahat edecek güzel yerdir. dedi. Süleyman bin Sard da acele ederek Ayni'l-verd'e yetişti ve orada konakladı.

VERD SUYU OLAYI

Vakta ki Süleyman bin Sard, Ayni'l Verd kalesine geldiği zaman, bütün halkı biraraya topladı. Şöyle bir hutbe okudu.

– Eğer ben ölürsem, Müseyyib'i sizin üzerinize halife tayin ettim. Eğer o da ölürse, Abdullah bin Sa'd halife olsun. Ondan sonra da Abdullah bin Val ve ondan sonra Rüfaa bin Şeddad halife olsun.

Sonra Müseyyib'i dört yüz kişi ile gönderdi ve:

– Bu işte bize hile ve tuzak gerektir. Savaşta yapılan hile (gece baskını)dır. Var, git. Bu gece bu baskın da bulun. Öldürebildiğin kadar öldür, dedi.

Müseyyib vardı, şah askerinin öncülerini buldu. Sabaha kadar

dört yüz kişiyi dört bölüğe ayırdı. Karşı askerin dört yanından cenge koyuldu. Çok şiddetli çetin bir savaş yaptılar. Bir çoğunu kılıçtan geçirip öldürdüler, kaçabilenler kaçtı. Müseyyib onların mallarını ve atlarını aldı. Bu atlara bindiler. Kendi atlarını yedeğe aldılar. Yine kendi yerlerine geldiler. Alınacak tebirlerle meşgul oldular.

Ubeydullah bin Ziyad bu haberi duyunca öncü kuvvetlerine baskın yapıldığını işitince, Huzam bin Nümeyr'i on iki bin kişi ile Süleyman bin Sard'a karşı gönderdi. Hicret tarihinin 65. yılında Cemaziyel evvel ayının yedinci günü olunca Huzam yetişti. Süleyman'a öğütte bulundu. Ona:

Şimdiki zamanda halk iki taraftır bunlar Mervani'ler ile Zübeyri'lerdir, siz ise Haricilersiniz. Burada ne arıyorsunuz? Sizin imanınız yoktur ki ona uyasınız. dedi.

Süleyman da:

– Var sen kendine öğüt ver. Ne türlü müslümansınız veya ne türlü kafirsınız? Hafta da bir kişiye iman edersiniz ve yine kafir olursunuz. Bizim imanımızın hanedanı Nebi'dir. Sizin imamınız ise Mervandır ki mürtet olduğu için, Peygamber (Aleyhissalatü vesselam) O mel'unu huzurundan koğmuştur. Ömer (r.a.)lar onu müslüman etmişlerdir. Siz, iyi kişiler olduğunuz için, peygamber (s.a.v.) hazretlerinin gözünün nuru kızının oğlunu öldürdünüz. Şimdi biz sizden, onun kanını almaya geldik. Eğer kurtulmanızı dilerseniz, Ubeydullah bin Ziyad'ı bize verin. Abdülmelik bin Mervan'ı hilafetten azledin. Sizinle dostluk kuralım, dedi. Bu sözleri duyunca Husayn bin Numeyr kızdı. Askere işaret vererek hücumla geçtiler, akşam oluncaya kadar çok şiddetli bir savaş yaptılar. Sabahleyin, Ubeydullah tarafından Husayn'a sekizbin kişi yardıma geldi. O günde büyük bir savaş oldu. Beşbin kişi daha gelince, Süleyman'ın askeri zayıf düştü. En sonunda Süleyman, attan indi. Yayan olarak düşman'a saldırdı, askeri de yaya olarak saldırdı. Sonunda Süleyman'a bir ok isabet etti, okun açtığı yaranın tesiri ile can verdi. Müseyyib hemen çabucak ileri gelerek sancağı aldı, ileriye götürdü. Bunun üzerine savaş başladı. Bütün şam askeri hücum ettiler. Onu da öldürdüler. Sonra Abdullah bin Sa'd, sancağı götürdü. Ve askere:

– İkinci vakti bir saldırı daha yapın. Ta.. ki bu gece Cennet'te olasınız. Dedi. Askeri saldırı yaptılar. O da öldürüldü. Sonra Abdullah

bin Val'i sancağı götürdü. Hamle eyledi. İki taraf askerden çok kişi öldükten sonra Abdullah bin Val'i yi de öldürdüler, kimse kalmadı. Bunun üzerine sancağı Rüfa'a aldı ve askerine:

– Ey Müslümanlar! dedi. Bizden, yaralanmayan kimse kalmadı. Onların her gün ve her vakit, imdadı yetişmektedir. Bizim ise imdadımıza gelen yoktur. Biz buna çare bulalım, kendimizi geriye çekelim. dedi. Artık akşam oldu, inşaallah, Yüce Allah, bize yardım gönderir, bu düşmanı bizim elimizde helak eyler.

* * *

Rüfaa, hemen geri döndü. Ordugahına çekildi. Gece karanlığı baskınca cemati ile oradan göçtü. Irmaktan geçerek köprüünün yolunu kesti. Sabaha kadar on fersah yol gitti. Yanında ikibin kişi kalmıştı. Onların da çoğu yaralı idi.

Ertesi sabah olunca, bunların gittiğinden Şamlı askerler haber aldılar. Dönerek Ubeydullah bin Ziyad'ın katına geldiler. O da fetihname yazdı, Mervan oğlu Abdülmelik'e gönderdi.

İkinci günü Rüfaa, Fersika kalesine erişti. Züfer bin Haris kaleden dışarı çıktı. Onları bozğuna uğramış, kırılmış ve çoğunu yaralanmış gördü. Onlara:

– Geçmiş olsun. Başsağlığında bulundu ve:

– Üç gün burada durun diyerek onları orada konakladı. Sonra oradan ayrıldılar. Vali korkusundan geceleyin Kûfe'ye girdiler. O zaman Muhtar da zindandaydı. Onu, Abdullah bin Zeyd zindana attırmıştı.

MERVAN BİN HAKEM'İN ÖLÜMÜ VE OĞLU ABDÜLMELİK'E BEYAT HABERİ

Mervan bin Hakem altmış beş yılın başlangıcında idi. Mısır'a vardı. O Mısır'a vardığı zaman Hz. Abdullah bin Zübeyr tarafından Mus'ab bin Zübeyr Şam'a gönderilmişti.

Mervan geldi. Onu Şam'dan çıkardı. Kendisi ise Şam'da kaldı, oraya yerleşti. Şam'dan ve Mısır'dan başka şehirler Hz. Abdullah bin Zübeyr'in idi. Mervan o zamanlar seksen bir yaşındaydı. Hasan bin Malik ki o zaman, Ürdün emiri idi. Mervan ile pazarlık yapmıştı ki hilafet mervandan sonra Halid bin Yezid'in olacaktı. Halid'in anası Ye-

zid'in karısıydı. Mervan onu hatunluğa almıştı. Kendisinden sonra hilafet, kendi oğullarının olmasını dilerdi. Halid'in çocuklarının olmamasını isterdi. Ama Hassan razı olmazdı. En sonra, Hassanı da mal ve bahşişlerle aldattı, onu razı etti. Oğlu Abdulmelik'i veliaht yaptı. Ubeydullah bin Ziyad'ı da ordu komutanı yaptı.

Süleyman'ın huruç haberini işitince Ubeydullah bin Ziyad'ı ona karşı gönderdi. Ubeydullah'ın askerini mağlub edince geri döndü. Abdulmelik hilafete oturmuştu.

* * *

Yine şöyle nakledilir ki, Mervan'ı, Yezid'in karısı olan Halid'in anası öldürdü. Bundan dolaydır ki, Mervan vaktaki halife veliaht kılınca, halkın ortasında halid ile alay etmek ve halidi halkın gözünde küçük düşürmek istedi. Halid'in hilafete layık olmadığını bilmelerini diledi. Bir gün, Halid, Mervan'ın katına geldi. Mervan:

– Gel bakalım, ey yaş etekli, dedi.

Arapça'da "Yaşetek" sözü fasık ve hayırsız anlamlarında kullanılır? Halid bu sözü işitince ağlayıp Mervan'ın yanından çıktı, anasının katına geldi. Ona:

– Mervan bana bu gün şu türlü sözler söyledi. Ve bu sözleri de halkın yanında söyledi. Bunun senden geldiğini biliyorum. dedi.

Anası:

– Sen hiç kaygılanma! Ben kendimi de ve seni de ondan kurtarırım. dedi. Vakta ki gece yarısı oldu. Mervan uykuya yattı. Kadın yastığı Mervan'ın ağzının üzerine koydu, üzerine çıkıp oturdu. Mervan'ın nefesi kesilip boğuldu.

Ertesi gün olunca, kadın:

– Bu gece Mervan ansızın öldü, dedi. Bundan sonra, oğlu Abdulmelik hilafete oturdu. O da Ubeydullah bin Ziyad'a buyruk yazdı.

– Haricilerin işini tamamla. Sonra benim yanıma gel. dedi.

Ubeydullah da, Süleyman'ı öldürünce, Şiiyleri kırıncı, Abdulmelik'in yanına geldi. Ramazan ayındaydı. Mervan helak olmuştu. Hicretin altmışbeşinci yılıydı.

Mervan'ın nesebi şöyleydi:

Mervan bin Hakem bin As bin Ümeyye bin Abdışşems idi. Dokuz ay emirlik yapmıştı.

EZARİKALI HARİCİLERİN BASRA'YA HURUCU VE ONLARLA MEHLE BİN EBİ SAFRA'NIN CENKLERİ

– Hariciler, Süleyman bin Sard'ın üstüne toplandıkları zaman Basra Havariçleri de Nafi bin Ezrak üzerinde toplandılar. Bundan dolayı onlara Ezarika denilir. O zaman Basra haricileri ile Kûfe haricileri Kûfe'de haberleşirlerdi. Süleyman, Hz. Hüseyin'in kanını talep eylemeye bey'at eyleyince, Basra'ya ve bütün şehirlere adam gönderdi ve bey'at etmelerini istedi. Basra'lı havariçlerde bey'at ettiler.

Vakta ki Yezid öldü. Hariciler, Süleyman'a adam gönderdiler:

– "Huruç vaktidir." dediler. Süleyman kabul etmeyip:

– Ben altmışbeş yıla veda kıldım. Şimdi huruç olmaz. dedi. Ama Basra Haricileri sabredemediler. huruç ettiler ve:

– Biz, Basra'yı hiç bir zaman böyle boş bulamayız. dediler. Çünkü Ubeydullah bin Ziyad ve bütün asker Şam'a gitmişlerdi. Bundan dolayı Basra boş kalmıştı.

* * *

Bundan sonra, şehri işgal eden Basra haricileri Nafi bin Ezrak'ı şehre bey dikip, şehri tuttular. Hz. Abdullah bin Zübeyr de kendi tarafından Abdullah bin Muammer Temimi'yi Basra beyliğine gönderdi. Şehrin halkıda Abdullah'a yardımda bulundu. Nafi'yi şehirden çıkardılar. Nafi de şehirden çıkarak Basra taraflarından yirmi bin kişi topladı. Şehrin kapısına gelerek oturdu. Aralıksız durmadan savaş yapardı. Abdullah bin Muammer, kendi kardeşi Osman bin Muammer'i askerinin Beyi seçip cenge gönderdi. Basra halkından her gün çok kişi helak olmaktaydı. Nafi bin Ezrak'ın askerleri:

– Biz din için çalışıyoruz. Bizden ölenlerimiz şehid olur, Cennet'e varır. derlerdi.

Böylece Ezarika, Basralı halkla o kadar savaştılar ki, Osman'ı şehit ettiler. Ve Basralı askerleri bozup Abdullah bin Muammer'in üzeri-

ne yürüdüler. Abdullah bin Muammer de kaçıp Abdullah bin Zübeyr'in katına vardı.

Abdullah bin Zübeyr de, Abdullah bin Haris'i Basra'ya emir gönderdi. Abdullah bin Haris de geldi. Müslim bin Handes'i askere komutan seçti.

Basra halkı, bu müslim'e yardım etmeyi dilerlerdi. Müslim gelince, Havariç Basra'dan çıktılar. Dolap denilen bir köye vardılar. Abdullah bin Haris de peşlerinden gitti. Çok savaş yapıldı. İki taraftan da sayısız halk öldü. Nafi bin Erzak da öldürüldü. Havariç, Abdullah bin Macur'u kendilerine bey dikti. Savaş hergün biraz daha şiddetleniyor ve sürüyordu bütün hızıyla. En sonunda iki tarafın da askeri savaştan aciz kalıp yorgun düştüler. Basra halkı dönüp kendi şehirlerine geldiler. Çünkü ancak üç kısımdan tek kısmı bile sağ kalmamıştı. Çoğu şehit olmuşlardı. Basra halkı korktu. Hiç kimse Ezarika Savaşına gitmedi. Basra'dan her gün Havariç'in üstüne lanet okurlardı.

Havariç, yine Basra kapısına gelip şehri muhasaraya aldılar. Abdullah bin Haris, Hz. Abdullah bin Zübeyr'e mektup yazdı. Ona:

– Basra ehli, cenk etmekten çok yorgun düştüler. Çoğu kırıldı. dedi. Abdullah bin Zübeyr, Abdullah bin Haris'in savaş yapmaktan korktuğunu sandı. Onu, azleyledi, yerine. Haris bin Abdullah bin Rebia'yı gönderdi.

Bu Haris, Basra'ya gelince halkı savaşa teşvik ederek bütün halkı savaşa çağırdı. Ama hiç kimse bu davete katılmadı. O zaman havariç kuvvet toplayarak, Basra kapısından ta. Ahvaz'a kadar olan yerleri işgal etti. Ve yağmaya başladılar. Bütün buldukları kişileri, kendi inançlarına aykırı bulunca öldürmekteydiler. Bu arada yolları da keserlerdi. Mehlib bin Ebi Sufra, Ahvaz'dan kalkıp Hz. Abdullah bin Zübeyr'in katına gelmişti. Abdullah bin Zübeyr de ona Horasan menşurunu verince oda Basra'ya geldi. Orada hazırlığını yapıp Horasan'a varacaktı. Çünkü evi Basra'daydı.

Basra'ya geldi Basra halkı onu gördüler, ona danıştılar Ve:

– Bu Havariç savaşını Mehlib'den başkası başaramaz. dediler. Hz. Abdullah bin Zübeyr'in ağzından Mehlib'e bir mektup yazdılar. Ve:

– Horasan'a varmadan havariç ile cenk edip onları deffedesin. de-

diler. Mektubu bir Arabi'ye verdiler. Arabi de gece gelip mektubu Mehlib'e verdi. Mehlib melul oldu, üzüldü. Sonra bütün Basra uluları, ve Basra emiri olan Haris Mehlebin katına geldiler, Emirül Müminin Hz. Abdullah bin Zübeyr'e ve Mehlib'e dua ettiler. ve:

– Bizi, kimse bu Havariçten kurtaramaz. Ancak sen kurtarırısın. dediler.

Mehlib:

– Ben bu işi yapamam. Ta ki Emirül müminin ile bazı hususlarda anlaşmalıyım. dedi. O şartlardan birisi şudur. Beni umum halkla birlikte savaş yapmaya buyurmasın. Belki bana, Basra halkından on bin kişiyi seçeyim, onlar benim beğendiğim kişiler olsun. Onlara Emirül müminin ulufe yazsın. O ulufeler onlara verilsin. Yine on bin kişiyi de seçerek Basra'ya bırakayım ki onlarda ulufelerini almış olmalıdırlar. Ve tetikte beklemelidirler. Ne zaman imdat dilersem, hemen çabucak bana yetişmelidirler. Ta ben bu Havariç'in bazısını kırıyım, bazısını mal vererek aldatayım. Ve bana bir menşun versin ki Havariç'in elinden aldığı her şehrin beyliği benim olsun. Basra emiri Haris ile Basra uluları:

– Revadır. dediler. Sen her ne dilersem dile, her ne şart koşarsan koş, Emirül müminin kabul eder, icabet kılar.

Onların da maksatları şu idi ki, onu Basra'da alıkoymak ve Hz. Abdullah bin Zübeyr'e mektup yazmak, dilediklerini bildirmektir.

Mehlib bin Ebi Sufra da Hz. Abdullah bin Zübeyr'e söylediği şartlar üstünde mektup yazdı. ve:

– Sen emirül müminin hazretlerinin mektubu bana yetiştii. İtaat ederim, boyun eğirim ama bu şartlar yerine gelmelidir ki ben bu işleri başatabileyim. dedi.

Basra halkı da daha önceden, mektup yazıp Havariç'in hallerini, fesadın arttığını, onların memleketi ele geçirdiklerini açıkladılar. Ve:

– Halife ağzından Mehlib'e bu sebepler üzerinden mektup yazdık. Maksadımızı ta.. Emirül müminin'den mektup gelinceye kadar kendisini alakoymak, bekletmekti. dediler.

Bu mektuplar, Hz. Abdullah bin Zübeyr'e gelince, Basra halkı cevap yazıp dedi ki:

– İyi iş yaptınız.

Ve Mehlibe de mektup yazdı. Dilediği şartları kabul edip yerine getirdi.

Böylece Mehlibin şartları yerine gelince, on ikibin kişi seçti. Ulu-felerini tamamen aldı. Ezarika cengine doğru yola koyuldu. O vakit havariç, Basra'ya yakın yerde Cisir-i Asgar'da (Küçük köprü) denilen yerde oturmaktaydılar.

Onlar, bu haberi işitince, göçüp Cisir-i Ekber'e (Büyük köprüye) vardılar. Maksatları Mehlib'i ardlarına düşürmek ve Basra'dan onu uzaklaştırmaktı. Böylece ona imdat kuvvetlerini yetiştirtmemekti. Yardımsız bırakmaktı.

Mehlib çıkıp onların ardlarına düştü. Havariç de Basra sınırından çıkıp Ahvaz hududuna girdiler. İki köy ortasında kondular ki bu iki köye birisine Seli ve diğerine de Seliri derlerdi. Bu köylerde çok ünlü kanlı savaşlar olmuştur. Araplar bu savaşlar üzerine çok şiirler söylemişlerdir.

Mehlib gelince, bu iki köyün kapısında çadır kurdu. oturdu. Askerinin dört yanına hendek kazdı. Adam gönderip Basra'dan da imdat diledi. Havariç de kendi askerini Ahvaz'dan, İsfahan'dan, Kirman'dan topladılar. O iller, baştan başa onlarını. Otuz bin kişi topladılar Mehlib'in kuvvetlerinin üstüne bir gece baskını yapmak dilediler. Ama böyle bir baskın yapılamadı. Çünkü Mehlib, tetikte uyanık bekliyordu. Havariç askeri toplandı. Saf bağlandı. Mehlib'le savaşa başladılar. O gün sabahtan öğleye kadar öyle diş diş, can cana savaş yapıldı ki havariç, hiç bir zaman böyle bir savaş yaşamamışlardı.

Vakta ki öğle vakti oldu. Havariç yine saldırıya geçti. Basra askerini bozguna uğrattılar. Havariç emiri Abdullah Macur da hamle eyledi. Askerlerinin yarısı ile kaçanların ardına düştü. Lakin Mehlib yerinde durdu. Şaşırmış kalmıştı. Askerinin önüne çıktı. Onlara emirler verdi. çoğu onu dinlemediler. Kimisi de onun yanında toplandılar.

Havariç'ten Abdullah bin Macur ise askeriyle karşı tarafın ardına düşmüştü. Bulduğunu öldürdü. Bazı askeri Basralı bozdu, diye dönüp yine orduğahına vardı. Mehlib de bütün halkını toplamaktaydı. Tamam üçbin kişi yanına toplamıştı. Döndü ikinci vaktinde kendisini

Ezarika'nın üstüne vurdu. Havaric'in kimisi attan inmişti. Kimisi ise atlarının üzerinde dururlardı. Mehlib, o anda, onların üzerine kılıçla yürüdü. Havarikten sayısız adam kırdı.

Abdullah bin Macur, bu hali görünce oradan kaçtı. Onunla birlikte havaricin kılıçtan kurtulanları da kaçtı. Mehlib, ikinci günü, askerini toplayıp onların ardından Ahvaz'a vardı, Abdullah bin Macur'u yolda buldu, ve öldürdü.

Bundan sonra Havaric, İsfahan'a varıp Zübeyr bin Macur'u kendilerine emir seçtiler. Lakin, İsfahan'da oturmaya korktular. Kirman'a vardılar. Mehlib de Ahvaz'da oturdu. Haricilerin elinde ne kadar ülke kaldı ise, onları zaptetti. Abdullah bin Zübeyr de şartına vefa gösterdi. Havarikten her ne aldı ise ona verdi. Hiçbir şey kendisine kabul etmedi. Bu savaşta yedi bin kişi Harici kılıçtan geçirildi. Mehlib orada üç yıl kaldı.

Vakta ki hicretin altmış altıncı yılı girdi. Hz. Abdullah bin Zübeyr Abdullah bin Yezid'i Kûfe'den azleyledi. Kûfeye, Abdullah bin Muti'i gönderdi. Ve bu Abdullah bin Muti Muhtar zamanında Kûfe'den huruç etti.

MUHTAR BİN EBİ UBEYDE'NİN ZINDANDAN ÇIKMASI VE KÛFEYE GELMESİ

Rufaa bin Şeddad Kûfeli Havaricinin kalanı ile Şam askerinden taarruza uğrayıp Kûfe'ye geldiği zaman, Muhtar bin Ebi Ubeyde zindandaydı. Mektup yazıp onlara. Başsağlığında bulundu. Ve:

– Üzülmeyin, yüzünüzü gazadan ve cihattan döndürmeyiniz. dedi. Eğer ben zindandan çıkarsam, sizinle birlikte cihad kemerini belime bağlayayım bana uyanları ve bana bey'at edenleri toplayayım. Hüseyin'in kanı üzerine o kadar kan dökeyim ki İsrailoğullarından Buhtun Nasr, Yahya bin Zekerriyya (a.s.) ın kanı üzerine dökmüştü.

Muhtar bin Ebi Ubeyde bu mektubu, Sahban bin Amr ile Rüfaa'ya yolladı. Rüfaa da o mektubu yaranına okudu. Hepsi sevindi.

– Allah'a hamdolsun ki, yeryüzünde Hz. Hüseyin'in öcünü almak isteyen kanını dileyen kimseler var. dediler. Muhtar'a:

– Biz ise hepimiz sana boyun eğmişizdir. Her ne vakit dilerse sa-

na varalım, eğer istersen gece gelelim, seni zindandan çıkaralım. dediler.

Muhtar da:

– Yook. Ben böyle geceleyin zindandan çıkarmalarını dilemem. Gece vakti zindandan çıkarsam, gizlenmem gerekir. Ben bir hile edeyimki çıktığımda açıktan açığa gezebileyim. Dedi. Bunun üzerine Rüfaa, Havaricin ulularından dört kişiyle birlikte gelip bey'atte bulundular. Muhtar bin Ebi Ubeyde, zindana düştüğünden beri Abdullah bin Ömer tarafından yardım isterdi. Ve şundan ötürü hile ederdi. Abdullah bin Ömer ile akrabalığı vardı. Çünkü, o, Muhtar'ın kızkardeşiyle evliydi. Bundan dolayı, Muhtar, kendi azatlısı, Zerin'i Medine'ye gönderip Abdullah bin Ömer de Abdullah bin Yezid'e mektup yazarak:

– Muhtar'ı benim hatırım için bırakıveresin. dedi.

Abdullah bin Yezid de Muhtar bin Ebu Ubeyde'yi serbest bıraktı. Ve ona:

– Ben ne kadar emir bulunduğum müddetçe sen huruç hareketinde bulunmayısın. dedi. Muhtar da ant içti ve kendi sarayında oturdu. Halk gizli gizli onun katına gelirlerdi. Ve bey'at ederlerdi.

Vaktaki hicret tarihi altmış altıncı yılı oldu. Abdullah bin Zübeyr, Abdullah bin Yezid'i Kûfe'den azledip Abdullah bin Muti'i yerine göndermişti. O da Kûfe'ye gelince gördü ki Muhtar'ın işi ulu olmuştu. Bir çok kimseler ona bey'at etmişlerdi. Birkaç gün geçince, onun seraskeri olan İyas bin Mudr, Abdullah bin Muti'e:

– Ey emir! dedi. Birçok kişi Muhtar bin Ebi Ubeyde ile gizlice bey'atlaşmışlardır. Ve yakındır ki ansızın huruç hareketinde bulunabilirler. İş işten geçmeden onu hapse kapat ki bu fitne ortadan kalsın. dedi.

Bunun üzerine Abdullah bin Muti, Hüseyin'i ve Zaide bin Kudde-me'yi gönderdi:

– Varın, Muhtar'ı çağırın. dedi. Zaide, Muhtar'ın amcasının oğluydu. İki de vardılar. Muhtar'a:

– Emir, seni çağırıyor. dediler. O da:

– Sam'an ve taaten (duydum ve baş eğiyorum) dedi. Giysilerini

getirdiler. Gitmek için onları giyindi. Ve Zaide aşağıdaki ayeti okudu:

"Ya Muhammed bir zaman o kafirler seni bağlayıp hapsedmek, yahud öldürmek ya da sürgüne göndermek için tuzak kuruyorlardı. Onlar bu tuzağı kurarken, Allah'ta hilelerini onların başlarına yıkıyordu. Allah, hilekârlara ceza verenlerin en hayırlısıdır." (Enfal: 30)

Muhtar, o anda bu çağırıştan murad ne olduğunu anladı. Kullarına:

– Bana bir yorgan getirin. Beni gine sıtma tuttu. dedi. Hemen yorganı getirdiler. Üstüne örttüler. Titriyerek hemen yatağa yattı. Ve:

– Bana sıtma geldi. Varın, gidin emire sıtmaya tutulduğumu söyleyin. dedi.

Zaide:

– Ben hiç bir şey söyleyemem. Hüseyin'i gönder, o söylesin. dedi. Muhtar da:

– Ey Hüseyin! Benim hastalandığımı emire söyle ki gelecek günlerde bu söylemenin sana faydası ola. dedi. Hüseyin de:

– Baş üstüne dedi. Odadan dışarı çıktılar. Muhtar'ın kapısında çok adamın olduğunu gördüler. Şehir de de:

– Emir, Muhtar'ı hapseylemek için çağırdı. Haberi yayılmıştı. Her taraftan ona bey'at edenler onun etrafında toplanmışlardı. Muhtarı ellerinden almak istediler. Hüseyin korkup Zaide'ye:

– Ben o ayeti niçin okuduğunu bildim. O, kendisini hasta gösterdi. Ama ben Emir katında yarın bana faydası olacak hiç bir şeyi söylemem. dedi. İkisi birlikte varıp -Emire:

– Muhtar Hastadır. dediler.

Ama, o gece, Muhtar, kendisine bey'at edenleri topladı ve onlara:

– Yarın bizim huruç etmemiz gerekti. dedi. Ve Abdullah bin Mu'ti'i öldürelim. dedi.

Ehl-i Beyitten bir kişi olan Sa'd İbni Ebi Sa'd el-Hanifi:

– Biz sana itaatkarız ve senin buyruğundayız. Ama, bu, yarın için mümkün değil. Şundan ötürüdür ki bizim halkımız dağılmıştır. Bize

on gün mühlet ver. Ta ki halkı toplayalım. Silahlarımızı hazırlayalım. dedi.

Muhtar: Ya bu emir bize mühlet vermezse? dedi. Sa'di de:

– Eğer o seni tutup hapsederse, biz de seni hapisten kurtarıyoruz, çıkarırız. dedi. Muhtar artık hiç bir şey söylemedi. Halk da dağıldı.

Sa'd İbni Ebi Sa'd el-Hanifi, havariçlerin başkanını evine götürdü. Ve:

– Ben bu mühleti Muhtar'dan diledim. Şunun için ki bey'ati, o, bizden Muhammed bin Hanefiye adına aldı. Lakin, onun, bu işten haberi var mı? Yok mu? Bilmiyoruz. Ama, ben biliyorum ki birkaç kişi varalım, ondan soralım. Görelim ki yalan mı, doğru mu? Ona göre iş yapalım. dedi. Ona:

– İyi söyledin. dediler. Dört kişiyi seçtiler. Bu dört kişi Medine'ye vardılar. Muhtar da bu harekettten haber aldı. Çok üzüldü. Üzülmemesinin sebebi şuydu ki yalanı ortaya çıkacaktı.

O dört kişi, Muhammed bin Hanefiye'ye vardılar. Ona:

– Bize Muhtar adında bir kişi geldi, Hz. Hüseyin'in kanını almak için bizden bey'at aldı. Ve bize: "Beni, Muhammed Hanefi'ye gön-derdi. dedi. Siz buna ne buyurursunuz?" dediler.

Hız. Muhammed Hanefiye de:

– Hız. Hüseyin'in kanını dilemek (İntikamını almak) bütün müslümanlara vacip ve gerektir. dedi. Lakin:

– Bunu ben buyurdum. demedi.

Bu dört kişi ondan ayrılıp dışarı çıktılar. Ve:

– Buyuran odur. Eğer buyurmasaydı: "O Muhtar yalan söylüyor" derdi. dediler ve bu kararlar Kûfe'ye geldiler. Bey'at eden halka:

– Hız. Muhammed bin Hanefiye: "Hız. Hüseyin'in kanını dilemek, bütün müslümanlara vaciptir. diye buyurdu." dediler.

Muhtar, bu sözleri işitince, sevindi. Bey'at eden halkı topladı, ve:

– Ey müslümanlar! Ben şimdi Mehdi tarafından geldim, o Hız. Muhammed bin el-Hanefiye'dir. Ve bana:

– Hz. Hüseyin'in kanını dileyin, diye buyurdu. Lakin benim doğruluğumdan kuşkuya düştü. Vardılar, sordular, şüpheleri artık kalmadı. Şimdi çıkmaya tedbir alın. Kim itaat ederse onları biliniz. dedi. Halk da ona:

– Biz itaatkarız emrê boyun eğenlerdeniz. Ama, gerek ki İbrahim bin Malik bin Üştür bu bey'atte beraber olmak istiyor. Çünkü o bahadır ve çok ulu bir silahşör kişidir ki bu iş onunla tamam olur. Ve Amir bin Şurahbil Şa'bi de bu bey'atte birlikte olmalıdır. Dediler. Muhtar da İbrahim'e Amir katına iki kişi gönderdi, onlar da vardılar. İbrahim bin Malik'e:

– Biz sana bir söz söylesek gerek. Eğer sözümüze uyarsan çok güzel, eğer sözümüze uymazsan bizim sözümüzü gizli tut. Açığa vurup kimseye ifşa etmeyesin dediler. İbrahim bin Malik de:

– Söyleyin. dedi. Onlar da:

– Sen Emirül Mü'minin Hz. Ali taraftarı ulu bir kişisin. Ve baban Emirül Mü'minin Ali önünde nice eserler ortaya getirdi. Bunca ordularını bozdu. Emirül müminin Hz. Ali'ye muhabbet içinde bu cihandan göçtü. Şimdiki halde, halk şiiyyet üzere Kûfe'de toplanmışlar. Hz. Hüseyin'in kanını (intikamını) almak diliyorlar. Bütün halktan bu bey'ate sen layıksın. dediler. İbrahim de:

– Ben bu işi bir şartla yaparım. O şartta bana bey'at etmenizdir. Ve beni aranızda bey ediniz. dedi. Onlar:

– Bunu biz edemeyiz. Çünkü imamımız Hz. Muhammed Bin Hanefiyye'dir. O ise Muhtar'ı yerine halife tayin etmiş. Halkta buna boyun eğmiştir. dediler.

İbrahim, o zaman:

– Siz dönün. Ben ta ki biraz düşüneyim. Doğru iş nedir göreyim. dedi.

Bunun üzerine onlar da döndüler. Muhtar'a olup bitenleri bildirdiler.

İkinci günü Muhtar kendisine uyanlardan onbeş kişi topladı. İbrahim Bin Malik'in evine gitti. İbrahim, bir seccadenin üstünde oturmuştu. Gelen Muhtar'a seccadenin alt tarafında yer gösterdi. Muhtar da

gösterilen yere oturdu. Şundan dolayıdır ki önceleri adet böyle idi ve Muhtar ondan aşağıda otururdu. Çünkü İbrahim, bütün Kûfe'nin ulu kişilerinden sayılırdı. Hem de çok sayılan bir kişiydi.

Muhtar, sonra, Muhammed bin Hanefiyye'nin ağzından yazılmış bir mektup çıkarıp İbrahime verdi. Mektubun üzerine (Hz. Muhammed bin Hanefiyye) mührü vurulmuştu. Mektubun içerisinde şöyle yazılmıştı:

"Muhtar'ı halkı bana bey'at etsin diye gönderdim. Hz. Hüseyin'in kanını dileyecektir!" Hem de ey İbrahim, baban bizim hanedanımızın dostu, Muhabbiydi. Senin de Muhtar'a bey'at etmen, ona itaat etmen gerekir. Ta ki bu iş tamam olsun. Ondan sonra, Kûfe dışından Şam'a kadar fethedeceğin her yeri sana veriyorum. Ve Allah Tealayı bu and ve misak üstüne tanık ediyorum."

* * *

İbrahim, seccadeden kalktı. Muhtarın elini tuttu. Seccadenin üzerine onu getirdi, oturttu. Kendisi, aşağı tarafta oturdu. Ona bey'at etti. Muhtar ise geri döndü.

İkinci gün İbrahim Muhtar'a adam gönderdi. Çıkmak gününü tayin etti. Ve Hicretin altmış beşinci yılının Rebiül evvel ayının onbeşinci perşembe gecesini huruc ettiler. İyas bin Mearib ki Kûfe'de askerin komutanı idi. Bunu haber aldı. Abdullah, o zaman Kûfe'de emirdi. Vaziyeti ona haber verdi. Abdullah:

– Ne yapmak gerektir? dedi. İyas da:

– Kûfe'nin yedi mahallesi vardır. Her gece yedi kişiyi güvendiğin kişilerden seç beşyüz kişiyle birlikte o mahallerde gezinsinler. O mahallelerde kim çıkış hareketinde bulunursa onun başını kessinler. Ben de beşyüz kişi ile bu yedi mahalleyi dolaşayım. Bunların ne harekette bulunduklarını haber alayım. dedi.

Abdullah bin Muti'de yedi asker başıyı çağırttı. Bunlar:

- 1- Süveyd bin Abdurrahman,
- 2- Abdurrahman bin Said,
- 3- Kaab bin Ebi Kaa,
- 4- Zeer bin Kays,

5- Yezid bin Haris,

6- Şimer bin Cevşen,

7- Abdurrahman bin Muhamnef idiler. Bunların her birisine beşer-yüz kişi verdi ve :

– Sabaha kadar, herbiriniz bir yerde durun. Çok dikkat edin, evlerinden çıkanı tereddüdsüz öldürün. Eğer bir mahallede kavga olursa, hepiniz oraya gidiniz. dedi. Ve İyas'ı da beşyüz kişinin başı yaptı. O beşyüz kişiye de:

– İyas size her ne emir verirse, onu yerine getirin. Emire muhalif olmayın. dedi.

Bunlar aldıkları emir üzerine birkaç gece gezdiler. Vakta ki tayin edilen gece geldi. Akşam namazından sonra halk, İbrahim'in evinde toplandılar. Herkes demir zırhını giyindiler. Elbiselerini zırhlarının üzerine geçirdiler. Kılıçlarını göğüslerine hamaylı ettiler. Gecenin bir bölümü geçince İbrahim atına binip Muhtar'ın kapısına cemaatiyle birlik vardı. Yolda İyas bin Mudarib ki, halib (kapıcı) idi. Ona rastladı. İbrahim, onun karnına bir ok sapladı. Ok, arkasından çıktı. İyas yere düştü. Arkadaşları kaçtılar. Abdullah bin Muti'in kapısına geldiler. Ve ona haber verdiler. İbrahim de kendi adamları ile Muhtar'ın kapısına geldiler. Muhtar da zırh giyinip ata bindi, dışarı çıktı. Halk, bölük bölük Muhtarın kapısında toplandılar. Muhtar, söylesinler diye: "Ya Ali sarat-i el Hüseyin" sözlerini alamet kıldı. Sonra mahallelerin içine adamlar gönderdiler, bu sözleri halkın toplanması için bağırttılar. İbrahim:

– Bu, yanlıştır. Şundan ötürü ki, Abdullah bin Muti'i her mahalle-ye asker göndermiş. Ve:

– Her kim, evinden çıkarsa öldürülsünler. demiş. Şimdi yapılacak iş şudurki, ben kendim varayım, mahalleleri gezeyim ve halkı davet edeyim. Abdullah bin Muti'nin adamlarıyla savaşıyım. Ta ki halk benim yanımda toplansınlar. dedi. Böylece İbrahim, her mahallede gezdi, ve halkı çağırdı. Ve çok da kişi toplandı. O, vakta ki Zecr bir Kays'ın bulunduğu mahalleye geldi. Zecr, ilerledi. Yüz kişiyle savaşa girişti. İbrahim bunları bozdu. Çoğunu öldürdü. Sonra Süveyd Bin Abdurrahmanın mahallesine vardılar. Savaşla uğraştılar. İbrahim, Süveyd'i öldürdü. Askerini de bozdu. Böylece her mahalleye vardı.

"Ya Ali Saratil Hüseyin" sözleriyle bağırlıyorlardı. Halkı da çevresinde düzgünce toplanıyordu. Sipahi halkı, ve ulufeli yayan halkta saray kapısına, Abdullah bin Muti'nin katına taplandılar. Abdullah bin Muti'e:

– Muhtar çıkıp saray kapısında oturuyor. çağırıcıları gönderip mahallelerde halkı topluyor. Sen o çok halk toplamadan, onun üzerine asker gönder. dediler.

Abdullah da Şeyb bin Rebi'i ikibin kişiyle gönderdi. Muhtar da sarayının kapısında bin kişi ile durmuştu. Şeyb, onunla savaş yapmaya başladı. İbrahim, mahallerle de gezerdi. İbrahim'in yanına çok halk toplandı. dönüp Muhtar'ın kapısına geldi. Askerin geldiğini ve Muhtar'la cenk etmekte olduklarını gördü. İbrahim de askerin ardından gelip kılıç salladı. Şeyb bin Rebi bozguna uğradı. Çoğunu kırdı. Şeyb, Abdullah'a gelip:

– İş haddini aştı. dedi. Abdullah da saraydan çıkıp sarayın kapısında durdu. Ve yirmi bin kişi Abdullah'ın katında toplandı. O gece heybetli bir geceydi. Mahallelerde kanlar akardı. İnsan cesedinden yürüyüp geçmeye yol bulunmuyordu.

Muhtar:

– Bizim en uygun yapacağımız iş şehirden dışarı çıkmaktır. dedi. Ve şehirden dışarı çıktılar.

Şehrin kapısında Deyr-i Hind denilen bir yer vardı. Orada durdular. Askeri topladılar. Saydılar binaltıyüz kişi Muhtar'la birlikte toplanmıştı. İbrahim:

– Sübhanallah, bu bey'at eden halka ne oldu ki böyle az gelmişler. dedi.

Muhtar da:

– Hak Teala'nın nusreti bizimle birlikte olursa bu kadar halk bize yeter. dedi.

Abdullah bin Muti'e:

– Muhtar, şehirden çıktı, diye haber gelince, o da Şeyb bin Rebi'i üçbin kişi ile gönderdi. Sonra da Erşed bin İyas'ı üçbin kişiyle gönderip:

– Biriniz kapının birinden Muhtar'ın sağından onun üzerine yürüyün. Biriniz öteki kapıdan çıkıp Muhtar'ın solundan vurun. Muhtarı ortaya alın, kısıkıvrak bağlayın. dedi.

Muhtar'a bu haber gelince o da İbrahim'i bin kişi ile İyas'a karşı koydu. İki asker cenge başladılar. Öğle vaktine kadar cenk yaptılar. Nuaym'ı öldürdüler. Taraftarları bozulup Muhtar'a geldiler. Şeyb, Muhtar'ın üstüne yürüdü. Muhtar da Şeyb'e karşı koydu. Cenge başladılar. Muhtar'a:

– Erşed'in askerini İbrahim bozdu. Diye haber geldi. Muhtar da tedbir olarak adam gönderdi. İbrahim'i kendi katına çağırdı. İbrahim de, Şeyb üzerine geldi. Abdullah bin Muti'a haber gelince hiddetlendi. Hasan'ı ikibin kişi ile Şeyb'e imdada gönderdi. Hasan görününce İbrahim iki bin kişiyle karşı geldi. Ve Şeyb'in imdadına yetişemeden Hasan'ın kuvvetini bozdu. Şeyb askerinin ardından geldi. Şeyb'i baskına uğrattı. Bozguna uğrayan Şeyb, geri döndü. Kendisini kapıdan içeri zor attı.

Abdullah bin Muti, Yezid bin Haris'i çok askerle Muhtar'a karşı gönderdi. Muhtar'ın askeri yine üstün gelerek Yezid'i de bozguna uğrattılar. Kapıdan içeri girdiler. Kinase denilen yerde durdular. Bu Kinase şehir içinde süslü bir yerdi. Abdullah da bütün asker ile Kinaseye geldi. Muhtar:

– Şehrin içinde savaş etmek gerektir. diyerek atından indi. Abdullah da attan indi. Çok çetin ve uzun bir savaş oldu. Sayısız adam öldürüldü. Abdullah bin Muti'i de bozdular. Sarayına kadar koğaladılar. Abdullah sarayına girdi. Saraya kendisi ile askeri de kaçıp saraya sığınmıştı. Muhtar da gelip sarayda Abdullah ve askerini muhasara altına aldı. aray içinde bulunan Abdullah ve askerinin hali çok zorlaştı. Çünkü ne yiyecek, ne de giyecekleri vardı. Abdullah, ulu kişileriyle:

– Bu hale ne yapalım? diye adamlarıyla toplanıp danışık yaptı. Onlar da:

– Tedbirimiz ne ola ki mühlet istemekten başka çaremiz yoktur. Ve şehri ona teslim edelim dediler.

Vakta ki gece oldu. Abdullah kendi yararı ile vedalaştı. Sarayın damından inerek kaçtı. gitti. Ertesi günü sarayda kalan halk Muh-

tar'dan mühlet istediler. Kapıyı açtılar. Muhtar da saraya girdi. Beytül-mal kapısını açtı. Orada çok miktarda ganimet buldu. Hepsini kendisiyle birlikte olan ikibin kişiye dağıttı. Abdullah bin Muti, gitti, Ebu Misael-Eşa'ari'nin sarayında gizlendi. İkinci gün, Muhtar sarayın kapısını açtı. İçeride bulunanları bey'ate çağırdı. Bütün Kûfe askeri gelip bey'at ettiler. Muhtar, Abdullah bin Kamil'i, Hacib kıldı Abdullah bin Kamil de Muhtar'a geldi.

– Abdullah bin Muti, Ebu Musa bin Muti, Muhtar'ın önceleri dostuydu. Muhtar, el altından ona adam gönderip:

– Ben öğrendim ki sen burada gizlenmişsin. Eğer halkımın haberi olursa gelirler, seni öldürürler. Yapacak iş şudur senin buradan kaçmandır. dedi. Abdullah da:

– Bana üç gün mühlet veresin ki hazırlanıp gideyim. dedi. Muhtar ona üçbin akçe gönderdi. Abdullah da Basra'ya gitti. Muhtar da bütün şehirlere emirler gönderdi. Abdullah bin Kamil'i ve kardeşi Malik'i Medayin'e yolladı. Muhammed bin Utarit'i Azerbaycan'a gönderdi. Abdurrahman bin Sa'd'ı Musul'a yolladı. İshak bin Mes'ud'u bir şehre gönderdi. Bu şehirlerden Muhtar'a bey'at aldı. Muhtar adaletle hüküm sürdü. Bütün naiplerine:

– Adaletle iş görünüz. diye mektuplar yolladı. Her gün öğleye kadar halkın işleriyle meşgul olur, makamında otururdu. ve kendisine:

– Halifeti'l-mehdi diye ad koydu. Daveti, Hz. Muhammed bin Hanefiyye adına yaptı. Ama ona fetihname göndemezdi. Beytül-mal'den de hiç bir şey göndermezdi. Ve Hz. Muhammed bin Hanefiyye de ona göndermezdi. Muhtar yalnız:

– Ben onun halifesiyim. derdi.

MUSUL'DA MUHTAR'IN UBEYDULLAH BİN ZİYAD'LA OLAN OLAYI

Muhtar'ın hurucu Kûfeyi alması Hicretin altmış beşinci yılında, Rebiül evvel ayındaydı. Bu yolda Mervan bin Hakem, Ubeydullah bin Ziyad'ı başkomutan olarak Süleymanla harb eylesin diye göndermişti.

– O işi bitirince de Irak'a var, ve Kûfe'yi işgal eyle, yağmala. Diye emir verdi. Çünkü, Kûfe halkı Hz. Osman'ı şehit etmişlerdi. Ubeydul-

lah bin Ziyad Süleyman'la savaşa çıktığı zaman Mervan ölmüştü. Oğlu Abdülmelik Halife oldu. Abdullah'a mektup yazıp:

– Babam ne buyruk, emir verdi ise onu yerine getir? dedi.

Ubeydullah, Süleyman'ı öldürüp askerini yok etti. Fetihname yazarak Abdülmelik'e gönderdi. O da Ubeydullah'a mektup yazdı:

– Var, Kûfe ve Irakı ele geçir. dedi. Ve beşyüz kişi gönderdi.

Ubeydullah da Irak'a varmak için Musul'a geldi. Vakfa'da bir arab topluluğu vardı. Onlara (Aylam oğulları) denirdi. Hz. Abdullah Bin Zübeyr'in emrinde ve biatinde idiler. Onlar Ubeydullah bin Ziyad'a karşı yola çıkmışlardı. Ubeydullah, tam bir yıl onlarla cenkleşmek zorunda kaldı. Bu yılın içinde Muhtar'ı Kûfe'de huruç ettirerek, Kûfeyi Irak'ı kendi idaresi altına aldı. Bütün şehirlere emirler gönderdi. Ubeydullah Musula gelince, onun gelişi Muhtar'a haber verilecekti. Yezid bin Esed'i çağırdı. Bu kişi muhtarın bahadır kişilerindendi. Ama hastalanmıştı. Ona:

– Ya Yezid! dedi. Ne kadar asker dilersen emrine vereyim, gidesin, Ziyad oğlu ile savaş yapasın.

Yezid de:

– Bana üçbin kişi verirsen yeter. Lakin onları ben seçeyim. dedi.

Muhtar:

– Fakat Ziyad'ın oğlunun askeri sayısızdır. dedi. Yezid de:

– Bana üçbin seçeceğim bahadır kişi yeter. dedi. Böylece Yezid, askerinin arasına girdi, tam üçbin kişi seçti, aldı.

Ubeydullah bu haberi alınca Rebia'ya ellibin kişi verip Yezid bin Enes'e karşı gönderdi. Yezid bin Enes çok hastaydı. Yerine, Varaka bin Haris Esedi'yi gönderdi. İki asker birbiriyle karşılaşıncı Varaka'nın askeri galip geldi, zaferi kazandı. Şamlı askerleri bozguna uğrattı. Öyle acayip bir yeniliye uğradılar ki üçyüz bahadır kişinin elini bağlayıp Yezid bin Enes'e getirdiler. Yezid bin Enes öyle bir haldeydi ki ölüm dakikaları yaşıyordu. Dili tutulmuştu. Varaka ona doğru ilerleyip kazanılan zaferi bildirince:

– Esirleri bekletmeyin hemen öldürün. demeye mecali kalmadığından eliyle boğazına yapışıp:

– Öldürün işaretini verdi. O üçyüz bahadır kişiyi tahtın altında boğazladılar. Akşam vakti gelmişti ki Yezid bin Enes'te öldü. Varaka fetihname yazdı. Yezid'in ölümünü bildirdi. Şam halkı arasından kaçanlar Ubeydullah'ın katına vardılar. Ubeydullah da kalktı, bütün asker ile ilerledi. Varaka da casuslar gönderip Ubeydullah'ın ne kadar askeri olduğunu öğrenmek istemişti. Casuslar Ubeydullah'ın askerini gidip, görüp geri döndüler:

– Seksen bin kişi var diye haber getirdiler. Varaka:

– Bizim askerimiz azdır. Çare buradan gitmektir diyerek, oradan göçtü. Musul hududundan çıktı. Irak sınırına geldi. Orada oturdu. Muhtar'a mektup yazıp vaziyeti bildirdi. Muhtar da cevap yazıp:

– İyi yapmışsın ki hudut üzerinde oturmuşsun. Hemen bir yerde dur. Ta ki sana imdat, asker göndereyim. Kuvvet gelene kadar oradan ayrılma. dedi.

Kûfe de:

– "Şam askerleri Abdülmelik'i öldürdüler." diye bir haber yayıldı. Muhtar, İbrahim bin Eşter'i çağırıp ona bin kişi verdi. Ubeydullah bin Ziyad'ın askerine karşı gönderdi. Varaka'ya da:

– İbrahimin buyruğunu tut. diye mektup gönderdi.

İbrahim gitti, üç menzil yol almıştı ki Kûfe halkı Muhtar aleyhine bir genel ayaklanma çıkardılar ve asi oldular.

KUFELİLERİN MUHTAR'A VE ONA BEY'AT EDENLERE KARŞI ASİ OLMALARI

Bu isyanın sebebi şudur: Muhtar, Kûfe'yi alıp beyliğe oturduğu zaman, Muhtarın askeri iki bölük halindeydi:

– Bir bölüğü onunla beyat edip onunla birlikte huruç etmişlerdi.

– İkinci bölük ise sultan sipahileri idi ki Abdullah bin Muti bozguna uğradığı zaman gelmişlerdi. ve Muhtarla beyat kılmışlardı.

Birinci bölükteki beyat edenler aşağı halli adamlardı. Çoğu azatlı kullar ve yoksul halktı. İkinci bölük taifesi ise önceden de sipahi olanlar bahadırlar, ulular ve ekabir kişilerdi. Muhtar, kendisiyle huruç edenleri düzenledi. Yayalarını atlı hale getirdi, atlılarını askerbaşı yap-

tı. Onlara inam ve ihsanda bulundu. Bu hal, sipahi taifesine çok ağır geldi. Üzüldüler. Birbirleriyle karşılıklı oturup Muhtardan şikayet edip dururlardı. Ve:

– Bir yalancı kişi geldi. Bizim şehrimizi zorla, cebirle tuttu. Bizi de hor eyledi. Hem de bizim kullarımızı bizden ulu eyledi. diyorlardı.

Bu haber Muhtar'a erişince:

– O taife ilk zamanda bizimle baş ve can kaydından geçtiler. Bize rağbet göstererek istek ve dilekle bize yoldaşlık ve hizmetkarlık ettiler. Şu taife ki çaresiz boyun eğmişlerdir. Nasıl ötekilerle eşit olabilirler? Şunlar bizimle birlikte kılıç kullandılar. Onlar ise çaresiz kalıp boyun eğdiler. Onların arasında öyle adam vardır ki Hz. Hüseyin'in kanı onun boynundadır. O harbde ve savaşta birlikteydiler. Ben onları bağışladım. Bu, onlara yetmez miydi? Ve ben onlardan Hz. Hüseyin'in kanını almak, öcünü çıkarmak istemiyorum. dedi.

Oysa, bu taife, her gün toplanarak ileri sürüyorlar, ve:

– Nasıl bir hile yaparak şehir halkını Muhtar'a düşman edelim? Fitneler çıkaralım. diyorlardı.

* * *

Vaktaki Yezid bin Enes'in ölüm haberi geldi, o zaman bu taife ortaya yalan ve kötü haberler yaydılar. Yezid'i Ubeydullah bin Ziyad öldürdü ve Muhtar'ın askerini bozdu. dediler. Muhtar bu yalan haberleri duyardı, ama sabrederdi.

Vakta ki Muhtar, İbrahim bin Malik'i askerle Abdullah bin Ziyad'ın harbine gönderdi, bunlar kuvvet bularak Şeyb bin Rebi'nin evinde toplandılar. Ve:

– Bizim sabrımız kalmadı. Elbette çıkar, Muhtar'la harbederiz. dediler. Şeyb:

– Sabreleyin. önce ona antalalım ki bu işleri bıraksın, ve sizin her biriniz hakkı hakkınca tertip eylesin. dedi.

Sonra gece olunca, Şeyb bin Rebi Muhtar'ın katına geldi. Ona:

– Bu halk şöyle şöyle derler. Senden hepsi de şikayetçidir. Ansızın bir fitne kopabilir. dedi. Muhtar da:

– Ben onların birleşip hile ve elbirliği edişlerini çoktan beri biliyo-

rum. İnşaallah gönüllerinden ne geçiyorsa onları yerine getireyim. Bunlar, Şam'da ve Hicaz'da olan iki taife düşmanımla varıp cenk kılmak için benimle beyat kıldılar. Ve işte Şam'da Ümeyye oğulları düşmandır, Mekke'de Abdullah bin Zübeyr düşmandır. Eğer, onlar, bu iki düşmanımla harp yaparlarsa gönülleri ne dilerse, ben de kendilerine vereyim. Gelsinler yine bey'at etsinler. dedi.

Şeyb de bu cevabı onlara bildirince onlar da:

– Biz bu ettiğimiz bey'attan bıktık, usandık. Bir kez daha mı bey'at etmemiz gerektir Dediler. Yeni bir beyata rıza göstermediler. Şeyb de yeniden, Muhtarın yanına vardı. Fakat hiç cevap vermedi. Muhtar onların razı olmadıklarını anladı. Ve:

– Huruç kılsalar gerektir. diye düşündü. Hemen Hecin devesiyle adam gönderdi. İbrahim bin Malik'i ve Ziyad oğlu Harbine yolladığı 7.000 kişiyi geriye çağırdı. Ötekilerde ikinci gün toplandılar. Şeyb bin Rebii ve Şimr bin Cevşen'i ve Muhammed bin Eş'as'ı Muhtar'a gönderdiler.

– Ya, bu halk ne biliyorsa onu yerine getirsin, ya da bu şehirden gitsin. dediler. Muhtar da:

– Onlar, ne dilekte bulunuyorlarsa onu yerine getireyim. dedi. Onlar güler yüz göstererek, İbrahim'in gelmesini bekledi. Lakin, gelenlerin Muhtar'ın İbrahim'i ve askeri çağırması olduğundan haberleri yoktu.

Muhtar'ın verdiği cevabı işiten bu üç kişi geri dönüp, bu haberi arkadaşlarına bildirdiler.

Sonra askerler aykırılığa düştüler. Kimisi:

– O yalancıdır. Onun Kûfe'de bulunmasını biz dilemiyoruz. Mutlaka, buradan çıkıp gitmesi gerektir, dediler.

Kimisi de:

– Hele bir görelim. Sözünde durur vefa gösterir mi? Ya da etnez mi? dediler.

Askerler bu fikir ayrılığında iken, davul sesleri duyuldu. İbrahim bin Malik, askeriyle şehre girmiş ve Muhtar'ın kapısına gelmişti. İbrahim, askerin halkı bir yana koyarak sokaklarda durduğunu gördü. Ve Muhtar'a:

– Bu nedir? diye sordu. Muhtar da:

– Bu halk, bey'ati bozdular. Ve bize karşı isyancı oldular. Bu asker gelinceye kadar ben onlara güler yüz tatlı sözler söyledim. dedi. İbrahim de:

– Bunlara güler yüz göstermeye ne hacet gerektir. Savaş yapalım. dedi.

Böylece Muhtar ve İbrahim yürüdüler. Alametleri (Ya Al-i Saratil Hüseyin) ve Şeyb de askerine (Ya Al-i Osman) diye bağırttı. İki taraf askeri cenge koyuldular? Muhtar'ın askeri saldırıya geçti. Şeyb'in askerini bozdu. Onları sokak aralarına kovalayıp dağıttılar. Ve İbrahim, her mahalleye asker göndererek bulduklarını yakalayıp öldürdüler. Ve Kûfede harp olup da kan dökülmeyen sokak kalmadı. Ta güneş batıncaya kadar bu öldürmeler sürdü. Sağ kalanlar ise toplanıp tutsak edildi.

O zaman Muhtar:

– Tutsaklar gösterilsin. ve görün ki bunların arasında Hz. Hüseyin'i öldürdükleri vakit, o öldürenlerden kimse var mıdır? Onları bana bildirin. dedi.

O zaman, esirlerin arasında o harpte bulunan kişilerden ikiyüz elli kişi buldular. Gidip Muhtar'a bu kişileri haber verdiler. O da:

– O kişilerin boyunlarını vurun. dedi. Adamları bu kişileri hemen siyaset meydanına götürdüler, boyunlarını vurdular. Geri kalanını da hapse attılar.

Muhtar, yine sarayına geldi. O gün Kûfede çok kişiler ölmüş ve geri kalanları da yaralanmıştı ve tutsak edilmişlerdi. O gün, cenkte ayrıca 700 kişi ölmüştü.

Bunun üzerine Kûfe halkı yine Muhtar'ın üzerinde karar tuttular, bu savaştan sonra üçüncü günü, Medine'den Kûfeli ululardan bir kişi geldi. Muhtar ona buyurup:

– Mehdi, hiç beni andı mı? diye sordu. O da:

– Evet. Andı dedi. Muhtar ne dedi. diye sordu. O kişi de:

– Mehdi diyor ki; Muhtar yalancıdır. Ben Hz. Hüseyin'in kanını istiyorum." diye davada bulunur. Lakin Hz. Hüseyin'i öldürenler onun-

la birlikte duruyorlar. O Amr İbni Sad, Şimr bin Cevşen, ve Sinan ve 4000 kişi ki o harpde beraberdiler. Hepsi Kûfe'de onun yanında duruyorlardı. dedi.

Muhtar:

– Vallahi ki Mehdi doğru söylüyor. Eğer Hz. Hüseyin'i öldürenleri öldürmezsem yalancı olayım. dedi. Sonra askerin komutanı olan Abdullah bin Kamili çağırttı. Ona:

– Hz. Hüseyin'i öldürenleri iste. dedi. Abdullah bin Kamil de:

– Ey emir! dedi. Ben onların hepsini bilirim. Lakin, o kişilerden bazıları kaçmıştır, bazıları buradadır. Birisi o kişilerden askerin beylelerinden Amr İbni Sa'd'dır. Ki o Kûfe'de oturmaktadır. Hakikat da şudur ki, bu fitne ondan çıkmamıştır. Ve emir ona mühlet vermiştir. Ve birisi de Şimr'dir ki Abdullah bin Muti zamanında bizimle savaş yaptı. Bozguna uğrayıp köylere kaçtı. Hala orada durmaktadır.

* * *

Bunun üzerine Muhtar da, kendisinin Zerir adlı bir kulunu elli silahşörle birlikte Şimr bir Cevşeni getirsinler diye gönderdi. Bu Zerir'in kumandasındaki elli kişi Şimr bir Cevşenin oturduğu köye vardılar. Şimr'i yakalayıp Muhtar'ın katına getirdiler. Muhtar:

– Bunun başı ile bir baş daha gerek. dedi.

– Sonra, Amr İbni Sad'ın oğlu Hafasa, Muhtarın yanına girdi. Muhtar ona:

– Baban nerededir? diye sordu. O da:

– Evde oturmaktadır. dedi. Muhtar da:

– Niçin Hz. Hüseyin'i şehit edildiğinde evinde oturmadı? diye sordu. Sonra, Ebu Amr'ı gönderdi. Amr İbni Sa'd'ı da getirtti. Şimr'in de, Amr'ın da boyunlarını vurdurttu. Va Hafasa'ya:

– Ey oğul! Ben biliyorum ki sen o harbde birlikte değildin. Ama sana babandan sonra sağ kalmak yaraşmaz. diyerek emir verdi. Onun da o saatte boynunu vurdular. Ve şöyle dediler:

– Bu, Emirül Müminin Hz. Hüseyin'in kanına ivaz (karşılık) olsun. dediler.

Ve bundan sonra:

– Allah Teala hakkı için ki eğer bu gibi yüz bu kadar kan daha dökse, Hz.Hüseyin'in kanının bir katresinin karşılığı olamaz. dedi.

İkinci gün Muhammed Bin Hanefiye'ye elçi gönderdi. Amr İbni Sad'ın ve oğlunun ve Şimr'in kesik başlarını bu elçilerle ona yolladı. Hem de mektup yazarak şöyle dedi.

Bismillahirrahmanirrahim.

Bu mektup Muhtar bin Ubeydullah'tan Mehdi Muhammed bin Hanefiyye'dir, selamdan sonra şöyle devam ediyordu:

Ben, Hz. Hüseyin'in kanını, dilemeye ve Mehdiden ötürü beyat almaya huruç ettim. Şimdiye kadar güler yüzlülük ettim. Şimdi ise tavırımı değiştirdim. Bu üç kişi ki Hz. Hüseyin'i şehid etmişlerdir, onların başlarını kestim. Size yolladım. Bundan sonra da ta o olayda adı geçenleri, kılıç, ok ve süngü kullananları Allah Teala'nın yardımıyla bulup öldürmeyince kılıncımı kınına sokmayacağım, ne yemek yiyeceğim ne de su içeceğim.

İşte, Muhtar, bu isteğe düşüp onları arayıp bulmakla uğraştı. Halk da, Muhtar'ın gerçekten Hz. Hüseyin'in kanını istediğini anladı. Amr İbni Sad'la Hz. Hüseyin'in şehid edilmesine yardım edenlerin Muhtar tarafından arandığını duydular, hepsi de kaçarak Basra'ya gittiler. Mus'ab bin Zübeyr'in yanında toplandılar. Muhtar da arayıp bulduğunu öldürür ve ölüsünü de ateşte yakardı. Önce Havle bin Yezid bin Sahr'ı buldu ki Hz. Hüseyin (r.a.)ın başını Ubeydullah bin Ziyad'a o iletmişti. Hemen buyruk verdi. Havle'nin iki elini ve iki ayağını kestirtti. Evinin kapısının önünde eli bacağı kesik olarak bıraktılar. Onunda pis gövdesini ateşte yaktılar. Böylece, o kişilerden bulduklarını bir bir götürüp öldürürlerdi, sonra da ateşte yakarlardı. Ve türlü türlü azaplar ederlerdi. Ta on sekiz kişiyi bu yolda öldürdüler. Kaçabilenler kaçıp Basra'ya gittiler. Ondan sonra Kûfe şehrinde öyle sükunet oldu ki hiç bir kimse birbiriyle dava ve kavgada bulunmadı.

Ve birbirleriyle davası olsa ve kavgası olsa Muhtar'ın seraskerine:

– Bu kişi Amr İbni Sad'ın askeriyle beraberdi. derdi.

Muhtar da Halk'ın bu şikayetleri garazlarına ve düşmanlıklarına alet ettiğini anladı. Sonunda bu işi terketti. Halk da sükunet buldu.

MUHTAR'IN SEBEBİNDEN BU FİTNENİN BASRA'YA SIÇRAMASI

Hariciler Ayn-il Verd'de basılınca oradan kaçarak Kûfe'ye gelmeye ve Muhtar'a beyat etmeye başlamışlardı. O gelenlerin içinde bir kişi vardı ki Müsenna bin Mahreme el-Abdi derlerdi. ve Muhtar ile beyatte bulunmuştu.

Muhtar ona da:

– Basra'ya git. Benim Bey'atimi basra halkından al. Ve orada dur. Benim Kûfe'den huruç edeceğim gün, sen de Basra'dan huruç eyle, eğer Allah Teala bizim işimizi rast getirecek olursa, Basra beyliğini sana vereyim. dedi.

Müsenna oradan hareket edip Basra'ya vardı. Kendisi de Basralı idi. Ve onun evine Saray-ı Rizk derlerdi. orası, büyük bir konaktı. O kadar büyük bir evdi ki sanki bir köydü. Şimdi ise bir mahalle haline gelmiştir. Ve sarayın kapısı, şimdi, mahalle kapısıdır. Büyük bir demir kapıdır. Geceleri o kapıyı kapatırlar, böylece bütün mahalle korunmuş olur.

Müsenna, kendi evine gelince halkı bey'ate davet etti. Halk da Muhtar için beyatte bulundular. O vakit Basra'da Bey olarak Abdullah bin el-Haris bulunuyordu. Ve ona kannan diye lakap takmışlardı. Abdullah bin Zübeyr taraflısıydı. Ama Müsenna kendisini gizler, dışarı çıkarmazdı. Bu hal Muhtarın zindandan çıkmasına kadar sürdü. Muhtar Kûfe'den huruç ettiği vakit Müsenna'ya mektup yazdı.

– Basra'dan huruç eyle. dedi. Bunun üzerine onunla beyat edenler Saray-ı Rizk'da toplandılar. Basra Bey'i bundan haberli olunca bir askeri toplulukla askeri komutan Ubab bin el-Husayn'ı Saray-ı Rizk'a gönderdi. Müsenna yaranı ile savaşa tutuştular. O mahalleyi hisar tuttular. Müsenna'nın adamlarından kırk kişiyi öldürdüler. ve Müsenna'nın sarayını zaptettiler. Müsenna da adamları ile kaçtı. Abd-i Kaysoğulları mahallesine kaçtı. O mahallenin halkı Müsenna'ya yardım ettiler. Sultanın askerini mahalleye sokmadılar.

O zaman Abdullah bin Haris'e haber verildi. Fitne çıktığını anladı ve Anhef bin Kays'ı gönderdi. Ona:

– Var, Müsenna'ya , kendine uyan kişilerle çıkıp gitsin. diye söyle dedi. Ahnef de vardı. Müsenna'ya buradan çıkıp gitmesini söyledi. Müsenna da kalktı, cemaati ile Basra'dan ayrıldı. Kûfe'ye Muhtar'ın yanına gitti.

MUHTAR İLE ABDULLAH BİN ZÜBEYR ARASINDA BELİREN FİTNE

Muhtar daima:

– Beni Muhammed bin Hanefiyye gönderdi. diye iddiada bulundu. Fakat, Muhammed Bin Hanefiyye daima ibadet ve taatı ile meşgul bulunurdu. Muhtar'a bu kaziyyeyi, böyle bir davayı ona buyurmamıştı. Ama Muhtar:

– Ben Hz. Hüseyin'in kanını isterim. diye davada bulununca, Muhammed bin Hanefiyye de onu bu iddiasından ne yasakladı ne de:

– Onu ben göndermedim. dedi. Halk da, Muhammed bin Hanefiyye'nin ilim, dindarlık, ibadet ve taatle meşgul olduğunu bildi. Anladılar ki Muhtar'ın bid'atlerinden, bunca kanlar döktüğünden bu yağmada bulunduğundan o da bıkmıştır, Muhtarın bunlardan ötürü adını:

– Yalancı (Kezzab) koydular.

Muhtar, Muhammed bin Hanefiyye'nin kendisine hiç iltifat etmediğini ve mektup yazmadığını gördü. Yalnız Ömer İbni Sa'd'ın ve oğlunun başını ve Şimr'in başını iki elçi ile kendisine gönderdiği zaman, Muhammed Bin Hanefiyye'de yalnızca:

– Allah Teala bize de ona da taat yolunda yardım ede. dedi.

* * *

Muhtar, bir başka hiyle yaparak Muhammed bin Hanefiyye'yi bırakıp, Hz. Abdullah bin Zübeyr kendisini kabul etsin diledi. Ta ki ondan arka ve yardım gele. Abdullah bin Zübeyr'e bir mektup yazarak şöyle dedi:

– Sen bilirsin ki önce seninle beyat kılan bendim. Seninle birlikte Şam askeriyle ön saflarda savaş yapan bendim. Senin için doğru oldum, sen ise vefa göstermedin. Beni Mekke'de ne sakladın, ne de bir şehire beni vali yaptın. Bana hiçbir vazife vermedin. Ben de kalktım,

Kûfe'ye geldim. Evimde oturdum. Halk Abdullah bin Muti'den şikayet edip ona saldırdılar. Ve onu Kûfeden çıkardılar. Benim çevremde toplandılar. Ve:

– Sen şehri bekle! ta ki Emirül Mümininden bir kişi gelsin. dediler. Ben de şehri muhafaza ettim. Bu yaptığım işi, ben senin için yaptım. Şimdiki halde Kûfe'yi senin için muhafaza ediyorum. Ne gibi fermanın olursa fermanına baş eğip bekliyorum." dedi.

Muhtar, bu mektubunu Kûfe halkından gizli ve Muhammed bin Hanefiyye'den de gizli olarak Abdullah bin Zübeyr'e gönderdi. Ve Abdullah bin Zübeyr'in, kendisine Kûfe'nin beyniğini vereceğini umuyordu.

Vakta ki mektup Abdullah bin Zübeyr'e erişti. Muhtarın bir hiylede bulunduğunu anladı. Çünkü Abdullah Bin Zübeyr öyle bir kişiydi ki araplar arasında ondan daha tecrübeli ve tedbirli, çabuk karar veren bir kişi yoktu.

Muhtar, bir hileyle Kûfe beyliğini ele geçirip istediğini yapmak istiyor. dedi. Ve hemen Muhtar'a mektup yazarak şöyle dedi:

– Ben senin niyetinin ne olduğunu biliyorum. Lakin halk ta senin bana muhalif ve düşmanım olduğunu bilirler. Eğer Kûfe Beyliğini sana verirsem ne sana yarar ne de bana yarar. Şimdi, Kûfe'ye benim tarafımdan bir emir gönderiyorum Kûfeyi ona ısmarla, Sen de kalk, benim yanıma gel. Ben sana ondan daha fazlasını fazla fazla vereyim. Ve halkta bana itaat ettiklerini bileler, dedi.

* *

Abdullah bin Zübeyr, sonra, Amr İbni Abdurraman'ı Mahzumi'yi çağırdı. Ona otuz bin dirhem akçe verdi. Ve:

– Var Kûfe'ye git. dedi. Muhtar'ın adamına da cevap verip geri gönderdi.

Muhtarın adamı gelince Muhtar'a heber verdi. Muhtar, mektubuna yazılan cevabı okuyuncu şaşkına döndü. Hilesinin Hz. Abdullah bin Zübeyr'den bir fayda getirmediğini anladı. Ve yerine gelmekte olan Amr İbni Abdurrahman Mahzumi ile cenk edip Abdullah bin Zübeyr ile aşıkara düşman olmak istemedi. Sonra, Zeyd bin Kuddame'yi çağırdı. Ona beşyüz kişi verdi. 70.000 dirhem akçe de vererek ona:

– Beriyyeye (Çöle) gir. Amr İbni Abdurrahmani Mahsumi'nin katına var. O ki Abdullah Bin Zübeyr tarafından Kûfe beyliğine gelmektedir. Ona:

– Senin Kûfeye varmana yol yoktur. Diye söyle. Ve ona:

– İştittim ki Zübeyr oğlu sana "30.000 dirhemi al ve geriye dön" diye söylemiş. Eğer geri dönmezse yanındaki askeri ona göster ve:

– Kûfe kapısına kadar var, her yer böyle asker diye söyle. dedi.

Zeyd bin Kudame de çöle vardı. Amr bin Abdurrahman el-Mahsumi'yi çölün ortasında buldu. Bir menzilde konaklamıştı. Ona bu haberi bildirdi ve 70.000 dirhem akçe vereceğini söyledi. Amr İbni Abdurrahman:

– Çare yok. Mutlaka, Emirül müminin fermanıyle Kûfe'ye varmam gerek. dedi. Zeyd bin Kudame de:

– Bu beşyüz kişi Kûfe'ye seni koymamak için geldi, dedi. Amr İbni Mahzumi de:

– Öyleyse bana Kûfe'ye girmemek için özür bulundu. dedi. 70.000 dirhem akçeyi aldı ve geri döndü. Lakin Mekke'ye varmadı. Basra'ya gidip Abdullah Muti' ile oturdu.

* * *

Muhtar, yine Hz. Abdullah bin Zübeyr'e mektup yazarak:

– İştittim ki, dedi, Amr İbni Abdurrahman Basra yoluna gitmiştir. Bunun sebebinin ne olduğunu anladım. Meğer gelmeye korkmuş. Mektup yaz ki gelsin. Ben de ona Kûfe'yi teslim edeyim, Kûfe'nin be-yi olsun.

Hz. Abdullah bin Zübeyr, Muhtar'ın hile ve tezvirde bulunduğunu anladı ve:

– Onun maksadı Kûfe beyliği menşurunu benden almaktır. dedi. Onun mektubuna cevap vermedi.

Böylece bütün halk, Muhtarın Muhammed bin Hanefiyye hakkında söylediğini yalan olduğunu anladı. Böylece, halkın ortasında Muhtar'ın ululuğu ve heybeti kalmadı. Oysa, gerek Abdülmelik bin Merwan, gerekse Abdullah bin Zübeyr, ikisi de Muhammed bin Hanefiyye

ye'den korkarlardı. ve Muhtar'ı onun sırlarının sahibi sanırlardı. Böylece, onun hilafetten el çektiğini anladılar, Muhtar'dan bıkip usandığını öğrenmiş oldular. Ve ondan sonra da Muhtar'dan korkmadılar. Bunun üzerine Abdülmelik bin Mervan, Abdullah bin Haris'i beşbin kişi ile Vadiyyül Kura'ya gönderdi. Bu kuvvet Şam'dan Medineye varacak ve Medine'yi tutacaktı. Medine'de Hz. Abdullah bin Zübeyr'in valisi bulunmaktaydı. Şimdi Muhtar öyle tedbir almıştı ki eğer Abdülmelik ve Hz. Abdullah bin Zübeyr de iki yönden onunla uğraşırsa o ortada aciz kalabilirdi. Ve biliyordu ki Abdülmelik'in askeri çoktur ve onunla başa çıkılmazdı. Ve Abdullah Bin Zübeyr'in de askeri azdır. Bundan ötürü Medine'ye asker göndermeyi düşündü. Asker Medine'den de Mekke'ye varırlar. Ve Hz. Abdullah Bin Zübeyr'le savaş ederler, dedi.

Fakat, askeri Medine'ye varınca Hz. Abdullah bin Zübeyr'in adam gönderip kuyuları doldurmasından ve askerinin helak olmasından korkup bu hallere karşı hiçbir hile düşünemez olmuştu.

Abdumelik'in Mekke'ye gönderdiğini işitince Muhtar'a da hiyle kapısı açılmış oldu. Hz. Abdullah bin Zübeyr'e şu mektubu gönderdi:

– İşittim ki, Abdülmelik Medine'ye asker göndermiş. Eğer bana emir buyurursan, sana, onlarla savaş yapmak için Kûfe'den asker göndereyim. Ve Benim itaatim de Emirül Müminin tarafından bilinmiş olsun! dedi.

Abdullah ibni Zübeyr de:

– İyi olur. Eğer taat yolunda isen gönder. dedi.

– Lakin, Muhtar, bu bahane ile askerini Beriyye'den (çölden) geçirmeyi diledi. Şurahbil-i Hemedani'yi çağırdı. Ona üçbin kişilik bir kuvvet verdi ve:

– Ben seni, görünüşe göre, Şam askeri ile Vadiyyül Kura'da savaş edesin diye göndermekteyim. Lakin benim maksadım, senin askerle Medine'ye varman ve ondan sonra alacağım tedbir ile Medine'yi tutmamdır. Oradan ta Kûfe'ye kadar olan yerler bizim elimize ve idare-mize geçse. Kimse askerimizin önünde durmaya. Ondan sonra, Mekke'ye varman için asker göndereyim. Orada İbni Zübeyr ile harp edip, onunla savaşasın. Şimdi buradan git. Sana:

– Nereye gidiyorsunuz? diye soran olursa:

– Şam Askeri ile Vadiy'ül-Kura'da savaş yapmaya gidiyoruz. dersin. Medine'ye vardığın zaman, orada otur. Ve bana mektup yaz. Ne buyruk verirsem, onu yerine getirirsin, dedi.

* * *

Şurahbil üçbin kişiyle Kûfe'den çıkınca, Hz. Abdullah bin Zübeyr de Muhtarın maksadının bu olduğunu anladı. Abbas bin Süheyl'i çağırdı:

– Benim, dünyada düşmanı var. dedi. Biri: Şam'da Abdülmelik bin Mervan, Birisi de, Irak'ta Muhtardır. Lakin Abdülmelik'in askeri çoktur. Ve benim işim onunla olacaktır. Bu da pek kolay değildir. Düşmanlığını da açığa vurmuştur. Muhtar ise bana hiyle ve oyun oynamakta, kötülükler düşünmektedir.

Onun dostummu düşmanım mı olduğunu bilemiyorum. Şimdiki halde üçbin kişiyi Medine'ye gönderdi. Bu, sözde bana itaatinden ötürü imiş. Ve Şam askeriyle savaş yapacaklarmış. Ben düşünüyorum ki onun maksadı bu bahane ile askerini Kûfe'den Medine'ye geçirmek. Ve sonra da benim üzerime asker yollamaktır. Şimdi sen, iki bin kişiyle var, onun askeriyle Medine'de bir yerde toplan, dur. Eğer gerçekten Şam askeriyle savaşa geldiklerini anlarsan ve bilersen onlara yardım et. Ta ki Şam askerini geriye püskürtsünler, döndürsünler. Eğer bir tezvir ve hiylede bulunurlarsa sen önce onun askeriyle harp et, dağıt. Sonra Şam askeriyle savaş. dedi.

Abbas bin Süheyl de iki bin kişi ile Mekke'den çıktı. Medine'de Muhtar'ın askeri bir su kenarına kondu. Hz. Abdullah bin Zübeyr'in askeri de, oraya erişti. Birlikte, oraya, kondular. Abbas Bin Süheyl, yalnız başına, Şurahbil'in katına vardı. Ona:

– Muhtar, emirül müminin'e olan itaatini göstermekle iyi iş yaptı. Beni de emirül müminin, Şam askeriyle yapacağın savaşta sana yardımcı olayım. diye gönderdi. Dedi. Şurahbil de:

– Bana da emirim Şam askeriyle cenk etmemi buyurdu. Sonra Medine'de, buyruğu gelinceye kadar, beklememi emretti. dedi. O zaman Abbas bin Süheyl Hz. Abdullah bin Zübeyr'in kuşku ve düşüncesinin doğruluğunu anladı. Ama Şurahbil'e belli etmedi. Ona:

– Sen, ne maslahat görürsen, ben de seninleyim. dedi.

İki askeri birlik de konakladılar. Abbas bin Süheyl, çadırına geldi. Şurahbil'e ve askerine çok un, arpa ve yiyecek verdi. Şurahbil güvenç duydu. Silahlarını elden bıraktılar. koyun boğazlamaya koyuldular.

İkinci üzeriydi. Abbas bin Süheyl bin kişi ile Şurahbil'in üzerine yürüdü. Şurahbil de:

– El Gadr, el Gadr!

Diyerek atına bindi, kendisiyle birlikte yetmiş kişi de ata bindi. Abbas bin Süheyl Şurahbil ile, o yetmiş kişiyi öldürdü. Kalan askerlerle de aman verdi. Bir sancak dikerek yüksek sesle bağırıp:

– Her kim, bu sancağın altına gelirse güven altındadır. dedi.

Bütün asker, o sancağın altında toplandılar. Üç yüz kişiden çoğu da:

– Biz Zübeyroğu'nun amanına girmeyiz dediler. Bunun üzerine Abbas Bin Süheyl cenge girişti. Onların hepsini de kılıçtan geçirdi. Kaçanlarda çöle girdiler. Yiyecek, içecek bulamadıklarından o çölde öldüler. Hiç bir kişi kurtulup, Kûfe'den Muhtar'a varamadı.

* *

Abbas bin Süheyl, sonra, vardı, Şam askeri ile de savaş yaptı. Onları da bozguna uğrattı. Böylece Muhtar'ın hiyesi suya düştü, batıl oldu. Muhtar da Muhammed bin Hanefiyye'ye mektup yazarak, şöyle dedi:

– Şam'dan Medine'ye asker geldiğini işittim, Şam halkının Medine'ye varıp zulüm ve fesat çıkartmasından korktum. Çünkü onlar Hakkı ve adaleti bilmezler. Bundan ötürüdür ki, onları koğayım diye asker gönderdim. Ama, Abdullah bin Zübeyr de asker gönderdi. İkisi bir yerde kondular. Biribirleriyle anlaşma yaptılar. Sonra benim askerim onlara güvendi ve gaflete düştü. Sonra onlar askerime saldırıp askeri mi kırdılar. Ve helak eylediler. Şimdi ben Medine'ye tekrar asker göndersem gerektir ki Abdullah bin Zübeyr'in askeriyle savaşsınlar, onları oradan çıkarıp sürsünler bundan sonra sen de Medine askerine yardım etmelerini söyleyesin. dedi.

Elçi bu mektubu Muhammed bin Hanefiyye'ye verdiğinde, o da ona şöyle cevap verdi:

– Senin namen (mektubun) bana geldi. Sen bilesin ki ben savaş yapmak istesem çok kişiyi başıma toplardım. Ve banada yardım ederlerdi. Ama ben elimi bu cihandan çekmişim. Allah'ın hükmüne yüz tutup ahiretimin hazırlığıyla uğraşıyorum. Sen de Allah hükmüne yüz tutup taatle meşgul ol.

* * *

Bu cevap Muhtar'a erişti. Bütün halk anladılar ki: Muhtar yalan söylemektedir. Bu işlerin Hepsı Muhtar'ın hiylesidir. Yoksa Haşa Muhammed bin Hanefiyye bu işlerden el çekmiştir, kendi halinde bir kimsedir. dediler.

ABDULLAH BİN ZÜBEYR'İN MUHAMMED BİN HANEFİYYE'Yİ MEKKE'DE TUTUKLAMASI

Hicretin bu altmış altıncı yılında Muhammed Bin Hanefiyye, ev halkı ile Mekkeye haccetmeye gitti. Hz. Abdulah bin Zübeyr, Muhtar'ın hiylesinden korkardı. Dedi ki:

– Ben Muhammed bin Hanefiyye'den de bey'at alayım. Eğer Muhtar onun halifesi ise, o da beyat etmiş olur. Ve eğer kabul etmezse bütün halkın ortasında yalancı duruma düşer, dedi. Ve Muhammed bin Hanefiyye'den beyat diledi. Muhammed bin Hanefiyye de:

– Sabret! Senin işin rast gitsin. Ve bütün halk sana beyat etsinler. Ondan sonra ben de beyat ederim. dedi. Ve aralarında bu konuşma oldu.

Hz. Abdullah bin Zübeyr ona:

– Sen niçin böyle dersin? Hem, bir taraftan Muhtar'ı göndermişsin ki bunca fesad ve zulüm ve bid'at ile müslümanları öldürtüyor. Öteki taraftan ise, sen imametten bıkkınlık gösteriyorsun. Ya imamet eyle, ya da beyat kıl. dedi.

Muhammed bin Hanefiyye yine beyatte bulunmayınca Abdullah bin Zübeyr kızarak, Muhammed bin Hanefiyye'yi yakalattı. Ev halkından on yedi kişi ile birlikte. Hepsini Zemzem kuyusunun önünde üç gün mahpus tuttu. Bundan sonra onları oradan çıkardı ve:

– Eğer, bey'at etmeyecek olursan, seni öldürürüm. dedi.

Muhammed bin Hanefiyye:

– Bana mühlet ver. dedi. Abdullah İbni Zübeyr:

– Bir saat mühlet veremem. dedi.

O da:

– Sübhanallah. dedi. Safvan bin Ümeyye kafirdi. Peygamber (s.a.v.) onu dine davet etti. O da mühlet diledi. Peygamber (s.a.v.) ona iki ay aman verdi. Sen ise bana:

– Bir saat bile aman vermem. diyorsun. Haydi, ne yapabilirsen yap. dedi.

Halk da o zaman:

– Çare yoktur. Elbette aman vermek gerek. O öyle bir kişidir ki ci-handa beylik saltanat istemez, ondan ne fitne gelebilir? Ona iki ay aman ver, sabreyle dediler.

Abdullah bin Zübeyr halkın isyan ve ayaklanmasından korkardı. Ona iki ay aman verdi. Ama, Zemzem Kuyusunun önünden çıkmamasını da şart koydu.

– Vade tamam oluncaya kadar bekçiler onu bekleyeceklerdi.

Bunun üzerine Muhammed bin Hanefiyye kendi adamlarıyla meş-verette etti ve konuştu:

– Bize hiç kimse yardımda bulunmaz, ancak Muhtar yardım eder. dediler. Muhtar'a mektup yazıp Kûfe halkından yardım dilediler. Muhammed Bin Hanefiyye de kendi vaziyetini de onlara bildirdi. Mektubu üç kişiyle Kûfe'ye gönderdi. Onbir gün sonra mektubu küfeye ele-tip Muhtara verdiler.

Mektup Muhtar'a erişince sevindi, şad oldu. Ve:

– Ben ona öyle yardım edeyim ki, Zübeyr oğlu da şaşırırsın kalsın. diye ant içti. Sonra halkı mescidde topladı. Gelen mektubu halka oku-du. Ve onlardan Muhammed Hanefiyye'ye yardımda bulunmalarını di-ledi:

– Ey Halk! bu imam Muhammed'in mektubudur. işte. dedi.

Bütün Kûfe halkı bu çağrıya uydular. Muhtar da bin kişi seçti. On-lara:

– Ellişer, ellişer, yüzer yüzer dağılın, ayrı ayrı gruplar halinde Mekke'ye varın. dedi. Muhammed bin Hanefiyye'ye de 30.000 dirhem harçlık gönderdi. Onların da hepsi Mekke kapısında toplandılar. Kılıçlarını çekerek hep birlikte Mekke kapısından içeri saldırdılar: (Ya Ali Saratil Hüseyin veya Va'detü Muhammed bin el-Hanefiyye) diyerek bağırıştılar. O vakit, Hz. Abdullah bin Zübeyr'in iki gün ömrü kalmıştı. Sonra Muhtar'ın askerleri, ansızın, Mescid-i Haram'a girdiler. Bekçileri öldürdüler. Muhammed bin Hanefiyye'yi bütün ev halkı ile birlikte oradan çıkardılar.

Muhammed bin Hanefiyye:

– Ben sizin, Allah'ın evinde savaş yapmanızı istemem. dedi. Mekke'de üç gün durup, o 30.000 dirhem akçeyi askere paylaştırdı. ve Kûfe halkını yine Kûfe'ye gönderdi. Kendisi, ev halkı ile birlikte Medine'ye gitti. Kendisini Medine'de ibadete verdi.

İBRAHİM BİN MALİK BİN EŞTER OLAYI VE İBN-İ ZİYAD'IN ÖLDÜRÜLMESİ

Ve o yıl içinde Muhtar, Eşter oğlu İbrahim'i yedi bin kişi ile Ubeydullah bin Ziyad'ın savaşına gönderdi ve Ubeydullah da 70.000 kişiyle, Musul sınırındaki Zab adlı ırmağın kıyısında kondu. İbrahim de yine yedi bin kişi ile onun karşısında kondu. Ve İbrahim, Emirül Mü'minin Hz. Ali (r.a.)'ın üstünde oturduğu kürsüyü de, bu savaşta ileri getirdi. Ve Şehid Hz. Hüseyin'in ve ehl-i beytinin sarıklarının kaffanlarının parçalarını bir tabuta koydu. Askerinin önüne getirdi. Ertesi gün savaş yapılsa gerekti. Şam ulularından Amr İbni Habbab Selemi, İbni Ziyad askerinin solunda bey olarak bulunuyordu. Gizlice İbrahim'in katına geldi. Muhtar için bey'at aldı. Ve:

– Savaş yapılacağı gün bütün sol kanat halkı ile sana döneceğim. dedi.

Ertesi günü olunca, İbrahim, askerlerinin saflarını düzeltti. Süfyan el-Ezdi'yi sağ kanada koydu. Ali bin Malik el-Lahmi'yi ise solkanad üzerine koydu. Kendisi ise askerin ortasında yer aldı. Sancağı ise Mezahim bin Malik'in eline verdi. Ubeydullah bin Ziyad da kendi askerini düzenledi. Sol sahada Husayn bin el-Nümeyr'i koydu. Ve sol kanada amr ibnil Habbab'ı yerleştirdi.

Bundan sonra Şam askerinin sağ kanadı, İbrahim'in sol kanadı üstüne saldırdı. Ali Bin Malik'i düşürdüler. İbrahim'in sol kanadı, bu hal üzerine, bozguna uğradı. İbrahim de sol kanat sancağını Abdullah bin Varaka'ya verip:

– Kaçanların önüne çık onları, geriye döndür dedi. Kendisi de bir tepeye çıktı ve:

– Ey bahadır yiğitler! diye haykırdı. Nereye gidiyorsunuz? durun Kûfe'ye kadar nasıl kaçarsınız ki hepinizi yolda kırarlar. dönün geriye. dedi. Halk da sancağı görüp İbrahim'in haykırışını işitince yine geriye döndüler.

Böylece İbrahim, kendisi sağ kanat kuvvetlerine:

– Şimdi İbn-i Ziyad'ın sol kanadına saldırın. diye emir verdi. Çünkü, Amr İbni Habbab'ın kendi tarafına geçeceğini veyahut ki bozguna uğrayacağını ümit ediyordu. Fakat, o verdiği sözde durmadı. Dönüş yapmadı. İbrahim de ondan umudnu kesti. Bütün askeri ile Şam ordusunun üstüne saldırdı. Büyük bir savaş oldu. Sayısız adam öldü. Vakta ki akşam vakti oldu. Allah Teala İbrahim'e yardım etti. Şam askeri bozuldu, kaçtı. İbrahim de askerine:

– Ne kadar düşman kırabilirseniz kırın. dedi. Kendisi de çok adam öldürdü.

Husayn bin Numeyr'e de erişti. Onu da öldürdü. Sonra Ubeydullah bin Ziyad'a erişti. Ona da bir kılıç çaldı ve onu iki parçaya ayırdı. Başını kesti.

Öldüğüne inanç getirdi.

Bundan sonra Şam askeri korkusundan kendilerini Zab suyuna attı. Zab ırmağında boğulanlar, kılıçla ölenlerden çoktu. İbrahim, Muhtar'a zafer haberini bir mektupla bildirdi. Ziyad oğlunun kesik başını da mektupla birlikte yolladı. O vakit, Muhtar, Sultan Sarayın'da oturmaktaydı. Ubeydullah bin Ziyad'ın önüne, Hz. Hüseyin (r.a.)'ın başını nasıl koydular ise tıpkı o şekilde koydular.

* * *

Bu zafer mektubundan iki gün önce sarayından dışarı çıkıp askere hutbe okumuş ve şöyle demişti:

– Ey Müslümanlar! Ben şehirden şundan ötürü çıktım. Size ordu-
dan haber vermek istedim. Fetih haberini bildireyim dedim. Bilir ki
İbrahim, Ubeydullah bin Ziyad'ı öldürdü. Askerini hep kılıçtan geçir-
di. Birçoğu da Zap suyunda boğuldu. Ziyad oğlunun kesikbaşı ve za-
fer mektubu bir, iki güne kadar İbrahim'in elçisiyle gelir. dedi.

* * *

Aradan tam üçgün geçti ki elçi. İbni Ziyad'ın kesik başı ve fetih-
name ile birlikte getirdi. Muhtar, İbrahim'e mektup yazarak Musul'u
ve Cezire'yi İbrahim'e verdi. Kûfeli askerlerde Kûfeye döndü.

MUS'AB İLE MUHTAR ARASINDAKİ OLAY VE MUHTARIN YAKALANIP ÖLMESİ

Hicretin altmış birinci yılı olunca Abdullah bin Zübeyr, kardeşi
Mus'ab bin Zübeyr ile Muhtar savaşına asker gönderdi. Bu Mus'ab ba-
hadır bir kişiydi. Basra'ya ge'diği gün, minbere çıktı. Hutbe okudu.
Ve:

Ey Basra halkı! dedi. Sizin bir adediniz vardır ki, beylere lakap ta-
karsınız. Ben kendi kendime "Cerrar" diye lakap taktım bana "Cerrar"
deyin.

Cerrar ise dilenci demektir. Mus'ab böylece ebasra'da kalıp asker
topladı. Ve Muhtar'dan kaçanlar onun yanına giderdi. Ve onu kışkırtır-
lardı. ve:

– Kûfe'ye var, çünkü halkın gönlü seninle beraberdir derlerdi.

Mus'ab da asker topladı:

– Mehleb bin Ebi Safra'yı birlikte almak gerektir. dedi. Abdullah
bin Zübeyr, Ahvaz ve Fars ülkesini bu Mehleb'e vermişti. Orada otu-
rurdu.

Musab Bin Zübeyr, Mehleb bin Ebi Safra'yı ne kadar çağırdı ise
de, o Daima bahane bularak, gelmezdi, Fakat Mus'ab Muhammed bin
Eş'as'ı ona gönderirdi. Her ne etti ise Mehleb'i sonunda getirtti. O da
çok asker alarak geldi. Mus'ab ona askeri kuvvetini gösterdi. Bütün
Basra'nın ulularını alıp Kûfe'nin yolunu tuttu. Muhtar'a bunu haber
verdiler. Muhtar da Kûfe'nin halkını toplayıp onlara bir hutbe de bu-
lundu. Ve:

– O kaçaklar buradan kaçarak Basra'ya gittiler. Şimdi hazırlanın ki bu fasıklarla savaş yapalım. dedi.

İkinci gün Ahmet bin Sümeyr bir az asker verip cenge gönderdi. O da kalktı. Bir köye erişti. Buraya Medar derlerdi. O köyde kondu. Mus'ab bin Zübeyr de onun karşısına kondu. İkinci günü, iki tarafın askeri karşılıklı saf bağladılar. Sağ ve sol kanatları düzenlediler, cenge başladılar. Mus'ab, bütün Basra askerine emir verdi. Kûfelilere saldırdılar. Önce Kûfe Seraskeri Ahmed bin Süveyt öldürüldü. Sancak yere düştü Asamoğullarından bir kişi vardı yere düşen sancağı kaldırdı. Ve şöyle haykırdı.

– Sabır, sabır ey Kûfe ehli ey Allah'ın yardımcıları, dedi. O zaman Basra'lı askerden Mehleb de:

– Ey Kûfeliler! Kimden ötürü kimi öldürüyorsunuz sizin ne imamınız, ne de emiriniz vardır. Diye bağırdı. Kûfeli halk da:

– Mehleb doğru söylüyor. Bizim imamımız yok. Kendimiz niçin ölüyoruz, öldürtüyoruz. dediler. ve Yüz geri dönüp kaçtılar.

Mus'ab bin Zübeyr de o zaman kûfe yolunu tuttu. O vakit Muhtar da askerini toplayıp Kûfe şehrinden dışarı çıktı.

– O vakit Muhtar'ın yanında 20.000 kişi vardı. Mus'ab'ın askeri ise 40.000 kişiydi.

Muhtar, Sevad ile Kûfe arasında bir yere geldi ki oraya Harvar derlerdi. Oraya mevzilendi. Mus'ab bin Zübeyr de onun karşısında karrargah kurdu. İki gün sonra harp vaziyeti alarak, sağa ve sola Silahşörleri koydular. Ve savaşa giriştiler.

* *

Muhtarın askerinden Malik bin Amr, Muhammed bin Eş'as'ın üstüne saldırdı. Muhammed bin Eş'as'ı bozguna uğrattı. Onu ters yüz geri çevirdi. Mehleb, bunu görünce:

– Nöbet, bize geldi. diyerek kendi askeri ile saldırıya geçti. Kanlı bir cenk oldu. Ta ki gece erişti, Muhtar'ın askerinden çok kişi kılıçtan geçti.

Muhtar atından inmişti. Karanlık gecede savaşı sürdürdü. Ona:

– Senin yanında kimse kalmadı. Askerinin hepsi kaçtı. dediler.

Muhtar da ata bindi. Kûfeye geldi. Sarayına sığındı. Ertesi gün Mus'ab bin Zübeyr askerine hareket emri vererek küfenin üzerine yürüdü. Şehrin kapısına eriştiği zaman, Muhtar, halkı toplayıp dışarı çıkmak ve savaş yapmak istedi. Fakat adamları:

– Seninle birlikte savaş yapacak kimse kalmamıştır. Kûfe halkı seni sevmiyorlar. Şehirden dışarı çıkmak senin için doğru bir iş olmaz sultan sarayına gir ki belki bir taraftan sana bir imdat erişir. dediler. Muhtar da:

– Biz, yiğit kişiler gibi dışarı çikalım ve savaş yapalım. dedi. Fakat buyruğu tutulmadı. Ve Muhtar'ı zorla saraya soktular. Mus'ab bin Zübeyr de şehre girdi. Askerini Muhtarın içerisinde bulunduğu sarayın çevresinde mevzilendirdi. Bütün küfe halkı önceden Muhtar'a gelip ona boyun eğmişlerken, şimdi üzerine yürüyüş yaptılar. Muhtar'ın kendisiyle birlikte sarayda olanların yiyeceği ve içeceği yoktu. Muhtar adamlarına:

– Ne vakte kadar bu köşkte mahpus kalacağız? Çıkıp erler gibi savaş yapmak gerek. dedi. İkinci gün Muhtar sabah namazını kıldı. Vücudunu yıkadı.

Ölürsem vücudum kokmasın ve çürümesin diye ilaçlar süründü. Dışarı çıkmak istedi. Adamları:

– Senin ve bizim için gidip aman dileyelim. dediler. Muhtar ise:

– Aman gerekmez. Gelin kapıyı açalım. Hep birlik de onlara saldıralım. Erler gibi kılıç sallayalım. Erkekçe ölelim. dedi. Arkadaşları bu teklife razı olmadılar. Muhtarın sözünü dinlemediler. O da:

– Madem ki razı olamıyorsunuz, bana kapıyı açın, ben dışarı çıkayım. onlarla savaşayım ve öleyim. Sizde şunu bilin ki bundan sonra size aman vermezler. Başlarınızı koyun başı gibi keseceklerdir. En iyisi çıkın, onlarla savaş yapalım. Ta ki şerefle ölelim. Zillet ve horlukla ölmeyelim. dedi.

Fakat adamları razı olmadılar bu teklife. Sonra Muhtar kendisi kapıyı açtı. Dışarı çıktı. Kendi adamlarından da on dokuz kişi birlikte çıktılar. Cenkettiler. Sonunda Muhtarı öldürdüler. O zaman Mus'ab bin Zübeyr emir buyurdu. Muhtar'ın ellerini kestiler. Cuma Mescidi'nin kapısına mihladılar. Sarayda olan halk ise aman diledi. Mus'ab da

adamlarını saraya gönderdi. Onların da ellerini bağladılar. Saraydan dışarı çıkardılar. Şehrin ortasında geniş bir yer vardı. Oraya Kinase derlerdi. Mus'ab bin Zübeyr de oraya geldi. Hepsini ayak üstü, onun karşısında durdurdular. Onlardan birine Buhayr bin Abdullah denirdi, ağzı söz yapar biriydi. Onu, birkaç söz söyleyin diye ileri çıkarttılar, o buhayra da:

– Ee Emir! dedi. Sen bugün iki menzil, iki uğrak ortasındasın. Birişi şu ki ya bizi bağışlarsın. Allah Teala'nın rahmetini ve rızasını bulursun. Ya da, bizi öldürüp Hak Teala'nın gazabına uğrarsın. Biz biliyoruz ki sen, Allah Teala'nın rahmetini ister, O'nun gazabını dilemezsin. Ey emir! Biz İslam ehlinde bir cemaatiz. Seninle birlikte:

– Allah birdir. Ve Muhammed, Hakkın Resulüdür. deriz. Ve bu Kibleye namaz kılarız. Ve sen öyle bir iş yaptın ki böyle işi hiç kimse yapmamıştır. Bizim Kûfe'de çeşitli mezheplerimiz vardı. Ve bizim aramıza din yolunda savaşmak düştü. Onlar bizden öldürdüler, biz onlardan öldürdük. Bu gün sen bizim üstümüze galip geldin. Bizi mağlup ettin. Şimdi, dileğin ne yapmak ise bize öyle yap. Umarız ki bize kerem edip bağışlayasın. Ta kıyamet gününde Allah Teala da sana kerem kılıp seni bağışlaya. Zira o vakit senin ümidin onadır. dedi.

* * *

Bu sözlere Mus'ab bin Zübeyr'in gönlü yandı, tutuştu:

– Ben de sizi bağışlıyorum. dedi. Fakat, o zaman Abdurrahman bin Muhammed bin Eş'as söze karışarak:

– Ey Emir! dedi. Bunlar o kişilerdir ki bizim kapımızın hizmetkarları idi. Zamanın da bizi esirgemediler. İşleri yalnız kan dökmek, mal yağmalamaktı. Başka işleri yoktu. Bizim atalarımızın kanı bunların boynundadır. Senin bunları bağışlamana biz razı değiliz. O zaman Buhayr bin Abdullah:

– Ey Emir! dedi. Biz kan dökdükse onlar da bizim kanlarımızı döktüler. Yarın size bu halkla birlikte savaş yapmak gerektir. Bizi af eyle ki senin önünde senin düşmanıyla savaşalım. Kanımız senin boynunda kalmasın. Eğer zafer bulursan hizmetinin hakkını ödemiş olalım ki bizim canımızı bağışlıyorsun. dedi.

Bu sözler üzerine Abdurrahman bin Muhammed bin Eş'as:

– Ey Emir! dedi. Kûfe'de hiç bir kimse yoktur ki bunlar orada kan dökmemiş olsun. Bu şehrin bütün erkekleri, kadınları ve çocukların bunların düşmanındırlar.

Sen bunlara karşı o Kûfe halkını değiştir misin?

Abdurrahman bu sözleri söyleyince dört yönden:

– Eğer sen bunları bağışlarsan bizim sessiz duracağımızı sanma. Diye sözler yükseldi. Mus'ab bin Zübeyr bütün şehir halkının bu söz üzerine durduğunu görünce:

– Bunları öldürün. diye emir verdi. Bu emir üzerine altıbin kişinin hepsi öldürüldü. Mus'ab bin Zübeyr, bütün bölge halkından ve Kûfelilerden bey'at aldı. İbrahim bin Malik bin Eşter, bu zamanda, Musulda bulunuyordu. Mus'ab ona mektup yazdı:

– Benimle bey'at eyle, ta ki o emaretin hepsini sana vereyim dedi. İbrahim de kabul etti. Mus'ab'ın huzuruna geldi. Abdullah bin Zübeyr ile bey'atte bulundu. Mus'ab Mehleb'i onun iline gönderdi. Ve İbrahim'e:

– Sabreyle ki Şam'ı alınca, senin vilayetini yine sana verelim. dedi.

Hicretin 67. yılı sona erince Mus'ab bin Zübeyr hacceylemek için Kûfe'den Mekke'ye yollandı. Yolu Medine'ye de uğradı. Ve Hz. Abdullah bin Ömer el-Hattab Medine'de bulunuyordu. Mus'ab onun ziyaretine gitti. Selam verdi. Hz. Abdullah karşılık vermedi. Mus'ab bin Zübeyr, Abdullah'ın kendisini tanımadığını sandı.

– Eslahallah. ben Mus'ab'ım, dedi. Hz. Ömer'in oğlu Abdullah da öfkeyle şu cevabı verdi:

– Sen o kişi değilmisin ki 6000 kişiyi Ramazan ayı içinde öldürdün. dedi.

Mus'ab bin Zübeyr'de:

– Onların hepsi de isyancılardı. Abdullah da:

– Vallah ki onların hepsi senin babandan sana kalmış miras konunlar olsalar. Yüce Allah sana:

– Onları niçin öldürdün? Ve bunca halkı niçin öldürdün? diye so-

rar. dedi. Vakta ki Mus'ab, Mekke'ye varıp hacceyledi. Büyük Kardeşi Abdullah bin Zübeyr bütün Irak ile dolaylarını ona verdi. O da Hacdân dönünce yine Basra'ya gelip oturdu. Ve memleketi yönetip idareyle uğraştı.

EZARİKA'NIN FARİSTEN IRAK'A GELMESİ

Hicret'in altmış sekizinci yılında Mus'ab bin Zübeyr Hac'dan dönüp Basra'da oturunca Cazer bin Abdullah'ı Kûfeye emir dikti. Mehleb'in Ahvaz'dan sürdüğü Ezarika haricileri de dağılmışlardı. Fakat Mehleb Ahvaz'dan gidince Ezarika Fars'ta toplandılar. Ve Zübeyr bin Macur'u kendilerine emir diktiler. Ve Mus'ab bin Zübeyr'in üstüne yürüdüler. Mus'ab da onlarla savaşa tutuştu ve onları bozguna uğrattı. Bunlar da oradan kaçarak Kirman'a vardılar. Dört ay orada durdular. Yine kuvvetlenerek Faris'e geldiler. Basra'ya ve Ahvaz'a varmak istediler. Az sonra Medayin'e vardılar. Orada Fesad çıkardılar. Yağmaya ve kan dökmeğe uğraştılar. Yağmalamayı sürdürerek Sevad'a kadar geldiler. Fırat ırmağına kadar gelip oturdular. Kimi bulsalar öldürdüler. Halk onlardan çok zahmet çekmişti.

* * *

En sonunda Kûfe'nin ulu kişileri toplandılar. Onlar da bu toplantıyı işitip korktular. Köprüyü kapatıp İsfahan'a vardılar. O vakit Hz. Attab b. Esid orada emirdi. İsfahan'ı muhasara etti. Dört ay şehir kapısında askerini bekletti. Attab bu muhasara da çok zahmet çekti. Çünkü şehirde yiyecek erzak yoktu. Bir gece, Attab, şehrin kapısından çıktı. Bunları gece baskınına uğrattı. Zübeyr bin Macur'u öldürdü. O halktan, kılıçtan kurtulmuş olarak, köylerinin içine dağıldılar. Onların arasında Enes bin Katr el-Feseh adında bahadır bir kişi vardı. Onu kendilerine emir yaptılar. O da onları Kirman dağlarına ilettiler. Bir müddet orada oturttu. Ondan sonra yine Ahvaz'a geldiler. Basra'ya saldırdılar. Halk:

– Bunlarla Mehleb'den başka bir kimse başa çıkamaz. dediler. Bu zamanda, Mehleb, Musul'da bulunuyordu. Mus'ab bin Zübeyr, İbrahim bin Malik Eşter'i Musul'a göndererek Mehleb'i Ahvaz'a haricilerin savaşına gönderdi. Mehleb de sekiz ay onlarla cenk etti. Lakin bir başarı elde edemedi. Çünkü hariciler çok fazla sayıdaydılar. Bu sekiz ayın içinde harbetmedikleri hiç bir gün yoktu. Bu olaylar Hicret'in altmış sekizinci yılında oluyordu. O yıl Mekke'de Hac dolayısıyla üç

emirden üç sancak getirilmişti. Birisi, Mekke'de bulunan Hz. Adullah bin Zübeyr'in sancağı idi. Ve O:

– Ben Emirül Mü'mininim. derdi.

İkinci sancak, Muhammed bin Hanefiyye'nin sancağı idi. O da halkı ile Mekke'ye gelmiş, Medine'den sancak getirmişti.

Üçüncü sancak da Abdülmelik bin Mercan'ın sancağı idi ki Şam'dan göndermişti.

Mekke'de bulunan halk, bu yıl, şaşkına dönmüştü. Ve bu üç sancağı, Arafat Dağı'na çıkardılar. Üç bölük olarak hac farizesini yerine getirdiler. Başka illerden de gelen halk Cuma ve Bayram namazlarını kılmakla aciz kaldılar.

Bizede mutlaka bir imam gerektir, dediler.

ABDÜLMELİK İLE AMCA OĞLU AMAR İBNİ SAİD ARASINDAKİ OLAYLAR

Amr İbni Said'e Amr-ı Eşdak derlerdi. Mervan bir Hakem'in kardeşi idi. Son derece de hatırı sayılır ulu bir kişiydi. Ümeyyeoğulları ululuğu, Ebu Süfyan'dan önce Said'indi. Bu Said'in Mekke'de ve Taif'te bir emrine saygılı adamı vardı. Muaviye'nin oğlu Yezid ölünce, bu Amr İbni Said, Hilafetin kendisine geçeceğini umardı. Mervan'ın ise Hilafet'e tamahı yoktu. Ta.. Onu İbni Ziyad tamaha saldı, Mervan, Said oğlu Amr'ı aldatarak:

– Ben kocadım (yaşlandım) hilafeti sana versem gerek. dedi. Amr İbni Said bahadır kişiydi. Mervan önünde Merc-i Raht savaşında çok cenk etti. Bundan ötürü, Mervan'ın kendisini veliahd seçeceğini umdu. Ama, Mervan onunla ettiği ahde vefalı kalmadı.

* * *

Mus'ab bin Zübeyr Irak işleriyle meşgul iken Ezarika Ahvaza gelmişti. Mehleb, sekiz ay onlarla savaş yaptı, durdu. Abdülmelik Irak'a tamah duydu:

– Bu uğraşmak arasında Irak'ı ele geçirmek diledi, Hicretin altmış dokuzuncu yılı girince Abdülmelik çok askerle Şam'dan çıktı. Amr İbni Said'i Şam üzerine vekil bıraktı. Irak'a doğru yüz tuttu. Vakta ki

Ayni'l-Kura'ya gelince, kış olduğundan kar ve soğuklar başladı. Abdülmelik orada kaldı. Ve:

– Bir iş başaramadan geriye dönmeyeyim. dedi. Ve yaz mevsimini bekledi. Önce askerini Irak'a iletip, Irak'ı almak diledi. Bunu fırsat bilen Amr İbni Said asi oldu. Abdülmelik'e muhalefet ederek halkı kendisine bey'at ettirdi. Çok asker topladı. Abdülmelik ise bu işle ilgilenmedi. Sabretti. Kış geçince Şam'a vardı. Amr İbni Said korkarak Şam'ın içine sığındı. Abdülmelik de Dımışk'ı (Şam'ı) muhasara altına aldı. Şehrin bir çok askeri Abdülmelik'ten yana döndüler. Amr da, yalnız başına kendi has halkı ile kaldı. Bu işin başa çıkamayacağını anladı. Abdülmelik'le barış yapmak istedi. Abdülmelik, ona hiç bir zaman kötülük yapmayacağına ant içti. Amr da Şamdan çıkıp Abdülmelik'e bey'at eyledi. Böylece fitne durduruldu. Bu hal üzere bir zaman geçti. Abdülmelik Amr Bin Said'i çok büyük saygı ve izzetle korurdu. Her ne zaman onun yanına varsa tahta birlikte otururdu, ama, Abdülmelik Amr İbni Said'i ortadan kaldırmak ve öldürmek diledi. Bir gün sabahın erken saatinde adam gönderdi, onu çağırttı. Amr'ın kardeşi Yahya bin Said ona:

– Bu gün, Abdülmelik'in yanına gitme. İçim de bir korku var. dedi. Amr:

– Allah hakkı için ki ben uyumuştaki olsam o beni uyandıramaz. dedi. Kardeşi Yahya da:

– Madem ki beni dinlemiyorsun. Bari, kaftanının altına bir zırh giy. dedi. Amr İbni Said de kaftanının altına bir zırh giydi. Kendi azatlı kullarından yüz kişi yanına aldı, onlarla birlikte gitti.

Abdülmelik kendi ev halkından yüz kişi ile ittifak ederek bir bölük kişi toplamıştı. Amr, odasına girince, o yüz kişiyi gördü. Vaziyetin ne olduğunu anladı. Ama ilgi göstermedi. Abdülmelik onu oturduğu tahta buyur etti. Amr İbni Said oturdu. Abdülmelik onunla şaka yapıp gülmeye başladı. Şam'ın kötü hallerini anlatırdı. Amr İbni Said:

– Ey Emirül Mü'minin! o işleri anma hiç. dedi. Abdülmelikte:

– Ben onu affeyledim, ama ben ant içmiştim ki senin boynuna ve eline bukağı ve zincir geçireyim. Şimdi ise senin eline bir kelepçe bukağı vuralım ki benim andım yerine gelsin. Sana bundan bir ziyan gelmez. dedi. Amr da:

– Başka bir zaman da onu da yaparsın. dedi. Orada hazır olan halk:

– Sübhanallah. Bu işte sana ne zarar var ki. Yalnız şahın andı yeri-ne gelsin. dediler. Amr İbni Said'de:

– Madem ki bu zinciri bana geçiriyorlar, içinizden bu zinciri geri alacak kimdir? diye sordu. O zaman Abdül melik:

– Ben kendi elimle alacağım diye and içti, Fakat "Diri iken, ya da öldükten sonra!" demedi. Abdülmelik o andı içince Amr bin Said:

– Emirül Mü'minin! dedi.

Abdülmelik emir verdi. Bukağı ve zincir getirildi. Amr İbni Sa-id'in boynuna ve ayağına, bunları geçirdiler. Ellerini bağladılar. Amr, bir zaman durdu. Hayli bir zaman geçtikten sonra:

– Ne buyuruyorsun? diye sordu. Abdül melik de:

– Sabreyle. dedi. Amr da:

– Ben sabrederim. Lakin sen bozar mısın? dedi.

Abdülmelik de:

– Sen ahdı bozdun ki bana asi oldun. dedi. Ve elini uzattı. Amr bin Said yakasına yapıştı. Kendisine doğru çekti. Amr'ın yüzü otur-dukları tahta çarptı, dişi kırıldı. Hemen o anda. Müezzin ezan okudu. Abdülmelik Kalktı. Namaza durdu. Kardeşi Abdülaziz'e:

– Bunu öldür. diye emretti. Abdülaziz de Amr'ı öldürmek için kı-lincini çekti. Amr:

– Ey amcaoğlu, sen beni öldürme ki benim kanım senin boynunda olmasın. Bana merhamet eyle ki beni başka birisi öldürsün. dedi.

Bu sözlerin üzerine Abdülazizin gönlü üzüldü, yandı. Ve şefkat duyarak, Amr'ı öldürmekten vaz geçti.

Abdülmelik dışarı çıkınca, Amr, çıkmadı. Amr'ın adamları, Abdul Melik'in onu tutukladığını anladılar. Kardeşine haber verdiler. Kardeşi Yahya bin Said, hemen azatlı kullarından bin kişi topladı. Bunlar gel-diler. Abdülmelik namaz kılmaktaydı. Bunlar mescide girdiler. Halk korktu. Namazı bozdular. Abdülmelik:

– Bu kavga nedir? Diye sordu. Yahya bin Said Abdülmelik'e:

– Kardeşim nerede? Diye sordu. O da:

– İçeridedir. Kardeşim Abdülaziz'le birlikte oturuyor. dedi. O da:

– Söyleyin dışarı çıksın. dedi. Abdülmelik:

– Göndereyim. diyerek içeri girdi. Yahya bin Said de onun ardından gitmek diledi. Abdülmelik:

– Kapıyı kapatın. diye emir verdi. Yahya bin Said dışarıda kaldı. Kapıda, o halkla kavga başladı. Kılıçlar yalın kılıç çekildi. Abdülmelik acele ederek çabucak içeri girdi. Ve Abdülaziz'e:

– Öldürdün mü onu? diye sordu. O da:

– Yüreğim dayanamadı, sözlerine acıdım öldürmedim. dedi.

Abdülmelik de:

– Lanet olsun sana. Ve seni doğuran o anaya. dedi. Ve Abdülmelik, kendi kullarının birisinin ellerinden bir hançer aldı. Amr'ın karnına sapladı, hançeri içeri girmede. Elini Amr'ın omuzlarına koydu. Onun zırh giymiş olduğunu gördü. Ve:

– Sen, gerçekten savaş yapmaya hazırlanmışsın. dedi. Bir kuluna emir verdi. Amr İbni Said'i yanı üstüne yatırdı, boğazladı. Bu sırada saray kapısından kavga sesleri geliyordu:

– Bu sesler, bu kavga nedir? dedi. Ona:

– Yahya, kulları ile halkı ile sarayın kapısını çevresini sardı. dediler. Abdülmelik:

– Amr'ın başını damın üzerine çıkarın. Ve onların üzerine atın. diye buyruk verdi. Ve Abdülaziz'e:

– İki kase akçe getir. Damdan aşağıya dök. dedi.

Amr'ın başı, damdan aşağı atıldı. Ve iki kese de çil çil para döküldü. Yahya bin Said kaçtı. Halk da akçeleri toplamaya başladılar. Ve gece oldu. Herkes dağılıp gittiler.

* * *

Abdülmelik de ertesi gün emir verdi. Yahya bin Said'i yakaladılar. Kendi kavminden ve adamlarından ve kullarından bir topluluğu da yakaladılar. O da:

– Hepsini öldürün. diye buyruk verdi. Abdülaziz:

– Hepsini mi öldürteceksin? diyerek şefaât diledi. O da o topluluğun hepsini hapse gönderdi. Bu fitne bastırılmış oldu. Yahya bin Said, bir ay zindanda kaldı. Abdülmelik onların işini vaziyetlerinin ne olacağını sordu. Ve:

– Onları öldürmeye kıyamıyorum. Ve koyvermeye de korkuyorum. Ve korkarım ki yeni bir fitne kopar. dedi. Adamları ise:

– Öyleyse onları Şam'dan başka bir yere sür. Orada sessiz dururlarsa ne ala. Eğer düşman tarafına giderlerse o zaman savaşlarda can verirler. Eğer elinde tutsak olurlarsa suçlu olurlar. Ve sen o zaman mazur olursun. dediler.

* * *

Abdülmelik onları Şam'dan dışarı çıkardı. Hicret'in yetmişinci yılı geldi. Rum imparatoru çok sayıda asker toplayarak Şam üzerine hücum etti. Abdülmelik onlara karşı çıktı ve Bizanslıları bozdu. Yılda dörtbin miskal kızıl altın vermeleri şartı ile barış yaptı. Hicretin yetmiş birinci yılı olunca Abdülmelik Şam İlinde kendisine her kim Muhalefet eder ise onları öldürtürdü. Ve Şam ona kaldı. Irak'ta Mus'ab bin Zübeyr savaşına girişti.

ABDÜLMELİK BİN MERVAN'IN IRAK'A GELİŞİ VE MUS'AB'I ÖLDÜRMESİ

Hicret'in yetmiş birinci yılının sonunda Abdülmelik, askeri ile Şam'dan çıktı. Basra'dan ve Kûfe'den, ona, çok mektuplar gelmiş, kendisi buralara çağrılmıştı. Irak'ta onlara: Mervani'ler denilirdi. Mus'ab Mervanilerden kimi bulursa öldürürdü. Onlar da gizlice toplanıp Abdülmelik'e mektup yazdılar. Abdülmelik de, bu davetten ötürü, Irak'a yollandı.

Mus'ab bin Zübeyr, o vakit Kûfe'deydi. ve Basra'da vekili Ubeydullah bin Abdullah bin Muammer vardı. Ve Ubad bin Husayn da Basra'da askerin komutanı idi.

Malik bin Müsemmi,
Amr İbni Esmâ,

Nafi bin El Haris, gibi Basra'nın ulu kişilerinden bir çok kişi Abdülmelik'in katına geldiler. Abdülmelik Şam ve Irak'ın sınırı olan

Müske'ye eriştiği zaman, Halid bin Abdullah İbni Üseyd'i, gizlice Basra'ya gönderdi ve ona:

- Basra'ya git. Bizim dostlarımızdan birisinin evine konuk ol. Basra halkından bizim için bey'at al. Belki Mus'ab'ın bıraktığı vekili şehirden sürerler.

Halid bin Abdullah Basra'ya gitti. Amr İbni Esmâ'nın evinde kaldı konuk oldu. Amr da onu kabul eyledi konukluğuna. Ama Basra askerinin komutanı Ubad bin Husayn onun geldiğini öğrendi. Basra emiri de Amr'a adam gönderdi:

- Halid'i evinden çıkar. Yoksa adam gönderir, evini başına yıkarım. dedi. Amr'da:

- Halid, benim evimde değildir. dedi.

Vaktaki gece oldu. Amr, Halid'e

- Seni hiç kimse saklayamaz. Saklasa saklasa ancak Malik bin Müsemmi saklar. Çünkü o bütün Basra'nın ulusudur. Ve onun adamları çoktur. dedi.

Halid bin Abdullah da geceleyin Malik bin Müsemminin evine vardı. Malik de onu kabul eyledi. Vail bin Bekiroğulları, olan kendi kabilesini çağırttı. Bütün Mervani'ler Malik bin Müsemmi'nin evinde toplandılar. Ubad bunu haber aldı. Emire haber verdi. Emir de Ubad ile tamam yirmidört gün cenk etti. Malik, Mervanileri sevdiği için kendisi de cenkte bulundu. Mahalleyi kapattı. Ama gözüne bir ok saplandı, gözü çıktı. Bundan Mus'ab bin Zübeyr haber aldı. Zecr bin Kays'ı askeriyle birlikte imdada gönderdi. Bu imdad yetişince Halid ve Malikin askeri gelen yardımların karşısında zayıf düştüğünden evlerine kapandılar. Ve Malik bin Müsemmi de Halid bin Abdullah'a yardım ettiği için pişman oldu. Ona:

- Sen yine Abdülmelik'e var. Ona:

- Basra halkının çoğu seninle birlikte. Ama seni görmeyince savaş yapmıyorlar. diye söyle dedi. Askeri Komutan Ubad bin Husayn'a adam gönderdi. Kendisine, kavmine ve Halid bin Abdullah'a aman diledi. Ubad da onlara aman verdi. Maksad'ı Halid bin Abdullah'ın Basra'dan gitmesiydi.

Halid de Basra'dan çıktı. Halife Abdülmelik'in katına geldi. Mus'ab da Halid bin Abdullah'ı Kûfe'ye emir dikip kendisi acele olarak Basraya gitti. Basra'ya yaklaşıncı Malik bin Müsemmi kaçıp Ahvaz'a geldi. Mus'ab ise Basra'ya gelince Malik'in evini viraneye çevirdi. Mervanilerden kimi gördü ve buldu ise onları aman vermeden öldürttü. Ama, Abdül melik'in de Kûfeye gelmesinden korkardı. Kûfe halkına asla inanmazdı. Çünkü onların hiç kimseye vefalı olmadıklarını bilirdi. Basra askerinden de hiç kimseye inanmazdı. Yalnız Mehlib'e inanırdı. O ise Ahvaz'daydı. Onu Ahvaz'dan çağırırlar, Hariciler Ahvaz'ı tutarlar diye korkardı.

Kûfe halkından da hiç kimseye inanmazdı. İnandığı kimse yalnız Malik bin Eşter'di. Bunun üzerine Mus'ab, yerine Ubad ibni Husayn'ı Basra'da emir dikip Kûfeye geldi. Basra askerinden yanına hiç kimseyi alıp getirmedi. Abdülmelik de bütün Kûfeli ulu kişilere ve asker komutanlara mektup yazarak onlara bir çok vaadlerde bulundu. Mektubunda:

– Eğer bana gelmezseniz bari Mus'ab'la birlikte durmayın, kaçın. diye yazmıştı. Onlar da cevap yazıp:

"Ne vakit ki Mus'ab seninle cenge varırsa biz onunla birlikte o cenge varmayız." dediler. Abdülmelik İbrahim bin Malik'e de mektup yolladı. O ise Abdülmelik'in mektubunu açıp okumalı. Ve kabul etmedi.

Mus'ab bin Zübeyr Kûfe'ye gelince ululardan hiç kimse:

– Bize Abdülmelikten mektup geldi. demediler. Ama İbrahim bin Malik bin Eşter, kendisine gelen mektubu Mus'ab bin Zübeyr'e getirdi ve:

– Bu mektub bana Abdülmelikten gelmiştir. Lakin açıp okumadım. Sen al, oku. Şunu da bil ki Kûfe'de bütün ululara, beylere bu mektup gelmiştir. dedi. Mus'ab bir Zübeyr İbrahim bin Malike dua etti ve: – Bu fedakarlık sana yaraşır. dedi.

* * *

Böylece Mus'ab, İbrahim bin Malik bin Eşter'e gelen mektubu okudu. İbrahim:

– Emret. Öteki beylere de gelen mektupları getirsinler. Eğer getirmezlerse bana emir buyur, hepsini öldüreyim dedi.

Mus'ab bin Zübeyr de:

– Böyle edersek bizimle savaşa kim varır. dedi. ve Halkı savaşa hazırlanmalarını emretti, tellallar çağırttı. Halkın kimisi:

– Hastayız. diye bahane ettiler, kimis ide:

– Silahımız yoktur. Bizi silahlandır, ardınca gelelim, dediler. Kimisi utancından ve korkularından Mus'ab'la birlikte cenge vardılar.

* *

Böylece, Mus'ab bin Zübeyr, İbrahim bin Malikle ve askeriyle Kûfeden çıktı. Savaşın yolunu tuttu. Ama gönlü çok kırıktı. Ve şöyle diyordu:

– Yüce Allah, Ahnef bin Kays'a rahmet eylesin. O bana: "Irak halında vefa yoktur" dedi." ve şimdi bunu deniyerek anladım, bildim. dedi.

Mus'ab bin Zübeyr, Abdülmelik bir Mervana Çanlık adlı bir köyün yakınında karşı çıktı. Askerini arzetti. Abdülmelik söz veren Beyleri, yani İtab bin Varaka ve Muhammed bin Abdurrahman ve Haris bin Yezid ve Katari'yi geriye koydu. İbrahim bin Malik'i ve Müslim bin Amr'ı ileri hatta koydu. O gün büyük bir savaş oldu. İbrahim bin Malik sol kanatta bulunuyordu. Ve gayretle uğraşıyordu.

Abdülmelikte Abdullah bin Yezid bin Muaviyeye muhammed bir Mervan'a:

– Kendi askeriniz ile İbrahim'in üzerine yürüyün. Çünkü Mus'ab'ın askeri arasından ondan başka elinden iş gelen kişi yoktur. dedi. Bu iki bey de İbrahim'in üstüne yürüyerek İbrahim'i atından aşağı yıktılar. Ve öldürdüler. Sağ kanada Müslim bin Amr'ı da öldürdüler. İtab bin Varaka ise kaçtı. Mus'ab yalnız başına kaldı. Lakin Mus'ab ile Abdülmelik'in ana tarafından akrabalığı, yakınlığı vardı. Ve geçmiş günlerde dostlar ve kardeşler gibiydi.

Mus'ab'ı öldürmeyi istemedi. Ona aman vermek diledi. Askerine:

– Dönün. Diye emir verdi.

O gece hiç bir harekette bulunmayan Abdülmelik yine ertesi gün ata bindi. Mus'ab bin Zübeyr de katari bin Abdullah'a:

Bu gün askerinle savaş yerine sen var. dedi. Katari de:

– Cenkte hayır kalmadı. İşin neye vardığını görüyorsun. dedi. ve Hacc'da:

– Sen ileri var. diye emret. dedi. O da:

– Cenkte hayır kalmadı. Asker harab oldu. dedi.

Mus'ab:

– Allah rahmet eylesin İbrahim'e. Eğer İbrahim gibi bir kişi daha benim yanımda olsaydı, bu iş tamam olurdu. dedi.

Abdülmelikte Mus'ab tarafından hiç kimsenin savaş etmek için ileri çıkmadığını görünce anladı. Kendi kardeşi Muhammed bin Mervan'ı elçi gönderdi. Mus'ab'a:

– Sen bilirsin ki benimle seninle aramızda hem kavimlik ve hem de dostluk ve kardeşlik vardır. Biliyorum ki senin yanında kimse kalmamıştır. Ve senin askerinin arasında sana en doğru uyar, İbrahim bin Malik'ti. O da öldü. Senin şu beylerin ise benimle sözlü ve ahitlidir. Ve ben senin savaşta bulunmanı istemiyorum. Sana yar olan yalnız İbrahim bin Malik ve Amr idi. Mehlib de Ahvaz'dadır ve Eban da Basra'da bulunuyor. Ama İbni Hurr ve Abdullah bin Hazım Horasandadır. Senin yanında hiç adam yoktur. Kendini boş ve yok yere ölüme bırakma. Benden sana amandır, ve ne ki define olsun, mal olsun davar olsun, hatta şehirlerde neyin varsa yarısı yine senindir. Eğer, muhalefet edersen, muhalefet ile ortaklık olmaz. Amana gel. dedi.

Mus'ab da:

– Ben Yüce Allah'ın amanındayım. Senin amanın bana gerekmez. Eğer Hak Teala nusret verirse ne hoş, eğer şehadet nasip ederse, yine onun lütfunda ve hazretindedir. dedi.

Bu zaman Muhammed bin Mervan söz söylemenin faydasızlığını anladı. Geri döndü.

Amr İbni Muğıyre, Mus'ab'a:

Ey emir! Dedi. Abdülmelik sana bu askerinden daha öncedir. Ve Abdülmelik katında sen bu askerden daha güven içindesin. Ve bu askerden de kimseden sana vefa yoktur. Yapılacak iş, onun amanını kabul etmendir.

Mus'ab da:

– Ne Abdülmelikte vefa vardır, ne de sende. Ve ne de bütün Mervanoğullarında. Kendi amcasının oğlu Amr İbni Said'e mi ettiki bana ne vefa edecek. Ölmek, bu zamanda horlukla yaşamaktan yektir. Ben Muhtardan daha aşağı, daha eksik kişi değilim. O, görmedi mi ki ondokuz kişiyle köşkten çıktı, cenk etti. Sonunda öldü. Ama benimle 30.000 erim vardır. Ben Yüce Allah'a sığınırım. Kılıç elimde oldukça uğraşırım.

Mus'ab'ın İsa adında bir oğlu vardı. Ona:

– Ey oğul! dedi. Benim işim tamam oldu. Bari sen Mekke'ye amcanın yanına git. Ve Irak askerine benim ne yaptığımı bildir.

Oğlu isa:

– Ey baba! dedi. Bana niçin böyle eylersin ki Irak halkı beni ayıplayıp: "Oğlu olacaksın, babanı bırakıp gittin, ya biz neyliyelim?" diyeceklerdir. Bana bu ar ile yaşamak, sağ olmak gerekmez, dedi.

Babası Mus'ab:

– Madem ki dönüp gitmiyorsun, bari safların önüne çık. Çok cenk et, çok savaş yap. Ta ki senin işinden ben fariğ olayım. dedi. Oğlu İsa da safların önüne çıktı. Sıkı bir cenk yaptı. Sonunda onu öldürdüler. Bunu gören babası Mus'ab, ileriye vardı. Abdülmelik'in askerinin hepsi ona yüz tuttular. Üstüne ok yağmuru yağdırdılar. Sonra, İbni Kudame geldi, Mus'ab'a bir kılıç indirdi. Onu iki parçaya ayırdı. İbni Kudame, Abdülmelik tarafından Muhtar'ın amcasının oğlu idi. Mus'ab Muhtarı öldürdüğü vakit, Abdülmelik'in tarafına kaçmıştı. Abdülmelik kılıcıyla Mus'ab'ı ikiye ayırdı.

Sonra da Abdullah Tayyiban Mus'ab'ın başını kesti. Çünkü Mus'ab da onun kardeşini öldürmüştü.

Bu Abdullah, Basra'nın ulu kişilerindendi. Abdülmelik ona 1000 çil altın verdi. Fakat o almadı:

– Bana mal gerekmez. Kardeşimin kanını alırsam o bana yeter. dedi.

Sonra Abdülmelik buyurdu ki Mus'ab'la oğlunu toprağa gömün. Ve:

– Mus'ab, benim iyi dostumdu. Padişahlık davası olmasaydı yine dost kalırdık.Çünkü Padişahlık, kardeşi oğlu ve babayı tanımaz. dedi. Sonra askerini aldı. Kûfe'ye gitti. Bütün küfe halkı ona beyat ettiler. Sultan Sarayı, Hz. Sad bin Ebi Vakkas'ın köşküydü. Abdülmelik o sarayda konu halk da o köşkün önüne geldi. Saf tuttu. Ve:

– Bu köşkü kim yaptı? Şimdi. Oraya konu dediler. Abdülmelik,yürekten bir derin ah çekerek:

– Bu dünyanın izzeti ne hoştur. dedi. Ama eğer padişahlık baki kalsaydı. Lakin ne fayda ki, o kimseye vefa gösteremez. Bu gün var diye söylenen her şey yarın yoktur.

Sonra bana bir kaç bey okudu: Sonra, Abdülmelik Kûfe'de kırk gün durdu. Halid bin Abdullah'ı Basra'ya gönderdi. Ona:

– Basra Fars ve Ahvaz beyliğini verdi. Kendi kardeşi Bişr İbni Mervan'ı Kûfe'ye emir dikti. Bütün Irak'ı ona vererek, kendisi Şam'a gitti.

Kardeşi Mus'ab'ın akibeti Abdullah bin Zübeyr'e eriştiği zaman çok üzüldü. Sabreyledi. Ve halkı topladı. Çok güzel bir hutbe okudu. Ve kendi sabrını ve kardeşinin katledilişini halka bildirdi.

HACCAC BİN YUSUF'UN MEKKE'YE GİDİŞİ VE ABDULLAH BİN ZÜBEYR BİN AVVAM'IN ONUNLA SAVAŞI

Abdülmelik bir Mervan Şam'a dönünce askerini topladı:

– Zübeyr oğlunun cengine varınız. dedi. Fakat bu cenge Beylerden hiç kimse katılmadı. Ancak, Haccac bin Yusuf kalktı, geldi. Ve:

– Ey Emirül Mü'minin! dedi. Beni gönder ki ben dün gece düşümde, Zübeyr oğlunu tutup esir ettiğimi gördüm.

Abdülmelik:

– Sen yerinde otur. dedi. Sonra üç kez beylerine:

– Zübeyroğlu ile savaş yapacak kim var? Diye sordu. Hiç kimse:

– Ben varım. diye cevap vermedi. Yalnız Haccac ortaya çıktı:

– Ben varayım! dedi. Abdülmelik de Haccac'a 2000 kişi verdi. Onu Zübeyroğlu ile cenge yolladı. Haccac, aseriyle Mekke'nin yakını-

na geldi, Hz. Abdullah bin Zübeyr'de Meymun ovası denilen yerde onun karşısına çıktı. İki asker birlik savaşa tutuştu. Hz. Zübeyr oğlu Abdullah bozuldu. Haccac, Abdulmelik'e fetihname yazdı. Yine imdat diledi. Ve beylerden Haris ile Tarık'ı göndermesini diledi. Abdülmelik de onları ona gönderdi:

– O vakit Ramazan ayı idi, Mekke'li halkın üstüne darlık ve kıtlık düşmüştü. Bundan ötürü de Mekke dolaylarından kimse hiç bir şey götüremedi. Mekke'ye gelen her kervanı Haccac yağma eder vururdu. Ve Zilka'de ayında çok cenk oldu. Abdullah bin Zübeyr'in askerinden çok kişi kırılıp helak oldu. Kimisi Yemen'e kaçtılar. Kimisi de Medine'ye vardılar. Ve Haccac bin Yusuf, 8000 kişiyle Mekke'yi muhasara altına aldı. Ve gelen Zilhicce ayında Batıdan, Doğudan (Mağrıbdan ve Maşrıktan) hacca gelen halk Mekke'yi çevrelemiş durumda buldular. Bir kolaylığını bulamadıklarından ötürü hac farizesini da edemediler. haccın en büyük rüknü Arafatta Vakfe'ye durmaktır.(*) O sene Hz. Abdullah bin Zübeyr Arafat'a çıkmadı. Haccac:

– İmam benim! Gelin, size hac yaptırayım. dedi. Fakat kimse Haccac'ın sözüne iltifat göstermedi. Hac farizasını hiç kimse eda etmeden geri döndü. Ve Haccac bin Yusuf askerini Mekke'ye gönderdi. Her gün de savaşı eksik etmezdi. Hergün çok kişi kılıçtan geçirilirdi.

Haccac, Kabe evinin üstüne mancınık kurmuştu. Allahü Teala'ya taşlar atardı. Böylece Mekke'nin bir çok evlerini yaktı, yıktı. Viran eyledi.

* * *

Hz. Abdullah bin Zübeyr, yanında olan halkla her gün Mekke batısında çıkar, savaşta bulunurdu. Ve kendisi arapların ulu bahadır kişilerindendi. Birkaç kişi ile dört ay Mekke kapısında 8000 kişiyle savaş yaptı. Bir gündü Haccac mancınıkla Mekke'yi taşlarken bir taş Ka-be Evi'nin üzerine düştü. Hemen o saatte bulutları güneş kapladı. Dünya kapkaranlık oldu. Güneş tutuldu sanki. Hava karardı, yıldırım düştü. Ve bu yıldırımlar o mancınığı da onu atanları da yaktı. Haccac'ın adamları korktular. Mancınığı bırakıp geri dönmek istediler. Haccac-ı Bedbaht:

* ARAFAT: Mekke-i Mukerreme'nin Kuzey doğusunda altı saat uzaklığındadır. Vakfe, ayakta durmaktır. Haccın en büyük rüknüdür. (M.F.G.)

– Korkmayın. dedi. Bu Hicaz ülkesinin hali böyledir. Her zaman yıldırım ve şimşekler olur. Bu gün sizi yaktı. Yarın da başkalarını yak-sa gerektir.

Fakat, halk onun bu sözlerine inanmayıp geri dönmeye hazırlandılar. Fakat, Haccac kendi eliyle mancınığı atmaya başlamıştı. Her gün savaş yapardı. Hz. Abdullah bin Zübeyr katına kim varsa Haccac'ın amanına girer, Mekke'den dışarı çıkarlardı. Mekke'de son derecede kıtlık olmuş, halk açlıktan kırılmaya başlamıştı. Tamam 10.000 Mekke'li Haccac'dan aman dileyip dışarı çıkarlardı. Hz. Abdullah bin Zübeyr'in iki kardeşi vardı. Biri Habib, biri de Hamza idi. İkisi de Haccac'ın amanına girdi ve onun katına vardılar. Haccac da o zaman Abdullah bin Zübeyr'in yanında kimselerin kalmadığını anladı. Elçi gönderdi ve:

– Ey Abdullah! Kendini niçin yok yere helak etmekteisin? İşte, halk senden döndü, uzaklaştı. Ve çocukların bile seni bırakıp senden yüz döndürdüler. Sen de gel aman dile ki gönlün ne dilerse sana onu vereyim. dedirtti.

Hz. Abdullah bin Zübeyr bu teklifi kabul etmedi. Ve amana razı olmadı. Haccac da Hz. Abdullah bin Zübeyr'in, gönlünü ölüm yolu üzerine koyduğunu anladı, Mekke'nin beş kapısına adam gönderdi. Hz. Abdullah bin Zübeyr'in yanında beş kişi kalmıştı. Onların herbirini de bir kapıya koymuştu. Anacığı Zatün Nitakayn Hz. Esmâ idi ki Hz. Ebu Bekir'in kızıydı. O, akıllı ve ibadeti sever bir kadındı. Abdullah onun yanına vardı. Çünkü, oğul anasına danışmayınca hiç bir iş yapmazdı. Hz. Abdullah ona:

– Ey Anam! dedi. Bütün halk benden uzaktlaştılar. Ve Irak halkı benimle yaptığı işi Hz. Hüseyin'le de yapmışlardı ve Hz. Hüseyin'in Ehli Beyti (Ev halkı) ona uyarak cenkten dönmediler. Onun önünde şehid oldular. İşte, benim iki oğlum da düşman tarafına geçtiler. Ve Haccac, bana:

– Gel, diyor, bu cihanda ne dilediğin varsa sana vereyim. Sen ne dersin ey Hatun? Kabul edip onun katına mı varayım? Yoksa varmayayım mı?

O zaman Hz. Esmâ:

– Ey oğul! dedi. Sen kendi halini daha iyi bilirsin ki hak üzerineydin. Ve insanları Hak yoluna çağırırdın. Yine de hak üzerine ol. Kendi hakkını kimseye verme. Şهادeti tercih et ve İslamın yükselmesine çalış, Cennet'i bul.

Hiz. Abdullah da, anasının başını öpüp:

– Ey anacağım! dedi. Benim gönlüm de bu yoldadır. Sana şimdi veda etmeye geldim. Yüce Allah biliyor ki ben hak üzerineyim. Ben-den hiçbir zaman batıl birşey meydana gelmedi. Ve hiç bir kişiye zulmeylemedim. Daima da Hak Teala'nın rızasını dilerim. Hiz. Abdullah sonra şu duada bulundu:

– Ya İlahi! Sen bilirsin ki ben kendimi öğmüyorum. Ama anama taziyet veriyorum.

Hiz. Esmâ da:

– Ey oğul! Bana baş sağlığı dilemek gerekmez. İnşaaallah ben senin ardınca tez gelirim. Ve eğer sağ kalırsam sabrederim. Dedi. O da Allah Teala'ya dua ederek şöyle dedi:

– Ya İlahel Alemin! Sen bilirsin ki bu benim oğlum ömrünün çoğunu oruç tutmakla geçirdi. Gecelerini de namaz kılmakla tamamladı. Sen rahmetinle onun oruçlarını ve namazlarını zayi eyleme.

* * *

Ve Sonra Hiz. Abdullah bin Zübeyr anacığı Esmâ Hatun ile vedalaşıp evden çıktı. O gece Mekke'de kalan yaranı ile Mescid-i Haram'da ibadetle vakit geçirdi. Ertesi günü ki Resul (s.a.v.)'in hicretinin yetmiş üçüncü yılının cemaziyel evvel ayının on üçüncü salı günüydü, sabah namazını kıldı, cenge yürüdü. Mescid-i Haram'ın beş kapısını da asker tutmuştu. Her kapıyı açarak, ileri saldırdı Çok kişiyi öldürdü. Geri döndü. Bir başka kapıya vardı. Orada da o yaptığı işleri yaptı. Artık gün ısınmıştı. Yerinde durdu ve:

– Eğer benimle savaş yapacak bir kişi olsaydı, ne kadar bahadır olsa da ben ona yeterdim. Ama onlar sonu gelmeyen bir halktır." dedi.

Yine hamle ettiği, halkı önüne kattığı bir sırada, safâ dağına varmıştı ki Safâ dağının yukarisından ona bir taş attılar. Taş onun mübarek yüzüne dokundu. Burnu parçalandı. Ve ayağı kırılıp düştü. Düşer-

ken asker hemen başına toplandı. Kendisini parça parça ettiler. Başını da kestiler. Darağacına astılar.

* * *

Haccac şimdi Mekke'ye girmişti. Abdülmelik bin Mervan adına halkın beyatını aldı. Ve Tarık'ı Medineye gönderdi. Kendisi Mekke'nin emirliğine oturdu. Abdülmelik'ten menşur geldi. Yemen beyliğinden ne kadar yer varsa ona verdi. Ve Halid bin Abdül'l-Gaza'yı Basra'dan azletti. Basra'yı ve Kûfe'yi Bişr bin Mervan'a verdi.

* * *

Vaktaki Hicret'in yetmiş dördüncü yılı oldu. Haccac, yine önceki şekli gibi yaptı. Çünkü onu, Abdullah bin Zübeyr yıkmış, öncekinden büyük yapmıştı. Yine bu yetmiş dört yılın içinde Abdülmelik Medine'yi de Haccac'a verdi. Haccac, Medine'ye geldi. Orada ne kadar Peygamber'in sahabesi varsa, o bahtsız kişi, onlarla alay etti ve onları hor tuttu:

– Siz niçin Hz. Osman'a yardım etmediniz ki onu şehit ettiler. dedi. Sahabeden her kim onun yanına gitse o kişiyi ayak üstü tutar, ona:

– Oturun, demezdi. Üç ay Medine'de kaldı. Ashabdan çok kişiyi şehit etti. Sonra yine Mekke'ye geldi. Oraya varınca oturacak ve do-layların halini öğrenecekti.

DAR-I BADİ'DE SALİH BİN MERHİN HURUCU VE MUHAMMED BİN MERVAN İLE CİHADI

Bu yetmişdört hicret yılında, Musulda bulunan Hariciler Irak'a vardılar. Cezire sınırında bir şehre geldiler ki adı Dar-ı Badi idi. Orada bilgin bir kişi vardı. Ona Salih bin Merh derlerdi. Gerek amelde, gerek fıkhıta ergin bir kişiydi. İbadete, zühte ve dindarlığa son derecede düş-kündü. Hz. Abdullah bin Mes'ud'un öğrencisiydi.(*). Siz, Mes'ud oğlu-

* Abdullah bin Mes'ud (r.a.) Resul sahabelerinin en ileri gelenlerindendi. Her gün Peygamberimiz (s.a.v.)'in mübarek yüzünü görmek ve huzurunda bulunma şerefi ile öğünürlerdi. Ashab içinde fakıhların en fakıhı idi. İlk islam olanların altıncısıdır. İki kez ilk müslümanlar arasında Habeşistan'a gitmiştir. Ve Bedir savaşında da bulunmuştur. Peygamberimiz kendisini o kadar şeref bağışlamıştı ki birçok işte yüce Peygamberimiz (s.a.v.) efendimizin meş-veret şerefini kazanmıştı. Cömertlikte, temizlikte Resul (s.a.v.) in sünnetine uyardı. Hz. Ömer (r.a.)'ın halifelğinde Kûfe'de kadı olmuştu. Hz. Osman (r.a.)'ın hilafeti zamanında

nun vücudca zayıf olduğuna bakmayın, yarın ahirette tartıda hepinizden ağır gelecektir.

Kamil insan gerek medh, gerek zem edilişte eşit olandır. Hayır eken, büyük ürün elde eder, kötülük eken pişmanlık biçer.

* * *

Kendisinin kız çocukları fazlaydı. Halife Osman (r.a.) ona:

– Kızlarınıza ne bırakıyorsunuz? Diye sordu onların geçimleri çünkü çok dar. O da:

Müslümanın helalden olan fakirlik hali, haramdan gelen zenginlikten hayırlı olmalıdır.

– Ben onlara vakıa suresini öğrettim. Çünkü ben Resul (s.a.v.) den işittim ki:

– Her kim geceleri akşamdan sonra, vakia suresini okursa yoksulluk ve fakirliğe uğramaz."

Cevabını vermiştir.

Abdullah bin Mes'ud hazretleri sabahleyin seher kuşları öttüğü vakitte şu duayı okurdu.

Ey Allah'ım! Beni çağırdın. Davetine uydu. Bana emrettin. Ben de yüce buyruğuna boyun eğdim. Bu minnet vaktidir. Ey acıyanların acıyanı. Beni bağışla, mağfıret et!

Muhammed bin Mervan, Musul'da Abdülmelik tarafından emir idi. Onun zulümlerini dine aykırı hareketlerini görürdü. Yüreği ezilir, halka çok acırdı. Haccac bin Yusuf'un Sahabeye ve Müslümanlara yaptığı zulümleri işitir, çok üzülürdü. Kendi mezhebinde:

– Bunlarla cihad yapmak ibadetin en faziletlesidir fetvasını buldu. Hemen her tarafa adamlar gönderip, Ashabını halkı, bu zalimlerle gaza etmeleri için halkı beyate çağırdı. olay hicretin altmışaltıncı yılında geçiyordu. Ashabı Safer ayının ortasında huruç etmek için vade kıldı-

Medine-i Münevvere'de, altmış yaşında iken beka diyarına göçtü. Çok vakit, Peygamberimiz (s.a.v.)'in hizmetinde bulunmuş ve cihanı değen iltifatlarına nail olmuştur. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) Hazretleri Allah'ın Resulünün yakınlarındandı. Mübarek vücudu çok zayıf, kol ve bacakları ince imiş. Resulü Ekrem (s.a.v.) bir gün ashaba şu hitapta bulunmuştur:

lar. Onunla birlikte onun şakirtlerinden de birisi vardı. Ona, Şeyb bin Yezid bin Nuaym derlerdi. Onu Medayin şehrine, halkı bey'ate çağır-sın diye gönderdi. Her şehirden bir bölük halk geldi ve dar-ı badi şeh-rinde Salih'in katına geldiler.

Salih, şehirden çıktı. Yüz on kişinin toplandığını gördü ve:

– Bize bu kadar yeter. Dedi ve Şu ayeti Kerimeyi okudu.

"Az oldukları halde, Allah'ın izni ile kendilerinden çok üstün olan kuvvetleri yenen topluluklar vardır. Allah sabredenlerle bir-liktedir." (Bakara: 249)

Salih'in askerinin hepsi yaya idi Salih onlara:

– Muhammed bin Mervan'ın bu çayırdaki atları vardır. İşte o gani-met bunlardır. Siz o atları getirin, binin. dedi. Onlar da atları getirdiler ve onlara bindiler.

O zaman Muhammed bin Mervan'a:

– Şöyle bir topluluk huruç etti. Dediler. O, bu işe ilgi duymadı:

– O kadar kişiden ne gelir? dedi. Sonrada Addî adındaki bir kişi ile 1000 kişilik kuvvet gönderdi. Salih'te kendi askerini hazırlayıp ge-celeyin onlara bir baskın yaptı. O askeri topluluğu bozdu. Onların ço-ğu yayan olarak kaçtı. Ve kimileri de kırıldı... O zaman Muhammed bin Mervan'a, olayı haber verdiler. İki kişi gönderdi ki Biri Halid-i Es-lemi, ötekisi de Haris bin Rebia idi. Onlar da 1500 kişi ile vardılar. Fa-kat, Salih o yerden gitmiş ve Cezire ilinde bir şehre varmıştı ki adı Emrak idi. İki taraf Cezire'ye varıp harbe tutuştular. Gece olunca ko-nakladılar. Muhammed'in askerinden yetmiş kişi, Salih'in askerinden de otuz kişi ölmüştü. O Salih o zaman:

– Bizim askerimiz azdır. Yapılacak iş şudur: Buradan varalım, Irak yurduna girelim. Belki Allah Teala bize orada nusret verir, dedi. Geceleyin kaçış yaptılar. Ve Cezire sınırından Musul'a geldiler. Hac-cac, onların haberini itişince Haris bin Amrel-Hemedani'yi üçbin ki-şiyle gönderdi. Salih'in yanında doksan kişi vardı. Duramadı, oradan kalktı. Hanıkayn şehrine geldi Haris de onun ardından yürüdü. Salih, Şah adındaki bir köyde konaklamıştı. Haris bin Amr el-Hemedani, as-keri ile köyün çevresini sardı. Salih ve adamları, askerin geldiğini gö-rünce kaçmak dilediler. Haris'in askerleri üstün gelerek Salih'i yirmi

kişisi ile birlikte yakaladılar. Şebib ise yetmiş kişi ile kaçtı. O yetmiş kişi Şebib'i emir diktiler. Orada bir hisar vardı. O da yetmiş kişi ile o hisara girdi. İkinci günü Haris bin Amr el-Hemedani, askerini alıp geldi. O hisarı kuşatıp orada kondu.

* * *

Gece olmuştu. Haris:

– Hisarın kapısına çok odun getirin. dedi. Sonra Hisarın içindekiler kaçmasın diyerek odunlar ateşe verildi. Gecenin yarısı geçmişti ki ateş yandı, odunlar kül oldu. Şebib emir verdi. Hisarın içinde ne kadar keçe varsa getirdiler. Keçeler su ile ıslatıldı. Keçeleri ateşin üzerine örttüler. Onların üstünden geçtiler.

Haris bin Amrül Hemedani ise askeriyle uykuya dalmıştı. Şebib emir buyurdu, onlara bir gece baskını yapıldı. Çok adamları öldürüldü. Haris de yaralanmıştı. Askeri bozguna uğradı ve kaçmaya başladı. Şebib, onların malını ve davarını kendi askerine paylaştırdı. Sonra vardı. Musul sınırına girdi ve uğraştı, ikiyüz kişi topladı.

* * *

Haccac, bunların halinden haber alınca beşbin kişiyle Süfyan bin Galib'i onlarla cenge yolladı. Şebib de kaçarak azerbaycan yönüne geçti. Uğradığı yerleride yağma ederdi. Süfyan bin Galib de onun ardına düştü. Şebib'in yanında ikiyüz kişi vardı. Hepsisi de bahadır kişilerdi. Birgün içinde bir memleketten diğer bir memlekete varırlardı. Süfyanın ise askeri çok olduğundan onun ardından yetişemezdi. Şebib de nereye varsa, oradan mal ve haraç alırdı. Böylece Irak'ın çok haracını aldı. Ve her vali ki Haccac için mal devşirip yola girince, Şebib hemen yetişir, o malı ele geçirirdi. Adamları da öldürürdü. Süfyan ise onu arayıp gezerdi. Ta Hakan'da onları bir pınar başında konaklarken buldu. Askeri yanına erişince Şebib durdu. Askerini iki parçaya ayırdı. Yüz kişi bir dağın üstünde gizlendi.

Ve kendisi de yüz kişi ile karşı çıkıp saf bağladı. Sonra saldırıya geçti. Kılıç salladı. O yüz kişi ki pusuya yattmıştı, askerin ardından onlarda ortaya çıktılar. Kılıçlarını çekip öyle bir savaş yaptılar ki. Süfyan perişan olup, askerini kırdılar.

* * *

Bu haber Haccac'a duyuruldu. Sevre bin Ebu Bu heyre el-Temi-mi'yi 3.000 bahadır kişiyle oraya gönderdi. Sevre geldi. şebib'in Nehrevan'da konakladığını haber aldı. Üçyüz kişiyle oraya harekete geçti. Nehrevan'a erişti. Orada şebib'i buldu. İki taraf cenge tutuştu. şebib de onlara saldırdı, bunları bozdu. Arkalarına düşerek ordu topluluğuna kadar geri sürdü. Asker de onları görünce bozğuna uğradılar. Ve şebib onları da dağıtıp takımlarını yağmaladı. Sevre de kaçarak Medayin'e sığındı. şebib de onun ardına düştü. Medayin şehrini muhasara etti. Her kimi buldu ise öldürdü. Oradan Sevad hududuna vardı. Orada oturdu.

Bu haber Haccac'a varınca:

– Sevre'ye lanet olsun ki baskın onun neyine gerekti. Bir askerin Bey'i askerinden ayrılırsa onun işi basılmaktır. dedi. Sonra da yine tedbir aldı. Askerinin bahadırlarından Harek adlı bir kişiyi 4.000 kişiyle şebib'in üzerine gönderdi. Hepsine kılıç salladılar. Said de askerinin önüne geçti.

– Ey Müslümanlar! Dönün. diye bağırdı. Sonra da şebib erişti. Sad İbni Hade de bir kılıç savurdu. Onu öldürdü. ve Harek de yaralandı. Medayin'e haber verdi. şebib ise, hala Nehrevan'da durmaktaydı. Bütün haraçları alırdı. Bütün yollarda Haccac üzerine kapandı.

Haccac akça bulmak ve askerine vermek için Kûfe'den Basra'ya gittiğini haber aldı. Nehrevan'dan ayrılıp Kûfe'ye doğruldu. Urve ki Haccac'ın naibiydi, onun bundan haberi oldu. Bu hareketi Haccac'a bildirdi.

HACCAC BİN YUSUF'UN HALİFE ABDÜL MELİK'TEN şEBİB İLE SAVAş YAPMAK İÇİN ASKER DİLEMESİ

Haccac Basra'ya girdiğinin ertesi günü, şebib de Kûfe yolunu tuttu. Haccac'a Urve den:

– şebib Kûfe'ye geliyor. Diye mektup geldi. Haccac, ikinci vakti Basra'dan Kûfe'ye geldi. şehre girdi. Akşamda olunca şebib de Kûfe kapısına dayandı, namaz kıldı ve Haccac'ın şehre girdiğini haber aldı ve:

– Bu gece şehre girmeyince geri dönmeyim. Diye and içti. Ve şehrin kapısına gelip dayandı. Bu haberi Haccac'a bildirdiler. O da emir,

verdi sarayının kapısını sıkıca kapattı. Vakta ki gece bastı. Şebib de askeriyle şehre akına geçti, sarayın kapısına vardı. Kapının bağlandığını gördü. Demir bir kapıydı. Şebib ilendeki topuzu kapıya öyle bir salladı, vurdu ki kapının her yeri sarsıldı ve Demir sesi gökleri tuttu. Topuzun değdiği yerler kapıda nişan bıraktı. O nişanlar hala da durur. Oradan mescide geldi. Dört kişinin orada namaz kıldığını gördü. Onların dördünü de öldürdü. Sonra askerin emiri olan Haşeb İbni Yezid'in kapısına geldi. Onunda kapısı kapalıydı. Kapının önünde bir kul vardı. Onu öldürdü. Sonra Kûfe'den çıktı, gitti. Kaka adında bir kişi çıktı. Bu kişi, Kûfe'nin ulularındandı. Köyden gelmekteydi. Karşıda atlıları görürnce Askeri emir sanarak ilerledi.

Esselamü Aleyke ey emir. dedi.

– Şebib de:

– Onu öldürün. diye emir verdi. Ve bu kişiyi öldürdüler.

İkinci gün Haccac, Abdülmelik'e yazı yazıp:

– Allah Teala Irak halkından nusreti kaldırırdı Artık Şam'dan asker gönder ki bende Şebible cenk edeyim. dedi.

Kûfe askeri bu mektuptan haber alınca toplanıp:

– Bu mektup, Abdülmelik'e varırsa, bizim yüzümüzün suyu kalmaz. Ve ulufemizi keser. Şamdan asker gelip Şebib'i tutarlarsa bizim yüzümüze bakmazlar. Diyerek Haccac'ın katına gittiler:

– Ey Emir! Dediler. Biz Şebib ile cenk edeceğiz. Bize Şam askeri gerekmez. Bize destur ver ki gidelim ikiyüz kişi vardır.

Haccac da:

– Bu sözü onun söylemesi gerek. dedi. Şimdi ki halde ben, asker gelmesi için, Halife'ye mektup yazdım, askerin gelmesini istedim. Ben mektubumu geri döndüremem. dedi.

Bunun üzerine Kûfeli askerler, hamiyetlerinden ötürü, toplanıp Muhammed bin Eş'as'ı kendilerine emir seçtiler. Ve Irak Sevad'ında olan 10.000 kişi onların yanında toplandılar. Kûfe'de divanda olan dörtbin kişi de ayrıca iltihak ettiler. Toplanıp Şimdiki Bağdat şehrinde toplandılar. Şebib de Medayin'de idi. Bu haberleri alınca bin kişiyle geldi. Bütün Irak askerine karşı durdu.

Hemen o gece kendisini bu kadar kalabalık olan binlerce Irak askerinin üzerine yürüdü. Kılıç salladı. Ve İtab ki Askerin beyi idi, askeri teşvik ederek haykırırdı:

– Korkmayın. Düşman az kişidir. Siz çoksunuz. Dedi. Halk karar tuttular. Şebib erişerek komutan İtab'a bir kılıç vurdu, onu öldürdü. Ta.. Sabaha kadar da Şebib, onlardan, çok adam öldürdü. Vakta ki sabah oldu, sağ kalan kişiler, Şebib'e bey'atte bulundular. Kaçanlar da yine Kûfe'ye vardılar. Bundan sonra Kûfe'ye altıbin kişi geldi.

ŞEBİB'İN HACCAC BİN YUSUFLA CENGİ

Ama, Şebib:

– İmdat geldi. diye haber alınca Şebib yine yüzünü Kûfe'ye tuttu ve Kûfe yakınında Hamam-ı A'yün (Hamam pınarları) denilen yere geldi. Haccac'a bu geliş haberi verildi. O da Haris bin Muaviye Sakai'yi bin kişiyle gönderdi. Şebib de Harisle cenk ederek onu öldürdü. Askerini bozdu. Bu haber Haccac'a gelince ikinci gün azatlı kullarını Kûfe ehli sokaklarının başlarını tutsunlar diye gönderdi. Haccac, kendi kulu olan Ebu Verd'i bir toplulukla Şebib'in savaşına gönderdi. Bunların atları süslü, kendileri zırh takınmışlardı. Ebu Verde'ye saygı göstermekteydiler. Şebib onu Haccac sandı. Saldırıya geçti ve onu öldürdü. Ve askerine:

– Eğer bu Haccac ise, sizi ondan kurtardım. Dedi. Ama Haccac yine Zam'an adındaki bir kulunu bir bölük askerle ileri gönderdi. Şebib onu da öldürdü. O zaman Haccac kendisi ortaya yürüdü. Şebib de Hamam Pınarlarından çıkarak Sayiha mescidine geldi. O gün Şebib'in yanında altıyüz kişi vardı. Askerini üç bölüğe ayırdı. Bir bölüğünün üstüne Süveyd bin Selim'i emir eyledi. Bir bölüğünün üzerine de Mühlik bin Vail'i emir kıldı. Bir bölüğün başında da dendisi durdu. Süveyd'e:

– Hamle et, saldır. diye emir verdi. O da bölüğü ile saldırıp cenge başladı. Çok kanlı bir savaş oldu. Haccac'ın askerleri kaçmak isterlerdi. Ama Haccac, onlara gayret etmelerini buyururdu. Onlarda gayreti artırırlardı. Süveyd geri döndü. İkinci bölüğü ile Mühlik bin Vail ilerledi. Büyük bir savaş oldu. Çekilen Süveyd Şebib'in askerinin sabrını gördü. Şebib'e:

– Ey emir! Sen kendi askerinle saldır. Belki bunları bozup Haccac'a erişirsin. Bizde burdan o yana savaşalım. dedi. Haccac da Urve

bin Mugiyre'yi üç yüz şam atlısı ile kendi katında, ardından kimse gelmesin, diye tutmuştu. Cenk çok şiddetli oldu. Şam askeri Şebib'i yerinden oynattılar. Dostan-ı Zaide denilen bir yere vardı. Oraya kadar sürdüler. Vakta ki Şebib oraya erişti. Kendi yoldaşlarına:

– Ey Allah'ın velileri!inin atlardan yere. diye bağırdı. Kendisi de attan indi. Bir bölük asker de attan indiler. Bir bölüğü de Süveyd bin Selim ile at üstünde durdular.

Haccac da , şimdi Mescid-i Sabiha dedikleri yeri ele geçirmişti.

– Bu birinci zaferdir. dedi. O zaman, Halid bin İtab, Haccac'a:

– Bana destur ver ki bildiğim işi işleyeyim. Çünkü sen bilirsin ben sana ve emirül müminin'e iyilik dileyiciyim. dedi. Haccac:

– Bildiğini işle. dedi.

İtab oğlu Halid de bir bölük Kûfe askeriyle vardı. Şebib'in ardına düştü. Kılıç salladı. Büyük bir savaş yaptı. Şebib'in kardeşi olan Muzaad bin Yezid'i öldürdü. Ayrıca Şebib'in hatunu Gazale'yi de öldürdü. Bu haber Haccac'a bildirilince sevindi, tekbir getirdi. Şebib bu ölümlerden haber alınca ata bindi. Yaranı da yaya olmuşlardı, onlar da ata binip kaçtılar.

Rivayet edilir ki, Şebib Kûfe'ye girdiği gece karısı Gazale, Kûfe mescidinde iki rekat namaz kılsın diye ant içmişti. İlk rekatta Bakara suresi, ikinci rekatta da Ali İmran suresini okuyacaktı. Namaza durdu, o sureleri okudu.

Kocası Şebib kaçtığı zaman, Haccac, onun ardından Habib bin Abdurrahman bin Hakem-i üçbin kişi ile gönderdi. Habib de Enbar'a kondu. Haccac, kendi valilerine haber gönderip:

– Şebib'in yaranından gördüğünüze, söyleyin bize gelirse gelsin. Onun malı da başı da güvendedir. Hem de gelsin ata ve nimet alsın. Deyin. Diye emir yolladı. Bir blük halk Şebib'den ayrıлып döndüler. Şebib de Abdurrahman bin el-Hakem'in askerinin çevresinde dolaşıp gece baskını yapmak için fırsat kollardı. Ama, Şam askerleri de atlarının üstünde hazır durmakta idiler. Şebib hiçbir başarıya eremedi. Ahvaz'a vardı. Oradan Kirman'a vardı. Sonra yine Kûfe'ye doğru yüz tutunca, Bunu Haccac haber aldı? Süfyan bin el-Ezd'i çağırdı. Onun yanına asker verdi. Ve:

– Şebib'e var. Emrini verdi. Ve ayrıca Hakem bin Ebu Eslem'e de mektup yazdı. Ki O Basra'nın emiri ve Haccac'ın da güveyisi idi. Bir bahadır kişiydi. Ona:

– Basra halkından iş gören bahadır dört bin kişiyi şebib ile cenk yapmak için Süfyan'a ver. dedi. O da bir bahadır kişiyle dörtbin kişi yolladı. Ama, onlar Süfyana erişmeden, Süfyan Şebib ile birlik olmuştu.

Şebib de kendi askerini üç bölüğe ayırdı. Bir bölüğünün başına Bağrs el-Hakem'i bir bölüğün başına da Süveyd'i koydu. Kendisi de bir bölük de durdu. Ve Süfyan'ın üstüne saldırdı. Kanlı bir cenk oldu. İki taraftan da çok adam öldü.

Gece olup da karanlık basınca, Şebib adamlarına:

– Köprüyü geçin. Köprünün öteki yönünde konaklayın. Taa sabah olunca yine bu tarafa geçip cenk edelim. dedi. Askeri de köprünün üstünden geçerdı. ve kendisi durur, onları beklerdi. Vakta ki çok askeri geçti, o da köprüyü geçmek diledi. Bir aygıra binmişti. Köprünün üstüne geldiği zaman aygırın önünde bir er bir kısrığa binmiş gidiyordu. Şebibi'in altındaki aygır hemen o kısrığın üzerine sıçradı. Kısrak eğilince aygırın ayağı köprüden aşağı kayıp hayvan yüzü üstüne yıkıldı. Şebib de o anda Zab Irmağına düştü.

"Allah'ın takdir ettiği iş, elbette, yerine gelse gerektir! " (Enfal: 42) dedi batıp su üstüne çıkınca

"Bu her şeye galip olan, herşeyi bilen Allah'ın takdiridir." (Yasin: 38)

dedi. Sonra dalgalarda boğulup gitti. Şebib'in askerleri, bunu haber alınca, kaçarak dağıldılar. Süfyan bin Ezed, bunu haber alınca emretti. Şebib'in cesedini sudan çıkardılar. Başını kestiler ve Haccac'a yolladılar.

Kitap yazarı der ki, Şebib'in anasına:

– Oğlunu öldürdüler. deyince inanmadı, sonra:

– Suda boğuldu. dediler. O vakit, inandı ve:

– Ben onu doğurduğum zaman, rüyamda, benden bir parça ateş çıkmıştı. Ondandır ki ateşi sudan başka bir şey söndürmez dedi.

– Şebib'in babası Yezid bin Nuaymdır, Süleyman bin Rebiatül Bahili'nin askerindendi ve Emirül Mü'minin Hz. Osman (r.a.) ın zamanında Bizans'a gazaya gitmişti. Oradan dönünce çok ganimetle gelindi. Esirler paylaşıyordu. Bu yezid bin Nuaym kadın esirlerin içinde gayet güzel bir kadın gördü. Onu satın aldı. Bu olay hicretin yirmi beşinci yılında vuku bulmuştu. Bu Cariye Yezid'den yüklü kaldı. Ve bir kurban bayramı gününde Şebib'i dünyaya getirdi. O zaman anası:

– Rüyam'da benden bir ateş çıktı. Gök yüzüne havalanarak gitti. Bütün dört yöne dağıldı. Yine indi, bir suya düştü. Ben ise bu rüyamı şu yolda yorumladım ki doğuracağım oğlan olacak, çok kan dökecektir. Ve yapacağı iş ulu olacktır.

Her yeri onun sesi dolduracaktır. Hem de öyle oldu ki bunca havaric Haccac'ın üstüne huruç eylediler, bundan üstün bahadır yoktu. Haccac bin Yusuf, ondan gördüğü zahmeti kimseden görmedi. dedi.

* * *

Şebib'in öldüğü hicret yılı, Resulullah (s.a.v.)in hicretinin yetmiş yedinci yılındaydı. Kimileri de yetmiş altıncı yılında olduğunu rivayet ederler. Hem, bu yetmiş yedinci.

Hicret yılında, Matrik bin Mugiyre İbni Şu'be, Medayin Şehrinde Haccac tarafından getirilmiş Bey'di. Haccac'a isyan edip Abdülmelik bin Mervan'ın bey'atını tanımadı. Hemedan'a ve Kuhistan'a vardı, oralarını zaptetti. Haccac, Berab in Kabisa'yı onunla cenge gönderdi Matrik, Rey bölgesinde bir köye kondu, Haccac, reva şehrinin Beyi adıyy bin Ziyad'a mektup gönderdi. Ona:

– Askerinle Bera'nın yanına gel. ikiniz birlikte Matrik'la savaşa tutuşun. Adıyyi iki askere de bey yaptı. O zaman ikisi de birlikte vardılar, Matrik ile savaş yaptılar.

Onun askerini bozdular. Ve Amr ibni Hubeyre Matrik'ı öldürdü. Başını kesti. Adıyy'ye getirdi. O da kesik başı Yusuf oğlu Haccac'a gönderdi.

* * *

KATARİ BİN FECAE VE MUHALEB İLE OLAN SAVAŞI VE KATARİ'NİN O ZAMAN ÖLDÜRÜLMESİ

Bu hikaye şöyledir. Haccac bin Yusuf, Kûfe'de hutbe okuyup halka:

– Mühelleb'in katında toplanınız. diye emretti.

Ta ki Müheleb bunlara baş olacak, haricilerden Ezer'ka taifesiyle cenk edeceklerdi.

Mühellib'in katında toplanan halk, bu hüküm gereğince amel kıldılar, Mühellib ile birlikte Nişabur'a gittiler. Ve orada Katri adında bir melik vardı. Onunla savaşa başladılar. Orada, bir yıl kadar kaldılar. Bundan sonra Haccac, İtab bin Varakayı mühellib'in askerinden kendisinin katına getirmişti. Kirman şehrini hariciler tutmuştu. Fas şehri de Mühellib'in elindeydi. Haricilerden dolayı, Fars'tan Kirman'a kadar yol tutulmuş bulunuyordu. Kirmandan Fars'a kimse gidemiyordu.

Mühellib, Nişabur'dan geçti. Kirman topraklarına vardı. Askeri haricilerle cenk yaptı. Bütün Fars'ı ele geçirdi. Haccac o diyarlara haraclarını toplamak için naipler gönderdi. Bu haber Mervan'a erişince hemen Haccac'a mektup yazdı, gönderdi. O mektupda şu emirleri verdi:

– Fars haracından el çek. Onun hepsini Mühelib'e ve onun askerine ver. Bu mektupda her ne yazılmışsa hepsini yerine getir. Sen darab-ı Kird'ed ve Astahar'da kal."

* * *

Bu mektup Haccac'a vardığında o da gelen emir gereğince harekette bulundu. Mühellib de kendi tarafından o şehirlere kahyalar, naibler gönderdi. Kendisi de yine Azarıkla ile cenk etti. Haccac onun için:

– Yavaşlık gösteriyor. diye suçlamada bulundu. Bera bin Kubeys ile name (Mektup) gönderip:

– Eğer, bu kadar zamandır Havaric'i bozguna uğratsaydın şimdiye dek onları bozardın. Senin yaptıklarından anlıyorum ki, onlardan çok mal alıp kuvvetlenmelerini istersin. Şimdi oraya Bera bir Kubeysa'yı bu işin üzerinde durması için gönderiyorum. Artık elinden geleni ek-

siltme. Bu maslahatı yerine getir. Olmaya ki özür ve bahanede bulunasın. Yoksa ne görürsen bende görürsün dedi.

Mühellib, bu mektubu okuyunca kızdı, Muhalleb'in on oğlu vardı. Öyle bahadır kişilerdi ki her biri bir sancak ere karşı dururlardı. Bunlardan:

Birincisi: **Müsiyre,**

İkincisi: **Yezid**

Üçüncüsü: **Kubeysa,**

Dördüncüsü: **Mudrik,**

Beşincisi: **Mufaddal,**

Altıncısı: **Muhammed,**

Yedincisi: **Hammad,**

Sekizinci: **Abdülmelik,**

Dokuzuncusu: **Mervan**

Onuncusu: **Habib'ti.**

Mühellib, bunlara emir verdi. Cübbelerini giyip askerlerini saf ettiler. Mühellib, Bera bin Kubeysa'yı bir tepeye çıkardı. Öyle ki, oradan iki taraf askerinin de cengi görülebiliyordu. Mühellib'in askeri, alay alay meydana girdi. Düşman askerleriyle savaşa tutuştu. Sabahtan akşama kadar çarpıştılar. Öyle şiddetli bir cenk ettiler ki, Bera bin Kubeysa beğendi. Ve:

– Aferin sana. dedi. Bunlar gibi asker görmedim. Allah Teala fırsat ve nusret versin. dedi.

Ve yine Bera bin Kubeysa, Mühellib'e:

– Vallahi, ben senin çocukların gibi bahadır görmemişim. Senin kavmin gibi savaş adayı görmemişim. Ama sen bu işte mazursun. Çünkü karşıdaki düşmanın sonsuz ve sayısızdır. dedi.

O zaman mühellib, Bera bin Kubeysa'ya hil'at giydirdi. 10.000 dirhem de akçe verdi. Sonra da Haccac bin Yusuf'a mektup yazdı:

– Mektubunuzu okudum. O hariciler hakkında ki suçlamanızı öğrendim, anladım ki; Emirim bana bu taifeyle savaş edeyim diye emir

buyurmuştur. Kendisinin elçisini kendime tanık tutarım ki bende o buyruğa uydum. Çok cenk yaptım. Şimdi, eğer kendi maslahat görürse ki Bera bin Kubayşa onun elçisidir. Varır ona haber verir ve eğer ben bu taifeye gücüm yetmez de ortadan kaldıramazsam, müslümanlara hiyanetlik etmiş olurum. Ve Emirül Müminine de itaatsizlikte bulunmuş olurum. Allah korusun ki bunca ihaneti arzu edeyim. Ben tamahkarlığı kendi üstüme almam." dedi..

Böylece Mühellib 18 ay o yerde kaldı. Hiç dinlenmedi. Her zaman cenk yaptı. Sonunda düşman askeri arasına aykırılık düştü. Bu aykırılık şundan ötürüydü ki Katari'nin adamlarından birisi, haricilerden bir kişiyi öldürmüş, haricilerin hepsi de toplanıp Katari'nin katına gelmişlerdi. Bunlar o hariciyi öldüren kisas dilediler. Katari, bu işi reva görmedi, onlar da bıktılar. Ondan yüzlerini döndürdüler. Abdürrab adında bir bey vardı. onun katına vardılar.

Onu kendilerine başbuş kıldılar. Katari ile az adam kaldı. Bundan dolayı, aykırılık belirdi. Ondan sonra birbirleri ile zaman zaman harb ederlerdi. Ve birbirlerine söverlerdi. Ve kimi de döğüşürlerdi. Muhellib, hemen mektup yazarak bu hali Haccac'a bildirdi ve

Allah Teala o taifenin ortasına öyle bir muhalefet saldı ki o taife Katariyi başbuğluktan indirdiler, ondan ayrılıp Abdürrab'ın katına vardılar. Abdürrab'ı kendilerine bey ve mihter yaptılar. Katarinin yanında az adam kaldı. Sabahtan akşama kadar birbirleriyle her vakit döğüşürler. ve iki taraftan her gün cenk eder, kırılırdı. "Bunun ne olacağını ancak Allah bilir. Ama ben umut ediyorum ki bu iş, bunların helakine sebep olacaktır." dedi. Vakta ki bu mektup Haccac'a erişti. Haccac mektuba cevap yazdı ve:

– Sakın, mektup erişince vakit geçirme, hemen o saat içinde cenk tut. geciktirme! dedi.

Egerki düşmana sabreylemeyib,

Veli tehir-i fırsat gayr-ı matub.

*

Çün fırsat ecserirince etmesen fevt,

Hayat oldur ki bula müddei mest!

Vakta ki bu mektubu Mühellib okudu. Her ne yazılmışsa bildi. Yi-ne Haccac'a cevap yazdı ve:

– Bu zamanda onlarla cenk etmeyi ben doğru bulmam. dedi. Çünkü, şimdi onlar birbirleriyle harb yapıp uğraşıyorlar. Her gün birbirini kırıp eksiliyorlar. Eğer onların bu hali bir zaman sürecek olursa, iki ta-rafta aciz içinde futurda kalırlar.

Bu mektup Hacca'a varınca bu işte Mühellib'in fikrini doğru bul-du. Hem de bu yolda hiçbir söz söylemedi. Mühellib de onlarla cenk yapmadı. Bu halin üzerinde nice ay geçti. Katari en sonunda durama-dı, oradan birkaç adamla çıktı. Taberistan'a kaçtı. Bütün Havariç de Abdürrab'be beyat ettiler. Onu kendileri emir ve mihter bildiler. Bu-nun üzerine Mühellib'de harbe başladı. Hiç aralık vermedi. Hariciler-den çoğunu öldürdü.

Ve onların kadınlarını, oğlan çocuklarını tutukladı. Ve ne kadar malları varsa el koydu, aldı. Katari bin Feca yüzünü Taberistan'a dön-dürdüğü zaman Haccac bunu işitti. Süfyan bin el- Ezdi'yi Şam asileri ile onu bulmaya gönderdi. Hem de Taberistan'da Haccac tarafından Emin yapılan İshak bin Muhammed bin el-Eş'as'a mektup yazdı ve:

– Kûfe askerini toplayıp Süfyan bin el-Ezd ile birlik ol. Kateri bin el-Fecayi ele geçirin, dedi. İshak da bu buyruğa baş eğdi. Kûfe Askeri ile çıktı, Süfyan bin el-Ezd'in yanına geldi. Birlik oldular. Katari bin el-Fecae'yi aradılar. Onu Taberistan dağlarında buldular. Orada onunla çok cenk ettiler. Yanındaki kavmi dağıttılar.

Katari bir tepebaşında durmuştu. Yaya olarak kaçmış, o tepeye üzüntülerle çıkmış, şaşkına dönmüştü ve susuzluk canına tak etmişti. O yerin halkından su istedi, ona halk su vermedi. Ve onun derdine kimse yardımcı olmadı. Bu sırada ansızın o tepenin yukarısından bir taş uçtu. Katari'nin üstüne düştü ve onun bir uyluğunu kırdı.

Devlet çü gide, her ne ki kılsa şeş gelir.

Mihnet çekene her yandan taş gelir.

* * *

En sonunda Kûfe halkı Katari'nin halinden haberdar oldular. Sure bin Buheyrit Temimi ve Cafer bin Abdurrahman bin Muhamnef ise İs-hak ve Dur İbni Ebus Salavat bin Kiafa -ki bunlar Katarinin üstüne

saldırdılar. Başını kestiler. İshak bin Muhammed bin el-Eş'as'ın'ın önüne getirdiler. Her birisi de:

– "Katari'yi ben öldürdüm." diye iddiada bulundular. Ubeyde bin Hilal ki Havaricin ulularındandı. Kavmi ile kaçtı. O yerde sağlam yapılı bir kale vardı. O kaleye girdi. Süfyan da asker gönderip kalenin üzerine vardı. Nice gün hisarı muhasara etti. Her gün durmadan cenk-ler oldu. En sonunda Ubeyde bin Hilal kavmi ile açlıktan bunaldı. Ne kadar atları varsa boğazlayıp yediler. Sonunda hepsi hisardan dışarı çıktılar. Süfyanın askeriyle cenkleşip kırıldılar. Süfyan hükmetti. Baş-larını kestirdi. Kesikbaşları Yusuf oğlu Haccacın katına götürdüler.

Bundan sonra Süfyan Taberistan'a geldi. Haccac, onu azledinceye kadar orada kaldı.

Bu Katari bin el-Fezaenin ve Ubeyde bin Hilal'in ve AbduRab'bin ölümleri hicretin 77. yılında oldu. Kimileri hicretin 78. yılında oldu, dediler.

MÜHELLİB'İN EBİ SAFRA'NIN HORASAN'A GELMESİ VE UBEYDULLAH BİN EBİ BEKRE'NİN KABİL ŞEHRİ MELİKİ RETBİL İLE GAZASI

Hicretin 78. yılı girdiği zaman Abdülmelik bin Mervan, Hora-san'da bey olan Abdullah bin Halid bin Üseyyid'i azletti. Horasan'ı ve Secistan'ı da Haccac'a verdi. Haccac, Şebib'in ve Matrak bin Muğiy-re'nin işlerini bertaraf ettikten sonra Kûfe den geçti. Basra'ya geldi. Muğiyre bin Abdullah bin Ebi Ukeyli kendi yerine vekil bıraktı. Mü-hellib bin Ebi Safra da Ezarika cenginden kurtuldu. O da yine Hac-cac'ın katına geldi. Haccac, ona ve akrabasına hilatlar verdi. Ve aylık-larını arttırdı. En sonunda da Horasan'ı Ubeydullah İbni Ebi Bekre'ye verdi. Ve Secistan'ı Mühellib'e verdi.

Fakat, Secistan Emiri Mühellib'in gönlüne hoş gelmedi ve kalkı. Haccac'ın Musahibi ve dostu olan Abdurrahman bin Ubeyd bin Ta-rık'ın katına geldi. Ona

– Ben Horasan'ın halini Ubeydullah'tan iyi bilirim. Bundan ötürü eğer Haccac'la bu yolda bir görüşme olursa, siz beni Horasan'a gön-dermesine çalışınız. Ve Secistan'ı Ubeydullah bin Ebi Bekreye versin, dedi. Abdurrahman da Haccac'ın katına gitti. Bu dileği ona bildirdi.

Haccac'da kabul edip Horasan'ı Mühellib'e verdi. Sonra, Haccac, Mühelleb'den Ahvazın haracından $10 \times 100.000 = 1.000.000$ akçe istedi. Bu Mühüllib'in ezarıkla harbiyle uğraştığı zamandan beri birikmişti. Mühelleb bu halden haberli değildi. Ve ne zaman kendisini bir ilden azletseler, yine bir mansıb eline geçinceye kadar borç ederdi. Çünkü, eline ne kadar akçe geçse, onları harcardı. Ve bağışlarda bulunurdu. Hiç bir şey arttırmazdı.

Mühelleb'in Hayret'ül-Kuşeyriyye adında bir hatunu vardı. Kendisine aid altınını ve incilerini sattı. Bunlar 500.000 akçe kadar tuttu. Ve Mühelleb'in oğlu Muğire de kendi malından 500.000 akçe verdi.

Mühellib, bu malı Haccaca gönderdi ve kendisi ata binip Horasan'ın yüz tuttu. Kendisinin başka bir oğlu Nabib'di. Ordu öncüsü idi. Haccac ona bir katırla 10.000 akçe verdi. Nabib de Horasan'a gelince, Ümeyye'yi ve iş sahiplerini depretmedi. Bir ay dolunca Mühellib de Horasan'a geldi.

Bu 79. hicret yılında, Şam askerine ve Bölgelere taûn hastalığı geldi. Halk hesapsız kırıldı. Haccac, Ubeydullah bin Ebi Bekre'ye de Secistanı verdi. Ubeydullah bin Ebi Bekre de Kabil Meliki olan Retbil üzerine yürüdü. Ona gaza için gitti. Ondan öne, müslümanlar onunla barış yapmışlardı. Onu her yıl vermek üzere de haraca bağlamışlardı. Retbil o haracı kimi kez verir, kimi kez de vermezdi. Haccac, Ubeydullah bin Ebi Bekre'ye adam gönderdi. Ve:

- Müslümanları Topla! Retbille gazaya çık, yerlerini ve hisarını yak, yık! Talan eyle! diye emir verdi.

Ubeydullah da Hz. Şüreyh bin el-Hani bin el-Haris'i Kûfelilerin üzerine ulu kişi seçti. Kûfe ve Basra müslümanları kendisi ile birlikti. Kendisi de Basra ehline (Mihter) başbuğ olarak itti ve Retbil'in şehirlerine erişerek koyun ve sığırdan çok nesne aldı, nice hisarları viran etti. Ve Retbil'in naiplerini hezimete uğratarak o yerleri aldı. Retbil'in içinde bulduğu şehirlere kadar vardılar. Aralarında 18 fersenk yol kalmıştı. Retbil, bu haberi işitince emretti. Yolların ve derbentlerin hepsini kapadılar. Müslümanlar, bu hali görünce ümitleri kesildi. Hiçbir şekilde geri dönmeye mecal bulamadılar.

Ubeydullah bin Ebi Bekre de o zaman Hz. Şüreyh'i Retbil'e elçi gönderdi. Barış diledi. ve 700.000 akçe vererek Retbil ile barış yaptı. Hz. Şüreyh Ebi Bekre'ye:

– Sen bu yolda her ne mal verirsen, yarın Sultan onları ulufeden keser. dedi. Ubeydullah da:

– Bana aç açına yürümek bu yerde ölmekten yektir. dedi. Hz. Şureyh:

– Ben bu yıla erişinceye kadar şu saat üzerimden geçsin ve ben sağ kalayım diye ümit tuttuğum hiçbir saat geçmedi. Ve ben nice zamandır, Allah Tealanın şehadet mertebesini dilemekteyim. dedi. Hz. Şureyh çok ihtiyarlamıştı. O hem de Muhammed Mustafa (s.a.v.) e peygamberlik gelmezden önce dünyaya gelmişti. ve o zamandan o güne kadar sağ kalmıştı.

Hz. Şureyh yüksek sesle bağırıp:

– Müslümanlardan her kim ki şehid olmayı istiyorsa benimle gelsin dedi. O zaman bir bölük kişi Hz Şureyh'in katına geldiler. Ve Hz. Şureyh'e yardım edip o kafirlerle savaş yaptılar. O kadar cenk ettiler ki Şureyh şehid oldu. Ve onunla cenge girenlerin çoğu kırıldı. Cenkten sağ kurtulanlar Ubeydullah bin Ebi Bekre ile, o muhasaradan çıkıp geldiler.

Hicret tarihi 80. yıla erince o yıl Mekke'de büyük bir sel oldu. Birçok evleri yıktı. Viran etti. O yıla Hicap yılı diye ad konuldu. Bu şundan ötürüydü ki, o selin önüne her ne rastladı ise, sel onu alıp götürmüştü.

Hem de o yıl Basra'dan taun hastalığı olmuştu. Bu hastalık da sayısız halkı hemen ölüme sürükledi.

O yıl Mühellib, Merv'den kalkıp Beh ırmağını geçerek Keş'e geldi. Hatl Melik'inin amcası oğlu Mühellib'in katındaydı. Mühellib oğlu Yezidi Hatl gazasına gönderdi.

Hatl Melikinın adı Seyl idi. Seyl, amcasının oğlunu Arab askerinin önünde gördü. Bir kaç adam gönderdi. Gece vakti onu esir ettirdi.

Vekalesine iletti. orada öldürdü. Yezid de gelib bu kaleyi muhasara altına aldı. sonunda Seyl ile her yıl 100.000 dinar karşılığında barış yaptı. Sonra geri döndü. Mühellib'e geldi.

Mühellib, bir kez de oğlu Habib'i Tebhar'ın üstüne yolladı. Habib, o yere yaklaşıncı, Tebhar melikini 50.000 kişi ile karşısında buldu. İki

asker biribirine karşı cephe aldı. Tebhar meliki askerinden bir kişi meydana girdi.

– Döğüşçü istiyorum! dedi. Habib'in adamlarından birisi karşısına çıktı ve onu öldürdü.

Ondan sonra üç kişi daha meydana girdi. O kişi, onları da öldürdü. Artık kimse ortaya çıkamadı. Habib'in adamı yine yerine döndü.

Düşman askerinden bir bölük asker bir köyde konmuşlardı. Habib, 4.000 kişiyle onlara bir gece baskını yaptı. Zafer kazanarak o köyü ateşe verdi. Sonra geri döndü. Mühellib'in katına geldi.

Mühellib, iki yıl Keş'te kaldı. oğulları bir gün ona:.

– Sen de ileri saldırsan, ümit edilir ki Allah Teala büyük zafer ve ganimet verir! dediler..

Mühellib:

– Benim dileğim, bu Gazada müslümanların selametliğidir. Yeter ki ben onları, selametlik ile Merv'e ileteyim! dedi.

Mühellib o kadar gayret gösterirdi ki, bir gün Türk bölüğünden bir kişi döğüşçü istedi. Herm bin Adıyy ki Halid bin Herm'in kardeşiydi o Türk'e karşı çıktı. Bir zaman cenk ettiler. Sonunda o türkü öldürüp geri döndü. Mühellib ona:

– Niçin geri döndün? diye sordu ve onu azarladı. O kişi de:

– Eğer senin başına böyle bir iş gelseydi 1000 kişi varır yardımına gelirdi. dedi. Yine Merv'in bölüğünden bir kişiye suç yüklediler. Mühellib

– Yakalayın onları. dedi. Töhmette bulunanların hepsini yakaladılar. Mühellib, Merv'e gelince onları yine koyuverdi.

* * *

Ama, Mühellib iki yıldan sonra Keş halkı ile her yıl vermeleri şartı ile bir mal üzerinde barış yaptı.

O sırada Eşastan Haccac'ın halkına mektup geldi. Mektupda Mühellib'e:

– Sen de ittifakta birlik ol! diyordu. Mühellib o mektubu Haccac'a gönderdi. Kendisi de o malı alarak yine Merv'e geldi.

ABDURRAHMAN BİN MUHAMMED BİN EŞ'AS'IN HURUCU

Abdullah bin Ebi Bekre Kabil'den geri döndüğünde Hz. Şüreyh' bin el-Hani şehid olduğu zaman, Haccac bin Yusuf Abdülmelik'e mektup gönderip dedi ki:

– Kabil'e asker göndermeyi diliyorum. Lakin, siz bu yolda ne düşünüyorsunuz? Onu dilerim. dedi.

Halife Abdülmelik de cevap vererek:

– Benim reyim, hemensenin reyindir. Sen ne iş görürsen, öyle olsun. Hak Teala yardım etsin! dedi.

Ama Haccac bin Yusuf'un bütün Irak bölgesinde, Abdurrahman bin Muhammed bin el-Eş'as'tan büyük düşmanı yoktu. Rivayete göre Haccac:

– Ben onu görünce öldürmek istememediğim hiçbir zaman olmadı. demiştir.

Şa'bi der ki:

– Bir gün Haccac'ın yanında oturmuştum. Abdurrahman bin Muhammed bin Eş'as geldi. Haccac uzaktan onu görünce:

– Bak ki ne biçim salınıyor. Vallahi, eğer fırsat bulursam ben bunun boynunu vururum. Ona mecal vermezdim, demişti. Ve Abdurrahman vaktaki dışarı çıktı, ben de çıktım, ona:

– Sana bir sözüm var. Söylemek isterim. Ama şu şartla ki Haccac zamanında kimseye söylememelisin, dedim. Ve Haccacın söylediği o sözü ona söyledim. Abdurrahman da:

– Vallahi, eğer ben onu emirlikten düşürmezsem, onun istediği olayım. dedi.

Haccac, sonra Kûfe askerinden 20.000 seçkin kişi ayırdı. 20.000 kişi de Basra askerinden seçti ve hepsine yeteri kadar silah verdi. Abdurrahman'a da sancak vererek Kabil meliki olan Rethbil'in üstüne gazaya gönderdi. Ve Ubeydullah bin Bekre'yi azletti. Abdurrahman gazaya gidince amcası Eşas oğlu İsmail, Haccac'ın katına geldi ve:

– Abdurrahmanı oraya gönderme. Korkarım ki sana muhalefette bulunur. Ve Senin üzerine gelir. Çünkü onun adetidir. Fırat köprüsünden ne zaman geçse kimseye itaat etmez. Ve kimseyi kendi üzerine emir bilmez. dedi.

Haccac da:

– Onun ne yürekliliği var ki bana muhalif davranabilsin. Ve benim buyruğumdan nasıl dışarı çıkabilsin? dedi.

Abdurahman Secistan'a varınca askerine:

– Kafirlerle savaşın, durun! diye buyruk saldı. Onlara öğütlerde bulundu.

Bu haber Kabil Meliki Retbil'e erişti. Hemen mektup yazıp, Abdurrahman bin Muhammed bin El-Eş'as'a gönderdi. Önceleli yapılan işlerden özür diledi. Ve:

– Benim Rızam olmadan, Ubeydullah bin Ebi Bekre ile gelenlerle o türlü işler olmuş ve ben onlara şu haraç için barış yapmayı diledim. Ben hem o haracı önceden de verirdim. Onlar ise kabul etmediler ve cenge başladılar. dedi. Fakat Abdurrahman o mektuba göz atmayıp bütün askeriyle yürüdü. Retbil de bu hali görünce yine önceki gibi geri çekilip o yerleri ve hisarları birer birer ona bıraktı. Bunlar kendisine yakın yerlerdi ve geçitleri kapamayı diledi ve Abdullah bin Ebi Bekre'ye yaptığı işi bunlara da yapmak istedi. Abdurrahman, bu halden haberişti. O şehirleri birer birer alınca, her bir şehire işbilir naibler ve askerler koydu. Korkulacak ve tehlikesi olan dağ geçitlerinin hepsine askerler ve bahadır kişiler koydu. Ondan sonra da askerine:

– Buralardan ileri saldırmayın! Çünkü biz, bu yıl kafirlerin elinden aldığımız yerlerin geçit yerlerini ve diğer yerlerini sağlam bir hale getirelim. Gelecek yıl da, inşaallah kalan şehirleri de birer birer alalım! dedi.

Sonra da Haccac'a mektup yazdı. Bu zafer haberini ve müslümanlara olan işleri bildirdi.

Kimileri rivayet ederler ki; Haccac, Ubeydullah bin Ebi Bekre'y. Secistan'a emir yaptı. Ve Hemyan bin Adiyü's-Südüsi'yi Kirman'a gönderip, ona:

– Eğer Abdurrahman imdat dilerse, ona yardım et! diye emirde bulundu. Bunun üzerine Hemyan da birçok askerle çıktı. gitti. Kırman'a gelince Haccac'a baş kaldırdı. Haccac da bu Haberi duyunca, Abdurrahman'a:

– Hemyan'ın üzerine var. onunla cenkleş! diye haber gönderdi.

Bu emir üzerine, Abdurrahman da asker gönderip, Heyman'ın üzerine yürüdü ve Hemyan'ı bozguna uğrattı. Kendisi Kırman'da karar kıldı.

Haccac'a:

– Ubeydullah bin Ebi Bekre, Secistan'da öldü, diye haber geldi. Haccac da Secistan'ın emirliğini Abdurrahman'a ısmarladı. Böylece Abdurrahman'ın ordusunda çok asker toplandı. Bunun üzerine Haccac, bu orduya ulufe ve bahşişten başka 200.000 akçe fazla gönderdi. Bu askere Ceyşit taburu derlerdi. Giysileri çok güzeldi ve nefisti. Hicretin de 81. yılı olmuştu. Abdülmelik bin Mervan kendi oğlunu gaza etmek için Kilikya'ya gönderdi. o da oraya vardı. Savaş yaptı. ve Kilikya'yı fethedip nihayetsiz ganimet elde etti, geri geldi.

Abdurrahman bin Muhammed Eş'as da Haccac'a şu tekliflerle mektup gönderdi. Dedi ki:

– Retbil ile barış yapayım ve onu haraca bağlayayım.

Haccac, o mektuba şu cevabı verdi:

– Gönderdiğin mektubu okudum. ve Her ne demişsen bildim. Lakin, senin mektubun kimin mektubudur ki ben ona itibar edip tanrı düşmanları ile barışa razı olayım. Sen o kafirin müslümanlara ne iş ettiğini pekala bilirsin. Ve onlarla savaş yapmakta yavaşlık etmekteisin. Öyleyse, ben senin hareketini nasıl doğru görürüm. Ve bu yaptığın şey doğru değildir. O ancak, senin zayıf tedbirinden ve na mübarek reyindedir.

Bu memktubum eline geçtiği vakit elinden her ne gelirse düşmana onu yap. Onun yerlerini yık, hisarlarını viran et. Ve elinden her ne gelirse yap, kusur gösterme!

Yine ayrıca bir mektup daha yazdı. onda da şöyle dedi:

– Seninle birlik olan müslümanlara şunu hükmedesin. Kafirler elinden alınmış olan yerlere ekinler eksinler, Hak Teala'nın zafer vereceği güne kadar, o yerleri vatan saysınlar.

Sonra, yine bir mektup daha yazdı. dedi ki:

– Başını kaşırmaktan ise, düşmanla cenk etmeyi ön göresin. Bu yolda elinden ne gelirse yap! Ve ishak ibni Muhammed ki senin kardeşindir, emir odur. işi ona emanet eyle!

Bu mektuplar, Abdurrahman bin Muhamed bin el-Eş'as'a erişince, o da askerin ileri gelen kişilerini topladı ve onlara:

– Siz de bilirsiniz ki ben sizin öğütlerinizden, ileri süreceğiniz fikirlerden dışarıya çıkmam. Ve sizin uygun gördüğünüz şeyleri kabul ederim. Hem de ben, bu işlerde çok tecrübe, gün görmüş ve benim fikrimi doğru bulmuş olan kişilerin bu haberini Haccac'a bildirdim. o da haber gönderip:

– Bunların hepsi senin aczinden ve düşüncesizliğindendir! demiş ve Müslüman kardeşlerinize nice işler yapan o yerlere var git! diye buyurmuş. Bakınız. Ben de sizlerden biriyim. Siz nereye varırsanız, ben de gider, varırım, dedi.

O ordu beyleri de dört yandan bağrışarak:

– O Allah'ın düşmanı olan Haccac'a boyun eğmeyiz. onun sözünü dinlemeyiz dediler.

Aralarında Amir bin Vailetü'l-Kirmani adında bir kişi vardı, Araplar arasında iyi güzel konuşanlardandı. Ve hem de şair bir kişiydi. O:

– Vallahi Haccac sizin için endişe kılmaz. Sizin helak olduğunuz umurunda değildir. Siz kendinizi o tehlikeli yere atarsanız ve zafer kazanıp ganimet alırsanız, ona bunun faydası olur, ve saltanatı artar. Eğer siz o tehlikeli yerde kalırsanız o sizden el çeker, öyleyse siz:

– Bu zahmetten kurtulalım derseniz, o Allah düşman'ı Haccac'ı işbaşından atınız. Ve emiriniz Abdurrahman'a beyat ediniz. Ben kendi üzerime tanık tutarım ki onu hal'eden kişi işte benimdir, dedi.

Bunun üzerine hepsi gelip Abdurrahman'a Haccac'ın halli için beyatta bulundular. Abdülmelik'i hiç bir surette anmadılar.

* * *

Bunun üzerine Muhammed bin El-Eş'as' oğlu Abdurrahman, Retbil'e adam gönderdi. Onunla şu şekilde barış yaptı:

1- Eğer kendisi bu işte zafere ererse, başarı gösterirse, Retbil'den hiçbir zaman haraç almayacaktı.

2- Ve eğer hezimete uğrarsa, kaçıp Retbil'in yanına sığınacaktı.

Retbil de bu barışa razı oldu. Abdurrahman da asker yazmaya başladı ve yine Irak'a döndü. Ve Atıyye İbni Amir'i bazı sipahiyle öncü çıkardı. Haccac da bu işten haberli oldu. Hemen ona karşı asker gönderdi.

Fakat, Haccac'ın askeri Atıyye'nin askerine karşı duramadı. Atıyye, üstündeki gömleğini çıkardı ve:

– "Abdûlmelik bin Mervan'ı bu gömleği çıkarır gibi, halifelikten azlettim. Ve Abdurrahman'ın nasbettim." diyerek gömleğini yine giydi.

* * *

Bunun üzerine bütün halk, Abdûlmelik'i Halifelikten indirerek Abdurrahman'a beyat ettiler. O zaman Abdurrahman:

– Beyat etmek şöyle olur. Dedi. Benimle yüce Allah'ın kitabı üzerine ve Peygamberin sünneti üzerine ve tariksiz beylerle gaza etmek üzere beyat kılın.

Abdurrahman'ın kavmi de bu yolda beyat ettiler.

Haccac bu haberi işitince Abdûlmelik bin Mervan'a bildirdi. Onan asker diledi, kendisi de Kûfe'den Basra'ya geldi. O vakit, Abdurrahman, Mühellib bin Ebi Safra'ya mektup yazıp, ona:

– Gel, el birliği edelim! Dedi. Mühellib de O mektuba cevabında:

– Sen bir iş üstüne ayak bastın ki o işten ancak Muhammed Ümmeti ziyan görür. Öyleyse Allah'tan kork. Ve kendini helak olmaktan sakın. Ve müslümanların kanını dökme. Eğer, "ben kendimden korkmam" dersen, sen Hak Teala'dan kork.

* * *

Ve Mühellib, bu haberi Haccac'a bildirdi ve:

– Irak askeri, senin üzerine harekete geçtiler. Sayısız askerdirler. Sel gibidir. Önüne her ne çıkarsa alır, götürür. Şimdi sen onlarla cenk et. Hak Teala sana nusret versin! dedi.

Haccac, Mühellib'in mektubunu okuyunca ona töhmette bulunarak:

– Vallahi, Mühellib bu nasihatı ilk önce Abdurrahman'a etmiştir. dedi.

Vakta ki Haccac'ın imdad dileyen mektubu Abdülmelik bin Mervan'a erişti, Abdülmelik çok korktu. Ve Halid bin Yezid İbni Muaviye'yi çağırıldı. O mektubu ona verdi. Halid:

– Ey müminlerin emiri, Eğer Sıcistan Haberi ise bu ihtiyacı davranmak gerek. dedi. Sonra Abdülmelik asker topladı, dileğine uydu. Her gün Şam'dan Haccac'a 1000 kişi göndermeye başladı. Haccac da her gün Abdülmelik'e mektup gönderir ve Abdurrahman'ın nerede olduğunu, nereye geldiğini bildirirdi.

Böylece Haccac'da sayısız asker ile Basra'dan çıktı, Abdurrahman'a karşı yürüdü. Ve Şeşter'e gelince, Mutahhar bin Hayyül Akiyi ve Abdullah bin Remiyyetil Tai'yi öncü kuvvet olarak öne çıkardı.

Abdurrahman'ın askeri de yaklaştı. Mutahhar ile ve Abdullah ile buluşup cenk etti. Abdurrahman, onların adamlarından çok adam öldürdü. Onları bozguna uğrattı. Sağ kalanı kaçtı, onlar da Haccac'ın katına vardılar. Bu olay Hicretin 81. yılında, Kurban bayramının içinde geçiyordu. Haccac, minbere çıkıp hutbe okurdu. Ebu Kaab bin Ubeyde minbere çıkıp, mutahhar'ın ve Abdullah Tain'in bozgun haberini bildirdi. Haccac halka:

– Yine Basra'ya varınız. diye emir verdi. Kendisi de minberden indi, Basra yolunu tuttu. ve Sipahi de, bölük bölük at binip onun ardından gittiler. Her kim geri kaldı ise, Abdurrahman'ın askeri yetiştirdi, onları kılıçtan geçirdi.

Haccac, Basra'ya varınca bir köşede konakladı. Mühellib'den mektubu yine okuyup şöyle dedi:

– Mühellib bize yalnızca nasihat verip, tedbir tavsiye etmektedir. Lakin biz onları hiyanet sandık. Kabul etmedik.

Bu sırada Abdurrahman Asker çekerek, sonunda Basra'ya vardı. Haccac'ın emri ile şehrin çevresine hendek kazıldı. Vakta ik gökte, hicretin 82. yılının Muharrem ayı doğup, parladı. İki taraf da cenge başladı. İki yandan da saflar çekildi, sağ ve sol kollar tertip edildi. İki

taraf askeri de biri biriyle yararlık göstererek savaş yaptılar. Haccac'ın askerinden Kureyş topluluğu ile Sakifoğulları topluluğu hezimete uğradılar. Abdurrahman'ın askeri üstünlük elde etti.

* * *

Artık Haccac'ın askeri baştan başa zayıfladı. Haccac'ın ordusundan süfyanil Ezdi kendisini sol kanad kuvvetiyle Abdurrahman'a atıldı. Onları da o bozdu. Abdurrahman'ın askerinin ulularından birçok adam öldürüldü. Bunların arasında da:

Abdurrahman bin Avcede

Ukbe bin Gafır

Abdullah bin Darem el Haris

İbnil Munzir el-Carud

Ve Abdullah bin Mecma gibi kişiler vardı.

Abdullah bin Mesma'nın oğlunu diri tutup Haccac'ın önüne getirdiler. O zaman Abdullah bozguna uğrayıp Kûfeli askerle dönüp Kûfe'ye yüz tuttu. ve Basra kavmi de toplanıp Abdurrahman bin Rebi bin El-Haris bin Abdül Muttalib'in katına geldiler ve ona beyatte bulundular. O da Yusuf oğlu Haccac ile beş gün, beş gece uzun bir cenkte bulundu. Ama onun da kuvveti bozuldu. Basra askeri ile Kûfe yolunu tutarak Abdurrahman bin Muhammed Eş'as'ın yanına geldi. Haccac da, kalan Muharrem ayı günleriyle, Safer ayında Basra'da bulundu.

ABDURRAHMAN BİN MUHAMMED BİN EŞ'AS'IN KUFEEYE GELİŞİ

O vakitlerde Kûfe'de Haccac tarafından Abdurrahman bin Abdullah bin Amr'il-Hadrami emirdi. Kaçtı, Hemen hisara girdi. Abdurrahman bin Muhammed bin Eş'as ordusundan Kûfe kavmi Mudar bin Hacıye ile gelerek hisarı çevirdiler. Abdullah bin Hadremi onlara barış yaptı. Şu şartlar ki, Abdullah, kendi adamlarıyla hisardan çıkacak ve hisarı, Abdurrahman'ın askerine teslim edecekti.

* * *

Böylece Abdullah bin Amir, Kûfe'den çıktı. Mudar bin Naciye'nin askeri Hisar'a girdi. Halka, 200.000 akçe üleştirdi. Sonunda Abdurrah-

man bin Muhammed bin Eş'as da Kûfe'ye geldi. Kûfe'nin birçok kişisi onunla elbirliği ettiler. Basra'dan gelen kimseler de Muhammed bin Eş'as'ın katında toplandılar. Muhammed bin Eş'as, Abbas oğlu Abdurrahmana çok asker serip onu Haccac'a cenge gönderdi. Haccac da Basra'dan çıktı. Deyr-i Kurra denilen bir yerde kondu. Abbas oğlu Abdurrahman da Deyr-il Hammad'da konakladı. Basra, Kûfe, Seğur ve Mısır'la Mekke ve Medine askerinin hepsi Abbas oğlu Abdurrahman'ın katında toplanıp Haccac'la cenge başladılar. Sonra gerek Haccac ve gerekse A. Bin Muhammed bin Eş'as, ikisi de dairelerinde Hendek kazdırıp iki taraflı cengde başladılar. Bu haber Şam kavmince duyuldu. Abdülmelik bin Mervan'ın yanında olan Kureyş ileri gelenleri:

– Irak kavminin hepsi, sana itaat ve boyun eğmişlerdir. Sen Haccac'ı Irak'tan çıkar ve onun yerine bir bey gönder. dediler. Hem de onu azletmek, Irak taifesiyle savaş yapmaktan daha kolaydır. dediler.

Bunun üzerine Abdülmelik de kendi oğlu ve Abdullah'ı ve Musul'da bulunan Abdullah'ı Mervan'ı Irak'a gönderdi. Onlara birçok asker de verdi ve onlara:

– Haccac'ın azledildiği haberini Irak'lılara bildirin ve Abdurrahman Eş'as hangi şehri seçmişse siz de orada karar kılın. Ve görün, eğer ora halkı bize itaate razı iseler, onlara hoş kabul edin ve Haccacı azledin. Ve Muhammed bin Mervan onun yerine geçsin. Eğer, onlar, bu şarta razı olmazlarsa, Haccac yine ordunun emiridir. Cenk sahibidir. Siz de ona itaat gösterin. dedi.

Onlar, Irak yolunu tutunca Haccac bu haberi işitti. Yüreği çok üzüldü. Iraklıların bu Barışa razı olacağından korktu. Abdülmelik'e mektup yazdı.

And içerek:

– Vallahi, eğer benim azlimi, Irak halkına duyurursan, bundan sonra hiç durmazlar ve sana boyun eğmezler, uygunluk göstermezler. Ancak, size uyan az kişi olur. Sonunda onlar da asi olacaktırlar. Nitekim emirül müminin Hz. Osman'a da asi olmuşlardı. O vakit Hz. Osman'a Said bin As'ı azletmeni isteriz dediler. Hz. Osman da onu azledince, henüz bir yıl tamam olmamıştı ki onun üzerine huruç ettiler ve Acemi fesada verdiler. Bu atalar sözü meşhurdur ki "Demiri demirden başka bir şey kesmez." dedi.

Abdûlmelik bu mektubu okuyunca, o nin ve kardeşi Iraklılara Haccacın azlini bildirince savaş ve fesadın kalkacağı yolunda gönü rahat etmedi. Onlar da Irak'a geldiler. Abdûlmelik'in sözlerini Irak kavmine bildirdiler. Iraklılar da:

– Biz bir gece kendi aramızda danışalım. Yarın cevap verelim. dediler.

O gece Abdurrahman katında toplandılar. Bu yolda herbirisi bir söz söyledi. En sonunda Muharebe etmeye karar verdiler. Abdûlmelik'in oğlu Abdullah ile kardeşi Muhammed bin Mervan Iraklıların o barışa razı olmadıklarını gördüler. İki de Haccac'ın katına geldiler. Ve:

– Bu asker ki onlara ne irade kılmak gerekse ahlak sen onu yaparsın. Zira ki Emirül müminin;

– Senin buyruğunda olarak seni üstümüze emir ve mihter (başbuğ) tanımamızı ferman buyurdu, dediler.

Bunun üzerine Haccac ile Abdurrahman iki taraf da cenge başladılar. Askerlerini karşılıklı dizdiler.

Haccac, Abdurrahman bin Süleym el-Kelbi'yi askerinin sağ kanadına koydu. Ve Ammar bin Temim-El Lahmi'yi Askerinin sol kanadına yerleştirdi.

Abdurrahman ise: Haccac bin Harise-i Has'ami'yi kendisinin sağına koydu. Ve Ebred bin Fer'a'yı soluna yerleştirdi. O gün Abdurrahman'ın askerinde hafızlardan ve ulu danışmentlerden (ilim ve marifet sahiplerinden) hazır bulunanlar; Amr bin Buceyl eş-Şabi ve Said bin Cübeyr ve Ebul Bahteri'et-Tai ve Abdurrahman bin Şeyhi ve Muhammed bin Said ibni Vakkas idiler. Hepsinin ulusu Cebele bin Zecr ibni Kays el-Cehni idi.

Böylece iki taraf da savaşa başladılar. Abdurrahman'ın birliklerinde türlü türlü nimetler vardı. Hem de ucuzdular. Çünkü Irak bugdaylarından ve Kûfe'den durmadan yiyecek ve içecek taşınyordu. Ama Basralılar ve Şamlıların içinde şiddetli kıtlık vardı. Yiyecek-içecek az bulunuyordu. Hele et hiç bulunmazdı. Ve hiç durmadan cenk edilirdi.

Bir gün, cenk çok şiddetli olmuştu. Savaş şuna erişti ki, Şam'lılar Abdurrahman'ın saflarını bozdular. Birçok kişi kılıçtan geçirildi. Cengin arasında Cebele bin Zecr ölmüş olarak bulundu. Onun ölü bulunması Haccac'ın askerini çok sevindirdi. Abdurrahman'ın saflarına doğru şöyle bağıldılar:

– Ey Allah'ın düşmanları! Sizin yok olmanızın zamanı yaklaştı. işte sizden bir ulu kişi öldü. Dediler. Sonra Şam askerinden bir kişi gelip Cebele'nin başını kesti. Sonra Yusuf oğlu Haccac'ın önüne getirdi. Haccac bu işe çok sevindi ve:

– Bu zaferin ilkidir. Çünkü bu Zecr oğlu Cebele onların ulularındandır. dedi.

Bir başka gündü. Abdurrahman'ın askerlerinden Kudame bin Şüreyh et- Temimi adında bir kişi vardı. Atını savaş alanına sürdü. Askerin arasında:

– Ey Şam Kavmi! Sizi Allah Teala'nın kitabına ve peygamberin sunnetine çağırıyorum. Diye yüksek sesle çağırdı. Eğer kabul ederse-
niz ne ala, eğer kabul etmezseniz bir kişiyi gönderin ki benimle döğüş-
sün. Ve karşılıklı, teke tek döğüş nasılmış, bunu bilsin. dedi.

* * *

Bu çağrı üzerine o anda Şamlılardan bir kişi Kudame'ye karşı çıktı. Kudame ile cenke tutuştu. Kudame, ona mecal vermeyip hemen öldürdü. Ardından bir kişi daha Kudameye karşı çıktı. Kudame onu da öldürdü. Bu arada dört bahadır kişi toprağa serilmişti.

Haccac bu hali görünce askerine şöyle haykırmıştı.

– Bu köpeğin önüne kimse varmasın. Yoksa çıkana mecal vermez.

Sonra Haccac'ın askerinden Sa'd el-Cüreyşi adında bir kişi Yusuf oğlu Haccac'ın karşına gelerek:

– Ey emir! dedi. Sen bu sözü doğru söylüyorsun. Lakin bu kişi, eceli gelmeyen kişiyi nasıl öldürür? Benim umudum şudur ki, bunun eceli yakınlaşmıştır.

Eğer, izin verirsen benim kavmimden bir kişiye emir vereyim. Gitsin, onunla gereği gibi cenk etsin. dedi.

Haccac:

– Bu it herif, halkı korkuttu. Ama sen bilirsin yine. Eğer ona dayanacak adam biliyorsan ona karşı gönder. dedi.

Said Haccac'ın yanından ayrıldı. Kudame, yine:

– Döğüşçü istiyorum, diye haykırdı. Said-el-Cüreyşi yeniden Haccac'ın katına geldi.

– Ey Emir! dedi. İzin ver. Ben bu köpekle cenkedeyim. dedi. Haccac da:

– Kendine, ona karşı, çıkıp cenk etmeye o kadar inanmakta mısın? diye sordu. Said de:

– Evet, dedi. Haccac:

– Getir kılıcını göreyim. dedi. Said kılıcını Haccac'ın eline uzattı. Haccac'da:

– Benim, bundan daha ağır bir kılıcım var. Cnu sana versinler, dedi. Sonra da:

– Zırhın Sağlam mı? ve atın kuvvetli mi? Diye sordu. Said de:

– Eset, hepsi iyi. dedi.

Böylece Said cenk aletlerini hazırlayıp atına bindi. Kudame'ye:

– Ey Hasmım! dedi. Şimdi sen iki şeyden birini seç. Ya sen dur, ben sana üç kez saldırı yapayım. Ya da ben durayım, sen üç hamle yap. Hangisini tercih edersen, öyle yapalım. dedi. Kudamede;

– Hoş ola, dedi: – İlkönce ben mi hamle edeyim? diye Kudame'ye sordu. O da:

– Sen hamle et! dedi. Said de kılıcını çekti. Kudame'nin üstüne yürüdü. Kudame göğsünü atındaki eğerin ön kaşına eğip durdu. Said, erişerek kudameye başı üstünden bir kılıç çaldı. Fakat bir zarar veremedi. Kılıcını bir daha oynattı. Yine tesir etmedi. Üçüncü vuruşta:

– Bu sefer omuz başına kılıcımı çalayım. Eğer zafer bulursam, keyfim keyf, yoksa işim bitiktir. dedi. Buna bütün gücünü bazusunda topladı. Kudamenin omuz başına kılıcını, indirdi. Fakat, üstündeki cübbesini kesemedi. Kudame o zaman:

– Şimdi,sende kendini hazırla. Ta ki ben de elimden geldikçe hamle edeyim. Diye haykırdı. Kudameye ona varıp, kılıcını kaldırdı. Bir kez vurdu.

– Vurdu vurdu. Mecal vermeyip atından yere düşürttü. Ve hemen üstüne sıçradı. Göğsünün ortasına oturdu. Cebinden bir bıçak çıkardı. Said'in boğazının üstüne koydu ve onun boğazını kesmek istedi. Said ondan Aman dileyerek:

– Artık senin kulunum. dedi. Kudame de:

– Sen kimsin? diye sordu. o da:

– Ben Said el-Cüreyşi'yim. dedi. Kudame:

– Dur şimdi, ey Allah'ın düşmanı! Gördüğünü Haccaca haber ver, dedi. Said de Haccac'a geldi, olayı ona bildirdi.

O cenkte, Ebul Bahteri ve Said bin el-Cübeyr ön safa geldiler ve:

"Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse ölmez. Ölüm, Allah'ın ilminde kararlaştırılmış bir vadeye bağlıdır."(Ali İmran: 145)

diyerek hepsi birden hamle kıldılar. Üç gün, biribiri ardından cenk ettiler. Böylece de hicretin 83. yılının Rebiülevvelinden bir gece geçmişti. Perşembe günü idi ki Abdurrahman bin Muhammed bin Eş'as Deyr-i Hammad' kuyularına geldi ve Cemaziye'l-Ahir'in 14. günü Çarşamba günü bozğuna uğradı. Bu 100 gün içinde her gün cenk ederlerdi. Bu zaman içinde iki taraftan 17.000 kişinin kılıçtan geçtiği rivayet edilir. Vakta ki Çarşamba günü oldu. Abdurrahman Eş'as'ın hezimet bulduğu o günde çok büyük cenk olmuştu. Süfyan bin Ezd, Abdurrahman'ın askerine hamle etti. Kendisi Erd bin Kurre ki Abdurrahman'ın sol kanadındaydı, onun üzerine atıldı. Onu bozğuna uğrattı. Bu sırada Abdurrahman askerlerine hitapta bulunuyordu. Kendi askerlerinin bozulduğunu görünce

Haykırdı. Onun yaranından kimi kişiler onun yanına sığındılar, durdular. O saat içinde onlar ok yağmuruna tutuldu. Öyle ki gerçek bir yağmura sanki tutulmuş oldular. Abdurrahman bin Muhammed bin Eş'as henüz minberdeydi. Kendisinde cenk aleti olarak hiçbir şey yoktu. Abdullah bir Yezid bin Muzkal geldi ve Minbere çıktı, ona:

– Ey Emir! ne duruyorsun. Aşağıya in. Ta ki seni esir almasınlar ve belki de asker seni görür, bir yerde toplanırlar. ve şu düşmanla savaşarak zafer bulurlar, dedi.

Abdurrahman da minberden aşağı indi. Atına binerek Kûfe yolunu tuttu. Böylece bozguna uğrayanlar da Kûfe'ye vardılar. Abdurrahman da silahla evine girdi.

Çoluk çocuğu üzerine atılıp ağlaştılar. O da:

– Ağlaşmayın. Eğer yüce Allah beni bu beladan kurtarırsa, ne ala ve eğer bu işde helak olursam, sizi Allah'a emanet ettim. diyerek atına bindi. Kûfe'den çıktı.

Abdurrahman bin Eş'as bozguna uğrayınca, Haccac'da:

– Kimse geri kalmasın ve ben nereye varırsam benimle gelsin. dedi. İleri yürüyüp Kûfe'ye geldi. Kûfe halkını Bey'ate çağırırdı. Halkın hepsi geldi. Beyat ettiler. Aralarında Kümeyl bin Ziyad adında bir kişi vardı. İhtiyardı. Abdurrahman'ın yaranındandı. Haccac onu huzuruna çağırırdı. Ona kötü sözlerde bulundu, söğdü, saydı, Kümeyl de:

– Ey kişi, beni bu saat ömürle mi korkutuyor, ürkütüyorsun? İşte ne gerekse yap. Bil ki ölümden sonra hesap vardır. dedi.

Haccac da:

– Seni öldürmek vacip olmuştur. dedi. Yaşlı Kümeyl de:

– Kadı, sen olunca hüküm böyledir. dedi. Haccac'da:

– Sen o taifedensin ki onlar emirül müminin Hz. Osman'ı şehid ettiler. dedi. Ve Ebu Cehm bin Kimet'ül-Kelbi'ye emretti. O da Kümeyl'i öldürdü.

Hicretin 82. yılında Mugiyre bin Mühellib Horasan'da öldü. O vakit Mühellib, Keş'te bulunuyordu. Mugiyre'nin ölüm haberini işitince çok ağladı, sızladı, Feryat ve figan etti. Bir oğlunun adı Yezid idi. Onu Merv'e gönderdi. Kendisi nice gün Keş'te kaldı. Sonra onlarla malum bir mal üzerine barış yaptı. Oradan döndü Merv yolunu tuttu.

Merv şehrine yakın Zagol adında bir yer vardı. Oraya geldi ve burada hastalandı. Ve Habib adındaki oğlunu Vasi kılıp öldü.

Onun ölümü 82.hicret yılının Zilhicce ayındaydı.

Kimileri şöyle demiştir:

– Mühellib'in ölümü yaklaşınca şöyle

– Eğer, iş benim elimde olsaydı oğullarımın en iyisi Habib'i ege-

men kılardım.

Mühellib ölünce, Haccac, Horasan ülkesini Mühellib'in oğlu Yezid'e verdi. Yezid de bir zaman Horasan'da kaldı.

HACCAC İLE İBNİ EŞ'AS ARASINDA GEÇEN SAVAŞ

Abdurrahman bin Muhammed, Kûfe'den ayrılıp Basra yolunu tutunca Ubeydullah bin Abdurrahman bin Şemere bin Habib bin Abd Şems bin Eyyü bin el-Hakem -Ki Haccac tarafından Basra'da hakimdi-onu ihraç etti ve Basra'yı zaptetti. Abdurrahman Basra'ya erince, Ubeydullah onun katına geldi ve:

– Bu işi, ben senin için ettim. dedi. Abdurrahman da geldi, Basra'ya oturdu. ve Askerinin bölümünde hendek kazdırdı. Ve hem de o gün içine su saldırdı. Horasan'dan da Halid bin Cerir bin Abdullah da Abdurrahman bin Muhammed bin Eş'as'ın katına geldi. ve Kûfe halından bazı sipahiler de onunla birlikte geldi.

Yusuf oğlu Haccac da, bunun üzerine, Kûfe'den kalkıp Abdurrahman'ın ardına düştü. O da Basra'ya erişince savaş yaptılar. Ve 15 gün gece-gündüz cenk ettiler. Haccac'ın askerinden Ziyad bin Haş'em ki Haccac'ın silah deposunda dururdu, onu öldürdüler. Haccac, çok üzüldü ve o sırada Abdülmelik bin Mühellib de birçok asker ile Haccac'a yardıma geldi. ve o gece dinlendiler. Ertesi sabah da cenge başladılar.

Fakat Abdurrahman Eş'as'ın askeri bozguna uğradı. Ebül Bahteri-Tai ve Abdurrahman bin Ebû Leyli öldürüldü. Ve Bestem bin Musakkati sakafi Mekke ve Medine halkından 4.000 kişi ile bir yana baş çekerek durdular. ve Kılıçlarının kılıfların kıldılar. Bestam, onlara:

– Eğer bu ölümden nefsimiz, korkacak olsa bile, kaçmaya çare yoktur. Hiç olmazsa kılıcımız elimizde bulundukça bu kavimle savaşalım, dedi. Ve o 4.000 kişi Haccac'ın askeriyle çok cenkleşiler. Ve nice kez, Şam askerini dağıttılar. En sonunda şu oldu ki, Haccac okçularına emretti. Hepsini yürüyüp Mekke ve Medinelilerin üstüne ok yağdırdılar. O, 4.000 Mekke ve Medineli de gayret gösterip, savaş ettiler ve çoğu da cenkte kılıçtan geçti. Ve Bekir bin Ebi Rebia'yı tutukladılar. Haccac'ın önüne getirdiler. Haccac ona mecal sermeyip, öldürdü.

Bundan sonra, Abdurrahman bin Eş'as'ın askeri yenilgiye uğrayınca kendisi de kaçtı. Sicistan' yolunu tuttu. Ve Haccac'da onun ardından Amaret-il Temimi'yi ve kendi oğlu Muhammed bin Haccac'ı çok askerle gönderdi. Bunlar da, onun ardından eriştiler. Bir saat büyük bir cenk yapıldı. Abdurrahman Eş'as, yine yenilip bozguna uğradı. Kirman yönünü tuttu. Orada Zerenc adında bir şehir vardı. O şehrin kapısına erişti. orada Abdurrahman'ın, Abdullah bin Emir'el Amr adında bir valisi vardı. Abdurrahman'ı görünce, şehrin kapısına kapadı. Oradan gitti. Post denilen bir şehire vardı. Orada da kendisi tarafından gönderilen İyad bin Hemedani denilen, kişi hakimdi. Onu karşıladı. Kendisini alıp şehre getirdi. Abdurrahman'ın adamları dağılınca İyad onu bağladı. Ve kendi nefisini kurtarmak için, Abdurrahman'ı tutup bağladı. Haccac'ı da göndermek istedi. Kâbil Meliki Retbil bu hali haber alınca asker yürüttü, Post şehrine geldi. ve Postu çepeçevre sardı, konakladı, İyad'a elçi gönderip:

– Eğer, Abdurrahman bir Eş'as'ın bir kılına dokunursan senin bütün yakınlarını yakalar, onları asmayınca ve derilerini yüzmeyince buradan gitmem. diye ant içti. İyad, bu haberi işitince Kâbil melikinden aman diledi ve Abdurrahman'ın tek kılına dokunmayıp serbest bırakacağını yolunda bir barışa razı oldu. Abdurrahman da Kabil Meliki'nin katına geldi.

– Ben, bu kişiye il verdim, İyilik yaptım. Bak gör ki o bunlara karşı ne harekette bulundu, dedi. Bunun üzerine Kâbil Meliki Retbil'e büyük bir saygı gösterdi. Aldı, Şehrine götürdü.

En sonunda, Abdurrahman'a beyat kılan Haccac'ın da amanını kabul etmeyen ve Haccac ile ellerinden geldikçe cenk eden ve Abdurrahman'ın ardından ayrılmayan kişilerin hepsi yine, Sicistan'da toplandılar. 6.000 kişi oldular. Sonra Abdurrahman'a:

– Gel yine bize baş ol. Horasan'a varalım. Orada bize uyan kişiler çoktur. Belki Şam'lılarla cenk etmekte bize yardımcı olurlar. dediler.

Abdurrahman da bu önerileri doğru buldu. Geldi. Abdullah bin Ahir'i muhasaraya aldı. Onu tuttu. Kendisine azap etti.

Tam bu arada Ammar bir Temim ve Haccac'ın oğlu Muhammed, kalabalık bir askeri birlikle bunların üstüne yürüdü. Abdurrahman'ın yararı:

– Bize doğru olan şudur ki onları Secistan'da bırakıp biz Horasan yolunu tutalım dedier.

Abdullah da:

– Yezid bin Mühellib tarafındadır, Gayet Şeccaatli ve Bahadır bir kişidir. Sizden yüz döndürmez. Savaş yapar. Ama korkarım ki Şam askeri ardımızdan gelebilir. Ve ikisi elbirliği ederlerse, bize çok işleri başımıza sararlar, dedi. Onlar da:

– Horasan ili geniştir. Umud ederiz ki, her neresini dilersek, orada oluruz. dediler. Abdurrahman da:

– Siz, bu işi bilmezsiniz ama, hoş ola. Oraya varalım dedi.

* * *

Bu karar üzerine, Abdurrahman ve adamları, Secistan'dan ayrılıp Herat'a erdiler. Ama Ubeydullah bin Abdurrahman bin Sakar el-Kureysi 12.000 kişi ile baş çekti. Onlardan ayrıldı.

– Abdurrahman, bu hali görünce gördünüz mü, Ubeydullah ne hal etti? Ben bunu önceden biliyordum. Ve size Horasan'a varmayalım, demiştim. Siz beni dinlemediniz. Lakin yine siz bilirsiniz. Ben şimdi Kabil meliki Retbil'in yanına gidiyorum. dedi. Ve kendi has adamları ile ayrılıp gitti.

Bundan sonra Irak'lılar, Abbas oğlu Abdurrahman'ı başbuğ kıldılar. Yezid, bu işten haberdar olunca, Abdurrahman'a haber gönderdi ve:

– Benim sınıırımdan çık. Cihan geniştir. Orada bir yere var. Eğer benimle cenk etmek dilerse ben burada sana benzer bir kişi ile muharebe etmeyi iğrenç bulurum. Ve eğer benden yardım dilerse mal ile dile. dedi.

Abdurrahman da:

– Ben buraya makam elde etmek için ve sizinle savaş yapayım diye gelmedim. Aksine, muradım burada birkaç gün dinlenmektir. On dan sonra senin ülken sana mubarek olsun. Biz gideriz. dedi. Yezid'in elçisi, geri dönünce Yezid'in huzuruna varmak için Şam yoluna ilerledi.

Abdurrahman, o memleketten haraç topladı. Bu haber Yezid'e gelince, Yezid ona mektup yazdı:

– Eğer muradın dinlenmekse niçin haraç alırsın? dedi ve kendi kardeşi Mufaddarı 4.000 kişiyle onun ardından gönderdi. Sonra kendisi kardeşinden sonra 4.000 kişiyle ona yürüdü, gitti.

Yezid, o zaman kendisini tarttırmıştı ve 400 batman gelmişti.

– Beni her at çekmez, dedi. Çok cüsseli bir at vardı. O atı getirdiler. O da ata bindi. Ve dayısı Hadil'i Merv'de kendi yerine bıraktı. Herat yolunu tuttu. Geldi, Melvel Rudıp erişti. Mühellib'i ziyaret etti. Üç gün orda kaldı. Ondan sonra da Herat'a gitti ve Abdurrahman ibni Eş'as'a adam gönderdi:

– İyi dinlendin. Semirdin. Malı da çok topladın. Her ne aldınsa, senin olsun. Eğer daha da çoğunu dilersem, belanı dilemiş olursun. Var git, ki ben seninle cenk etmem. dedi.

* * *

Abdurrahman yine gitmedi. Ve Yezid'in sözlerini kabul etmedi. Cenge hazırlandı. ve Elaltından Yezid'in baş adamlarını kendi yanına çağırırdı. Yezid de bu hali öğrenince, o da savaş için hazırlık yaptı. Emretti, bir kürsü getirtti. O kürsünün üstüne çıktı, oturdu. Kardeşi Mufaddıl'a cenk etmesini buyurdu.

Bunun üzerine iki ordu bir zaman cenkleştiler. Bir vakit sonra Abdurrahman'ın askeri bozguna uğradı. Dört bir yana dağıldılar. Çok adamı toprak oldu. Bunlar arasında:

1- Muhammed bin Said İbni Ebi Vakkas

2- Amr İbni Musa bin Ubeydullah,

3- Abbas bin Esved bin Avf,

Gibi nice ulular ve Bey'ler vardı. Muhammed bin Said İbni Ebi Vakkas Yezid'e:

– Beni Babam'ın duasına bağışla. Babam ki sana duada bulunurdu. dedi. Yezid Emir verdi. Muhammed bin Sa'd b. Ebi Vakkası bıraktılar, Yezid kalan esirleri Haccac'a gönderdi. O da kimisini öldürdü. Kimisini de hapis etti.

Bazıları da şöyle demiştir:

– Muhammed bin Sad b. Ebi Vakkas da Haccac'a gönderilmişti. Haccac onu katına götürünce, ona:

– Ey Şeytan'ın gölgesi! Allah'ın işini kendi yanında nice gördün? Diye sordu. Çünkü bu Muhammed bin Said'in boyu çok uzundu ve bundan ötürü kendisine:

– Zıll-ı Şeytan=Şeytanın gölgesi derlerdi. Hem de:

– Ben, Muaviye oğlu Yezid'e Bey'at etmedin. Kendimi Ali oğlu Hüseyin'e ve Amr oğlu Abdullah'a uydurdum, dedi ve elinde bulunan bir ağaçla onun başına birkaç kez vurdu. Muhammed'in başı yarıldı, Gözünde kanlar akmaya başladı. Muhammed:

– Elin, erdi ve kadir oldun, müsamahalı davran. Ama Haccac bu Musamahayı hiçbir zaman düşünmedi. Sonra:

– Vurun boynunu. Diye emretti. hiç şefkat göstermedi.

İBN-İ EŞ'AS'IN ÖLÜMÜ

Abdurrahman bin Muhammed bin Eş'as Herat'tan gidip Kabil Melik'i Retail'in yanına vardı. O zaman Alkame bin Ömer adında bir kişi yanındaydı. O kişi Abdurrahman'a:

– Ben Seninle birlikte gelmiyorum! dedi. Abdurrahman ona:

– Niçin? diye sordu. O da:

– Ben Haccac'ın Retbil'ie mektup yazmasından, hoş etmesinden, seni ve sana uyanları tutarak Haccac'a göndermesinden korkuyorum. Şimdi sana beşyüz kişi beyat kılmıştır.

Hiç olmazsa, bir hisara varalım, ya orada cenk edip kırılalım, ya da o hisarı alarak kurtulalım. dedi. Abdurrahman da:

– Eğer benimle birlikte gelersen çok sevinir, hoş karşılarım, ve her birerinize gücüm yettikçe bir şey veririm. dedi.

Alkame kabul etmedi. Abdurrahman da Retbil'in katına vardı. Alkame de o 500 kişiyle Abdurrahman'dan ayrıldı. O sırada Haccac'ın askerinden temim erişip onları, çevirdi. Onlar da Aman dilediler. Temim de Aman verdi. Bundan sonra Yusuf oğlu Haccac'da Kabil meliki Retbil'e biribiri ardına mektuplar yazdı. Şöyle diyordu:

– Eş'as oğlunu tut ve bana gönder. Yoksa, sana vallahi bin kere bin döğüşçü ve öldürücü gönderirim. Varırlar, senin o şehirlerini, illerini, seni ve en yakın kişilerini esir ederler.

Ve ülkeni yağma edip harap ederler! dedi.

O vakit Abdurrahman bin Ebi Semi Retbil'in yanındaydı. Retbil'e:

– Eğer sen Abdurrahman'ı tutup Haccac'a gönderirsen. Haccac'ın senden yedi yıl haraç almaması benim boynuma borç! dedi. Retbil de:

– Eğer, sen bu işi başarırsan, ben de seni hoşça görürüm. dedi.

İbni Ebi Semi de Haccac'ın katına mektup gönderdi ve:

– Kabil meliki Retbil bana aykırı harekette bulunmaz ve ben Abdurrahman'ı sana göndermesini boynuma borç aldım. Yalnız, Retbil'den yedi yıl haraç istemeyesin! dedi.

* * *

Haccac da bu mektubu okuyunca çok sevindi, ferahladı. O barışa razı oldu. Haccac'ın da mektubu İbni Ebu Semi'a gelince Retbil'e haber verdi. Sonunda Abdurrahman'ın başını Haccac'a yolladılar.

Kimileri de şöyle demiştir:

– O sırada, Abdurrahman hasta olmuştu. Öldükten sonra Retbil Haccac'a bildirdi. Haccac ona:

– Başını kesin, bana gönderin. dedi. Abdurrahman'ın ölüsünün başı kesilip Haccac'a gönderildi. Haccac da Abdurrahman'ın ve adamlarının kesik başlarının hepsini Abdülmelik bin Mervan'a yolladı ve Abdülmelik de Onları Mısır'a kendi kardeşi Abdülaziz'e gönderdi.

* * *

Hicretin 83. yılı girince Haccac bin Yusuf Vasıt şehrini kurdu. Sebebi şudur: Bugün adı Vasıt olan o yerden Haccac geçiyordu, ileri adamlar gönderip:

– Bize konaklama yeri hazırlayın! Orada bir saat mola verip rahat olalım! dedi. Kendisi gelmekte iken ansızın eşeğe binmiş bir keşişin dicle ırmağından geçtiğini gördü. Vasıt şehrinin kurulduğu yere gelince eşek o yerde tersledi. Keşiş o anda eşekten indi. Eşeğin o fışkısını alıp dereye attı. Haccac bu hali gördü ve keşişi yanına çağırdı. Bu işi keşişten sordu. O da:

– Ben kitapda okumuştum ki bu yerde bir mescid yapsalar gerek. Ve orada Hak Teala'ya ibadet edilse gerek. Öyle ki dünyada yüce Allah'ı bilmeyen kişi kalmamış ola! dedi.

* * *

Bunu işiten Haccac, hemen o vakitte emreyledi. Vasıt şehrini o yerde kurdular ve yine keşişin gösterdiği yerde bir cami bina ettiler.

YEZİD BİN MÜHELLEB'İN HORASAN'DAN AZLİ VE AZLİNİN SEBEBİ

Hicretin 84. yılı girince Neyzek adında bir kafir beyi vardı. Bâd-ı İsa adında bir sağlam yapılı hisarda otururdu. Yezid bin Mühellib, ona gaza açmak için yola çıktı. Hemen casuslar gönderdi. Bunlar:

– Neyzek kaleden çıkmış, ve bir kaç gün dışarda bulunalım. diye emretmiş.

Ama henüz hisardadır. denildi. Mühellib oğlu Yezid de aceleyle beri varıp o kaleye yaklaştı. Neyzek'e haber verildi, geldi. Yezid ile barış yaptı. Şu şartla ki kaleyi Yezid'e teslim edecekti. Kendisi de malı ile ve yakın kişileriyle şehirden çıkıp gidecekti. Mühellib oğlu Yezid de bu barışa razı olarak kaleyi fethetti. Beyi olan Neyzek, bu kaleyi çok severdi. Ve tazim ederdi. Ne zaman bu kaleyi görse secde ederdi ve Yezid'i anardı.

* * *

Bu sırada Haccac, Yezid bin Mühellib'i Horasan'dan azletti. Sebibe ne şu olmuştu ki, Haccac, Vasıt şehrini kurup sonra, Abdülmelik'e haber göndermişti.

Kendisi de kimi askerleriyle geriye gelmekteydi. Dönüşte, bir keşişin köyüne uğradılar.

Haccac'a:

– Bu köyde bir keşiş vardır, gayet çok kitaplar okumuştur o. Ve cifr ilmini de bilir. dediler. Yusuf oğlu Haccac emretti. O keşişi getirdiler. Ona:

– Bu zamanda ne olup-biteceğine dair kitapta hiç bir şeye rastladın mı? diye sordu. Keşiş te:

– Evet. dedi. Bugüne kadar ne ahval geçti, ve ne haller gelecekse ben hepsini okuyup durmaktayım. dedi. Haccac da:

– Müminlerin emiri Abdülmelik'i sıfatını nasıl buldun.? Ondan haber ver. dedi. Keşiş:

– Bu zamamda o melikin sıfatını öyle buldum ki hiç kimse ona asi olup kapısını açacak değildir?

Haccac:

– Ondan sonra kim şah olacaktır? diye sordu. Keşiş de:

– Evet, bir kişi onun yerine gelecektir ki adı Veliddir! dedi. Haccac:

– Ondan sonra da kim gelir. Şah olur? dedi. Keşiş de:

– Adı bir peygamber adı olan kişidir. Onun tamamında fitneler çok olacaktır, dedi. Bundan sonra Haccac:

– Benim kim olduğumu bilir misin? Diye sordu. Keşiş:

– Haber verdilerdi. dedi. Haccac yine:

– Benden sonra benim yerime kim hakim olur? diye sordu. Keşiş:

– Bir kişi olacaktır ki adı Yezid'dir. Bu cevabı, alınca Haccac bir zaman düşünceye daldı. ve:

– Bu Yezid bin Mühellib'den başka kimse değildir. dedi. O keşişin sözünden korktu. Yezid'i azletmeye azmeyledi. Bu aralıkta Neyzek Haccac'a mektup yazdı. Ondan bu vazifeden affını diledi. Haccac, bunu işitti. Yezid'e haber gönderdi. Ve:

– Ben bilirimki sen benim reyime göre iş yapmamak, istersin. Ama, bunun gibi, bir daha iş yapman olmasın. dedi.

Haccac, bundan sonra Yezid'e ve Mühellib'e rağbet etmez oldu. Abdullah bin Zübeyr'le elele vermiştir diye Abdülmelik'e mektup yazdı. Abdülmelik de:

– Ben onların el birliğinden, ittifak etmelerinden haber almadım. Çünkü Abdullah bin Zübeyr'e itaat etmeyerek, hemen bana itaat etmişlerdi. dedi.

Haccac, yine bir kez daha Abdülmelik'e mektup yazıp Al-i Mühellib'in hiyaneti ile onu korkuttu. O keşişin sözünün bu Yezid olduğunu sandı. Ama, hiç bilmedi ki. O adı, geçen Yezid, Yezid bin Ebi Kebeşe'dir ki Haccac'dan sonra Irak'a hakim olsa gerekti. Onun kıssası bundan sonra anlatılacaktır.

Haccac, Abdülmelik'e Yezid Hakkında ve Al-i Mühellib için mektup yazınca, Abdülmelik de ona:

– Sözü uzattın. Bari Horasan'ı layık olan bir kişiye ver. dedi. Haccac da Horasan'ı Kuteybe bin Müslim el-Bani'ye uygun gördü. Bu haber Yezid'e erişti. Ona:

– Haccac Horasan'ı Sakifoğullarından bir kişiye verse gerektir ki o kendi kabilesidir. Dediler? Yezid de:

– Haccac, Horasan'ı Kuteybe'den başka kişiye vermez. dedi.

Haccac, korkup yezidin azline mektup göndermek dilemedi. Ona mektup gönderdi ve:

– Mufaddal'ı kendi yerine vekil bırak. Sen de benim katıma gel. dedi..

Yezid, Husayn bin el-Münzil ile Danıştı. Husayn:

– Sen yerinden kımıldama Haccac'a hastayım, diye bahanede bulun. Emirül Mü'minin emir sahibi ise de Abdülmelik'in bu işten haberi yoktur.

Haccac'ın düşüncesidir bu. Eğer seni emre uymayıp bu yerde karar kıalarsan ben umarım ki Abdülmelik Haccac'a mektup yollar, Horasan'ı yine sana verir. dedi.

Yezid de:

– Biz atalardan beri beyat ehliyiz. İtaat etmemizle ün salmışızdır. Ben, asi olmayı çok içerikle görürüm. dedi ve yol hazırlığına başladı. O anda Mufaddal'a Haccac'dan mektup geldi. Mektup da:

– Horasan'ı sana verdim, diyordu. Mufaddal Yezid'i görmek için acele etti. Yezid de:

– Haccac, benden sonra bu işi sana komaz. Öyle olunca da bu işi şundan ötürü yapar ki Ben ona muhalif olayım ister! dedi. Mufaddal da:

– Sen bu sözü kıskançlıktan söylemektesin. dedi.

Yezid de:

– Benim dediğim olur mu, ya da olmaz mı görürsün! dedi.

Hicretin 85. yılının Rebiü'l-Ahir ayı idi. Yezid bu olaydan önce, Harizme gidip çok esir almıştı. Ve kış çok şiddetli ve soğuktu. Müslümanlar bu soğuktan çok zorluk çektiğinden esirlerin giysilerini çıkartıp giydiler ve esirlerin de çoğu soğuktan kırıldılar.

Ve o yıl Mersıda Taun hastalığı oldu. Ve böylece Mufaddal, 9 ay Horasan'da kaldı. Ve bu dokuz ayın, içinde Bad-ı İsa Gazasına gitti. Sonunda kaleyi aldı. Orada hesapsız mal buldu. Müslümanlar arasında dağıttı. Bundan ötürü Mufaddal'ın yanına Beytülmal'dan hiçbir mal yoktu. Çünkü her ne bulsa yedirir ve askere üleştirirdi. Bundan dolayı, Hazine'de hiçbir şey bulunmazdı.

En sonunda Haccac bin Yusuf, Horasanın emirliğini Kuteybe bin Müslim'e verdi. Ve Mufaddal'ı azletti.

* * *

Hicretin 85. yılının Cemaziyelevvelinde Abdülmelik'in kardeşi Abdülaziz bin Mervan Mısır'da öldü. Onun yerine Abdülmelik, Kendi oğlunu Abdullah'ı gönderdi.

Bundan önce Abdülmelik, Abdülaziz'e adam gönderin Mısır'ın haracını dilemişti. Abdülaziz de cevap verip:

– Ey Mü'minlerin emiri! Benim ve senin ömürlerimiz şu raddeye geldi. Bizim aslımızdan, fer'imizden hiç kimse, şu birkaç gün içinde hangimizi ecelin çağırdığını bilmeyin! Beri bu bir-iki günlük ömür için lütfedin benim gönlümü incitme. dedi. Abdülmelik'in gönlü de bu sözle üzüldü.

Artık o sözü anmadı. Ve o yıl tamam olmadan Abdülaziz öldü. 18. aydan sonra da Abdülmelik'de bu dünyadan Ahirete geçti.

Abdülmelik hicretin 85. yılında kendine oğlu Velid'i veliahd kıldı. Bir oğlu ki Süleymandır. Onu da veliahd seçti. Ve Bütün İslam memleketine mektup yazdı. Velid'e bey'at etmelerini emretti.

Medine'de Said bin Müsebbipten başka bütün halk beyatte bulundular.

O vakit, Medine'de emir: Hişam bin İsmail idi. Saidi tutup sırtına birkaç yumruk attı. Abdülmelik o haberi alınca Hişam'ı kınadı.

Vakta ki 86. yıl oldu. Abdülmelik bin Mervan öldü.

ABDÜLMELİK BİN MERVAN'IN VEFATI VE MELİKLİK MÜDDETİ

Abdülmelik bin Mervan 86. hicret yılında, Şevval ayının ortasında, bir perşembe günü bu fani dünyadan beka dünyasına göçtü. Halifelik müddeti, 18 yıl ve beş aydı. Kimileri de;

– 21. yıl ve bir buçuk ay halifelik yaptı. Bu arada 7 yılını Abdullah bin Zübeyr ile savaşıla geçirdi.

Ve Hz. Abdullah bin Zübeyr'in ölümünden sonra da 14 yıl ve bir buçuk ay sağ kaldı. 58 yaşındaydı. Emirül Müminin Hz. Osman (r.a.)'ın halifetinde, hicretin 26. yılında doğdu. Ve o vakitte Hz. Osman'ı şehit ettiler. O gün Abdülmelik 10 yaşında bulunuyordu. Künyesi:

– Abdimenaf oğlu Abd Şems Oğlu Ümeyye oğlu Ebil As oğlu El-Hakem oğlu Mersenoğlu Abdülmelik idi. Künyesi:

– Abdülvelid idi.

Anası: Aişe Bint el-Mugiyre bin Ebi'l-As bin Ümeyye'dir.

Abdülmelik öldükten sonra 14 oğulu kaldı. Bunlar:

- 1- Velid,
- 2- Süleyman,
- 3- Mervan-il Ekber
- 4- Mervan-il Asgar
- 5- Yezid
- 6- Muaviye
- 7- Hişam,
- 8- Ebu Bekir,
- 9- Ebul Hakem,
- 10- Abdullah,
- 11- Müslim,

- 12- Münzir,
- 13- Muhammed,
- 14- Said el-Hayr,
- Üç kızı da şunlardı:
- 1- Aişe,
- 2- Ümmü Gülsüm
- 3- Fatıma.

VELİD BİN ABDÜLMELİK'İN HİLAFETİ

Abdûlmelik oğlu Velid velayet tahtına oturdu. Rivayet edilir ki babasını mezara koyunca oradan döndü. Doğruca mescide geldi. Halk da toplandı. Velid minbere çıktı. Vaaz edip Halka öğütte bulundu. Minberden indikten sonra da:

Halktan yine beyat diledi. İlk önce beyat eden Abdullah bin Hümmam oldu. Ondan sonra, bütün halk ona beyat ettiler.

HORASAN'DA KUTEYBE BİN MÜSLİM'İN VALİLİĞİ

Hicretin 86. yılında Kuteybe bin Müslim. Haccac tarafından, Horasan'a hakim oldu. Mufaddıl bin Mühelleb'in asker toplayıp Ahirûn ve Şuman gazalarına gittiğini görünce Kuteybe de Merv'e geldi ve halkı topladı. Vaaz etti ve halkı gazaya teşvik etti ve Gaza hakkında Kur'an ayetleriyle, Nebi (s.a.v.)in hadislerini açıkladı. Ondan sonra, minberden aşağı indi. Her bir kişiye silap verip, İyas bin Ubeydullah bin Ömer'i kendisinin yerine bırakıp Merv'den dışarı çıktı. Tavkan'a eriştiği zaman Belh şehrinin uluları ve emirleri hep birlikte onu karşılamaya çıktılar. Ve Kuteybe'yi alarak Belhe geldiler. Belh ırmağını geçince, çağatay meliki Nişel Ayser de ona karşı çıkıp hayli hediye ve armağanlar getirdi. Ve Kuteybe'yi kendi bölgesine götürdü. Oraya gidince, Keftan Meliki de karşılamaya geldi. Çok hediyeler getirdi. O da Kuteybeyi kendi şehrine indirdi. Oradan ayrılınca Ahirûn ve Şuman melikleri de onu karşıladılar. Bu melikler, Çağatay melikini incitmişlerdi. Sonunda, evelce aldığı Ahirun ve Şuman şehirlerini yine Nişel Ayser'i alıverdi. Ondan sonra Ahirun ve Şuman melikleri Kuteybe ile belirli bir mal üzerine barış yaptılar. Güra yine Merv Şehrine geldi.

Hem o yıl içinde Haccac Yezid bin mühellebi zındına attırdı.

Ve Habib bin Mühellib'in kiramından vali iken, onu azletti.

Hicretin 87. yılı olunca Velid bin Abdülmelik, Hişam bin İsmail'i Medine emirliğinden ihraç edip onun yerine Ömer bin Abdülaziz'i emir kıldı.

Hişam, dört yıldan bir ay eksik olarak Medine'de emir oldu. O yıl içinde Ömer bin Abdülaziz(*) Rebiülahir ayında Medine'ye geldi. O gün 25 yaşındaydı. Doğumu Hicretin 62. yılındaydı. Medinelilerin hepsi onu selamlamaya geldiler. O gün Ömer, öğle namazını kıldı. Medine'nin alim kişilerinden 8 kişiyi çağırdı ki bunlar:

* Ömer bin Abdül aziz (r.a.) künyesi Elhakem oğlu Mervan oğlu Abdülaziz oğlu Ömer'dir. Emevi halifelerinin ileri gelenlerindendir. Adaletin ve hakkaniyetin (mücessem timsali) denilmeye layık yüksek bir hükümdardı. Müslümanların fakihlerindendi. Birçok Hadisi şerifi sahifelerde tespit ettiren Ömer bin Abdülaziz'dir. Adı, islam büyükleri arasında saygı ve takdirle anılmaktadır. Rengi ve yüzü güzel, vücudu yazıf imiş. Alnında, bir at turnağının izi varmış, Öğrenimini zamanının üstad öğretmenlerinden öğrenmiş, Reşid çağa erince Emevi hükümdarı Abdülmelik kendisini devlet hizmetinde kullanmak, istemişse de kendisi birçok özür dilemiş bir inziva köşesinde kalmayı uygun görmüştür.

Abdülmelik'in ölümünden sonra yerine Halife olarak geçen Veli, onun çibi bir fazilet ve bilgi hazinesinin kenarda kalmasına razı olmamış, bu sebeble kendisinin yüce bilgisinden ümmetin faydalanması için Hafz vali olarak göndermişti. Kızkardeşi Abdülmelik kızı, Fatıma ile de onu evlendirmişti. Ömer bin Abdülaziz, Fatıma Hatun yanında olduğu halde yola çıkmış, Medine'yi Müyessireye gelmişti. Medineli fakihleri yanına çağırılmış, onları şüguzel hitabede bulunmuştu.

- Ey ihvan! Ben, bu haremeyi velili cin değil ancak hadimliğine ikisine de hizmet etmeye geldim. Size şunu söyleyim ki, benim mesleğim, adalet yolundan ayrılmamaktır. Gerek valilerin, gerek memurlarını fena hareketlerini bana bildirmezeniz, menevi sorumluluk sizindir."

Gerek halk, gerek fakihler halife Velid bin Abdülmelik'in Medine emirliğini atadığı Hişam bin İsmail'in emirlikten gönülleri çok incindiği için bu sözlerden sevinmişler ve birbirlerini tutamamışlardı.

Gerçekten o Hicaz valiliğinde iken, adalet kapılarını ardına kadar açmış ve hakkaniyet nurları ile bütün hicazı aydınlatmaya başlamıştı. Valiliği sırasında hükümdar Velid bin Abdülmelik Medine'ye gelmiş, onun adilen işlerinden çok memnunluk duyarak Hicaz'dan ayrılmıştır. Halife Velid'in kardeşi Süleyman'ın ölümünden sonra o, saltanat tahtına oturmuştur. Zamanında istanbulumuzun fethi için asker de göndermişti. Hadis-i şerifleri ilk önce sağlam bir temel üzerine sahifeler geçirten Ömer bin Abdülaziz olmuştur. (M.F.G.)

- 1- Urve bin Zübeyr(*)
 - 2- Ubeydullah bin Abdullah bin Utbe,
 - 3- Ebu Bekir bin Abdurrahman,
 - 4- Ebubekir bin Süleyman bin Hatame,
 - 5- Süleyman bin Yaşar,
 - 6- Kasım bin Muhammed,
 - 7- Salim bin Abdullah bin Amir,
 - 8- Harice bin Yezid,
- idi. Bunları güzel bir konuşma yaptı.

O yıl içinde Bad-i İsa adındaki şehrin beyi Neyzek Kuteybe'ye gelip onunla belirli bir mal üzerinde barış yaptı. Neyzek, bu malı her yıl verecekti. Onların elinde müslümanlardan çok esir vardı. Neyzek, o esirlerin hepsini geri göndersen:

O yılın içinde Mesleme bin Abdülmelik b. Tanı ile Gazaya gitti. Antakya'lı döğüşçüler, onunla birlikte gittiler. Bizanslılarla cenk ettiler. Kafirlerden çok kişiyi öldürdüler. Çok hisarlar aldılar. Hesapsız ganimetlerle geri döndüler.

Yine o yılın içinde Kuteybe, Merv şehrinden asker toplayıp Beykent gazasına gitti.

* Urve bin Ezzübeyr bin El-A'sam hazretleri Medine'yi Münevverede yetişen bir fakihti. Babası, Aşere-i mübeşşereden olan Hz. Zübeyr'dir. Annesi Hz. Ebubekir (r.a.)'ın kızı Hz. Esmadır. Haz. Zübeyr'in annesi Resul-i Ekrem'in Halası safiyye (r.a.) hazretleridir. Urve Hazretleri zühd ve takva ile ün salmıştır. Son derecede hafıza gücü vardı. Halife Velid bin Abdülmelik zamanında Mübarek ayaklarına hastalık geldi. Görülen lüzum üzerine hekimler ayağını kestiler. O ayağın kesilişi, Ramazan-ı Şerif içinde olmuştu. İhtar etmedi. Hem de sabır eyledi. Bundan sonra da 3 yıl yaşadı.

Zübeyr oğlu Urve bir gün bir toplantıda bulunuyordu. Toplantıda bulunanlardan her biri dünya hakkında dilek bildirdiler. Urve ise şöyle dedi:

- Ben ahır ömrümde kadar ibadet ve taat ile uğraşmak isterim,

İnci saçan sözlerinden birisi de şudur:

- Çocuklarınıza bilgi öğretiniz. O zaman her ne kadar küçükse de ileride büyük olur.

Bir başka sözü de şudur:

- Bir kavmin küçüğü fakir de olsa, bir bilgin olursa o büyüktür.

Hicretin 22. yılında doğdu 94. yılında da vefat etti. (M.F.G)

KUTEYBE'NİN BEYKENT GAZASINA GİTMESİ

Bad-ı isa adındaki şehrin beyi Neyzek Kuteybe'nin huzuruna gelecek, barış yaptıktan sonra Kuteybe Merv şehrinde kaldı. Hicretin 876. yılı girince Merv'den kalkıp Beykent'in yolunu tuttu. Bu Beykent Basra'ya yakındır. Ona Medinetü'n-Neccar= Tüccarlar Şehri derler. Bu yer ulu bir sahranın ucundadır. Kuteybe, bu Beykent şehrine vardığı zaman, şehir halkı bunu haber aldı ve sayısız asker toplayıp bütün yolları kapadılar. Ama Kuteybe hiç bir suretle Haccac'a haber vermedi ve iki ay bu haber bilinmedi. Haccac buna çok üzüldü.

Kuteybe hemen müslümanlara mescidlerde bütün islamlar için cuma günü En'am suresini okumalarını emretti. ve bu sure okundu. Ve dualar edildi. Kuteybe Beykentlilerle cenge başladı. Hiç dinlenmedi.

Her gün savaş yaptı.

Kuteybe'nin Tender adında bir casusu vardı. İran'lıydı. Buhara halkı ona yalvardılar ve:

– Bir hile yap, onu geri döndür. Merv'e gitsin. Dediler. Tender de bunların sözünü kabul etti. Kalktı. Kuteybe'nin katına geldi:

– Halvet isterim. dedi. O da yanındaki kişilere izin verdi. Hepsî, huzurdan dışarı çıktılar. Ama onlar arasında Dırar bin Husayn'ı bırakmadı. birlikte oturdular. Tender dedi ki:

– Haccac zamanı gitti. Şimdi, senin yerine bir kişi gelmiş. Eğer müslümanları yine Merve iletirsen, çok doğru bir iş işlersin. dedi.

Kuteybe, bu sözü işitince bir siyah oğlancığı vardı, onu çağırdı. Ona emretti. Tender'in boynunu vurdurttu. Sonra Dırar'a:

– Bu işi seninle benden başka kimse bilmiyor. Ben bunu hiçbir zaman açığa vurmam. En sonunda bu iş duyulacak olursa bunu senden işittiklerini bilirim. dedi. O zaman and içiyorum ki seni de Tender'in haline getiririm. dedi. Öyle ise, o ağzını sıkı tut. Kimseye bir şey söyleme. Taki müslümanlar kırgınlık duymasınlar. dedi.

* * *

Sonra, Kuteybe, müslümanları kendi katına çağırdı. Onlar gelince, Tender'in başının göğdesinden ayrı olduğunu görünce şaşırdılar. Hepsî başlarını önlerine eğdiler. Kuteybe:

Bir kulun eceli gelip öldüğü için size ne oldu. diye sordu. Onlar da:

– Biz onu müslümanlara nasihat edici sanırdık dediler. Kuteybe:

- Onun, müslümanlara ettiği işi, Allah Teala onun başına getirdi, dedi. Siz de yüce Allah'a teşekkür edip düşmanla savaşıla uğraşın. Ve öncekinden daha çok çalışın cenk edin dedi.

* * *

Vakta ki ertesi gün geldi, müslümanlar cenge başladılar ve saf saf oldular. Yerlerini alıp durdular. Kuteybe her sancağın altına girip askeri cenke teşvik ederdi. O gün ta akşam namazı vaktine kadar cenk edildi. Sonunda Türkler bozguna uğradı. Yüzlerini Beykent şehrine doğru döndürdüler. Kuteybe'nin askeri de onların ardından erişip kimisini öldürdüler. Kimisini de esir ettiler. Bir kısmı ise kaçarak şehre girdiler. Kuteybe emretti şehirlerini muhasara ettirdi ve yine:

– Duvarın altına lağam açın, diye emir verdi. Lağam açılmaya başlayınca şehirden barış istenildi. Kuteybe de buna razı oldu. Sonra, müslümanlar cengi bıraktılar. Her biri yerli yerine döndü.

Bir saatten sonra Beykent askerinin barışı yine bozdukları haberi geldi. Müslümanların amil denilen beyini şehit ettiler. Hem de burnunu ve kulağını kesip ateşte yaktılar. Kuteybe şaşkına döndü. Geri döndü bir ay durmadan cenk etti. En sonunda emretti, şehrin duvarlarına odunlar yığdırttı. Ve lağımlar kazdırttı. Odunlara ateş verildi. Beykent'in bir suru yıkıldı. Lağımlar ateşlendi. Yıkılan sur, müslümanlardan 40 kişiyi öldürdü. Kale halkı yine barış dilediler. fakat Kuteybe bu teklifi kabul etmedi.

Eline bir elmaslı kılıç alarak kendisiyle cenk edenlerin hepsini kılıçtan geçirdi. Onların arasında bir gözü kör bir kişi vardı ki o düşmanları, o müslümanların önüne o getirmişti. Onu tuttular. Kuteybe'nin önüne getirdiler o kişi Kuteybe'ye:

– Ben kendimi kendime satın alayım, dedi. Her ne baha istersen vereyim.

Süleym bin Hasın:

– Kendini kaç a satın alırsın? diye sordu. Ve ne kadar nesne verirsin de kendini satın alırsın.? diye sordu. O kişi de:

– 50000 fildişi altın ve bir değerli çini, bir ipek kaftan vereyim ki kıymeti 2000 akçe dir dedi. Kuteybe, adamlarına:

– Siz ne dersiniz? Bu yolda ne düşünürsünüz, diye sordu. Onlar da:

– Mala karar vermek için malın yekrek olması gerektir ki müslümanlara ganimet ziyade olsun ama, sonra bundan ne kapacağız bilmeziz! dediler. O zaman Kuteybe emir buyurdu. O kör kişinin boynu kesildi.

Rivayet ederler ki Kuteybe Beykent'i fethettiği zaman eline altından ve gümüşten sanemler geçti. Abdullah bin Selam el-Adesi'yi ve İyas el Banki'yi ganimet malı üzerine gözcü koydu. O sanemleri bütün erittiler ve Halis Maden kıldılar. Karışık olanları bir yana çıkardılar ve gerisini de götürüp Kuteybe'ye gösterdiler. Kuteybe:

– O karışık maddeyi saymalarını emretti. O karışık madde 40.000 dirhem kıymet buldu. Kuteybe'ye haber verdiler.

– Onu geri getirin! diye emir verdi. O karışımı, bir kere daha erittiler. 1000 miskal altın elde edildi.

Ve Beykent şehrinde o kadar mal bulundu ki bütün Horasan'da öyle mal bulunmamıştı.

Ve bundan sonra Kuteybe yine Merv'e geldi. Ve halk mal yönünden güçlendi. Halk da silah satın alarak kendilerini o silahlarla süslerlerdi. Ve silah fiyatlarını birbiri üzerine arttırırlardı. Bu arttırış o hale geldi ki bir süngü 70 dirheme yükseldi. En adi bir zırh 700 dirheme çıktı. Kılıçlar öteki silahlar da ona göre bahalandı. Ve Beykent'in silah deposunda sayısız silah bulundu. Kuteybe Haccac'a mektup yazdı. O silahları gazilere dağıttı. Kendisinden bahadır kişiler de dileyince Haccac'a gönderilmelerine izin verdi.

Vaktaki bahar vakti geldi. Kuteybe yine Merv'den kalkıp Buhara yönüne doğru yollandı. Buhara halkı Kuteybe'den barış dilediler. Kuteybe de bu dileği kabul etti.

Rivayet ederler ki Beykent ganimetleri arasında bir sanem bulunmuştu ki 250 miskal ağırlığındaydı. Bu sanemde iki inci vardı ki çok şeffafı ve iriydi. Kuteybe bu inciye görünce şaşırdı. Adam gönderdi. Macan Ateşgedesi Mubidini (rahibini) çağırttı. Ona:

– Bu iki incinin bu ülkeye hangi yerden geldiğini söyle haber ver! dedi. O kişi de:

– Bir gün hava yüzünden iki kuş geldi ve mabed üstüne kondu. Bu iki kuş gagalarından aşağıya bu iki inciye bırakmışlardı! diye cevap verdiler.

Kuteybe de o iki tane inciye de ganimetin beşte biri ile Haccac'a gönderdi.

Kimileri de şöyle demiştir:

– Beykent kavminin çoğu ticarete gitmişlerdi. O vakit şehirde bulunmuyorlardı. geri geldikleri zaman Beykent şehrini harap bir halde, viran olmuş buldular. Çocuklar, kadınlar tutuklanmışlardı. Yine Beykent'te kalmaya karar verdiler, müslüman askerlerden ehil ve ıyallerinin herbirini yüksek baha ile geri aldılar. Müslümanlar bu yüzden de nihayetsiz mal sahibi oldular. Ama sonunda Beykent halkı yine Beykent şehrini onardılar. Şu şart ile ki her yıl belirli miktarda haraç vereceklerdi. Onun üzerine Kuteybe'de onlara, bu barış üzerine yazı sundu.

İyas'il-Bahili rivayet edildiğine göre; İbni Vasan'il-Adesi'ye şöyle dedi:

– Ben senin katına bir emanet koymak isterim. Lakin senden başka hiçbir kişinin duymasını istemem:

İbni Salan da:

– Ben filan saatte, filan yerde oturacağım. Sen de inandığın bir kişiyle o emaneti gönder. Ve ona:

– Filan yere vardığın zaman orada bir kişi durur. Bu emaneti ona ver ve hiçbir söz söylemeden dön! dersin dedi. İyas da:

– Öyle olsun. Deyip evine geldi. O malı bir hurcun içine koydu. Üstüne bir mühür vurup bir katıra yükletti. ve Kendisinin has uşağı ile o yere gönderdi. İbni Valan da o yere gelip oturdu. Bir zaman oturdu. İyas'ın adamı biraz geç geldi. Emaneti getirecek olan kişinin gelmediğini görünce, İbni Valan:

– Galiba iyas verdiği sözden pişman oldu. Onun için emaneti göndermedi. Diyerek geri döndü gitti. Onun ardından Kazf ile, Saleboğullarından bir kişi gelip o yerde oturdu. O uşak da, o hurcu katırdan aşağıya

ğı indirdi. Hiçbir şey söylemeden geri dönüp gitti. Salebi, kimsenin olmadığını hurcun içinde bir mal olduğunu görünce, o hurcu arkasına yükledi evine götürdü.

İyas öyle sandı ki, yolladığı o mal İbni Valan'a erişti. Bir müddet sustu, ve hiçbir şey söylemedi. Vakta ki o mal İyas'a lazım oldu. İbni Valan'dan öyle bir nesne görmedim ve sen bana mal vermedin. dedi. İyas şaşırды, kaldı. Her kimi görse, ona İbni Valan'dan şikayette bulunur, onu kınayıcı sözlerde bulunurdu.

* * *

Bir gün İyas bir mecliste oturmuştu. O Salebi de orada bulunuyordu. İyas, orada İbni Valan'ı zemetti. Salebi hemen onun eline yapıştı. Ve onu aldı. Evine getirdi. O hurcu önüne koydu, İyas'a:

– Hurcun mühürünü bilir misin? diye sordu. İyas, karşısında kendi hurcunu görünce tanıdı, bildi. Salebi, ona olanı-biteni anlattı. İyas sevindi. Nerelerde İbni Valan'ı kötülediyse, hepsinden özür diledi.

* * *

Hicretin 88. yılı olunca, müslümanlar Bizansta Tasana şehrini fethettiler. O vakit, müslüman askerinin emiri Mesleme bin Abdülmelik'ti. Bu Tasana şehri sağlam yapılı bir kaleydi. Onun fethi Cemaziye-lahir ayındaydı. Cenkte Müslümanlar Rumileri geriye attılar ve kiliseye kadar sürdüler. Bişr bin Ertat bir parça askerle bu kiliseye yaklaşıncası askerinin ardında bekçi konulan kişilerden birkaçını kafirler esir aldı. Bişr pusuya birkaç adam koydu. Onlar da tutsaklandı. Bişr, çok üzüldü, Asker'den 100 yiğit seçti.

– Şu tutsaklarımı bulayım. Diye geri döndü. Bir derenin içine girince Bişr o 100 yiğite:

– Burada durun! ben şu dolayı bir dolaşayım. Belki bir haber alırım. dedi. Bu anda gözlerine bir kilise ilişti. Oraya vardı. Kilisenin önünde 30 kadar atın bağlanmış olduğunu gördü. At sahipleri kilise içine girmişlerdi. Atından indi, atı bir ağaca bağladı. Kilisenin içine girdi. Ardından kapısını kapadı. Hemen kılıcını çekti. O kafirlerin üzerine yürüdü. Öe yanda ise o 100 yiğit İslam askeri:

– Acaba Bişr nereye gitti. Diye onun ardını izlediler. O kiliseyi buldular. Kapısının önünde onun atınıda görüp kilisede olduğunu anla-

dılar. Bu andan kilisenin içinden büyük bir kavga işittiler. Kilise kapısına seğırttiler. Kapıyı açmanın kolay olmadığını gördüler. Kapının üstüne çıkıp damını deldiler. İçeri girip Bişri kılıcını çekmiş bir halde kafirleri önüne katmış olduğunu gördüler. Onları bir köşeden bir köşeye kovalıyor, kırıyordu. Kendisinin de karnına bir kılıç çalınmıştı ve barsağı dışarı çıkmıştı. Bir eliyle yarasını tutuyor, öteki eli ile de kafirlere saldırıyordu.

Arkadaşları kiliseye girince, Bişr'in aklı gitti, yere düştü. Onlar da birkaçını öldürüp kalanını tuttular, Onları bağladılar. O esirler bu müslümanlara Bişri överek;

– Bu kişi nasıl bir adamdır? diye sordular. Yoldaşları da:

– Bir ana bunun gibi oğul doğurmamıştır. dediler.

Bişr'in yarası sarıldı. Bağırsağına bir zarar gelmemişti. Bir zamandan sonra da iyileşmişti.

Bundan sonra Bizanslılar müslümanları çok kırıp bozguna uğrattılar. Hal şuna erdi ki, kendilerinden ümitlerini kestiler. Abbas bin Velid az kişiyle kaldıklarını görünce, Yahya bin Cemhi'ye:

– Cenneti dileyen şu Kur'an ehilleri nerede? Diye seslendi. Yahya bin el Cemisî de:

– Askerin cenkten dönmesi için emir çağırdı. dedi. Abbas bin velid bağırarak;

– Ey iman ehilleri! dedi. Ne oldunuz? neden kafirden kaçarsınız? dönün! diyerek müslümanlara ümid verdi.

Şimdi İslam askeri meliklerinin sözünü dinlemeyerek Abbas bin Velid'in sözüne uydular. Hepsî düşmana doğru yön tuttular. O kafirlerle kılıç salladılar. O anda kafirler perişan olup dağıldılar ve kaçıp Tassana şehrine doldular. Müslümanlar, o kış orada kaldılar.

* * *

O yılda Velid bin Abdülmelik Medine Valisi Ömer bin Abdülaziz'e mektup yazıp şu buyruğu verdi:

– Peygamberin hatunlarının hücreleri ile peygamberin mescidine bitişik olan evlerin hepsini satın al. Bir mescid bina eyle ki boyu ve eni 200 arşın olsun. Önce Kible yönünden başla. Eğer o eserin sahip-

lerinden bir kişi kavga çıkarırsa değer biçen basiret sahibi kişileri bul, taki onlar adaletle o evlerin kıymeti ne ise bildirsinler. Ve hakkını ver, dedi.

Ondan sonra oraları yık ve sonra mescid yap. Yalnız önce sakın ki hiçbir kişiye g ve zulemde bulunmayasın. Çünkü bizden önce Hz. Ömer ve Hz. Osman (r.a.)lar böyle yaptılar. dedi.

* *

Rivayet edilir ki, Hz. Ömer bin el-Hattab (r.a.) Mekke'de mescide katmak için ve mescidi bytmek için evler satın almıştı. Sonra Hz. Osman (r.a.) onu tamamlamıştı.

Ömer bin Abdülaziz satın alınması gereken hücrelerin sahiplerini çağırttı. Onlara Velid bin Abdülmelik'in emirnanemisini okudu. Hepsisi de buyruğu kabul ettiler. Hiçbir kişi aykırı bir harekette bulunmadı. O evler satın alındı. Sahipleri de Medine emiri mer bin Abdülaziz'den değer karşılığını aldılar. Mescidi yıkmaya başladıkları gün mer bin Abdülaziz ve Medine ileri gelenlerinin hepsi geldi. Onlardan biri Kasım ve biri Salim idi ki Abdullah bin mer'in çocuklarıydı. Bunlardan başka:

– El Veris bin Aburrahman bin Ebu Bekir,

Ubeydullah bin Abdullah bin Ukbe, Harice bin Zeyd ve Abdullah bin mer vardı.

Ömer bin Abdülaziz, bundan sonra orada bulunanlara Mescid'in temelini ve yapısının ne yolda yapılacağını ve hazırlanacağını anlattı.

İşte bu olay, Safer ayında oluyordu. Ondan sonra Velid bin Abdülmelik Mescidi şerifin yapımına harcanılması için çok para gönderdi. Hem o yıl emir mer bin Abdülaziz Mescidin binasını kurdu, hem de o yıl içinde Mesleme bin Abdülmelik Bizans hisarlarından 3 hisar aldı. Sayısız mal ve ganimet ele geçirdi ve hem o yılda Kuteybe, Beşar bin Müslim'i kendi yerine Merv'de vekil bıraktı. Kendisi Kumsin zerine yürüdü.

Kumsin halkı Kuteybe'ye karşı koydular. Onunla belirli bir mal üzerinde verilmesi şartı ile barış yaptılar. Kuteybe de kabul etti. Oradan hareketle Deremiş'e vardı. Onlar da barış yaptılar. Kuteybe Merv'e gelmek üzere geri döndü.

Kuteybe'nin ardından Pağd kavmi ile Fergane taifesi baskın yaptılar. Ablurrahman bin Müslim el-Bahilî askerinin arkasındaydı. Türkler onunla savaşa tutuştular. Abdurrahman bir Müslim Kuteybe'ye bir adam gönderdi. Bu haberleri bildirdi. Kuteybe de geri döndü. O vakit Türkler üstün gelip müslüman ordusu zayıf düşmüştü. Müslümanlar, Kuteybe'yi görünce cenge sevinçle girdiler. Öğleye kadar cenk sürdü. Sonunda müslüman askerler üstün geldiler.

Bundan sonra, Kuteybe, Müslümanlarla Merv'e geldi. Rivayet ederler ki. Çin Melikinin kızkardeşinin oğlu Kuriçanın 200.000 kişiyle müslümanların üzerine geldiği zaman Hak Teala müslümanlara fetih ve zafer verdi.

Ve hem o yılda Velid bin Abdülmelik oğullarını halk arasından ayırttı.

Ve yine o yıl içinde Ömer bin Abdülaziz Hacca gittiği zaman Mekke'ye bir uğrak kalmıştı ki Kureys'ten bir bölük kişi kendisine karşılayıcı çıktılar. Ömer bin Abdülaziz:

– Bu yıl Mekke'de su azdır. Umarız ki hacılar susuzluktan zahmet çekmesinler, dediler. Ömer de:

– Korkmayınız! onların arasında hacet sahipleri vardır. Orada, Allah Teala'ya yalvaralım. dedi. Sonra Ömer, dua etti. O topluluk ta;

– Amin! dediler. Ve Allah Tealaya yakardılar. Ve Hem Mekke'ye geldikleri gün Mekke Vadisine bir büyük sel geldi. 3 gün o türlü yağmur yağdı ki Halk şaşırıp kaldı. Ve O yıl Mekke'de çok ot yetiştirdi ve ucuzluk oldu.

* * *

Vaktaki Hicret'in 89. yılı oldu. Yine Mesleme bin Abdülmelik ve Abbas bin Velid Bizans'ın sınırına vardılar. Orada dağıldılar. Suriye'de sağlam yapılı, bir kale vardı. Mesleme onu fethetti ve Abbas Arzuliye denilen bir hisarı ele geçirdi. Ve Binazns ordusundan büyük bir askeri birlikle karşılaştı. Onlarla büyük bir savaş yaptı. Onları da Bozguna uğrattı.

Hem de şöyle denilmiştir ki, o yıl içinde Mesleme Amuriye'ye vardı. Bizanslılardan çok asker onu çember içine aldılar. Cenk ettiler. Ama Mesleme hepsine de perişan edip dağıttı. Alt etti.

BUHARA, KES VE NAHŞEBİN'İN FETHİ VE NEYZEK'İN ÖLDÜRÜLMESİ

Kuteybe, Buhara bölgesinden Ramiten kavmiyle barış yaptığı zaman oradan Belh şehrinin yolunu tuttu. Faryab'a erişti. O zaman Haccac'tan mektup geldi. Mektupda şu emir vardı:

– Buhara'da olan ve Buhara meliki olan Serden Cizat'ın üstüne yürü onunla savaş yap.

Kuteybe de bu emri alınca öyle yaptı. 89. yılda Sağd askeri ve Keş ve Nahşebin taifesiyle bir ovada karşılaşp savaş yaptı. Onların üzerine zafer kazandı. Oradan hareketle Buhara'ya geldi. Fakat orada hiçbir başarı kazanamadı. Oradan geri döndü. Merv şehrine geldi ve o yılın içinde Velid bin Abdülmelik Halid bin Abdullah'ı Mekke'de emir kıldı. Ve hem o yılda Mesleme bin Abdülmelik Azerbaycan bölgesinde Türk gazasına vardı. Taderbend'e kadar ilerledi. Bir çok hisar ve şehirleri ele geçirdi. Ve yukarıda zikrelediğimiz gibi Haccac'dan Kuteybe'ye bir emirname gelmişti ki, Buhara Meliki Serden Cizatın üzerine sarasın, diyordu. O da o yıl oraya vardı. onunla cenk etti. Ama bir zafer elde edemedi.

Bundan sonra 90. Hicret yılı girdi. Kuteybe yine Buhara üzerine yürüdü. Serden Cizat'da bu haberi alınca askerindeki kentlere ve illere mektup gönderdi, yardım diledi. Her yandan ona yardım birlikleri gelmeye başladı. Gayeleri ona nusrette bulunmaktı. Ama onların askeri toplanmadan Kuteybe, Buhara'ya erişti. Serdancizat'ı muhasara etti. Vakta ki Türk askerleri Serdancizat'ın yardımına geldiler. Hisardan dışarı çıktılar. Saf tutup arabla savaşa giriştiler. Müslümanlar Kuteybe'ye:

– Bize destur ver, ta ki bunlarla cenk edelim, dediler.

Kuteybe de izin verdi. Arablar da ileri yürüyüp Türklerle bir saat cenk ettiler. Türkler üstün gelip zaferi elde ettiler. Arab askerlerini Kuteybe'nin üzerine attılar ve Kuteybe'nin kırılmasına az kalmıştı. Öyle oldu ki Arab hatunları feryada başladılar, yüzlerini yırttılar. En sonunda Müslüman ordusu gayret gösterip kaçarken yüz geri ittiler. Ve Türkleri geriye sürüp yine yerlerine ilettiler. Kuteybe, askeri içinde bağırıp çağırarak:

– Gayret edin! Belki bu Türkleri yerlerinden söküp kopardırız dedi. Arab kabilelerini askerin hepsi orada hazır bulunuyordu. hiç birisi cevap vermedi.

Bundan sonra Kuteybe, Temimoğulları kabilesine geldi, onları da savaşa aynı biçimde çağırdı. Temimoğullarından Vekil bin Ebi Esved, Kuteybe'nin katına geldi. Bu işe gayret gösterdi. Ve Hüseyin bin Ebi Talha el-Mecaşi ki Temimoğullarına komuta ediyordu. Vekil sancağı onun eline verdi ve:

– Askerini al, Türklerle karşı çık! Dedi. O kuzey de yürüdü. Türklerle arablar arasında bir ırmak vardı. Hüseyin, askeriyle o ırmağa kadar vard, orada durdu. Vekil:

– Yı Hüseyin! Askerini öte kıyıya geçir. dedi.

Hüseyin ırmağın ötesine geçmek çok yanlış bir harekettir. Asker helak olur. Ben geçemem. dedi. Vekil ise ona:

– Vallahi sen aptal bir kişinin ve bana aykırı harekette bulunuyorsun. diyerek ona söğdü ve elinde tuttuğu bir değnekle ona vurdu. Hüseyin de atını mahmuzladı, ırmağın öte kıyısına geçti. Ardından kendi askeri de suyu geçtiler. Vekil de ırmağın üzerine geldi. Hemen ağaçlar getirip bir köprü yaptı. Ve:

– Her kim yaralıysa ve ölmek üzere ise bu köprüden geçsin. Değilse dursun. Cenk etsin. dedi. O anda 70 kişi yaya olarak o köprüden öteye geçtiler.

Vekin, Hüseyin'e:

– Ben bu yayalarla bir yandan yürüyeyim. Sen de atlılarla bir yandan yürü. Bunları bir yana atalım. dedi.

Böylece Vekil o yayalarla Türklerin üstüne saldırdı. Onlara erişecek olanlara karıştı.

Hüseyin de bir yandan hamle yaptı. Çok büyük bir cenk oldu. Müslüman birlikleri Türkleri durdukları yerden geriye atıldılar. ve köprüden yine bu yana geçmek için geriye döndüler. Kuteybe onlara bağırarak:

– Ey Müslümanlar, nereye dönüyorsunuz. Düşmanın bozulduğunu görmüyor musunuz. Bir saat daha sabredin! dedi.

Sonra şu buyruğu verdi:

– Her kim Türklerden bir baş getirirse ona yüz dirhem akęe veririm.

Böylece araplar Türklerin başını getirmek için başını kesip getirdiler, 100 dirhem akęe aldılar. Türkleri dağıttılar. Sayısız kırdılar ve hesapsız mal ve ganimet alıp, yine döndüler. Merv'e geldiler.

Ve hem bu 90. yılda Kuteybe, Türk Meliki Tarhun ile barış yaptı. bu Barış şundan ötürü idi ki, Buhara Türklerinin başına gelen hali görmüşler, ondan heybet duymuşlardı.

* * *

Bu Tarhun Sığd meliki idi. Buhara suyuna kadar geldi. Orada durdu. Hayyan Nebti'ye Kuteybe'nin katına gönderdi. Belirli bir mal vermek üzere barış istedi. Kuteybe de kabul etti. Hayyani malı geri vermek üzere gönderdi.

Kuteybe, Merv'den yana yol alınca, Neyzek Kuteybe ile birlikteydi. Tenha kaldığı bir zamanda kendi haslarıyla danışan Neyzek:

– Ben Kuteybe denilen kişiden güven duymuyorum. Eğer döner ona vurursan çekilir, eğer kendisine bir şey verirsen durur. Yani eğer cenk edersen seninle cenk eder. Eğer bir şey verip barış yaparsan yaptığı her şeyi unuttur, sevinę duyar.

Böylece Tarhun, Kuteybe ile nice kez savaş yaptığı halde sonunda barış yapmak isteyince, ondan nesneler alıp hoşnut kaldı. şimdi eğer ben buradan gitmek için izin istesem, doğru olur mu? diye sordu. Kendi adamları da:

– Sen yek birisin. dediler. O da yine Tataristan'a varmak üzere izin istedi. Kuteybe'de o izni verdi. O da göçüp Belh'ten yana yola çıktı. Ve (Nevbahar) denilen yere geldi. Orada kendi kavmine:

– Hiç kuşkum yok ki Kuteybe bana izin verdiğine pişman olmuştur. şimdi onun Nebbahar'da emiri olan Abdullah'a elęisi gelir, bizi geri döndürür. Bundan sonra biz hızla gidelim, Taki onun elęisi gelip bize engel olmasın. dedi.

Vaktaki Taharistan'dan yana süratle ilerlediler. Onun ardından Abdullah'a Kuteybe'den:

– Neyzek'i geri döndür! diye haber geldi. Mugiye Atlami Neyze-kin'in ardına düştü. Bir zaman gitti. Fakat onu bulamadılar. Geriye döndü. Neyzek de durmadı, gitti. Der ha'yı halm denilen bir kaç derbent ve sarp yerler vardı. Oraya sığındı orada isyan ve muhalefetini açığa vurdu. Ve Mervirrûd'a ve Talkan'a ve Fariyaba ve Gestek'e mektup gönderdi. Onları, Kuteybe'nin vazifeden alınması için çağırdı. On-
dan sonra da Kabil Şah'ına adam gönderdi. Ona:

– Benim sana ihtiyacım olursa yardımını esirgeme! dedi. Kendisi-
nin kumaşını onun katında bıraktı. Kabil şahı da kabul etti Taharistan
Meliki Haykoy'un Neyzek isminde bir kölesi vardı ki bu haberi bu
Muhammed bin Selimdani'yi bir kişi ile Kuteybe'ye bildirdi.

O vakit Kuteybenin askeri dağınıktı. Merv askerinden başka ken-
disi ile birlikte kimse yoktu. Abdurrahman' 12.000 kişilik bir kuvvetle
Delh'ten yana gönderdi ve:

– Bu kış, orada hiç kimseye bir şey yapma. Bahar olunca, Taharis-
tan'dan yana ilerle. Ben de senin ardından erişirim. dedi.

Abdurrahman o kışı Belh'te geçirdi. Yaz da gelince Kuteybe, Ho-
rasan şehirlerinden asker topladı. Oradan geçerek Talkan'a vardı. Bu
Talkan'ın meliki Neyzekle elbirliği halinde idi. Kuteybe'nin geldiğini
işitince kaçtı. Kuteybe Talkan şehrine girince:

– Talkan halkını kılıçtan geçiriniz. Ne kadarını kırabilerseniz kırı-
nız. dedi. Bu emir üzerine Kuteybe'nin uluları orada hesapsız adam öl-
dü. Şöyle rivayet edilir ki, 4 kersen yol boyu iki taraflı birbirine
birleşmiş ceviz ağacı dallarına asılmıştı.

Kuteybe oradan göçtü. Mervirrûd'da konakladı. Oranın da meliki
kaçmıştı. Kuteybe onun da iki oğlunu tutuklattı. Kalan şehirlerin bey-
leri boyun eğerek, onu karşılayıcı çıktılar.

Kuteybe, sonra, Belh şehrine vardı. Orada, bir gün kaldı. Ertesi
günü oradan da göçtü. Abdurrahman'ın ardınca yürüdü. Neyzek bağla-
rı adlı bir sarp yer vardı. Oraya girdi. O yeri kendine ordugah seçti.
Birkaç kişiyi o derbentlere, o dar yollara nöbetçi koydu. Kuteybe o
derbentlere erdici tamam, nice günler oradaki kavimle savaş yaptı.
Göçme mecali bulamadı. Neyzek'in kalesinin üstüne saldırdı. Orasını
da fethedemedi. Şaşırdı. kaldı.

– Acaba ona ne hiyle yapayım? diye düşünürken, Piyemkân meliki Hüseyhan gelip, Kuteybe'den aman diledi ve:

– Sana kılavuzluk yapayım ve Neyzek'in üstüne seni ileteyim! dedi. Kuteybe'de bu öneriyi kabul eyledi.

Bundan sonra Rüveyhan o derbentlerin ardından girdi ve o derbentleri bekleyen nöbetçilerin üzerine ansızın yüklendi, onlara kılıç çaldı, kaçanları kurtuldu. kaçmayanlar öldürüldü. Arkadan da Kuteybe'nin askeri o derelere girdiler. Sonra Sitemkân'a vardılar. Neyzek kaldı. Oradan göçünce Neyzek'in üstüne yürüdü. Abdurrahman'ı daha önceden gönderdi.

Neyzek de bu halden haberdar olunca kendi at ve yol takımını ve hazinesini kabil şahına gönderdi. Kendisi Kerv adındaki sarp ve hiç yolu olmayan bir yere uğradı.

Kuteybe, oraya yaklaşıncı, bir yerde karargahını kurdu. Oraya kondu. Ve iki ay durmadan, Neyzeki muhasara etti. Bu iki aydan sonra Neyzek'in askerinin yiyeceği kalmadı. Kış da yaklaşmıştı. Kuteybe kışı orada geçireceğinden korktu. Muhammed bin Süleym el-Nasih'i çağırdı. Ona:

– Neyzek'in yanına var. Bir hiyle ile onu benim katıma getir. Ve onu Buraya gelmeye kandır. Belki elime geçer. Bende onu mutlaka bir ağaca asarım! dedi.

Muhammed bin Süleym de:

– Sen Abdurrahmana bir mektup yaz ki önce ona uğrayım. ben ne dilersem muhalif kalmamasını bildir! dedi.

Kuteybe de O şekilde Abdurrahmana mektup yazdı. O mektubu eline alan Muhammed bin Süleym, Ayrılıp gitti. Sonra Abdurrahman'ın katına vardı. Ona:

– Bana, o derelerin ağzından durmaları için birkaç yüz kişi ver. ben geri dönünce bana koruyucu olsunlar. Bir olay ortaya çıkarsa, bana yardım etsinler! dedi.

Abdurrahman da adamlar verdi, onlara:

– Muhammed bin Süleym'in emrinde olmalarını o ne emir buyursa o emri yerine getirmelerini söyledi.

Muhammed bin Süleym de Neyzek'ten yana yola çıktı. Nice günlük yol taamını yanına aldı ve Neyzek'in katına vardı. Ona:

Niçin asi oldun? Zulüm ve hiyaneti açığa vurdun? dedi. Neyzek te:

Pişman oldum. Şimdi buna tedbir nedir? diye sordu. Muhammed bin Süleym de:

– "Kalk, kendin Kuteybenin katına var ki o bu kış, burada geçirirse, eğer bütün adamları soğuktan kırılırsa bile buradan gitmez o". dedi.

Neyzek de:

– Amanını almadan nasıl varayım! dedi. Muhammed bin Süleym de:

– Ben öyle sanıyorum ki, o sana hiç bir yolda kötülük yapmaz. Ama ben şöyle uygun görürüm ki sen bir çağ gitmelisin. Ama kimse bilmesin. Doğruca onun katına var. Elini öp, ben umarım ki, o senden utanır ve hoşnut kalır, kıvanç duyar! dedi.

Neyzek de:

– Bari, sabah kahvaltısını birlikte yiyelim. Ondan sonra gidersin! dedi. Muhammed bin Süleym de:

– Bizim yanımızda çok yiyecek var! dedi. Emretti. Neyzek ve adamları muhasarada kaldığı günden beri, hiç bu yemek gibi yemek görmemişlerdi. Bir anda yemeği karınlarına indirdiler. Neyzek onların bu hareketinden çok sıkıldı.

Muhammed bin Süleym, o zaman:

– Ya Ebal Heyyac! dedi. Ben sana öğüt vereyim. Senin kavmin çok bunalmışlardır. Eğer iş uzarsa korkarım ki, bunlar seni ele verirler. Dilleri güvene erişirler! dedi. Şimdi, sen kalk, benimle Kuteybe'ye var işin rast gelsin! dedi.

Neyzek:

– O bana aman vermeyince ona varmam! dedi. Muhammed bin Süleym:

– O beni güvenilir kişi olarak gönderdi. Şimdi sen ise beni suçlan-dırıyorsun. dedi.

Neyzek'in yararı:

– İbni Süleym'in sözünü dinle ki o doğruyu söyler. Ve bana madi-na eyliyor. dediler.

Bunun üzerine Neyzek at diledi. Adamlarından bir çok kişiyi de yanına aldı. Ve kaleden aşağıya indi. İbni Süleym ile Neyzek, o dere-den dışarı çıktılar.

Fakat, İbni Süleym'in kendisini korusunlar diye, dere ağzında bıraktığı atlılar, Neyzek'le birlikte gitmek isteyen Türkleri bırakmak istemediler. Onlar, geri döndüler.

Neyzek:

Bu ilk kötülük, dedi İbni Süleym:

– Senin şer dediğin belki öyle değildir. Ve belki de onların geri döndürülmesi senin hakkında iyidir. dedi.

Kuteybe'nin nöbetçilerine yaklaştıkları zaman:

– Neyzek'i bir çadıra alın. Diye emir verdi. Onu bir çadıra buyur ettiler. Çadırın çevresine hendek açıldı ve dört yanına nöbetçiler konuldu. sonra Neyzek'e:

– Malını, ve yakın kişilerini de getirt! Dediler. O da hepsini getirtti. Kuteybe Emir verdi. Hepsini zincir vurdular.

Kuteybe bundan sonra Haccac'a mektup yazdı. Bu haberi bildirdi. 20 günden sonra Haccac'da mektup gönderdi. onun emri şuydu:

– Neyzek'e mecal verme. Öldür. Çünkü o müslümanların düşmanıdır. Ve nice kez de müslüman olup, müslümanlıktan dönmüştür.

Bu emir üzerine Kuteybe Neyzek'i çağırdı. Ona:

– Bu yakında, ben sana hiç aman verdim mi'? dedi. O da:

– Vermedin. Ama senin adına Süleymoğlu Muhammed verdi. dedi. Kuteybe:

– Ey Allah'ın düşmanı. Yalan söylüyorsun! Diye bağırdı. Ve Neyzek'in zindana atılmasını emretti. Kuteybe, sonra 3 gün evinden dışarı çıkmadı. Ve kimseye görünmedi. Dördüncü gün divana çıktı. Ve halkta çevresinde toplandı. Onlara:

- Neyzek'in öldürülmesi yolunda ne dersiniz. dedi. Kimileri:
- Aman vermişsin, öldürme olmaz! Dediler. O sırada Dırar bin Nusayn içeri girdi. Kuteybe ona:
- Sen ne dersin? diye sordu. O da:
- Ben şunu söylerim. dedi. Ben senden şu sözleri işitmiştim. Ve seni "Ben Allah'a nezrettim ki, eğer Neyzek elime geçerse ona mecal vermeden, öldüreyim. demiştim. Eğer bu kez öldürmezsen yüce Allah bu dua üzerine bana yardımda bulunmaz.

Kuteybe bu sözleri işitince:

- Vallahi, dedi. Eğer benim ömrümde üç söz söylemeye, kadir olacak kadar zaman kalıp ben sadece şu sözleri söylerim:

"Onu öldürünüz! Onu öldürünüz! Onu öldürünüz! derim" dedi.

O zaman Neyzek'i Kuteybe'nin iki kardeşi çocukları ve yanında kendisiyle mahpus olanlar öldürdüler. Hepsı de 700 kişiydi. Ve emir buyurdu. Onların başlarını kestiler. Haccac'a gönderdiler.

Sonra, Kuteybe, yine Merv'e geldi. Kırkan Meliki Horhan kaçmıştı. Çünkü o Neyzek ile ittifak halindeydi. Kuteybe'ye adam gönderdi. Aman diledi. Kuteybe de ona aman verdi. Ama Kuteybe şu şartları öne koymuştu:

1- Horhan, kendisi Kuteybe'nin katına gelecekti.

2- Yakın adamları da gelecek, Kuteybe benim katında bulunacaktı.

Horhan da Kuteybe'den, kendisi geri dönünceye kadar kendi katında bulunmak üzere adamlarını adeta rehin istedi. Kuteybe bu şarta göre Habib bin Abdullah bin Amr ül Bahili'ye gönderdi. Horhan da Kendi ev halkından bir adam gönderip gelen Habib'i kendi hisarlarından bir hisara koydu. Kendisi de kalktı, Kuteybe'nin katına geldi. Ve barış yaparak geri döndü. Talkan şehrini geldiği zaman Kerkan halkı ona zehir içirttiler. Öldürdüler. Habib'in de başını kestiler. Kuteybe'de, karşılık olarak onun yakınlarından kendi katında kim varsa hepsini öldürttü.

Vakta ki Hicretin 91. yılı oldu, Kuteybe, Şuman keş ve Naşeb gazasına gitti. Sebebi de şu idi ki, Şuman Meliki Gılşad, Kuteybe'nin Haraç toplayan adamını kendi bölgesinden koğmuştu. O haraç ise her yıl verilmekteydi. O vermedi. Kuteybe, Aynı yıl Avni'yi horasan'dan bir bölük kişi ile Gılşad'a gönderdi. Bunlar o haracı onlardan isteyeceklerdi. Ve ne söyleyeceklerini işitecek, görecekti.

* *

Vakta ki bunlar şehrin kapısına geldiler. Şehir halkından bir büyük kişi çıktı. Bunları şehre sokmadı. Yasakladı. Ayyaş:

– Bunlarla cenkleşirim! dedi. Atını ileri sürdü. Onlarla savaşa girdi. Hepsini dağıttı. Mühellib adında bir kişi sinsice Ayyaş'ın ardından geldi. Onu öldürdü.

Rivayet ederler ki Ayyaş'ın vücudunda 60 yerde yarası vardı. O kavm:

– Bunun gibi bahadır bir yiğide yazık oldu. dediler ve kaygılandılar.

Bu haberi Kuteybe işittiği zaman kızdı. Hemen oradan göçtü. Şuman şehrine yüklendi. Şuman meliki hisar içindeydi. Kuteybe buyruk verdi. Mancınık kurdurdu. Hisarı taşlattı. Çok savaş yapıldı. Şuman Meliki Hisarda rahat kalmadığını görünce bütün malını, cevherlerini toprağın altına gömüp kapıları açtı. Dışarı çıktı. Bir zaman cenk etti. Sonunda öldürüldü. Kuteybe o kaleyi kılıçla aldı. Şehirde çok çok ganimet malı buldu. Oradan çıktı. Keş ve Nahşebil'e vardı. Onları da fetheetti. Kendi kardeşi Sığda meliki Abdurrahman, Tarhun'a belirli mal üzerinde barış yaptı. Sonra geri döndü. Buhara'da Kuteybe'nin katına geldi. Oradan da yine Merv'e geldiler. En sonu, sığd Halkı toplandılar, Tarhun'un katına geldiler.

– "Sen bu hor ve zelil yaşamaktan memnunsun. Artık sen yaşlandı, elinden iş gelmez oldu. Şimdiden sonra sen bize layık değilsin!" dediler.

Tarhun da:

– "Siz bir kişiyi seçin" dedi. O halk da Gurek adında bir beyi Melik seçtiler. Ve Tarhun'u beylikten indirdiler. Tarhun:

– "En sonunda benim eğemenliğim elimden gidecek, bari eğemenliğim elimde iken öleyim." Diyerek, kılıcının kabzasını yere koydu. Kılıcının ucunu da kendi göğsüne dayadı. Kılıcın üstüne atıldı. Kılıç göğsünden girip arkasından çıktı. O anda canını teslim etti.

* * *

Yine bu yılda, Velid bin Abdülmelik Mekke emirliğini Halid bin Abdullah'a verdi. Halid Velid ölünceye kadar orada emir kaldı.

Yine bu yıl, içinde Velid bin Abdülmelik Hacca gitti. Medine'ye erişince, Peygamberimiz (s.a.v.)'in mescidinin yapılan binasının, ne halde olduğunu görmek istedi. Halk, o zaman Mescid'den dışarı çıktılar. Kendisini karşıladılar. Hz. Said bin el- Müseyyeb ki fakihlerin ulu kişisiydi, Mescidden hiç çıkmazdı. Ancak Kazay-ı hacet için çıkardı. Ona birkaç kez:

– Emir'ül müminin geldi. Selam veriniz! dediler. O ise:

– Vallahi, ben onun katına varmam! dedi. Fakat ona tek bir kelime söylemediler.

Vaktaki Velid, Mescide girdi, Her yönde yürüyüp gezerken Kible tarafına bakınca, Hz.Saidi gördü.

– Bu kişi kimdir? diye sordu. Ömer bin Abdülaziz de:

– "Hz. Said bin el-Müsebye'dir. Çok ihtiyarlamıştır. Ve gözleri de zayıftır. Yoksa müminler emirinin geldiğini bilse gelir, selam eylerdi." dedi. Ve onu biraz öğdü. Halife Velid:

– İşte, biz onu bildik ve ona yakın geldik. Bari yanına gidelim, ona selam verelim! dedi. Hz. Said bin el-Müseyyeb'in katına geldi ve

Nicesin, keyfin nasıl, ey Şeyh? diye sordu. Hz. Said, hiç hareket etmeden:

– "Allah'a hamd olsun. İyiyim."

Diye cevap verdi. Velid Geri döndü. Ömer bin Abdülaziz'e:

– "İnsanlardan bakiye bu kalmıştır." dedi. Medine halkına çok mal dağıttı.

Ve Cuma günü Peygamber'in minberine çıktı, Hutbe okudu. Hutbeden sonra minberden indi. Müslümanlarla birlikte namaz kıldı.

Vakta ki hicretin 92. yılı girdi. Mesleme bin Abdülmelik ve Ömer bin Velid Bizans'a varıp gazada bulundular. Kafirlerden 3 hisar aldılar.

* * *

Yine bu yıl içinde Tarık bin Ziyad 12.000 kişiyle Endülüs gazasına gitti. Bu Endülüs Melikine Zeynuk derlerdi. İsfahan melikzâdelerindendi. Şehirden dışarı çıktı. Bir taht kurdular. O tahtın üzerine oturdu. İki taraflı cenk başladı, müslümanlar zaferi kazandılar. Zeynuk'u öldürdüler. Endülüs de sayısız ganimet elde edildi.

Hicretin 93. yılı girince, Abbas bin Velid Arz-ı Rum'da Sematiye'yi fethetti.

Mesleme bin Abdülmelik Malatya bölgesinde Hısnü'l-Hadid'i, Gazzale'yi ve Berhama'yı fethetti.

Kuteybe de Hicretin 93. yılı içinde Harizm Meliki ile barış yaptı.

KUTEYBE'NİN HARİZM ŞEHRİNE GİTMESİ

Harzem Melikinın adı Çığandı. Küçük Harzad adında bir kardeşi vardı. Çığan'ın üzerine galebe çalmıştı. Ve onun bütün işini eline almıştı. Çığan'ın eline güzel bir cariye geçtiğini, ya da güzel bir kumaş aldığını işitse, hemen adam gönderir, mecal vermez, onarı çekip alırdı. Bunu, hiç kimse engelleyemezdi. Ve Çığan'a ondan şikayet etseler, Çığan:

– Ben ona bir şey diyemem. derdi. Çığanda onun elinden bunalmıştı.

Fakat iş bu yolda uzayıp gidince, Çığanın tahammülü kalmadı. El altından Kuteybe'ye haber gönderdi. Hatta, Harizm şehirlerinden üç şehrin de anahtarlarını birlikte gönderdi. Kuteybe'ye:

– Harizm'e gelip kardeşimi öldürürsen, sana, her ne dilersen vereyim! dedi. Lakin hiç kimseye bu haberi bildirmedi.

Vakta ki, o haber Kuteybe'ye geldi. Gaza vaktiydi, Kuteybe kavmine:

– Sağd gazasına gidiyoruz. diye bildirdi. Çığanın adamını geri gönderdi. O zaman Harzad'a:

– Kuteybe, Sağd savaşına gidiyor. dediler. O da Ferah buldu, çok sevindi. ve kavmine:

– Bu yıl cenkten emniyet içindeyiz. Çünkü Kuteybe Sağd gazası-na gitmektedir. Biz de keyfimize bakalım.! dedi. Fakat, kendisinin üstüne geleceğini bilmedi. Bu sırada Kuteybe, ansızın, 1000 atlı ile Harizm'in ulu bir şehri olan Metinetü'l-Fil şehrine çıkıp geldi. Harizm ülkesi, üç şehir ve bu şehirden daha büyüğü yoktu. Kuteybe birden çıkıp gelince, Harizm halkı Kuteybe'yi görünce korktular. Kuteybe doğru Çığan'ın katına geldi. Harzad'a:

– Neye gafil duruyorsun? Bak işte, Kuteybe geldi. dünyayı fesada verdi! dediler.

Harzad da, bu işin Çığan'ın eli altından çıktığını anladı. Çığanı öldürmek diledi. Lakin fırsat ve mecal bulamadı. Sonra, hazır bulunan askerle kalktı, Medinet'ül-Fil'e geldi. Harzad da birden şaşırdı, kaldı. En sonunda Kuteybe'ye Haber gönderip aman diledi. Kuteybe:

Amanı kardeşinden dile. Eğer o aman verirse, benden güven duy! dedi. Harzad da:

– Şimdi anlıyorum ki bana ölüm yaraşır. Çünkü benim kardeşime boyun eğmekliğim ölümüm demektir. Bu ölüm ise ona baş eğmekten iyidir! dedi.

Harzad, hemen cenge başladı. Bir saat savaştı. Sonra yakalandı. Kendisini Kuteybe'ye getirdiler. Kuteybe:

– Kendini nice görüyorsun? dedi. O da:

– Ey Emir. Beni kınama. Benim elimi kılıca vurmamın sebebi, seninle benim aramda bir hüküm belirmesi içindir.

Şimdi fırsat senin eline geçti. Bana ne üstünlük etmek gerekiyorsa onu yap! dedi.

O zaman Kuteybe de:

– Şunun boynunu vurun! dedi.

Harzad'ı dışarı çıkarıp boynunu vurdular.

O zaman Çığan:

– Ey emir! gönlüm henüz şifa bulmadı! dedi.

Kuteybe'de:

– Daha ne diliyorsun. diye sordu. Çığan da:

– Onunla birlikte olan kişilerin hepsini öldürmeni dilerim! dedi. Kuteybe de:

– "Onları sen benim önümde topla. Ben öldüreyim hepsini" dedi. Çığan da hepsini topladı. Onarı Kuteybe'ye getirdi. O da hepsini öldürdü. Mallarını aldı. Çığan anlaşmanın şartı olarak Kuteybe'ye 1000 baş esir ve nice bin kumaş verecekti. Kuteybe de Medinetü'l-Fil'e girdi. O malı Çığandan aldı. O da Kuteybe'den yardım diledi. Çünkü Cam-ı Hüp Meliki daima gelir, Çığan'la cenk ederdi. Ve Çığanı çok incitirdi. Kuteybe, Abdurrahmanı ona yardımcı gönderdi. O da varıp gitti. O meliki öldürdü.

Çığan, o yerleri fethedip 4.000 eri esir aldı. Kuteybe de emretti, hepsini öldürdüler.

SEMENKAND'IN KUTEYBE TARAFINDAN ALINMASI

Kuteybe, böylece Harizm işini bitirince, Muhşid bin Mezahim-i Selemî:

Ey Emir! Benim, Seninle bir sözüm var. Aşağıya açıktan söyleyemem! dedi. O da yanındakileri dağıttı. Muhşid:

– Eğer Sağd'a varırsanız, oraya yaklaşınız. Bizimle onun arasından 10 günlük yol kalmıştır. dedi. Kuteybe de:

– Sana, bu yolda, hiçbir kişi söz söyledi mi? diye sordu. O da:

– Hayır dedi.

– Ya sen bir kimseye söz söyledin mi?

– Yook, Vallahi eğer bu sözü senden başkası söyleseydi, onun başını vururdum.

* * *

Bunun üzerine Kuteybe kendi kardeşi Abdurrahman'ı çağırdı, ona:

– Yol hazırlığını yap. Merv'den yana gönder. Ve sen de birlikte git! dedi. Abdurrahman da seferi birliğini Merv'e yolladı. Kendisi de ardınca gitti. Ertesi gün olunca, Sabahleyin, Abdurrahman'a Kuteybe'den mektup geldi. Şu emri veriyordu:

– Yolculuk takımını Merv'e gönder ve adamlarını -atlı-yaya ne

varsa al, Sığd yolunu tut. Ve bu sırrı sakla, ben de senin ardından Geliyorum. dedi.

Abdurrahman bu emri alıp bunun geçince amel tuttu. Kuteybe de o gün halka vaaz edip, şöyle dedi:

– Ey müsülmanlar! Bilin ki Sağd halkı andı bozdular. Her yıl verdikleri malı vermez oldular. Siz de Tarhun'a ne olduğunu işittiniz. Şimdi hazır olunuz, hepiniz Sağd'a yön tutun!

Kuteybe'de hemen atlandı. Ve Sağd'dan yana yürüdü. Ve Abdurrahman da:

– Şimdiki Adı Şemerikand olan Sağd üzerine yürüdü. Oraya Kuteybe'den dört gün önce vardı, erişti.

O günlerde Semerkant beyi Gürek bin Ahsid idi. Bu Gürek'i Sağd halkı Tarhun'un yerine getirip bey dikmişlerdi. Bu olayı önce açıklamıştık.

Kuteybe Semenikand'a erişince, Semerkantlılar da şehrin dışına çıktılar. Savaşa giriştiler. Bir çok gün büyük çarpışmalar oldu. Bir gün Semenikantlılardan birkaç kişi şehrin surlarına çıkarak:

Ey araplar! diye bağırıştılar. Sizi niçin cenk ediyorsunuz. Niçin zahmet çekiyorsunuz. Bu iş için, ona, sizin eliniz ermez. Zira ki biz kitaplarımızda şunu okuduk ki, bu şehri adı, Dalan Eşter olan bir kişi alacaktır.

Kuteybe yanındakilere:

– Bunlar ne söylüyor? diye sordu. Onlar da arapça bildirdiler. Kuteybe de:

– Vallahi, işte o deve palanı denilen kişi benim! dedi ve halkını savaşa kandırdı.

Bu sırada Gürek, Saş Melikine mektup gönderip:

– Araplar benim üzerime geldiler. Eğer bende zafere ererlerse, sonra senin üstüne yüklenir, varırlar. Şimdi biz size kalkan durumundayız. Gafil olmayın. Bize yardımcı gönderiniz! dedi.

Saş askeri de toplanarak Semerkant'a doğru yola çıktılar. Ve Gürek'e adam yollayıp:

– Sen onlarla cenge tutuş. Biz de işte eriştik! dediler.

Şaş halkı da şaşkınlaşarak Bir gece baskını yapmak istediler.

Bu sırada Kuteybe de müslümanlardan 700 döğüşçü ve bahadır kişi seçti. Onlara:

– Şaş kavmi bize bir gece baskını yapmayı dilemişler. Gidin, Fila yerde pusuya yataınız. Göründükleri zaman pusudan onların üstüne saldırınız. Belki bir zafer kazanırsınız! dedi.

Muslih bin Müslim'i bunlara mihter (başbuğ) yaptı. Muslih de gidip o yediyüz kişiyi bölüklere ayırdı. Bir bölüğünü yolun sağına, ve bir bölüğünü yolun soluna koydu. Kendisi de bir bölüğü ile yolun üstünde durdu. Vaktaki gecenin yarısı geçti. Şaş kuvvetleri çekip geldiler. Muslih'in yolu üstünde görünce cenge koyuldular. Aç kurt koynuna girmiş gibi gelenleri yenilgiye uğrattılar.

Müslümanlar arasında Sağbe adında bir bahadır genç vardı. Kendisini Şaş askerinin arasına attı. Ve Sağbe, Semerkantlıların ortasında bir Hanzâde kişileri vardı. Sağbe ona erişip kulağı tozundan kılıcını çaldı. Öyle ki Hanzâde'nin başı top gibi havaya uçtu.

Şaş askerleri bu hali görünce bozguna uğradılar. Müslümanlar da ardlarına düştü. Onları hesapsız kırdılar. Ve Şaşılılardan çok az adam kurtuldu. Bunların da çoğu Hanzâde idiler. Ziyetli ve silahlıydılar. Onların komutanlarını, silahlarını ve giysilerini aldılar. Geri döndüler ve sevinç içinde Kuteybe'nin katına geldiler.

Ertesi gün Kuteybe, yine:

– Cenge başlayın! diye emir verdi. Gürek, Kuteybe'ye adam gönderip:

– Sen yaptığın bu cenkte arap kuvvetleriyle birlikte cenk ettiğini sanma! dedi. Aksine, acemlerden benim kardeşlerimdir ki sana yardım edip çarpışıyorlar. Yoksa araplar gönder, gör ki biz de neler ederiz size! dedi.

Kuteybe bu sözü işitip kızdı. Ve Munadiler çıkartıp bağırttı. Arap döğüşçülerini toplanıp karşı taraf üzerine yürüttü. Emir verdi. Mancılık kurdurdu. Bir sürü mancınıkla döğe döğe parçaladılar. Ve araplar o yıkılan yerden saldırıya geçtiler. Türklerden bir buğatır er gelip o

açılan gedikte durdu. Kim ileri varır. Gedikten geçmek isterse, ona mecal vermeyip öldürmekteydi. Arap askeri arasında okçular çoktu. Kuteybe onlara:

– Okçular gelsin! diye çağırdı. Onlara:

– İçinizden kim şu kişiye okla vurursa ben ona 10.000 dirhem ak-
ça vereceğim! dedi.

Okçulardan birisi ilerledi. Okunu o yiğit kişinin üstüne attı. O ki-
şiyi gözünden vurdu. Ok ense kökünden çıktı. Hemen yere düştü. Oku
atan kişi Kuteybe'nin önüne geldi. 10000 dirhem akçeyi aldı.

Bundan sonra hisardaki müdafiler;

– Bu gün cenk etmeyelim. Yarın sizinle barış yapalım! dediler. Ku-
teybe askerine:

– Türkler aciz kaldılar! dedi. Şimdi geri dönün. Yarın, bakalım iş
neye varır, görelim! dedi.

Böylece, araplar da cenkten el çektiler. Ertesi gün olunca Kuteybe
onlarla şu şartlarla barış yaptı:

1- Her yılda bir kere 100.000 dirhem ve 1000 esir verilecekti.

2- Bu esirler ne küçük, ne de yaşlı kişilerden seçilmiş olmayacak-
tır.

3- Puthanelerde ne kadar put varsa kırılacak, altınları alınacak, ka-
lan parçalar, ateşe verilecektir.

4- Şehirde, müslümanlar için mescid kurulacak ve Kuteybe birkaç
kişisi ile Keş şehri kapısından içeri girip o mescidde namaz kılacak ve
hutbe okuyacak, kuşluk yemeğini orada yeyip, Çin kapısından dışarı
çıkacaktı.

* * *

Gürek de bu şartları kabul etti. Ve yemek sunma hazırlığına başla-
dı. Ertesi gün de Kuteybe, 400 adam seçti. Keş kapısından şehre girdi-
ler. Gürek te onlara karşıcı çıktı. Saygı sundu. Ta mabed kapısına ka-
dar onunla birlikte ilerledi. Kuteybe, Puthaneye girip oturdu. Gürek,
ayak üstünde durdu. Kuteybe emir verince o putların altınlarını ve gü-
müşlerini aldılar, kalanını ateşte yaktılar.

Acemlerden kimileri:

– Su putların, tapılacak şeylerin arasında bir tanesi vardır ki o büyü, tılsımlı olduğu için onu kim yakarsa helak olur." derlerdi.

Kuteybe:

– Onu ben kendi elimle yakacağım! dedi. Emretti, Ateş yakıldı. O söylenilen putu Kuteybe kendisi yaktı.

Yine şöyle denilmiştir:

– O putlardan 50.000 miskal saf altın ve gümüş çubuklar ortaya çıktı ki, o putlarda perçin ve ziynet olarak kullanılmıştı.

* * *

Kuteybe, sonra buradan ayrıldı. Mescide gitti. Orada 2 rekat namaz kıldı. Gürek, o hazırladığı yiyecekleri getirdi. Kuteybeyi hoş şekilde konukladı. Daha sonar Kuteybe Gürek'e ahitnâmeyi yazdırmak için katibini çağırdı

Rivayet ederler ki Kuteybe'nin Gürek ile olan sulhnâmesi şöyleydi:

Eğer Gürek'e bir düşman saldırırsa Kuteybe, ona yardım edecekti ve ona:

– Seni Sekenkand'a Padişah kıldım. Sınırını, nahiyelerini, hisarlarını ve Keş Şehri ile Nahşeb şehrinin hepsini senin elinin altında bıraktım. Ve mühürlerini sana bıraktım. Ta ki sana hiç kimse itiraz etmesin. Ve mademki Horasan benim elimin altındadır, senden sonra da padişahlık çocuklarına kalsın. Dedi. Ve bu şartların üzerine orada hazır bulunan beyleri şahit tuttu.

* * *

Kuteybe, bundan sonra, yine Merv'e geldi. Ganimet malının beşte birini Haccac'a yolladı ve Semerkand'ın fethini bildirdi. Haccac da bu haberi işitip sevindi, Şad oldu. Ve Kuteybe'ye de mektup gönderdi. Ona şöyle dedi:

Hak Teala sana düşmanlara karşı öyle zafer ve nusret verdi ki senden önce gelenlerin hiçbirisine vermedi ve o nesneyi ki Allah Teala sana vermiştir, sen de ona şükredicilerden ol.

Kuteybe, yine Merv'e dönünce kardeşi Abdullah'ı Semerkand'a emir yaptı. Kimi askerleri onun yanında bıraktı. Ve gerektiği kadar cenk aracı verdi ve ona:

– Müslüman olmayanlardan hiç kimseye Semerkand'a girmesine izin verme. Yalnız eline bir parça balçık ver. Balçığın üzerine mühür vur. Her hangi birini elindeki balçık kurursa mecal verme, hükmet, onun boynunu vursunlar. Her kimin ki yanında bıçak veya demirden bir şey görürsen, hemen onun boynunu kestir.

Eğer, onlardan birinin geceleyin şehirde kaldığını görürsen aman verme, öldür. Ve bu riyasette- ki bunu ben emrediyorum- hiç birisine aykırı hareket etmeyesin! dedi.

* * *

Hicretin bu 93. yılında Musa Bin Nusayr, Tarık Bin Ziyad'ı Endülsten azledip yine kendi oğlu Abdullah bin Musa'yı Endülüs'e gönderdi. Bunun üzerine Tarık, geri, Musa katına geldi. Ondan özür diledi.

Musa da onun özrünü kabul etti. Ve onu Tuleytıla şehrine gönderdi. Tuleytıla da endülüs dolaylarındandı. Ve Kurtuba şehrine 20 günlük yolu vardı.

Yine o yılda, Ömer bin Abdülaziz'i, Halife Velid bin Abdülmelik, Medine'den azletti.

Çünkü Ömer, her vakit Velid'e mektup gönderir. Haccac'dan şikayet ederdi. Ve:

– O, Irak mülkünü zulümle harap etti, halkını da dağıttı. derdi.

Vakta ki Haccac, bu şikayetten haber aldı, Ömer'in azli için Halife Velid'e mektup gönderdi. Velid de Osman bin Hayyam ve Halid bin Abdullah'ı Haccac'a gönderdi. Ona:

– Bu iki kişiyi sana gönderdim. Onların herbirisine makam, mansıb ver! dedi.

Haccac da Halid'e Mekke emirliğini verdi, Osman'a da Medine Beyliğini vererek Ömer'i azletti.

KUTEYBE'NİN ŞAŞ İLE FERGAN GAZASI

Vakta ki Hicretin 94. yılı oldu. Kuteybe, Şaş ile Fergan gazalarına yöneldi. Merv'den geçti. İrağın kıyısını tuttu, gitti. Keş ve Nahşeb ve Harizm'den asker topladı. Bunlar 20.000 kişi oldu. Kuteybe Sığd'a geldi. O 20.000 eri, Şaş şehri üstüne gönderdi. Kendisi Fergan şehrine gitti. Fergan halkı da toplanıp ona karşı cenge çıktılar. Araplar durmadan cenk ettiler. Lakin, hiç bir zafer ve fırsat elde edemediler. En sonunda, Arap ordusunun askerinin gönlünde çok acılar doğdu. Ferganlıların yine savaş yapmak istedikleri bir gün iki arap askeri yüksek bir yerde durdular. İslam ordusuna bakıp onları, dağılmış bir durumda gördüler. Bunlardan birisi:

– "Eğer bu gün yine Ferganlıların üstüne varırsak hezimet buluruz." dedi. Öteki arkadaşı ise:

– "Sen böyle söz söyleme. Biz öyle bir taifeyiz ki, Avf bin Hazreç bir şiirinde şöyle demiştir:

"Bize düşman ile gelir şu cenk hoş,
Gerek sağa uçun, gerek sola koş."

Yani, arapların gelenekleri şuydu ki, ne zaman savaş yapmak veya av avlamak isteseler, sağ yanlarında kuş uçar ve kalmaz, bunu görünce:

– İyidir, derler sevinirlerdi. Ama kuşu sol yanlarında görürlerse kederlenip:

– "Dileğimize eremeyiz." derlerdi. Ve yüreklerinde kaygı duyardı.

O kişinin:

"– Biz Avf bin Hazrec'in dediği gibiyiz." dediğinden muradı şuydu ki; Avf bin Hazrec, öyle bir taifeyi öğerti ki onlar bu gibi şeylerle ilgilenmezler, kuş gerek sağlarından uçuşsun, gerekse sollarından uçuşsun, onlar, her zaman düşmanla döğüş etmeyi severdi.

* * *

Bundan sonra Kuteybe oradan göçtü. Kaşan'a geldi. O, Şaş şehri üzerine giden 20.000 kişi çok yerler fethettiler ve ganimetle geldiler. Yine bundan sonra Kuteybe oradan dönüp Merv'e geldi.

YEZİD BİN MÜHELLEB'İN VE ERKEK KARDEŞLERİNİN HACCAC TARAFINDAN ZINDANA ATILMASI

Hicretin 94. yılında Haccac'a:

– "Fars bölgesinde Kürtler ortaya çıkıp nice şehirler aldılar." diye haber geldi. O zaman Haccac daşıra çıkıp bir sahrayı ordugah edindi ve oraya kondu. Şimdi, o Kürtlerin üstüne asker göndermek dileğinde idi. Hükmetti ve Yezid bin Mühelleb'i kardeşleriyle birlikte zındandan çıkarıp Haccac'ın çadırına götürdüler. Ve onları çadırın içine koyup o çadırın çevresine hendek kazdılar. Gözetleyici olarak da adamlar koydular. Yezid bin Mühelleb'den o kez 100.000 dirhem müsadere edip ona, her gün bir başka türlü azap edilmesini emir buyurdu. Ama Mühelleb oğlu Yezid o azaplarına dayanırdı. Hiç ahlamaz, oflamazdı, feryat ve şikayet etmezdi. Haccac'a, onun bu dayanıklılığı hoş gelmiyordu. Haccac'ın yanındaki adamlardan kimileri:

– Yezidin meseli şuna benzer ki, baldırına ok saplanır da o kişi, bu oka tahammül gösterir, ses çıkarmaz, susar.

Vakta ki o oku çekmeğe başlarlar, o kişi de feryat etmeye, bağırıp-çağırmaya başlar. Böylece Yezid'in de baldırına ok saplandı. Lakin ona dokunulmadan, henüz hali üzere durmaktadır. Emir buyurunuz ki azabını arttırsınlar. O zaman nice feryad edip inlediğini görürsünüz." dediler.

* * *

Haccac da Yezid'e işkence edilmesine buyruk verdi. Yezid nice sabretsin? İnleyip sızlanmaya başladı. Ve en sonra:

– İmdat! Demeye başladı. Haccac'ın hatunu mühelleb bin Yezid'in kız kardeşiydi. Ve adı Hind Bint Mühellib'di. Yezid'in feryadını işitti. Evinden dışarı fırladı. Sert sert söylendi. Haccac bundan ötürü onu boşadı ve emir buyurdu.

– Yezid'e de, kardeşlerine de işkenceyi arttırınız. dedi. Yezid, sonunda zındandan kaçmak hilesini düşündü. Kendisinin ve kardeşlerinin Basra'da kardeşi Mervan bin Mühellib katında çok atları ve deve-leri vardı. Kardeşi Mervan'a:

O davarların hepsini ordugaha yakın getir. Satar gibi yap. Her birine ağır bedel iste. Ki bundan ötürü onları kimse satın almasın. Eğer yezid ile kardeşleri zindandan kurtulacak olurlarsa o atlara biner at takımlarını atlarını sırtlarına vurup kaçarlar. dedi. Hilesini açıkladı.

* * *

Bu karar üzerine Yezid, zından bekçilerine güzel yemeklerle şaraplar verdiler. Onlar yemek yer ve şaraplarını içerken, Yezid bin Mühelleb de kendi mutfağının aşçısının elbiselerini giydi ve yüzüne bir ak sakal taktı. Zından kapısından dışarı çıktı. Zindanlardan birisi ilerledi onun yüzüne baktı, Ak sakalını gördü:

Bu kişinin yürüyüşü Yezid'e benziyor. dedi.

Onun da ardından kardeşi Mufaddal da çıktı. Ama onu hiç kimse bilemedi. Bunlar kendileri için kıyıda gemi hazırlatmışlardı. Onlarla Basra'nın arası 18 fersenk yoldu. Yezid ve Mufaddal su kıyısına vardılar. Kardeşleri Abdülmelik'i gördüler. O da fırsat bulup çıkmış, geliyordu, Yezid, kardeşi Mufaddal'a:

– Sen gemiye gir. O da arkadan erişir. dedi.

Mufaddal ile Abdülmelik analar bir, iki kardeşti. Ve bu anaları bir cariyeye idi. Mufaddal, Yezid'e:

– Vallahi, dedi. Ben Abdülmelik gelmeyince yerimden kılımda-mam. Eğer, beni bu yerden, yine, zindana döndürseler yine burada kalırım. dedi.

Hemen o saatte Abdülmelik de erişti. Üçü de gemiye bindiler.

Sonra, o zından nöbetçileri, onların gittiklerini sabah oluncaya kadar duymadılar. Onlar, suyun ötesine geçtiler. Mervan, o atları hazırlamıştı. Yakınlarından da birçok katırlara yolculuk takımlarını yerleştirip atlarını şam doğrultusuna sürdüler. Ama içlerinde yol biçer kimse yoktu. Biraz ilerlediler. Sonunda, karşıdan bir kişinin geldiğini gördüler, Yezid, o geçen kişiye:

– Sen kimsin, ne kişisin? adın nedir? diye sordu. O kişi de:

– Abdülcebbar bin Yezid bin Rebia! dedi.

Sordular:

– Şam yolunu bilir misin?

O kişi de:

– Bilirim. dedi.

Yezid Ona:

– Şimdi, bize Filistin'e varıncaya dek kılavuz ol. Sana 10.000 dirhem altın vereyim. Ve bir Hilal giydireyim! dedi.

Abdülcebbar'da:

– Sen kimsin? diye sorun.

Yezid:

– Ben, bir bey idim. Ve kardeşlerimin de hepsi bey kişilerdi. Babam da bir beydi. Biz bir hale düştük ki, esir olduk. Ama, şimdi kurtulduk. Bu yere kadar geldi ki dedi.

Abdülcebbar:

– Yok be sen Yezid bin Mühelleb misin diye sordu. O da:

– Evet. Haccac'ın zindanından kaçtım. Ancak Vehb bin Abdurrahman'ın yanına gitmek diliyorum dedi.

Abdülcebbar:

– Ben seni 7 günde buradan Filistin'e iletayım. Ama gece gidelim.

Ve sabah olunca, yoldan çıkalım. Bir derede konalım. dedi. Yezid:

– Öyleyse, sen önde yürü. dedi. Abdülcebbar da öne geçti. Gece-leri gittiler, gündüzleri bir sapa yere kondular. Ta bir Akşam'a yakın saatte Filistin köşkleri görüldü. O zaman, sabah olunca ona eriştiklerini anladılar. Tanyeri de ağarınca, Yezid Abdülcebbar'a:

– Çok beni çok uyku bastırdı. Uğrak yeri, daha ırak mı? diye sordu.

Abdülcebbar:

– Üç mil kaldı! dedi. Yezid de:

– Bir yer de dinlenelim ki, uykusuzluk beni hastalandırdı. Dedi. Bunun üzerine Abdülcebbar atları, yolun dışında bir yaban yere çekti. Bir köşkün yanında attan indiler. Gün doğuncaya kadar uyudular ve

uyanınca yüzlerini su ile yıkadılar. O köşkün damında bir hatun ve bir cariyeye durmaktaydı. Cariye Yezid'i görünce:

– Şu kişi yezid bin Mühelleb'e benziyor! dedi. Hatun kişi de ona:

– Sen Yezid'i nerden biliyorsun? diye sordu. Cariye de:

– Önceden, ben onun cariyesiydim! dedi. Yezid, bu sözü işitti ve Cariye'ye:

– Sen kimsin? diye sordu. O da:

– Ben filaneyim.

Ya, bu Hatun kişi kimin nesidir?

– O da, Haccac bin Yusuf'un kız kardeşi Zeynep'dir. Ve bu köşk onundur. Kendisi Akil bir Sakafi'nin de avretidir. dedi.

Yezid:

"Hepimiz Allha'tan geldik ve Allah'a döneceğiz".

Dedi ve:

– Her nereye varsak Haccac bizden ayrılmıyor! dedi.

Kılavuzuna hemen:

– Haydi! Gidelim, dedi. Bu yer karar edilecek, durulacak bir yer değildir! dedi. Kılavuz da onları, Filistin'e götürdü. Ve Vehb bin Abdurrahman'ın katına vardılar. Yezid, ona halini bildirdi. O da:

– Atlan. Süleyman bin Abdülmelik'in katına git, var. Süleyman seni Velid'den dilesin. Seni Haccac'ın belasından emin kılsın. Ve hem de sen Süleyman'ın yanında kal! dedi.

Ve hep o ata bindi. Süleyman'ın katına geldi. Ve Yezid'in halini ona bildirdi. Süleyman'da kabul etti. Sonra, Yezid, Süleyman'ın yanına geldi. Süleyman Yezid'i hoş karşıladı. Ona hil'at giydirdi.

Yezid ile Mufaddal ve Abdülmelik'in kaçtıkları gece, sabah oluncaya kadar onların kaçışından kimse haber almadı. Sonunda, Haccac'a, Yezid'in kardeşleriyle kaçtığını haber verdiler. Haccac, buna çok üzül-dü.

– "Horasan'dan başka yere gitmemişlerdir." Diye düşündü. Hemen Kuteybe'ye mektup yazdı:

– Yezid bin Mühelleb zindandan kaçtı. Nereye gittiği bilinmiyor. Ama, korkarım Horasan'a varıp bir fitne koparmasın! dedi.

En sonunda da Haccac, Yezid'in Süleyman bin Abdülmelik'in yanına vardığını işitti. Velid bin Abdülmelik'e mektup yazdı. Ona:

– Ey Emir'ül müminin! Bundan sonra bilesin ki, Yezid bin Mühelleb'in Horasan'da zulm ettiğini ve mallarını aldığını öğrendim. Ve teşhis ettim. Ve geri almak istedim. Üzerinde 6x10.000 akçe çıktı. O inkâr edince ben de onu hapsettim. O benim zindanımdan kaçtı. Şimdi işitiyorum ki kardeşiniz Süleyman'ın katına varıp gitmiş. Hizmetinize bildiriyorum. Bundan sonra yapılacağı siz bilirsiniz! dedi.

Velid bu haberi işitince Süleyman'a mektup yazdı. Süleyman da ona verdiği karşılığa:

– Ben Yezid'e şundan ötürü aman verdim ki, o ve anası ve kardeşleri bizim dostlarımızdır ve bizim kapımızın kullarıdır. Eğer, ben aman verdimse dostumuza aman verdim, Düşmanımıza aman vermedim. Haccac bu kadar zulüm ve sataşmada bulundu. Türlü türlü azap ve işkencelerde bulundu. Onun 3x100.000 akçesini aldı. O da kaçıp benim yanıma geldi. Ve ben de ona aman bağışladım. Bundan sonra ondan ne dilerseniz. Bu benden, dileyiştir. Haşa emiril mümininden ki beni utandırmış olsun! dedi.

Velid de yine mektup yazdı:

Onu benim katıma göndermeyince o emin olmaz. dedi. Süleyman da yine mektup yazdı. Velid kabul etmedi. yine:

– Onu bana demir zincirle göndermekten başka çare yoktur! dedi.

Yezid, o zaman Süleyman'a;

– Ben, sizin aranızda bir üzüntünün doğmasını istemem! Şimdi sen oğulun Eyyub'u benimle gönder ve beni bağlayıp ona emanet et! dedi.

O zaman Süleyman da kendi oğlu Eyyub'u çağırdı. Ona da bent vurdu. İkisini de birbirine bağladı. Ve Velid'in katına gönderdi. Bunların ikisi de Velid'in katına götürülünce, Eyyub babasının mektubunu amcasının eline verdi. Süleyman, çok güzel mektup yazmıştı. Velid, onu okudu. Şu yazılar vardı:

– "Ben müminlerin emirinin buyruğu gereğince amel ettim. Yezid bin Mühelleb'e ve kardeşinin oğlu Eyyub'da ben vurup zincir bağladım. Ve eşiğine gönderdim. Ümidim budur ki, Emir'il-Müminin merhamete gelerek, benim dileğimi kabul ettin. dedi."

* * *

Velid, onlara baktı. Yezid'le Eyyub'u karşısında zincir takılı halde görünce gönlü çok üzüldü. Onlara açdı.

Kardeşimin oğluna bu ne iş ki ettim. dedi. Az sonra Yezid söze başladı. Yüce Allah'a hamd ve senada bulundu. Çok iyi sözler söyledi. Kendisinin, babasının Velid'e ve Abdülmelik'e bağlılığını bildirdi. Ve özür gösterdi. Velid de onun özrünü kabul etti ve:

Haccac'ın sana yaptığı zulüm bilinip anlaşıldı. dedi.

Emir verdi:

– Bendlerden onları kurtarınız!

Buyruğa uyuldu. Bentler çözüldü. 30.000 dirhem Eyyub'a ve 20.000 dirhem Yezid'e verdirdi. Sonra ikisini de yine Süleyman'a gönderdi. Yezid, yine Süleyman'ın katına geldi. Yine ululuğa kavuştu. Ve Süleyman'a ne zaman bir armağan gelse yarısını Yezid'e bağışlardı. Sonunda bu haberi Velid işitti. Kendisine, bu hoş gelmedi. Haris bin Malik bin Rebia'yı çağırdı. Ona:

– Süleyman'ın katına var, git! ona:

– Emirül müminin'e öyle haber verdiler ki, sana gelen her hediye-min yarısını sen mutlaka, Yezide gönderiyormuşsun. Bu şeyler, Emir'il-Mümininin hoşuna gitmiyor, diye Söyle! Hem de:

– Emir'ül-Müminin! İtaati vacibdir! de ve verdiğim, hediyeyi kendisine sun. Ondandır imza al ve eğer kızacak olursa, ona, "Ben elçiyim. Emir'il-Mümininin haberini sana getirdim! Dersin, dedi. Haris bin Malik de Süleyman'ın katına geldi. Süleyman oturmuş Kur'an okuyordu. Haris Selam verdi.

Kur'an bitirmeyince onunla ilgilenmedi. Kur'an'ı okumasını bitirince, muhafız önünden kaldırdı. Haris'in selamını aldı. Haris de, Velid'in söylediklerinin hepsini ona bildirdi.

* * *

Süleyman'a, Haris'in sözleri ağır geldi. Haris'e kızgınlık gösterdi. O da:

– Ben elçiyim. Benim üzerime vacip olan şey. Emir'il-Müminin'in emrine baş eğmektir. Ve onun sözlerini sana söylemektir! dedi. Sonra dışarı çıktı. Getirdiği armağanların da hepsini Süleyman'a teslim etti. Ve bu hediyeleri teslim ettiği yolunda Süleyman'ın imzasını aldı. Süleyman:

– Ey Haris! O söylediğin sözü bir daha söyle! dedi.

– Söylemem. Ben o sözü Emiril Müminine itaat için söyledim! Yoksa, o türlü sözü söylemek benim ne haddimedir! dedi.

Süleyman da sustu. Ve Haris'in o sözleri, Velid'in ağzından söylediğini anladı, bildi. Sonra gelen o hediyeleri ikiye ayırdı. Yarısını Yezid'e yolladı.

Yezid de bu hal ile 9 ay orada kaldı, kendi işleriyle vakit geçirdi.

SAİD BİN CÜBEYR'İN ÖLDÜRÜLMESİ VE YUSUF OĞLU HACCAC'IN ÖLÜMÜ

Haccac, Abdurrahman bin Eş'as'ı Kabil Melik'i Retbil'le harbe gönderdiği zaman, onunla birlikte, Hz. Said bin Cübeyr'i de göndermişti.

Abdurrahman'ın Haccac'la birlikte yaptığı cenklerde Hz. Said de birlikteydi. Sonunda Abdurrahman kaçıp Kabil Meliki Retbil'in katına vardı. Hz. Said de kaçıp;

– İsfahan'a vardı. Haccac, İsfahan beyine onu tutuklaması için adam gönderdi. İsfahan beyi, el altından, Hz. Said'e haber gönderip:

– Haccac'ın emri şöyledir ki, her nereye varırsan seni tutacaklardır. Sakın durma, bir yöne git! dedi. Hz. Said de Azerbaycan'a gidip nice yıl orda kaldı.

Halife Velid bin Abdülmelik, Halid bin Abdullah'ı Mekke'ye emir kılıp Mekke'ye gönderdi. Hz. Said'e:

– Halid buraya geliyor, fakat o kötü bir kişidir. Ondan sana bir zarar gelmesinden korkarız. Buradan çık, başka bir yana git! dediler. Hz. Said de:

– Vallahi, ben o kadar kaçmış bulunuyorum ki, Hüda'dan utandım. Çünkü beni sağ kılan ve öldüren Huda'dır. Biliyorum ki başıma ne yazılmış ise onu görürüm. Niçin bir yere kaçayım? dedi.

H. Said'in bu sözü halka acaip geldi ve:

– Senin ismin Müsemmana çağırılan adına uygundur! dediler.

Halid, Mekke'ye gelince, Haccac'a:

– Şu kimseler ki onlar şunlardır: Ata, Mücahid, Talha bin Habib ve Amr İbni Dinar'dır! Bunlar Abdurrahman Bin el-Eş'as'la senin üzerine yürümüşlerdi. Şimdi bunlar Mekke'de bulunuyorlarmış diye haber verdiler.

Haccac, bu haberi alınca Velid'e mektup gönderip:

– Irak Kasmımdan şu kişiler ki benim üzerime gelmişler, kimisi kaçıp Mekke'ye varmışlar, şimdi eğer emirül-mümin'in izin verirse onların işini bitireyim. dedi.

* * *

Halife Velid de izin verince, Mekke'de Halid bin Abdullah'a name gönderdi. Halid de onları aldı. Yusuf oğlu Haccac'a gönderdi. Ve Talha bin Habib yolda giderken, vefat etti. Ötekileri, Halid bin Abdullah, onların her birinin üzerine iki kişi gözcü koydu. Zübeyde yaklaştıkları zaman bir yerde konakladılar. H. Said nöbetçilerinden birisi büyük abdest için uzaklaştı. Öteki nöbetçi, H. Said'in katında kaldı. Fakat uykuya daldı. Uyanınca da:

– Ey Said, Her nereye istersen git. Çünkü, ben uyurken bana şu sesler geldi:

– Veyl ona ki Said bin Cübeyr'in kanı onun boynundadır. Artık, ben senin kanına giremem. Görülür her nereye gitmek dilersen git. dedi.

H. Said, bu sözlere ilgi duymadı, vakti ki Kûfe'ye vardılar. H. Said'in evinin önünden geçtiler. Said'in kızı, odadan başını çıkardı. Babasının elindeki ve ayağındaki zincirleri görünce feryada ve ağlamaya başladı. Bu ağlayış ve feryat H. Said'e çok katı geldi ve:

– Ey kızım, kendi halinde ol! dedi.

Sonra, bunlar Kufe'den ayrılıp Vasıtı'a varıp Haccac'ın katına götürdüler. Haccac, Hz. Ata bin Mucahid'i ve Amr İbni Dinar'ı hapse gönderdi. Hz Said'e:

– Ey Said! dedi. Niçin benim üzerime geldin? Ve bana isyancı oldun?

Hz. Said de:

– Aslahallahu Emire! "Ben müslümanlardan bir kişiyim ki benden bir kez hata ve bir kez sevap vaki olur." dedi. Bu söz Haccac'ın bütün gönlünü yumuşattı. Yanında bulunanlar Haccac'ın onu hemen bağışlayacağını sandılar.

Bundan sonra Haccac, Hz. Said ile konuşmaya başladı. Söz sırasında Haccac, Abdurrahman bin Eş'as'ı andı.

Hz. Said:

– Ben onunla beyat kılmıştım! dedi.

Haccac'da:

– Ey Said. Ben Mekke'ye vardım ve Zübeyroğlunu öldürdüm. Halktan da Velid bin Abdülmelik'e beyat aldım. Sen o vakit Velid bin Abdülmelik'e beyat etmedin mi? diye sordu.

Hz. Said de:

– Etmedim. Çünkü, senin ahdın ve beyatin emirilmümininin beyatından dıştadır! dedi. O zaman Haccac, gücendi. Buyruk verdi. Hz. Said'in boynunu vurdular.

Vakta ki Hz. Said'in başı göğdesinden ayrıldı ve yere düştü. Üç kere:

– "Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed onun resulüdür". dedi.

İlkini güzel ve anlaşılır bir yolda söylemiş ve bütün halk işitmişti. İkinci kez parça parça söyledi. Üçüncü kez yüreğinden gizlice söyledi. Haccac onun bu halini görünce:

– Lanet o kafir oğlana (yani Halide) ki bunu benim katıma gönderdi. Vallahi ki Mekke'de bunun kimin evinde olduğunu bilmiyordum. dedi.

Haccac Hz. Said'i Şehid edince aradan kırk gün geçince kendisi de öldü. Bu 40 günün içinde, her gece Hz. Said-i rüyasında görürdü. Hz. Said, Haccac'ın yakasına yapışır ve:

– Ey Allah'ın düşmanı! Ben sana ne ettim ki beni öldürdün! derdi.

Haccac, öldükten sonra da Evliyaullah'tan bir kişi onu rüyasında gördü ve:

– Ey Haccac! dedi. Hak Teala, sana ne işlemde bulundu?

Haccac ona şu cevabı vermiş:

- "Allah'ın gazabından, Allah'a sığınırım." Benim öldürdüğüm her kişinin cezası için beni bir kere daha öldürdüler." demiş.

**

Hz. Said bin Cübeyr Hicretin 94. yılında şehid edilmişti. O yıla (Fakihlerin yılı) denildi. Çünkü o yılın içinde çok din bilgileri ölmüştü. Bunların arasında:

Hz. Ali bin El Hüseyin

Urve bin ez-Zübeyr.

Said İbni el-Müseyyeb,

Ebu Bekir bin Abdurrahman

Ve Haris bin Hişam gibi kişiler vardı.

* * *

Haccac, hicretin 95. yılında öldüğü zaman 55 yaşında bulunuyordu. Tam 20 yıl Irak Emirliğinde bulundu. O yılın içinde Abdullah bin Muhammed bin Abdullah bin Abbas Anasından doğdu. Lakabı Mansur idi.

* *

Haccac ölünce, Velid Bin el-Melik Kûfe'nin ve başkasının emirliğini Yezid bin Ebi Kebeşe'ye verdi. Ve o yılın içinde Kuteybe Şaş ve Fercan gazasına gitmişti.

Henüz Fergana varmamıştı ki, Kuteybe, Haccac'ın ölüm haberini işitti, döndü. Melik'e geldi. Çok üzüldü. Çünkü Haccac, Kuteybe'ye çok saygı gösterirdi ve onu hoş görürdü.

Kuteybe, en son, Merv'e geldi. Yezid bin Ebi Kebeşe'den kendisine mektup geldi. Mektupta:

– Emiril müminin, senin cihadda uğraşlarını işitip:

– "Kuteybe, müslümanların üzerine (Nasr) yardım edici ve kafirler üzerine kahrır (kahredici) dir." derdi. Şimdi, sen bilmelisin ki Emir'ül-Müminin seni yine ulular ve seni ileri çeker. Gaza yollarında da yekrek uğraşsın ki ecrin Allah Teala katında zayi olmasın. Ve şöyle gerektir ki, Emir'ül-Müminine mektubun ve adamın varsın ki, o da senin halinden ve nerede olduğundan haberi olsun.

VELİD BİN ABDÜLMELİK'İN ÖLÜMÜ VE KARDEŞİ SÜLEYMAN BİN ABDÜL MELİK'İN HALİFELİĞİ

Hicretin 96. yılı girince, Velid bin Abdülmelik de ölmüştü. Gün Cemaziyelahir ayının 15. pazar günüydü.

Halifeliği 9 yıl sürmüştü. Yaşı, 45'ti. Kimileri:

– "42 yaşındaydı. "Demiştir. Namazını, Ömer bin Abdülaziz kıldırdı. Geride 19 evladı kaldı. Bunlar:

- 1- Abdülaziz
- 2- Muhammed,
- 3- Abbas,
- 4- İbrahim,
- 5- Temmam,
- 6- Halid,
- 7- Abdurrahman,
- 8- Mübeşşir,
- 9- Mesrur,
- 10- Ebu Ubeyde,
- 11- Sıddıka
- 12- Mansur
- 13- Mervan,

- 14- Uyeyne,
- 15- Amr,
- 16- Ruh,
- 17- Bişr,
- 18- Yezid,
- 19- Yahya idiler.

* * *

Rivayet ederler ki, Mervan sülalesinde Velid'den daha iyisi yoktu. Çünkü Şam Mecscidin o bina etmişti ve Peygamberimiz (a.s.)'ın mes-cidini de büyülen o idi. Ve Halka atalarda bulunurdu. Oğlan çocukla-rını halk arasından ayırıp her kötürüme ve gözsüze hizmet edici yaptı. Onlara Beytûlmalden aylık verdi. Hilafeti günlerinde çok fetihler, za-ferler kazanıldı. Mahzumoğullarından Osman bin Yezid adında bir ki-şi vardı. Bir gün Velid'in katına geldi. Kendisinden bir nesne diledi. Velid de:

– Eğer almaya hak kazanmışsan bağışta bulunayım, dedi. O kişi de:

– Ya Emirülmüminin! dedi. Nasıl mustahik olmalıyım ki benimle senin aranda dostluk hakkı var.

Velid ona sordu:

– Hiç, Kur'an okudun mu?

O kişi:

– Yook. dedi. Ona:

– İleri gel! dedi. O kişi de ileri geldi. Velid elinde bir kamçı tutu-yordu. Onun sarığını başından çıkardı. O kamçı ile bir kez onun başına vurdu. Bir kişiye de:

– Şu kişi Kur'an öğrenmeyince ondan ayrılma! dedi.

– Bundan sonra Osman bin Yezid yine Halifeye geldi ve:

– Ey Müminlerin emiri! dedi. Borcum vardır. Velid de sordu:

– Kur'an okudun mu?

O da:

– Evet, dedi. Ve Nur suresinden 14 ayet okudu. Sonra da Halife velid:

– Şimdi borcunu ödeyim. Ve Hakkını bileyim, dedi.

Ve bir gün Velid çok hastalanmıştı. Akşama kadar kendisini bilmeden yattı. O zaman halk onun öldüğünü sandı. Bu haber Haccac'a vardığı zaman buna çok üzüldü. Kaygılandı. Kendisinin iki elini bir direğe bağlattı. Ve:

– Yarab, Sen hiç kimseyi benim üzerime musallat etme, saldırtma! Kimsenin bana acıması ve şefkati olmaz. Benim senden dileğim şudur ki, Benim ölümüm emiril mümininden önce olsun.

Tam bu sırada yine şu haber geldi:

– Velid iyileşti ve sağlık buldu.

Velid, yine kendine gelince, Ömer bin Abdülaziz:

– Emir in sağlığına Haccac'dan ziyade kimse sevinmez. Ve çok kulu azad eder ve şükür secdesine kapanır. dedi. ve Şöyle dua etti:

– Ne ulu nimettir ki Allah Müminlerin emirinin sağlığını bize gösterdi. dedi. Sonra Haccac'ın mektubunu alınca okudu. O mektupda şunlar yazılıydı:

Hükmetiğim ne kadar kul varsa azad ettim. Ve Ömer bin Abdülaziz'in dediği şeylerin hepsi mektupta yazılıydı:

* * *

Velid bin Abdülmelik memleketi onarmayı, evler, saraylar ve köprüler yapmayı çok severdi. Onun zamanında halkta onu görerek onarım işleri ardında idiler.

Halk, ondan sonra Süleymana beyat ettiler. Süleyman yemeğe, içmeğe ve nikâha çok hırs duyan bir kişiydi. Halk da onun halifeliği zamanında, kendisini görüp onun adetlerini adet edindiler.

Velid'den sonra Ömer bin Abdülaziz halife olunca, halk onun zamanında Kuran okumaya başladı. İbadetle meşgul oldu. Çünkü Ömer bin Abdülaziz din işlerine çok düşküdü. Bundan ötürü de şöyle denilmiştir:

"İnsanlar hidayette ve delalette, meliklerinin (padişahlarının) dini-ne uyarlar."

Velid ölmeden önce, o yıl içinde kardeşi Süleyman'ı ahitlerden engelleyip oğlu Abdülaziz'i Veliahd yapmak istedi. Bunun üzerine Velid Süleyman'a bu rey üzerine adam gönderdi. Fakat Süleyman kabul etmedi. Velid ona çok mal vaad etti. O, yine razı olmadı. O da mal vermekle de bu işin olmayacağını görünce, her memlekete mektup gönderdi. Halkı kendi oğlu Abdülaziz'e bey'ate çağırdı. Haccac bin Yusuf'tan ve Kuteybe'den başka kimse buna razı olmadı. İbad bin Ziyad Velid'e:

– Halk, bu yolda senin sözünü işitmezler. Ve Abdülaziz'e beyat etmezler. Ama, sen Süleyman'ı kendi katına getirip bu sözü yine ona söyleyesin. Eğer kabul ederse, ne hoş. Eğer kabul etmezse bunu ona zor ile kabul ettir! dedi. Velid de Süleyman'ı Katına çağırttı. Süleyman gelmedi. Velid de asker toplayıp onun üstüne yürüdü. Fakat yolda hastalandı. Henüz Deyr-i Me'mun'a erişmemişti ki orada can verdi. Velid, o gün ölünce, bütün halk, Süleyman'a beyat ettiler.

KAŞGAR ŞEHRİNİN FETHİ VE KUTEYBE'NİN ÇİN'LE OLAN GAZASI

Böylece, Velid bin Abdülmelik ölünce Halk Süleyman'a beyat etmişti.

Kuteybe ondan korktu ve asker toplayıp bela ırmağının ötesine geçti. Kendi ev halkını Semerkand'a götürmek diledi. O, o yeri sağlamlaştırmak istedi. Irmağı geçince, Kaşgar yönünü tuttu. Kaşgar, Çin'e yakın bir şehirdi. O yere de varınca, Çin hakanı bunu haber aldı. Elçi gönderdi: Senin beylerinden bir kişi gönder sizin dininizden kimi şeyler sorayım! dedi.

* * *

Bu söz üzerine Kuteybe Müslümanlardan 12 kişiyi seçti. Bunlar, heybetli, güçlü, kuvvetli, temiz, dindar ve hoş ayınlı, söz söylemesini bilir kimselerdi. Onlara en iyi silahlar ve türlü elbiseler le atlar, ziynetli ve süslü eğerler verdi, Çin Hakanına gönderdi. Bu gidenlerden birisi Hübeyre idi ki tatlı dilli bir kişiydi. Kuteybe onlara:

– Siz Çin Hakanına benim için:

– "Kuteybe ta sizin topraklarınıza ayak basmayınca ve beylerinizin boynuna zincir vurmayınca ve sizden haraç almayınca geri dönmeyecektir." deyiniz. dedi. Onlar da kalktılar, Çin ülkesine vardılar. Çin Hakanı da adam gönderdi. Onların da hepsi, ak elbiseler giyindiler. Ak örtüler bağlandılar, Ayaklarına nalınlar geçirdiler. Çin hakanına vardılar. Çin Meliki:

– Oturunuz! Diye buyurdu. Onlar da oturdular. Bütün Çin ileri gelenleri ve Beyleri de oturmuşlardı. Hiç kimse ağzını açıp söz söylemedi. Ne onlardan ne de bunlardan söz söyleyen yoktu. En sonunda müslümanlar kalkıp gittiler.

Onlar gidince, Çin Hakanı yüzünü beylerine doğru geçirdi ve:

– Bu gelen kişileri nasıl buldunuz? Nice gördünüz? diye sordu. Onlar da:

– Kadınlara benzeyen bir kavm gibidirler! dediler.

* * *

Vakta ki ertesi gün oldu. Çin Hakanı yine onları çağırttı. Ertesi gün olunca Arap elçileri, bu kez, gayet güzel kumaşlar ve has kaftanlar, latif ve nazik tülbentlere sarınıp güzel cübbeler içinde hakanın yanına vardılar. O gün de yine hiç Konuşmadan geri dönüldü. Çin Hakanı kendi beylerine, yine:

– Bu kavmi nasıl gördünüz? Diye sordu. Onlar da:

– Bu sefer onlar erenlere benziyorlardı! dediler.

Vakta ki ertesi gün oldu. Çin Hakanı, bunları yine çağırdı. Bu kez, onlar kendilerini cenk silahlarıyla kuşatıp süslediler. Ve arkalarına cübbeler giyerek bellerine elmaslı kılıçlar ve silahlar aldılar. Başlarına çelik miğferler giydiler.

Omuzlarına bir çok yaylar ve yılan dilli süngüler aldılar. Ve Talim görmüş atlara bindiler.

Çin Hakanının karşısına çıktılar. Hakan bunları uzaktan görünce korktu. Ve katına gelmeden:

– Geri dönün! Diye emir verdi. Onlar da geri döndüler.

Çin Hakanı, yine adamlarına:

– Onları nasıl gördünüz? diye sordu. Çinli Beyler de:

– Yemin ederiz ki, biz hiç bir zaman bunlar gibi erenler görmedik. Ve bunlara benzer bahadırlara ermedik dediler.

O zaman Çin Hakanı bunlara bir adam gönderdi.

– En bilgininiz ve en faziletli olanınızdan birisi gelsin! dedi. Arap elçileri de aralarından Hübeyre'yi yolladılar. Hubeyre Çin hakanına vardı. Hakan:

– Siz, benim memleketimi ve saltanatımı, gördünüz. Hala da Benim şehrimde bulunuyorsunuz.

Şimdi senden birşey soracağım. Eğer bu soruyu cevaplarsan ne ala. Yoksa seni de yaranımı da öldürürüm. dedi. Ve sonra Hubeyre'ye şu soruları sordu:

– İlk gün, niçin benim katıma tek hal ile geldiniz. İkinci ve üçüncü günlerde başka türlü hal ile geldiniz?

Hübeyre de:

– İlk gün elbiseleriyle geldik. Yani oğlanlar ve hatunların katına cenk etmeye gelmiştik. İkinci gün, o kılıkla gelmiştik ki erkekler katına çıktık! Üçüncü gün ise bahadırlar katına çıkmıştık. dedi.

Çin Hakanı bu sözlere şaşırıp kaldı. Sonunda:

– İyi tedbir düşünmüşsünüzdür! Dedi. Artık geri dönün. Melikini-ze varın ve ona:

– Geriye dönmesini söyleyin. Ben onun askerinin azlığını bilmekteyim. Yoksa adam gönderirim, sizi de, onu da helak ederler! dedi. Hübeyre:

– Ey Padişah, söylediğin bu ne biçim sözdür. Şu asker ki, bir ucu senin şehrinde.

Bir ucu da nice menzil yerededir. Hem de Kuteybe bunca Zafer kazanmıştır, Bunca şehirleri ele geçirmiştir, onun içinde neden daha da zafer ve fetih hırsı olmasın? Şimdi o, senin üzerine gaza etmeğe gelmiştir.

Ama senin bu halde, bizi öldürmekle korkutman gözümüzü bile kıpırdatmaz. Çünkü bizim için bilinen ecel vardır. Eğer, o, şimdi, bu zamanda tamamlandı ise bize ölüm hiç de iğrenç gelmez. dedi.

Çin Hakanı da:

– "Kuteybe, benden ne ile hoşnud olur!" diye sordu. Hübeyre de:

– O, bu yerden dönmemeye ant içmiştir. O ki, onun ayağı sizin toprağınıza ayak basmayınca ve beylerinizin boynuna zincir takmayınca ve sizden cizye (haraç) almayınca geri dönmeyecektir! dedi.

Çin Hakanı:

– Ben onu o anttan kurtarayım! dedi. Bu şehrin toprağından ona vereyim. Ve ayağını ta.. O toprağın üstüne bassın. Ve beylerimden de bir kaçını ona göndereyim.. taa onlara zincir vursun. Ve Hem de mal göndermeyi de kabul edeyim. Ta yurdumdan çekilip gitsin!dedi.

* * *

Hemen buyruk saldı. Çok mal getirildi. Şehrin toprağından da biraz toprak da getirdiler. Bunları, 4 çinli ile Kuteybe'nin huzuruna götürdüler. O toprağı ve o malı gösterdiler.Kuteybe de o malı kabul etti. Ve buyruk verdi. O 4 kişiyi zinciri vurdular. O taprağı yere döşediler. O da kalktı. O toprağın üstünde yürüdü. Sonra o 4 kişiyi Çinli hakanına geri yolladı. Sonra oradan döndü. Merv şehrine geldi.

KUTEYBE'NİN HORASAN İLİNDE İSYAN ÇIKARMASI

Kuteybe'nin asi olması şundan ötürü olmuştu ki, önceki Halife Velid bin Abdülmelik Süleyman'ı veliahtlıktan çıkarıp kendi oğlu Abdülazizi veliahd yapmak istemişti. Ve bu düşünce ile bütün müslüman şehirlerine mektuplar göndermişti. Ve bütün halkı oğluna bey'ate çağırılmıştı. Ama, bu buyruğa Haccac bin Yusuf'tan ve Kuteybe'den başka kimse uymamıştı. Ondan sonra Velid, çok geçmeden Dünyadan göç etmişti. Halk, Süleymanı Halife tanıyınca, Süleyman'ın unutmadığı şey; Kuteybe'nin Abdülaziz'e beyat etmesiydi. Ve Süleyman, Yezid bin Mühelleb'i çok hoş görmüştü. Horasan ise, Yezid'in hatırından çıkmıyordu.

Bundan ötürü, Kuteybe:

– "Süleyman Horasan'ı Yezid'e verir" diye düşündü. Kendi yarından bir kişiyi, Süleyman'dan ve Yezid'den haberler alsın diye Nişabur'a gönderdi. O kişi de, Nişabur'a vardı. Gördüklerini bir mektupla yazarak Kuteybe'ye bildirdi. Mektupta şunları yazdı:

– Irak ilini, Süleyman, gerçekten, Yezid'e verdi. Hem de ona Süleyman şu buyruğu verdi:

– Akiyl'i Sakafi ki Haccac'ın akrabasındandır, o onu dilesin.

Kuteybe:

– "Süleyman, eğer Irak'ı Yezid'e verdiyse, bellidir ki Horasanı'da ona verecektir." Diye düşündü. Horasan'dan Harizm'e gitmeye kalktı. Onu kendisine hisar yapıp elinde tutacaktı.

Bu Haber Süleyman'a erişince, Yezid bin Mühelleb'i Basra'dan yanına getirdi. Ve Ona:

– "Bil ki senin Irak'a vali olman Kuteybe'ye ağır geldi." Dedi. Yezid de:

– Alınacak tedbir şudur ki, sen ona mektup yaz. Yumuşak davran ve onun Fergan'a gitmesini kabul et. Ona, o dolaylarda kaleler fethetmesini emir buyur.

Ona mektubu götürecek olan elçiye de emret, ki o halka şunları söylesin:

– Emir'ül-Müminin sizin vazifenizi arttırdı. Hem, ne vakit siz memleketinize gitmek isterseniz, Kuteybe, onlara muflak engel olmaktadır. Yine o elçi o halka:

– Siz Vaktaki yurdunuza gitmek diliyorsanız, Padişah size izin vermiştir! Desin.

Bu, işi şundan dolayı böyle ettiler ki, o asker, eavlerine geri dönmeyi diler ve severlerdi. Süleyman bu düşünceyle amel etti.

O mektup Kuteybe'ye varınca mektubun mühürünü çözdü. Yazılarnı okudu. Tamamlayınca da o elçi ayağa kalktı. Halka şöyle dedi:

– Ey müslümanlar! Halife ulufelerinizi arttırdı. Ve her kim memleketine gitmek diliyorsa, onlara da izin verdi:

O zaman Kuteybe bu sözlerin halkı kandırmak ve halkın Süleyman'dan hoşnut kalmalarını sağlamak için olduğunu anladı. Hemen:

– Ey Halk! dedi, biliniz ki bu elçi o sözleri size yalan olarak söyledi ve dileği Süleyman'a asi olmamanız içindir dedi.

Sonra kalktı, evine gitti. Ve Süleyman'a 3 mektup yazdı. Birinci mektupda, kendisinin, Abdülmelik bin Mervan'a sadakatını ve itaatını, ondan sonra da Velid'e ihlasını ve ona karşı olan dostluğunu anlattı ve:

– Eğer, beni Horasan'dan azletmeyecek olursan, onlara nasıl itaat etmişsem, sana da öyle itaat ederim. dedi.

* * *

İkinci mektupta da kendisinin müslüman düşmanlarıyla savaş yaptığını ve onlardan bunca şehirler aldığını, kendisinin acem ülkesinde heybet sahibi olduğunu bildirdi. Ve Mühelleb'in soyunu tahkir etti. Ve:

– Eğer Yezid Horasan'a emir olursa ben de Süleyman bin Abdül-melik'i halifelikten indirir, Asi olurum. dedi.

Sonra o üç mektubu, bir kuluna verdi. Ona:

– Bu mektupları, Süleyman'a götür. Birinci mektubumu okuduktan sonra Yezid'in eline verirse. Sonra, ikinci mektubumu ver. Onu da okuyup yine Yezid'e verirse, o zaman 3. mektubu da ver. Şayet, ilk mektubu okuyup Yezid'e vermezse, sen de o iki mektubu sakla, Kimseye gösterme! dedi.

Ve Kuteybe'nin adamı Şam'a halife Süleyman'ın katına geldi. Yezid bin Mühelleb de oradaydı. O kişi birinci mektubu Süleyman'ın eline sundu. O da okuyup Yezid'e uzattı. O kişi, bu kez, ikinci mektubu da Süleyman'a verdi. Süleyman onu da okuyup Yezid'e sundu. O kişi üçüncü mektubu da Süleyman'a verdi. Süleyman bunu da okudu. Yezid'in önüne attı ve:

– Kuteybe ile iyi iş yapmadın. O, size gerekli bir kişiydi. Biz onu incittik, dedi. Ve buyruk verdi, o kişiyi kendi misafirhanesine kondurdu. Ertesi gün olunca da onu çağırttı. Ona bir kese altın verdi ve Horasan ilini yine Kuteybe'ye bağışladı. Sonra Sasan adındaki bir kişiyi o kişi ile birlikte Kuteybeye gönderdi. Onlar gidince ve Hilvan'a varınca karşıdan bir takım adamların geldiğini gördüler. Onlardan Kuteybe'nin isyan haberini işitince, Süleyman'ın elçisi, geri döndü.

Kuteybe'nin de adamı, Kuteybe katına varınca ona:

– Süleyman'ın kulu benimle birlikte sana geliyordu. Senin Horasan ahdını sana getirmekteydi. Vaktaki Hilvan'a geldik. O elçi senin Süleyman'a asi olduğunu işitti. Ve onu hal etmişsin. O ahdı bana emanet edip kendisi geri döndü. dedi.

* * *

Kuteybe, Bu sözü işitince yaptığı işe pişman oldu. Adam gönderip kardeşlerini çağırttı. Onlarla danışmada bulundu. Kardeşleri:

– Bundan sonra Süleyman'a güvenmemek gerek! Dediler. Sonra Bahteri bin Abdullah'ı da çağırdı. O, Horasanlıların içinde bilinir ve düşünce sahibi bir kişiydi. Ona:

– Ya Bahteri! Ben seni çok işlerde sınadım, denedim, akıl sahibi bir kişi olduğunu bildim.

Ben böyle böyle bir iş işledim. Şimdi Süleyman'dan korkuyorum. Sen ne dersin? Ne yol gösterirsin. Diye sordu. Bahteri İbni Abdullah da:

– Süleyman, senin itaatini ve hasletlerini ve düşmanlarla olan cenklerini bilir. Seni öldürmez! dedi. Kuteybe de:

– Sen, ölümden korktuğumu sanma. Benim korkum, Süleyman'ın Yezid'e Horasan'ı vermesidir. Beni azledip kendi katına iletip, halkın içinde hor ve hakir etmesidir. Ama, benim gözümden ölüm, hakir ve hor olmaktan yektir. dedi. Bahteri de:

– Ben, Süleyman'ın böyle bir iş edeceğini sanmıyorum. Umudum şudur ki onun elçisi gelip Horasan ahdını sana getirecektir, Dedi. Kuteybe de:

– Ya Bahteri! dediğin olmuştur. Süleyman'ın elçisi Hilvan'a kadar gelmiş, benim Süleyman'ı hall ettiğimi işidince geri dönmüştür. dedi.

Bundan sonra Kuteybe, ona:

– Ya Eba Muhammed! Ben, Horasan'dan emin olmak için bir iş yapmak istiyorum. dedi. O da:

– Ya Emir! O iş nedir? diye sordu. Kuteybe de:

– Sağur yönüne hayli atlı göndermek istiyorum. Korku duyduğum yolları, girip beklesinler. dedi. Hasin de:

– Ey Emir! Bir yol vardır ki onu muhafaza edersen bütün yollar-dan güvenli olursun! dedi. Kuteybe:

– O Hangi, yoldur? diye sordu. Hasin de:

– Ecel yoludur ki alına yazılmıştır. Diye cevap verdi. Kuteybe, üzüldü. Başından tacını çıkardı, yere fırlattı. Ve bir kez ah çekti.

Hasin de kendi kendine:

Hayır söylemedin, dedi.

Yürüyüp gitti. Ondan sonra yine kardeşi Abdurrahman'ı çağırttı. Onunla danıştı. Abdurrahman:

– Benim hatırıma gelen şudur ki, Sen Semerkandi'nin yolunu tutan ve halka:

– Her kim ki benimle durursa, onu hoş tutacağım ve o, her ne dilerse gücüm yettikçe vereceğim. Ve her kim evine gitmek veya şehrine gitmek dilerse varsın gitsin. Kimse onu engelleyemez. Yasaklayamaz.

Seninle gitmeyenler olsa bile yanında dostların ve has kimselerinin gider, bundan sonra varır, Süleyman'ı tahtından indirirsin! dedi.

Abdullah Müslim'de ona:

– Süleyman'ı tahtından indir ve halkı da bu iş için beraberliğe çağır! dedi.

Kuteybe de:

– "Yapılacak iş budur." diyerek halkı da bu iş için beraberliğe çağırdı ve minbere çıktı. bir hutbe okudu. Ve Allah Tealaya

Hamdü senada bulundu. Sonra da:

– Ey Halk! Siz bilirsiniz ki ben sizin emirinizdim. Ganimet mallarını Sizin aranızda dağıttım, ulufelerinizi tastamam verdim? Siz ben-den önce size gelen beyleri denemişsinizdir. İlk önce Ümeyye bin Abdullah ki size emir oldu, ne bir düşmanla savaş yaptı, ne de ganimet malını ele geçirdi. Ne itaatı ve ne de itaatsizliği bilindi. Ve Abdülme-likde:

– "Bu Horasan benim mutfağıma yetişmez." Diye mektup yazdı. Ondan sonra, Mühelleb bin Ebi Safra bey oldu. Ve onun hükmü altında, bütün bütün şaşırıp kalmıştınız. Onun da ne itaatini, ne isyanını biliriz ve elinizden mallarınızı alırdı. Ve sırtınızdan giydiklerinizi çıkarırdı. O da nebir ganimet getirdi, ne de bir düşman yakaladı.

Ondan sonra da oğulları geldiler. Bunlardan birisi ki Yezid'dir. Onun da, ne yolda hüküm kıldığını bilirsiniz. Benim de hüküm ve hü-

kümetini bilirsiniz. Ve adaletimi gördünüz. Öyleyse bana her yolda itaatli olun! Dedi. Bütün halk sustular. Hiç kimse cevap vermedi. O da bundan ötürü kızdı. Ve şöyle bağırdı.

– Allah Teala sizin yardımcısı olacağınız kişiyi aziz kılmasın! Bizi bir bölük olarak bırakabilirsiniz. Bizi yalnız bırakanlara lanet olsun ki, onlar iflas etmiş iken, ben onları acem beylerinin ve Türk beylerinin ganimetleri ile zengin ettim. Vallahi eğer sizin beyiniz Yezid bin Mühelleb olsaydı, sizin hepinizi şu demirle taş kırar gibi kırardı. dedi.

* * *

Bu sözler halkın gönlüne hoş gelmedi. Yine herkes sustu, cevap veren olmadı. Hepsi dağıldılar. Kuteybe de evine gitti. Kardeşleri ve evinin halkı onun katına çıkıp:

– Ey Kuteybe! Bu gün ne iş işledin ki ulu kişileri ve dostları kendine düşman kıldın. Artık bütün halk senden bıktılar, dediler.

Kuteybe:

Şundan ötürü ki ben onlara hitapta bulundum. Onlar bana cevap vermediler. Bunun üzerine yüreğimi bir kızgınlık ateşi sardı. Ondan sonra ne söylediğimi bilemedim. Vallahi ki ben bu günden sonra bunlara emir olamam. Bunları kınamam. dedi.

* *

O Halk oradan dağılınca, Kuteybe ile arasında düşmanlık olan Abdurrahman Kasri'nin katına geldiler. Ona:

– Bu gün Kuteybe halka ne tür sözler söyledi! dediler. O da:

– İşittim. Şimdi dileğiniz nedir? diye sordu. Halk da:

– Onun katına gitmeni ve evimize gitmemiz için izin almanı isteriz! Dediler. Bundan sonra, yapacağı işi kendisi bilir. Dilerse Süleyman'ı yerinden atsın dilerse ona boyun eğsin. Eğer bize izin vermezse biz kendimiz gidebiliriz, dediler.

Abdurrahman Kasri de:

– Ey Kavm! Siz benimle onun aramızda ne biçimde düşmanlık olduğunu bilirsiniz. Şimdi ben ona gidemem. Lakin, kardeşi Abdurrahman'a varayım. O, onların büyüğüdür. Dedi. Ve hemen kalktı. Abdur-

rahman bin Müslim'in katına geldi. Bu olanı biteni anlattı. Abdurrahman da:

– Benim kardeşim Kuteybe, bu sözden korkmaz ve ürkmez. Şimdi ben adamlarımı göndereyim o kavmi, dağıtsınlar ve dağbaşlarına sürsünler. dedi.

Abdurrahman Kasri, bu söze kızarak:

– Vallahi eğer sen öyle edersen onlar da toplanır, seni aleme rezil ve rüsvay ederler. dedi ve kalkıp gitti.

Abdurrahman bin Müslim de Kuteybe'nin yanına geldi. Olanı bite-ni anlattı. Kuteybe:

– O kim oluyor ki, onun sözünden ne çıkar? dedi.

Bu haberi, Abdurrahman Kasri işitince o kavme:

– Şimdiden sonra yapılacak işi siz bilirsiniz. Her ne yaparsanız her şey elinizdedir. Onu yapın! dedi.

Halk da Kuteybe'yi makamından atmaya niyetlendiler. Bu haberi, o zaman Ubab Bin Eyas işitti. Kalkıp Kuteybe'nin katına geldi ve:

– Ey Emir! dedi. Böyle neyliyorsun ki halkı, kendine düşman kılıyorsun? Şimdi onları çağır, her birine izin ver ki evlerine gitsinler ve düşmanların üç günde dağılsınlar. Ondan sonra da kendi tedbirin ne ise onu yap! dedi.

Kuteybe:

– Neylemek gerek? diye sordu. Ubad da:

– Kendi güvendiğin halkı topla. Öyle sözler söyle ki halk cenge hazırlığını bilsin. Ve düşmanlarının herbirini getir ve boynunu vur. Görenler bundan dehşet duyup, seninle el birliği etsinler! dedi. Kuteybe de:

– Onu yapamam! dedi.

Ubad da:

– Öyle ise, halkı çağır! Her birine akça ata et ki, senden hoşnut olsunlar. Ve sana uysunlar. dedi. Kuteybe:

– Onu da yapamam. Onlara iyilik yaramaz. Dedi. O zaman halk gönlünün içinden:

– Vallahi seni öldürürler diyerek, Kuteybe'nin yanından ayrıldı. Çıkıp gitti. Bundan sonra Kuteybe halkın bir yerde toplanması için münadilere halkı çağırttı. Onlara Hutbede bulundu. Önce Hak Teala'ya hamdü-sena etti. Sonra halkın başına kalktı ve sözler söyledi ve:

– Şu yere geldiğim vakit sizin giydikleriniz çul ve kilimdi. Yemekleriniz yavan ekmekti. Katığınız yoktu. Ben size güzel, lezzetli yemekler yedirdim. Güzel elbiseler giydirdim ve bilmediğiniz şeyleri size öğrettim. Ve sizi, cihan içinde ulu ve ünlü kıldım. Ne zaman ki Eş'as oğlu ile el ele vererek asi oldunuz, sizin elinizden hiçbir şey gelmeyince benim katıma geldiniz. Ben sizi, Haccac'ın hışmından ve kılıcından kurtardım. Her yolda nimetle ve rahatlığa refaha erdiniz. Ama en sonra bunların mükafatı bu mudur ki, işte göstermektesiniz. dedi. ve Sonra yine:

– "Nerede okları, boş yere düşmez okçularınız. Hem o acem padişahlarının oğulları ve Türk uluları ve Semerkand beyleri ve Horasan emirleri ki 10.000 den artıktı.

Toplantıda bulunanlar ayakta duruyordu Kuteybe sözlerini şöyle sürdürdü ve Türk uluları ve Semerkand beyleri ve Horasan emirleri ki 10.000'den artıktı "Hiçbirinizin oku yanlış yapmadı." dedi.

– İşte bunların hepsi melikzadedirler. Düşmana karşı durmakta ve kılıç sallamakta sizden yekrektirler. Ve her işi araplardan yekrek bitirirler! dedi.

Kuteybe, doğru, yanlış ne söyledi ise hiç kimse ona iyi veya kötü hiçbir şey söylemedi. O zaman da, Kuteybe'nin kızgınlığı arttı. Yorgun düştü. Nerdeyse aklı başından gidiyordu. Evine geldi. Halk da dağıldı. Hepsinin gönlüne yerleşen duygu Kuteybe'yle savaş etmekte.

O zaman yine toplandı. Hasin bin Münzir'in katına geldiler ve ona:

Ya Eba Muhammed! Dediler. Kuteybe, artık haddi aştı. Halkı da çok incitti. Bundan sonra, senin emrimiz olmanı dileriz. Ve bizim işlerimizi sen kayırasın, ta şu vakte kadar ki, o zaman Süleyman bin Abdülmelik'ten bir bey gelir. Fakat Hasin bin el- Münzir bu işe razı olmadı. O zaman o halk, hasini bıraktı ve Abdullah bin Cevad'ın katına geldiler. Ve Hasin'e söylediklerini ona da söylediler. O da:

Ben, söylediklerinizi, kabul etmiyorum. dedi. Oradan yine Hasin'e döndü. Ona çok ısrarda bulundular ve:

Bekir bin Vail de sana Muhalefet etmez. dediler. Hasin:.

Ben, bu nesneye razı olamam. Bir kişi daha bulun. Çünkü Muda-roğulları kalabalıktır. Ve Kuteybe yaranıdırlar. Onlar, beylerinin helak edilmesini istemezler. Ve kendilerinin ma'zül kalmalarını dilemezler. Hem, biz onlara karşı koyamayız! dedi.

* * *

Bunun üzerine ondan da el çekip Hayyam bin Ayaş'ın katına geldiler. Ve ona:

Sen bizimle Hasin bin Münzir'e gel. Taki bu yolda ona birkaç söz söyle! dediler. O zaman Hayyam, kalkıp Hasin'in katına geldi. Ve ona:

Kuteybe'yi yerinden indirmeye niçin razı olmazsın? Ve bizim üzerimize niçin emir olmazsın? Bizim muradımız sensin. dedi. Hasin de ona:

Ve Eba Ma'mer! Billahi Bu sözü ne söylemeye, ne de işitmeye tahammülüm yoktur. Dedi. Ayaküstüne kalktı ve yine oturdu.

Hem de, vallahi ki Ayakta durmaya gücüm kalmadı. Bir de, Bu sözün Kuteybenin kulağına gitmesi korkumdandır! dedi.

Hayyam, onun katından çıktıktan sonra Muradoğulları kabilesinden birine bir adam gönderdi. Bu kişi onlara uyan birisiydi. Bu kişi kabile halkını topladı. onlara:

– Bu iş hiç kimsenin elinden gelmez. Ancak şu arabi'nin elinden gelir ki o da Veki bin Ebi Esvedi'dir. Zira o, öyle bir kişidir ki çok bahadır. Döğüşçüdür. İşin akibetine bakmaz. Ve hiçbir şeyden korkmaz, çekinmez. Hem de onun adamları ve kabileleri çoktur. Kendi yakınlarından kimse ona muhalif yoktur. Ve Kuteybe ile de düşmanlığı vardır. Çünkü, Kuteybe onun timarını elinden almış, Dırar bin Hasin'e vermiştir. dedi. Hemen kalktı. Veki'in yanına geldi. Bu yolda onunla konuştu. Veki:

– Ey Hayyam! dedi. Elinin birini uzat.

Hayyam da elini uzattı. Bu yolda vekî ile anlaştı. Hemen, Kuteybe'ye haber verdiler. Kuteybe:

– Vallahi, ne zaman ki ona sığd ilini verdim, Haccac bana:

– "Hayyam'dan kendini koru ki ondan sana bir zarar gelir." dedi. Sonra kendi kavminden bir kişiye Hayyamı öldürmesi için emir verdi. Hayyam da bu halden haber aldı. Ve Kuteybe, ona adam gönderdi. Kendisini yanına çağırdı. O da:

– Hastayım! Diye bahanede bulundu. Davete gitmedi.

* * *

Bu sırada Halk, Veki'e yüz tutup onunla gizlice beyatlaştılar. Halk çoğaldı. Horasan'da o günlerde Basra ilinden 40.000 kişi vardı ki onlardan 9.000 kişi Aliyeoğulları ehliyendi. Ve 7000 kişi de Bekrilerdendi. Ve onların ulu kişisi Hasin bin Münzir'di. 10.000 kişi de Temimoğullarındandı. Onların da ulu kişisi Dırar bin Hasin'di. Ve 4000 kişi de Abdülkays'tan idiler. Onların da ulu kişisi Abdullah bin Cevdan idi.

* * *

Bu 40.000 kişiden başka 7.000 kişide Kûfe kavminden bulunuyordu. Onların da ulu kişisi Cehm bin Zecrid idi ve 7.000 kişi de Mevali'den vardı. Onların da ulu kişisi Hayyan bin İyas'tı.

Kimi kişiler:

– Hayyan Horasan'dandı. Kimileri de:

O Deylemi idi, der.

O zaman Hayyam Veki'e:

– Eğer ben Kuteybe savaşında sana yardım edersem, sen o zaman, suyun öte yönündeki şehirleri bana verir misin? dedi. Veki de:

– Veririm. dedi.

Bunun üzerine bir bölük halk kalktı. Kuteybe'nin katına geldi. Ve ona:

– Sakın ve gafil olma. Çünkü Halk'ın çoğu vekî ile beyatlaştılar. Kuteybe buna inanmadı. Veki' o gece, Abdullah bin Müslim'in evine gelmiş, orada sarap içmişti. Abdullah, bu anda, orada hazırды. Kuteybe'ye dedi ki:

– Bunlar, yalandır. Ve vekî'e iftira ediyorlar. Veki' bu gece benimleydi. Ve benim evimde şarap içip kendinden geçti ve onu benim

evimden kendisini bilmeyecek derecede çıkarıp, kendi evine götürdüler. Onların böyle söyledikleri sözler batıldır, yalandır, bu iş hiç olmamıştır. dedi.

Vakta ki halk Veki' ile bey'atlaştılar. Ona:

– Ya Ebal Mutrif! Biz seninle bey'atı, Süleyman bin Abdülmelik'e kıldık. Şu şart üzerine ki, sen ona baş egeceksin. Onun gönderdiği Emîr'i kabul edeceksin! dediler.

Veki de:

– Kabul ettim! Dedi. Her kim ki Süleyman'ın katından gelirse, ben ona itaat edeceğim! dedi.

Kuteybe, sonra, Dırar bin Sinan adında bir kişiyi konuşma yapmak üzere Veki'e yolladı. Bu sözün gerçekliğini, bilmek istedi. O kişi de Veki'in katına geldi. Onunla bey'at kıldı. Sonra Kuteybe'nin yanına döndü.

– Hal budur. diye olanları bildirdi. O zaman Kuteybe yine Veki'e adam gönderdi.

– Gel ki seninle konuşalım. Gizli sözlerim! dedi.

O kişi, vaktaki Veki'in yanına geldi. Veki' kendisini hasta gösterdi. Ve:

– Ayağımda çıban çıkmıştır, dedi. Yanındaki iki kişi yarasını tedavi ediyorlardı. Bundan ötürü konuşma yapmadı.

Gelen kişi:

– Ya Ebal Mutrif! Emire cevap ver. dedi. Veki de:

– Ne cevap vereyim ki, işte, halimi görüyorsun. dedi. O kişi de Kuteybe'nin yanına döndü. Bu hali haber verdi. Kuteybe:

– Yine git! dedi. Dırar bin Sinan da:

– Ben onun ayağında bir zahmet gördüm ki, onunla kıpırdanamıyor bile. Diliyorum ki o hastalıktan da kurtulamaz, dedi.

Kuteybe:

– Git, koma, mutlaka getir. Eğer gelmezse, bir sedye üstüne koy. dedi.

Dırar, Geldi, Veki'e:

– Emir şöyle buyurdu ki:

– "Eğer o gelemese bir sedye üstüne koyup mutlak getiresin." dedi.

– Eğer halk beni kışkırtırsa benim yaram da artar, illetim de artar, dedi. Dırar da geri döndü. Kuteybe'ye bu haberi verdi. Kuteybe bu kez Şerik bin Samit'i, Dırar ile gönderdi:

– Veki'i, tez bana getirin. dedi. Ve Tamame adında bir kişi Veki'in yanına geldi. Ve:

– Hazırlan. Kuteybe seni tutmak istiyor. dedi. Ve kendisi de Veki'in yanında kaldı. Veki' bu Temame'ye:

– Şimdi, Münadiler, çıkıp bağırınsınlar ve bizimle beyat kılanlar silahlansınlar, katımıza gelsinler. dedi. Tamame de bu hüküm gereğince iş yaptı. Önce Veki'in katına gelen, Temimoğullarından 8.000 kişiyle Herm bin Ebi Tahme idi. Veki'de Silahını kuşandı. Evinden dışarı çıktı. Beyat eden halk hemen Veki'in katına geldiler. Veki' gelenlerin hepsinin hazır olduğunu görünce, Kuteybe'nin sarayı yönüne yüz tuttular. Sonra Kuteybe'nin adamlarından bir bölük kişi, Veki'in karşısına geldi. Ve:

– Ya Ebal Mutrif! Dediler. Allah'tan kork! Bu ne iştir ki edersin? Kuteybe, Hiçbir zaman sana kötülük düşünmez. dediler. Veki' kendi yaranına:

– Bu kişiler, eğer ben Kuteybe'nin yanına gidersem, bana hiçbir şey yapılmayacağını söylüyorlar. Vallahi, Yalan söylüyorlar. Şimdi-den sonra ya onun başı bana getirilir.

Ya da benim başım ona iletilir. dedi. O saat içinde dört yönden, birçok halk silahlanıp geldiler. Veki' de kalktı, Kuteybe'nin sarayına geldi.

Kaysoğulları taifesi de toplanıp geldiler Kuteybe'ye yardım etmek istediler. Ama, kendilerinde Veki' ile döğüşmek için güç göremediler. Bu anda Kuteybe, oturuyordu. Kapı önünde kalabalığı görünce:

– Bu ne kalabalıktır? diye sordu. Ona:

– Veki'dir ki asker toplayıp senin üzerine geldi. dediler.

Kuteybe de o anda çıktı. Tahtına oturdu. Arkasında yalnız bir gömlek ve bir omuz örtüsü vardı. Ve anası ona bir de sarık göndermişti. Onu başına doladı. Kılıcını göğsüne hamayıl etti. Kardeşleriyle ve halkı ile sarayın kapısına çıktı. Bu olaydan önce, Kuteybe, kendi adamlarından, Yezid bin Müslimi azarlamıştı. Bu kişi, bu haldeki hal-kı, Kuteybe'nin üstüne kışkırtmağa başlamıştı. Kuteybe, onun sesini işitince:

– Bu seslenen kimdir? Diye sordu. Ona:

– Yezid bin Müslim'dir. Halkı senin üzerine kışkırtmaktadır. Dediler. Kuteybe'nin yanında Muhfir adında bir kişi vardı. Ona:

– Amiroğullarını çağır ki benim yanıma gelsinler. dedi.

Kuteybe, onları da azarlamıştı. Muhfir:

– Bunlar da onlardandır. Dedi. Çünkü sen onlardan el çekmiştin.

Kuteybe:

– Sana, Allah Teala'ya ant veririm, aramızda bu kadar yakınlık vardır! dedi. Munfir:

– Sen ilgini bizden kestir. Allah Teala affetmezse biz nasıl affedelim! dedi.

Bu söz Kuteybe'ye çok ağır geldi. Ve üzüntüye boğuldu. Şu beyti okudu:

"Ey Nefis! Sana başına gelen elem'e karşı sabretmek düşer! Çünkü bana samimi olacak bir dost bulamadım."

Onun yaranından bir kişi vardı ki, ona:

– Meysere el-Cedeli derlerdi. O kişi:

– Ey Emir! dedi. Eğer dilersen bu dem, o Veki'in başını senin üstüne getireyim. dedi. Kuteybe:

– Elinden gelmeyecek işi söyleme! dedi. Durduğun yerde dur! dedi. Sonra, Hayyan-ı Nıbtı, Acemlerden bir bölük kişiyle geldi. Kuteybe'nin önünde durdu. Ve Abdullah bin Müslim de hazır durmuştu. Abdullah, Hayyan'a:

– Hamle et! dedi. Hayyan:

- Henüz vakti değildir. Abdullah'a bu söz hoş gelmedi.
- Beni kuşkuya soktun! dedi. Hayyan'da:
- Bundan sonrası kuşku zamanı değildir! dedi.

Veki, Hayyan'a adam gönderdi:

– Nerede kaldı o ettiğimiz ant! Dedi. Çünkü ikisi de önceleri antlaşmışlardı. Hayyan, önceleri oğluna:

– Ne zaman ki, yüzümü Veki'den yana çevirirsem, sen de kendi kavminle benim ardımca gel. Diye tenbih etmişti. Vakta ki, Hayyan, askeri ile vekî'nin katına geldi. Oğlu da onun ardınca geldi. Veki'in yararı sevindiler ve tekbir getirdiler.

Kuteybe, kendi kardeşi Muslih bin Müsli'mi katına çağırdı. Onu harbe gönderdi. Muslih bin Müslim cenge başladı. Dabbeoğullarından Süleyman adındaki bir kişi bir ok ile onu o dakikada vurup öldürdü. Onu aldılar. Kuteybe'nin önüne getirdiler. Bu muslih, bütün Müslimoğullarının en büyüğü idi. Kuteybe, onun yanına vardı. Onun başucunda bir saat oturup ağladı. Sonra bir Kardeşi de Abdurrahman bin Müslim'di. İleri yürüdü, Cenkleşmek istedi. Onu da Hanifoğullarından bir kul, bir okla vurup öldürdü. Ve Yezid bin Enem Ezdi kendi kavmine:

Ey Kavm! dedi. Vallahi ben Kuteybe'den işittim ki, Vallahi, eğer ben fırsat bulursam, Ezdilerî. Öyle kırıp ezerim ki onlardan hiç kimse kalmaz! demişti.

Bundan ötürü, Ezdilerin hepsi, hep birden Kuteybe'nin sarayının üstüne yürüdü. Kuteybe'nin adamlarından Cehm bin Zecr ilerledi. Döğüş yapmak istedi. Elinde ok ve yay tutuyordu. Hayyam bin İyas, onu gördü, ileri yürüdü. Ve ona kılıçla öyle bir kılıç çaldı ki atının başını yere savurdu. Cehm, kendisini attan attı. Hayyam'ın üstüne saldırış yaptı. Hayyam, onun önünden savuştu ve Veki'in yanına geldi. Veki'de:

– Kuteybe'nin ahırını ateşleyin! Diye emir verdi. Orası ateşlendi. Ahır yanınca, bir kavgadır koptu. Ahırdaki atlar ürktü. Hepsî yerlerinden boşandı, dağıldı. Kuteybe at aradı. Binecekti. Fakat at bulamadı. Kendi kendisine:

– Belki, alın yazımız da ulu bir iş yazılı. Dedi. Sonra, Kuteybe'nin müezzini ilerleyip:

– Cengi ne yolda edelim ey emir! dedi. Kuteybe:

– Allah'ın ve Resulünün üzerine! dedi. Sonra Müezzîn de çıktı, Cenk etti. O da öldürüldü.

Veki'in askeri, Kuteybe'nin katına eriştiği zaman, İyas bin Behmen ve Abdullah bin Veled'in ve Abdülaziz bin Harip, Kuteybe'nin yanında durmaktaydılar. Hemen dağıldılar. Kuteybe, yalnız kaldı. Heysim bin Münhal, önceden Kuteybe kavmindendi. Kuteybe'nin gözü onu gördü. Anladı ki o da Veki'e tabi olup kendisinin üzerine yürümektedir, o anda şu beyti okudu: (Türkçesi)

*

Halka şimdi budur, işler düpedüz,
Gün nerden doğarsa, tutar ona yüz.

*

Sonra, Ezd Kavmi ile Bekiroğulları Kavmi acele ettiler, Kuteybe'nin üzerine yürüdüler. Her kişi, Kuteybe'yi öldürmeğe vardı. Bunlardan birisi, Said bin Bahr el-Ezdi ve Birisi de Cehm bin Zecr el-Cafi idi.

Cehm, Kuteybeyi bir okla vurdu. Sonra Said bin Bahr el-Ezdî de ona kılıç çaldı.

Kuteybe'nin 11 kardeşi vardı. Yedisi babası Müslim'in belindendi. Ve dördü de Üvey oğullarıydı. Has çocuklardan:

Birisi: Kuteybe,

İkincisi: Abdurrahman

Üçüncüsü: Amr,

Dördüncüsü: Abdullah

Beşincisi: Müslîh

Altıncısı: Yepar,

Yedincisi: Muhammed idi.

Kuteybe'nin başı kesilip, Veki'in önüne getirilince Veki' o başı getiren kişiye 1000 dirhem akçe verdi. Sonra o Kesikbaşı, Basit bin Abdülkerim ile Halife Süleyman bin Abdilmelik'e gönderdi.

* * *

İşte bu olay Hicretin 96. yılında geçiyordu. Ve bu yılda, Süleyman bin Abdülmelik, Halid bin Abdullah'ı Mekke'den azletmişti. Mekke'nin emirliğini Talha bin Davud'a verdi.

Ve bu yılın içinde Mesleme bin Abdülmelik yine Rum (Bizans) gazasına gitti. Hısn-ı Avn adındaki Hisarı fethetti.

YEZİD BİN MÜHELLEB'İN IRAK VE HORASAN'A VALİ GÖNDERİLMESİ

Süleyman bin Abdülmelik hilafet tahtına oturduğu zaman, Irak ilini Yezid bin Mühelleb'e verdi. Yezid, Kendi kendine şöyle düşündü:

– Haccac, Irak bölgesini arap etmiştir. Ve orasının kavmini zindana atıp haraçla incitmiştir.

Ben de o kavmdan haraç dileyim. Onlardan, yeni isteklerde bulunmak, her birini zindana koymak gerektir.

Hak Teala onları, Kuteybe belasından kurtarmıştır. Ama ben de Haccac'ın yaptığını yapayım. Hemen onun gibi olurum. dedi. Sonra da Yezid bin Mühelleb:

– Ben de Haccac'ın Velid'e mal gönderdiği gibi Halife Süleyman'a mal göndermesem, bu hiçbir zaman Süleyman'a hoş gelmez. dedi.

Bunları düşünerek Süleyman'ın huzuruna vardı. Ve durumu anlattı. Ve Irak'tan istifa etti. Dedi ki:

– Eğer, Emirü'l-Mü'minin kabul ederse, ben bir kişi bulayım ki o ülkeden haraç toplamak, ve siyaset kullanmak onun elinden gelsin. Bu ona bırakılsın.

Süleyman da:

– O kimdir? Diye sordu. Yezid de:

– O kişi, Müslim bin Abdurrahman'dır. dedi. Süleyman da:

– Harac üzerine onu göndereyim. dedi. Yezid de kabul etti. Süleyman, buyruk yazdı. Müslim'e ahitname verilip, kendisi Irak'a gönderildi.

Velid bin Mühelleb de Irak'a vardı. Çünkü hutbe ve harb, Yezid'in elindeydi. Müslim ise haraç toplamakla vazifeliydi. Sonunda, Yezid

Müslim'den incindi. Çünkü Yezid öyle bir kişiydi ki ne bulsa yer ve yedirirdi, Bağışta bulunurdu. Müslim'de bundan ötürü ondan üzüntülüydü.

Çünkü, haraç ona yeterli olamazdı. Birgün Yezid bir ulu ziyafet yapılmasını buyurdu. Türlü yiyecekler hazırlansın, Halk toplansın, yenilsin içilsin! dedi.

Müslim, bu işten haber alınca, O iş üzerinde olan adamları yasakladı. Bu hali Yezid'e haber verdiler. Yezid de Müslim'e bir adam gönderdi ve:

– Her ne ki adetten fazla harç olunursa onları benim üzerime yaz! dedi. Müslim kabul etmedi. Yezid çok darıldı. üzüntüye uğradı. Ve:

– Bu şeyi kendime ben ettim! dedi. Ve Müslim, Yezid'in katına geldiği zaman, Yezid, Müslim'e yer gösterdi. Oturdular. Konuşma sırasında Müslim'de nesneyi ona açtı ve:

– Ey Emir! Yaptığın bu işlerde, hiç Emir'il-Mümininin rızası yoktur. dedi. Yezid de:

– Ya Eba Velid! bu kez de bu haceti reva kıl! Ondan sonra bir türlü olsun! dedi.

Yezid, Irak'a geldiği zaman Süleyman bin Abdülmelik, Yezid bin Mühelleb'i huzuruna çağırttı ve ona:

– Horasan vilayetini sana versem, kendini nice görürsün. dedi. Yezid de:

– Emir'il Müminin dilediği gibi görürüm. dedi. Sonunda, bu söz unutuldu. Ve Süleyman Abdülmelik Irak'ta bulunan kardeşi Yezid'e mektup gönderdi. Ona:

– Emir'il-Müminin, Horasan ilini bana verdi. dedi.

Bu haber, Yezid bin Mühalleb'e erişince, o, o vakit çok darlık içindeydi. Çünkü onun eline yeteri kadar akçe geçmezdi.

Bunun üzerine, Abdullah bin Ethem yanına çağırdı. Ona:

– Seni bir iş için çağırdım.

Bu işte ben çok üzüntü duyuyorum. Onun için bana yardımcı olmanı dilerim. dedi.

Abdullah da:

– Buyurun! dedi. Yezid de:

– Sen bilirsin. Ben de şiddetli bir darlık içindeyim. Şimdi, Horasan'da kimse yoktur. Ve işittim ki Emir'ül Müminin kardeşim Abdülmelik'i oraya göndermek istemiş, İşte bu yolda benim için uğraşmak gerek. dedi. Abdullah da:

– Hoş ola. İnşaallahü Teala, ben Horasan'ı Emir'ül Müminin'den sana alırım vereyim. dedi. Yezid de:

– Bu sözleri gizle! dedi.

Sonra, Süleyman'a mektup yolladı. Irak'ın halini açıkladı. Ve hem de Abdullah bin Ehtem'i öğdü. ve:

– Emir'il-Müminin Irak'ın ve Horasan'ın halini öğrenmek isterse Abdullah'tan sorsun. Orasını, bu anda, ondan daha iyi bilen kimse yoktur, dedi. Ve Abdullah'ın 30.000 dirhem verip, mektubu onunla halifeye gönderdi.

Abdullah bin Ethem, Vakta ki Süleyman'ın katına vardı. Yezid'in Mektubunu ona verdi. Süleyman:

– Yezid bin Mühelleb, Mektupta senin için:

– Irak'ın ve Horasan'ın halini çok iyi bilir. demiş. dedi.

Abdullah da:

– Evet, ya Emirel Müminin. Orayı benden iyi kimse bilmez. Çünkü ben Horasan'da doğmuşum. Ve orada büyümüşüm. dedi. Süleyman da:

– Bana bir kişiyi bildir ki Horasan ülkesini Kuteybe gibi zaptetylesin. Ayucunun içine alsın. dedi. Abdullah da:

– Ya Emirel müminin! Horasan yurdu bir dağlık memlekettir. Onu zaptetlemek de her kişinin işi değildir. Onu elde tutacak kişiyi sultanım da yek bilir. dedi. O zaman, Süleyman, bir kişinin adını söyledi. Abdullah da:

– O, Oranın adamı değildir. dedi. Ondan sonra:

– Abdülmelik bin Mühelleb nicedir? dedi. Abdullah:

O, olmaz. dedi. Süleyman:

– Veki, nasıldır? diye sordu. Abdullah da:

– Veki', mert bir kişidir, ama Arabi'dir. Ve Zalim'dir. dedi. Süleyman birkaç kişinin daha adını söyledi. Abdullah hiçbirini beğenmedi, uygun görmedi. Süleyman da:

– Ne acep söyledin? Bunca kişileri ki andım, hiçbirisini uygun görmedin. Ama kim ola ki o ilin hakkından gelebilsin? dedi. Abdullah da:

– Onun, tek uygun kişisi vardır, Adını anmaya, şerrinden korkarım. Ey Emir'ül-Müminin! beni onun eline vermemeye yemin edersen sana adını söyleyim. dedi.

Süleyman da:

– Söyle dedi. Abdullah:

– Yezid bin Mühelleb bu işe layıktır. dedi. Süleyman da:

– Yezid bin Mühelleb hareketi çabuk bir kişidir. Ve o ilin hakkından ancak o gelir. Lakin ben, öyle sanıyorumki, o Irak'ı istemektedir. Horasan'a varmak istemez. dedi. Abdullah da:

– Evet öyledir. Amma, Emir'ül-Müminin emir buyurunca gönüllü, gönülsüz 'Irak'ta yerine birisini bırakır, kendisi Horasan'a varır. Ve hem ben kulun onun mizacını bilirim. dedi. O zaman Süleyman buyruk verdi, Horasan'ın emirnamesini Yezid bin Mühelleb adına yazdırdı ve Abdullah bin Ethem ile gönderdi. Abdullah da Horasan beratını alıp bir haftanın içinde Yezid bin Mühelleb'in yanına döndü. Beratını ona verdi. Yezid de Şad oldu, sevindi.

Sonra, Cerrah bin Abdullah'ı vasıta yerine bıraktı. Ve Abdullah bin Hilali de Basra'ya vekil dikti. Ve Mervan bin Mühelleb'i, Basra'da, kendi hazineleri üstüne ödevlendirdi. Kendi oğlu Muhelleb'i orduya komutan seçip, önce Horasan'a gönderdi.

Muhalleb, babasından önce Merv'e geldi. Merv halkı da ona karşı çıktılar. Bunlar, Muhalleb'i görünce hepsi de onun atının önüne yaya oldular. Ama 3 kişi attan inmemişti. Biri Veki, biri Muhammed bin Hemedani, üçüncüsü de: Vaad bir Lükayt idi. Bu 3 kişi atları ile Muhalleb'in önünde yürüdüler.

Muhalleb Merv şehrine gelince, babası, henüz gelmeden Veki'i adamlarıyla birlikte tuttu. Onlara türlü azaplar etti.

Veki'in Horasan'da valiliği, Kuteybe'den sonra, dokuz ay idi. Kimileri:

– On aydı. Demişlerdir. Ondan sonra Yezid bin Mühelleb, Hicretin 97. yılında Merv şehrine geldi. Gaza etmeğe başladı. Öyle yerlere vardı ki Kuteybe oralara erişmemişti. Çok Hisarlar aldı, çok malları ganimet olarak ele geçirdi. Kuteybe'nin makam bağısladığı kişilerin hepsini tutup, boynuna zincir vurdu ve zindana gönderdi.

Kimi rivayette de:

– Ebu Hür el-Anevi'yi de Yezid Zındana atmıştı. Bu Anevi, nice beyt yazıp Zeyd'e gönderdi. O şiir şu anlamda idi:

Şu işi sen bizimle hiçbir zaman işleme,

Seni esir ederek sana ne etmişlerdi.

Sen şu iyiliği ve affı en öne al,

Senin baban onları, adaletle işlerdi.!

Bu şiirden ötürü Yezid de onu zındandan kurtardı. Sonra, Kerkan yönünde ilerlemeye çalıştı. Çünkü, henüz Kerkan'a varmamıştı. Oraya varınca Kuteybe'nin kardeşi Amr İbn-i Müslim'i tuttu ve boynuna demir vurdu ve kardeşi Müdrik bin Mühelleb'e:

Emr'dan mal talep et! dedi. Müdrik de onun dediğini yaptı. Emr'in ne kadar malı varsa aldı. Sonunda Velid:

– Amr'ı bana yollayın. dedi. Amr'ı onun katına götürdüler? Yezid ona:

– Mal 3 şey için toplanır. dedi.

Biri şudur ki, o mal ile yerler, içerler, ve hoşluk sürerler.

İkincisi: Kendi yakınlarını hoş tutarlar.

Üçüncüsü de: Malı verip belayı kendinden uzaklaştırmaktır.

Amr, Müdrik'e doğru işaretle bulunup:

– Bu kişi, bende hiç bir şey bırakmadı. Bütün malımı ne var, ne yoksa aldı. dedi. Müdrik elinde bir divit tutmaktaydı. Onu elinden attı.

Divit Amr'a dokundu. Onun burnunu kanattı. Muhammed bin Mühel-leb orada hazır bulunuyordu. Müdrik'e:

– Bu ne iştir ki yapmaktasın? diyerek Müdrik'i azarladı.

Yezid, Amr'ı salıverdi. O da Yezid katından çıktı, gitti.

Ve 97. hicret yılı da böylece tamamlanmış oldu.

BİZANS'IN BAŞKENTİ KOSTANTİNİYYE GAZASI

98. HİCRET YILINDA SÜLEYMAN BİN ABDÜL MELİK'İN KARDEŞİ MESLEME'Yİ KOSTANTANİYYE (BİZANS-İSTANBUL) GAZASINA GÖNDERMESİ

Hicretin doksan sekizinci yılı girince Halife Süleyman, kendi kar-deşi Mesleme'yi Kostantaniyye (İstanbul) gazasına gönderdi. Ve ona şöyle buyurdu:

– Orada otur. Ve o yeri fethedip ele geçir, al!

Mesleme de bu emir gereğince iş yaptı. Kostantaniyye'ye yakla-şınca Askerine:

– Her kişi altı okka kadar buğdayı hayvanına vursun, Kostantaniy-ye'ye götürsün! dedi. Hemde bu emre uyuldu. Buğdayı hayvanlarına yüklediler. Mesleme, buyruk verdi. O buğdayı bir yerde topladılar. Ulu bir dağ gibi yığdılar.

Mesleme:

– Şu buğdaydan kimsenin almaması gerektir. Ancak, Bizans do-layları, yağma edilip her kişi rızık toplasın! dedi. Asker de öyle yap-tı. Yeteri kadar rızık topladılar. Ve o götürdükleri buğdayın hepsini ek-tiler. O kış orada bir vatan köşesi edindiler. Vakta ki yaz mevsimi gel-di. Yetişen ekinleri biçtiler.

Şam beylerinden Halid bin Madan ve Abdullah bin Zekeriyya ve Mücahid Hayr gibi beyler Mesleme'yle Kostantiniyle'de (İstanbul'da) idi. Mesleme Halife Süleyman'ın ölüm haberine kadar Kostantiniy-ye'de kaldı.

Bir rivayette şöyle denilmiştir:

– Süleyman halife olduğu zaman, asker gönderip Bizans gazasına vardı. Danık'a erişince orada karar kıldı. O vakit, kardeşi Mesleme, Kostantaniyye'de gaza etmekteydi. Kâfirler, ondan çok heybet görmüşlerdi. Ve gayet çok korkarlardı. Çünkü, Bizans'a birçok kez gidip çok fetihler kazanmış ve yağmalar yapıp, mallarını almıştı.

* * *

O günlerde Ermeni'lerin melikinin adı, Elyan idi. Elyan, Mesleme'ye haber gönderip dedi ki:

– Kendi adamlarından birisini gönder. Onunla konuşalım.

Mesleme de Hübeyre'yi gönderdi. Elyan ona;

– Eğer Mesleme iyilik eder, bu halkı, bizim üzerimizden giderirse ben her adam başına ona bir dinar vereyim! dedi.

Hübeyre de geri dönerek Mesleme'nin katına geldi. Ve bu sözleri ona bildirdi. Mesleme kabul etmedi. Sonra, Hübeyre yeniden Elyan'a gelerek:

– Mesleme, teklifinizi kabul etmiyor! dedi. Bizans beyleri Elyan'a haber gönderip.

– Eğer, Mesleme'yi geri döndürürsen biz seni imparator yaparız. dediler. Onunla antlaştılar. Elyan da hile edip Mesleme'ye adam gönderdi ve:

– Şunu bil ki, bu halk, senin cenk etmek istediğini anladılar. Şöyle ant içtiler ki ekilen ekinler başak vermeyince bu şehri sana vermeye-ler, ama eğer emredersen o ekinleri bütün yaksınlar, ateşe vursunlar, işte o gün sana şehri teslim etsinler! dedi.

Mesleme, bu haberi alınca:

– "Doğru söylüyorlar." sanarak emir verdi. O ekinlerin hepsini yaktırdı. Vakta ki bu iş böyle oldu. Bizanslılar, müslümanların üstüne galip geldiler. Bunun üzerine, Müslümanlar büyük sıkıntıya ve darlığa uğradılar. Nerdeyse, yok olacaklardı. Sonunda, Süleyman'ın öldüğü haberi geldi.

Bu yolda, bir rivayette şudur:

– Süleyman Danık'a geldiği zaman:

– Müslüman askerleri Bizans şehri Kostantaniyye'ye girmeyince geri dönmessin. diye ant içmişti. O sırada Bizans imparatoru öldü. Bu Elyan. Süleyman'a geldi, haber getirip:

– Ben bütün Doğu Roma imparatorluğunu sana boyun eğdireyim. Ne kadar şehir varsa sana alıvereyim. dedi.

Bunu üzerine Süleyman kardeşi Mesleme'yi onunla birlikte Bizans'a gönderdi. Mesleme Kostantaniyye'ye geldi.

El altında ne kadar buğday varsa toplattırdı. Ve Elyan'ı hisara elçi gönderdi. Elyan da o kafirlerin içine vardığı zaman, onun kendilerine imparator yaptılar.

Bundan sonra Elyan Mesleme'ye mektup gönderdi. Onlara imparator olduğunu bildirdi.

Mesleme'den şehir dışında bulunan zahirenin şehrin içine getirilmesine izin istedi ve kaleyi teslim edeceğini bildirdi.

Mesleme de izin verdi:

Elyan, o bütün ekinleri, hemen, bir gecenin içinde Bizanslılar'a gönderdi ve ne kadar buğday varsa şehre taşıttı. Dışarıda hiçbir şey bırakılmadı.

Ertesi gün olunca Elyan:

– Cenk işaretini verdi. Müslümanlar şaşırıp kaldılar. Hal öyle oldu ki müslümanlardan hiç kimse ordugahtan öteye geçemez olmuştu. En sonunda, bütün hayvanlarını boğazladılar, yediler.

O vakit, Süleyman, Danık'taydı. Bunlara hiçbir yolda çare bulamadı, imdat kuvveti gönderemedi. Hatta Geriye de çağırmadı. Çünkü Bizans'ı almaya ant içmişti.

İşte, Müslümanlar, böyle bir sıkıntı ve darlıkta kalmışlardı. Hicretin bu 99. yılında Süleyman ölünce, Ömer bin Abdülaziz Halife oldu. Ömer bin Abdülaziz de Mesleme'ye emirname gönderdi. Bizans kuşatmasından müslüman askerini alıp çıkmasını bildirdi.

Yine bu yılın içinde, Süleyman kendi oğlu Eyyubu veliahd kılmıştı.

KERKAN VE TABERİSTAN İLLERİNİ YEZİD'İN FETHETMESİ

Rivayetçi der ki: Acem şahları zamanında Kerkan'ın sağlam bir kalesi vardı. Ve bir sed ile tahkim edilmişti. Seddin bir Ucu, Harizm denizine kadar uzanıyordu. Şimdi de o seddin yeri bellidir.

Acemler o şehri, Tatar askerlerinin, vakitli, vakitsiz üstlerine gelmemesi için yapmışlardı. Acem şahlarından, Şapur zü'l-eknaf ve Hüseyin, Hüzmüz, Kubad, ve Feyruz Hüsiyresen ve bunlar gibi ulu padişahlar Kerkan'ın üstüne saldırdılarsa da, kalenin sağlamlığından, onu elde etmek zaferini elde edemediler, Ta ki Hak Teala İslâm'ı onlara aşikare eyledi, o zaman, Hz. Said bin el- As bin Ümeyye, Hz. Osman'ın halifeliği zamanında bu Kerkan gazasına geldi. Onlarla barış yaptı. 4x100.000 akçelerini aldı. Yine döndü. Bu Hz. Said'den başka kimse onların üzerine varmadı.

* * *

Horasan yolu, Irak tarafında Damgan ve Rey yönünden kesilince Kirman ve Fars yanlarından gidilirdi. Sonra, Kuteybe, Keş'i fethedince o yönden gidildi. Kuteybe her zaman, Haccac'a mektup yazar, Kerkan fethi için izin dilerdi. Haccac da:

– "Ondan sakın sen. Ansızın bir iş olur ki senin ona gücün yetmeyebilir." Derdi. ve Halife Süleyman bin Abdülmelik ne zaman Kuteybe'nin haberini işitse, Halka:

– "Görün Kuteybe, ne türlü fetihler yapıyor." derdi.

Yezid bin Mühelleb de:

– Bu nasıl fetih? Derdi. Fetih şudur ki Kerkan alınmalıdır?

Çünkü bütün Melikler onu fethetmekten aciz kalmışlardı. En sonunda Yezid Horasan'a bey olunca uğraşısı hemen Kerkan savaşına varmak oldu. Merv şehrine gelince 3-4 ay orada kaldı. Horasan'ın işini tamamladı. Oğlu Muhalleb'i Horasan'da bıraktı. Oradan göçtü. Askerle Dehiştan'dan ve Kerkan'dan yana yüz tuttu. Dehistan ve Kerkan'dan yaklaşıncı bir köy görüldü. Kendisine, o köy çok hoş geldi:

– Bu ne köyüdür? diye sordu. Ona:

– Bu, bir şehirde, Sol adında bir Türk geldi.

Bu şehiri viran etti. Halkını kırdı. Bu köy, o kırılan halktan geri kalmıştır! dediler.

O zaman Yezid:

– O, Sol denen Türk nerededir? diye sordu. Ona:

– O, Dehistan'dadır! dediler. Yezid, Kerkan'ın üzerine yürüyünce söz aldı. Türk'te Dehistan'a çıktı.

* * *

Yine şöyle rivayet ederler ki: Kerkan askeri 200.000 den artıktı. Ve Yezid'in askeri ise 100.000 idi. Bu iki ordu, karşılaştılar. Birbirleriyle cenk ettiler. Irak kuvvetlerinden Muhammed bin Ebi Sabre el-Ca'fi meydana bir Türk'ün girdiğini gördü. Türk önüne çıkanlara mecal vermiyordu. O da atını o Türk'ün üstüne sürdü.

O Türk'ün kılıcı, Muhammed bin Ebi Sabret el-Ca'fi'nin Başına saplandı. Türk, kılıcını ne kadar çekmek istediye de çekemedi. Muhammed de onu bir sunuşla öldürdü. geri dönerek ordugaha geldi.

Ve yine bir gün cenk yapıldı. Ve Yezid bin Mühelleb, kendi kardeşleri ve amcaoğulları ile 400 kadar adam, askerin bir ucunda durmaktaydı.

O anda Türk birliğinden 4.000 kadar kişi, bunların üzerine saldırdı. Muhammed bin Ebi Sebre ve Ceriroğulları, Haccac bin Harise el-Has'ami ve birçok bahadırlar Yezid ile birlikteydi. O 4.000 kişi ile cenk ettiler. Sonunda dört bin kişiyi dağıttılar.

Velid de askerine buyruk saldı. Dehistan'ı çepe çevre ortaya aldılar. Öyle oldu ki şehrin üstünden kuş uçmaz olmuştu. Türklerin, hisarın içinde yiyecekleri tükendi. Acze düştüler. En sonunda Sol Yezid'e adam gönderdi. Barış istedi. Yezid de:

– Ben barışı seninle şu yolda yaparım! dedi.:

– Hisar'dan çıkarsın, onu bize verirsin.

Sol da:

– Öyle olsun. Ama benim malıma ve akrabama dokunmayacaksın! dedi.

Yezid de bunu kabul etti. Ve Hisar'ın içine girdi. O kadar mal buldu ki hesabı yoktu. Türklerden 14.000 kişi kırılmıştı. Halife Süleyman'a mektup yazıp, zafer haberini bildirdi.

* * *

Yezid, sonra oradan göçtü, Kerkan'a geldi. Kerkan'lıların gelenekleri şöyleydi ki, müslüman askerleri ne zaman önlerine geçse barış isterlerdi. Kimi 100.000 dirhem, kimi, 200.000 dirhem ve kimi de 1.000.000 dirhem bağ verirlerdi. Yezid de, onların üzerine varınca, ondan barış dilediler. Ve Yezid'den çok korktular. Yezid de onlarla barış yapmaya razı oldu. Ve onlardan 300.000 dirhem bağ aldı. Oraya, Esed bin Abdullah ile Müslüman askerinden 4.000 adam koydu. Oradan göçtü, Taberistan üzerine yürüdü. Taberistan Melikinın adı, İsfahyed Keyl-i Keylani derlerdi. Onun yanında sayısız asker vardı.

* * *

Bunu düşünen Yezid, Taberistan'ın fethine önem verdi. Ağaçları, meşeleri kestirdi. Odunları ile yol yaptırdı. Sonra da kendi kardeşi Müdriki 4.000 kişi ile öncü asker çıkardı. Bu haberi İsfanyed işitti. Müslümanların kendi üzerine saldıracağını anladı. Kaçmak istedi. Deylem'e gitmek diledi. Sonunda savaş yapmağa karar verdi. Deylem melikine haber gönderdi. Deylem meliki de 10.000 kişi gönderdi. Yezid bin Mühelleb bu haberi işitince kendi oğlu Haddas'ı, 20.000 kişi ile Müdrik'e yardıma gönderdi. Ve İsfanyed'in ordu komutanı ki adına Süleyman derlerdi. O geldiği zaman, iki asker karşılaştı. O gün büyük bir cenk oldu. Ve Muhammed bin Ebi Sebre, Müslümanların önünde durarak cenk etmekteydi. Deylem'den bir bey ortaya ilerledi:

– Cenk için bahadır diliyorum! dedi. Ebu Sebre'nin oğlu karşı yürüdü. Onunla cenk etti. Ve ona mecal vermeyip onu öldürdü. O kişi öldürülünce, kalanı da bozguna uğrayıp kaçtılar. Ve yüce dağ başlarına çıktılar.

Ve müslümanlar, onların ardından, sürüp gittiler. Onlar, o dağlar başından bunların üstlerine ok yağmuru yağdırdılar. Taşlar yuvarladılar. Bundan ötürü de müslümanlar onların ardından çıkamadılar. O zaman geri dönüp Yezid'in katına geldiler. Ondaki sonra, İsfahyed'in askerleri yolları ve geçitleri kapadılar. İsfahyed, Kerkan melikine mektup gönderdi ve ona şöyle dedi:

– Oradaki Yezid'in adamlarını kırman gerektir. Askerle gelerek, Yezid'in kaçacak yollarını tutmalısın.

* * *

Kerkan Meliki de öyle yaptı. Ve Kerkan'da Esed bin Abdullah ile olan 4.000 kişiyle savaş yaptı. Çoğunu kırdı. Bir bölük kişi bir yöne düşüp Yezid, geri dönünceye kadar, orada karar kıldı. Yezid, bu haberi işitince üzüldü. Ve Hayyan-ü Nebti'yi çağırdı. Bu Hayyan'ın aslı Deylemi idi. Ona Nıbtı denilmesi dilsiz oluşundan ötürüydü. Sözleri, doğru-dürüst söyleyemezdi. Ama gayet düşünce ve tedbir sahibi bir kişiydi. Önceleri onu, Yezid darıltmıştı. Sonra bu halde ona:

– Ya Eba Mü'mir! Her ne kadar ben sana kötülük ettimse de şimdi sen müslümanlara iyilik eyle. Zira Kerkan'dan ne haberler geldiğini ve müslümanların yolunun nasıl kapadıklarını sen de bilirsin. Öyleyse, Allah aşkına öyle bir iş yap ki benimle İsfahyed arasında bir barış yapmaya giriş.

Hayyan-i Nıbtı:

– Buyruğunu duydum ve işittim. Başım üzerime! dedi. Ve atına bindi. Hemen İsfahyed'in katına geldi. Ona:

– Her ne kadar ki ben İslam dininden isem de aslımızda sen ve ben birlikiz. Ben senin iyi kişi olduğunu sanırım. Ve senin iyi kişi olmanı dilerim. Hem de ben senin iyi olmanı Yezid'den daha çok isterim. Ve severim. Ben, şimdi Yezid ile Türklerin arasında Barış yapmayı diliyorum. Sen de bunu kabul et. Ve Müslümanların bozguna uğradığından sakın mağrur olma. Sen Süleyman bin Abdülmelik'in aske-rine karşı koyamazsın. Çünkü Yezid ona mektup gönderip yardım ve imdat dilemiştir. Ve her yerden asker gelmesi yakındır. Ama, bu dem-de Yezid, Senin ile barış yapmaya razıdır. Lakin imdat kuvveti ve yardım gelince barışa razı olmaz. Ama, ben senin, onun ile barış yapmanı uygun görürüm. O, geri dönüp Kerkan giderse ve ne gibi kızgınlık gösterirse onlarla gösterebilirsin. Çünkü onlar, ona zulm ve gaddarlıkta bulunmuşlardır. Diye sözlerini bitirdi.

İsfahyed de:

– Ey Hayyan, Yezid sana bunca belada bulunmuştur. Senden zorla 200.000 dirhem akçe almıştır. Sen ise ona elçilik ediyorsun! dedi. Hayyan da:

– Evet, doğru söylüyorsun. Ben senin maslahatın, senin işlerin için onun cevrine dayanıklık gösteriyorum. Eğer elinden bir şey gelmeyen şeyin üzerine barış yapılmalı. Ben sana yardımcı olayım! dedi:

Hayyan, o kadar söz söyledi ki İsfahyed'in aklını çeldi ve Yezid ile barış yapmaya razı oldu ve şu şartı ileri sürdü:

1- Yezid 100.000 dirhem akçe vermelidir.

2- Ya 400 yük zağfiran veya onun karşılığını sunmalıdır.

3- 400 de oğlan vermeli ve birisinin başında bir gümüş tabak bulunmalıdır.

4- O gümüş tabakların da üstünde bir top ipek bulunmalıdır. Veya bunlar bir altın veya bir gümüş yüzük olmalıdır.

* *

Sonra Hayyan İsfahyed'in yanından ayrılıp. Yezid'in katına geldi. Ve Yezid'e şöyle dedi:

– Barış malını almaya adam gönder!

Yezid:

– Bizden mi, yoksa onlardan mı? diye sordu. Hayyan:

– Onlardan! dedi. Yezid, buna çok sevindi. Adam gönderdi. O adı geçen malları aldırttı. Sonra geriye dönüp Kerkan yolunu tuttu. Vakta ki Kerkan'a geldi.

– Eğer onlara karşı zafer kazanırsam, onların kanından değirmen yürütüp ve o değirmende buğday öğütüp ve ondan ekmek pişirip yemeyince onların başının üstünde kılıcı kaldırmayayım! diye ant içti.

Kerkan beyi Yezid'in bu haberini alınca, kaçıp bir dağda bir orman içinde sağlam yapılı bir hisara girdi. Bu hisarın bir yolu vardı. O yola da güçlkle çıkarlardı. Yezid, kırkan beyinin kaçtığını duyunca, vardı, onu muhasara etti. Ve yedi ay bu muhasarayı sürdürdü. Çok savaşlar yapıldı. Yezid kuvvetleri, mancınık kurdular, taşlar atıldılar. Ama, bu hisarı fethetme hiçbir çare bulunamadı. Şaşıp kaldılar. En sonunda bir gün Yezid'in adamlarından, Heyyac bin Abdurrahman, ava çıkmıştı. Köpekler bir geyiği kovalıyordu. Onu dağa sürdüler. ve bir ince patikaya kadar uzaklaştırdılar. Bu Heyyac'la birlikte bir nice kişi de vardı. Onlara:

– Ben gelinceye kadar siz burada durun. Dedi. Sonra Heyyac, o köpeklerin ardına düştü. O dağın tepesine çıktı. Ve ansızın Kerkan beyinin üstüne rastladı. Hemen oradan geri döndü yolu yanıliyorum." diye korkusundan arkasındaki kaftanını çıkardı. Parça parça etti. Ve her parçasını bir çalının başına alamet diye astı. Yine ordugahına döndü.

Ve Yezid'in katına vardı. Ona:

– Bu kaleyi gizlilik içinde fethetmek ister misin? dedi Yezid de:

– Evet, dedi. Heyyac da:

– Bana vereceğin ne ola?dedi.

Yezid de:

– "Sen, her ne dilersen onu veririm." diye ona cevap verdi. Heyyac:

– 4.000 dirhem dilerim. dedi. Yezid de:

– Benden sana 10.000 dirhem. dedi. Ama Heyyac:

– Ben 4.000 dirhem diliyorum. Hele sen emreyle! 4.000 dirhemi versinler! deyince. Yezid emretti. Heyyac'a 4.000 dirhem akçe verdi. O zaman Heyyac, Dağbaşında başından geçen geyik olayını anlattı. Yezid, bunu işitince sevindi. Erlerinden 1.400 kişiyi hazırlattı. Heyyac ile birlikte o yoldan dağa çıkacaklardı.

Heyyac:

– Ey emir! dedi. O yer, oraya bu kadar adamın sığacağı geniş bir alan değildir! dedi. Yezid de:

– Öyleyse ne kadar kişi diliyorsun? dedi. O kadar adam al! dedi.

Heyyac da, onlardan dilediği kadar kişi aldı. Yezid, Cehm bin Zecr'i onlarla birlikte gönderdi ve Heyyac'a:

– Buradan gidince, oraya ne vakit erişirsiniz? diye sordu. O da:

– Yarın ikindi vaktinde erişiriz! dedi.

* * *

Vaktaki onlar gittiler. Ertesi Sabah Yezid,;

– Ordugahta bulunan herkes bulunduğu yerde ateş yak! diye emir verdi. Ateşler yakıldı, kalenin halkı bu ateşleri görünce yürekleri

kaygılandı. Cenge hazır oldular. Yezid, buyruk saldı. Öğle namazından ikinci namazına kadar bütün gayretleriyle savaşa giriştiler. Ve dünyayı karşılarındakilere dar ettiler ve o vakit, o hisarın üstüne çıktı. Askerleri kendilerine güveniyordu. Ansızın, kalede, müslümanların tekbirlerini işittiler, şaşırıp kaldılar. Aman dilediler ve:

– Her buyruğuna baş eğiyoruz. dediler. Ve sonra hepsi hisardan çıkıp Yezid'in katına geldiler. Yezid de emir verdi:

– Kadınlar, çocuklar tutsak edilsin. dedi. Onları esir aldılar. Ve beylerinin başlarını kestiler. Hisarı da yakıp yıktılar. Sonra oradan dönüp Kerkan'a geldiler. Ve şehir çepeçevre sarıldı. Mancınıklar kuruldu. Velid emir verdi. Şehire ateş yağdırdı. Ve şehri koruyan 12.000 kişiyi esir ettiler.

Kerkan'da bir su akıyordu ki, ona "Enderhiz" derlerdi. Yezid, yeni bir buyruk saldı. O esirleri o suyun üstünde boğazladılar. O boğazlanan kişilerin kanını o su ile karıştırarak akıttılar. Ve Akarsuya bir değirmen kurdular. Orada buğday öğüttüler ve ekmek yapıp pişirdiler. Yezid o ekmekten yiyerek ahdını yerine getirdi.

O, boğazlanan kişilerden başka 4.000 kişi de tutsak edildi. Hepsinin malları, devşirildi. Beşte biri ayrıldı. Kalanı müslümanlara dağıtıldı.

O yerde, o kadar mal elde edilmişti ki, hiçbir ganimette öyle bolluk elde edilmemişti.

Bundan sonra Yezid bin Mühelleb, Halife Süleyman bin Abdül-melik'e mektup gönderdi ve:

– Hak Teala sana Kerkan ve Taberistan kentini nasip etti. Öyle bir Fetih ki henüz hiç bir padişaha müyesser olmamıştır. Hatta ne Şadur, ne Zül'eknaf, ne Kubad, ne Hürmüz bu yerlerde zafer kazanmış değildir. Hem de ne Hz. Ömer, ne Hz. Osman (r.a.)lar, ve onlardan sonra gelen halifelere de böyle zaferler nasip olmadı. Ve Hak Teala bunun gibi bir zaferi sana nasip kılarak seni kerim kıldı. Çünkü böyle bir ganimet kimsenin eline geçmemiştir. ve benim katımda ganimet malları o kadar toplandı ki, $6 \times 100.000 = 600.000$ 'in beşte biri çıktıktan sonra kalanını işte huzurunuzla gönderdim. dedi.

Yezid bin Mühelleb, mektubunu bu yolda yazdı. Mektubu yazan katibi, Mugiyre bin Ebi Ferse'ydi. Yezid'e:

– Eslahallahul Emire: Bu maddeyi mektupta yazma. Çünkü bu günden yarına ne olur bilinmez. Bu iş iki yol doğurur.

1- Ya şu olur ki bu mal onun gözüne çok görünür. O zaman sana o ganimetleri kendisine iletmeni ister.

2- Ya da sana bağışlar. Sen de çaresiz ona hediye göndermek zorunda kalırsın. Ona her ne gönderirsen gönder. Kendisinin gözüne az görünür. Ama sen ona fetihname gönder ve kendisinin huzuruna varmak için destûr dile. Her ne diyecek olursan, ona kendi dilinle söyle! dedi:

Yezid bu sözü kabul etmeyerek Süleyman'a o mektubu gönderdi. Halife de mektubu okuyunca sevindi.

Fakat kimi kişiler de şöyle demişlerdir:

– Vakta ki Yezid bin Mühelleb, Halife Süleyman'a mektup gönderdi, kendisi kalktı, Horasan'a geldi. Horasan kavminin üstüne baş saldı ve onlardan sayısız zulümle mal aldı. En sonunda, Horasan halkından bir bölük kişi birleşerek Süleyman'a mektup gönderdiler ve mektuplarında:

– Yezid, Horasan ülkesini kendi tarafına döndürmek ve sana asi olmak diliyor. Dediler.

Vakta ki Süleyman mektubu aldı, yüreği gayet darlaştı ve şaşırıp kaldı. Sonunda en yakınları ile danıştı. Kendi akrabasından bir kişi ona:

– Ya Emirel Müminin! dedi. Yezid'in eline o kadar mal geçmiştir ki, o mal hiç de az değildir. sayısız maldır. Bir kişinin ki elinde o kadar mal olunca dünyayı elinde tutar. Şimdi alınacak tedbir şudur: Sen ona kendi ev halkından bir kişi gönder. Ve onun ne kadar malı varsa elinden al. Eğer bu işi böyle yaparsan, onun sana isyan etmeğe mecali kalmaz dedi.

Süleyman da:

– Evèt, öyle yapmak gerek! dedi. Ama oraya kimi göndermeliydim?

Süleyman bu tedbirdeydi ki ansızın hastalandı. Ve o hastalık onun ömrünü böldü. öldü.

Bir rivayette de kostantiniyyede bulunan Meslemeye haber gönderdi ve ona:

– Horasan'a git! Diye emir verdi.

Yine rivayet olunur ki, Zeyd Kerkan ve Taberistan cenginden kurtulduktan sonra geri döndü ve Rey şehrine geldi. ve Hicretin 98. yılı idi. Ki ansızın:

– Eyyub bin Süleyman, babasından sonra veliahd oldu, diye haber geldi. Ve yine o yıl içinde Süleyman bir Abdülmelik, kendi oğlu Davud'u Bizans gazasına gönderdi. Ve Davud da vardı, Malatya bölgesinde Hüsnül Merdah denilen kaleye vardı, O Hisarı, fethetti ve sonra oradan döndü.

SÜLEYMAN BİN ABDÜLMELİK'İN ÖLÜMÜ

Vakta ki 99. hicret yılı oldu. Süleyman Danık şehrinde öldü. Öldüğü gün Cuma günüydü. Ve Safer ayının 21. günü tamamlanmıştı. Hilafette geçen zamanı: 2 yıl, 2 aydı. Ve onun namazını Ömer bin Abdülaziz kıldı. Ve yerine de Halife oldu.

Rivayet edilir ki bir gün Süleyman Danık'ta bir kişinin cenazesinde hazır bulunmuştu. O kişiyi kabre koydukları zaman Süleyman, o kabrin toprağından bir avuç toprak alıp, kokladı. Ve:

– Ne hoş toprak bu. Ve ne hoş kokusu var. Dedi. ve O günden sonra bir hafta dolmadan öldü. Onu da o kişinin yanına gömdüler.

* * *

Ve Mufaddıl bin Mühelleb'den rivayet edilmiştir ki Mufaddal şöyle demiştir:

– Birgün Danık'ta Süleyman'ın katına gittim. Kaftan getirdiler. Giydi ve yine çıkardı. Başka birini diledi. Ona Yezid bin Mühelleb'in getirdiği bir kaftanı giydi. Başına sarık sarındı ve:

– Bir ayna getirin! dedi. Aynaya baktı. Cuma namazına vardı. Henüz eve gelmeden de kendisini bir titreme tuttu ve öldü.

* * *

Ve Reca bin Hayat'ta şöyle rivayet etmiştir:

– Süleyman, vakta ki hasta oldu, kendi oğlan çocuklarından henüz erginlik çağına ermeyen birisine bir ahitname yazmasını emretti. Ben:

– Ya emirel müminin! Neyliyorsun. Müslümanların işini akıl-ba-liğ olmamış çocuğa mı emanet ediyorsun. Yarın ahirette bu senden so-rulmayacak mı? dedim. Süleyman da:

– Gerçekte, bu işi ona ısmarlamıyorum. Lakin bu işi ihtiyat edip yapmaktayım. Dedi. Bunun üzerine bir-iki gün geçti, ondan sonra beni katına çağırdı. Bana:

– Oğlum Davud'un hilafeti hakkında ne dersin? diye sordu. Ben:

– O kayıptır. Ve sen onun hayatta mıdır? değil midir? bilmiyor-sun. dedim. O zaman o:

– Sen kimi layık görürsün? diye sordu. Ben de:

– Emirü'l-Müminin daha güzel bilir. dedim. O:

– Ömer bin Abdülaziz hakkında ne dersin? diye sordu. Ben de:

– Ya Emirel müminin! O, müslümanların hayırlısıdır. Fazileti ve zühdü ve takvası ile meşhurdur Ve her yücelikle her kemal ile sıfatlan-mıştır. dedim.

Süleyman da:

– Eğer, ben ona velayet veririm, ondan sonra kendi kardeşlerimi zikretmemek büyük fitne olur. Ve, sonra ona itaat etmezler. dedi.

O gün, Yezid bin Abdülmelik Başka bir memleketteydi. Süley-man:

– Velayeti, Ömer'den sonra Yezid'e vermeye halk razı olursa, fitne kesilir. dedi. Ben yine:

– Ey Müminlerin emiri! Siz daha iyi biirsiniz. dedim. O zaman Süleyman:

– Ahitnameler yazılsın! diye buyurdu. Ve şöyle yazdırdı:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla... Bu yazı (ahidnâme) Allah'ın kulu Süleyman'dan Mü'minlerin Emiri Ömer b. Abdüla-ziz'edir. Beni seni kendimden sonra halifeliğe tayin ettim ve senden sonra da Yezid b. Übdülmelik'i tayin ettim. Onu dinleyiniz. ona itaat ediniz. Allahtan korkunuz, tefrikaya düşmeyiniz."

Ve sonra şöyle buyurdu:

– Mektuba mühür vurulsun. dedi.

Mührü vurdular. Ve memleket muhafızı, kaab bin Haha'dı çağırdı ve Reca bin Hayat ile ona:

– Bu mektubu halka gösterin. Ve bu mektupta benim veliahd kıldığım kişiye bey'at etsinler deyin, dedi. Reca da gelip o mektubu halka gösterdi. Ve:

– Bu Emiri'l-Müminin'in mektubudur, burada ismi açıklanan kişiye beyat olunacaktır. dedi. Onlar da:

– Biz varalım, Emirü'l-Müminin'i görelim. dediler. Rec da:

– Gelin, dedi. Onlar da toplandılar. Süleyman'ın huzuruna geliler.

Süleyman da Reca bin Hayat'ın elinde tuttuğu ahitnâmeğe işaret ederek:

– Bu mektupta benim ahdım var dır. Şu kimseye itaat edin ki ben onu zikretmişimdir. Ve onunla beyatlaşın. dedi.

Reca bin Hayat ta o nâmeği halka gösterdi. Hepsı de kabul ettiler.

* * *

Reca bin Hayat der ki:

– Vakta ki Halk dağıldı. Ömer bin Abdülaziz benim katıma geldi. Ve bana:

– Emiril müminin bu yolda benim için birşey söyledi mi? Bana söyle ki meraktan kurtulayım. O vakit yapacağım işlerin hazırlığında bulunayım. dedi. Ben de:

– Vallahi ben sana o haberden hiç birşey söylemem. dedim.

Bunun üzerine Ömer kederlendi ve üzülp gitti. Bundan sonra, Hişam bin Abdülmelik bana geldi ve:

– Sen bilirsin ki, bizim aramızda tuz ve ekmek hakkı vardır, dedi. Onların hakkı için bu sırrı bana açıkla. Eğer bu ödev benim oluyorsa, bileyim ve ona göre amelde bulunayım. Eğer benden başka kişiye verilecekse bu yolda kendime göre çalışayım. Ve sana and içerim ki bu sırrı hiç kimseye ifşa etmem. Aman kimseye söylemem. dedi.

Ben de:

– Vallahi ben bu sırrı sana açamam. Dedim. Hişam da yanımdan ayrıldı. Gitti. Ve elini elime vurarak:

– Bu işi başka kimseye söyleseydi, bana söylerdi. dedi.

* * *

Reca bin Hayat şöyle demiştir:

– Bundan sonra ben kalktım. Süleyman'ın katına vardım. Onu ölüm halinde gördüm. Onu doğru olarak yatırmayı diledim. Ağzını gözünü yıkamak istedim. Bana:

– Ey Reca! Henüz onun vakti değil! dedi. Ben de bir dem sabrettim. Sonra yine o işleri yapmayı diledim. O yine o sözleri söyledi. Ve üçüncü kerede dedi ki:

– Ey Reca! Vakti geldi. Ne diliyorsan şimdi yerine getir! dedi.

* * *

Bu sözlerinden sonra: Allah'tan başka ilah olmadığına, onun ortağı olmadığına ve tek bir ilah olduğuna şahitlik ederim ve Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim."

Deyip ağzını yumdu. Ve canını Hakka ısmarladı. Ben de gözlerini yumup ve yüzünü örtüp dışarı çıktım. Ve kimse duymasın diye kapıyı kilitledim. Oradan yürüdüm, Kabb bin Hamid'e geldim. Ona:

– Mü'minlerin emirinin ev halkını ve ümerasını, hazır edin, dedim. Hamid de o anda hepsini Danık mescidinde topladı. Ben:

– Bey'at edin! dedim. Onlar:

– Bir kez bey'at etmedik mi? dediler. Çünkü daha önce Süleyman'ın oğluna beyat etmişlerdi. Ben de:

– Şimdi Emirü'l-Müminin ahdi üzerine şu kişiye bey'at kılın ki, o kişi bu namede açıklanmıştır. dedim.

Halk da yeniden bir beyat ettiler.

İşin sağlamlaştığını görünce, Süleyman'ın öldüğü haberini bildirdim. Ve:

– Durun, Emiri'l-Müminin katına varın ki o bugün Dar-ı Fena'dan

(fani olan dünya evinden) Dari Bekaya (Beka diyarına) göçmüştür. Dedim. Ve Ahitnamenin mührünü çözdüm. Name'yi o kavmin üzerine okudum. Vakta ki Abdülaziz adına eriştim. Hişam bin Abdülmelik bağırarak:

– Biz, hiç bir zaman ona bey'at etmeyiz. dedi. Ben:

– Vallahi beyat etmesen senin başını keserim. Dedim. Hişam çaresiz razı oldu. Ve ben Ömer'in eline yapıştım. Onu minbere çıkardım. Haline baktım. Bu işe hiç istekli olmadığını gördüm. Hişam'ı da halife olmadığı için gayet üzüntülü ve gönlünün darlaştığını gördüm.

Bunun üzerine Ömer bin Abdülaziz: "Biz Allah içiniz, Allah'tan geldik ve O'na döneceğiz."

dedi.

sonra Süleyman'ı techiz ve tekfin ettiler. Ömer, onun üzerine namaz kıldı. Ve onu gömdüler.

Ondan sonra halifeliğin bineklerini Ömer'e arzetttiler:

– Hangisine binilmesi arzu buyuruluyor. dediler. Ömer:

– Bunlar nedir? diye sordu. Ona:

– Bunlar, halifenin atlarıdır. Binekleridir. Dediler. Şimdi sen hangisini seçersen dilersen bininiz! dediler.

Ömer:

– Benim atım bana yeter! dedi.

Ömer yine kendi atına bindi. Halk:

– Doğru Darü hilafete var! dediler Ömer:

– Bugün de Süleyman'ın yakınları oradadır. Ta ki onlar çıkıncaya kadar benim evim daha yeterlidir. dedi.

Ömer, sonra doğruca evine geldi. Ötekiler saraydan taşınınca ertesi günü oldu. Sonra geldi.

Darul Hilafete girdi. Ve kendisi güzel bir yazı yazdı. Katibini çağırtdı. Ona:

– Şimdi her bir şehire bu nüshadan bir emirname yaz. dedi.

ÖMER BİN ABDÜLAZİZ'İN HİLAFET TAHTINA CÜLÛSU VE MESLEME'YE NÂME YAZIP ONUN BİZANS'TAN GELMESİ

Ömer bin Abdülaziz hilafet tahtına oturunca, Mesleme bin Abdülmelik'e mektup yazıp, Çünkü Mesleme kıssasını bildirdiğimiz Kostantiniyye (İstanbul) şehri üzerinde gazada bulunuyordu. Abdülaziz emirnamesine:

– Emrindeki askeri al ve Şam'a gel. diyordu.

* * *

Bir rivayete göre Mesleme bin Abdülmelik'in Konstantiniyye şehri üzerindeki hayallerini şu yolda anlatmıştır:

– Mesleme bin Abdülmelik'in babası, Bizanstan üzerine saldırdığı zaman, babası Abdülmelik sağ idi. Babası öldükten sonra Velid halife oldu. Velid de öldükten sonra Süleyman halife oldu. Bu halifeler, Ömer bin Abdülaziz zamanına kadar sürdü. O kadar zaman içinde Mesleme bin Abdülmelik Konstantiniyye (İstanbul) üzerinde oturmuş, hergünkü işi o kafirlerle savaş yapmaktı.

Birgün Süleyman ona name gönderip dedi ki:

– Yezid bin Mühelleb, Horasan ilinde çok işler yaptı. Haddinden çok mallar topladı. Bana asi olmasından korkuyorum. Bundan ötürü, Kostantiniyye üzerinden kalk, Horasan topraklarına var ve Yezid bin Mühelleb'i benim katıma gönder.

* * *

Mesleme bin Abdülmelik bu emirnameyi okuyunca, Horasan'a gitmesinin kendi üzerine vacip olduğunu anladı. Ordu içinde:

– Yarın Hisar'a yürüyüş var. Diye münadiler bağırttı. Ne kadar asker varsa, hazır oldular. Ertesi gün Bizanslılar da Hisar'dan çıktılar. O biçimde bir cenk oldu ki hiç bir Padişah zamanında böyle kanlı bir savaş olmuş değildi. En sonunda, müslümanlar, Bizanslıları bozguna uğratarıp, yeniden kalenin içine tıkadılar. Çok Bizanslıyı öldürdüler. Hiç aman vermediler. Ertesi günü Kostantiniyye tekfurı Elyan, Mesleme'ye mektup yazdı ve:

– Bu Cenk ve bu kavga ne zamana kadar sürecektir. Seninle barış yapmaya ben razı oldum. Muradın ne ise vereyim ki, üstümüzden git ve Mesihîyye şehrinde otur. Ya da yeniden ülkene dön. Ben sana her yıl:

6000 kez 100.000 akçe,

1000 Vakiyye altın,

5000 sığır,

5000 koyun,

1000 de kısrak vereyim. Bunların üzerine barış yapalım! dedi.

Mesleme de:

Ben bu barışı kabul ederim, ama and içtim, o andım da şudur:

– Kostantiniyye'nin içine girip, Ayasofya içinde namaz kılmayınca ve onun içinden ganimet malı çıkarmayınca, bu kalenin üstünden gitmeyeceğim." Bu yolda ya başımı veririm. Ya da bu dediklerimi elde ederim.

Dedi. Bu haber Elyan'a erişince İstanbul'un keşişlerini ve ulu kişilerini topladı. Onlarla danıştı. Hepsî:

– Mesleme'nin andı yerine gelmesi için kaleye girsin ve ne dilerse işlesin. Ses çıkarmasınlar. Ta ki sonra üstlerinden savulup gitsin."

Dediler.

Vakta ki Sabah oldu. Mesleme yine askeriyle at binip kalenin üstüne yüklendi. Kostantaniyye tekfurı Elyan, surun üstüne çıkıp geldi.

– Ey müslümanlar! dedi. Beyinize söyleyin ki kendisi gelsin. Ona söyleyecek sözüm var. dedi.

Bizans tekfurı böyle söyleyince, Mesleme kendisine

– Ne diyorsan söyle! dedi.

Elyan da:

– Sen, kaleye girmeyince buradan gitmemeye and içmişsin. Biz de yalnızca senin kalemize girmene razı olduk. Muradın neyse hepsini yerine getir. Sonra, üstümüzden çekil git! dedi.

Mesleme de:

– Razı oldum. Ama şu şart ile ki kalenin kapıları açık duracaktır. Benim beylerim ve bahadırlarım kale kapısında hazır duracaktır. Eğer siz bana tuzak kurar, hiylede bulunursanız, şehre girebilsinler ve şehrinin altını üstüne getirsinler. dedi.

Tekfur Elyan da:

– Peki, razıyım. Öyle olsun. dedi. Adamlarına emir verdi. Şehrin kapılarını açtırdı. Ve Ayasofya kilisesine varıncaya kadar kafir askeri iki taraflı dizildi ve yine iki tarafa sancak ve bayraklarını diktiler. Haçlarını, büyük putlarını büyük bölük iki tarafa çıkardılar. Yolları süslediler. Tertipli silahlarla yine iki yanda durdular.

* * *

Mesleme, İslam askeri arasında bulunan ve ondan daha kahraman ve bahadır olmayan Battal gazi bin Ömer'in yüzüne baktı. Ona:

– Ben bu Bizans şehrinin içine gireceğim. Kafirlerin kiliselerini imparatorun sarayını ve tahtını göreceğim. Sen askerle hazır dur. İkindi vakti olunca beni gözet. Eğer ben sağ olursam, ikindiye değin çıkar, gelirim. Eğer çıkmayacak olursam, biliniz ki beni Bizanslı kafirler öldürmüşlerdir. O zaman şehrin içine giriniz. Bulduğunuza aman vermeyiniz. Şehri de ateşleyiniz. Ve benden sonra amcam Muhammed bin Mervan'ı bey seçiniz! dedi. ve Zırhının cebesini giydi ve başına tolga taktı. Ve zırhının üstüne bir ak elbise giydi. Ve Tolga üstüne ak sarık sarındı. Kılıcını göğsüne hamail etti. Süngüsünü eline aldı. Süngünün üstüne de bir ak alamet bağladı. Bir kez:

– Allahü ekber, diye tekbir getirdi. Ve şehre girdi.

Bizanslı kafirler, onun heybetinden, şaşkına döndüler. O şehrin içinde yürüdü. O iki taraflı duran Bizans askerlerinin birisine bakmadı. Onlara itibar etmedi, birini adam yerine koymadı. Bir heybet ve metinlikle şehre girdi. Ta. Kayserin sarayına kadar geldi. Kayser onu görünce yerinden fırladı. Onu karşıladı. Önünde yayan yürüdü. Ta Ayasofya'ya kadar geldiler. Bizanslı kafirler, Kayserlerinin , Mesleme'nin önü sıra yayan yürüdüğünü görünce incindiler. Sonra Mesleme atından indi. Ayasofya kilisesinin içinde girdi. Orada büyük bir taş vardı. Kızıl altından yapılmıştı. Ve kıymetli cevherlerle de süslenmişti. Mesleme elini ona uzattı.

O, itibarlı haçı aldı önüne koydu. Kayser Elyan:

– Ey emir!. dedi. o Haç biz Bizanslılara çok saygıdeğer bir haçtır. Onu aldığına, belki incinirler. Gayrete gelip korkarım ki sana bir zarar verirler. Gel, bu haçı! yerine koy. Şunu bil ki ben sana onun değerinden ziyade altın vereyim. dedi. Mesleme:

– Vallahi yerine koyamam. Mutlaka yanıma alıp çıkarım! dedi.

Bizanslılar bu hali görüp Mesleme'nin üstüne saldırdılar. Kayserleri tızdı. Onlara:

– Susun, diye bağırdı. Ben sizin için bir tane daha yenisini yaptırırım. dedi. Mesleme muradına erince, o Haçı, sonra baş aşağı çevirdi, süngüsünün ucuna bğladı. Yine atına bindi. Ayasofyadan dışarı çıktı.

Battal Gazi, yararı ile şehrin kapısında hazır durmuşlardı. Mesleme'yi sağ olarak görünce tekbir getirdiler. Sonra, Mesleme, oradan göçtü. Medinet'ül-Kahr'e geldi. Bizans Kayseri de vaad ettiği malı, bir araya getirip ona gönderdi ve özel olarak da Meslemeye de altın ve gümüş ne ağır, değerli giysiler ve ala atlar da birlikte gönderdi.

Mesleme de göçtü. Mesihiyye'ye geldi ki orada müslümanlara veba hastalığı bulaştı. Sayısız adam öldü. Mesihiyye halkı:

– Müslümanlarla cenkleşelim. dediler. Mesleme onların bu kararlarını duyunca onlarla cenge tutuştu. Halkını kırıp Mesihiyye'yi viran eyledi. Oradan göçtü. Tekfuriyyeye vardı. O vakit, Ömer bin Abdülaziz'in gönderdiği buyruk geldi. -İçinde şöyle yazılmıştı:

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Allah'ın kulu, Müminlerin emiri Ömer b. Abdülaziz'den Mesleme. Abdülmelik'e..."

Burası kahraman battal Gazi'nin şehid düştüğü yerdir. Battal Gazi'nin bu kavme mektubu şöyleydi:

"Şöyle bilinsin ki Şam kavmi bana kendi rızaları ile bey'at ettiler. Şu şart üzerine ki, Hak Teala Hazretlerinin evfik ve yardımı ile adalette bulunayım. O yolda bir adalet ki benden önce gelen imamlar ederlerdi. Şimdi bu mektubu sana gönderiyor. Sana eriştiği vakit, ben de kabul et ve itaat göster ki Allah Teala Hazretleri de yardım ve doğru yolu bulasın. Horasan'a varmayıp, benim katıma gelesin. Muhalefet ve isyan et-

mekten çekin ki ta. O ettiğin işleri fesada uğratma. Ve bütün Müslüman askerini de birlikte getir."

* * *

Bu mektup, Meslemeye erişince ordunun ileri gelenleri toplandı. Halifenin buyruğunu onlara okudu. Ve onlarla akıl danıştı. Onların hepsi de:

– Ey Emir, dediler, biz şunu uygun görürüz ki ona muhalefet etme. Hamdolsun ki Hak Teala (İ.E.) Hazretleri sana ilim de hüner vermiştir. Bahadırlık ve yiğitlik verip düşmanların üzerine muzaffer ve mansur kılmıştır. Ama sen de bunları, ifsat etmekten sakın. dediler.

Mesleme'de:

– Güzel söylediniz. Ve iyi dediniz. Ömer bu işe layıktır. Çünkü dinine bağlı bir kişidir. Böyle olunca benim de ona aykırı hareket etmeyip huzuruna gitmem gerektir. dedi.

* * *

Mesleme ona hükmetti, Tekfuriye'de hemen göçtüler. Amuriye'ye geldiler, oradan Tarsus'a geçtiler. Sonra Şam'a geldiler. Mesleme'nin yanında 30.000 kişi kalmıştı. Oysa, Bizans'a gittiği zaman yanında tam 180.000 kişi vardı.

* *

Mesleme, Şam'a gelmişti. Ama Ömer bin Abdülaziz'den, izin olmayınca şehre girmede. İzin gelince Halife Ömer'in katına varmak diledi. Fakat, Ömer ona o gün izin vermedi. Mesleme, doğruca kendi evine gitti. Ertesi gün 1000 kişiyle yine Ömer'in katına geldi, yine Ömer, yine ona izin vermedi. En sonra üçüncü gün yalnız bir kulu ile Ömer'e vardı. Oda gelmesine izin verdi. Mesleme içeri girdi, oturdu. Ömer:

Halife Ömer bin Abdülaziz:

– Ey Mesleme! dedi. Sen bu cihanı devrettin, düşmanla, kafirlere cenk edip çok hisarlar ve şehirler aldın. Eğer muradın kendine Mesleme türlü fenler yaptı.

Hisarlar ve şehirler aldım dedirtmek ise bu işleri riya ile yapmış olursun. O zaman vay sana. Lakin dileğin Allah kelimesini yüceltmek

ve düşmanları kahretmek ise sen bahtlı bir kişisin. Hak Teala sana da bize de rahmet ede! dedi.

* * *

Bu konuşmadan sonra Mesleme Ömer bin Abdülaziz'in yanından ayrıldı. Kendi evine geldi. Fakat her gün Halife Ömer'e gider gelirdi:

Şöyle rivayet ederler ki, Mesleme her gün Yemeğine 1000 dirhem akçe harcardı. Ömer bin Abdülaziz bunu işitince üzüldü. Mesleme'ye haber gönderdi:

– Yarın sabah yemeğini benimle birlikte ye. dedi. ve kendi aşçılara:

– Türlü türlü yemekler hazırlayınız, diye emirler verdi. Çok yemek pişirildi. ve Ömer Halife olduğundan beri o yemekler gibi yemekler yememişti. Ondan sonra mercimeği soğan ve zeytinyağı ile pişirdiler. Aziz. Çayçasına:

– Önce bize bu mercimek yemeğinden ver, ondan sonra, öteki yemeklerden getir. Dedi. Ertesi gün olunca, Mesleme halife katına geldi. Öğle vaktine kadar, onu halife söze tuttu. Sonra sofraya oturuldu. Mesleme'nin karnı çok acıkmıştı. Ömer:

– Yemek getirin! Diye emir verdi. Aşçı o mercimek yemeğinden getirdi. Soğan ve zeytinyağı ile pişirmişti. Mesleme o yemekten karnı doyuncaya kadar yedi. Artık yemek yemeğe de mecali kalmamıştı. Bundan sonra öteki yemeklerden getirdiler? Mesleme o getirilen aşlardan yemedi. Halife Ömer bin Abdülaziz:

Ya Eba Said! Yesene. Elini niçin yemekten çektin? dedi. Mesleme:

– Ey mü'minlerin Emiri! Çünkü karnım doydu. dedi.

Halife Ömer bin Abdülaziz:

– Sübhanallah. Senin karnın bu mercimek yemeğiyle doydu ha. Oysa bu yemek bize bir dirhem akçeye çıktı. Sen ise her gün yemeğe 1000 dirhem harcedermişsin, öyleyse Eba Said, Allah'tan kork. İsfarçılardan olma. Her gün yemek için harcadığını yoksullara ver. Ve fakirlerin karnını doyur ki bu, Allah Teala katında beğenilen en güzel şeydir. dedi.

Mesleme de:

– Öğüdünü kabul ettim. Ey Emirü'l-Müminin! Ben sana asi olmam ve aykırı harekette bulunmam. dedi. Oradan kalktı, evine geldi.

Rivayet edilir ki, bu Mesleme bin Abdülmelik Bizans'a gazaya gittiği zaman ordusunda Allah ehillerinden çok kişi vardı. Bunlardan birisi de Said el-Basri'dir. Onun cenk arkadaşlarından Hişam şöyle anlatmıştır:

– Kafir hisarlarından birisini çevirmiştik. Zaptına çalışıyorduk.

Bir gece nöbet beklemekteydik. Said o kadar ibadet etti ki sabaha kadar uyumadı. Sabah olunca, biraz yattı. Uykusu arasında bazı sözler söylüyordu. Sonra uyandı. Biraz üzüntülü göründü. Sebebini sorduğumda:

– Rüyamda kıyametin kopmuş olduğunu gördüm, Halk mahşer yerine dolmuştu. Herkes Yüce Allah'ın buyruğunu bekliyordu. Ben de bu halde dururken iki güzel yüzlü kişi önüme geldi. Selam verdiler? Ben de selamlarını aldım. Bana:

– Ya Said! Hak Teala Seni mağfiret etti. Bağışladı ve biz senin sağlığını müjdelemeye geldik. Yürü gidelim. Sana, Yüce Allah'ın senin için hazırladığı yeri gösterelim. Temaşa ettirelim. dediler. Sonra, o kadar gittik ki o mahşer yerinden çıktık. Sonra güzel atlara bindik. Esen yel gibi giderek bir ulu kasra eriştik. Öyle bir kasırdı ki sonu görünmüyordu. Ve nur gibi dalgalanıyordu. Orada Huriler ve gılmanlar o kadar çoktu ki bizi yıldızlar gibi karşıladılar. Ve sonra bir Meclise vardık ki altın kürsüler üzerinde kızlar oturuşurlardı. O kişiler bana:

– İşte senin durağın burasıdır ve bu kızlar senindir. Diyerek geri döndüler. O kızlar yanıma geldi. Türlü saygı ve hürmetle beni aldılar. Taht üzerinde oturmuş olan bir hurinin yanına götürdüler. Ona:

– Sen kimsin? diye sorduğumda bana:

– Bu makam: Cennet makamıdır.

Ve ben senin hatununum. Dedi. Ben de onu görünce göğsüme basmak, kucaklamak, bağrıma basmak istedim. O Huri:

– Acele etme. Sende hala hayat vardır, İnşaaallah, üç gün sonra gelirsin. Şimdi yine yerine dön. dedi. Ben de:

– Şimdiden sonra orada ne işim var. Gitmiyorum. dedim. O:

– Olmaz. Hak Teala'nın buyruğu gereğince gitmelisin. Dedi. İşte bu halde iken uyandım.

Hişam der ki:

– Ben ey Said! dedim. Hakka şükürler eyle ki indinde amellerin makbul olup, sana makamını seyretmiştir. Dedim. Sonra kalktı, Abdest aldı. Silahlandı. Cenge girdi. O kadar dilaverlik gösterdi ki o dila-verliği hiç kimse gösterememişti. İki gün bu kahramanlık ile cenk etti ve şehid oldu. Yanına vardığım zaman henüz sağdı. Yüzünü kan bürümüştü. Beni görünce:

– Ya Hişam! dedi. Rüyam gerçek oldu. İşte rüyada gördüğüm huri kızı Başımın ucunda ruhum çıkıncaya kadar durmaktadır. Beni alıp gitmeye geldi. dedi. Ve sonra şunları bana söyledi:

– Ben sefere çıktığım zaman, anam bana:

– Ey oğul! Sakın kafirden yüz çevirme, sen de baban ve dayıların gibi şehid ol. Demişti. İşte gördüğün gibi anama haber ver. Ve benden selam söyle. Bir küçük kızkardeşim vardır. Beni gayet çok seviyordu. Çıktığım zaman bana:

– Tez gelesin demişti. Ona da selam söyle. dedi. Ve gülen bir yüzle şehadet kelimesi getirdi. Sonra ruhunu teslim etti.

Hişam yine der ki:

– O gün Hisar, alındı. Sefer bittikten sonra Basra'ya gittim. Said'in evine vardım. Kapıda bir küçük kızcağızın durduğunu gördüm. Gelen geçen askere:

– Seferden mi, geliyorsunuz? diye kardeşini sorardı. O soruyu bana da sorunca, ağlayacağım geldi. Ona:

– Hele, anneni çağır, kapıya gelsin. dedim. Az sonra kadına bir ihtiyar kadın geldi. Bana:

– Safa geldin. Ne haber? dedi. Ben de:

– Oğlun sana selam etti. ve Hak Tealanın emri öyle vaki oldu dedim. O da:

– Hamdolsun, Hak Teala'ya çok şükürler olsun ki benim kurbanı-

mı, kabul etmiş. dedi. Kızcağıza da kardeşinin selamını söyledim ve kardeşinin şehit olduğunu söylediğim zaman dayanamayıp yüreği koptu. Aklı başından gitti. Yere düştü. O anda can verdi.

Hişam der ki:

– Ben bu ananın halinden daha acaip şey görmedim ki Hak Teala yolunda bu kadar uğraşa ve bu kadar tahammül göstere!

* * *

Rivayetlerden birisi de şudur ki, kimi gaziler şöyle demişlerdir:

– Kostantiniyye'den döndüğümüz zaman bir kimseyle konuştum ki ne yerine içerd. Ben ona:

– Ey kardeş! Bunca gündür seninle arkadaş bulunuyorum. Senin yemek yediğini ve su içtiğini görmedim. Bunun aslı nedir? Dedim. O da:

– Gazada şehitler arasında yaralanıp düştüm. Dimağıma acayip bir koku geldi. Gözümü açınca bir alay kız gördüm. Güzel giysiler giymişlerdi. Elllerinde kaselerle şerbet vardı. Durmadan şehitlerin ağızlarına şerbet döküyorlardı. İçlerinden bir kız:

– Tez olun. Göklerin kapısı kapanmadan gidelim. Bunun da ağzına dökün. Diye beni gösterdi. Yanımda bulunan kız:

– Bunun da cisminde ruh eseri var, nice edelim? dedi. O kız:

– Onu kayırma, ona da bir parça şerbet döküver. Dedi. O da, bir parça da benim ağzıma şerbetten döktü. O zamandan beri ne yemeğe ne de içmeğe asla muhtaç değilim. dedi.

* * *

Rivayetçilerden birisi de Abdullah bin Hasır'dır. Ondan da şöyle rivayet olunmuştur:

– Ben Mesleme'yle gazaya vardığım zaman müslüman askerler bozulmuştu. Her biri bir yana gitti. Ben de yalnız kalıp, gece gidiyordum. Gündüzleri yatıyordum. Bir geceydi, giderken bir sahrada bir yığın kişi konaklamışlardı. Atlarını bağlamışlar, oturuyorlardı. Kulağına bir ses geldi, dinledim. Bir kişi Sure-i Beni israilden durmayıp, Kur'an okuyordu. Ben Hak Tealaya hamd edip hemen o Kur'an okuyan kişi-

nin yanına gittim. O, halimi sordu. Ben de anlattım? Sonra bana biraz ekmek verdi. Onu yedim, uykum geldi. Bana:

– Başını dizimin üstüne koy. dedi. Ben de öyle yaptım, dizinde uyudum. Sonra uyandım ki sabah olmuştu. Bir de baktı, başımı bir insan kemiğinin üzerinde buldum. Öyle anladım ki onlar şehid askerlermiş. O gün yine bir yerde durdum. Karanlık basınca üstüme bir asker bölüğü uğradı, durmayıp selam veriyor, geçip gidiyorlardı. Hep geçtiler, geçtiler, artlarında bir kişinin atının ayağı topallıyordu. O da selam verince ona:

– Nereden geliyorsunuz? diye sordum.

O da:

– Bunlar hep şehidlerdir. Kavmlarını hep ziyarete gidiyorlar. dedi. Ona:

– Senin atın niçin aksak. diye sordum. O da:

– Ey kardeş! Bu atın sahibine 2 altın borcum kalmıştı. Onun için böyle aksayıp topallıyordu. Ben de:

– Eğer İslam memleketine çıkarsam, senin burcunu vereyim. dedim. Beni hemen atının ardına aldı. Gittik. Hums şehrine geldik. Bana:

– İşte ben bu şehirdenim. Evim de filan mahallededir. Oraya varıp:

– Muhammed bin Yahya'nın evi bu mu? Diye sor. Ve Hatunumu kapıya çağır. Evin, bir köşesinde yere testiyle gömülmüş 500 altın vardır. Onları alsın. İki tanesini atın, sahibi filan kişiye versin! dedi.

Ben de şehre girdim. Onun evini buldum. Hatununa haber verdiğim zaman o da o testiye buldu. Diye hikayesini tamamladı.

O rivayetlerden birisi de şudur:

– Mesleme bir hisarı çevirmişti:

Bir kişi, çok çok zahmet çekerek, Hisarın bir deliğinden girip kapıyı açtı. Sonunda da Hisar fethedildi. Mesleme o hisara girenin araştırıldı. O kişi bulunamadı. Askerin içinde nida ettirdi. Dördüncü gündü. Bir kişi geldi:

– Ey Emir! İşte ben o istediğin kişiyim. Ama, kerem eyle, benim

adımı deftere yazma. Ve bana hiçbir nesne vermek gerekmez. dedi. Beni yine Halimde bıraktı dedi. Mesleme de:

– Ne ola ki, Sen nasıl istersen öyle olsun. dedi. O kişi de durmayıp gitti. Mesleme her vakit namazından sonra dua ettiği zaman:

– Yarab! derdi. Beni o kişiyle haşreyle! diye dua ederdi.

* * *

Bu, 99. hicret yılında Ömer bin Abdülaziz Adıyy bin Ertat'a Irak vilayetini verdi. Ve Yezid bin Mühelleb'i azletti. Ve onu Horasan'dan kendi katına getirdi.

ÖMER BİN ABDÜLAZİZ'İN YEZİD BİN MÜHELLEB'İ YAKALAMASI VE ZINDANA ATMASI

Az sonra, Ömer bin Abdülaziz, Yezid bin Mühelleb'i Horasan'dan kendi katına çağırdı. Ona şu yolda mektup yazdı:

– "Ey Yezid! Süleyman Allah'ın kullarından bir kuldu. Hak Teala ona nimet ve hükümet vermişti. Sonunda bu fani diyardan beka diyarına göçtü. O, kendinden sonra hilafeti bana verdi. Ve benden sonra da - sağ kalırsa- Yezid bin Abdülmelik'e vasiyyet etti. Bu iş ki benim boynumdadır, Az iş değildir. Zira ki müslümanların işlerinin hepsi benim üzerimdedir. İşte, müslümanların hepsi bana beyat ettiler. Sen de beyat et. Ve o kavm ki seninle birliktedir. Onları da bana bey'ate çağır. Ve Horasan'da yerine bir vekil bırak. Ve sen benim katıma gel."

Yezid bin Mühelleb, bu mektubu okudu. Ebu ubeyde verdi. O da okudu. Yezid'e dedi ki:

– Sen, onun elinden ne rahat, ne vilayet bulacak değilsin."

Yezid de:

– Niçin? diye sordu. Ebu Utbe:

– Bunun için ki bu mektuptan öyle anlaşıyor, dedi. En sonunda Yezid bin Mühelleb Horasan'da oğlu Muhalleb'i kendi yerine vekil bıraktı. Ve kalktı, Vasıt şehrine geldi. Orada, Basra şehrine çıkmak için gemiye bindi. Adıyy bin Ertat bunu haber alınca Yezid'i yakalamak için, Musa bin Vecin'i gönderdi. O da, Basra'nın gerisinde Yezid'e rastladı. Ve onu tutukladı. Adıyy'in katına getirdi. Adıyy onu Ömer

bin Abdülaziz'e gönderdi. Ömer de Yezid'i ve Ev halkını kendisine düşman saydı ve:

– Bunlar ululanıp kibirleniyorlar. Onlar gibi olan kişileri ben sevmem. dedi.

Yezid de Ömer'i kendisine düşman saydı. Yezid'i Ömer'in huzuruna getirdikleri zaman, ona Süleyman'ın mektupta yazdığı malları, sordu. Yezid de:

– Benim, Süleyman'ın katında kadrimin ne derecede olduğunu bilirsin. Onun gibi mektubu şundan ötürü yazdım ki halk bana rağbet etsin. İstedim. Beni öncelerden daha ulu bilmelilerdi. Ve bana izzet ve saygı kılmalarını diledim.

Ömer de:

– Ey Yezid! Seni zındana atacağım. Allah'tan kork. Ve senin katında olan müslüman mallarını, geri ver. Ben sana müslümanların hakkını veremem. dedi.

Emir verdi. Yezid'i zindana koydular. Ve Horasan vilayetini Cerah bin Abdullah'a verdi. Ve sancak verip Horasan'a gönderdi. Zeyd'in kendi yerine vekil bıraktığı oğlu Muhalleb bu haberi işitince kalktı, Ömer'in katına geldi, ve:

– Ey Mü'minlerin emiri! Allah Teala bu ümmete iyilik eyledi ve seni onların üstüne hakim kıldı. Ama, bizi bu halkın içinde utandırman vacip değildir. Yerin altında zindana attığın o kişinin hiç günahı yoktur. Dedi. Ömer de:

– Ben onu Süleyman'a gönderdiği mektupta yazdığı o nesne için zindana attım, hapsettim. O mal ki müslümanların hakkıdır, onu geri vermelidir. dedi.

Muhalleb:

– Ya Emirel müminin! onu benimle bir nesneye sulh eyle. dedi. Ömer bin Abdülaziz de:

– O, kendi katında topladığı malı oradan çıkarmayınca sulh yapmam. dedi. Muhalleb de:

– Eğer bu nesneye tanığın varsa öyle et. Eğer tanığın yoksa and iç, onun sözüne inan, dedi.

Ömer bin Abdülaziz de:

– And içmem. Dedi bunun üzerine Muhalleb sustu. Ömer'in katından ayrıldı. Çıktı evine geldi. Ömer bin Abdülaziz de yanında bulunanlara:

– Bu Muhalleb, benim nazarımda, babasından yekrektir. dedi. Muhalleb, bundan sonra hastalandı ve öldü.

Kimi kişiler şöyle demiştir:

– Halife Ömer, Muhalleb'in bu fani dünyadan ebedi dünyaya göçtüğünü öğrenince babasına bir adam gönderdi:

– Ey Yezid zındandan çık. Oğlunu toprağa göm. Sonra yine zindana dön. dedi. Yezid de:

– Eğer, Emiril müminin, onun üzerine namaz kıalarsa lütfeder. Ve o benden hoşnud olmazsa bende bu zındandan çıkmam. dedi. Ömer bin Abdülaziz de, Muhalleb'in üzerine namaz kıldı.

* * *

Ömer bin Abdülaziz, yine bu yıl içinde Cerrah bin Abdullah'ı Horasan'dan azletti. Yerine Abdurrahman bin Nuaym'ı gönderdi.. Ve Cerrah'ın bütün valilik zamanı 1 yıl ve 5 ay sürdü ve bu yılda hicretin 100. yılı tamamlandı.

Muhammed bin Ali bin Abdullah bin Abbas ki Ebul Dabra-i Sef-fah'ın babasıdır. Meysere adındaki kişiyi Şam'dan Irak'a göndermiş, halkı kendisine beyat ettirmek istemişti. Ve Muhammed bin Cübeyni ve Ebu Muhammed bin Sadık ve Hayyan'ıl Attar'ıl Horasan'a gönderdi. O günlerde Horasan valiliği cerrahındı.

* * *

Onlar Horaan'a varınca, bir vakit orada kaldılar. Yararlarını görecekları kişileri orada, gördüler. Daveti kabul eden kişilerden mektuplar aldılar. Ve mektupları Muhammed bin Ali'ye gönderdi.

Ve Ebu Muhammed bin Sadık, Muhammed bin Ali'ye naip olarak 12 kişiyi seçti. Onlar da:

1- Süleyman bin Kesir el Huzai,

2- Lahız bin Kurayza et-Temimi,

- 3- Kantabe bin Şeyb et-Tai,
- 4- Musa bin Kaab et-Temimi,
- 5- Halid bin İbrahim,
- 6- Ebu Davud bin Mücaşi et-Temimi,
- 7- Ve Ebul Kasım bin Mücaşi et-temimi,
- 8- İmran bin İsmail el-Cerzani,
- 9- Malik bin Heysim el-Huzai,
- 10- Talha bin Erzak el-Huzai.
- 11- Ömer bin Ebi A'yün,
- 12-Şibl bin Tahmas, idiler.

* * *

Muhammed bin Ali de mektup yazdı. Ve o sıraya göre halkı davet etti ve mektupta yazılı siyrete göre amelde bulundular. 100. hicret yılı girince, Yezid bin Mühelleb zindandan kaçtı. Sebebi şuydu ki, Ömer bin Abdülaziz hasta olmuştu. Yezid bin Mühellib onun ölümünden çok korkardı.

Çünkü kendisi, Al-i Ebi Ukeyl'e çok cefa etmişti. Ve onları talepleriyle çok incitmişti. Ve Yezid bin Abdülmelik eğer dünyada bir gün hilafet eline girerse, Yezid bin Mühelleb'in azasını parça parça edeyim. Diye ant içmişti. Halife Ömer bin Abdülaziz'in hastalığı artınca Yezid'de:

– Ben zindandan kaçayım. Diye tedbir aldı. Sonra kendi adamlarına haber gönderdi.

Develeri filan yerde hazır edin. Ta ki ben zindandan çıkınca, onları orada hazır bulayım, dedi. ve oradan bir yere gideyim.

Sonra, kendisini bekleyen zindancılara 1000 dinar verdi. Böylece kendisini zindandan çıkardılar. Hazırlanan develere bindi. Irak yolunu tuttu. Ve Hz. Ömer bin Abdülaziz'e mektup yazdı. dedi ki:

– Eğer ben bilsem ki Emiril Müminin bu hastalıktan iyilik bulacaktır, zindandan çıkıp kaçmazdım. Ve lakin ben onu çok hasta buldum. Onun için kaçtım. Çünkü ben Yezid bin Abdülmelik'ten güvenli

değilim. Çünkü onun ile benim aramda ne düşmanlık vardır. dedi.

Hz. Ömer, Mektubu okudu ve:

– Yarab eğer Zeyd bin Mühelleb, kavme kötülük ederse ona sen yetiş! diye dua etti.

* * *

Ve kimileri de:

– Yezid bin Mühelleb, Hz. Ömer bin Abdülaziz ahirete göçtükten sonra zındandan kaçtı. demişlerdir.

ÖMER BİN ABDÜLAZİZ'İN VEFATI

Ömer bin Abdülaziz hastalandığı zaman bu vasiyette bulundu:

– Filan maldan başka hiçbir şeyim yoktur. O maldan teçhiz ve tekfinimi görün. Kalanını hatunum ve evlatlarımın arasında paylaştı-
rın.

Ömer bin Abdülaziz'in 11 evladı vardı. Ölümünden sonra taksim edilen akçeden herbirine biner filori değdi.

Mesleme bin Abdülmelik ona

– Ya Emir! Ne olaydı evlatlarının halini bana ısmarlayaydın. De-
mişti. Ömer bin Abdülaziz ona şu cevabı verdi:

– Bu anda onların da salih kişilerden veya fasıklardan olması uzak
olmayabilir. Eğer salihlerden olurlarsa

"Allah bütün salih kişilere yardım eder." "Araf suresi ayet: 197"

Ve yine şöyle dedi:

– Hak Teala hazretleri salih kişilerin işlerini görüp gözetir. Eğer,
onlar, fasıklardan olurlarsa bana fasık evlat gerekli değildir ve ben fa-
sık kişiye yardım etmem! dedi.

* * *

Şimdi, hicretin 101. yılıydı ki, Hz. Ömer bin Abdülaziz Hak Tea-
la'nın rahmetine kavuşmuştu. O yerde ki o yere Darüsseman denilirdi.
Recep ayının çıkmasına beş gün kalmıştı. Ve o cuma günü ahirete
göçmüştü. Halifelik zamanı 2 yıl, 5 ay idi. Veda ettiği vakit 39 yaşın-

daydı. Künyesi: Ebu Hafs'tı. Ve Anasının adı da: Ümmü Asım (Asım'ın anası) idi. Asım ise kıızıydı. Ve Asım, Hz. Ömer bin Hattab (r.a.)'ın oğluydu. Soyadı kütüğü şöyleydi:

– Abd-i Menaf oğlu, Abdü's-şems oğlu, Ümeyye oğlu, As oğlu, Elhkem oğlu, Mervan oğlu, Abdülaziz oğlu, Ömer.

Ve kendisine Eşec de derlerdi. Bu şundan dolayıydı idi ki bir gün anasının bir katırı, onun yüzüne çifte atmıştı. Yüzü de yarıldığından o yara onun yüzünde nişan kalmıştı. Bundan ötürü kendisine "başı yarık kişi" derlerdi.

* * *

Şöyle rivayet edilir ki; Hz. Ömer bin Hattab (R.Anh) birgün,

– Ben keşki Hattab oğlu Ömer'in oğlanlıklarından hangisinin yüzünde bir nişan, bir alamet olduğunu bilseydim ve yeryüzü onun adaletiyle refah bulsaydı. demişti.Hz. Ömer bin Abdülaziz'i katır tepince, onu o hal ile anasına götürdüler. Anası onu kucağına aldı, yüzünün kanlarını sildi. O sırada babası Abdülaziz de içeri girdi. Anası onu azarlayarak:

– Sen benim oğlumu kaybettin. Onu bu gibi kazalardan korumak için bir hizmetkar bile tutmadın! dedi.

Hz. Abdülaziz de:

– Ey Hatun! Bağırma sakın ol. Yine de bahtlısın çünkü onun adı "Eşec: Başı yarılan kişi" oldu. dedi.

Hz. Ömer bin Abdülaziz vefat edince Abdülmelik bin Yezid halife oldu ve onun künyesi:

– Ebu Halid'di.

YEZİD BİN ABDÜLMELİK'İN HİLAFETİ

Yezid bin Abdülmelik halife olunca önce ilk iş olarak Mühelleb'in işini bir yana atmak istedi. Vakta ki:

– Mühelleb kaçtı! Dediler. Hemen Adiyy bin Ertat'a mektup yazdı. Yezid'in kaçtığını ona bildirdi. Ona:

– Gafil olma. Her kim ki Mühelleb'in yakınlarındansa mecel ver-

me, yakala, zincire vur! dedi. Mektup, Adiyy'e geldi o da, Yezid bin Mühelleb'in kardeşleri olan Abdülmelik'e Habib'e ve Mervan'a adam gönderdi. Onları getirtti. Zincire vurdu. Yezid ile akrabaları olanların hepsini tuttu. Zindana attı.

* * *

Yezid bin Abdülmelik, Kahatana denilen küçük bir menzile geldi. Oradan Kûfe Beyi Abdülhamid'e mektup gönderdi. Ona:

– Yezid bin Mühelleb'in ardından adam gönder, her nerede tutarsan tutukla, dedi. Abdülhamid de Hişam bin Mesahir'e Kûfe kavmin-den birçok kişiyle Yezid'in ardınca gönderdi ve ona:

– Azib yolunu tut. Ta ki orada onunla buluşasın, dedi. Hişam da:

– Yezid'i mi tutup getireyim. Yoksa onun oğlu elime geçerse, onu mu getireyim? diye sordu.

Kûfe beyi Abdülhamid de:

– Sen bilirsin. dedi. Hişam da, kalktı, Azib'e vardı. Yezid, hemen oradan göçüp Basra yönlerine yol almış bulunuyordu. Lakin Hişam bin Mesahik ile Yezid arasında yol, çok uzak değildi. Ama Hişam ile gelen kavmin, Yezide karşı koyacak gücü yeteri kadar yoktu. Yezid de kalktı, Basra'ya vardı. Ve Adiyy bin Ertat, Basra kavmini topladı. Ve:

– Basra'nın çevresine hendek kazınız! dedi. Hendek kazıldı. Adiyy, Muğiyre İbn-i Abdullah'ı askere komutan dikti. O vakit, Abdülmelik bin Mühelleb, zindandan Adiyy'e adam gönderip:

– Beni koyver. Ta ki öyle bir yapayım ki Yezid, Basra'dan elini çeksin ve çıkıp Fars iklimine varsın. Ve kendisi için Emirül Müminin-den aman dilesin! dedi. Fakat Adiyy, bu dileğe uymadı. Emir verdi her kabilenin yiğitleri (mühterleri) hazır oldu. Nuh bin Şeyban'ı Bekiroğulları Kabilesi üstüne baş yaptı. Ve Malik bin el Münzir'i Abdülkays Taifesi üzerine koydu. Ve Abül Ala bin Abdullah'ı Ehl-i Aliye bölüğü başına getirdi. Ve bu kavmin herbirine:

– Cenge hazır olunuz! diye buyruk saldı.

Bunun üzerine, Yezid bin Mühelleb, bunların üzerine yürüdü. Am o askerden hiç kimse Yezid'e karşı duramadı ve her birisi ona yol verdi. O da geçti, gitti o zaman Muğiyre bin Abdullah Sakafi, kendi aske-

riyle ona karşı yürüdü. Yezid bin el-Mühelleb, onunla cenk etti. Mu giyre, ona karşı duramadı. Bozguna uğradı. Ve Yezid bin el-Mühelleb, Basra'nın içine girdi. Ve doğruca sarayına gelip konakladı. Adiyy bin Ertat'a haber gönderdi:

– Kardeşlerimi ve yakınlarımı ver, seninle Basra'yı sana ısmarla-
mak üzere sulh yapayım! dedi. Aynı zamanda Yezid bin Abdülme-
lik'ten aman dileyeyim, dedi. Fakat Adiyy, bu sözü kabul etmedi. on-
dan sonra Basra kavmi, Cibaat-i Beni Yeşkür adındaki bir yerde Yezid
bin Mühelleb'in üstünde yüklendiler. Ve Adiyy de Şam askeriyle güle-
rek Basra kavmi ile birleşti. Yezid'e karşı durup büyük bir cenk yaptı-
lar. Ve Muhammed bin el-Mühelleb, Mesure bin Ubad ki, Adiyy'in as-
kerindendir, onun üzerine hamle ettiler. Yezid, Mesure'ye karşıdan bir
kılıç, çekti, Mesurenin başında miğfer vardı. Yalnız burunluğunu kesti
ve kılıç burnuna erişti. Sonra onu bıraktı, Hüzeym bin Ebi Tahma'nın
üzerine hamle etti. Ve Hüzeymi atından çekerek yere atmak istedi. La-
kin bunu başaramadı. Hüzeym güldü:

– Ey kerdeşimin oğlu! Amcan senden yiğittir. Sen ne sanırsın? de-
di. Bundan sonra Yezid kendisi hamle etti. Büyük bir döğüş oldu.
Adiyy'i, askeri ile yerinden oynattı. Kasrül Emare derler bir yer vardı,
oraya kadar sürdü.

* * *

Adiyy Kavminden Harif bin Musarrif el-Ezdi -ki Şamlıların ulu
kişisi idi ve haccac'ın Haserikilerindendi- Ve Musa bin el-Vecih'i Hü-
meyri ve Raşid el Müezzin o cenkte öldüler. Kalanı da hezimete uğra-
dılar. Adiyy de kaçarak hisara girdi. Kale kapısını kapattı. Yezid'in
kardeşleri. Adiyy'in zındanındaydılar. Yezid'in askerinin mehterlerinin
sesini işittiler. Ve dışarıdan yağın okları gördüler. Abdülmelik Bin
Mühelleb.

– Kardeşlerim! dedi. Bu oklardan ve seslerden ben şunu anlıyo-
rum ki Yezid cenk etmektedir. Şimdi gözümüzü dört açmak gerektir.
Ansızın, Adiyy'nin adamları bu sırada bizi öldürmeye gelmesinler dedi.

Yezid, Hisara girince:

– Bu zindanın kapısını sağlam ve sıkı kapayalım. Ve yanımızdaki
bütün eşyayının hepsini kapının önüne yığalım. Dedi. Ve Hem de öyle
yaptılar.

* * *

Ve bir zaman sonra Adiyy Kavminden -Amiroğulları azatlısı olan- Abdullah bin Dimar zindanın kapısına geldi. Kapıya yüklendi, çok uğraştı, fakat onu açamadı. Geri döndü. Yezid bin Mühelleb de Selem bin Ziyad'ın sarayına gelip kondu.

O saraylar, hisarın yanındaydı. Hemen emretti merdivenler kuruldu. Bir saat sonra hisarın kapalı kapısı açıldı. Ve Adiyy bin Ertat tutuklandı. Sonra onu Yezid'in önüne getirdiler. Adiyy, Yezid'i görünce güldü. Yezid ona:

– Niçin gülüyorsun? diye sordu O da:

– Vallahi ki sende iki kusur var ki seni böyle gülmekten meneyler; birisi, Cenkten kaçmandır. Öteki kusur da kaçkın kul gibi ki tutulunca efendisine götürülür. Sen benim yanıma esir geldin. Ve benim senin için ne bir ahdım, ne de bir amanım vardır. Şimdi senin, boynunu vurmayacağıma neye güveniyorsun. dedi.

Adiyy de:

– Gerçek söylüyorsun. Fakat ben öyle sanıyorum ki, benim dirliğim, senin dirliğinle yan yanadır, bitişiktir. Çünkü sen beni öldürdüğün zaman, seni de tutarlar. Bundan ötürü, ey Yezid, tevbe et. Ve bu kopardığın fitnenin uğursuzluğundan önce, hazırlığını yap ki deniz seni boğmasın. O vakit pişman olmak fayda vermez! dedi.

Yezid:

– Demek, benim yaşamam, senin yaşamana bağımlı demek istiyorsun? Öyleyse eğer benim diriliğim senin diriliğindense, Allah Teala bana bir kuş başını suya sokup çıkarması zamanı kadar ömür vermesin, deyince:

– Benim kanım için seni tutarlar. demek istiyorsun? Ben Allah Teala Hazretlerine kasem ederim ki, eğer on bin kişi de senin igibi Şam'lılardan elime geçse hepsini bir yerde öldürürüm, ve mecel vermem ve yine:

– Bu işin tedarikini hazırlığını gör! dedin. Şunu bil ben seni akıl danışmak için tutmadım. Ve sen benim ne öğütçüm ve ne de dostum-sun, dedi.

Zeyd bin Mühelleb, bundan sonra:

– Bunu zindana atın! diye buyruk verdi. Adiyy, onun önünden alınca, o, yine buyruk verdi. Onu geri getirtti. Ve:

– Ey Adiyy! Dedi. Ben seni şundan ötürü tutuklamıştım ki:

1– Sen benim kardeşlerimi yakalattın.

2- Onlara çok belalar ettin.

3- Ben senden dilek dilerdim, sen onu kabul etmedin.

Bu sözlerden sonra Adiyy yeniden zindana konuldu. Ve Adiyy'in söylediği sözlerden dolayı bütün korkusu gitti.

Yezid bin el-Mühellib Basra şehrini ele geçirdiği zaman, Şehrin bütün ulu kişileri kaçmışlardı. Kimisi Kûfe'ye Abdülhamid bin Abdurrahman bin Yezid bin El-Hattab katına vardılar. kimileri de Şam'a gittiler. Bütün bu kaçanlardan birisi de Haveri bin Ziyad idi. Kalktı, Yezid bin Abdülmelik katına vardı. Ve yolda gelirken Halid bin Abdullah'a ve Amr İbni Yezid'e ve Hamid bin Abdülmelik'e rastladı. Ve onlara:

– Nereye gidiyorsunuz? diye sordu. Onlar da:

– El-Mühelleb, oğlu Yezid'e gidiyoruz. Ona ve onun yakınlarına Emirül Mümininden aman mektubunu götürüyoruz, dediler. Havari:

– Ne sizden ona ve ne de ondan size fayda var. Çünkü, Şimdi o kendi düşmanına karşı zafer kazanmıştır. Ve onun askerinden çok kişi öldürmüştür. Ve Adiyy-i zindana attı. dedi.

Havari oradan döndü Yezid'in Abdülmelik'in katının yolunu tuttu. Sonra Hamid, Halid'e ve Amr'a:

– Havri'nin sözüne bakıp dönmeyin. Çünkü, Yezid, sizin sözünüzden dışarı çıkmaz. Ve size muhalefet etmez. Bu Havari ki, bize gelen kişidir, bizimle taassupları vardır! dedi.

Onlar, Hamid'in sözlerine itibar etmediler. Ve Horasan'a Emirül Mümininin mektubunu göturdüler, Abdurrahman Kilâbi'nin eline verdiler. Ve Yezid bin Abdülmelik, Abdurrahman'ı Horasan'a göndermişti. Yezid bin el-Mühelleb'in asi olduğunu öğrenince Yezid bin Abdülmelik'e mektup yazdı. Ve:

– Ben Horasan haracını toplamaktansa, sana muhalif olanlarla

cenk etmeyi ön görürüm. Bundan ötürü, beni Yezid İbni el-Mühelleb'in cengine gönderesin, dedi.

Ve Hamid'i mektupla yine Yezid bin Abdülmelik'e birlikte gönderdi.

Kûfe Beyi olan Abdülhamid, Halid bin Yezid bin el-Mühelleb ve Hammad bin Zecr'i tuttu. İkisini de Yezid bin Abdülmelik'e gönderdi ve Yezid bin Abdülmelik de bunları zindana attı. Ve onlar da o zindanda helak oldular.

En sonu, Basra kavmi Yezid bin Mühelleb ile bey'at eyleyip Yezid bin Abdülmelik'in hal'i ile uğraştılar.

Buradan sonra, Yezid bin el-Mühelleb, Beytü'l-mali 200.000 dihem olan Basra'ya el uzattı. Ve Hepsini Askere bağışladı. Ve ondan sonra da Fars, Kirman, Sind ve Ahaz bölgesinin bütün haracını toplamaya amiller (valiler) gönderdi. Daha sonra da:

– Halk mescidde toplansın! Diye buyurdu. Bütün halk mescidde toplandılar. O da Minbere çıktı, hutbe okudu ve Hak Tealaya hamd ve sena etti. Ve dedi ki:

– Ben sizi Allah Tealanın kitabı ve peygamberin sünneti üzerine davet ederim ki Şam kavmi ile cenk edersiniz. Onlarla cenk etmek Türklerle ve Deylim ile cenk etmekten daha fazliletlidir. Şundan ötürüdür ki, Peygamberoğulları onların elinden Türkistan'a ve Hindistan'a kaçtılar. Ve Hüseyin bin Ali'yi şehit ettiler. Ve Emirül Müminin Hz. Ali'ye nice azaplar ettiler! dedi.

Yezid bin Mühelleb, bu hutbeyi okuduğu gün, Hasan Basri orada hazır bulunuyordu. Yezid'i halka sizi, Allah'ın kitabı ve Peygamberin sünneti üzerine çağırıyorum deyince Hasan basri:

– Sübhanallah. Yezid bu hali ile Hak Tealanın kitabına ve Peygamberin sünnetine çağırıyor dedi. Ve:

– Biz seni, hem padişah hem raiyet gördük! diye bağırdı.

Hasan Basri'nin yanında oturan kişiler elleri ile Hasan'ın ağzını kapattılar:

– Sakin ol (sus) dediler.

Kimi kavm da:

– Bizim hiç şüphemiz yoktur ki Yezid bin Mühelleb, Hasan Basri'nin o sözünü işitti.

Lakin işitmezliğe geldi. Demişlerdir sonra, halk mescidden, dışarıya çıktılar. Nasr bin Emir, kalmıştı. O:

– Ey Halk! dedi. Sizi, Allah Teala'nın kitabını ve Peygamberin sünnetini kabul etmekten hangi nesne alakoyar ki onu kabul etmiyorsunuz! dedi.

HasanBasri de:

– Sübhanallah dedi. Bu Nasr fitneye şahadet ediyor dedi.

Hasan Basri mescid'den dışarı çıktı. Halkın iki taraflı saf çekmiş olduğunu gördü. Durmuşlar:

– O bizi, Allah kitabı, ve Peygamberin sünneti ve Hz. Ömer'in siyreti üzerine davet etmektedir. derlerdi.

Hasan Basri:

– Ömer'in siyreti, bunu tutmaları, ve yine Ömer bin Abdülaziz zamanında yattığı zindana bırakmaları ve eline ve ayağına ağır bentler vermeleridir. Ta ki fitne halkın arasından kesilsin! dedi.

* * *

Bu yolda çok söz söylediler. En sonunda, Yezid, Basra'dan dışarı çıktı. Ve kendi kardeşi Mervan bin el-Mühelleb'i Basra'da yerine bıraktı ve Abdülmelik' bin el-Mühelleb, Irak ve Şimali tuttu.

Yezid bin Mühelleb, Adiyy bin Ertat'i ve yakınlarını tuttu, zindana attırdı.

Bundan sonra Yezid bin Mühellib Basra dolaylarını tamam ele geçirdi. Mustakil olarak Şah oldu. Fars'a ve Kirman'a ve Sind'e ve Ahzaz'a o yönlerde mektuplar gönderdi. O illeri bütün bütün kendisine döndürdü.

* * *

Böylece, o illerde sayısız asker toplayıp Vasıt'a geldi. Oğlu Muaviye'yi Vasıt'a vekil kıldı. Oradan göçüp Yezid bin Abdülmelik'in üzerine yürüdü.

YEZİD BİN MÜHELLİB'İN ABBAS VE MESLEME BİN ABDÜLMELİK İLE CENGİ VE YEZİD BİN MÜHELLEB'İN ÖLDÜRÜLMESİ

Öte yandan, Yezid bin Abdülmelik, Bu Yezid bin Mühelleb, asker çekip kendisiyle cenk yapmaya geldiğini işitti. Vaktaki bu haberi duydu. Cihan başına dar geldi.

– Onunla cenge kimi göndereyim? diye düşünmeye ve tedbir almaya başladı. Sonunda Mesleme'yi de Abbas bin El-Velid'i çağırdı. Ve Şam döğüşçülerinden çok kişiyi onların yanına verdi. Ve Yezid bin el-Mühelleb'in üzerine gönderdi. Onlar da kalkıp Herat'a geldiler. Yezid bin el-Mühelleb, Vasıt şehrinde bulunuyordu. Bunların geldiğini işitince kendi yaranını toplayıp:

– Sizce bilinsin ki Şamlı'lar sizin üzerinize gelmektedir. Ama siz ne diyorsunuz ve ne maslahat görmektesiniz? diye sordu.

Habib bin Mühelleb,

– Benim fikrim şudur dedi. Sen buradan, önden bu toplu askerle göçüp Fars'a yönelesin. Ve orada karar kılasın. Derbentleri de tut. Bu işleri tamamlarsan, Şam'lılar, sana zafer kazanamazlar. Kalelerin ve hisarların hepsi senin elinde kalır! dedi.

Yezid bin Mühelleb de:

– Ey kardeş, bu iyi tedbir değildir. Ve sen, benim bir kuş gibi dağların başında kalmamı ve şehirden dışarda bulunmamı istiyorsun, dedi. Bunun üzerine Habib bin Mühelleb, her ne kadar öğütlerde bulundu ve yollar da gösterdi ise de Yezid, hiçbirini kabul etmedi. En sonunda:

– Ben Mesleme ve Abbas bin Velid ile cenk etmeliyim, dedi.

Rivayet edilmiştir ki vaktaki hicretin 102. yılı oldu, Yezid bin el-Mühelleb, kendi oğlu Muaviyeyi Vasıt'ta yerine vekil bıraktı elinde bulunan Beytül mal ile esirleri ona ısmardı ve kendisi göçüp Mesleme bin Abbas'a karşı çıktı. Ve Abdülmelik bin el-Mühelleb'i ordusunun öncüsü yaptı. Ve Nil Ağızı (Femmil nil) denilen yere geldi. Oradan Gufre adındaki bölgeye geldi. Mesleme de Herat'tan göçüp Fırat nehri kıyısında kondu ve:

– Şu Varıt köyünde bir köprü yapılsın! Diye emir verdi. Asker öncüsü Abdülmelik bin Mühelleb ile birlikte bu yerde köprü yaptılar. Ve bütün asker o köprüden öteye geçtiler. Ve Yezid bin el-Mühelleb'e yaklaştılar. Yezid de kendi kardeşi Abdülmelik'i Kûfe'ye göndermişti. Yolda, Abbas bin Velid ile buluştular. Sevad denilen yerde bu iki büyük asker birbiri ile cenge başladılar. Basra'lılar çok cenkleştiler. Şam'lıların gönüllerini yıprattılar. Şam askerinden kimileri Temimğullarından ve Kaysoğullarından, bunlar Basra'da Yezid bin el-Mühelleb'den hezimete uğrayıp gitmişlerdi. Bunlardan birisi de Hüzey bin Ebi Tahye idi. Bu sırada Şam'lılar açıktan açığa bozgunluğa uğrayınca, Abbas bin Velid:

– Ey Şam kavmi! Allah'tan korkun. Beni düşman eline vermeyir! dedi. Şam'lılar da:

– Sen gam yeme. Şam'lıların savaşta kimi kez cevalanı olur. Ve sonra geri dönerler, dediler.

Gerçekten de o an içinde Şam askerleri geri döndü. Kılıç şaklattılar. Süngü vurdular. Bu seferde, bunlar Abdülmelik'i bozguna uğrattılar. O da kaçarak Gufre'de Yezid bin el-Mühelleb katına geldi Mesleme ve Abbas bin Velid de ilerleyip Yezid'e karşı turdular. Kûfe beyi olan Abdulahamid bin Abdurrahman Nahile'yi ordugah yapıp bütün yollara adamlar koydu, yolları kapattı. Kûfe'den, Yezid bin el-Mühelleb'in yanına kimsenin gitmesini engelledi. Kûfe halkından bir bölük askeri Mesleme'ye yardıma gönderdi. Mesleme, onların itaat edip geldiklerinden ötürü çok hazlandı ve onlara çok izzetü sevgide bulundu. Bunlardan birisi de Seyf bin el-Hani idi. Ve sonra Mesleme:

– Kûfe'den gelen bu kadar kişi azdır, dedi. Hemen Abdülhamid haber verdi. O da birazdaha asker gönderdi. Onların içinde de Sebre bin Abdurrahman da birlikteydi. Vakta ki, Bunlar Mesleme'nin katıra geldiler. Mesleme bunlara izzette bulundu. Ve Sebre bin Abdurrahman hakkında:

– Bu kişi, bize her zaman itaati ile ün kazanmıştır. Ve onların ehli beyti de bize itaat ede gelmişlerdir. Dedi. Bundan ötürü onu Kûfe'lilerin üstüne Başbuğ kıldı. Ve Abdülhamid'e işten el çekti. Yerire Amr ibni El-Velid'i gönderdi. Ondan sonra, Yezid de Askerinin ululurını toplattı ve Onlara:

– Ben şöyle düşünüyorum ki, 12.000 kişiyi seçip kardeşim Muhammed el-Mühelleb'i onlara baş edeyim. Sonra da bir gece Mesleme'nin üstüne bir gece baskını yapsınlar. ve Şam'lılarla sabah olunca-ya kadar savaş yapalar. Dedi. Sabah vaktinde de ben cenk ederim. Elimden her ne gelirse, çalışayım, Hak Teala'nın bana yardım edeceğine ümidim var! dedi. Sümeйда:

– Biz onları, Allah'ın kitabı ve Peygamberin sünneti üzerine çağırırız onlar:

– Kabul ediyoruz, derlerse, onlara karşı cenkte bulunmamız layık değildir. dedi. O zaman Yezid:

– Vay sana! Diye haykırdı. Sana kim inanır ki Ümeyye Oğulları, Hak Teala'nın kitab ile amel etmektedir, desen. Çünkü onlar, Alla'nın Kabe'sini viran etmişlerdir. Ve Peygamber'in Havarisi oğlunu öldürmüşlerdir. Hem benden işitmiş olun ki onlar benim nazarımda hiçbir şey değildir, dedi. Onlar da:

– Bu türlü iş etmek reva değildir, dediler.

* * *

Sonra, Mervan bin el-Mühelleb, Basra'da Yezid bin el-Mühelleb'in yerine vekildi. Halkı:

– Yezid'e yardıma konuşunuz! diye kandırdı. Fakat Hasan Basri, halkı bundan menetti. Ve Onlara:

– Ey Halk! Allah'tan korkun. Ve evlerinizde sessiz oturun. Ve fitneyi, ortadan kaldırın. Ve bu dünya kaygısı ile birbirinizi öldürmeyin ki akıbetiniz hayırlı mahmud olsun. dedi.

* * *

Hasan Basri, bunları söyleyince bu sözler, Mervan bin el-Mühelleb'in kulağına erişti. O da halkı topladı. Hutbede bulundu. Onları savaş etmeye kandırdı. Ve ondan sonra da:

– Kimmiş o tarikatsız ihtiyar ki sizi cihat etmekten alakoyuyormuş! Ve bize yardım etmenize engel olur, dedi. Ama Hasan Basri'nin adını anmadı. Ve yine:

– O sussun. Yoksa benden ummadığı şeyi görür! dedi.

Bu sözü Hasan Basri'ye söylediler. Hasan Basri de:

– Vallahi bana bu yolda her ne gelirse razıyım, dedi.

Sonra hicretin 102. yılının Safer ayının 14. günü Cuma günü, cenge başlandı. Ve Mesleme:

– Şu köprüyü yakınız! Emrini verdi. Köprü ağaçtan yapılmıştı. Köprü ateşe verildi. Ve Mesleme, askerini hazırlattı. Cebele bin Mahrem'i askerinin sağına yerleştirdi. Ve Hüzeyl bin Zefr'i sol kanada koydu. Abbas bin el-Velid de Yusuf bin el-Hani'yi sağ kanatta koydu. Ve Süvey bin Ka'kal'ı da sol kanatta yerleştirdi. Yezid bin el-Mühelleb safların çekilmesi emrini verdi. Safları hazırlandı, ve askerinin sağında Habib bin Mühelleb'i koydu. Ve Solunda da Mufaddal bin el-Mühelleb'i koydu. Bundan sonra iki asker, birbiriyle karşılaştılar. İki taraf ta savaşa girdi. Şam'lılardan bir döğüşçü atını meydana sürdü. Baadır diledi. Muhammed bin el-Mühelleb ona karşı yürüdü. İkisi, bir zaman cenkleştiler. En sonunda Muhammed o Şam'lı Mübarize bir kılıç salladı. Şamlı da kalkanını kılıca siper etti. Kılıç o kalkanı kesti. Şamlı, mübarizin elliği demir zırhtandı. Kılıç elliğe kadar kalkanı kesti. Sonra elliğe vardı. Onu kesip Şam'lı'nın çıplak eline erişti. Bunun üzerine Şam'lı atının başını döndürdü. Geriye, Şam askerinin arasına karıştı. Bu kişinin Hayyan-i Nibti olduğu söylenmiştir.

* *

Tahta köprü ateşe verildiği zaman, yanan köprü'nün dumanları görünce, göğre direk gibi yükselmeye başlamıştı. Fakat, savaş henüz pek kızışmamıştı. Halk o yükselen dumanları görünce Yezid'in askeri:

– Köprü ateşe verildi, diye bozgunluğa uğradılar. Yezid:

– Ne gördüler de bozgunlaşıyorlar! dedi. Ona:

– Mesleme, köprüyü ateşledi, yakıyor. Bundan ötürü asker kaçıyor. Dediler. Bunun üzerine Yezid kendi has adamlarıyla dışarı çıktı. Onlara:

– Tınmayın. Giden gitsin! dedi. Çünkü kendisi, kaçmaktan çok arduyardı. Ve hemen kendi has adamlarıyla Mesleme askerinin üzerine yürüdü. Çok ta adam öldürdü. Sonunda Şam'lıların saflarına erişti ve Mesleme'yi çağırıp:

– Bu askeri kırmaktan ne fayda var? Şimdi, haydi gel ikimiz cenk edelim. Fırsat ve nusret kimin olur, görelim! dedi.

Mesleme kendi yakınlarına: Yezid'in söylediği bu söze ne dersiniz? diye sordu. Abbas:

– O Yezid'in bütün Irak'ta karşısına çıkacak bir döğüşçü yoktur!. dedi.

Mesleme de:

– Doğru söylüyorsunuz. Lakin beni cenge çağırıyor. Ve ben eğer ona varmasam, bu benim için ardır, dedi. Abbas da:

– Gerçek dersin. Ama, bize şimdi vacip olan arı seçmektir, dedi.

Bunun üzerine Mesleme sakinleşti. Askerine bir işaret verdi. Onlar da Yezid'in üzerine ok yağmuru boşalttılar. Yezid'in kardeşini öldürdüler. Bu sırada Yezid'e:

– Ey emir! sen sağ ol, baki kal ki, Hasib'i öldürdüler, dediler. O zaman Yezid de:

– Bana Habib'in ölümünden sonra yaşamak, dirlik görekmez. Valahi ki benim gözümde, şimdi bozğuna uğramaktansa, ölmek yektir. Hele şimdi ki Habib gibi bir kardeşim de gitti! dedi. Hemen yakınlarına:

– Yürüyün! Emrini verdi. Atını ileriye sürdü. O türlü cenk etti ki hiç kimse onun cengi gibi cenk görmemiştir. Hangi saflara at sürdü ise oraları dağıttı. Ve ona kimse karşı çıkamadı. Sayısız adam öldürdü. Tam o sırada Ebu Ru'bet-il Mezni Yezid'din karşısına geldi. Ona:

– Ey Emir! dedi. Dön, Vasıt'a gir. Orada karar kıl.

Yezid de ona:

– Ne çirkin söz ettin. Şimdi, ölüm benim nazarımda senin bu reyinle iş yapmaktan daha yektir! dedi. O vakit Yezid bin el-Mühelleb, bir boz renk ata binmişti. Önündeki safları dağıttı ve Mesleme'nin yanına yakınlaştı. Şam askeri de: Mesleme'nin çevresinde bulunuyordu. O sırada hepsi Yezid'in üstüne saldırdılar. Yezid'i kardeşi Muhammed bin Mühelleb'i ve Süleyman'ı üçünü de öldürdüler.

Şöyle rivayet edilir ki:

– Fahl bin Abbas, Yezid'i Şam askeri ile cenge tutuşmuş görünce:

– Ey Şam kavmi! Diye Haykırdı. İşte bu Yezid bin El-Mühelleb'dir. Vallahi ki ya ben onu öldüreyim, ya da o beni öldürsün. Şimdi, benimle birlikte olarak onunla kim cenk edecek! dedi.

Bu söz üzerine, bir Şam topluluğu ona yardıma koşup Yezid ile cenge giriştiler. O sırada bir yel kopup tozları yukarıya kaldırdı. Hal-kın yüzü tozla doldu. İki taraf askeri birbirinin kim olduklarını, anla-yamadılar. Sonunda yel kesildi. O zaman Yezid bin Mühelleb'i ölmüş buldular. Fahl bin Abbas'da, onun yanında düşmüştü. Bir nefes üzeri-ne kalmıştı. Söz söylemeye bile gücü kalmamıştı. Onu da böyle buldu-lar. Ama parmağı ile:

– Onu ben öldürdüm. Ve beni de o öldürdü diye işaret etmekte ve kendisini göstermekteydi.

Mesleme, bu ikisinin üzerine geldi:

– Hiç kuşukum yok ki Yezid'i bu öldürdü. Yani Fahl bin Abbas, de-di.

Sonra, Mesleme'yi Beni Merre'den Osman adında bir kişi vardı. Yezid bin Mühelleb'in başını keserek Meslemenin önüne getirdi. Mesleme, Yezid'in başı olduğunu bilemedi. Ve tam inanç getirmeyince Havari bin Ziyad:

– Ey Emir! dedi. Madem ki tam inanmıyorsun, emir buyur, bu başı yıkasınlar, üstüne sarık sarsınlar, o zaman tanırısın.

Hem de öyle yaptılar. O zaman Mesleme o başın sahibinin Yezid olduğuna inandı. Bundan sonra o başı Halid bin Velid bin Ukayl ile Yezid bin Abdülmelik'e gönderdi.

O gün ise Mufaddıl bin Mühelleb, henüz saflar önünde cenk etmekteydi. Yezid bin Mühelleb'in öldüğünü haber alınca geri döndü. Yezid'in adamlarından 300 kişiyi yakalatıp onları Kûfe'de Muhammed bin Ömer'e gönderdi.

Ve Muhammed de onları hapse attırdı. Sonunda ona Halife Yezid bin Abdülmelik'ten bir mektup geldi:

– O kişilere mecal verme başlarını kes! diyordu.

Ve Urban bin el-Heysem Sahib-i Şarta idi. Muhammed ona buyurdu. Hepsinin boyunlarını vurdular.

* * *

Bu iş tamamlanınca Mesleme'den mektup geldi. Mesleme mektupta:

– O esirleri kuyuya at, diyordu.

Yezid bin Mühelleb'in ölüm haberi Vasıt şehrinde duyulunca, Ma-siyye bin Yezid bin Mühelleb, 32 tutsağı zindandan çıkardı. O da boyunlarını vurdu. Ki onlardan birisi Adiyy bin Ertat el-Fezari'ydi. Ve onun da oğlu Muhammed bin Adiyyi idi Ve Malik ve Abdülmelik ki Müsemma oğullarındandı. Ve Abdullah bin Adiyy'ül Basari ve Abdullah bin Dinar ve Kasım bin Müslimdiler. Muaviye bin Zeyd bin Mühelleb onları öldürmek isteyince, onlar:

– Bizi öldürtmenden sana hiç fayda yoktur. Nitekim baban Yezid bin el-Mühelleb'i öldürdüler. O, bizim öldürülmemizle geri gelmez, dediler. Fakat Mühelleb oğlu Yezid oğlu Muaviye onların sözüne kulak asmayarak hepsini kılıçtan geçirtti.

* * *

Muaviye, sonra oradan Küçük Basra'ya geldi. Mufaddal bin Mühelleb'in gelmediğini gördü. Muaviyye babasının kendi katına koyduğu hazineyi aldı. Hepsini Basra'ya götürdü. Bütün Mühelleb ailesi Basra'da toplandı. Yezid oğlu Muaviye, o kavmin üstüne bey olmak diledi. O Kavm da:

– Bizim beyimiz Mufaddaldır. Dediler. Çünkü hem baş olmakta, hem de akıl yönünden senden üstündür. dediler. Ve Mufaddal'ı kendilerine emir diktiler. Bundan sonra gemiler hazırladılar. Kirman yönlerine gitmek dilediler. O zamanlar orada bir Hamid adında bir kişi vardı. Yezid bin Mühelleb onu Hindistan şehirlerinden olan Kandihar'a emir göndermişti. Ve ona:

– Ben, bu düşmanla savaş yapmak diliyorum. Eğer, Hak Teala bana zafer ihsan ederse seni aziz ve mükerrem kılarım. Eğer, iş başka birtürlü olursa, sen Kandihar'a karar kıl ki beni Ehl-î Beyti'im kendilerine aman dileyinceye değin senin yanında toplansınlar. Ve sen onları hoş tutasın. Ve ben seni kendi kavmimin içinden bu iş için seçtim, sa-

na güvendim. Öyleyse, sen de benim sana bu yoldaki inancımı saptırma dedi. Ve bu ahd üzerine ona and verdi:

*

Fakat, Mesleme, Mühelleb ailesinin Basra'da toplandığını öğrenince, Müdirik bin Dabbe'yi ve Hilal bin Ahsen'i askerle onların üzerine gönderdi.

Fakat Mühelleb ailesi de bu haberi duydular. Hemen bütün yakınlarıyla ve malları ile bir gemiye atlayıp Kirman kıyılarına geldiler. Ve oradan Kandehar'a geçtiler. Veda' bin Hamid bunları görünce emir verdi, şehrin kapılarını yaptıracak kapattı ve onları şehrin içine koydurmadı. Şam askeri de bunların ardından yetişti. Cenk edildi. ve Mufaddal öldürüldü. Ve Numan bin İbrahim bin Eşteri Muhammed bin İshak bin el-Eş'as'ı ve Dehistan meliki Sol'un oğlunu tuttular ve büyük taife de aman diler bunlardan birisi malik bin İbrahim idi, birisi de Ziyad Abdullah bin Habib is-sağdı idi. Muhalleb ailesiyle döğüş yapan Hilal bin Ahsel'in askeri karşı askerle cenge girdiği an, Velid bin Hamid şehirden çıktı. Ali Mühelleb'in sağ yanında yer aldı. ve Abdülmelik bin Hilal, Sol yanındaydı. Ve bu iki asker, el altından, Hilal bin Ahsel'e adam gönderdiler. Aman dilediler. Sonunda cenk ulaştı. Veda ve Abdülmelik Hilalin amanındaydı. Vakta ki Mervan bin el-Mühelleb, işin bu duruma düştüğünü görmüş oldu, atını döndürdü. Kendi akrabası ve hatunlarının yanına varmak diledi. Mufaddal ona:

– Nereye gidiyorsun? diye sordu. O da:

– Hatun kişilerin yanına gidiyorum. Onların hepsini kılıçtan geçirmek istiyorum. Ta ki bu fasıkar onlara el uzatmasınlar, dedi.

Mufaddal:

– Vay sana! Kendi yakınlarını ve ev halkını kırarsın ha! diyerek Mervan'ı bu işten alakoydu.

O zaman Mühelleb ailesini gayret бүrүdү. Hücuma geçtiler. Çok kanlı bir cenk oldu. Şamlılardan sayısız adam kırdılar. Ama Âl-iMühelleb'den de kimse kalmadı. O zaman Mesleme:

– Ben bunların kadınlarını kul ve halayık gibi hepsini satmaya ant içtimdi! dedi. Cerrah bin el-Hakem yerinden farlayarak:

– Onları bana sat ta andın yerine gelsin, dedi. Sonra, 100.000 akçeyle o kadınları, satın aldı. Mesleme Cerrah'tan onların akçelerini istedi. Cerrah ta:

– Her ne vakit dilersen veririm, dedi. Mesleme de ses çıkarmadı. Sustu ve kadınlardan elini çekti.

* * *

Mesleme, bu cengi sona erdirince Yezid bin Abdülmelik ona Basra, Kûfe ve Horasan illerini verdi. Meslemede Kûfe'yi Muhammed bin Amr İbn-i Velid bin Ukbe bin ebi Muayyat'a ısmarladı. Ve ona Ebu Muhammed Zünam'a da derlerdi..

Bundan sonra Yezid bin Abdülmelik, Maverannehir ilini Buha-ra'dan ta Semerkand'a kadar Sait bin Amr il-Cerşi'ye verdi. Said oradan göçtü. Belh suyunu geçti. Buhara'ya geldi. Ve orada nice günler kaldı. Sonra oradan Semerkant'a vardı. Daha sonra da Fergan Meliki-nin üzerine yürüdü. Onunla savaşa girişmek istedi. Onun hisarı çevre-sine varıp kondu. Fergan Meliki ondan barış diledi. Said ondan 100.000 dirhem akçeyle 50 cariyeye aldı. Onunla barış yaptı. Sonra göç-tü, geriye döndü.

Vaktaki akşam oldu. Müslümanların çoğu yatmıştı. Ansızın, Fer-gan Beyi Haliç 5.000 kişiyle müslümanların üstüne bir gece baskını yaptı. Çok adam öldürdü. Müslümanların da bahadırları, bütün atlara bindiler, düşmalarının üzerine at saldı. Büyük bir cenk yaptılar. So-nunda Hak Tealanın verdiği zaferle karşı tarafın askeri kırıldı. Fergan Melik'i Haliç 3000 kişiyle birlikte öldürüldü. Müslümanların eline sonsuz ganimet geçti.

* * *

Harbin sonunda, Yezid bin Abdülmelik Said bin Amr el-Cerşi Ma-veraünhirden azletti. O bölgeyi Abdurrahman bin Selman'a verdi. Ay-rica Irak ilini de ona verdi. Bundan sonra Said bin Amr el Cerşi'yi yine Maverainnehr'e gönderdi. Irak bölgesini Abdurrahman'a verdi. Sora Yeniden Abdurrahman'ı Iraktan azletti. Ve bölgeyi kendi amcasının oğlu Abdülmelik bin Bişr bin Mervan'a verdi. Bu Abdülmelik çokeli açık bir kişiydi. Sonunda Yezid bin Abdülmelik onu da azletti. O nun yerini Müslim bin Ebi Selemeye verdi.

Müslim de kalktı, Irak'a geldi, orada karar kıldı. Ve hiç gazada bulunmadı. Şebib Hehrevani'yi Şam halkından birçok askerle Ermeniyye Gazasına gönderdi. Bu haber, Melik-u Hazer'e erişince 3000 kişiyle Sebib'e karşı yürüdü. Mercel hicare denilen yerde karşılaşıldı. Cenk oldu. Müslümanlardan çok kişi şehid oldu. Hazer askeri müslümanların ordugahı üstüne geldiler. Ve Müslümanlardan çok ganimet elde ettiler. Müslümanlar bozguna uğrayarak Yezid bin Abdülmelik, katına geldiler. Yezid bin Adülmelik çok üzüldü. Ve Şebib bin Henrevani'ye lanette bulundu. En sonunda Cerrah bin Abdullah birçok asker verdi. onu Hazer üzerine gönderdi.

CERRAH BİN ABDULLAH EL-HAKİM'İN EMİRLİĞİ

Cerrah bin Abdullah'ta bu askeri aldı, Ermeniyye beldelerine erişti. Hazez Meliki, Cerrah bin Abdullah'ın geldiğini işitince kaçtı. Babil ebvab'a gitti. Cerrah ta asker çekip Berdea'ya yüz tuttu. Ve bir yere vardı ki oraya Revebaş derlerdi. Oradan da Babul Ebvab'a iki fersenk yol vardı. Cerrah bin Abdullah, orada karar kıldı. Cibel Meliklerine haber gönderdi. Hepsı Cerrah'ın yanına geldiler. Toplandılar. Bu sırada Kerhan'ın adamlarından biri Cerrah'a:

– Ey emir! Bilmiş ol ki bizim geldiğimizi Hazez Melikine bir adam gönderip kendisine bildirdiler. Şimdi bu işin tedbirini almak gerek, dedi.

Cerrah bin Abdullah Emir verdi. Münadiler:

– Üç gün sonra buradan göçüyor. Diye halka bildiride bulundular. Ve en sonunda oradan da göçtü. Babu'l Ebvab'a erişti. Lakin orada Hazeza'lerden kimseyi bulamadı. Kendi adamlarından bir kişiye 3.000 kişi verdi. Ona:

– Yürü. Her nerede Ermeni bulursan yağma et. Her kim seninle cenk ederse onu öldür. Ve yine sabah gün doğmadan benim katıma gel, dedi.

Ayrıca bir kişiye 2.000 kişi verdi. Onu da Deylim toprağına gönderdi. Ve ona da:

– Her ne bulursan yağmala! Emrini verdi. Kendisi de 20.000 kişi ile göçtü. Nehrivan'a geldi. Buradan Babül Ebvab'a altı fersenk yol

vardı. Seğirdim'e giden o 2.000 kişi 10.000 baş koyun ve sığır, 3.000 baş tutsakla geldi. Bu haber Hazez Meliki Hakan oğlu Harcil'e erişti. Harcil hemen bu haberi alınca 40.000 kişiyle Nehrivan'a geldi. İki asker burada karşılaştı. Cerrah bin Abdullah, kendi kavmine:

– Ey müslümanlar! Şimdi size Allah'tan başka kimse yardım etmez. Siz Allah'a dayanın. Öyle bilin ki sizden her kim ölürse o cenneti bulur ve eğer zafer kazanırsa namdar olur ve ganimet alır. dedi.

* * *

Müslümanlar da cenk ile şevk ile tekbir getirdiler. Cenge giriştiler. Çok öldürüşler oldu. Kafir askerleri dağıtıldı, Perişan edildi. Sonra kafirlerin ardına düşüldü sayısız ganimet elde edildi. Ve bir hisara erişildi ki ona Hasin derlerdi. Onu muhasara ettiler. Hisar halkı da aman diledi.

Abdullah oğlu Cerrah, oradan da göçtü. Bir şehre geldi ki ona Bergo derlerdi. Orada da 6 gün cenk edildi. Karşı taraf barış istedi. Cerrah da kabul etti. Oradan da göçüldü. Bir şehre geldiler ki adı Blencer şehriydi. Onu da kılıçla aldılar.Şehrin beyi 50 kişi ile kaçtı. Semender şehrinin hisarına geldi. Onu da kılıç ile fethedip Blencer beyinin oğlunu ve kızını yakınlarını, bütün esir ettiler. Errah, onları kendi malı ile satın aldı, Blencer beyinin ardınca gönderdi ve:

– Eğer benim senin katında bir işim olursa, onu kabul edesin. dedi. Az ve çok nesi varsa geri verdi. Sonrada küçük bir hisara vardı. Müslüman askerlerini görünce aman dilediler. Cerrah bin Abdullah onlarla barış yapıp çok mal aldı. Ve Semendere varmaya azmetti. Bu sırada, Melik Blencer'den mektup geldi. Mektupta şöyle diyordu:

– Ey Emir! Ben sana iyilik etmeyi diliyorum. Çünkü sen bana iyilik etmeyi diliyorsun. Çünkü sen bana iyilik ettin. Ve benim ehlimi, iyalimi, malımı, mülkümü, geri verdin Şimdi bilmiş olasın ki Hazez taifesi ve Cibal beyleri ahdi bozdular. Ve ittifak edip bütün yolları ve derbentleri kapattılar. Benimse mektubum, senin eline varınca, ihtiyat ederek askerin geri döndürmelisin.

* * *

Bu mektup, Cerrah'a erişince, emir verdi. Asker geri döndü. Ve keşiş adındaki yerde konukladılar. Kış ta gelip çattı. Cerrah o yerde karar

ederek Zeyd bin Abdul Melik'e mektup yazdı, gönderdi. Ve bu fetihlerin haberlerini ve kafirlerin ahdı bozup yolları kapattıklarını da bildirdi. Ve yardım diledi. Yezid ona yardım etmek istedi. Asker göndermek istedi. Bu sırada Irak'tan Abdülmelik bin Bişr'den zulüm etmektedir, diye şikayetler geldi. Yezid de onu azledip, onun yerine Ömer bin Yezid bin Hübeyre'yi gönderdi.

Cerrah bin Abdullah, o kış Keşiş'te Şam'dan yardım gelmesini bekliyordu. Fakat kış gelmişti. Bu zaman Abdülmelik öldü. Diye haber geldi.

Yezid bin Abdül Mellik'in böylece padişahlığı 4 yıl sürmüştü. Şaban ayının 26. günü Cuma gecesi ölmüştü. Ondan sonra da Hişam bin Abdülmelik halife oldu.

ABDÜLMELİK OĞLU HIŞAM'IN HALİFELİĞİ

Hişam bin Abdülmelik Halife olunca Ömer bin Yezid bin Nübeyre'yi Irak'tan azledip yerine Halid bin Abdullah el-Kuşeyri'yi gönderdi. ve Halid'e şöyle buyurdu:

– Kardeşin Esed bin Abdullah'ı Horasan emaretine gönder. Ömer bin Yezid'i tutup hesap sor, metalibede bulun.

Halid de Irak'a geldiğinde burada karar tuttu. Ömer bin Yezid'i de tutup ona türlü azaplar etti. Ondan çok mal aldı. Ve Basra'lı kavm onun için çok ağlaştılar. Çünkü Ömer onlara çok iyilikte bulunmuştu. Sonunda, Ömer bin Yezid, zindancılara çok şeyler verip zindandan kaçtı. Vaktaki Halid onun kaçtığını duyunca, Malik bin el-Munzir bin el-Carud'u onun ardından gönderdi. Malik de onu buldu ve öldürdü. Bu haberi Hişam İbni Abdülmelik işitince yüreği katılaştı. Onu azarladı. Ve Malik İbni el-Münzir'i katına getirtti. Sopa vurdurdu. Burnunu yarıp, ona çok azaplar etti. O da bu azaplar sonunda öldü.

Bundan sonra, Hişam, Cerrah bin Abdullah'a mektup yazdı. O vakitler Cerrah Keşiş şehrinde oturmaktaydı. Ona:

– Harezilerle savaş yap. Sana yakın bir zamanda da imdat kuvveti, göndereceğim, dedi. Bu emir üzerine yine Berdan Hisarına geldi. Oradan Verkan şehrine gitti. Ve oradan da Erdebil şehrine geldi. O zamanda, Erdebil'de 30.000 kişiden çok müslüman, orasını vatan edin-

mişlerdi. Cerrah bin Abdullah da orada oturdu ve dört yöne asker gönderdi. Yağmalar ettirdi, esirler tutturdu.

Bunun üzerine Hazez Meliki Hargil babası Hakana adam gönderdi. O da bütün her taraf kafirine mektup yazdı.

Onları, müslümanlarla cenge çağırdı. Bu çağırıştan sonra bunlar her yönden Hakan'ın katına toplandılar. Hakan da onları, oğlu Harcil'e gönderdi.

Böylece Hakan'ın oğlu Harcil 300.000 kişi ile Mecman ırmağına geldi. Sonra oradan göçtü. Verkan'a geldi. Verkan kavmini kılıçtan geçirdi, kırdı. Oradan da Cerrah bin Abdullah'ın üzerine doğruldu. O gün Cerrah'ın askeri dağınıktı. Dört yanı yağma etmeye gitmişlerdi. Bundan ötürü Harcil, o ağır askerle her nerede müslüman askerini buldu ise hiç aman vermedi. Kılıçtan geçirdi.

CERRAH BİN ABDULLAH'IN HAZEZ'LİLERLE OLAN SAVAŞLARI

O gün Cerrah bin Abdullah o yerden göçtü. Seylan denilen bir yere geldi. Azerbaycan Meliki Nerdan Şah Cerrah'ın yanındaydı. Cerrah'a:

ey Emir. Senin askerin azdır. Yapılacak iş şudur ki, az olan ordu, çok askerle cenk eylemek dilese arkasını büyük bir dağa dayamalıdır. O dağın dibinde cenk etmelidir. Bak, Seylan dağı sana yakındır. Oraya var, ve onun dibinde karar et. Ta Şam'dan sana imdat erişmesini bekle, Sabret, ondan sonra ne yolda dilersen savaş yap. dedi.

Cerrah bin Abdullah da:

– Ey Merdan Şah! Ben Hak Teala hazretlerine sığınıp cenk ederim. Ümid ediyorum ki Hak teala fırsat verir. Kafirlerin askerini bozguna uğrattırım, dedi. Oradan göçtü, Şehr-i Varan denilen menzile kondu düşman askeri de oraya erişti. İki asker, birbiriyle karşılaştı. Düşman 300.000 kişiydi. Tam 20.000 müslüman askeriyle uğraştılar, Öyle bir kıyasıya cenk ettiler ki anlatılamaz. Cenk sırasında Azerbaycan Meliki Merdan Şah, Cerrah bin Abdullah'ın yanına gelerek:

– Ey emir bir kişi ömrünü küfür ve eğri yolda geçirse, sonunda kalb ve gönül temizliğiyle sizin dininize girse ve ardından şehid olsa o

kafirlikte ettiği günahlar bağışlanıp o kişi cennete girer mi? diye sordu. Cerrah bin Abdullah da

– Girer, dedi.

Merdan Şah da temiz bir boy abdesti aldı. Sonra parmak kaldırıp müslüman oldu. Ve tatlı bir dil ile:

Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve rasulüdür.

Şehadet getirdi sonra kılıç çekti. Düşman askerine saldırdı. Ve birçok kafiri öldürdü. Sonunda şehid oldu. Allah ona rahmet eyleye.

Ama sonra sonra düşman askerleri üstünlük elde ettiler. Müslümanlar zayıf düştüler. Hazezi askerleri müslümanları kırdılar. Cenk sırasında Cerrah bin Abdullah çok karşı koydu ama en sonunda Cerrah ta şehid edildi. Sonra onun başını vücudundan ayırdılar. Süngünün ucuna geçirdiler. Müslümanları öyle kırdılar ki o 20.000 kişiden ancak 100 kişi kadarı kurtulabilmişti. Onlar da Şam'a geldiler. Hişam bin Abdülmelik'e haberde bulundular. Hişam bin Abdülmelik, Cerrah bin Abdullah için çok ağladı.

* * *

Öte yanda düşman askerleri, Cerrah bin Abdullah'ı öldürünce, müslümanların üstüne saldırdılar bulduklarını kırdılar. Cerrah bin Abdullah'ın kadınlarını ve oğullarını tutsak etiler.

Şam'da da Hişam bin Abdülmelik vezirleri ile toplanarak, Onlara:

– Müslümanlardan kim var ki kafirlerden bu intikamı alsın! dedi. Bu toplantıda bulunanların hepsi:

– Bu ancak Said bin Amr el-Cerşi'nin işidir. diye söz birliği ettiler.

SAİD BİN AMR EL-CERŞİ'NİN HAZEZ'LİLERLE CENGİ.

O zaman Hişam bin Abdülmelik, Said bin Amr'a mektup yazarak yanına çağırđı. O zaman Said bin Amr Menih şehrindeydi. Ona 30.000 askerle alem ve sancak verdi. Dilediği kadar da silah vererek:

– Cerrah bin Abdullah'ın kinini Hazezi'lerden alasın. dedi.

Said bin Amr'da vardı, Azerbaycan'a geldi. Oradan göçtü. Erdin

şehrine gelince Cerrah'ın yaranından birçok kişiyle buluştu. Onlar olanı biteni Said'e açıkladılar. Said, çok ağladı, üzüldü. Onları yanına aldı. Oradan göçtü. Ahlat şehrine geldiler. Orada birçok kafir askeri buldular. Birkaç gün orada kaldılar. O kafirleri bozarak dağıttılar. Müslümanlar orada çok ganimet ele geçirdiler. Oradan da göçtüler. Hangi kaleye rastladılarsa o kaleyi aldılar. Kafirlerini kırdılar, mallarını aldılar, kız ve oğlanlarını tutsakladılar. Oradan da göçtüler. Berdan şehrinin üstüne vardılar? burada Said bin Amr müslümanlara öğütte bulundu ve:

– Esirde, malda gözünüz olmasın. Bunlara heves duymayın. Yalnız yüce Allah'a sığının. Hak Tealanın bize fırsat vereceğini ve kafirleri bozguna uğratacağını ümit edelim. Ondan sonra esir de , mal da çok ele geçer, dedi.

Ve Said bin Amr Berdan şehrinden de göçtü. Bilgan köyüne geldi. Köy halkından bir kişi Said'in katına geldi ve:

– Ey Müslümanların emiri! dedi. Ben çok zulüm gördüm. Bana meded eyle. dedi. Said bin Amr el-Cerşi de:

– Kimden gördün. diye sordu o kişi:

– Hakan'ın oğlu Harcil, Cerrah bin Abdullah'ı öldürdüğü zaman, Turhan adında bir subaşısını bu köye gönderdi. Bunlar köyün arasına dağıldılar. Bulduklarını yağmaladılar. Benim 2 kızım vardı, O subaşı tuttu, hepimizi soydu, don gömlek bıraktı. Nice gün var ki bu köyde oturmaktadır. Gece gündüz içkiden mest ve sarhoştur. Alemden uzak, kendi zevki ile vakit geçirmektedir. Bir adam gönder, benim kızcıklarımı, kurtarsınlar. dedi. Said bin Amr da kendi yakınlarından Abdülmelik bin Müslim'i çağırdı. Ona Asker verdi. O kişinin köyüne gönderdi. Müslime kılavuz oldu. O subaşıyı buldu. Adam yine sarhoştur. Onu parça parça etti. O iki kızı da kurtardı. Getirdi, babasının eline verdi.

Sonra, müslümanlar, o köyde ne kadar Hazezli varsa onları kırdılar. Çok ganimet ele geçirdiler.

* * *

Said bin Amr bir gün otururken Hakan'ın oğlu Harcil yakındaki Vertan üzerine yürüdü. Vertan Kalesinin içinde nice müslümanlar ka-

dınlar kızlar ve kızancıkları ile kalmışlardı. O kadıncağızlar zebün olmuşlardıki bu gün ya da yarın kaleyi verirler, hepsi de esir olurlar diye birhaber geldi.

Said bir Amr da bir Bilgan ilin de Yezdek adında bir müslüman buldu. Ona:

– Kendini Allah'ın yolunda feda etmek elinden gelir mi? Ve şehit olmayı ön görür müsün? O zebunlaşan müslümanlara bizim geldiğimizi haber ver. Biz oraya varıncaya kadar gayret göstereceğiz ve kaleyi vermesinler. dedi.

Yezdek de:

– Buyruğun başım üstüne. Varayım, bu haberi bildireyim, diyerek o vaziyeti kabul etti.

Yezdek, gece oluncaya kadar sabretti. Gece olunca bir alaca atı vardı, ona bindi kaleden yana ilerlemeye başladı. Ertesi sabaha kadar gitti. Hazez'lilerden kimseye rastlamadı. Sabah olunca Hazez'li bir topluluk Yezdek'le karşılaştılar. Onu hemen ortalarına alıp yakaladılar.

Nereye gidiyorsun?

dediler. Yezdek:

– Said bin Amr el-Cerşi'nin cususuyum. Kale halkına onun geldiğini bildirmeye gidiyorum. Gayret etsinler, onlar erişinceye kadar kaleyi teslim etmesinler. dedi. Onlar da:

– Said şimdi nerede? diye sordular? Yazdek de

– O Bilgan'da oturuyor. dedi. Hazez'iler, ona:

– Eğer seni azat etmemizi dilersen, kaleye var, onlara

– Arap tarafından size imdat gelecek değildir, diye haber ver. Dediler. Yezdek te:

– Hoş ola, dedi. Sora:

– Onlar beni alaca atımla tanır bilirler. Atımı da verin dedi.

Ona atını verdiler ve Yezdek'i alarak kale kapısına götürdüler. O da:

Oradan bağırıp:

– Ey Müslümanlar! Bilin ve işitin ki Said bin Amr size imdada geldi. Bilgan'da oturuyor. İki gün daha gayret edin. Hisarı vermeyin. Ve beni de duadan unutmayın, dedi.

Zira kale halkı çok bunalmışlardı. Ve o gün kaleyi teslim etmeğe niyet etmişlerdi. Yezdek'ten bu haberi işitince kadın ve çocukları kale içinde sevinlçe bağırdılar. Ve tekbir getirdiler.

Hazeziler, Yezdek'in onlara söylediklerini işitince, Yezdek'i parça parça ettiler ve kalenin üstüne de yürüyüş yaptılar. Yer yer saldırıda bulundular.

Öte yandan Said bin Amr el -Çerşi, bu haberi duydu. Hemen buyruk verdi. Odunları yığdılar Ve onları ateşlediler. Her tarafı dumanlara boğdular. Öyle ki duman havaya çıktı. Kaledekiler o dumanları görünce:

– İşte Said, geldi. Dediler. Hazeziler bu hali görüp savaştan el çektiler. Ta Erdebil kalesine kadarkaçtılar. Said in Amr, bu kaleye erişince orada olan kadın ve çocukların hepsi gelip Said'in ayağına kapandılar. Allah'a şükürler ettiler. Said göçüp ta Turan şehrine geldi, orada konakladı. Kendisine yolları kılavuzlayacak tek kişiyi bulamadı. Bu düşünceyle otururken ansızın bir boz atlı ve ak giyimli bir kişi çıkageldi. Said otururken Said'e selam verdi. O da onun selamını aldı. Ona:

– Kimsin? Ne kişisin? diy esordu. O kişi de:

– Hak Tealanın kullarından bir kulum. Lakin bey, sana bir müjdelemeye geldim. Eğer gaza etmeyi ve ganimet almayı düşünüyorsan, işte yakın bir yerden Hazezli askerlerden 10.000 kişi gaflet içinde oturmuşlardır. Elllerinde de 5.000 müslüman tutsağı var. Eğer murad edersen şimdi tam zamanı ve fırsattır. dedi.

* * *

O kişi, bu sözü söyleyince, Said'in katından ayrıldı. Said de, Hemen o saat içinde 4.000 kişiyle atlara bindi ve Hazezi'ler dilini bilen İbrahim bin Asım adındaki bir kişiyi casusluğa gönderdi. O kişi de Hazez'liler kılığına girdi. İleri gitti. O bölgeye erişti. Hazezi'lerin arasında yürürken o askerın emiri Cerrah bin Abdullah'ın kızlarından birisini esir etmişti. Ona yaklaşmak dilerdi. Lakin kız razı olmazdı. Bun-

dan dolayı da o bey kıza cefa ve işkenceler eder, dururdu. Kızcağız da feryat eder, ağlardı. Allah'a yalvarır, şöyle derdi:

– Yarab! Sen benim halimi görmektesin. Benim senden başka sığınacak yerim yoktur! beni, bu kafirin elinden sen kurtar.

* * *

Bu kızın inleyişleri İslam casusu İbrahim'in kulaklarına erişti. O da, o kafir emiri öldürmek diledi. Ama, o kafir askerlerin kendisini bilmelerinden korktu. Tez geldi. Olayı Said'e haber verdi. Said de bu hali işitip ilk akşamda askerini yürüttü. Seher vaktinde o bölgeye erişti. Hazez'li askerler gafil yatmışlardı. Kimisi sarhoştı, kimisi mahmurluk içindeydi. Müslüman askerlerinin geleceğini akıllarından bile geçirmiyorlardı. Said, ansızın 4.000 kişi ile erişti. Hazez askerini araya aldılar. Yer yer tekbir getirdiler. Kafirlerle kılıç çaldılar. Gün, henüz doğmamıştı ki o on bin kafiri kılıçtan geçirdiler. Ancak, kurutlanlar pek az kişiydi. Bunlar geldiler. Olayı Hakan'ın oğluna haber verdiler.

İslam askeri öyle doyum oldu ki haddi ve payanı yoktu o kadar sonsuzdu. O müslüman esirleri kafirlerin elinden kurtardılar. Said de sevinerek yine Tac-ı Revan'a geldi. Henüz kılıcını ve cebesini (zırhını) çıkarmamıştı. Ansızın o boz atlı kişi yine çıkıp geldi. ve:

– Esselamu aleyke eyyühel emir! dedi. Said de:

– Ve aleykessalam, ey ayağı mubarek mürşid ve nasihatçı. Sen neredesin? Ben senin için mukafat verilmesini, söylemiştim. Sen bizi, çünkü hayırlı bir işe kılavuzladın, dedi. O boz atlı kişi:

– Ey Emir! diye cevap verdi. İnşaallahu Teala ihsanın yetiştir. Ama, sizi yine bir yere kılavuzlayayım ki Hazezilerden 20.000 kadar asker memleketlerine gitmek istemektedirler. Ve Cerrah bin Abdullah'ın haremi de onların yanındadır. Şimdi Meymik ırmağının üzerine kondular. Meymik bu yönden yakındır. Vakit geçirmeyin ki şimdi fırsattır, dedi. O kişi yine yürüdü, gitti. Said askere haberli kıldı. Hemen atlara binip o yere eriştiler. Kafir askerleri gafil yatarken onları ortaya aldılar. Ve tekbir getirip hamle ettiler. Dil oynatmadılar. Ve Tam o 20.000 kafiri kılıçtan geçirdiler. O müslüman esirleri kurtardılar. Ve Cerrah bin Abdullah'ın haremını Said'in katına getirdiler. Said, kurtarılanların halini, ve hatırlıklarını sordu. Onlara çok nesne sundu.

Onları görüp çok ağladı. Ve aldığı ganimet malları ile geri dönüp yine Tac-ı Revan şehrine geldi.

* * *

Beri yanda, Hakan oğlu, Araplardan asker geldiğini işitince dünya gözlerine dar geldi. Hemen etrafa mektuplar yazıp gönderdi.

Büyük bir asker topluluğu yaptı ki hududu sonu yoktu. Sonra Said'in üstüne yürüdü. Said bu haberi işitince Şaşırdı kaldı. Oturdu plan düşünürken o boz atlı ansızın çıktı. Geldi. Said'e

– Esselamu Aleyke eyyühel emir! dedi. O da:

– Ve alekesselam ey mübarek mürşid. Senin gelmen, bize daima mübarek oldu. Bizi her nereye kılavuzladın isen işimiz rast gitti. dedi. Boz atlı da:

– Ey Emir! Hakan oğlu ile cenk etmeye niyetin var mıdır? diye sordu Said de:

– Çok özlem duyuyorum dedi. Boz atlı kişi de:

– Dur! Hazır ol ki yeryüzü almayan bir ordu ile Hakan oğlu Harcil geldi. Ama, vakit geçirme, ki fırsat bu fırsattır. dedi.

Hemen o saat Said, askere işaret verdi. Asker ata bindi. Derbentlerin ağzında Hakan oğlu Harcil'i karşıladı. İki asker karşılaştı. Öyel bir cenkleştiler ki anlatılamaz. İlk saldırıda Hazez askeri müslüman askerini sürdüler. Bir dağın eteğine kadar attılar. Said bu hali görünce başını açtı Müslüman askerlerine:

– Gayretiniz nerede? Şu kadar kafirden mi kaçıyorsunuz! Diye haykırdı. Müslümanlar yeniden gayrete gelerek saldırdılar. Düşman askerlerini bozguna uğrattılar. Onları kırdılar. Elllerinde olan 4.000 müslüman esiri kurtardılar. Yine sağ ve salim Tac-ı Revan şehrine geldiler. O boz atlı da yine çıkıp geldi. Ve:

– Ey Said! dedi. Niye oturursun. Hakan oğlu 100.000 kişiyle erişti. Ama Hiçbir zaman korkma. Fırsat senindir. Diyerek kendisi kayıplara karıştı.

Said de dört yana haber saldı. Büyüktan küçükten, askerden hazır olanları ata bindirdi. Bir demde 50.000 asker hazırladı. Hakan ırmağında Harcil'i karşıladı. İki taraf askeri birbiriyle karşılaştı. Saflar çe-

kildi. Alaylar dizildi. Said bin Amr safkan bir arap atına bindi. askeri-
nin önüne çıktı. Kafir askerinin çok olduğunu gördü. Hemen yanındaki
beylere:

– Acaba Hakan oğlu Harcil ne yönde ola? dedi. ona:

– Şu süngü üstüne dikilmiş olan başı o Hakan oğlunun önündedir.
dediler.

Said de:

– O baş ne başıdır, diye sordu.

ona:

– Cerrah bin Abdullah'ın başıdır. dediler. Said:

Allah'tan geldik ve yine O'na döneceğiz.

Dedi ve Allah'a sığındı sonra:

– Kendisinin has kullarıyla ve nice bahadır kişiyle o yöne saldırdı.
Ve safları yardı. Alayları dağıttı. Vakta ki Harcil'e yetişti. Onu kuşa-
ğından tuttu, atından kaptı kaldırdı, başının dikliğine yere vurdu.

Hazez askerleri bu hali görünce atlarından aşağı döküldüler ve
Harcil'in üstüne koştular.

Onu Said'in elinden kurtardılar. Fakat bu düşman askerleri Sa-
id'deki o heybeti görünce korktular.

İslam askerleri de bir aradan saldırıya geçtiler. Düşman askerlerini
karadağ gibi yerinden oynattılar. Darmadağın ettiler. Diledikleri kadar
kırdılar.

Hazez askeri bozulunca, müslümanlara doyum oldu. Pek çok ni-
metle yine Tac-ı Revan şehrine geldiler. Said de ganimet mallarının
beşte birini çıkarıp Hişam bin Abdülmelik'in katına gönderdi.

Ondan sonra ganimet malını müslümanlar arasında pay etti.
50.000 kişiden herbirine 1750 flori nasip düştü. Sonra o bozgun düş-
man askerinin ardına düştü. Ta Şirvan iline kadar onları sürdü.

ERMENİYE'DE MESLEME BİN ABDÜLMELİK'İN VALİLİĞİ

Rivayetçi der ki:

– Said bin Amr, Hazez kafirlerini bozup dağıttığı zaman Şirvan kapısında oturmuş, duruyordu ki ve Hişam'dan ne haber gelir? diye bekliyordu. Ansızın bir mektup geldi. İçinde şu buyruk vardı:

Senin yerini kardeşim Mesleme bin Abdülmelik'e verdim. Oraya varınca ne kadar kale ve şehir aldınsa Mesleme'ye ısmarla, ona teslim et ve sen de benimkatıma gel.

Said bin Amr da: – Emirül Mümininin buyruğuna itaatkarım, dedi. Mesleme gelinceye kadar oturdu. Savaştan el çekti. Ve bir gün Mesleme bin Abdülmelik erişip geldi. Adam gönderdi. Said'i çağırttı. Ona:

– Ey Said! dedi. Ben sana mektup gönderip "Hazezi'lerle savaş etme." demedim mi? Sen niçin benim emrime itibar etmedin. Müslümanları bu kadar tehlikeli yere götürdün? dedi.

Said de:

– Senden mektup gelmezden önce Hak Teala fırsat verdi. Hazez askerini bozguna uğrattım. Eğer senin buyruğun savaştan önce gelseydi, sen gelinceye kadar sabrederdim, dedi.

Mesleme de:

– Herze laflar söylüyorsun? Senin maksadın, "Said el-Cerşi bu kadar iş işledi bu kadar askeri bozguna uğrattı." desinler diyesidir. Senin dileğin ündür, şöhrettir. Yaptığın iş, Allah için değildir, dedi.

Said de:

– Ben yaptığım iş, İslam izzeti ve Allah Tealanın rızası içindir bundan sonra ferman senindir dedi. Said, bu cevabı verince Mesleme kızdı. Said'e söğdü, saydı, sonra emir verdi, başını yumrukladı. Ve Sancağını başında parçaladılar. Mesleme yine buyurdu Said'i tuttular. Berda kalesinde zindana atıldılar.

Bu haber Hişam bin Abdul Melik'in kulağına erişti. Mesleme de öyle iş ettiğine gücendi ve hemen Mektup yazdı, dedi ki:

– İştittim ki Said bin Amr'a hakaretler etmişsin. Ve onu döğmüş-sün. Sancağını da başında parçalamışsın. Said gibi bir kişiye bu muamele doğru mudur? Bildim ki sen ona bu işleri hasedinden eyledin. Onun, bunca yüzaklığını çekemedin. Şimdi, onu zindandan çıkarasın. Ona son derece ikram ve izzet eyle. Hatırını al, onu teselli et. Ta ki senin suçunu bağışlayayım ve kabul edeyim. Eğer "Yook, olamaz" dersen bende seni zalimlerden sayarım. Dedi. Mektup bu türlü yazılışla Mesleme'ye erişince o da, Said'e o işleri yaptığına pişman oldu. Onu hemen zindandan çıkarttı. Ağır hilatlar ve hesapsız armağanlar verdi. Öyle ki Said'in hatırı hoş oldu. Sonra o bölgeden Said'e nice köyler verdi. Hala onlardan bugüne nişan kalmış yerler vardır.

Bundan sonra, Mesleme Şirvan topraklarında Dunteran kalesine vardı. Kale halkı çıkıp savaşa tutuştular. Sonunda Mesleme o halkı bozdu. Onlar, yine kaleye girip kapıyı sıkıca kapattılar. Birkaç gün, burçların üzerinde savaş yaptılar. Cengin sonunda da yenik düşüp barış istediler. Mesleme bir tekini öldürmemeye yemin etti. Onlarda bu and üzerine kaleyi teslim ettiler. Kalenin içinde tamam 1000 kişi vardı. Mesleme de andını yerine getirmek için bir tek kişiyi azad etti. 999 kişiyi öldürttü. Sonra kaleyi yıktırdı, yerle bir etti. Sonra oradan göçtü. Küçük Babül Ebvab üzerine yürüdü. Yolda ne kadar şehir ve kale varsa kimisini cenkle, kimisini barışla aldı.

Babül Ebvab kalesinin içinde Hakan tarafından bin ad çıkarmış bahadır kişiler vardı. Mesleme kaleye dokunmaya yarar onlar birşey söylemedi. Oradan geçti. Bilinler Kalesi üzerine yürüdü. Öte yanda Hakan'a haber yetiştii. O da asker toplama işlerine koyuldu. Sonra Mesleme, Derbent kapısına vardı. Oradan da göçtü, Semender şehrine geldi. Orada, Hakan Mesleme'ye karşı durdu. Cenk oldu. İki taraftan çok asker topraklara düştü. Cenk arasında Harezilerden bir kişi Mesleme'nin katına geldi. Müslüman oldu ve Mesleme'ye:

– Ya Emir Hakan'ın nerede olduğunu bilmek ister misin? dedi. O da:

– Evet. dedi. O kişi de:

– Şu yüksek yerde, atlas örtülü kubbenin içindedir. Ama ne kadar bahadır kişi varsa hepsi o arabanın çevresindedir, dedi. Mesleme de Mervan bin Muhammed'i çağırdı. Ona:

– Şu arabanın içinde duran Hakandır. Ona hiç çare edebilir misin? dedi. Mervan da:

– Evet, dedi. Hemen ordudan 1000 bahadır genç seçip baştan başa silahlattı. Birlikte gittiler. O atlas örtülü kubbenin üstüne saldırdılar. Safları bozdular. Kubbeye varınca birçok müslüman toprağa düştü. Şebib-i Nehrivani adında bir kişi erişerek, Kubbbeyi kılıçladı. Hakan o kubeden çıktı, kaçtı. Müslümanlar yer yer hamle eylediler. Hakan'ın askerini bozdular. Sayısız ganimet malı alıp götürdüler.

* * *

Hakan bozguna uğratılınca Mesleme, müslümanları aldı. Babül Ebvab kalesine geldi. O kalede 1000 er vardı. Mesleme onları muhasara etti. Nice gün orada kaldı. Ama hiç zafer elde edemedi. Oradan geri dönmek diledi. Bu sırada o hisar kavminden bir kişi Mesleme'ye geldi.

– Ey emir! dedi. Eğerbu hisarı sana alırsam, benim oğlumu, kızımı ve malımı bana verir misin? dedi Mesleme de:

– Hoş ola. Elbette dedi. O zaman o kişi:

– Öyleyse bana 1000 baş koyun ve sığır verin. Ben de o hisarı size alıvereyim. dedi.

Mesleme de emir verdi. O kişinin istediğini verdiler. Sonra da o kişi müslümanlardan nice kişiyle gittiler bir pınara vardılar. O pınarı Kubad oğlu Nuşirevan getirmişti. Ve yer altından onun suyunu kaleye çıkarmıştı. O kişi Müslümanlara:

– Şu yeri kazın! Dedi. Yeri kazdılar. Ve az zamanda suya eriştiler. Sonra o kişi:

– Şimdi, o koyunları, ve sığırları getirin. Bu suyun üstünde boğazlayın. dedi. Müslümanlar da hayvanları boğazladılar. O sürülerin kanlarını o suya akıttılar. Kan o su ile hisarın içine varınca havuzlara doldu. Bundan sonra o suyu bu işin ardından kestiler. Başka yere akıttılar.

Vaktaki ertesi günü geldi. Hareziler, havuzlarını kanla dopdolu gördüler. O suda bir gece geçmeden kurudu ve o sudan faydalanmaktan geri kaldı. Ve susuzluk ta o kavma kar kaldı.

Az zsonra o kişi yine Mesleme'ye geldi:

– Ey Emir! dedi. Şimdi sen bu yerden göç. Buradan biraz ırağa var. İşte bu Hisarın halkı susuzluktan bunaldılar. Neredeyse buradan kaçacaklar. Hisar sana kalacak Mesleme de bu yola uydu.

Vakta ki gece karanlığı bastı, Hazezi'ler o hisardan çıkıp kaçtılar. Müslümanlar geldi. O hisara girdi ve Kaleye müslümanlar girince de Mesleme:

Havuzlar pak edilsin. buyruğunu verdi. Havuzlar temizlendi. Şehir 4 kısma ayrıldı.

Birini Dımışk kavmine,

Birini: Humuslulara

Birini: Şam ahalisine,

Birini de: Irak Cezire halkına verildi. Mesleme, bundan sonra kendi kavminden Ferid bin Süveyd'i çağırdı ona Babül Ebvab ilini verdi ve Mervan bin Muhammedi yerine bıraktı. Kendisi Şam'a Hişam bin Abdülmelik katına geldi.

Hazeziler Mesleme'nin Şam'a gittiğini işitince çıkıp yine yerlerine geldiler. Mervan, bu haberi işitince müslümanları topladı. 40.000 den daha artık adam oplanmıştı. Sonra onları ileri sürdü. Bilencer'e geldi. Oradan da göçtü. Hazez'e geldi. Yağmalarda bulundu. Bundan sonra yine yerine geldi. Bu gazayı yaptığı zaman çok kış olmuştu. Hem de o bölgede kış çok şiddetli olurdu.

Bundan ötürü o gazaya Gazavetit Tıyn (çamur balçık gazası) dediler. Hem de bu gazada balçığın çokluğundan atların kıllarının kesilmesi için Mervan emir verdi. Atların kuyrukları çamurla bulandığı için o kuyruklar kısaltılıp kesildi:

* *

Bahar ayları erişince Hişam bin Abdülmelik, Mervan'ı azletti. Onu Şam'a getirtti. Onun yerine Said bin Ömer bin Cerşi'yi gönderdi. Said bin Ömer de geldi. Babül Ebvab'da karar kıldı. Bundan sonra hiç dinlenmedi. Daim gazalar yaptı. En sonra gözlerine karalar indi. Hişam bin Abdülmelik'in kapısına adamlar gönderdi. Halini bildirdi. Hişamda onu kendi katına getirtti. Onun yerine Mervan'ı gönderdi. Mervan da Şam'dan 120.000 kişiyle çıktı. Ermeniyye'ye gitti. Kessal denilen bir

yere kondu. Kessal'den Berdea'ya 4 fersenklik yol vardı. Ve Tifse ise uzaklık 20 fersenik yoldu.

Orada bir zaman oturdu, Ermeniye Melikleri ona boyun eğdiler. Bundan sonra, ileri yürüdü, Oradaki Hisarları birer birer fethetti. Böylece bütün Ermeniye şehirlerini ele geçirdi. Ondan sonra Babül Ebvamb'da olan askere emirname yazdı. Onları yanına çağırdı. Bundan sonra da Bab-ı Alan denilen yere vardı. Ve o yerleri de aldı. Ta. Semender'e erişti. Burası Hazez şehirlerinden bir şehirdi. Bu sırada Babü'l-Ebvab'dan gelen askerde geldi. Ki bunların başı Üseyyid es-Sele-mi idi. O arada Mervan'ın askeri 150 bine varmıştı. O da bu askeri aldı. Sind şehrine vardı. Hazez meliki, bu Sind şehrinde oturmaktaydı. Bunu duyan hakan onun önünden kaçtı. Sonra Mervan, bütün Cibal bölgesini tuttu. Ve Hazezilerden göçtü. Sakalibeye vardı. O yerleri de yağma etti ve halklarını kırdı.

1000 kadar ev viran etti. Vardı, Saklab suyunun üzerinde konakladı. ve oraya varınca hakan Hezar Turhan adındaki bir kişiye 4.000 kişi verdi ve onu cenge gönderdi. Mervan da bir Pehlivan çıkardı. O da buna 4.000 kişi verdi. ve o gelen dörtbin kişinin üstüne gönderdi. Ve kendisi de ardlarından göçtü, O iki bölük asker savaşa tutuştular. Epey bir zaman çetin bir cenk yaptılar. En sonu Cenabı Hak müslümanlara yardım elini uzattı. Hezar Turhan'ı öldürdüler. Kalan askerini esir ettiler. ve Sınırsız ganimet elde ettiler. Mervan sonra geri döndü. Yine önce konakladığı yere geldi. Orada kaldı.

Bu haber, hakana erişince üzüldü, elinden bir iş gelmediğini görünce Mervan'a bir adam gönderdi. ona:

– Artık muradına bütün erdin bari söyle ki ne diliyorsan ben onu yerine getireyim. Ta ki gönlün hoş olsun. dedi. Mervan da bir adam gönderdi ve onunla:

– Ben senin müslüman olmanı yahut da seni öldürmeyi diliyorum. O zaman padişahlığını bir kişiye vereceğim. dedi. O kişi de üç gün için mühlet aldı. Bu 3 gün geçince, Mervan'a Hakandan cevap getirecekti.

O elçi yine Hakan'ın katına geldi.

– Ya Hakan! Son cevabınızı almaya geldim. dedi. Hakanda:

– Beyiniz bize bir kişi göndersin ki İslamlık şartlarını bana öğretsin. dedi.

Bunun üzerine Mervan, Esedoğullarından Nuh bin Saib'i ve Abdurrahman Havlami'yi ona gönderdi. bu iki kişi müslümanlığı Hakan'a anlatınca, Hakanda:

– Eğer Şarabı ve domuz etini bana helal buyurursanız müslümanlığı kabul ederim! dedi.

Havlani:

– Ben öyle maslahat görürüm ki ta Müslüman oluncaya kadar onları helal sayalım. Ama müslüman olunca da:

– Haramdır! diyelim. dedi.

Esedoğlu Nuh bin Said ise tercümana şöyle dedi:

– Bu kişiye söyle ki bizim dinimizde Allah Teala'nın haram ettiği şeyi helal etmek yoktur. ve Helal ettiğini de haram edemeyiz. Ve ona söyle ki eğer o müslüman olacaksa, o söylediği şeyin ikisi de bizim dinimizde haramdır.

**

Bunun üzerine Hakan da kabul etti. Ve müslüman oldu. Mervan'da yine onun şehrini ona verdi ve hediyesini aldı. Oradan geri döndü. Babü'l-Ebvab'a geldi. Ve Halife Hişam'a Merv bölgesine gönderilmesi için bir mektup yolladı. Sonra, oradan gitti. Keş şehrine vardı. Keş çok sağlam yapılmış bir hisardı. Keş'in kapısında bir ay oturup bekledi. Ama hiçbir zafer elde edemedi. Sonunda emretti. Akşam namazı vaktinde o hisarın ardından merdivenler kurdurdu. Sabah vaktine kadar müslümanlardan 4.000 kişi o hisarın üstüne çıktılar. Hazır durdular? Sonra tekbir getirdiler ve kalenin içine yürüdüler. Kale kapısını açtılar. O hisarın döğüşçü kuvvetini öldürdüler. Mervan da geldi. Kale kapısında oturdu. Savunucu askerin herbirinin boyunlarını vurdurdu. Kadınlarını ve çocuklarını esir etti ve Mallarını üleştirdi ve o hisarı temellerine kadar yıktırdı.

* * *

Keşten sonra Hısn-ı Ami adındaki bir hisara vardılar. Orada da çok cenk yapıldı. En sonra o hisarı da aldılar ve viraneye çevirdiler.

Bu haberleri işiten mihter (başbuğ) Sermiz oradan kaçtı. Daha da sağlam yapılı bir hisar vardı, gitti ona sığındı. Mervan da bunu duydu. Onun ardınca gitti, o hisarın kapısında oturdu, mevzi aldı ve

– Ta bu hisara girinceye kadar buradan göçemeye and içiyorum! dedi. Emir verdi. O hisarın yanında bir yapı yaptılar. Orada tamam bir yıl kaldı. Hisarı almaya çare bulamadı. En sonunda Mervan kendi kılığını değiştirdi. Elçi kılığına büründü. Ve güya gerçek bir elçi gibi bir mektup yazarak dedi ki:

– Ben o hisarın içine girmeyince ve onun içini görmeyince geri dönmemeye ant içtim. Beni, hisar içine iletin ki, andım yerine gelsin ve sonra hisardan ayrılayım."

* * *

Böylece, bu yazıyı eline aldı. Elçi kılığında o hisarın kapısına vardı. Destur diledi. Hisardakiler de onu içeri alıp, meliklerinin katına götürdüler. O da yazdığı mektupu ona sundu. Melik'in önünde bir tercüman mektubu okudu. Anlamını melike bildirdi. o da:

– Bunu alın. Bu hisarın içini dolaştırın. Kimsenin bu hisarın çevresinden geçemeyeceğini bilsin! dedi.

* * *

Bunun üzerine Mervan'ı aldılar. Kaleyi bütün dolaştırdılar. Mervan da her yönü gözledi ve bir yer gördü ki oradan kaleye girme kolaylığı vardı.

Sonra kendisini gezdiren kişilere:

– Bana ekmek verin, karnım açıktı, yiyeyim. dedi. Belki Mervan göçer, gider, Ben ona erişemezsem, aç kalırım! dedi.

Ona, biraz akmek verdiler. Birkaç parça et verdiler ve kendisini kaleden dışarı çıkardılar. Mervan kendi yerine gelince, Sermiz melikine mektup yazdı. Dedi ki:

– Ya İbn'il-Habise! İşte ben Mervan bin Muhammedim. Sen bilmiş ol ki sana gelen o elçi bendim. Sana bir mektup iletmıştim. Ve andım yerine geldi. Hisarınızın içini baştan başa gördüm. Ve bütün yollarını gördüm. O hisarı ele geçireceğimi ümid ediyorum.

* * *

Bu mektubu okuyan hisarın meliki Mervan'dan barış istedi. Mervan da şu şartlarla barışı kabul etti. Hisarın meliki ona:

1- 500 kul,

2- 500 cariyeye,

3- Her yıl 10.000 dinar bağ verecek ve bunları Babü'l-Ebvab şehrine gönderecekti.

Mervan, keş melikinden bunları alınca, hisardan göçtü, Hısn'ıl-Humrin= Kızılale denilen bir hisarın üzerine yürüdü. Orada büyük bir cenk yaptı. Müslümanlardan çok adam öldü.

Bunun üzerine Mervan:

– Ey Müslümanlar! dedi. Her kim bu hisara çıkarsa ona 1000 dinar vereceğim ve kalenin içinde beğendiği cariyeyi de kendisine bağışlayacağım! dedi. Tennühilerden bir kişi:

– Ey emir! Ben çıkarım. dedi. Ve hisardan yana yürüdü. Ve bir hile ile hisar halkı gafil iken hisara çıktı ve kapıyı açtı. Tekbir getirdi. Kalenin halkı bu sesleri işitince korktular. Aman dilediler.

Bu kaleyi bırakıp çıktılar. Gittiler. Mallarını ve ev halklarını yerinde koydular.

Bundan sonra, Mervan, o Tennühiye 1000 dinar verdi ve ona:

– Şimdi gönlünün sevdiği bir cariyeyi de al! dedi. Tennuhi de gayet güzel bir cariyenin elini tuttu. Hisar'dan aşağı inmeyi diledi. Cariye de Tennuhi'nin eline yapıştı. Kendisini hisardan aşağı attı. İkisi de düşüp parça parça oldular. Mervan bunu görünce kızdı ve:

– Hisarda her kimi bulursanız boyunlarını vurun! diye emir verdi ve o hisarda kim bulundi ise boyunları vuruldu.

Bunun üzerine Mervan b. Muhammed oradan kalktı, hangi kaleye vardı ise, o kaleyi fethetti.

Bütün Humreyn şehirlerini ve melik Sermez'in, Foma'nın. Sinda'nın ve bu yerlere bitişik olan hisarların hepsini fethetti. Ve oradan dönüp Babülebvab'a geldi. Ve o kış orada kaldı, kışladı. Vaktaki bahar geldi. Adam gönderip bütün Dağıstan meliklerini çağırttı. Hepsi emre baş eğip toplandılar.

Üveys bin Nesnas ki o da bir melikti, isyan etti, asi oldu. Bunun üzerine mervan asker yoladı. onun üstüne vardı. Simer vadisinin ortasında her kimi ki buldu ise onları kırdı. Mallarını yağma ettirdi. Ve bir yıl orada kaldı. Bundan sonra bir gün Üveys o hisarda acze düştü, çıkıp kaçtı. Mervan'ın bu kaçıştan haberi yoktu. En sonunda bu Üveys bir çobanın yanına geldi. Çoban koyun sürüsü güdüyordu.

Üveys, kendi adamlarına:

– Bu çobanın elinden şu koyunları bana alıverin! dedi. Onlar da Üveys'e alıverdiler ve o çobanın mintan ve donunu da ona giydirdiler. Ve Çoban'ı, o yerden sürdüler. Üveys'in adamları da dağılarak herbiri bir işin ucunu tuttu. Sonra, bu çoban evine geldi. Eline ok ve yay aldı. Koyunlarını çaldıran Üveys'in yakınına geldi. Bir ağacın önünde durdu ve bir ok atıp Üveysi vurup öldürdü. Sonra yine evinin içine girdi. Babasına haber verdi. Babası da evden çıkıp Medinetül Bab'a geldi ve beylerine bu hali anlattı ve Üveys'in başını keserek, kendi oğlu ile onu Mervan'a getirdi ve:

Müjdeler olsun ki Üveys'in başını size getirdim! dedi.

Mervan şaşırarak:

Sanırım ki bu başın sahibi hisar içindedir. dedi ve Hemen emir verdi. Üveys'in başını bir direğe dikip hisarın karşısına götürdüler. Kesik baş gören kale halkı aman dilediler.

Mervan da onlara aman verip kendilerini yine hisarda bıraktı. ve 10.000 med nahil onların üzerine yükledi. Bunu her yıl Medinetül Bab'a getireceklerdi.

* * *

Sonra, Mervan oradan Azerbaycan'a gitti. Mekan ve Keylan halkları ile savaş yaptı. Onlardan sayısız kişi öldürdü. 10.000 den fazla da esir getirdi. Müslümanlara dağıttı.

Sonra Bedan'a geldi. Böylece bütün Azerbaycan' ve Ermeniyye beldeleri fetholundu.

Ve hiç muhalif kişi kalmadı. Hepsi Mervan'a başeğer oldular.

* * *

HORASAN'DA CENDÜB BİN ABDURRAHMAN'IN VALİLİĞİ

Şöyle rivayet edilmiştir ki: Irak emiri, Halid bin Abdullah el-Kuşeyri idi. Hişam, Halid'e mektup gönderip, ona:

Kardeşin Esed bin Abdullah, Türk'lerle savaş yapmak üzere Horasan'a gitti ve Belh deresini geçti. Semerkand'a vardı. Savaşa girdi. Kırıldı. Ve sonra oradan geri döndü. Horasan'a geldi.

O yıl geçti. Ertesi yıl yine Horasan'a vardı. Yine bozgunluğa uğradı. En sonu, üçüncü yıl yine oraya vardı. Yine hiç bir zafer ve fetih elde edemedi. Ve Müslümanlardan çok kişi öldürüldü. Yok oldu.

* * *

Esed bin Abdullah ordunun ulularından;

1- Nasr bin Seyyar,

2- Abdurrahim bin Nuaym,

3- Sure bin ebi Bahrid Darmi

4- Hüseyin bin İbrahim

5- Ammare bin Huzeym, gibi kişileri katına çağırttı. Onlara:

Bu bozgunluğumuz ve bu kırılmaklıklarımız sizin hamiyetsizliğinizdendir. Dedi. Onların ayaklarına ve ellerine demir vurdurdu ve kardeşi Halid'in katına yolladı. Hişam bin Abdülmelik bu haberi işitince çok kızdı ve Esed bin Abdullah'ı azletti. Onun yerine Esres bin Abdullah es-Selemi'yi gönderdi.

* * *

Esres Buhara'ya geldi. Orada Türk askerinden 100.000 kişiden daha artık asker vardı. Esres onlarla savaş yaptı. Müslümanlardan 1000 kişiden fazla adam öldü. Bunların çoğu Temimoğullarındandı. Sonunda Türkler bozuldular. Kaçarak Semerkand'a vardılar. ve Esres , buradan binerek Belh şehrine geldi.

* * *

Hişam, bu haberi işitince Esres'i hemen azletti. Horasan'ı Cendüb bin Abdullah'a verdi. O da Horasan'a gelince, Belh deresini geçti.

Bundan hakan haber aldı. 180.000 kişiyle Cendüb'e karşı çıktı. İki as ker, çok savaş yaptılar. Bu esnada Vasil bin Ömer Türk askerini yardı. Hakan'ın üzerine yürüdü. Hakan'a bir kılıç çaldı. Hakan savaş meydanaından uzaklaştı, kaçtı. askeri bozuldu. Müslümanlar fırsat bularak tatar askerini kırdılar. Ve 3.000 tatarın başlarını kestiler.

* * *

Hişam bin Abdülmelik bu başarıyı işitti. Günlü hoş oldu. Irak'ta Halid'e adam gönderdi. Emretti Bendde olan Beyleri kurtarıp Cendüb'ün katına gönderdi. Cendüb de Süre bin Ebi Bahr ed-Darmi'ye alem ve sancak verip 10.000 kişi ile Semerkand tarafına gönderdi. Ammare bin Hüzeym'iyi 10.000 kişi ile Taharistan'a yolladı. Onlar da vardı, o yönleri fethettiler. Ve sayısız mallar ve haraçlar alıp Cendüb'in katına geldiler. Cendüb yine Süre bin ebi Bahr'ı Sekerland'a gönderdi. O da Semerkand'a varınca, Hakan'a bu haber erişti. 50.000 askerde Sürenin üzerine geldi. Bu haberi de Cendüb işitti. Nasr İbni Seyyar'a asker verip ona göndermek istedi. Sonra, kendisinin cenge varmasını üstün gördü. Hakan da Cendüb'ün geleceğini öğrenince, adam gönderdi. Derbentleri tahkim etti. Berkitti. Ve yolları bozdurdu. Cendüb de başka yerden yol buldu. Bin bir zorlukla derbentleri geçti ve Hakan ile çarpıştı. Hak Teala İslam askerine fırsat verdi, karşı askerleri bozdular.

Hakan kaçtı. Bu cenk olduğu zaman Cendüb, henüz Süre ile buluşmamıştı. Hakan, kendi askerinin, Cendüb'ün askerine karşı duramadığını görünce Semerkand'a vararak Sure'yi ele geçirmeye uğraştı. Sure'nin de yanında 20.000 er vardı. Türklerle uğraştılar. Birçok müslüman şehit oldu. En sonunda, Sure'nin askerini Türk askeri bozdu. Sure, kendi topluluğu ile kalınca dönüp cenge tutuştu. Döğüş, Sure'nin düşmesine kadar sürdü. Müslümanları serdar kaygısı alınca geri kaçmakla kurtulmanın çaresi olmadığını gördüler. Yine cenk yerine dönerek savaşa giriştiler. Ama hepsi de şehid oldular. O toplu 20.000 kişiden bir teki de canlı olarak çıkmadı.

Cendüb bu Mağlubiyet haberini alınca ağladı.

Ve:

– Hüküm Allah'ındır. Ne etmek gerektir? diyerek Merv'e ve Tataristan'a ve bütün Horasan şehirlerine adam gönderdi. 43.000 er topladı. Hakan ise Semerkant kapısında oturup müslümanlardan geride ka-

lan ve kaleye giren kadın ve çocukları, hisarın üstüne sadırıp kaleyi almak düşüncesinde iken Cendüb yetişti. Hakan ile bir uğraşı yaptı. Hakanı bozdu ve müslümanlar çok doyum oldular. Cendüb, aldıkları malın beşte birini çıkardılar. Halife Hişam'ın katına gönderdiler. Sonra Nasr İbni Seyyar'ı 5.000 kişiyle Semerkand'da bıraktı. Kendisi gezince istiska hastalığına tutuldu. Orada öldü. Hişam bin Abdülmelik de Horasan valiliğini Esed bin Abdullah el-Kuşeyri'ye verdi. Lakin, Cendüb öldüğünde, Cendüb'ün yaranından Haris bin Şüreyh, kendi kendisine pek ulu olan orduyu mal gücü ile kendi yanına döndürmüştü ve Horasan ilini baştan başa kendisine bend edip sonsuz mal toplamıştı.

Hişam bunu işitti. Esed'e

– Haris bin Şüreyh'i tut. Diye emir verdi. Haris de bunu duydu. Kaçtı. Hakanın yanına sığındı. Hakan onu hoş gördü ve Farab şehrini ona verdi. Esed bin Abdullah Haris'in ardından gitmek istedi. Belh şehrine varınca, eceli yetişti. Dünyadan ayrıldı. Bundan sonra Hişam, Horasan ilini Nasr bin Seyyara verdi. Bu sırada Halid bin el-Kuşeyri de öldü. Hişam Irak'ı Halid'in oğlu Yezid'e verdi. Yezid Irak'a emir olunca, zulme ve çevre el uzattı. Halkı çok incitti. Onların mallarına el koydu. Halk da ondan şikayetçi oldular. Halife Hişam da onu azletti. Irak'ı Yusuf bin Ar el-Sakfi'ye verdi. Ve ona:

– Yezid'i yakala, tut! İşkence eyleyip zulm ile aldığı malları ondan iste! Dedi. Yusuf da buyruğu yerine getirdi.

IRAKAYN'DA YUSUF BİN AMR EL-SAKAFİ'NİN VALİLİĞİ

Rivayet eden der ki:

Yusuf bin Amr, Irak'a gelince, Hire şehrine yerleşti. Yezid bin Halid'i Basra şehrinden getirtti. Onun elinde bulduğu bütün malları aldı, sonra da onu öldürmek diledi. Yezid:

– Çok kişinin yanında mallarım vardı. Bana aman ver. onları alayım. ondan sonra yine diliyorsan onu yap! dedi. Yusuf da:

– Malın kimdedir? diye sordu. Zeyd:

bin Halid de:

1- Zeyd bin Ali bin Hüseyinde,

2- Ve Muhammed bin Amr ibni Ali bin Ebu Talib'de.

3- Ve Davud bin Ali bin Abdullah bin Abbas'ta,

4- Ve İbrahim bin Said bin Abdurrahman,

5- Ve Eyyüb bin Seleme bin Abdullah el-Mahzumi katındadır, dedi.

Bu kişilerin adlarını söyleyince bu kişilerin hepsi, Şam'da Hişam katındaydılar. Yusuf ta Hişam'a mektup yazdı. O hali bildirdi. Halife Hişam da onları getirtip onlara, bu malları sordu. Onlar da:

Biz, Yezid bin Halid'den hiçbir şey almadık. dediler. Şimam'da onlara:

– Şimdi ben sizi onun yanına gönderiyorum. Onunla yüz yüze geliniz ve bu sözü söyleyiniz. dedi. Sonra Yusuf'a da mektup yazdı ve:

– O kişileri senin yanına gönderdim. Yezid ile yüzleştirdim. Eğer o şeyleri dilleriyle tasdik ederlerse, yine benim katıma onları gönder. Eğer, inkar ederlerse Yezid'i tanık tut. Eğer tanıklıktan ağız ağız kalırsa, onlara and ver. hiç bir şey söyleme, dedi. O kişiler Yusuf bin Amr'in katına geldiler. Yusuf onlara izzette saygıda bulundu. Cuma günü Camide oturdu. Onları Yezid bin Halid ile yüzleştirdi. Teftiş etti Yezid bin Halid:

– Benim bunlarda hakkım yoktur. Maksadım bahaneyle bir az zaman kazanmaktı. dedi. Yusuf bu cevaba kızdı, onu zindana attırdı. Sonunda da işkenceyle öldürttü. Yusuf o kişilere yine izzet ve ikramda bulundu. Zeyd bin ali ve Muhammed bin Amr Kufede oturdular, kalamı, Medine'ye gittiler.

EBU TALİB OĞLU ALİ'NİN OĞLU HÜSEYİN'İN OĞLU ALİ'NİN OĞLU ZEYD (R.AHLARIN) OLAYI

Zeyd bin Ali Kufe'de otururken Kûfeli şiiler onun yanına geldiler, onu kandırdılar, ona hilafet davası ettirdiler. Bunun üzerine ona:

– Senin dostuna dostuz ve düşmanına da düşmanız. dediler. Kendisine beyat ettiler. Sonra da önünde onu halife etmek için kılıç gösterileri yaptılar.

Bu tedbir üzerinden tam bir yıl geçti. Bu işi Yusuf bin Amr'ın adamları kendisine haber verdiler. O da Zeyd'e haber gönderdi. Ve:

– Kufe'de durmasın çıksın! dedi. Ali bin Zeyd de ona cevap verecek:

– Hastayım. Birkaç günden sonra çıkıp gideyim, dedi.

Yusuf da, bu dilek üzerine nice gün ses çıkarmadı. Sustu. Sonra yine adam gönderdi ve ağır sözler söyledi. Ve tehditler savurdu.

– Mutlaka durmasın, gitsin. dedi.

Zeyd, bir çare olamadığını görünce,

– Medine'ye varayım, gideyim. diye düşündü. Yusuf, kendi kavminden bir adam gönderdi. ve o kişiye:

– Zeyd'i Azib'e ilet. dedi. O kişi de o emri yerine getirdi. Zeyd de Azib'e geldiği zaman Yusuf'un adamı da geri döndü. Kufeliler de Zeyd'in ardından Azib'e geldiler ve ona:

– Ey Allah'ın Resulünün torunu! Bizi bırakıp nereye gidiyorsun? Senin Kufe'de 100.000 kılıcın vardır ve bütün halk sana uymuştur. Ve sana yardımcılardır, dediler. Şu sözleri o kadar söylediler ki Zeyd'i yolundan çevirip Kufe'ye getirdiler. Muhammed bin Amr, Zeyd'e dedi ki:

– Allah aşkına, ey Allah'ın Resulünün torunu! Sen bu halkın sözüne uyma. Medine'ye git, var. Kendi kavminin yanına ulaş. Çünkü, ben korkarım ki bu kavim sana vefa etmeyebilirler. Sen bilirsin, Hz. Hüseyin bin Ali'ye ne ettilerse sana da onlar o işi ederler.

* * *

Fakat Zeyd, bu sözlere kulak vermedi. Yine Kûfe'ye geldi. Nasr bin Hüzeyme'nin evine yerleşti. Bundan sonra da Şiiler Zeyd'e gelip armağanlar getirdiler. Bu sırada, Ezedoğullarından Saltın kızı Hind adında güzel bir kadın gelerek Zeyd'e armağan getirdi. Hz. Hüseyin oğlu Ali oğlu Zeyd, o kadınla konuşunca, onun güzel konuşan ve eşi az bulunan bir kadın olduğunu gördü.

Ve o kadına:

– Sen kimsin? Ve kimin hatunusun? diye sordu kadın da:

– Ben Ezedoğullarındanım ve erim yoktur, dedi. Zeyd:

– Sen bana avretliğe gelir misin? diye sordu. Kadın:

– Ey Allah'ın resulünün oğlu, dedi. Eğer ben kocaya varmış olsam senden yek kime varırım?

Zeyd de:

– Peki özrün nedir ki bana varmıyorsun? diye sordu. Kadın da:

– Ben kendim biliyorum ki yaşlı bir kadını, kendimi sana layık görmem ve lakin benim bir kızım vardır. Eğer beğenir sen onu size avretliğe veriyim dedi. Zeye de razı oldu:

– O da senin gibi ise peki dedi. kadın:

– Ey Allah'ın resulünün torunu, dedi. Hak teala ona öyle bir ahlak güzelliği vermiştir ki ne bana ne de başkasına vermiştir, dedi.

Bu söz üzerine bir günü kararlaştırdılar. Sonunda, Şiiler o kızı Zeyd'e nikah edip alıverdiler ve bundan sonra Zeyd'in o kızıdan bir kızı oldu. Birkaç yıl yaşadı. Sonra öldü.

* * *

Zeyd bir yerde oturup karar edemezdi. Yusuf bin Amr'ın kaldığı yeri duymasın diye yer değiştirdi. Kimi gün Ezdilerin katında olurdu. Kimi gün de Şiiler katında bulunurdu. Ve halk akın akın gelir, kendisine beyatte bulunurlardı.

– Allah'ın kitabı ve Peygamberin sünneti üzerine!

Diyerek 15.000 kişi beyat etmişti. Ama, Yusuf bin Amr'ın haberi olmamıştı.

Ve bundan sonra Zeyd Ali huruç hazırlığını gördü. Ve bu haber açığa vuruldu. Kufe kavminden Süleyman Süraka adında bir kişi Yusuf bin Amr'a bu kıssayı anlattı. Yusuf, buna üzüldü ve Hakem bin es-salat ki Yusuf tarafından Kûfe'de vali (amil) bulunuyordu. Ona mektup yazdı ve bu hali bildirdi. Ve:

– Sakın gafil olma! dedi.

Hakem bin es-Salat da adamlarını yolladı. Yolları bekletti. Bir gün yol bekleyiciler Zeyd'in katından bir kişinin çıktığını gördüler. Onu çağırdılar, yanlarına getirttiler. Ona:

– Nereden geliyorsun. Ve nereye gidiyorsun? diye sordular. Ve o kişinin üstünü aradılar. Hiçbir şey bulamadılar. Elinde bir asası vardı. Asayı elinden aldılar. Bir de ne görsünler! O asanın bir yerinde birmumun yapıştırılmış. Asanın içi boştu ve orada bir mektup buldular. Mektup çıkarılıp okundu. Şunlar yazılmıştı.

– Ey Müslümanlar! siz bilirsiniz ki ne haldesiniz. Ve ne belaya tutulmuşsunuzdur. Sizin aranızda bu kadar türlü fitnelikler vardır. Ve nahak yere kanlar akmakta ve mallar alınmaktadır. Biliniz ki ben sizi, Allah'ın kitabı ve peygamberin sünneti üzerine davet ediyorum. Şu zalimlerin üstüne cihat açıp mazlumların hakkını alalım. Böylece sizin de itaat etmeniz ve hakka yardımcı olmanız vaciptir. Ve bu mektup elinize erince, vakit geçirmeyip benim katıma geliniz. Ve Hak Teala'nın azabından çekininiz. Nitekim, önce gelen kavimler itaat etmedikleri için azaba uğradılar. Cezaya müstahak oldular. Veselam.

* * *

Es-Salat oğlu Hakem o kişiyi o mektubu Yusuf bin Amr'in katına götürdü. Yusuf'da o mektubu okuyunca emir verdi. O kişinin boynunu vurdurdu. Ve Amil Hakem bin es-Salat'a adam gönderdi. Ona:

– Zeyd bin Ali'yi ara bul, dedi. Kufeye de Abbas bin Zeyd adında bir pehlivan gönderdi. Zeyd'i tutmakla o kişiyi vazifelendirdi. Bu sırada Zeyd'e beyat edenlerden kimileri Zeyd'in katına geldiler.

– Sen Ebu Bekir ve Ömer hakkında ne dersin? Diye sordular? Hz. Hüseyin oğlu Ali oğlu Zeyd de:

– Allah'tan korkun. Onların hakkında kötü söz söylemeyin. Ve ben de onların hakkında kötü söz söyleyemem. Atalarımın da onların hakkında asla iyilikten başka söz işitmedim! Dedi. Bu sözler o kişilere hoş gelmedi. Ve:

– Senin kardeşinin oğlu Cafer Sadık, bu işe senden daha layıktır, diyerek Zeyd'i terkettiler ve Medine'ye gittiler. Cafer Sadık'ın katına geldiler. Onu görünce selam verdiler. Sonra:

– Ey Allah'ın Resulünün oğlu! dediler. Biz senin amcan Hüseyin oğlu Ali oğlu Zeyd'e beyat etmiştik ve Lakin ona:

– Ebu Bekir ve Ömer hakkında ne dersin. Diye sorduk. O bize:

– Ben, onların hakkında iyilikten başka söz söylemem, dedi. Dediler. Cafer de bu sözleri duyunca:

– Ben de onun gibi, öyle derim. dedi. Şimdi, Ey Müslümanlar. Allah'tan korkun. Eğer benim amcam'ın oğluna beyat ettiniz işe. Vefa gösterin ki o, bu işe benden layıktır dedi. Cafer Sadık'ın yanına gelenler geri döndüler. Kufe'ye geldiler. Ve Zeyd bin Ali bin Hüseyin'den özür dilediler ve yine beyat etmek istediler. Zeyd de:

– Sizinle bey'at tamamıdır. Yine bey'ate ihtiyaç yoktur. dedi. Bunun üzerine bey'at etmiş olan kavimle gün belirleterek safer ayının ilk çarşamba gecesini toplanıp huruc etmeye karar verdiler. Fakat bu haber Yusuf bin Amr'a eriştirildi. O da hemen Amil Hakeme adam gönderdi.

– Yezid bin Ali'nin hakkından geliniz.

Emir verdi. Hakem de Kufe'nin camisine döğüşçülerini topladı. Onlara cenk hazırlığı yaptırdı. Vakta ki çarşamba gecesini geldi. Zeyd bin Ali, Muaviye bin İshak'ın konağından çıktı. Sabah olunca Zeyd'in iki yüz kişi kadar adamı toplandı. Zeyd bu kadar az kişiyi görünce:

– Sübhanallah! dedi. Ben beyat edenlerden 15.000 kişiyi deftere yazmışım. Şimdi, bu kadarcık adam mı geldi? dedi.

Gelen halk:

– Ey Allah'ın Resulünün oğlu! Yusuf Kufe'nen halkını almış, mes-cide koyup kapısını tutmuş, kimseyi dışarı bırakmıyor dediler. Yezid:

– Mescidin ne kadar adam aldığı bilinir. Kalanı nerede?

Bir bölük cemaat beyatı bozup özürde bulunmuşlardı. Ertesi gün olunca, Yusuf bin Amr da bu işten haber aldı. Asker getirtti. Kufe'nin üstünde bir tepeye çıktı, orada durdu. Askerine:

– Zeyd'in adamlarıyla cenk ediniz! diye emir verdi. İki asker, birbirine karşı durup cenge başlayınca bu döğüş bir saat kadar sürdü. Bu esnada Kûfed askerbaşı olan Abdülaziz oğlu Amr, kendi adamlarıyla zeydin üzerine saldırdı. Zeyd'i kılıçlamak istedi. Zeyd'in askerinden Nasr ibn Hüzeyme ona karşı yürüdü Ve Amr ibni Abdülaziz'i bir vuruşta öldürdü. ve kavmini kılıçtan geçirdi. Yezid bin Ali de Sayyadlar meclisine yürüdü. Şamlılardan 700 kişiden ziyade adam vardı. Onları dağıttı. Sonra ilerledi, Kinaseye vardı. Orada çok asker olduğunu gör-

dü hepsi silahlarıyla hazır durmaktaydılar. O anda saldırıya geçip onların üzerine yürüdü onları da birbirine vurup çarptı.

Sonra Yusuf bin Amr durmayarak Zeyd'in üstüne pehlivanlar saldırmaktaydı. Zeyd'de o 300 kişi ile o saldıranları bozdu, dağıttı, geriye döndürdü ve onlara haykırıp:

– Ey Kavim! dedi benimle beyat etmişsiniz. Hakka yardım edin! diyordu sonra da:

– Ey Kufe halkı diyerek gökleri çınlattı.

Hak geldi batıl zail oldu!

Fakat, önce ona beyat edenler Hak geldi batıl zail oldu! gazasını iştirler ama evlerinden dışarı çıkmazlardı ve iki asker durmayıp cenk ederlerdi.

Yusuf bin Amr da bağırarak

– Her kim ki baş getirirse, ya da tutsak getirecek olursa 1000 dirhem akçe veririm! dedi.

O zaman Şamlılar cenge heveslendiler. Başlar getirdiler akçeler aldılar. Hem de bir tutsağı getirdikleri zaman Yusuf bin Amr, ona mecel vermez, başlarını kestirirdi. O tutsağı getirene 1000 dirhem akçe verirdi. Zeyd İbni Ali o kadar cenk ettiği halde yaranından kimse yanına gelmedi. Zeyd bu hali görünce, Nasr bin Hüzeyme

– Ey Resulullah'ın oğlu. dedi. Ben kendimi sana feda ediyorum. Şimdi, cehd edip kılıç oynatayım, belki mescidin kapısına erişirim. de o kavmi camiden dışarı çıkarırım. Belki de ancak onlar bize nusret ederler. Ve sonra Zeyd bin Ali saldırı yaptı. Yavaş yavaş cami kapısına geldi. Şamlılar, cami kapısından koğuldu zeyd mescidin kapısına gelerek, şu çağrıda bulundu:

– Ey Kûfe kavmi! bize ne yolda kaza erişti ki dışarıya çıkıp gaza etmemektesiniz ve eğri yoldan kurtulup doğru yola hidayete gelmezsiniz! Kufeliler bunu itişip hemen, cami kapısını kırıp dışarı çıkmak istediler. Şamlılar o an mescidin damına çıktılar ve okyağıdırmaya başladılar e o mescid kapısında çok cenk oldu. ve Nasr bin Hüzeyme'yi öldürdüler. Ve ondan sonra Muaviye bin İshak öldürüldü. Sonra da Ziyad bin Abdullah'ı öldürdüler ve bu üçünün başlarını kesip Yusuf'un katına götürdüler.

Zeyd bin Ali kendi yararı ile gayret ederek saldırdı ve Şam'lıları biraz gerisin geri sürdü. O vakit Zeyd'in adamlarından 70 kişi şehit olmuştu. Kalanınında hepsi yaralanmıştı. Bunun üzerine Şamlıların hepsi saldırıda bulundular, ellerini oka ve yaya uzattılar ve Zeyd'in üstüne ok yağmuru döktüler. Hepsi de Zeyd'i hedef alıp bu oklarla Zeyd'i oklamak isterdiler. En sonunda asümanı kaza ve ansızın gelen bir ok, Zeyd'in alnına dokundu. Başının bir yanından girdi ve bir yanından çıktı. Zeyd o anda atından yuvarlandı. Kendi yakınları onu kaptılar ve kimse duymadan Şiilerden bir kişinin evine götürdüler. ve Zeyd'in de oğlu Yahya da kaçıp bir kişinin evine gitti ve geri kalan yaranın da herbiri bir eve girip saklandı. Sonra, Zeyd'e varıp sarmalamaya, yarasına bakmak için bir hekim getirildi. O ok Zeyd'in başından çekilince bir kere bağırdı ve

– Ah! çekip hakkın rahmetine kavuşup ahirete teşrif etti. Allah te-ala rahmet eylesin. Hemen onu, o yerde arkasındaki giysilerle o gece gömdüler ve Kabrinin nerede olduğunu bir kişi de bilemedi.

* * *

En sonunda Yusuf bin Amr Zeyd bin Ali'nin öldüğünü öğrendi. Sonra, Zeyd'in bir kolunu buldular. O kolu işkenceye tuttular. O kolda Zeyd'in kabrini işaret etti. Yusuf bin Amr emir verdi, Zeyd'i kabrinden çıkardılar ve başını kestiler, vücudunu bir ağaca astılar ve başını bir nice başla birlikte Hişam bin Abdülmelik'e gönderdiler.

Yusuf bin Amr, sonra Kufe camiine geldi ve minbere çıktı. Emirül müminin Hz. Ali hakkında olmayacak sözler söyledi. Ve kendi kendisini öğdü. Hatta Kufeli halka da söğdü, saydı ve:

– İşte size neler eylerim. Görürsünüz. dedi. Korkutmalar savurdu. Sonra minberden indi. emretti, tutukları esirleri getirip boyunlarını vurdurdu. Sonra da onların cesetlerini yaktırdı. Zeyd bin Ali taraflılarından kim varsa Kufe'de kimi buldularsa onları öldürdüler. Yusuf bin Amr sonra Hişam bin Abdülmelik'e mektup gönderip Kufeyi viran ettirmeye teşvik etti. Hişam da verdiği cevapta:

– İş senin söylediğinin aksidir, hilafıdır. Zira ki onlar bana itaat-kardır. Eğer asi olsalardı Zeyd bin Ali'ye yardım ederlerdi. Ve eğer yardım etselerdi, sen başa çıkamazdın. Ama benim mektubum sana erişince onları taltif et, okşa ve ulufelerini onlara ver. dedi.

* * *

Yusuf bin Amr, o mektubu okuduğu zaman gereğine göre iş yaptı. Zeyd bin Ali'nin öldüğünü işitince de Hz. Cafer Sadık feryad ederek ağladı ve şu ayeti okudu:

"Müminlerden öyle erkekler vardırki, Allah'a verdikleri sözde sadakat gösterdiler. Kimisi şehid oldu adağını ödedi. kimisi de şehid olmayı beklemektedir. Onlar, hiçbir zaman verdikleri sözü değiştirmezler." El Ahzab suresi, ayet 23

Musa bin Habib şöyle rivayet etmiştir:

– Saliha hatunlardan kimisi şöyle söylemiştir. Zeyd bin Ali şehid olunca onu düşümüzde gördük. Gökten, güzel güzel elbiseli sevimli şekilli hatunlar iniyordu. Gelip Zeyd'i ortalarında alıp dururlardı. Ellerini yüzlerine vuruyorlardı. Ve ağlayıp sızlanırlardı. Öyle ki bizim hatunlarımız da yas tutmaktaydı. Ve o hatunların içinde bir hatun da yeşiller giymiş duruyordu. dile gelip dedi ki:

– Ey Zeyd, seni ağaca astılar. Ve mübarek tenini çıplak bıraktılar. Hiç kuşkusuz ki onlar, kıyamet gününde senin atanın şefaatinde umutlarını kesenlerdir.

Bu rüyayı gören biri der ki:

– Ben o hatunlardan birisine:

– Bunu söyleyen hatun kimdir? diye sordum bana:

– O, Peygamberimiz (s.a.v.) kızı Hz. Fatımat'üz-Zehra (r.a.) idi. dedi.

ZEYD OĞLU YAHYA'NIN HORASAN İLİNE KAÇMASI

Ravi der ki:

– Vaktaki Zeyd bin Ali'nin başna bu hal gedi, oğlu Yahya Kûfe'den kaçtı. Dedesi Hz. Hüseyin (r.a.)ın türbesine koştu. Oradan da Medayin'e geldi. Medayin'de Yusuf bin Amr taraflısı bir vali vardı. Adına Bahteri İnni Mahil el-Muharibi derlerdi. Ona Yusuf'tan mektup geldi ve şöyle diyordu:

– İşittim ki, Zeydin oğlu Yahya oraya gidip varmış. Ona ara, teftiş et. Sen eğer onu bulursan tutukla, benim katıma gönder.

Medayin Valisi Bahteri, bu sözü işitince Yahya'yı buldu ona 10.000 akçe harçlık verdi ve:

– Sakın bu şehirde durma, git. Çünkü seni benden Yusuf bin Amr istedi dedi.

Yahya da hemen Medayin'den gitti. Komuş şehrine geldi, oradan Serhas şehrine gitti. Ondan sonra Merv'e geldi.

Oradan da Horasan'a vardı Horasan'ın emiri Nasr bin Seyyar idi. Yusuf bin Amr'dan ona bir mektup erişti. Mektupta şöyle deniyordu:

– Ali oğullarından şu sıfatta kişi ki orta boylu ve açık çehreli ve alnında bir siyah dağ çekilmiş, adına Yahya derler kimse işittim ki Horasan'a gitmiş. Onu araştırırsın o sıfatta kişiyi bulursan tutup bana gönderesin. dedi.

* * *

Nasr bin Seyyar da halkı topladı. Araştırdı. Ona:

– Bu sıfatta kişi Ebu Hafsa'nın sarayında bulunuyor, dediler. Nasr bin Seyyar da İsmet bin Abdullah'ı gönderdi. Ve:

– Ebu Hafsa'nın sarayını ara o kişiyi tutukla, dedi. O da Ebu Hafsa'nın sarayına gelince sarayın çevresini sardırdı. Sarayın içinde çok kişiler vardı. Birer birer çıkıp önünden geçtiler. Onların yüzlerine baktı. Hiç de söylenen sıfatta kişi çıkmadı. Sonunda kızdı.

– Tez başka kim varsa ortaya çıksın. Deyince Zeyd oğlu Yahya kollukçularla arkasında bir kebe, başında bez külah, omuzunda bir palan olduğu halde çıkageldi. Bir kere bakınca İsmet bin Abdullah onu tanıdı. Elindeki çubukla palana vurdu ve:

– Ey Palan sahibi! dedi, kerem eyle şehirden çık. Yoksa seni yakarlar. dedi.

Yahya da böylece buradan da kaçtı. Kergan iline vardı, şehrin içine girmek diledi. Kergan halkından bir kişi onu görünce bilip tanıdı ona:

– Ey kişi! dedi ben öyle sanıyorum ki sen Zeyd oğlu Yahya'sın. Yahya'da:

– Neden bildin, dedi o kişi de:

– Şundan bildim ki Merv'den mektup geldi. Senin sıfatlarını bildirdi, dedi.

Yahya da oradan geri döndü. Belha şehrine vardı, Şiilerden, Yunus bin Müslim adında bir kişinin evinde konakladı. Ve Belh'in emiri Asım bin Muakkal idi ki Nasr bin Seyyar'ın amcası oğlu idi. Ona da Yunus bin Amr'dan mektup gelmişti. Belh şehsini o yer yer ve bir bir aratmıştı. En sonunda o:

Yusuf bin Müslim'in evindedir. Haber verdiler. Gerçekten de Yahya'yı onun evinde bulup götürdüler. Sağ elini boynuna zincir ile bağladılar. Merv şehrine Nasr bin Seyyar'ın katına gönderdiler. Bu Seyyar onu zindana koydu. Ve Yusuf bin Amr mektup yazdı. Mektubu gönderdi. Yusuf ta Hişama bildirdi. Hişam bu zamanda ölüm yastığındaydı. Cevap vermeğe mecali yoktu. Aradan bir iki gün geçmişti ki Hişam öldü. Tarih de hicretin 125. yılının rebiülevvelinin altıncı günündeydi. Hişam'ın hilafetinin müddeti 19 yıl ve 8 ay olmuştu. Hişam öldüğü zaman 61 yaşındaydı. Risafe denilen yerde ölmüştü. Ondan sonra hilafet Veli bin Yezid bin Abdülmelik'e geçti.

ABDÜLMELİK OĞLU YEZİD OĞLU VELİD'İN HALİFELİĞİ

Ravi der ki:

– Vakta ki Hişam öldü, Hilafet Abdülmelik oğlu Yezid oğlu Velid'e erişti. Mervan bin Muhammed'i Ermeniye'de ve Azerbeyacn'da karar kıldırıldı. Yusuf bin Amr'ı Basra'da ve Nasır bin Seyyar'ı Horesan'da bıraktı. Sonra, Nasr bin Seyyar'a mektup gönderip dedi ki:

– Yahya bin Yezid'i zindandan çıkar. Güzel giysiler, kaftanlar verip salıver ve gönlü nerede oturmak dilerse oraya gitsin.

Nasr bin Seyyar da Yahya bin Zeyd'i zindandan çıkardı. Ona değeri ağır kaftanlar verdi ve 10.000 akçe de para vererek bulunduğu şehirden çıkarıp gönderdi. Yahya da kendi topluluğundan 100 kişiyle şehirden çıktı, Nişabur'a gitti.

Nişabur'un emiri Ömer bin Zürrare'ydi. Yahya'nın geleceğini işitince kaçacak ve gidecek sandı. Ve Yahya'ya 20.000 kişi ile karşı çıktı. Onu tutmak istedi. Yahya:

– Ben kaçıp gitmiyorum. Ben izinle giderim. Kerem eyle, bizim kavgamızı tazelendirme. Bana yol ver geçeyim. dedi. Amr razı olmadı. Yahya'yı zorla yakalatmak istedi Yahya da:

– Madem ki böyle yapıyorsun, ben burada karar kılıp oturayım. Sen Nasr bin Seyyar'a hali bildir, eğer benim için tut emri verirse ben sana boyun eğirim, sen de beni tutuklarsın. dedi.

Amr bin Zürrare buna da razı olmadı, Bu iş Yahya'nın gücüne gitti. Ne söyledi ise çare olmadı. En sonunda cenge karar kıldı ve cenk başladı. Yahya'ya birkaç ok atıldı ve bir iki adamını vurup şehit ettiler. Cengin sonunda Yahya üstün gelip zaferi elde etti. Amr İbni Zürrare'nin üstüne at sürdü. Ona erişti. Amr'ın başına bir kılıç indirdi. O başı ikiye ayırdı. Amr ölünce askeri de bozuldu. Kaçıştılar. Yahya da şehre girip oturdu. Yaranına:

– İşi büyüüttük. Şimdiden sonra bize Irak'a varmak olmaz. Bizim yerimiz Horasan'dır. dedi. Oradan geri döndü. Yine Horasan'a gitti. Kirman'a gelince Nasr bin Seyyar bu haberi işitti. 10.000 kişi ile Eslem bin Ahser'i ona gönderdi. Ahser de Yahya'yı karşıladı. Yolunu kapadı. Yahya'nın 700 askeri vardı. O yediyüz kişi 10.000 kişiyle cenkleştiler. sonunda Yahya'nın askerinden 650 kişisi öldürüldü. Yalnız 50 kişisi kaldı. Yahya onlara:

– Biz buradan kurtulamayız. Siz kırılmayın, Beni burada bırakın, gidin. dedi. Yahya'nın adamları:

– Ey Allah'ın Resulünün oğlu! reva mıdır ki biz seni bırakıp gideyim. hepimiz ölmeyince seni düşmana vermeyiz, dediler. O saatte öğle namazının vakti gelmişti. Yahya bağırarak:

– Ey Kavm! dedi namaz vakti geldi. Bir dem mühlet verin. Namaz kılalım.

Bunun üzerine iki tarafta namazı kıldılar, namazdan sonra yine cenk başladı. Öyle bir cenk oldu ki o 50 yiğit baş verdiler. Yahya yalnız kaldı. Sonra, Yahya'yı da okla vurdular. Atından yere yuvarlanınca Sure bin Avvam da atından indi. Yahya'nın başını kesti. Eslem bin el-Ahser o başı Nasr İbn Seyyar'ın katına götürdü. Nasr da onu geri gönderdi O da:

– Yahya'nın gövdesini darağacına asınız. diye emir verdi ve o

gövde Kerkan'da darağıcına asıldı. Ebu Müslim ortaya çıkıncaya kadar o darağıcında asılı kaldı. O, ağaçtan indirtip aldı, toprağa gömdürdü.

Bir rivayete göre de Nasr bin Seyyar, Yusuf bin Amr'a bildirdi o da Velid'e bildirdi Velid de:

– Onun cesedini, darağacından indiriniz, ateşte yakınız. Külünü yele savurunuz.diye buyruk saldı. Hemen de o buyruğu gibi iş yapıldı.

HALİFE VELİD'İN ÖLDÜRÜLMESİ VE OĞLU YEZİD'İN HALİFE OLMASI SONRA KARDEŞİ İBRAHİM'İN HALİFELİĞİ

Ali (r.a.)'ın evladından Yahya böylece şehid edilince bundan ötürü Şam ilinde aykırılıklar oldu. Kimi kişiler Velid üzerine çıkış yapıp Velid'i öldürdüler.

* * *

Velid'in halifeliği bir yıl, iki ay ve yirmi bir gün sürmüştü. Bu olay Hicretin 127. yılında geçiyordu. Cemaziyelevvel ayının 21. gününde hilafet Yezid bin Velid'e erişti. Ve bu Yezid'in lakabı Nakıs'tı. Velid öldüğü zaman 43 yaşındaydı. Oğlu Yezid de 6 ay ve 2 gün halife oldu. Dımşek'te öldü. Hilafete geçtiği zaman 42 yaşındaydı. Bundan sonra kardeşi Velid oğlu İbrahim tahta geçti. Ancak 2 ay kadar halife oldu. Çünkü Mervan bin Muhammed bin Mervan bin Hakem, bu İbrahim'in halife olduğunu işitince kendi yaranından Asım bin Yezid bin Abdullah el-Hilal'di Ermeniyye'de ve Azerbaycan'da vekil bırakıp askeri ile çıktı. Şam yolunu tuttu. Vakta ki Humus şehrine yaklaştı, Humus kavmi ona karşı durum aldılar ve onunla savaşa tutuştular. En sonunda acze düşerek Mervan'la barış yaptılar. Ve ona bey'atte bulundular. Mervan, sonra, Şam üzerine yürüdü.

Süleyman bin Hişam bin Abdülmelik, Şam kavminden çok askerle ona karşı yürüdü. Vakta ki cenge tutuştular. Süleyman bozguna uğradı ve Mervan Dimeşk kapısına erişti. İbrahim bin Velid, halkın çoğunluğunun meylinin Mervan'dan yana olduğunu gördü, kendisini hal edip çıktı, Mervan'a beyat eyledi ve hilafeti ona ısmarladı. Bu Mervan'a da Mervan al-Himar derlerdi.

* * *

Mervan halife olunca, Halid bin Yezid'i ve Abdülaziz bin Haccac'ı katına getirip öldürttü. Ve astırdı. Girdiği gün cuma günüydü mescide gitti. Cuma namazını kıldı. Oradan çıkıp Deyr-i Eyyub'a geldi. Halk orada toplandı, ona beyat etti.

Bu iş hicretin 128. yılının safer ayında 14. günü meydana geliyordu.

MERVAN BİN MUHAMMED'İN HALİFELİĞİ

Mervan, halife olunca Har bin Seyyar'a adam gönderdi ve onu tek-rar Horasan valiliğinde bıraktı. Bu sırada Ermeniyye'de ve Azerbay-can'da hariciler başkaldırdı. Onların huruçları şundan ötürü idi ki Bilkan'da Misafir bin Kesir adında bir kişi Haricilerin Mezhebindeydi. Ve o kişi, mezhebiDahhak-i el-Hazezi adında bir kişiden öğrenmişti. Bu Misafir İbni Kesir, kendisine bir bölük harici uydurup çıkıp Erdebil'e gelmişti. Erdebil'de de bir bölük havariç vardı. Onlarla elbirliği ettiler. sonra bu ittifakla ortaya çıkıp ta Cirvan'a geldiler. Orada da bir kısım Havaric vardı. Onlar da gelip toplandılar. Böylece çokça Havaric toplanmış oldu. Sonra, bu haberi Asım bin Yezid el-Hilali işitti. O zaman o, Bilkan şehrinde oturmaktaydı. Havaric mezhebinde olan halkı tutukladı ve Bilkan zindanına attı. Onardan birisinin adı Eban bin Mansur ve birisine de Kuteybe bin Sıdka derlerdi.

Bu haber Haricilerin başkanı Misafir bin Kesir'e erişti. Hemen o gün bulunduğu Sertan şehrinden çıktı.

Yanında bir bölük asker bulunuyordu. Durmadan ilerleyip gece vakti Bilgan'a eriştiler. Suların üstüne merdiven vurup hisara çıktılar. Önce Süleyman el-Beygani hisara çıktı. Nöbetçiyi tutup başını kesti. Ondan sonra şehrin içine girildi ve o gün Bilga'nın beyi Asım bin Yezid idi. Kendisi Berda'da idi bundan ötürü Havaric şehri boş buldu. Hemen zaptettiler. Sonra Zindana vardılar. zindanın kapısını açtılar ve Kuteybe bin Sıdka'yı ve Eban bin Mansur'u zindandan çıkardılar.

Hariciler, bu Bilgan'da da ortaya çıktılar, dört yandan asker topla-yın sayısız kişi toplanmış oldu. Misafir bin Kesir onları da aldı. Yine Vertan'a döndü. Asım bin Yezid, bu haberi işitince Berdandan dışarı bir yere ordugah yaptı. Azerbaycan'da ve Ermeniyye'de tellalar bağır-tive ne kadar asker varsa kendi katında toplattı. Bu sırada Berdan'dan

gelmiş olan bir kişi vardı o da haricilerdendi. Onu Misafir bin Kesir'in katına götürdüler.

Misafir ona:

– Nerden geliyorsun? diye sordu o da:

– Basra'dan geliyorum dedi.

– Asım'dan haberin var mı? kendisi ne yerededir?

– Evet, haberim var. Suser ırmağının filan kıyısındadır. Asker toplayıp oturuyor.

– Sen, bir yol biliyor musun ki bizi geceleyin onların üzerine iletesin.

– Evet biliyorum.

Bu konuşma üzerine Misafir bin Kesir o kişiye kaftan verdi gönlünü hoş etti ve onu önüne kattı. Gece vaktinde göç ederek ilerlediler. Sabah olduğu zaman Asım'ın askerinin üzerine vardılar. Ve Asım'ın askerleri görününce tekbir getirip ellerini kılıca uzattılar. İki taraflı yürüyüşe geçip birbirini kırdılar. Cenk sonunda Havariç üstün gelip Asım'ı birkaç reis ile öldürdüler. Geri kalanlar da Asım'ın oğlu Zefra ile bozguna uğrayıp kaçtılar. Bu zaferden sonra Misafir bin Kesir, Asım'ın malını ve hayvanlarını aldı. dönüp yine Bilgan'a geldi.

* *

Mervan, bu haberi işitince çok üzüldü ve Şam kavminden Abdülmelik bin Müslim el-Ukayli adında bir kişiyi katına çağırdı. Ona:

– Seni Havariç ile savaşa gönderiyorum, dedi ve çok asker verip Ermeniye'ye gönderdi.

Abdülmelik o askerle Şam'dan çıktı. Merdan'a geldi ve Asım'ın oğlu Zefra'nın katına geldi ve Cesur-i el-hicare dienilen bir yere geldiler ve o yeri ordugah edindiler. Burası bir taşköprüydü. Vaktaki Abdülmelik'in geldiğini işittiler. Havariç askeri coştı.

İki asker birbiriyle karşılaştılar. Berda' ile Vertan arasında büyük cenk ettiler ve Abdülmelik'i öldürdüler. Kardeşi, İshak bin Müslim, onun yerine oturdu ve cenk hiç kesintiye uğramadı. Horasan'da, Ebu Müslim kara donlarla zuhur edinceye kadar sürdü. gitti.

NASR BİN SEYYAR'IN HORASANDAKİ HABERİ

Nasr bin Seyyar'a, Horasan'da Hişam bin Abdülmelik tarafından emir gönderilmişti. Fakat, Hişam'dan sonra Velid, ondan sonra Yezid, ondan sonra İbrahim ve İbrahim'den sonra da Mervan bin Muhammed, bu halifelerin hepsi Nasr bin Seyyar'ı Horasan'dan azletmediler.

Horasan'da bir kişi vardı. Ona Hadi bin Ali bin İsa el-Kirmani derlerdi. Nasr bin Seyyar Mudar kabilesindendi. Ve başka kabilelere saygıda bulunmazdı. Aksine taassub gösterir, onlara zahmetlerde bulunurdu.

* * *

O, kabileler de ondan incinmişlerdi. Bundan dolayı Hadi el-Kirmaniye geldiler. Bu Hadi Ezarika zamanında, Kirman'da doğduğundan ötürü ona Kirmanî derlerdi. Onun atası, Şia-i Ali'den idi. Bu Kirmanî, kendi kabilesinin içinde aziz ve mükerrem bir kişiydi. Gelenler, Kirmanî'ye Nasr bin Seyyar'dan şikayetçi oldular ve inatla, kendilerini, onun incittiğini anlatılar.

Kirmani de düşündü, onlara:

– Ben yarın onunla konuşurum. dedi ve ertesi günü de atına bindi, Nasr'ın yanına geldi. Ona azarlama yolu ile:

– Ey emir! dedi. Ben bu sözlerimi şundan ötürü söylüyorum ki, Arap içinde taassup ve fitne belirmesinden korkuyorum.

Nasr bin Seyyar, bu sözü işitince hışımıştı ve adamlarına:

– Tez bunu zindana atın. dedi. Onlar da hemen Kirmani'yi tuttular. Zindana attılar.

* * *

O zaman Kirmani'ye uyan kişiler ki Rebia ve Ecd kabilelerinden idiler, bu harekete çok üzüldüler ve hile ile Kirmani'yi kurtarmak çaresini aradılar. Hemen kalkıp zindana geldiler. Zindanın bir yolu varki ki zindanda yatanlar o yoldan çıkar, taharetlenmeye giderler ve yine o yoldan zindana gelirlerdi. Gece yarısında Kirmanîye o yoldan bir adam gönderdiler. Zindancılar uykuda idi. Kirmani, o kişi ile o daracık yoldan zindan dışına çıktı.

Bu Kirmani çok uzun boylu ve ihtişamlı bir kişiydi. O daracık yola girince, oraya sığamadı. Kendisini zorlukla ileri attı. Gelen adam da onu elinden çekmekteydi. Az kaldı ki o sıkışmada canı çıkacaktı. Ezd kabilesinden onun amca çocukları o yolun ağzında hazır durmaktaydılar. Kirmani bu bela arasında dışarı adım atınca, onu hemen bir ata bindirdiler. konağına iletiler.

* * *

Öte yandan Nasr bin Seyyar bu olayı duyunca, Hacı Eslem bin Ahser el-Mazniyi' katına çağırdı ona:

– Şimdi Kirmani'nin yanına var. Ona benden selam söyle ve ona şunları söyle:

– "Kendisi için benim gönlümde hışım ve kin yoktu. Lakin önce o beni kızdırdı. Ama, bana güven duysun ve benim katıma gelsin."dedi.

Eslem de Kirmani'nin katına geldi. Nasr'ın söylediklerini ona bildirdi. Kirmani de:

– Elçiye zeval yoktur. Yoksa sana haddini bildirirdim. Git şimdi Ey Allah'ın düşmanı o emirin katına dön, her ne ki bilersen o haramzadeye söyle. O kendisine hoş gelmeyecek bir şeyi benden bulmaz, dedi! Eslem de nasrın katına dönüp o sözleri nasra bildirdi. Nasr da:

– Kayırma. yine git. dedi. o da:

Allah emiri ıslah etsin.

Diyerek şunları söyledi. Benim bir, acaip gönlüm vardır. Giderim ve lakin korkuyorum ki konuşma sırasında, belki öyle bir söz söyler ki ben dayanamam, kavga ederim. Lütfen beni bağışlayınız. Ona başka bir kişiyi gönderiniz. dedi.

Bunun üzerine Nasr, bu kez İsmet bin Abdullah'ı gönderdi. Bu kişi Horasan askerinin döğüşçü kişilerindendi. Bu kişi, Kirmani'nin konağına geldi. Kirmani Muhammed adında bir yiğit kişiyi 700 kişi ile Konağının içinde hazır kıldı. O yediyüz kişi zırh giymişlerdi ki ancak kendilerinin ve atlarının, o zırhtan gözleri görüne biliyordu. İsmet içeri girip oturdu. Ve:

– Ya Hadi. dedi. Sen bu iş üzerine ki ayak bastın, onun sonunun hayırlı olmamasından korkarım. Sen bil ki, bizim sana gelip gittiğimiz

senden korktuğumuzdan değildir. Lakin, maksadımız şudur ki: Biz senin hakkında mazur olalım, yoksa her ne dilersen onu yerine getiririz.

* * *

Kirmani, onun sözünü kesti ve:

– Ey İbnil Habeşîyye (ey Habeşlinin oğlu) sen babanın seni inkar ettiği kişi değil misin? Bu anda senin maksadın şudur: Bu sözlerini, Nasr bin Seyyar, bana bu türlü sözleri söylediğini işitsin diyeriz. Şimdi, ey Allah'ın düşmanı hemen dışarı çık. dedi.

Bunun üzerine İsmet de dışarı çıktı. Nasr'ın katına geldi ve ona:

– Ey Emir, Vallahi ki Kirmanî haddini aşarak, kavmi ve kabileleri, bütün onu ulu kişi saymaktadırlar. Dedi. Nasr bin Seyyar da adamlarından Kudeyt bin Men, adında bir kişiyi çağırdı. Bu kişi Kirmanî ile dosttu. Ona:

– Yürü, Kirmani'nin katına var. Ona öğütte bulun. Yoksa iş büyür. dedi. Kudeyt te kalktı, Kirmani'nin katına geldi. Selam verip oturdu ve:

– Ya Eba Ali. dedi Allah hakkı için senden sana layık olmayan bir iş çıkarmamanı dilerim. Şimdi sen, o nesneye bakmayıp yine dostluğa devam et. Ben aranızda bir gerginlik olurda Horasan'lıların bundan sevinmesinden şad olmasından korkarım. dedi.

Kirmani:

– Ey Kudeyd. dedi. Nasr haramzadedir. Ona güvenmemek gerekir.

Kudeyd de:

– Eğer mübarek hatırın ona güvenmiyorsa, sizin kendinizin de güveni yoksa ona bir rehin ver. O da sana bir rehin versin. Şu yolda ki senin bir güvenilir adamın onun katında, ve onun güvenilir bir adamı, senin katında bulunsun. Ve aranızdan düşmanlık gitsin. dedi. Kirmani de:

– Ey Kudeyd. Güzel söylüyorsun, dedi. Ben iki oğlumdan birini, ki, onlar Ali ve Osman'dır, onun katına göndereyim. Ama, o benim yanıma kimi gönderecek? Vallahi bilirim ki onun babası ve anası ve oğlu da olsa ayırım kayırmaz. dedi. Kudeyt:

– Ya Eba Ali! Allah Hakkı için memleketin viranlığına sebep olacak öyle bir iş etme. Halkı incitmesin ve sonu iyi gelmezlik etmesin. Çünkü ben biliyorum ki sen bütün kavminin seyyidisin. Hem de Nasr o işten geçti ve senin de ilgilenmemeni dilemektedir.dedi.

Kudeyd, böyle ne kadar sözler söyledi ise de Kirmani'yi razı edemedi. Sonra onun yanından ayrıldı. Yine Nasr'ın yanına geldi. Bu olayı biteni anlattı, hepsini bildirdi.

Bunun üzerine Temimoğulları, Nasr'a

– Ey Emir! dediler bu ite niçin fırsat vermektedir? Hem o daha asker toplamış ve kuvvet bulmuş değildir. Onu kahretmek gerektir.

Bu sözlerden sonra, Nasr'ın amcası oğlu Ukayl bin Makkal hemen kalkıp:

– Eslahillahil emir. Bunların sözünü işitme ve meşveretleriyle iş yapma. Ben kendini azarlatmandan korkarım. Ve yakınlarını harp ile incitirsin. Bu yolda acele etmek iyi de değildir. Dedi Nasr:

– Güzel söylüyorsun. Öyleyse sen de var, nasihat et. dedi.

* * *

Bunun üzerine Ukayl de kalktı, Kirmani'nin yanına geldi. Ona:

Ya Eba Ali. Sen bugün kabilenin seyidisin. Muradın her neyse onu söyle. Dediğin gibi olsun. Ve senin gösterdiğin yolda gidilsin. Ve her sefiş kişinin sözünü işitme. Öyle ki ansızın senin üzerinde bir ulu iş olur, sonra halk ondan aciz kalabilirler. dedi.

Kirmani de:

– Ya Ukayl. Allah rızası için, senin o işi kötü sözle anmamamı dilerim, onu iyi sözle anasın. dedi. Ukayl de yine öğüt vermek isteyince Kirmani:

– Çok sözü bırak. Haramzadenin dediği şey olacak gibi değildir. Ancak, o kendini emirlikten azledip evinde otursun. Ben de oradan geçeyim. Ve Emirliği el birliği ile bir kişiye ısmarlayalım. Eğer bu işe razı olmazsa Horasan'dan çıksın Mervan ki onu beyidir, onun katına varsın. Bakalım görelim, iş neye erişir. Eğer buna da razı olmazsa, vallahi ki onunla benim aramda kılıçtan başka şey yoktur. dedi.

Ukayl de:

– Ya Eba Ali. Bunda bir iş daha vardır. Dedi. Kirmani de:

– Nedir? diye sordu. o da:

– Siz birbirinize and vermelisiniz. Taki aranızda dostluk ve sadakat olsun. dedi. Kirmani de:

Ben buna razı değilim. Çünkü o benim küffüm ve eşhasmım değildir. dedi. Ukayl de:

– Ya Ea Ali. bir kişi ki Mudaroğullarından olursa sen böyle mi dersin? diye sordu. Ya onun fazileti, şerefi nerede kaldı? diye sordu. Kirmani:

– Vallahi dedi. eğer o halis Mudaroğullarından ise ben senin söyledğin o işe razı olurudum. Ve lakin iş öyle değildir. dedi. Ukayl de:

– Sözü uzatmayalım. İşi sen bu gece düşün. ben yarın yine gele-yim. dedi. Kirmani de:

– Eğer bu söz için geleceksen gelme. dedi.

Bunun üzerine Ukayl de kalktı, hemen Nasır 'ın katına geldi ve:

– Ey emir, dedi. O kişi çok büyük dava ardındadır. Ve çok güçlenmiştir. Bu zaman sen ona karşı koyabilirsen karşı koy, yoksa evinde ses çıkarma, otur. Ta ki o her kimi emir yaparsa yapsın. Veya Horasan malından ne kadar mal alırsan al, Mervanın katına var git. Sözüün kısası, sen bu güç şeyden birisini ihtiyar et. seç.

* * *

Nasr, bu sözleri işitince hışımlaştı ve kızgınlıkla asker başı olan Eslem bin Ahser'e

– Kalk, hemen o Mellah'ın cengine var ve onun başını benim önü-me getir. emrini verdi.

Bunun üzerine Eslem de birçok atlı ile yürüdü, Kirmanî'nin konağının üzerine geldi ve o gün Kirmaninin kapısında silahlanmış olarak tam 4.000 kişi hazır durmuştur. Kirmaninin pehlivanlarından birisine Muhammed bin el-Mesna derlerdi. Eslem ona seslenip:

– Söyle o Mellaha (gemiciye) ki bey onun dışarı çıkmasına hükmetti. Muhammed bin el- Mesna bu sözü işitince:

– Ey Haramzade. Sen Seyyid-i Ezdiyi bu yolda mı anarsın. Diyecek onun üzerine saldırı. Çok cenk edildi. Kirmani'nin yaranından bir saat içinde 1000 kişi kırıldı ve Nasr'ın adamlarından yüz kişiden fazlası öldü ve bozulup geri döndüler. Nasr, yine askerinin seçkin erenlerinden 2.000 kişiyle İsmeti gönderdi. İsmet de geldi. Kirmaninin adamları ile çarpıştı. İki taraf askeri birbirine karıştı. Kirmani tarafından sekiz kişi öldü. Nasr'ın askerinden ise 70 kişi düştü. Sonunda İsmet de dayanamayıp kaçtı. Böylece Nasr pehlivanlarını bir bir Kirmani'nin üstüne gönderdi. Yedi kez askerle 7 adı belli pehlivan yolladı. Amma hepsi bozulup geri döndüler.

Sonunda Nasr 4.000 kişi ile Malik bin Amr el-Hani'yi Malik Kirmani'nin üzerine gönderdi ki bu Malik pehlivanlıkta namlıydı ve şecat ile ün kazanmıştı. Vakta ki Malik o, Kirmani askerinin üzerine vardı. Ve vaktaki Muhammed bin el-Mesna'yı gördü. Bağırıp:

– Ya İbni El-Mesna. eğer er isen bu dem benim karşıma gel. Ta ki erlik nicedir göresin. Ve bahadırılık nicedir öğrenesin. dedi.

Muhammed ibni El-Mesna, bu sözü işitince Malik'in üstüne hamle etti. Malik de ileri yürüdü. Muhammed ile cenge başladı ve kılıcını bir kez ona çaldı zırhını kesip parçaladı. Vücudunu yaraladı. Bunun ardından Muhammed de ona bir topuz çomakla vurdu, başındaki miğferi yarıldı ve başı darmadağın oldu. Malik, ölünce cenk kızıştı. Şehir halkı dükkanlarını kapayıp hepsi şehirden dışarı çıktılar. Ve iki bölük asker Habadık denilen yerde birbirlerine karşı hendekler kazdılar. Gece ve gündüz boğuşup uğraştılar. Tam bir yıl durmadan cenk ettiler.

* * *

En sonra Nasr Mervan'a mektup yazdı. Mektubun içinde güzel Mısra ve beytlerle olan halleri bildirdi. O kendisinden yardım dileğinde bulundu. Mervan da o mektubu okuyunca yüreği çok ezildi. Gönlü kaygı ile doldu. Hemen kendi askeri ile Horasan'a yürümeyi tedbir edindi. Ordusu ile Şam'dan çıktı. Harran'a vardı. Kendisini bir düşünce aldı.

Eğer kendisi de hezimete bozgunluğa uğrarsa Şam ve Elcezire ve bütün şehirler elinden çıkabilirdi. O yerden öteye tecavüz etmedi. İşte bu zamanda Ebu Müslim de Horasan'da ortaya çıktı ve Abbasoğulları siyaset sahnesinde belirdi.

EBU MÜSLİM'İN ORTAYA ÇIKMASI VE ABBASOĞULLARININ DEVLETİ ABBASİ DEVLETİNİN KURULUŞU

Şöyle rivayet olunmuşturki. Ebu Müslim küçükken saraçlık yapıyordu ve kendisine:

– Abdurrahman ibni Müslim derlerdi. Ve Horasan'da Acloğulları kabilesinden İsa bin Muakkıl oğullarına hizmet ederdi.

Ebu Müslim zeki ve akıllı, yiğit bir çocuktur. Haşimoğullarını candan ve gönülden severdi. Onların en candan ve gönülden dostu idi.

Şiiler, Abbasoğullarından, Süleyman bin Kesir, ve Malik bin Hey-sin ve Kahtab bin Şebib gibi kişiler Hacc'a gittikleri zaman Ebu Müslim de onlarla birlikte Hacc'a gitmişti. Ve o günlerde Muhammed bin Ali bin Abdullah bin Abbas Mekke'deydi.

Bu kişiler Mekke'ye erişince, ona yanlarında mal da götürmüşlerdi. O malları, Muhammed bin Ali'ye verdiler. Her gün de onun katına gitmekteydiler. Her gidişte Ebu Müslim'i de yanlarında götürürlerdi.

Birgün Muhammed bin Ali:

– Bu oğlan çocuk kimdir. Her zaman sizinle birlikte bulunuyor? diye sordu. Onlar da:

– İsa bin Makkıl taifesindendir. Dediler. Muhammed bin Ali yine:

– Adı nedir? ve kul mudur? diye sordu

Ona

– Muakkiler: "O bizim kulumuzdur." derlerse de kendisi "Benim aslım hürdür ve soyum şerif bir soydur." demektedir. dediler? Muhammed bin Ali:

– Bu çocuğu çok zeki gördüm. Ve onda daha da türlü türlü alametler görmekteyim. Ve öyle anlıyor ve umuyorum ki onun sebebiyle bizim devletimiz izzet ve şevket bulacaktır. dedi.

Onlar da:

– Ey Emir, bu dediğin ne zaman olacaktır. Çünkü Ümeyyeoğulları Bütün dünyayı tutmuştur. Dediler. O zaman Muhammed bin Ali:

– Vallahi ki bu zaman bizim zamanımızdır. Ben atalarımın şunu işittim ki Himar yılı gelince bizim devletimiz açıklanacaktır. Ümeyyeoğulları devleti inkıraz bulacaktır. Horasan'da ve Merv'de siyah acemler asılacaktır. Ve her taşın ve kesğin altında Ümeyyeoğulları kalacaktır. Derlerdi, dedi.

Onlar da:

– Ey Emir "Himar yılı" ne yıldır? diye sordular. O da:

– Bir kavmin devletinin üzerini hiçbir 100 yıl geçmedi ki o kavmin işini ayak altına geçirmemiş olsun. İşte Kabe sahibi Allah hakkı için o sene yaklaşmıştır. Siz bilin ki:

Bu yıl, Ümeyyeoğullarının hükmettiği 100. yıldır ve ben öyle görürüm ki, bu oğlan yani bu Ebu Müslim bizim işimizde önder olacaktır. Ve Ümeyyeoğullarının inkırazına parçalanmasına sebep olacaktır. siz de yakın bekleyin ki her ne vakit bu kişi ortaya çıkarsa ona yardım edinki artık siz beni bu yıldan sonra göremezsiniz. Çünkü ben kendimde öyle zayıflık görüyorum ki yakında ecelimin geleceğini sanıyorum. Ve ben bu işi Harran'da bulunan oğlum İbrahim'e ısmarladım. Eğer zamandan ona da bir nesne erişirse, ecel ona da erişirse- ondan sonra bir oğluma da kalır ki o da Abdullah'tır. Yani Abül Abbas Seffah'tır. Ona da bir kaza erişirse o iş üçüncü oğluma kalır ki o da Abdullah'tır. Yani Ebu Cafer Mansur'dur. dedi.

O kişiler, Mekke'den yine Horasan'a gelince Ebu Müslim'in halini bekler oldular. Muhammed bin Ali'den duydukları sözleri gizlediler. Kimi kez toplanıp Ebu Müslim'in onlara:

– Uyumayın. Size müjdeler olsun ki beklediğiniz şeye kavuşmanız yakındır. Ve kara sancakların sahibi benim derdi.

Ama, sonra, Ebu Müslim bu hal üzerinde suskunlaştı. Ve bu Kirmanî ile Nasr arasında düşmanlık düşünceye kadar sürdü. Ebu Müslim, Kirmanî'nin galip olduğunu ve zaferin yakın olduğunu anlamıştı.

Bu sırada Muhammed bin Ali fani dünyadan baki dünyaya göçmüştü. (Allah rahmet eylesin) Ebu Müslim, Abbasoğulları için halkı bey'ate çağırdı. Halk da onun katında toplandı. Gizlice 1000 kişi olmuşlardı. Nasr bin Seyyar bu hali öğrenince, Ebu Müslim'le uğraşma-

ya hiçbir suretle mecal bulmadı, nice nice beyitli bir şiir yazdı ve Halife Mervan'a gönderdi. Ve o şiirlerle meydana gelen olayları bildirdi. Ve ondan imdat ve yardım diledi. Ama Mervan, o vakitlerde, ona hiç bir çare olamadı.

Bunun üzerine Vasıt emiri, Yezid bin Amr bin Hübeyre'ye mektup yazdı. Ondan yardım istedi. Ve:

– Horasan'da bir saraçoğu ev ortaya çıktı. Ve Horasan'nın uğursuz kişilerinden nice kişiler ona uydular. Eğer yardım göndermezsen Horasan ili, elden çıkar. dedi. Yezid bin Amr da:

– Irak benim oldukça Horasan'da benim ne derdim var. diyerek Nasr'ın mektubu ile ilgilenmedi.

Ebu Müslim, Nasr'a imdat gelmediğini görünce ortaya çıkmak diledi. Ve Kirmani'ye haber gönderdi.

– Beni kendine dost bil. dedi. Ve benden hiçbir yolda çekinme. dedi.

Böylece Kirmani ile arkabir edip Nasrin üstüne yürüdüler.

Ebu Müslim, kendi yaranına:

– Hepiniz kara giysiler giyiniz. diye buyurdu. Böylece, bütün Horasan ili halkı kara esvap giyindi ve kara sarıklar sarındılar.

Rivayetçiler der ki:

– Bunların karalar giydiklerinin sebebi, Zeyd bin Ali ve Yahya bin Zeyd'in matemi içindi. Zira Mervanoğulları onları zulm ile şehit etmişlerdi. Bundan ötürüdür ki Ebu Müslim Matem elbiseleri giymişti.

Başka bir rivayete görede:

– Ümeyyeoğulları yeşil giyerlerdi ve askerin önünde yeşil sancak götürürlerdi. Onlara muhalefette bulunmak için Ebu Müslim kara esvap giymeyi uygun gördü. Mervanlılar durumlarını değiştirmeyi dileyince Ebu Müslim bir kölesine:

– Ak esvap giyin ve ak sarık sarın ve sonra bana gel, görün dedi. Kölesi de aklar giyiniş geldi. Ebu Müslim:

– Şimdi de kızıklar giyin gel. dedi. Köle çocuk da onun buyurduğu gibi giyiniş geldi. Sonra karalar giyiniş geldi. Köle, kara elbiseler

içinde daha heybetli göründü. Ebu Müslim de o zaman kara giysiyi seçti. Sonra Ebu Müslim, Kargan'a adam gönderdi. Yahya bin Zeyd'i darağıcından indirtti. Onu kefenletip toprağa gömdüler.

* * *

Ebu Müslim bundan sonra, emretti, Zeyd'in ve Yahya'nın karı içinde Ümeyyeoğullarından 80.000 kişinin başını kestiler ve o vakit te o, şu şiiri söyledi.

Ve hala gönülü teselli bulmamıştı. Nasr bin Seyyar da onun bu halini görünce ondan korktu.

– Ebu Müslim'e Kirmanî arasında düşmanlık sokmaktan başka çare yok. dedi ve Kirmaniye mektup yazdı. Ona:

– Ebu Müslim, naehil bir kişidir. Ondan vefa gelir sanma. Onun muradı, seni öldürmektir. Gel, seninle elbirliği edelim ve antlaşalım ki birbirimize ziyanımız dokunmasın. Ebu Müslim'i aradan kaldıralım. dedi.

Oysa, Nasr bin Seyyar'ın muradı Kirmani'yi hile ile öldürmek ve Ebu Müslim'le yalnız başına kalmaktı. Kirmani de bu işi Ebu Müslim'e söyledi ve:

– Nasr'dan bana şöyle bir mektup geldi. Benimle el birliği edip seni tutmak istiyor. Sen ne maslahat görür, ne düşünürsün? Benim fikrim ise şudur ki onunla barışıklık hali göstereyim ve onu nezaket içinde öldüreyim. dedi.

Ebu Müslim de:

– İyi tedbir düşünüyorsun. dedi. Acaip olan da şuydu ki Nasr bin Seyar da böyle yolu düşünmüştü. Barışçı görünerek Kirmani'yi gafletle öldürmek diliyordu.

Haris bin Süreyh adında, Nasr'ın bir pehlivanı vardı. Onu Kirmani'ye gönderip kendisini çağırttı. Bir araya gelerek bir antlaşma yazacaklardı. Kirmani, hemen 100 kişi ile ata bindi. Bir has kuluna:

– Nasr'ı bir gaflet anında öldüresin diye tenbihte bulundu. Tesadüfen Kirmanî o gün ne ceba ne cevsen (Ne zırh ve saire) giymemişti. Maksad, Nasr'ın hatırına kötü bir düşünce bir şüphe gelmemesi, idi. Nasr'da yüz adamıyla atlanınca, az sonra Kirmani ile buluştular. Nasr,

Haris bin Süleyh'in yüzüne baktı. İşaretle bulundu ve Kendisi Kirmani'yi lafa tuttu. Kirmani gaflet içinde iken, Haris ona bir süngü ile saldırdı ve böğrüne süngüyü soktu. Kirmani hemen can verdi. Nasr sonra, emir verdi onun başını kestirtti. Onu Mervan'a yolladı.

* * *

Ebu Müslim bu hali görünce kendi yaranının cenge kandırdı. İki asker birbirine girdi. Kanlı bir cenk oldu ve Kirmani'ni bir oğlu vardı. Adı Ali idi.

Nasr'ın oğlunu cenk ederken gördü üzerine saldırdı. Mecel veremeyerek bir süngü ile onu öldürdü. Sonra da Nasr'a tiz bir avaza bağırarak:

– Ey Nasr! Gör intikam almak nasıl mı? dedi.

İki tarafta o gün geceye kadar cenkleştiler.

Bunrdan sonra Ebu Müslim'in şanı, şevketi günden güne arttı. Ve her kim onun adını dile getirirse:

– Emir şöyle dedi. Emir böyle dedi, diye anmağa başladılar ve minberlerde hatipler:

derlerdi.

Horasan kavmi de iki bölük olmuştu. Bir kısmı Hutbeyi Ebu Müslim adına okuyordu.

Nasr'la Ebu Müslim arasında bu düşmanlık belirince, Horasan kavminin çoğunun gönül eğilişi Ebu Müslim'e oldu ve haracı ona vermekte idiler. Ve buyruğuna baş eğerek itaatte bulundular.

Nasr, bu hali görüp ondan karşı zafer elde edilemeyeceğini anladı. Döndü, Merv'e geldi ve cenkten el çekti. Evine girip oturdu.

Bunun üzerine Ebu Müslim, Nasr'a kendi adamlarından 4 kişiyi gönderdi:

Biri: Amir bin İsmail el-hazezi,

Biri: Onun kardeşi Ömer bin Ebi A'yün

Üçüncüsü: Süleyman bin Kesir,

Dördüncü ü de: Lahiz bin Kurayza'idi. Ebu Müslim anlara:

– Nasr'ın katına gidin, Ve ona benden selam söyleyin ve Katıma gelsin. Ve benden ihtiyat emin olsun. İhtiyatlı davranmasın. Ta ki imam: İbrahim bin Muhammed'dir. Onu kendisine arzedeyim, dedi. O 4 kişi de ayrılıp Nasr'ın katına geldiler ve Ebu Müslim'in sözlerini ona bildirdiler. Lahız bin Kurayza hemen şu ayeti okudu:

"İleri gelenler, seni öldürmek için aralarında görüşüyorlar. Hemen uzaklaş. Muhakkak ki, ben senin öğütçülerin denim).

Kasas sureis ayet 20

* * *

Nasr, o zaman, Ebu Müslim'in kendisini öldüreceğini anladı. Gelenlere:

– Hoş ola. Müslim'in katına varalım, dedi ve hücreğine girdi. O dört kişi orada onu beklediler.

Nasr ise, odanın tepesinden bahçeye indi ve o gece heryer çok karanlıktı ve Mirahuruna:

– Filan atı bana getir. dedi. O da atı getirdi. O an, bütün malını terkederek otuz gulamı ile atladi. Nişabur yönüne doğru yola çıktı.

* * *

O dört kişi, onun bir müddet geçtiği halde gelmediğini gördüler. Kaçtığını anladılar. Oradan ayrılıp yine Ebu Müslim katına geldiler ve ona olan biteni anlattılar.

Ebu Müslim de:

– Nereye giderse gitsin, ve lakin bana söyleyin ki siz ona hangi şeyi bildirdiniz? dedi. Onların üçü de:

– Vallahi biz ona birşey anlatmadık. Dediler. Sonra Lahız bin Kurayza'yı gösterip:

İleri gelenler eni öldürmek için aralarında görüşüyorlar ayetini okudular. Ebu Müslim:

– O, bu ayeti itişince kaçmıştır, dedi ve hemen Lahız'in boynunu vurdular.

Ve Ebu Müslim yine emretti, Nasr'ın evi yakıldı. Sonra Horasan'a hükmetti, ve dolaylarına valiler naipler gönderdi. Nasr da:

Atını sürüp Rey şehrine geldi. Oradan Irak'a gitmek diledi. Kastan'a erişince -ki Rey şehrine yedi fersenk uzaklığı vardı, orada can verdi. Sonra, Ebu Müslim'e:

– Nasr öldü, diye haber geldi. O da Kahtaba bin Şebib'e 60.000 kişi verdi, kendisine durma, Kirgan'a var oradan da ileri nereye varırsan var. dedi.

Kahtab da gitti. Nişabur'a geldi. Oradan haraç aldı, askerine dağıttı. Ve oradan göçtü, Kergan 'dan yana yöneldi. Ve orada Hübeyre oğlu Kanından bir kişi vardı ki adına Bekane bin Hanzalatül Kilabi derlerdi. onun yanında Şam ve Irak halkından hesapsız asker vardı. Askerinin çevresine hendek kazdırmıştı. Kahtab onun üstüne varınca Halid bin Zeyd'i askerinin sağına koydu ve Üseyd bin Abdullah'ı solda koydu. Ve Musa bin Kaab'ı yanda bıraktı. Ve bundan sonra onlara şöyle dedi:

– Şunu gerçek bilin ki sizin cenk edeceğiniz kavm, Allah'ın buyruğundan dışarı çıkmış kişilerdir. Önceleri muzaffer ve mansur idiler. Çünkü adalet yolunda giderlerdi. Hak Tealanın buyruğu yoldaydılar. Şimdi o yoldan şaşılar, O hali değiştirdiler. Allah Teala'da onlara hışmetti. Hükümeti ellerinden aldı ve Sizi onların üzerine savaştırdı. Ve Emir-i Ali-i Muhammed ki Ebu Müslim'dirşöyle buyurmuştur:

– Vaktaki siz onların üstüne gideceksiniz, Allah Tealanın emri ile onlara zafer bulacaksınız. Onları, bozguna uğratacaksınız:

– O gün Kahtab o Bikane bin Hanzala ile savaştığı gün, Cuma günü idi. Ve Zilhicce ayının birinci günüydü. O gün sabahtan akşama kadar cenk oldu. Horasan kavminden birçok kişi kırıldı. Ama cengin sonunda Kirgan kavmi hezimete uğradı. Ve Bekane-i Hanzala öldürüldü ve Şam kavminden 10.000 kadar adam kılıçtan geçirildi. Ve sağ kalanı da orada duramayıp kaçtılar. Kahtab:

– Bekane bin Hanzala'nın başı kesilsin. Diye emir verdi. Kesilen baş Ebu Müslim'e iletilti. Ve zafer haberi kendisine bildirildi.

* * *

Sonra Kergan içine girildi. Ümeyyeoğullarının ne kadar yakınları varsa, bulduklarını öldürdüler. Ve halkından haraç alıp kimi haracı adamlarına üleştirdi. Kimisini de Ebu Müslim'e gönderdi ve Oradan

göçüp Damgan'a geldi. Orada da ona kimse engel olmadı. Haraç topladı ve oradan da göçtü. Rey şehrine geldi ve ona mektup yazıp daha ileriye gitmesi için izin diledi. Ebu Müslim de verdiği cevapta:

– Sen önce İsfahan'a var. Orasını da kendine baş eğdir, dedi. Emre uyan Kahtab da oradan göçtü. İsfahan'dan yana yön tuttu. Kum'a ve Kaşan'a vardı. İsfahan emiri olan Amir bin Sabbare, Kahtabanın geldiğini işitince askerini topladı. Kahtab, İsfahan'a varınca Amir de 100.000 kişi ile ona karşı durdu. Birbirleriyle karşılaşınca Kahtab bir mushafi bir süngünün ucuna bağladı. Yukarıya havaya doğru kaldırdı ve:

– Ey Şam halkı!. diye bağırdı. Ben sizi şunun üzerine çağırırım ki bu mushafın içindedir. dedi.

Amirin yaranı, Kahtaba'ya Ebu Müslim'e, Abbasoğullarına söğüp saydılar ve olur-olmaz sözler söylediler. O zaman Kahtaba da Adamlarına:

– Saldırın! emrini verdi. İki taraf askeri birbirine karıştı. Bir saat süren bir cenk ettiler. sonunda Kahtab zaferi elde etti. İsfahan'ın beyi Amir'i öldürdüler ve adamlarından da çok adamı kırdılar.

Kahtaba, sonra, Amir'in başını, Ebu Müslim'e gönderdi ve ondan sonra İsfahan'ın içine girdi. Haraç toplayıp Ebu Müslim'e gönderdi. Sonra, oradan göçtü, Nihavend'e yürüdü. Orada bir kişi vardı ki ona Malik bin Ednem denirdi ve onun katında Nasr bin Seyyar'ın oğlu ile bir büyük kavm vardı. Kahtaba Nihavend'in kapısına varınca şehri çevirdi. Muhasaraya aldı ve mancınıklar kurdu. Gece ve gündüz durmadan şehrin içine taşlar atardı. En sonunda o hisar halkı acze düştüler. Şehrin beyi Malik Kahtaba'ya adam gönderdi. Hem kendisi hem de Şam kavminden bir takım kişiye aman diledi. Kahtaba da bu dileği kabul etti.

Aman verilenler, çıkıp Kahtaba'nın katdına geldiler ve Nasr'ın adamlarından 40 kişi elbiriği ederek Kahtaba'nın üstüne saldırdılar. Kendilerini, kimsenin bilmeyeceğini sandılar. Güya, Kahtaba'yı gafil bir anında öldüreceklerdi. Kahtaba ise onları hemen tanıdı. Ve emir verdi hepsini öldürttü ve başlarını kestirip Ebu Müslim'e gönderdi. Sonra oradan göçtü. Hilvan'a geldi. o gün orada Abdullah bin Ula elkindi, 3000 kişiyle Yezid bin Hübeyre tarafından emir idi. O Kahta-

ba'nın geldiğini işitince oradan kaçtı, Yezid bin Hübeyre'nin katına geldi ve bu hali, ona bildirdi. Kahtaba da geldi Hilvan'a girdi. Oradan haraç aldı. Adamları arasında dağıttı. Sonra Irak yoluna düştü. ve kendi yaranından birisini katına çağırırdı. Bu kişiye Abdülmelik bin Zeyd derlerdi. Künyesi de Ebu Avn idi. Ona 4.000 kişi verdi ve:

– Tur şehrine var! diye emir verdi.

O günlerde orada Yezid bin Hübeyre'nin atadığı bir kişi vardı ki:

Ona Süfyan bin Osman denirdi. Ebu Avn'ın kendi üstü geldiğin işitince, 5.000 kişi ile onun kuvvetlerine karşı yürüdü ve Şehr-i Zur'a iki fersenk yol kalmış idi ki karşılaşp cenge tutuştular ve Süfyan bin Osman'ı nice adamları ile öldürdüler. Kalan askeri de dağıldı.

* * *

Bu zafer üzerine Ebu Avn Süfyan'ın başını kesti Kahtaba'ya gönderdi ve kendisi Şehr-i Zür'da kaldı. Yezid bin Hübeyre, bu haberi işitince Vasıt'tan göçtü, Celula'ya geldi. Ve orada yerleşti ve askerinin çevresine hendek kazdı.

Kahtaba da bu haberi işitince Hankayn dinelin bir yer vardı, oraya geldi. O zaman Yezid bin Mübeyre, Kahtaba korkusundan kaçarak Celula'dan da göçtü, Deskere denilen yere vardı. Kahtaba, bunun da haberini alınca adamlarına:

– Onunla ilgilenmeyelim, O Hübeyre oğlu her nereye dilerse gitsin. O mutlaka bize yenilecektir. O, dileğimiz olan Mervan Himar'dır. Bundan ötürü Hübeyreoğlu ile cengimiz yoktur. Meğer o bizimle cenk etmek istesin, dedi. Ve Kahtaba:

– Bize bir kılavuz bulun ki Bizi yakın yoldan Kûfe'ye iletsin dedi. Hemedan'da Halef bin Mudi adında bir kişi bulup getirdiler. O kişi:

– Ey emir, dedi, ben seni Kûfe'ye öyle bir yoldan götüreyim ki, Hübeyreoğuluna da rastlayasın. dedi.

Kahtaba:

– Öyleyse, sen önce git eğer Hak Teala bizi selametle oraya iletirse ben sana 10.000 dirhem vereyim dedi.

Ve o Hemedan'lı kişi, onları, Dicle ırmağı kıyısında bir yere ilettiler ki, oraya Adid derlerdi. Ve Dicle'den geçerek bir yere kondular. Oraya

Sana derlerdi. Kahtaba, orada konakladı bu haberi Yezid bin Hubeyre işitince yararı ile danıştı. Onlar:

– Yapılacak doğru iş şudur ki Kahtabadan vaz geçelim, onu bırakalım, göçüp Horasan'a gidelim. dediler.

Yezid bin Hübeyre

– Horasan'a nice varalım ki Ebu Müslim 100.000 kişiyle oradadır. Şimdi uygun iş şudur ki buradan göçelim ve Kahtada'dan önce Kûfeye varalım. dedi. Ve oradan hareketle Kûfe yolunu tuttular. Kahtaba da artlarından onlara yetişti. Birbirlerine yaklaştılar. Kahtaba Fırat nehri kıyısına indi ve adamlarına:

– Öte kıyıya geçin. dedi. Henüz Akşam vaktiydi ve Kahtaba, askerinin bir kısmını karşıya geçirmişti. Bir kısmı da beri kıyıda kalmıştı. Kahtaba, önce öteye geçenlerle birlikte Yezid bin Hübeyre'nin askeri ile karşılaştı. Onların üstüne saldırdı. Gece ise gayet karanlıktı ve Fırat kıyısında ilerleyen Kahtaba'nın atı segirdirken ayağı bir çukura daldı. Kahtaba, atının üstünden Fırat sularına düştü ve boğuldu. Ama, onun öldüğünden kimsenin haberi olmadı ve askeri, durmadan cenk etmekteydiler ve cenk Yezidin askerinin bozgunluğu ile son boldu. Kahtaba'nın adamları onu aradılar, bulamadılar, bir zamandan sonra atını buldular. Atın karnının ıslak olduğunu gördüler. O zaman kahtaba'nın boğulmuş olduğunu anladılar.

* * *

O zaman, ordu, oğlu Hasan'ın buyruğuna uydular. Hasan Kûfe yolunu tuttu. Yezid bin Hübeyre bunu işitince dönüp vasıta gitti. Ve o gün de Kûfe tarafından Abdurrahman bin Acli adında bir kişi Kûfe'den kaçıp Vasıt'a Yezid bin Amr bin Hübeyre katına vardı.

Hasan bin Kahtaba ,ise Horasan kavminden ve Irak askerinden 30.000 den artık askerle Kûfe'ye girdi ve Ebu Seleme bin Hafs bin Süleyman bin el-Helal ki ona Vezir-i Emir-i Al-i Muhammed derlerdi. O gün Kûfe'de bulunuyordu. Kalktı, Hasan bin Kahtaba'nın katına geldi.

Hasan onu görünce, kendisini karşıladı. Gitti, onun elini öptü. götürdü, kendi yerini ona teklif etti ve ona:

– Ey emir! dedi, Ebu Müslim bize şöyle buyurmuştur ki, sana itaat edip her ne yol gösterirsen, o yolda gideceğiz.

Hasan, Ebu Müslim'i anınca, Ebu Seleme de izzet edip Hasan'ın yanında oturdu. Bundan sonra emir verdi. Münadiler (tellallar) nida kıldılar. Bütün halkın camide toplanmasını bildirdiler. O gün Haşim ulularından Mescide gelmeyen hiç kimse kalmamıştı. Ve ne için cami-de toplandıklarını bilemiyorlardı.

ABBAS OĞLU ABDULLAH OĞLU ALİ OĞLU MUHAMMED OĞLU ABDULLAH SEFFAH EBU'L-ABBAS'IN HALİFELİĞİ

Ve o günlerde, Kûfe'de alevilerin bir bölük taifesi vardı. Halkın kimisi Ebu Talib'in soyuna beyat olunacağını sanıyordu. Halk mescid-de toplanınca Ebu Seleme minbere çıktı ve hutbe okudu. Hak Tealaya hamdü senada bulundu ve Peygamber (s.a.v.)e salavat getirdi. Sonra da:

– Ey Ahali! dedi. Yarın hepiniz, karalar giyinin. Camide toplanın. Ta ki beyate layık olan kimseye beyat edelim.

Sonra da ertesi günü, hepsi kılıçlarını ve sancaklarını kara edip mescidde toplandılar. Topu birden mescide sığmadığı için her taife bir yönde oturdu. Birlikte tekbir getirdiler. Vezir-i Emir-i Al-i Muhammed Ebu Seleme de kara giysiler giyip Mescide geldi. Minbere çıktı. Hak Teala'ya medhü sena etti. Peygamber'e salavat getirdi ve:

– Ey Ahali! Dedi. Her ne dersem siz ona razı mısınız? dedi onlar da:

– Sen ne dersen, evet razıyız. dediler. Ebu Seleme sözlerine şöyle devam etti:

– Emir-i Al-i Muhammed Emir Ebu Müslim Abdurrahman ibn-i Müslim bana mektup göndermiş ve demiş ki- Haşimoğullarından birini Halife seç. Ta ki Ahali, o Ümeyyeoğullarının zulmünden kurtulsunlar. Ve ben Haşimoğullarının divanlarına baktım. Abdullah İbni Muhammed bin Ali bin Abbas'tan ulu ve fazıl ve namuslu kimseyi görmedim ve ben size halife olmaya onu layık görüyorum ki hasebi ve nesebi tertemizdir ve Onu siz de kabul edersiniz. dedi.

* * *

Ahali, dört yandan bağırarak:

– Doğru söyledin. Hak Teala da sana sevap versin. Ve rahmet etsin. Dediler ve tekbir getirdiler.

Bunun üzerine, Ebu Seleme, adam gönderip Abdullah bin Muhammed'i çağırttı. Abdullah da dişi bir deveye bindi. Ve kara giysiler giyerek kara sarık sarındı, oraya geldi. Camiin içine girince ahali, dopdolu oturmaktaydı. O gün, Cuma günüydü. Bunca müezzinler ezan okudular. Abdullah bin Muhammed, minbere çıktı. Hak Tealaya senalarda bulundu ve Peygamber (s.a.v.) selavat getirdi. Güzel ve belîğ bir hutbe okudu. Cennet ve cehennem hallerini açıkladı. Halka da vaaz ve öğütlerde bulundu. Sonra da:

– Ey Ahali! Bey'at edin. Baş eğin, uyun! Düşmanlık ve muhalefetmeyin. Siz gerçi Peygamber (s.a.v.)den sonra gelen imamlara bey'at ettiniz. Lakin o bey'atlardan, bu bey'at daha isabetlidir. Çünkü siz Ümeyyeoğullarının elinde kahra uğramışlardansınız ve zulüm görenlerdensiniz ve biz de sizinle birlikte mağlup olduk ve aciz olup kaldık, bekledik, durduk. Şimdi Hak Teala bizim yakınlarımızdan bir kimseyi çıkarttı. O kişi, bizim hakkımızı bildi ve Bizim için intikam aldı. (Vel-hamdülillahi Rabbil Alemin)

* * *

Muhammed oğlu Abdullah, bunları söyleyip mihraba geçti. Cuma namazına imamlık etti. Namazı bitirince minbere yakın oturdu ve elini bey'ata uzattı.

Bunun üzerine halkın hepsi, coşup yüzlerini onun yönüne doğru çevirdiler. Öyle bir hal oldu ki, camiin parmaklıkları kırıldı ve onunla bey'atlaştılar.

O gün Rebiul evvel ayının 12. günüydü. Hicret yılının da 132. yılı olmuştu. İşte Abbasoğullarından ilk melik olan bu kişiydi ki onun adı Abdullah bin Muhammed bin Ali bin Abdullah bin Abbas idi. Ve onun anası: Haşimoğullarından Hanis bin Karb in soyundan bulunuyordu.

Mervan bir Muhammed o gün Harran'a varmıştı. Orada oturuyordu. O, halkın Abbasoğullarına beyat ettiğini işitince, Ebu'l-Abbas'ın kardeşi İbrahim bin Muhammed'i tuttu. Öldürdü ve Haşimoğulları ile cenk etmek kastında bulundu. Hemen, İsmail bin Abdullah el-Kuşeyri'yi yanına çağırdı. Ona:

– Ya Eba Haşim! dedi. Ebu Müslim, Horasan'ı ele geçirdi ve Abdullah bin Muhammed Irak'ı tuttu. Ve Halk onunla beyat ettiler. İşte sen benim güvendiğim bir kişisin. Bu yolda, sen ne düşünmektesin? diye sordu. İsmail de:

– Senin düşüncen nedir? Ta ben sana işin doğrusunu deyivereyim. dedi. Mervan da:

– Ben kendi askerimle çıkayım, Bizans şehirlerinden birisine varayım. Orada kalayım ve Bizans melikine mektup yazıp göndereyim. Ta ki benim düşmanıma karşı bana yardım etsin, dedi.

İsmail de:

– Allah Teala seni bu tedbirlerden alakoysun ki Allah'a şirk koşanlarla, küfür ehlini, iman ehlinin üstüne hükmettirmek istersin. Oysa ki Bizanslılar vefasızdır, sen de bilirsin ki iş doğru değildir. Çünkü sana bir şey olursa bütün ehl-i beytin (ev halkın) sensen, sonra zayı olur. Öyleyse, beni dinlersen, ben önce ön görürüm ki sen buradan Şam'a varmalısın. Şam halkı seni görünce hepsi sana itaatkar olur. Böylece, Şam, senin olunca, şu olur ki: Gönlünün dilediği yerine gelmiş olur. Ve eğer Afrika'ya da varırsan, bu Bizans'a varmandan daha iyidir. dedi.

Mervan da:

Doğru söyledin, ya Eba Haşim! lakin dilerim ki bir kez cenk edeyim ve görelim ki sonuç ne olur? Eğer, maksadım hasıl olursa ne ala, maksadım hasıl olmazsa Şam önümdedir. Sonra da senin dediğin olsun.

MERVAN BİN MUHAMMEDİN MUSUL'A GELİŞİ VE ABDULLAH BİN ALİ BİN HÜSEYİN İLE SAVAŞ YAPMASI

Rivayet olunmuştur ki Mervan, büyük bir askeri kuvvetle, Horasan'dan göçtü ve Basra cihetine yöneldi. Ve daima asker toplamanın yolundaydı. Musul'a eriştiği zaman tam 100.000 kişi toplanmıştı.

* * *

Bu haberi Ebul Abbas işitince:

Hak Teala'nın yardımı bizimledir. diyerek beylerden Abdullah bin Ali Hüseyin'i, 20.000 kişiyle ona karşı gönderdi. Abdullah bin Ali,

24.000 kişi ile gidip bir yere erişti ki, Musul'a yedi fersenk yol kalmıştı. Bu haberi Mervan işitince Musul'dan göçtü, Fırat ırmağının bir kıyısına erişti ve Abdullah'ın askerinin yakınlarında konakladı ve:

Bu suyun üzerine hemen bir köprü kurun. Diye emir verdi.Köprü yapıldı. Sonra, hkmetinin askeri atlandı. Ve kendisinin Burnarız adında bir atı vardı. Ona bindi, o günler o atın eşi yoktu. O ata kamçılardı, o köprüden, öte kıyıya geçti. Abdullah bin Ali, kendi askerini düzenledi. Hak saffına getirdi. Kendisi Safranın orta yerinde durdu. Ve iki asker karşılaşmış oldular. Kuşluk vaktinden öğle zamanı oluncaya kadar cenkleştiler. Mervan, önce bütün gelir gibi oldu. Ve Abdullah'ın askerinden hayli adam kırıldı. Bunun zerine Abdullah yüzünü gğe kaldırıp:

Ya Rab! dedi. Bunları üstümüze muzaffer kıldın. Ve bunlar ise biz ne zamana kadar kıracaktır. Yarab Sen bilirsin ki bizimle cenk eden bu kavmin ataları, senin Peygamberinin ğullarını öldürmüşlerdir.

Allahümme Fensurna Aleyhim ya zel celal-i vel İkrām. dedi.

* * *

O gün bitip, ertesı gün gelince, iki taraf askerden saflar, yine karşı karşıya durdular. Mervan kimi yaranına:

Ne duruyorsunuz? Cenk edin! dedi. Onlar da:

Amiroğullarına şöyle ki onlar hamle etsinler! dediler. Mervan da, bu sözden bu cenkten zafer kazanamayacağın ve askerin kendisine yardım etmeyeceklerini anladı. Onlara şöyle dedi:

Ey Amiroğulları hamle edin.

Onlar da:

Esedoğulları ile Temimoğullarına söyle ki önce onlar saldırıda bulunsunlar. Dediler. Bunun zerine Mervan, kızdı ve sancakdarına bakarak:

Alemi ileri çek. Yoksa seni gamlandırırım. Alemde da ona:

Elinden her ne gelirse et! dedi. Sancağı eline aldı ve atına bir kamçı vurdu. Hemen aman dileyip Abdullah bin Ali'nin yanına geldi.

şam'lılar bu hali görünce, hepsi kaçmanın çaresini aradılar. Ab-

dullah bin Ali de, onların ardına düştü. Ta Musul'a kadar koğaladı, bunlardan, bulduklarını, kırdı ve O vakit o köprü yolunu kestiler. Ve Mervan'ın kavminin hepsi suya garkoldular. Abdullah bin Ali de o demde Kur'an-ı Azimüşşan'dan şu ayet-i kerimeyi okudu:

Bir zamanlar sizin için deniz yardık. Ve sizi kurtardık. O dağa çıkınca siz, buzağıya tapıp, büyük günaha girdiniz."

Bakara suresi, Ayet: 50

Sonra Abdullah bin Ali onlardan çok mal alıp askere dağıttı. Bundan sonra Emirül müminin Ebul Abbas Seffah'a mektup yazdı ve Zaffer haberini bildirdi. Ebül Abbas da o mektuba bakınca şu ayeti okudu:

"En sonunda, Allah'ın izniyle kafirleri bozguna uğrattılar. Davud (a.s.) da calut'u öldürdü. Allah ona mülk, hikmet ve ilim verdi."

Bakara Suresi, Ayet: 25

Ve Mervan, o bozguna uğradığı yerden hiç durub dinlenmeden ta. Harran'a vardı. Oradan Hatununu ve malını alıp Fırat'ı öte geçti ve şam ilinde Kanserin denilen bir yere vardı. Orada, bir çayırılık da kondu. Onun Hayli malını yağmaladılar Oradan da göçtü. şam'a doğru yüz tuttu. Dimaşk halkı onu dimaşkın içine sokmadılar. Sonra oradan da ilerleyip Filistin'e geldi. Fakat Filistin halkı da:

– Onu öldürelim. dediler.

O, oradan da kaçtı. Mısır'a vardı.

Abdullah bin Ali de kardeşi Salih'e asker vererek, onu Mervan'ın ardından gönderdi. Mervan, Mısır'da da duramadı. Bizans'a Kostantaniyye'ye kaçmak istedi. Aynı şems denilen şehre gelince, Seffah'ın dostlarından Amir bin İsmail'e tesadüf etti. O da Mervan'ı tanıdı. Üstüne saldırdı. Mervan da çaresiz kaldı, ona karşı cephe aldı o zaman Amir Mervan'ı Mızrakladı. Mervan attan düştü. Ve Abdullah bin şihab el-Mazeni, orada hazır bulunuyordu. Mervan'ın başını kesti. Salih'e getirdi.

Salih de onu, Filistinde oturan kardeşi Abdullah'a yolladı. Abdullah da Fetihname yazdı, Mervan'ın başı ile Emirül Müminin Ebul Abbas es-seffah'ın katına gönderdi.

Mervan'ın padişahlığının hepsi 5 yıl 2 ay sürdü. Hicret tarihinin 132. yılında zilkade ayında çarşamba gecesi öldü ki o vakit o, 62 yaşında bulunuyordu.

SEFFAH'IN KARDEŞİ CA'FER'İN YEZİD BİN HÜBEYRE'NİN SAVAŞINA GİRMESİ

Ebul Abbas Seffah Ümeyyeoğulları tarafından fariğ olunca, kardeşi Ebu Cafer'e Irak halkından çok asker vererek, ona:

– Vasıt'ta Yezid bin Hübeyre'nin yanına var! Diye buyruk verdi. Ebu Cafer de Vasıt'a doğru yola çıktı. Yezid bin Hübeyre bunu işitip Vasıt Şehr'ini çok tahkim etmişti. Ebu Cafer emretti. Mancınıklar yapıldı. Bunları Vasıt'ın hizasında kurdular. Ve cenge başladılar ve Şehr'in her yanından bir cemaatin kırılmadığı gün olmazdı. Vasıt halkından çoğu yok edilmişti. Ebu Cafer'e dayanamayacaklarını anlayınca, Yezid bin Hübeyre'ye:

– Niçin cenk edip kendimizi kırdırıyoruz. Yapılacak iş şudur ki barış yapmalıyız! dediler.

Bunun üzerine Yezid, Ebu Cafer'e adam gönderdi. Barış istedi. Ebu Cafer de kabul etti, bir sulhname yazdı, gönderdi. Bu suluname şöyleydi:

Bu name, Abdullah bin Muhammed bin Ali'den ki Ebu Caferdir.

Yezid bin Hübeyre'ye,

Ve daha onunla birlikte gelmiş olan, Şam ve Irak ehlinden olanlara,

Ve yine Vasıt şehrinden müslümanlara, ve Haraçgüzarlara ve oğlancıklardan ve kullardan ve bunların mevlalarından bulunanlara yazılmıştır.

Ben onlara eman verdim. O Hak Tealanın ismine yemin olsun ki, ondan başka ilah yoktur. Ve kullarının gizli ve açık her şeyini bilir. İşte bu ahd, doğru bir barıştan ibarettir, yalansızdır.

Ve hiyanetten uzaktır. Hak Teala Hazretlerinin ahdi ile ve Resulünün ahdi ile bütün peygamberlerin ve mürsellerin ve feriştehlerin ahdi ile Yezid'e de yaranına da eman verdim.

Ey Yezid! Bilinmeli ki: bu ahitnameyi sana ve senin yaranına ve hem de seninle gelmiş olanlara, beylerden ve vezirlerden ve dostlardan hepsine gönderdim. İstedim ki güven içinde bulunsunlar ve korkusuz olsunlar ve hiç azarlanmayalar, suçlu görülmeyle. Onlardan çıkan hiyanetleri, ister maksatlı olsun. İster yanlışlıkla olsun, ister gizli veya aşikare olsun, az olsun, çok olsun hepsini bağışladım.

Ve yine ey Yezid! Ben sana vasıt şehrinde bulunmanı destur veriyorum.

Nasıl istersen ve oradan her nereye dilersen gidebilirsin. His gaddardan ve aldanmaktan korkmayasın. Ve ben de bu ahitnameye hiçbir şekil ve yolda gaddar ve hiyanette bulunmayım. Senin için hiçbir hile ve kötülüğe kastetmiyorum. Ve eğer, senin tarafından çıkarılmamışsa senin için hiçbir hile ve kötülüğe kardetmiyeyim. Ben ki, Abdullah bin Muhammed, Emirül Müminin Ebul Abbas'ın kardeşiyim, eğer bu ahitnameyi ki seninle ve senin yaranınla ettim. Eğer bozacak olursam, Hak Teala hazretleri benden hiç taat kabul etmesin ve bir nice kefaretsiz yeminler boynuma olsun.

Dedi ve bu ahidnameyi mühürleyip Yezid'e gönderdi. Yezid, bunu görünce güvenç duyup Vasıt'ı teslim etti. Ve Hergün atlanıp Ebu Caferi selamlamağa gelirdi.

Bu ahit üzerinden birkaç gün geçince, Ebu Cafer, Yezid'in bu ahdi bozduğunu ve halkı gizlice Ebul Abbas'a hiyanete kışkırtmakta olduğunu işitti.

Ebu Cafer ses çıkarmadı. Emirül'l-Müminin Ebul Abbas'ın da huzuruna bildirmede o da kendisi işitsin. dedi. Ve bir gün Ebu'l-Abbas da olayı işitti. Ebu Cafer'e mektup gönderdi ve:

– Yezid, ahdi bozdu ve muhalif oldu. Gadr etse gerek. Artık kanı helal olmuştur. Onu öldür! dedi.

Ebu Cafer, Yezid'in bu işini inanılır haberlerle teftiş etti. İnceletirdi.

Yezid'in gerçekten hiyaneti ortaya çıktı. Ve ondan sonra buyruk verdi, Yezid öldürüldü. Onunla birlikte ve ehl-i beytinden ve onun dostlarından 42 kişi de onunla birlikte öldürüldü. Ve bundan sonra da Ebu Cafer, Horasan'a gitti.

EBU CAFER'İN HORASAN'A GİTMESİ

Ebü'l-Abbas Seffah, Şam ve Irak'ın illerini bitirince kardeşi Ebu Cafer'i çağırdı ve ona:

– Horasan'a var. Ve Horasan halkı, ile kuvvetlice bey'atlaş. Ebu Müslim'i de gör. Ve söyleyeceklerini dinle! Dedi. Ebi Cafer de, bu tenbih üzerine Irak'tan ayrılarak Rey şehrine gitti. Ve Rey'den de Horasan'ın yolunu tuttu. Merv şehrine yakın gelince Ebu Müslim 2 fersenklik yoldan Ca'fer'i karşıladı. ve Onu Görünce atından hemen aşağı indi. Ebu Cafer'in ayağını öptü. Ve önünden yürüdü. Ebu Cafer:

– Buyur, atına bin! Deyince yeniden atına bindi. Birlikte Merv şehrine geldiler. Ebu Cafer, Ebu Müslim'in sarayına kondu. Ve hiç bir şey demedi. Horasan halkının hepsini itaatkar buldu ve çok şâd oldu. sevindi. Ebu Cafer, sonra, Ebu Müslim'den bey'at aldı. Ve Horasan'dan yine ahd aldı. Yeniden Irak'a gitmek diledi ve Ebu Müslim, Horasan'ın mallarından çok mal topladı. Onları Ebu Cafer'e verdi. Ayrıca Emir'il-Müminin'e ve Cafer'in kendisine:

– Kuldan ve cariyeden ve ağır, pahalı giysilerden çok armağanlar sundu. Ebu Cafer de ona:

– Ya Eba Müslim! dedi. Sana Ebu Seleme bin Hafs'tan şikayet ederiz ki serkeşlik etmektedir. Bu serkeşliği o dereceye vardı ki hilafete hiç saygı duymamaktadır. Ve bize itiraz eder, dikleşir ve sınırı aşar. Vallahi ki Emir'il-Müminin, senin hatırın kırılmasın diye ona bir söz söylememektedir. Çünkü onu vezir eden sensin. dedi. Bu sözleri dinleyen Ebu Müslim'in rengi bozuldu. Ona:

– Eğer, Ebu Seleme böyle iş yapıyorsa ben destur veriyorum ki, her nasıl diliyorsanız, onu yapın! dedi.

Ebu Cafer, Horasan'dan dönünce, Emirül Müminin'in katına geldi. Ona, Horasan halkının itaatinden haber verdi. Ve Ebu Müslim'in Ebu Seleme'nin öldürülmesine de izin verdiğini bildirdi. Ve Hemen o gece Ebu Seleme'yi öldürdüler. Ebu Seleme, o gecede, 80.000 kişinin ölümlü hakkında bir kaç beytlik şiir söyledi.

Ve Ebul Abbas, Ebu Cafer'e:

- Ebu Müslim'i nasıl, ne halde gördün? diye sordu. Ebu Cafer de:
- Zalimlerden, cebbarlardan ve kibirlilerden birisidir ve bu sırrı da senin saklaman gerekir. dedi.

MUHAMMED BİN SOL'UN ERMENİYE'YE VE AZERBAYCAN'A GİTMESİ

Bir gün, Ebul Abbas Seffah ulu kişilerinden ve beylerinden birisini çağırıldı. Ki adı Muhammed bin Sol'du. Onun yanına büyük bir askeri kuvvet verip, Ermeniyeye ve Azerbaycan'ın iline gönderdi. Muhammed bin Sol'da Azerbaycan'a gelince, yanına her taraftan halk toplandı. Ve o vakit Misafir bin Kesir Azerbaycan'ı üstün bir kuvvetle yenerek ele geçirmişti. Misafir, Muhammed bin sol'un geldiğini duyunca Bedlis bölgesinde Şükran denilen bir kale vardı. Orasını kendisine hisar etti. Muhammed bin Sol da vardı, o kalenin kapısında dikildi, kondu. Gece ve gündüz savaş yaptı. En sonunda Müsafir ve ona uyanların hepsini öldürdü.

EBU MÜSLİM HORASANÎ'NİN HACCAC'A GİTMESİ

Ebu Müslim, o yılın içinde, Mekke'ye varıp haccetmek istedi. Ebu Davud'u, Horasan'da kendi yerine vekil bıraktı. Rey şehrine erişince birkaç gün hasta oldu. Oradan Kûfe'ye geldi ve Seffah'ı gördü. Adet ve geleneği yerine getirdi.

Ve Hac mevsimi oluncaya kadar Kûfede kaldı. Ebu Cafer bin Mansur Her zaman Ebu Müslim'i, Seffah'ın yanında kötüler dururdu. Ve:

– Eğer cihanın sana safi olmasını dilersen Ebu Müslim'i, ortadan kaldırmak gerektir.

O ki bu devletten yüz çevirmişti. Hilafeti, Ebu Talib'in oğullarının eline vermek diler. dedi. Seffah ta:

– Ona şimdi, Birşey yapmak olmaz. Eğer biz ona şimdiki vakitte kasıttta bulunursak, Horasan ve Irak'ın halkı bize saldırırlar. derdi.

Ebu Müslim, Kufe'den Mekke'ye yollandı. Çok zaman, Kabe'de mücavir kaldı.

SEFFAH'IN ÖLÜMÜ VE KARDEŞİ EBU CAFER'E BEYAT EDİLMESİ

Hicret tarihi 135. yıla eriştiği zaman, Seffah, hastalandı. Kardeşi, Ebu Cafer-i Mansur için bey'at almak diledi. Halkı topladı. Bu sırada Abdullah bin Ali Şam'da idi. Ve Ebu Müslim Mekke'ye gitmişti. Bütün ehlini topladı. Ebu Cafer için halktan bey'at etti. Kendisi 3 yıl ve birkaç gün halifelik yapmıştır. Irak halkıda Ebu Cafere beyatte bulundular. Abbasoğullarından ilk halife olan bu Ebu Abbas es-Seffah idi. Ona Seffah denilmesinin sebebi onun zamanında bilhassa Ümeyyoğullarından çok kan dökülmesiydi.

* * *

Ebu'l-Abbas, uzun boylu, kıvrıkcık, kara saçlı çok güzel bir kişiydi.

Çok cömertti. Hilafet makamına geçtiği zaman 28 yaşındaydı. Lakabı devaniki olan Ebu Cafer Mansur ise Seffah'tan 10 yaş büyüktü. Seffah, Enbar dedikleri şehirde ölmüştü. Türbesi Enbardadır.

Vaktaki Seffah öldü. Abdullah bin Ali Şam'daydı. Bu haberi işitince Ebu Cafere asi oldu. Kendisinin halife olmasını diledi. Ebu Cafer, bunu işitince Ebu Müslim'e mektup yazdı, gönderdi. Ona çok armağanlar vaaşinde bulundu. O vakit Ebu Müslim de Mekke'den bir iki konak yeri ancak çıkmıştı. Ebu Cafer'den kendisine böyle bir mektup erişince onu okudu. Mektupda:

– Sen ki bizim devletimize sebep oldun, sonunda da, bizim devletimizin karar tutmasına sebep sen olacaksın. Bu mektubum sana eriştiği vakit şunu bil ki Şam Emiri Abdullah bin Ali bize asi oldu. Sen Şam'a varasın. Onun hakkından gelesin. Sonra da benim katıma gel. Ettiğin iyiliklerin karşılığını sana vereyim." dedi.

* * *

Ebu Müslim de önce Şam'a vardı. Abdullah bin Ali'nin askerini bozguna uğratıp dağıttı. Ama Ebu Caferden safası olmadı. Horasan'a gitmek, Ebu Cafer'e muhalefet yapmak diledi. Ebu Cafer'e ne hile etti ise, etti, Ebu Müslim'i Hilvan'dan döndürdü. Katına getirtip öldürttü. Kendisi de o yıl öldü. Yerine oğlu Mehdi halife oldu.

Ebu Cafer çok nakes bir kişiydi. Kendisine bundan ötürü Mansur-ı Devanikî derlerdi. Anası da Selame adında bir cariyeye idi. Kendisi uzun boylu, kara yağız ve ince belli, güzel bir kişiydi. Sakalını boyardı, Ama zeki ve akıllı bir kişiydi. Bağdat şehrini o kurmuştu ve Bağdat'ta (Cami-i Mansur) denilen Camii o yaptı. Hilafete oturduğu zaman 48 yaşındaydı. 21 Yıl ve on Ay ve 6 gün halife oldu. En sonra Mekke civarında öldü. Bir-i Meymûn denilen yere gömüldü. Namazını İsa Meymun kıldı.

* * *

Seffah, Ebu Cafer'den sonra amcası oğlu Musa bin Ali bin Abdullah bin Abbas bin Abdül Muttalib'i veliahd kılmasını vasiyet etmişti. Bundan ötürü, Mansur onu sevmezdi. Bir bahane ile İsaya öldürmek diledi. Çünkü kendi oğlunun kendisinden sonra Halife olmasını diledi. Tesadüf, Ebu Cafer Mansur, Mekke'ye gitmek istedi. Amcası Abdullah bin Ali bin Abdullah bin Abbas'ı, bir bahane ile tuttu. Ve İsa bin Musa'ya ismarladı. Ve ona gizlice:

– Ben Bağdat'dan dışarı çıkınca, sen onu öldür! dedi. Çünkü Mansur'un muradı, isa'ya onu öldürttükten sonra o da isa'yı onun yerine kısas ettirmektir ve hilafeti kendi oğluna sağlamaktır.

* * *

Mansur, Bağdat'tan ayrılınca, İsa bu sözü Vezir Yunus bin Mürre'ye söyledi. Yunusda:

– Allah, Allah, sakın sakın! Bu ne biçim bir sözdür ki onu öldürmesini Mansur'un muradı, onun yerine sonra seni öldürmektir. Abdullah bin Ali'yi hiç de öldürme! dedi. İsa da:

– Öyleyse ne etmek gerek? dedi. Vezir Yunus da:

– Onu sen bir yerde gizle! Mansur Mekke'den gelip soracak olursa, kendisini öldürdüğünü söyle. Görelim ne zahir olur? dedi. Dileği bu değilse öldürmek kolaydır. İsa da öyle yaptı. Mansur Hacca gidince İsa'da öyle yaptı.

Mansur, Hac'dan dönünce, İsa'ya:

– Abdullah'ı ne ettin? diye sordu.

İsa da:

– Emrini yerine getirdim. dedi.

Fakat Mansur, gizlice Abdullah'ın kardeşlerine haber gönderdi.

– Abdullah'ı zindandan kurtarmayı benden istesinler. dedi.

Abdullah'ın kardeşleri de Mansur'un katına geldiler:

– Ey Emirül Müminin! Dediler. Kardeşimiz Abdullah'ı tutuklamıştın. O senin amcandır. Diliyoruz ki ona şefkat edip suçunu bağışlayasın. Ve zindandan kurtarasın.

Mansur da:

– Ben, Mekke'ye gidince, Onu Musa bin İsa'ya ısmarladım. Varın, ona benim tarafımdan amcam Abdullah'ı zindandan çıkarıp salıversin. dedi.

İsa, bu sözü işitince Mansur'un kulağına eğildi ve:

– Sen, Hacca gidince bana "Onu öldür. diye buyurmadın mı?" şimdi niçin onları benim üstüme yolluyorsun? dedi.

İsa, böyle söyleyince, Mansur Amcalarına döndü:

– Kardeşinizi İsa öldürmüş. Şimdi bana "Sen Emrettin ben öldürdüm." diyor.

Yalan söylüyor. Ben onu Haşa öldürtmedim! dedi.

Amcaları:

– Madem ki sen emir vermedin, bu öldürdü. Onu bizim elimize ver ki kısas edelim. dediler. Mansur da:

– Siz bilirsiniz. Tutun, öldürün! dedi. Onlar da, o saatte kılıçlarını, sıyırdılar. İsa'yı öldürmek dilediler. İsa da Mansur'a:

– Onu öldürmemi sen buyurdun! dedi. Mansur da:

– Yalan söylüyorsun! diye bağırdı. O zaman İsa da Mansur'a:

– Madem ki emretmedin, Ben de onu öldürmedim dedi. Sonra gitti. Abdullah'ı zindandan çıkardı ve kardeşlerine teslim etti. Sonra:

Mansur'dan korktuğundan ötürü, Kendisinin beyatını Mehdi'den sonraya bıraktı. Sonra, o sene içinde Mansur yine Hacca gidip gelirken yolda öldü.

MEHDİ BİN EBU CAFER MANSUR'UN HİLAFETİ

Mehdi, emarete oturduğu zaman iyi siyretliydi. Halk da ondan razı oldu. Ve onun zamanında Keş şehrinde Mukni-i zındık türedi. Bu Mukni'nin bir gözü kördü. Bundan ötürü yüzünü örterdi. Kendisi tanrılık davası edip halkı tenasüh mezhebine çağırdı. Kendisine birçok kişi uydu. O mezhebdeki halka Spid-i came derlerdi.

* * *

Yahya oğlu Cibril Semerkant şehriden çıktı, şehrin kıyısında askerini kondurdu. Ve Mukni'nin askerinin başı olan Saadgan ile büyük bir cenk yaptılar. Saadeğan öldürüldü, Askeri bozguna uğratıldı. Bunun üzerine Cibril Horasan Bey'i Abdülmelik'e mektup yazdı. Hali bildirdi. Bu haberi Muknie eriştirdiler. orada adına Teharica denilen bir kişi çıkardı, ona 10.000 kişi vererek yine Semerkand'a gönderdi. Abdülmelik de Akabe bin Müslim el-Ezdi'yi 7.000 seçkin atlı ile Keş'ten yana Mukni ile cenk yapmaya gönderdi. Akabe Mayemrağ adında bir köye geldi. Mukni de Feyruz adında bir adamını askerle karşı gönderdi. O da Akabe'ye gelince cenge başladılar. Akabe ashabı ile saldıracak düşmanı bozdu. Türklerden ve Sipid-i Came'lerden çokça adam kırıldı. Ve Akabe, Keş'ten yana gitmek istedi. Mukni, Teharile'ye mektup yazdı. Bir adamla Akabe'ye gönderdi. Akabe ona:

– Bu mektubu kime götürmektesin? diye sordu. O da:

– Semerkand çevresinde bir köy kahyasından Mukni'e götürüyorum. dedi. Vaktaki mektup okundu. İçinde şunlar yazılıydı:

– Ey Emir!

– Bu nusrete şad oldum ki Yüce Allah sana, düşmanların üzerine üstünlük verdi. Ve çok şükürler ettim ki Serhame, Cibril bin Yahya'ya galebe çalıp onu bozdu. Ve askerinden de çok kişi öldürdü. Semerkand'ı yağma etti. Yine senden tarafa gelmektedir.

* * *

Akabe, bu haber doğrudur sandı. Hemen, korkup geri döndü. Ve Belh şehrine geldiğinde, Horasan'da kendi bey'i olan Abdülmelik'e mektup yazıp gönderdi. Ve kendisinin halini bildirdi. Abdülmelik de:

1- Davud bin Davud'un halifesi (vekili) Şuayb bin Salih'e.

2- Zübed Emiri Hacim Dehli'ye,

3- Ceganiyan beyi Amr İbni Hümeyl'e mektuplar yazdı:

– Mukninin cengine varın! dedi.

Bütün askerin toplamı, 14.000 kişi olup bunlar Tirmizde toplandılar ve Mukni de Serhame, Hubibi ve Kiyak-ı Arabi adındaki 3 kişiyi 15.000 kişi ile gönderdi. İki ordu askeri karşılıklı cephe aldılar. Serhame kardeşine:

– Amr ibni Hümeyre'e git. Ona: "Ben Artık Mukni'e yardım etmeğe tevbe ettim. Bildim, o, yalancıdır. Yarın askerimin hepsini kaldırıp öteki, askerlerden ayrılacağım ve seninle antlaşayım de!".

Serhame'nin Kardeşi Amr ibni Hümeyl'e gelip bu sözü söyleyince, o çok sevindi ve:

Eğer, bu söylediğini yerine getirirsen, son derecede iyilik edersin! dedi. Ve Amr, kendi halkına bu haberi bildirdi.

Ertesi günü Serhame askerini bir yöne çıkardı. Ve:

– Ben, ne zaman saldırıya geçin dersem siz de hamle edin! dedi. Onlar da bu emre uyup öyle yaptılar müslümanlara kılıçla hücum ettiler. Bir çoğunu kırdılar. Kalanını da yenilgiye uğratıp dağıttılar.

Bunun üzerine Mukni bu olaydan haber aldı. Serhame'ye mektup yazdı ve:

– Çığana'ya var. dedi. Serhame de çığana'ya gitti. Orasını muhasara etti. Orada, 1 ay kadar kaldı. Hergün bir köyü ve 2 köyü yağmaldı. O vakitte Seharice yine Semerkant'taydı. Çığana'da Mukni, Cemhi adındaki kişiye 3.000 kişi verip Nahşeb üzerine gönderdi. Cemhi de göçtü. Nahşeb'in kapısına geldi. ve Nahşeb'in ehlinin fıkara takımı, küçük-büyük ona beyat ettiler. Bayları, kıtlık yüzünden hayvanlarını kaleden dışarı çıkardılar, daima cenk ettiler.

Cemhi, cenkle bir şey ele geçiremeyeceğini anladı. Geri dönmek istedi. Yanına gelen halk Cemhi'ye:

– Mevdi adında bir yer vardır. Onun sahibinin adı Ahmeddir. Çok mal vardır. Onu yağmalamak gerektir. dediler. Bunun üzerine Cemhi

Nahşeb'den göçüp Medi'ye geldi. O köyün sağlam bir hisarı vardı. Cemhi, emir verdi. Çevresine su saldıılar. Hisarın yıkılması içindi bu. Fakat Hisar çok sağlam yapılmış olduğundan, su salınması hiçbir fayda vermedi. Ahmed, Hisarın altına köprü düzdü, bir gece kendi adamlarıyla ansızın çıktı. Cemhi'nin askerini kılıçladı. Hepsini kırdı, geçirdi ve Cemhi'yi yakaladı. O köyde darağacında sallandırdı.

* * *

Bu haber Mukni'a erişince kendisi çok üzüldü. Cemhi'nin Nasr adında bir kardeşi vardı. Nahcivan'da köy başkanı (Dehkani) idi. Mukni ona mektup yazdı Ve:

Bir hile et ki Cibril Bin Yahya'yı Semerkant'tan çıkar. dedi. O Ağa (Dehkan) da Cibril'e mektup yazıp:

– Ey Emir! Dedi. Ben Sipid-camelerin yağmalarından bıktım, usandım, çaresiz kaldım. Şimdi eğer uygun olursa, emir bize bir miktar hayvan göndersin ki biz iyalimizle göçüp Semerkand'e gelelim! dedi.

Cibril bin Yahya da bu mektubu okuyunca kendi kardeşi Yezid'i askere komutan yaptı. Ve bir mikdar askerle ona gönderdi.

Dehkan, Cibril'in kardeşinin geldiğini öğrenince, ona karşı çıktı. Ve:

– Ey oğlum! dedi. Türkler, bizim suyumuzu, nice gün var ki kesti. Halkımızsusuzluktan bunaldılar. Helak oldular. Şimdi, ey Emir Kerem edip bu derenin başına kadar varınız. Emir bereketinden ötürü su bulalım. dedi.

Yezid bin Yahya:

– Öyleyse bize bir kılavuz gerektir ki yol göstere sin. dedi. Dehkan da bir adam katarak gönderdi. Yezid'in yanında Nasr adında tedbir sahibi bir kişi vardı. Yezid'e:

– Ey Emir! dedi. Bu kişi sana oyun, hile ediyor galiba. Ve bize zafer kazanacağını umuyor. Eğer öğrenmek diler sen, delili çağır, ve ona:

– Var git, suyun başını gör, ve gel. Bize haber ver! Dedi. Bunu yaptıınca işin bir hile olduğunu anladılar. Hemen karakol çıkardılar. Dört yöne gönderdiler.

Az sonra karakol geldi ve:

– Düşman çok askerle geldi. Ve bu vadide de bu suya girmiş. Çok asker var orada! Dedi. Dehkan da Hemen pek çok askerle çıktı. Bir yandan da Türkler geldi. Büyük bir Cenk edildi. Ve Yezid bin Yahya'yı iki yerinden yaraladılar. Askeri de kaçmaya başladı. Ve bölgede eski bir köşe vardı. Hepsi geldiler, o köşke doldular. Türkler de geldi. Bunların çevresinde akşama kadar vuruştular. Vaktaki akşam oldu. Yezid bin Yahya öldü.

* * *

Cibril, kardeşinin geç kaldığını görünce kendisi atlandı, askerle Semerkanttan çıktı. Ta.. O eski, viran köşke erişti. Türk'lerin savaştıklarını gördü. Cibril de askerle tekbir getirip saldırdı. Nasr, tekbir seslerini işitince:

– Müjde olsun ki Emirül Müminin geldi. Dedi ve Kendisini duvardan aşağıya attı. Cenk edildi. Ve Sipad-Cameler ve Türkler bozguna uğratıldı. Ve Dehkan öldürüldü. Cibril de kardeşini kurtarıp Semerkand'a geldi. Hepsi de toplandılar. Ve cenge başladılar. Hakan'ın Kal adında bir kardeşi vardı. Çok da babayiğitti. Cibril'in kendisi saldırı yaptı, onu cenk dışı etti. Müslümanlar şad oldular. ve Mukni'nin askeri bozulup kaçtı. Ve Mukni bunu işitince çok üzüldü, Kaygılandı. Bunların haberi Emir'ül-Müminin Mehdi'ye gelince Müslümanlar çok üzü-lüp ağladı. Sonra, Muaz bin Müslim'i çağırttı. Onu Horasan'a emir gönderdi ve:

– Var, Abdülmelik'in oğullarının hepsini azlet, yerlerinden at. Ve Cibril bin Yahya mübarek kişidir. Sen düşmanla savaşa çalış. dedi. Muaz da Merv şehrine gelince Said el-Cerşî ki, Keri beyi idi, ona mektup yazdı, yanına çağırdı.

– İşte ben gidiyorum. Sen de gel ardımdan! dedi.

Muaz askeri ile Semerkand'ın üzerine geldi. Oysa, Halh-ı Hakan ile Kıyak-ı Gavrı arasında bir söz geçmişti ki Halh-ı Hakan:

– Semerkand'ın ganimeti benimdir, dedi.

Kıyak-ı Gavride:

– Savaşı ben yaptım, ganimet benimdir! dedi. Kıyak ise yaranına:

– Derbend'de müslümanların yolunu tutup gelenini yağmalayalım." deyip geldiler. Peykent adındaki bir sahrada gizlendiler. Muaz da askerini birkaç bölüğe ayırıp gönderdi.

Kıyak, Muaz'ın 14.000 has adamıyla ortaya çıkmasına kadar meydana görünmedi. Kıyak, bu vakitte ortaya çıkıp onlara saldırdı. Bunlar da:

– Allahu Ekber! Diye tekbir getirip saldırıya geçtiler. Yüce Allah, Türkler'in gönüllerine korku verdi. O anda kaçmaya başladılar. Türklerden 300 kişi öldürüldü. ve Türklerin başkanı olan kişinin başı kesilerek Buhara'ya getirildi ve Buhara'da Muaz'ın yanında 60.000 kişi toplandı. Ve Said el-Cerşi de Askeri ile geldi.

Sonra mancınıklar kuruldu. Lağam kazmak için 3.000 kişi deftere yazıldı. Yanlarında 10.000 koyun getirilmişti. Ve Muaz'a:

– Bu koyunları, sat. Çünkü Türk'lerin çok tamahı vardır. Elimizden alırlar, dediler. Said de:

– Eğer, Rabia ve Mudar toplansalar bu koyunların yününden bir akçe vermem. deyince, Muaz:

– Bize ne gelirse, işte, bu sözlerden gelir! dedi.

Ve emreyledi. Asker göçtü. O koyunları da 100 atlıya ısmarlamıştı. Türk'ler ortaya çıkarak bütün o koyunları aldılar. Said de onlara saldırınca Türk'lerin kimisi cenge tutuştular. Kimisi de koyunları sürüp gittiler.

Muaz, bir köye gelince orada konakladı. Sonra, Said'e adam gönderip yanına çağırttı. Said de:

– Yanına nasıl varayım ki Türk'ler koyunları aldılar. Bana asker gönder. Belki koyunları geri alırım! dedi. Muaz da ona:

– Lanet sana. Ve senin koyun almana! dedi.

Bunun üzerine Said, Muaz'a incindi ve ona kin tuttu. Türklerle Sepid-cameler (ak giysililer) toplanıp müslümanları, bir köyde çevirdiler. Bu muhasarada müslümanlar susuzluktan sıkıntıya uğradılar.

Birkaç Türk, Hac emiri olan Haşim bin Harb'den Muaz'a mektup getirdiler. Mektup da:

– İşte, askerle emirin yardımına geldik. diye yazılmıştı.

O mektubu getiren Türk'ler!

– Bize destur ver ki suya gidip su getirelim. dediler. O da izin verdi. Bir köyün yanbaşında su vardı. Oraya 4-5 atla gidip su aldılar. Türklerden on atlı tamaha düşüp geldiler. Onların beşini öldürdüler.

* * *

Bunların bu gayreti Muaz'a acaip geldi ve Bundan sonra da Muaz, askeri ile Semerkand'a geldi ve bütün asker toplanarak cenge birlikte yürüdüler Sipid-Cameler-ak giysililer- bozguna uğratıldı. Müslüman'lar bunların peşindengittiler ve o köyü yaktılar. Tearic'e 1000 kişi ile bir gece kaçtı. Bunun üzerine Mukni'in bir komutanı geldi. Muaz'a sığındı, Ve Muaz'ı görünce, Muaz'ı karşıliyormuş gibi yaparak, kendisini attan aşağı attı. Oysa hile ile Muaz'ı öldürmek istemişti. fakat, Hemen Muaz'ın yigitleri bunu gördüler. Onu, topluca ortalarına aldılar, kılıçtan geçirdiler.

Bundan sonra, Muaz Mûbed'e geldi. Oradan, yine mansur ve muzaffer seenkandi' Mukni ise bu haberi işitince üzüldü. Keş şehrinde Erkek-kadın, kim varsa, onları aldı, Nevakid kalesine geldi. Ama 10, yıldır bu kaleye mühimmat yağmaktaydı. Orada birbirinin içinde iki kale idi. Çokta sağlam yapılmıştı. Muaz, Cibril bin Yahya'yı Semerkant'ta yerine vekil bıraktı, kendisi Mukni'den yana yola koyuldu. Bir kişiyi de kendisinden önce Mukni'i islama çağırmak için gönderdi.

– Belki, Allah'ın yardımı ile imana gelir dedi.

O kişi de Mukni'e varıp geri döndü. Muaz'a vardı Oda:

– O mel'unu nasıl gördün? Ne halde buldun? Diye sordu. O kişi de:

– Vaktaki kaleye vardım. Sağlam yapılı sarp yerler gördüm. Beni bir gün kalede beklettiler. Sonra bir kış geldi, beni bir eve götürdüğü türlü türlü ipeklilerle süslenmişti. Bu evin önünde bir perde asılmıştı ve perdenin önünde güzel bir erkek çocuk durmuştu. Bana:

– Seyyid ne iş için geldiğini soruyor? dedi. ben de:

– İlahlık davası etmektedir. dedim. İşte ben kimim ve ne iş için geldim, bilesin. Ve ey Mukni, madem ki senin kudretin vardır, niçin zayıflar gibi kalenin içine sığındın? düşmanlarını kahretsene! dedim. O da:

– Ben kullarıma Rahimim. dedi. Ben de ona öğütte bulundum. Ve onu dine çağırdım. Ona her ne söyledimse o da davayı büyüttü? Sonra, benim elimi tuttular ve dışarı çıkardılar. O bir kuluna emrederek:

– Bunu sakla. Ta ki kimse incitmesin! dedi.

O kişi, Muaz'a bu haberi verince Muaz da hemen askerini topladı. Ve Bir yönden Davud bin Ebi Davud'u kaleye gönderdi. Kale ortaya alındı. İki taraftan da cenk yürütüldü. Ta ki kış erişti, soğuk çıktı. Muaz Davud'a:

– Sen Belh'e git. Bahara kadar orada dur ki, Arap soğukta iş başaramaz! dedi.

Davud, Belh şehrinden yana dönünce ak giysililer yolunu kesip, onlarla cenk etti. Davud ak elbiselileri bozdu ve çoğunu kırdı. Keş şehrine girdi ve Said-i elCerşi, Muaz'dan her gün Mehdi'ye şikayet eder, dururdu.

Bir gün Muaz'a şöyle bir mektup geldi. Mektupda:

– Orduyu Said'e eman edesin ve ona her ne gerekse ver Mukninin cengine o gitsin. deniliyordu.

Bir mektup da Said'e geldi. Mektup da:

– Sert olma. Ve Düşmanı yok etmeğe bak. diyordu.

Muaz da, bütün orduyu Saide emanet etti. Ona Mühimmat verdi. O da Davud'u Belh şehrinden çıkardı.

Davud gelince, Said askeri çekip Semerkanttan gitti. ve kalenin yanına asker gönderdi. Cenge başlanıldı.

* * *

Mukni'nin Kayzum adında bir kardeşi vardı. birgün cenge çıktı. Üseyd bin Haril adında bir kişi ona karşı çıktı, ve Kayzuma saldırınca da onu şehit etti. bu Kayzum peykent hisarında bulunurdu. Katında Keş şehri halkından kadın ve erkekten 30.000 kişi vardı. Kayzum, bu işi başaramayacağını gördü, yanındaki kişilerle elbirliği etti. Ortalarında olan Sipid-Cameleri (Ak-elbiseleri) kırdılar ve onların hepsi çıkıp Said'e teslim oldular. Bu iş Said'e çok hoş geldi. O kalede ne kadar azık varsa onları aldı. Ve o kalede olan her oğlana ve her kişiye birer dinar akçe verdi. Ve hepsini de Keş şehrine gönderdi. lakin ne kadar

uğraştıysa da Mukni'nin kalesini fethetmek için bir çare, bir hiyle bulamadı. Artık kış erişmişti. Araplara, emir verdi. Evler yaptırdı. Hammamlar kurdurdu. Her başkan kendi askeri için bir mescid yaptırdı. Cabir bin Ahyed adında bir kişi vardı. Bu kişi düz duvarlara çıkabilirdi. Çok da eli ve ayağına tetik kişiydi. O gece kaleye girmek için iki kişi ile sözleşti. Mukni'nin başkomutanı Teharice'yi öldüreceklerdi.

* * *

Gece oldu. Bunların üçü de vardılar. Kaleye girdiler. Ve Teharice'yi sarhoş buldular. Başını kestiler. O başı Said'in önüne getirdiler. Said çok sevindi. Bunların üçüne de kaftanlar verdi, giydirdi. Ertesi gün olunca ak giysililer Teharice'yi başsız buldular. Bunu yapanların kim olduğunu kimse bilemedi. Mukni, bu olayı haber alınca çok üzülüp kaygılandı. Ve askerini Serhame'ye ısmarladı.

Bu olay üzerine bir zaman gelip geçti. Mehdi, Muaz'ı Horasan beyliğinden azletti. Ve Horasan'ı Müseyyib bin Hübeyre'ye verdi. Müseyyib de Horasan'a gelince, Buharaya'da geçti. Ve Maveräünnehir menşurunu ve sancağını Cibril bin Yahya'ya gönderdi. Aradan birkaç gün geçince Serhame Said'e:

– Eğer senin ahdin dürüst ise emanına gireyim. Beni kabul et. Ve bana kötü gözle bakmayasın. Ben de seni kaleye girdireyim!" dedi.

Said de bunu kabul etti.

Serhame de kaleden çıktı. Said'e baş eğdi. Yanında 3800 kişi vardı. Said de ona izzet gösterip ahdı eman verdi. Ve Serhame, Saidi aradı. Dış kaleye girdi.

Mukni, işin kötüye vardığını anladı. Kendisinin 100 kadını vardı. Onlarla oturdu. Her birisinin eline bir kadeh şarap verdi. Kadehlerinin de içine zehir kattı ve onlara:

– İçin! dedi. Hangisi zehirli şarabı içti ise hemen o anda ölmüştü ve bir karısı vardığı adı Banuka idi.

O kadın Şarabı içmedi yakasından içeri döktü. Düştü, Yattı. Mukni çocuklarına da gitti. Onlarında hepsine zehiri verdi. Onları da öldürttü.

Banuka der ki:

– Mukni'i gördüm ki sarhoş bir deve gibi olmuştu. Ve eline bir kılıç almış yürüyordu? Bedr adında bir hizmetçisi vardı. Onuda öldürdü. Bir tendür içi ateş dolu bir mangal vardı. Kendisini o büyük ateşin içine attı ve:

– Bunca halkı öldürdüm? sonunda benim de yanmam gerek! dedi. Sonra haykırpı bağırarak o ateşin içinde can verdi. Banuka kadın Mukni'in öldüğünü anlayınca, kalktı, kalenin suruna geldi. Yukarısına çıktı.

– Ey Said! diye bağırdı Size kalenin kapısını açayım, diler misiniz? dedi. Said de:

– Evet, dilerim! dedi. Banuka da

– Kapıyı bir şartla açarım. Benim esvaplarıma kimse göz dikmemeli. Ve bana Mukni'in hazinesinden 10.000 akçe veresin! dedi.

Said de bunu kabul etti. Kadın da kalenin kapısını açtı. Halk, hemen şehre girdi. Her ne kabul ettilerse, Banuka hatuna verdiler. ve Banuka Mukni'in kadısı olan Abdullah bin Amire' haber verdi. Mukni'in topladığı ve bir yerde getirdiği mallarının yerini haber verdi, o da hepsini aldı.

* * *

Bu Abdullah bin Amir önceleri Said'in eman verdiği kişilerin içindiydi. Ve Said, onu karşısına getirtip yüzüne tükürdü ve:

– Senin ataların da Al-i Muhammed'in düşmanıydı. ve Sen baştan başa kafir oldun! Dedi. Sonra emretti, onun boynunu vurdular.

Said, ganimetle geri döndü. Ve Müseyyib olanı biteni halife Mehdiye yazıp bildirdi ve her taraftaki müslümanlar sevindiler.

MEHDİ'NİN İSA'YI HİLAFETTEN AZLETMESİ VE YERİNE OĞLU MUSA'YI VELİAHD TAYİN ETMESİ

Mehdi, Halife, olunca bir yıl geçtikten sonra hacceyledi. Mehdi'nin 20 oğlu vardı. Birinin adı: Musa, birinin adı da Harun'du. Ve bey'at da Mehdi'den sonra İsa bin Musa'nındı. Vaktaki Mehdi'nin hilafetinden 3 yıl geçince Mehdi İsa'dan bey'ati bozup, kendi oğluna beyat ettirmek diledi. İsa, Mansur'un günlerinde Kufe'de emir idi. Ve orada köyleri vardı.

Mehdi, halife olunca Kufe, İsa'nın elinde kaldı. Ve Mehdi, İsa'yı çıkarmak dileyince ona adam gönderdi ve 10.x10.000 akçe arzeyledi. Eğer, kendisini hilafetten çıkarırsa, ona bu akçeyi verecekti. Fakat İsa bunu kabul etmedi. Mehdi de onu Kûfeden azletti. ve Kûfe'yi Ravh bin Hatem bin Kubayz bin Mühelleb'e verdi. Ve onu Kufe'ye gönderdi ve kendisine:

– Ey Ravh göreyim seni. İsa'ya bir bahane bulmalısın! dedi ve eğer bir kişi:

– Geçen yıllarda bana zulmeyledin! diye onu dava ederse bunu bana bildir dedi. Ravh da Kûfeye geldi ve İsa şehri Ravh'a terketti ve kendisi arazisinde, köyünde oturdu. Hiç kimseyi sırrına ortak edinmedi. Ve hiç kimse de onu görmedi. Yalnız Cuma günleri gelirdi. Mescidin önünde açık bir yer vardı. Orada halk namaz kılardı. İsada at ile gelerek o yerde hayvandan inerdi. Ve Cuma namazını kılardı. Öbür cumaya kadar onu kimse görmezdi. Ve Mehdi İsa için Ravh'ın yazıp yazıp onun kusurunu bildirmesini aceleyle beklerdi. İsa'yı halka teşhir etmesini dilerdi. Böylece Halk da:

– İsa, Halifeliğe yaramaz. Diye bir nefret uyandıracak ve onun bey'atini bozacaktı. Fakat, Ravh, İsa'ya ne kadar suç aradı ise de hiçbir aybını ve hiçbir bahaneyi bulamadı. Bunu gören Mehdi, Ravh'a mektup yazdı ve şöyle dedi:

– Senin, İsa'ya melin var. Bir şehirde beylik yapan kimsenin hiç kusuru olmaz olur mu?

Ravh, bu sözlere şaştı, kaldı. Yazık kusur bulamadı. En sonunda, ona şöyle bir mektup yazdı:

– Küfe Camiinin önünde, Müslümanların namaz kıldığı açık bir yer vardır. İsa, oraya atla gelir. Atı o yere işer. Öyle zaman olur ki, müslümanların üstüne sıçratır. Elbisesini kirletir."

dedi. Mehdi'de Ravh'a yazdığı cevapta:

– O kapıya ağaçlar koysunlar ki onun atı girmesin. Bu türlü günah, kusur değildir! dedi.

O açık yerin kapısına ağaçlar dikildi. Ve oraya hala odun alanı denilmektedir.

İsa, bu yapılan işi işitince, bunun kendisi için yapıldığını anladı, şehirde Muharib bin Ebi Ubeyd'in veresesinden ağır baha ile bir ev satın aldı. Şehre indiği zaman, doğruca o eve gelir, oraya inerdi ve sonra camiye gelirdi. Caminin önü hayli geniş bir yerd, yürür ve camie girerdi.

Vaktaki bir yıl geçti. Mehdi, İsa'ya bir kusur bulamayacağını anladı. Amcası oğlu Abbas'ı İsa'ya gönderdi. Abbas, ona Kufe'ye varıp öğütte bulunacak ve ona çok mal vaadinde bulunacaktı. O da, bunun karşılığında kendisini hilafetten azletmeliydi.

Abbas, Kûfeye geldi ve İsa'ya şöyle nasihatte bulundu:

– Sen, artık yaşlandın. Bu hilafet sana nasib değil. Böyle olunca oğulun için kendini helak eylemene ne hacet var! Dedi ve ona çok mal vaadinde bulundu. O da razı oldu ve Abbas da İsa da yine Bağdat'a Mehdi'nin katına geldiler. İsa da kendisini, hilafet beyati edilmesinden azletti. Ve Mehdi de halktan, oğlu Musa için beyat aldı. Ve Ondan sonra da Harun için beyat aldı.

HALİFE MEHDİ İLE DAVUD OĞLU YAKUB OLAYI

Mehdi hilafete oturduğu vakit, emretti, kendisine zindanda yatanların isimlerini bildirdiler. O da;

- 1- Hasmı, olmayan kişileri
- 2- Huruç eylemek suçu olmayan kimseleri,
- 3- Memleket tamahı olmayanları zindandan çıkardı.

Ama, zindanda Yakub İbni Davud adında birisi vardı ve Horasanlı idi. Ve Yazıcıoğluydu. Kendisi de yazıcıydı. Ve babası Davud da Nasr ibni Seyyar'ın yazıcısı idi ve bu Yakub, Abdullah İbni Ali bin Hüseyin'n oğulları Muhammed ve İbrahim ile Basra'da ve Medine'de huruş edecek oldular. Ve onların yazıcılığını yapardı. Mansur, onu onların suçundan dolayı tutuklamıştı. Ve Yakub Şia mezhebindeydi. Fakat Mehdi Yakub'un ilim ve edeb ehli olduğunu ve yazıcılar oğullarından olduğunu işitince zindandan onu çıkardı.

Bağdat'ta Mehdi'nin bir kadısı vardı, Adına Abdullah bin Ala derlerdi. Yakub, o kadıya mülazemet ve hizmet ederdi. Bir de Hüseyin'lerden: Hasan İbrahim bin Abdullah bin Ali bin Hüseyin adında bi-

risi vardı. Basra'da huruç eden İbrahim'inoğullarındandı. Bundan ötürü Mansur onu tutsaklamıştı. Mehdi, onu zindandan çıkardı. Yakub, zindandan çıkınca Hasan da:

– Beni öldürür. diye korkuya düştü. Hizmetçilerine:

– Bir çare düşünün ki ben zindandan çıkayım. dedi. Hizmetçileri de zindanın dışından lağım kazarak Hasan'ın yanına çıkmak istediler.

Böylece Hasan'ı zindandan kurtaracaklar, kaçıracaklardı ve Yakub, zaman zaman Hasan'ın ziyaretine gelirdi. Ve Hasan'ın oğullarıyla dostluk ederdi. Ve bu hizmetçilerin birisi Yakub'a bu tedbiri haber verdi. Ve onların yerini gösterdi. Yakub, sevindi, Her gün gelir ve lağım yerini görürdü. Onlar da her gece tüneli kazmakla uğraşırlardı. Ve sabahleyin işi bırakırlar, giderlerdi. Yakub, işin bitmek üzere olduğunu ve bir gecelik iş kaldığını öğrenince kadının katına geldi. Ona:

– Benim, Mehdi'ye nasihatim vardır. Bana tedbir gerektirki, gideyim, o öğüdü ona ifade edeyim. Bu geceden başka güne de bırakmak olmaz! dedi. Kadı onu aldı. Vezirin yanına götürdü. Bu vezirin adı. Ubeydullah'tı. Yakub onun katına gelince, vezire:

– Mehdi'ye nasihatim var. Bu geceyi geçirmek olmaz! dedi. Vezir de:

– Onu bana söyle. Ben de Mehdi'ye söyleyeyim. dedi. Yakub da:

– Benim kendim anlatmam gerek. dedi.

Vezir de kadıyı ve Yakub'u aldı, Mehdi'nin katına geldi. Hali bildirdi. Yakub da:

– Bana halvet gerek? Mehdi bunlardan gizliliğim yoktur. dedi. Yakubda:

– Benim vardır. diye cevap verdi. Mehdi'de halvet emretti. Yakub, o zaman:

– Ey Emir'ül-Müminin! dedi. Siz biliniz ki Hasan bin İbrahim zindandan kaçsa gerek! dedi. Bu gece lağım, tamamlanacak ve o da oradan çıkacak.

Bunun üzerine, Mehdi Hasan'ı Zindan'dan aldı, bir evde sakladı. Ve:

– Yakub'a hediyeleri verilsin!. diye emir verdi. Hediyeler de Yakub'a verildi. Birkaç günden sonra, Hasan, bir hiyle ile o evden kaçtı. Mehdi de:

– Onu her tarafta arayın! diye emir verdi ve Yakub'a da:

– Bana kılavuzluk yap ki Hasan'ı bulayım dedi. O da:

– Ya Emirelmüminin! Hasan'ı bulmak benim borcum olsun. Siz aramaktan uzak kalın! dedi. Mehdi de Yakub'u çok hoş tuttu. Ne vakit huzuruna gelse onunla konuşurdu. Yakub da ona:

1- Hayır kapıları açmak.

2- Saraylar yapmak

3- Köprüler kurmak,

4- Mescitler inşa etmek.

5- Yoksulları korumak.

gibi işlerde kılavuz olurdu. Mehdi de onu çok severdi. Hatta geceleri de yanına çağırırdı. Ve onunla sohbet ederdi. Memleket zaptında onun fikirlerini ve söylediği tedbirleri beğenirdi ve Yakub'a hayli çağırıda bulunurdu.

Yakub, Hasan'ın haberini alınca, önce Mehdi'den Hasan için eman diledi. Mehdi de eman verdi. Yakub'da Hasan'ı getirdi. Onu Mehdi'nin hizmetinde kıldı ve Mehdi'ye itaat gösterdi. ve Mehdi, Yakub'un bu işine hayli minnettar oldu.

Ve bütün işlerini ona emanet etti ve bütün vezirlere buyurulacak işleri Yakuba buyurdu. Fakat vezir Ubeydullah, Yakub'a haset etti. Ama yakub, ilim ve ve edeb kişilerinden olduğundan dolayı, vezir ona, bir kusur bulamazdı. Ve Mehdi'ye de onu gammazlayamazdı. Öyle oldu ki Mehdi'nin yanına girmekte:

– Yakub gelmezden önce vezire yol vermezlerdi. Vezir o zamana kadar, kapıda otururdu. Yakub gelince de birlikte huzura girerlerdi. Ve vezir dışarı çıkardı da orada Yakub çıksın, diye beklerdi. ve Halkın işlerine bakar, Mehdi'nin fermanını onlara duyururdu. Vezirler, Iraktan bakarlardı. En sonra iş o hadde vardı ki Mehdi kendi el yazısı ile bütün illere mektup yazdı Ve:

– Benden size varacak her mektupta Yakub'un imzası olmazsa, o işi yapmayın! dedi. Hatta memleket tedbirini de Mehdi ona emanet etti.

* * *

Hicret tarihinin 166. yılı olmuştu. Mehdi, Yakub ile her gece sohbet ederdi. Fakat bir geceydi. Yakub Mehdi'nin yanından ayrılmıştı. Atına binecekti. Ama, at yavuz bir attı. Yakub'u tepti. İki ayağını kırıdı. Yakub, kendisini bilmeyecek birhalde yere yuvarlandı. Mehdi, hemen yalınayak dışarı fırladı, Yakub'un aklı başına gelinceye kadar yanında durdu. Emri verdi. Yakub'u Mahfe'ile odasına götürdüler ve kendisi için en güzel ilaçlar hazırladılar. Mehdi ikinci gün vezir ve bir mikdar askerle Yakubu görmeye geldi.

* * *

Yakub, bu zahmetle birkaç gün yatakta kaldı. Vezir, Mehdi'yi Yakubsuz buldu. Ona:

– Ey Emir! dedi. Bu yakub şöyledir ki, babası Davud bin Tahman idi. Horasan'da Nasr bin Seyyar'ın yazıcısıydı. Hem de Şia mezhebindeydi. Ali oğullarını severdi. Ve imameti onlara ön görürdü. Vakta ki:

Zeyd bin Ali'yi Kufede öldürdüler. Ve oğlu Yahya bin Zeyd Horasan'a vardı. Halkı huruca çağırırdı. Davud bin Tahman icabet edip onu Mezhebini tuttu. ve Davud'un 3 oğlu vardı:

Birisi: Yakub

Birisi; Ali

Ve birisi de: Salih idi. Bu üçü de ilim ve edeb ehliydi. Yahya'nın çağrısına uydular, Zeyd mezhebindeydiler. Vaktaki Nasr, Yahya'yı öldürdü, Davud üç oğlu ile o mezhepte kaldılar.

Ebu Müslim Horasani'de huruç edince Nasr bin Seyyar, Davud bin Tahman'ı tutukladı. Mallarına el koydu. Ne kadar mal varsa aldı. En sonunda da öldürdü. Davud ölünce erkek çocuklar yine o mezhepte kaldılar ve Ebul Abbas'ın katında bunların yeri olmadığını anladılar. Muhammed bin Abdullah bin Ali bin Hüseyinle kardeşi ibrahimin kendi mezheplerinde olduklarını ve ibrahimin Basra'da halkı davet ettiğini işitince bu üç kardeş, Horasandan Irak'a geldiler. Salih Yakub ile

Medine'ye Muhammedin yanına gitti. Ve Ali Basra'ya İbrahim'in yanına geldi. Salih Muhammed için tedbirde bulunurdu. Ve Ali de İbrahim için tedbir alırdı. Ve Yakub, kimi İbrahim için, kimi de Salih için tedbirdeydi. Ve:

– Babanız bunu duyunca bunları tutuklayıp, hapsetmişti. derdi.

İşte Vezir Mehdi'ye bunları da başından sonuna kadar anlatıp sözlerine şunları ekledi:

– O kişileri ki Yakub, senin memleketine subaşılığına gönderdi. Onlar her şehiri bu Zeyd mezhebine davet ederlerdi. Dedi. Bundan ötürü de, onların şiası ve buna uyanlar çok olmuştur. Huruç yapmayı ve bu devleti döndürmeyi, değiştirmeyi dilemektedirler. Dedi ve bu yolda çok söz söyledi. Ve Abdullah bin Ala ki hakim idi, Mehdi'ni yar edindi. Ta ki o da Yakub'un bu haline tanıklık edince, Mehdi'nin hatırı Yakub hakkında değişti. Onu denemek istedi. Ama şimdi öncekinden çok Yakub'a saygı ve sevgi gösterirdi.

* * *

Aradan bir ay geçmişti ki Mehdi'ye Hüseyin bin Ali'nin evlatlarından bir kişiyi getirdiler. Elini-ayağını bağladılar. Onu bir evde saklattı. Birkaç gün sonra Mehdi, bir meclis süsledi. Bu süsler güzel döşekler, en güzel gisyelerle, alsın, gümüş, inci, cevahirlerdi ki bu türlü bir meclisi hiç kimse görmemişti. Bir cariyeye de bu meclise getirildi, ki Mehdi'nin ondan daha güzel bir cariyesi yoktu. Cariyeyi daima, ayak üstü durdurttu. Sonra Yakub'a adam gönderdi. Bu meclise çağırdı. Yakub gelince Mehdi onunla uzun bir konuşma yaptı. En sonra da bu meclisten söz açıldı. Yakub:

– Emirül Müminin'in ömrü uzun olsun ki, buna benzer bir bu türlü meclis gördüğüm yoktur! dedi.

Mehdi de:

– Bu meclis bütün aletleri ve döşekleriyle senin olsun. Hemen buyur derlesinler! dedi.

Yakub da yer öptü. Orada ne varsa evine gönderdi. ve Mehdi o en güzel cariyeyi de Yakub'a verdi. Ayrıca çok iyi bir de hizmetçi verdi. ve 100.000 akçe de ona sundu. Mehdi Yakub'la sohbet ettiği o günün sonunda Yakub'a şöyle dedi:

– Ey Yakub! Benim senin katında bir dileğim vardır.

Yakub da:

– Emirül müminin sultanın kuluna ne fermanı ve ne dileği olmak ki eda olunmasın? dedi. Mehdi de:

– Her ne söylesem yapar mısın? dedi. Yakub da:

– Billah yaparım. dedi. Mehdi:

– Elini başıma koy. Ve benim canıma and iç! dedi. Yakub da ant içti, Mehdi bundan sona şöyle dedi:

– Bu evde Ali oğlu Hasan'ın oğullarından bir kişi vardır. Benim katımda ortaya çıktı ki, o imamet davası edermiş, bil ki benim senden başka güvendiğim kişi yoktu. Onu sana vereyim, öldüresin. Ama bunu senden başka kimse bilmesin! dedi. Yakub da, bu emre baş eğdi. Mehdi, o kişiyi Yakub'un katında çıkardı. Yakub da:

– Gece olunca, filan köle ile elini bağlayıp sana göndereceğim! dedi.

Gece de olunca, onu o köleyle Yakub'a gönderdi. Yakub, buyurdu. Evin içine girdiler. Ama Mehdi, Yakub'a verdiği Cariye'ye işi bildir-miş:

– Seni Yakub'a veririm. Sonra geri alırım! demişti ve lakin Yakub'a:

– Ben alevilerden bir kişiyi öldürteceğim. Sen onu gözle ki nice eder. Sonra bana bu köle ile haber gönder! demişti.

Yakub da bu cariye ile birkaç gün safa edip vakit geçirdi ve ailesi Yakub'a haber gönderip:

– Beni elbet öldüreceksin? Beni katına ilet ki sana bir sözüm var! dedi. Yakub, evi tenhalaştırdı. Onu katına getirdi. Bu kişi de Yakub'a:

– Bilinsin ki Fatıma ki, Peygamber'in kızıdır. Ben onun adamlarındanım. Ama beni öldürüp, Allah'ın dergahına benim kanımla varır mısın? dedi.

Yakub da:

– Allah saklasın. Ben seni nasıl öldürürüm? Aksine seni bir tedbirle bağdattan çıkarırım, Ve seni kurtarırım! dedi. O kişi de:

– Sen beni bırak ki ben Bağdat'tan çıkacak yolu bilirim. dedi. Yakub:

– Nereye varasın? diye sordu. O kişi de:

– Basra'ya ve Basra'dan sonra filan yere varırım dedi. Yakub da:

– Hani Mehdi bana 100.000 akçe vermişti. Ya, onu ben sana bağışlıyorum. Eğer bir dostun varsa, gelsinler, götürsünler! dedi. O kişi:

– İki arkadaşım vardır. Varayım getireyim! dedi.

Gitti, iki kişi getirdi, Bu malı, götürdüler. Ve Yakub:

– Doğru Basra'ya varın. Ve deniz yolundan Ummana varın. Sonra Secistan'a çıkınız! dedi. Fakat bu sözleri carkiye duymuştu. Hemen köle ile Mehdi'ye bildirdi. Mehdi de o anda yollara adam gönderdi. O kişileri yakalayıp getirdiler. Mehdi, bunları götürdü, bir evde pakladı. Ta ertesi günü ki Yakub'a sormaya geldi. Mehdi:

– O aleviyi neyledin? diye sordu. O da:

– Öldürdüm. dedi. Mehdi:

– Billahi ki öldürdün mü? diye tekrarladi. O da:

– Billahi öldürdüm. dedi. Mehdi:

– Elini başıma koy. Benim canıma ant iç. dedi. Yakub da ant içti ve:

– Evet, öldürdüm! dedi.

O anda Mehdi emir verdi, a aleviyi ve o kişileri evden çıkartıp, getirtti. Yakub onları görünce şaşırdı. Mehdi'de:

– Yakub'un bütün malını alınız.diye emir verdi. Ve kendisini bütün adamlarıyla birlikte hapsedtiler. ve divan sahipliğini Neftüneye verdi. Ve yine emir buyurdu, zindanın içinde bir kuyu kazdılar. Yakub'u o kuyuda hapsedtiler.

* * *

Bundan sonra, o, Musa ve Harun zamanında da o kuyuda kaldı. Ta ki Harun halife oldu. Emir verdi. Yakub oradan çıkarıldı. Çünkü, Yakub, Harun için babasının katında daima hayır söylerdi. Ve onu Terbiye ederdi. Harun da Yakub'u hapisten çıkarttı. Bütün işlerini ona

tevdi etmek istedi. Fakat, Yakub'un gönlü dünyadan usanmış bıkmıştı. Bu ödevi kabul etmedi.

Gözlerim görmez oldu ve vücudum zayıfladı. Bana izin ver ki, Mekke'ye varayım. Ta ölünceye kadar orada bulunayım. dedi. Harun da izin verdi. Yakub Mekke'ye geldi. Bütün ömrünü orada ibadetle geçirdi. ve en sonunda vefat etti. Allah teala ona rahmet eyleye.

HALİFE MEHDİ'NİN ÖLÜMÜ

Rivayetçi der ki:

Mehdi, av avlamayı çok severdi. Bağdat ile Musul, arasında bir bölge vardı. Oraya Masendan derlerdi. Orada Ravz adında bir köy vardı. Güzel bir av yeri idi. Mehdi her yıl avlanmak için oraya gelirdi ve ev halkını da birlikte getirirdi. ve oğlu Harun da orada av avlardı. O köyde Mehdi'nin bir köşkü vardı. Havası çok güzeldi. Bir gün Mehdi, öğle vaktinde, o köşte uyuyordu. Ve oğulları kapıdaydı. Rüyasında bir kişi geldi, kapıyı açtı. ve yüksek sesle üç beyit okudu. Şiir şu anlamdaydı:

– Bu kasır gün gelecek yıkılıp gidecektir.

İçindede bulunan her şey helak olacak.

*

Köşk içinde ömrünü yiyip, içip geçiren

Kişinin o gürültüsü yaprak gibi solacak.

*

Hatta sultan olsa da o kabrinin içinde,

Taş toprak arasında o da toprak olacak.

*

Sonra Mehdi uykudan uyandı. Kullarına:

– Bu şiiri okuyan kimdir? diye haykırdı. Onlar da:

– Burada şiir okuyan yok.

Dediler? Mehdi de:

– Bir kişi şimdi bu üç beyti okudu. dedi. Adamları da:

– Biz de bu beytleri şimdi senden duyuyoruz. Hiçbir kimseyi görmedik. Dediler. Mehdi:

– Bu beni bir uyarmadır ki artık ömrüm sona ermiş, tamamlanmış. dedi. Gönlünü bir melal, bir üzüntü kapladı. ve bu günden sonra on gün geçmişti ki ansızın dünyaya gözlerini kapadı. ve Hicreti Nebvinin 169. yılında, Zilhicce ayının altısında bir Perşembe günü, akşam vaktinde ahirete göçtü.

Mehdi'nin ölümünde aykırılığa düşülmüştür. Kimileri, şöyle demişlerdir:

– O gün ikindi namazından ava gitmek için atlanan Mehdi gün dolanınca Iraktan bir geyik görüldü. Yanında av köpekleri vardı. Mehdi, hemen o köpekleri salıverdi. Kendisi de artlarından atını sürdü, seğirtti. O geyik yıkılmış bir kapıdan içeri girdi. Köpekler de geyiğin ardından içeri girdi. Mehdi de atını ileri tepti, O kapıya girmek istedi. Birden başını eğerinin kaşına eğip atını ileri sürdü. İçeri girmek diledi. Fakat içerisi alçaktı. Mehдинin beli kırıldı.

O kapının içinde attan düştü. Hemen o anda ruhunu teslim etti. Hadımlar geldi. Onu köşke götürdüler. feryat ve figan koptu. Cariyeler kaftanlarını yırttılar. Kara giysiler giydiler.

* * *

Mehdi'nin Vazih adında bir veziri vardı. Eski kitapları çok okuyup geçmiş meliklerin hayatlarını bilirdi. Mehdi'nin başına geldi. Ağlama-da başladı:

– Senin ava karşı olan bu hırsının sonunda öleceğini ben bilirdim. Çünkü önceki kitaplarda ben okudum ki: Bir padişah ki bir şeye karşı haris olursa ve daima o haris olduğu şeyin ardında olursa ölümü de ondan olur.

Kimileri de şöyle demiştir:

– "Mehdi zehirden öldü. Sebebi de şudur. Mehдинin güzel bir cariyesi vardı. Bütün kadınlarından onu en çok severdi. Çünkü kendisinin en güzeli o idi. Mehdi ona son derecede gönül vermişti. O cariye hakkında 3 beyit şiir söylemişti ki halk arasında çok meşhurdur. Bütün şairler:

– Bu yolda daha iyi beyti kimse söyleyemedi. Derlerdi. O beyitler şu anlamdaydı.

Sana yetmez mi ki canan, sana ben kul oldum,

Kullarımken şu benim bir koca halk-ı alem

*

Ve eğer kessen elimden, ayağımdan beni sen

Olurum hem de senalar ederek Şad hurrem.

*

Dudağın, hem de görüp rahta gönül pek sınadı.

Hem olur muydu nasip, ben onu bir gün öpsem.

*

Ama Mehdi, bu cariyenin üzerine bir başka cariyeye de sevdi. Bu hal eski güzele hoş gelmedi. Yeni cariyeye ağı (zehir) vererek onu öldürmeyi tasarladı. Kendi odasında ağı vardı. Bir tabağa ondan koydu, Kendi kulu ile onu, o cariyeye gönderdi. Mehdi de gün biterken çardakta oturmuş, bahçesini dolaşıyordu. O hizmetçi ağuyu alıp, Mehdi'nin önünden geçiyordu. Mehdi onu çağırıp:

– Bu tabağı nereye götürüyorsun? diye sordu. Hizmetçi de:

– Eski cariyeniz filanca yolladı yeni cariyelerinize. Götürüyorum! dedi. Mehdi:

– Bırak onu, ben yiyeyim! dedi. Tabağı eline aldı. Çokça da ondan yedi. O kul onun zehirli olduğunu bilmiyordu. Mehdi o anda zehirlenip öldü. Saraydan feryatlar kopdu. İlk Cariye, yakasını saçını yoldu. Kendisini Mehdi'nin üzerine attı. Hıçkırıklar içinde:

– Yüce Allah'ın kazasını döndürmek olmaz. Onun yalnız benim olmasını dilerdim. Allah Teala da ne benim, ne başkasının olmasını diledi. Ağlayıp durdu.

Kimi kişiler de:

– O tabağın içinde armud vardı. Arasında büyük bir armud bulunuyordu ki ilk güzel cariyeye onu zehirleyip hepsinin üstüne koymuştu. Mehdi o armudu görünce, yemeğe imrendi ve alıp yedi. Hemen öldü.

İkinci gün de oğlu Harun namazını kıldı. O yerde bir cevizağacı vardı. Mehdi o ceviz ağacını çok severdi. Kendisini o ağacın altına gömdüler.

Mehdi ölünce 43 yaşındaydı. 13 yıl halifelik yaptı. Ve kendisi uzun boylu, buğday benizli, kızıl sakallıydı ve gözünde bir akça nokta vardı.

MEHDİNİN SİYRETİ

Mehdi'nin güzel ahlakı vardı. Abbasoğullarının içinde ondan adaletli, ondan ibadete düşkün, ondan dindar, ondan daha cömert, ondan mürüvvetli, affedici hiçbir halife yoktu. Çok da güzeldi. Bid'at ehline kızardı. O kadar adildi ki hüküm vermeye kendisi otururdu ve:

– Alimler, kadılar mecliste hazır olsunlar Eğer ben bir kişiye zulm edersem, onlardan utanıp, hükmetmeyi terkedeyim. Eğer hata edersem, onlar beni uyandırılar. derdi.

* * *

Bir gün bir kişi gelmişti. Davada bulunarak:

– Senin vekilin falan kişi, benim elimden bir parça yerimi zorla aldı. diyerek davada bulundu. Mehdi:

– O yer benimdir. ve benim elimdedir. Davayı benimle mi edersin? dedi. O kişi:

– Ey Emir'el-Müminin! dedi. eğer dava seninle düşüyorsa seninle davacıyım ve hem de adaleti senden umarım. Kadı Abdullah bin Ala da orada hazır. Mehdi o kişinin yanına gitti.

Kadı'nın hükmüne razı mısın? diye sordu.

Mehdi kadının yanına vardı. ve:

Bizim aramızda hükmeyle! dedi. Kadı o kişiye:

– Davan nedir? diye sordu. O kişi de yeri için davacı olduğunu söyledi. Kadı sonra, Mehdi'ye sordu.

Mehdi de:

– O yer benim yerimdir? Ve Şimdi de benim elimdedir? Bu kişinin hakkı yoktur. dedi. O kişi de:

– Ey Kadı- halife'ye sor ki yer kendisinin eline hilafetten önce mi yoksa sonra mı düştü? dedi. Kadı:

Bu teftiş (arayış) vacip değildir. Bu kişi senin davanı inkar ediyor. Eğer hüccetin varsa getir. Yoksa sen bilirsin! dedi. Mehdi, yerine oturdu ve:

– Ey kadı efendi! dedi. O yer halife olduktan sonra benim elime geçmişştir. Sen tanık ol ki, o yeri bu kişiye verdim. dedi ve Mehdi o kişiye ücretini verdi.

Yine bir gün Zübeyr bin Avvam (r.a.) in oğullarından bir kişi geldi. Mehdi'ye halini arzetti. Ve:

– Şam'da filanca köy benimdi. Velid bin Abdülmelik zulmedip elimden aldı. Ondan sonra, her halife geldi ise de onlara halimi arzettim, ama hiç cevap vermediler. dedi.

Mehdi:

– Bu kıssayı Ömer bin Abdülaziz'e arzetmedin mi? dedi. O kişi de:

– Ona arzedecektim. Ömrü vefa etmedi. Dedi. Mehdi de hemen emretti. O köyü o kişiye verdiler.

Mehdi'nin affı ve keremi sonsuzdu. Eğer bir kişi günah işleyip kâtına gelse, ve ondan özür dilese, o affederdi.

Beylerinden birisi, iki kez günah işlemişti. Mehdi onu bağışlamıştı. bir daha günah işleyince Mehdi ona:

– Sen utanmaz mısın ki her zaman bunun gibi günahlar işlersin. dedi. O kişi de:

– Ey Emirül müminin! Ben günah işlemekten utanmazsam, sen de bağışlamaktan utanma ki yüce Allah sana 100 yıl ömür versin de hergün benim gibi 10.000 suçluyu sana getirsinler ve sen de affedesin! dedi. Mehdi utandı, o kişinin suçunu yine affetti. Onun cömertliği de o derecedeydi ki, hiçbir padişah bir şaire 50.000 akçe vermediği halde Mehdi Mervan bin Hafsa'ya 70.000 akçeyi bir defada vermişti.

* * *

Mehdi, hacca gittiği yılda, Mazir adındaki hizmetçisi ile Kabe-i Muazzama'ya girip orasını ziyaret etti.

Harem kapısında bir kadın tatlı bir dille halktan akçe dilenmekteydi. Ve güzel cümlelerle kendi halini anlatıyordu. Yanında bulunan Nazir'e:

– Yanında ne kadar akçe var? diye sordu o da:

– 500 dinar dedi. O da:

– Onu bu kadına ver. dedi. O da parayı verdi. Ve müslümanlar arasında, hiçbir padişah ve bir halife hac zamanında Mehdi kadar nafaka harcatmadı. Çünkü Mehdi, bir defada 30.000 kez, 10000 dirhem (yani 30.000.000) dirhem ve 500.000 filori, ve 150.000 kaftan nafaka dağıtmıştı.

Mehdi, ibadette hem de şöyle idi ki, bir kere Bağdat'ta kuvvetli yel esmişti. Halk:

– Mahvoluyoruz. Diye korktular. Mehdi, sarayında yüzünü secdeye kapadı. Ve:

– Ya İlahi. Bunlar, Peygamberin olan Muhammed Mustafanın ümmetidir ki bana emanet etmişsin. Şimdiki bunları korunmasını benim boynuma borç kıldın. Artık benim günahım için onları hor eyleme ya ilahi! Benim günahım ne kadar çoksa senin de bağışlayan o kadar ganidir. Muhammed'in ümmetini azarlama! Muhammed Mustafa'nın mübarek cemali hakkı için bu ümmete yardımcı ol! dedi.

* * *

Mehdi'nin kapıcısı Rebi şunu nakleder:

– Bana Mehdi, her gece sabaha kadar namaz kılardı. derlerdi. Ben inanmazdım. Ta ki hizmet edenlerinden birisine:

– Halife namaza durunca, bana haber ver! dedim. Hizmetçi de gece yarısı geldi. Haber verdi, Vardım saraya girdim.

Gördüm ki, sade kireçle sıvanmış bir yer vardı. Oraya Darü'l-Beyza (beyaz ev) derlerdi. O gece, gece yarısında ay aydıydı. Saray ve sofa aydınlıktı. ve Sarayın ferşi kızıl olduğundan ayaydınlığı vurunca, gündüz gibi olmuştu. Ve Mehdi seccade üstünde durup namaz kılmaktaydı. Benim geldiğimi görmedi. Güzel bir sesle kuran okuyordu. Ben de yanına geldim. Ardında durdum. Dinlemeğe koyuldum. Güzel bir sesle (ellezine keferu) ayetini okudu ve ağladı.

Vakta ki:

"Demekki geri döner ele alırsanız, yeryüzünde hemen fesad çıkarak ve akrabalık bağlarını parçalayacaksınız? Onlar öyle kişilerdir ki, Allah onlara lanet etmiştir. Duyularını almış ve gözlerini kör etmiştir."

Muhammed suresi ayet 31-31-33.

Mehdi, bu ayeti okuyup gözünün yaşlarını seccadesinin üstüne akıtıyordu. Meğer, birkaç gün önce Cafer-i Sadık'ın oğlu Musa'yı tutup hapsedmişti. Ve bana:

– Onu bekle! Diye ısmarlamıştı. Mehdi'ye:

– Musa halkı, kendisine davet etmektedir. Ve Horasan memleketini diliyor. demişlerdi.

Rebi der ki:

– Vakta ki Mehdi namazını tamamladı, selam verdi.

– Kim var? diye seslendi.

Hizmetçi cevap verdi: Rebi' dedi.

Mehdi de:

– Rabii çağır! dedi. Ben de:

– Ya Emirel müminin! Ben burada hazırım! dedim ve o zaman bana:

– Ne vakit geldin? diye sordu. Ben de:

– Şimdi geldim. Kur'an okunduğunuzu duydum geldim. dedim.

Mehdi:

– Var, Musa bin Caferi çağır.

Rebi olayı şöyle anlatır:

– Vardım, Musa bin Cafer'i getirdim. Mehdi henüz seccadesinde oturuyordu ve gözleri yaşlarla dopdoluydu. Ona:

– Ya Musa Allah Teala bu ayette:

Buyurarak akrabalığı kesenlere lanet eder. Şimdi ben seninle akrabalığı kesmiyorum. Seninde öyle yapman gerekir.

Öyle olunca ant iç ve beyat kıl ki madem ki ben sağım, yaşıyorum, Asi olmayasın. Öldüğümden sonra sen bilirsin. Ne edersen et! Dedi. Musa bin Cafer de beyat edip ant içti. Mehdi de onu koyuverdi. Mehdi, Sema (müzik) severdi. Halvette sazandeler getirtip sema ederlerdi. O da:

– Allah Teala affedip rahmet ede! derdi.

MUSA EL-HADİ'NİN HİLAFETİ

Mehdi Masendan gidince Rebi'i Bağdada emir eylemişti. Ve bütün asker onunla birlikteydi. Ve oğlu Musa el-hadi, o sırada Taberistan'da Taberistan meliki Şervin ile cenk etmekteydi. Halid, Yahya bin Halid ile danıştı. Yahya şöyle maslahat gördü ki, Harun hilafeti kabul etmesin ve kardeşi Musa el-Hadi halife olsun. O da kardeşinin bey'atini halktan o makamda aldı ve Mehdi'yi Bağdada iletmeyi ve orada toprağa gömmeyi diledi ve:

– O asker ki oradadır. Beyat vazifesi için akçe isterler. Tabutu Bağdad'a götürürsem, görürler. Belki, bey'at atıyyesi için talepte bulundurlar ve fitne koparırlar. Diyerek Mehdi'yi orada gömdü. Ve Mehdi'nin hacibi Rebia mektup yazdı. Bağdad'a gönderdi ve Musa'nın bey'atının Bağdat askerinden alınmasını istedi. Ayrıca:

1- Resul (s.a.v.) in kamçısı,

2- Ve ridasını (omuz örtüsünü)

3- Halifelere miras kalan şeyleri Nazir adındaki hacibin eline verdi ve mektup yazıp babasının öldüğünü ve kendisi halifeliliği kabul etmeyip, ona bey'at ettiğini bildirdi. Ve bu mektubu da Musa tarafına gönderdi ve kendisi Bağdada geldi.

* * *

Fakat, Bağdat askeri Rebi'in üzerine yürüyerek Rebi'in sarayını yağma ettiler. Rebi' kaçtı, gizlendi. Bütün asker:

– Biz, Rebi' ile bey'at etmeyiz! Dediler. Ta ki Rebi'in akçesinden iki yıllık vazifemiz hakkını almalıyız! dediler.

Rebi'de onlara:

– Sabredin. Ta ki Musa el-hadi gelsin. Vazifenizi versin. Çünkü

ben bey'ati ona alıveriyorum. Ve benim ondan buyruksuz akçe vermek elimden gelmez dedi.

Asker ise sabretmeyip Rebi'i öldürmeyi dilediler. Rebi de kendisini gözledi o zaman konağı yağma edildi. Vakta ki Harun, Bağdad'a geldi. Yahya bin Halid Rebi' ile birlik oldu. Yahya, Rebia:

– Hata ettin. Askerin arasına aykırılık düşürdün. Halife gelince büyük olay ortaya -inşaallah- çıkmaz. O zaman O arada bulunma! dedi. Bunun üzerine aracı oldu, askerle barış yaptı. Yahya, Henüz gelmemiş idi ki, on sekiz aylık vazife haklarını onlara verdiler. Bu haber, el-Hadi'ye erişince, mektup yazıp Yahya'ya gönderdi. Ve onun yaptığı işi ve tedbiri beğendi. Ve Taberistan'da Şervin ile barış yapıp kendisi hasekilerle çöl develerine binip Bağdad'ın yolunu tuttu. 29 günde Taberistan'dan Bağdad'a geldi. Şehir halkı, onu görüp sakinleştiler ve bütün fitne basıldı. ve hilafet Bağdad'da karar kıldı. O da Rebi'i vezir yaptı. Ve Afrikiyye diyarını Mağrip şehirlerinin hepsini ahir ömrüne kadar Harun'a verdi ve ona çok armağanlarda bulundu. Ve Ali bin İsa bin Mahanı başkomutan yaptı ve Taberistandan şervin, Hadi'nin katıra geldi.

MEHDİ'NİN VE HADİ'NİN GÜNLERİNDE ZİNÂDIKA'NIN ORTAYA ÇIKMASI

Rivayetçi şöyle der ki:

– Muhammed Mehdi Zamanında o taife ortaya çıtkmıştı ki onlara zinadika derler, Onlar öyle zındıklardı ki islam dinini inkar etmişlerdi. Şeriat hükümlerine inançları yoktu. Bunlar:

– Namaz, oruç, hac ve zekat peygamberimiz Muhammed Aleyhi-salat vesellam hazretlerinin ümmetinin üzerine farzdır. Diye buyurmuş Nizam-ı Alem için ve insanların işi içindir. Yoksa bunların aslı yoktur. Helal ve Haram ile talak (boşama) ve nikah dedikleri şeyleri, hak birbirine güç eylemesin, diye buyurmuştur. Ama, bunların hakikati yoktur." derlerdi. Ve yine:

– Muhammed bin Abdülmuttalib, Bir hakim kişiymiş, söylediği her sözü hikmetle söylemiş. Ve bir hoş kaide koymuş, gitmiş ki ümmetinin güçlüleri (zalimleri) zayıflarına zulmetsinler. yoksa bir kişinin, karnını aç tutup "oruç tutuyorum" demekten ve namaz kılıyorum

diye yatıp kalkmaktan ve zekat diye malının kırkta birini başkasına vermekten ne fayda doğar. Ve Muhammed gibi bir güzel söz söyleyen de gelse ve birbaşka türlü kaide de koysa ve bir şeriat da düzse caizdir. Derlerdi. Ve namaz kılana gülerlerdi. Ve oruç tutanlarla alay ederlerdi ve Hacc'a gidenlere ahmak derlerdi ve Hacıların kurban kestiklerini görüp "Bu günahı olmayan hayvancıkların boş yere kanları dökülmektedir." derlerdi. Ve kendi öz kızlarıyla, Kendi kız kardeşleriyle çiftleşmeyi reva görürlerdi. Nitekim Ateşe tapanlar (mecusiler) bile:

– Bütün milletler içinde, bunların mezhebinden daha necasetli (daha pis) daha mirdar mezheb yoktur. Zira kafirler ve yahudiler ve hristiyanlar ve puta tapanların her birinin bir türlü dini ve peygamberlere inançları vardır, Hakkı ve batılı ve hem de ahiret ve kıyameti inkarları yoktur. Ama bu zinadıkta taifesi hiçbir şeyin gereğine inanmazlar. Ve 4 kitaptan birisine inanç getirmiş değillerdir. Hak Teala'ya yapılan ibadetleri batıl sayarlar. Yüce Allah hazretleri ve peygamber (a.s.) hazretlerini inkar edip, derler ki:

– Bu cihanın ne öncesi vardır, ne sonu vardır. Ne olacak da değildir. İnsan ve hayvanlar da ot gibi biter, ot gibi yaşarlar. Onların hallerini kimse bilmez ki nereden gelirler ve nereye giderler? Ölenleri yine dirilmez. Ve dünyadan başka bir yerde bir şey olamaz." derlerdi. Yine:

– Bu dünyada doğanı ve öleni ay ve güneş meydana getirir ve yine onlar yitirir. Derlerdi. Onların katında haram olan şey dünyada yalan söylemek, bir kişiye zulüm ve hayf eylemek gibi şeylerdir. O zındıkların ne dini, ne mezihebi vardır. Onlarla başa girişmek ve söyleşmek te caiz değildir. Kelam enli onlara (dehri) derler.

* * *

Halife Muhammed Mehdi ve oğlu Hadi o zındıklardan bulabildiklerini öldürdüler ve topluluklarını dağıttılar.

Rivayet edenler der ki:

– Muhammed Mehdi zamanında Arab ileri gelenlerinden çok kişiler bu zındıkta dinine girmişlerdi. Mesela Mukaffi bin Abdullah bin Mukaffi gibi ki güzel söz söylemekte ve güzel yazı yazmakta ve arab dilini güzel konuşmakta en iyilerini ansalar onları yad ederlerdi. Kelile ve dimne kitaplarını arapçaya o tercüme etmişti.

Ve askerlerin ileri gelenlerinden Ali bin Yaktin ki büyük bir komutandı. Padişaha yakınlığı vardı. Yaktin, halife Mansur'un mollasıydı. Kendine, onu vezir etmiş, mührünü de ona vermişti. Mansur, mührün muhafazası konusunda ondan emindi ve ondan daha iyisini bilmezdi ve Mehdi zamanında da vezir olmuştu ve mühür ondaydı. Vak-taki Hadi hilafete oturdu. Mühürü yine ona emanet edip, bıraktı ve onun oğlu Ali bin Yaktin memleket haberleri üzerindeydi.

Memleket havadislerini ona götürürlerdi. Ve Mehdi'ye, Hadi'ye haberi o ulaştırırdı. Ve Yezid bin Dana, da bu zındıka dinine girenlerdendi. O da Ali bin Yakti'nin katibiydi. Acemler arasında ondan daha iyi katip yoktu.

Bir de Abdullah bin Ubeydullah vardı ki o da Mehdi'nin veziriydi. Abbas, oğullarından:

1- Abdullah bin Davud bin Ali bin Abdullah bin Abbas

2- Haşimoğullarından Yakub bin Fazl bin Abdurrahman bin Abbas bin Reba bin el-Harb bin Abdülmuttalib gibi kimselerdi.

Bu Yakub da Haşimoğullarının ileri gelenlerindendi ve Ehl-i Beyt'in başkanıydı.

Böylece bu ünlü de başbuğ kişiler halkı delaletle sürükleyip zındikiye mezhebine onları davet ettiler ve onlara kendi kavmlarından hayli kişi katılmıştı. Onlar katiplerden, akıllı geçinen kişilerden ve başbuğ oğullarından idi ve temyiz ehli kişilerden çok kişi bunların mezhebine girdiler ve müslümanlık onlara zor gelirdi ve Şeriati muhafaza edemezler, koruyamazlardı. Ve namazda tenbellik ederlerdi. Şunlar o mezhebde olanlara zor gelirdi:

1- Sabah namazlarının kılmak,

2- Cenabetten gusul etmek,

3- Kış günlerinde soğuk su kullanmak,

4- Yaz günlerinde oruç tutmak,

5- Mallarından kırkta bir zekat vermek,

6- Nefsin arzularından vaz geçmek onlara çok zor gelirdi. Hem de bunlara Hak Teala'nın buyruğunu yerine getirmek güç gelmektedir. Hak Teala Kur'an'ın içinde:

– Savm ve salatı ve hak sübhane ve Tealanın emrini yerine getirmek ağır yükür, fakat Hak Tealadan korkan müminler için ağır değildir, diye buyurmuştur.

İşte o ileri gelen kişiler Mehdinin vaktinde çok kişi davet ederek kendilerine uydular ve gelen haberlere göre zinadıkânın ileri gelenleri toplanıp birbirlerine şöyle dediler:

– Muhammed'in vazzettiği şeylerden islam mezhebi içinde Kur'an'dan yek nesne yoktur. Ve müslümanlar onunla öğünürler. Onun tanzim edilişı ve fesahati muhkemdir ve ondan çok meani vardır. Onun zuhura geldiği zamandan bu güne kadar hatipler, şairler ve fasih söz söyleyiciler, nice yıllardır ki söz söylerler. Hiçbir kişi onun bir süresi gibi anlaşılması, kolay ve güzel olan bir tertiple söz söyleme gücünü gösteremedi.

Evet böyle dediler ve yine :

– Muhammed, demiş ki dediler. Hak Teala Hazretleri şöyle buyurmuştur:

"De ki, andolsun ki bütün insanlar, cinler, bu Kur'an'ın benzerini meydana getirmek için bir araya toplansalar, yine onun benzerini meydana getiremezler.

"Nasıl meydana getirebilirler ki o Hak Teala'nın kelimidir. Zira her şeyi o yaratır, kimse yaratamaz. Bir kelimı ki o söylemiştir. Onun benzerini söylemeye kimsenin gücü yoktur."

İsra Suresi ayet:88

O zındıklar toplanarak:

– Biz de onun gibi güzel söz söylemekle yekrek manalı söz söyleyelim ve halkla gösterelim. Ve bunu Muhammed ortaya koymuştur. Diyelim! dediler.Hemen bu iş için 4 kişi geldiler. Bu 4 kişi şunlardı:

- 1- Mukaffi bin Abdullah,
- 2- Salih bin Abdül kudüs,
- 3- Abdullah bin Ubeydullah,
- 4- Abdullah bin Davud

Bunlar arapların ünlü ve bilinen güzel söz söyleyecileriydi. Arala-

rından Makaffi bin Abdullah'ı seçtiler. Çünkü bu kişi hepsinin en güzel konuşanıydı. Ve devrinde bütün iyi konuşucular onun bu özelliğini teslim etmişlerdi. Ona:

– Söz söylemek ve sözleri bir araya getirmek senin ustalığındır, bu sana münasiptir. Bu ise çalışmalısın, dediler. O da bu ödevi kabul etti. Bir yıl mühlet diledi. Ve nice 1000 akçe istedi, kağıt diledi. Onlara:

– Bir sure yazayım ki Kur'an ile eşit kılayım. Eğer güzel söyleyişte onun kadar veya ondan üstün olursa ne ala? Eğer dilediğim gibi olmazsa onu silinip, bozup başka türlüünü yazmaya başlayayım. Mura-dımız oluncaya kadar uğraşayım. her ayete, her sureye benzer şekilde ve benim maksadıma uygun olunca onu cilt haline getireyim, sonra halka arz edelim. Ama bu işi bitirinceye kadar hergün yiyecek, içecek gerek ki o gün kendi tabiatıma uygun gelsin ve gücümü de arttırıp ve böylece gönlümün dilediği gibi onları bir araya getireyim ve yazabile-yim, gönlüm darlaşmasın, hasta olmayayım, aklım zayıflamasın, ve gönlüm, yalnız onunla meşgul olsun. Ama bunlar nereden ve nasıl gelir. O zaman bana bir kimse gerektir ki nafakamı, gözlesin, her ne diler, arzu edersen onu tamamlasın. Kaygım, tasam artmasın. Üstüme bir kişinin gelmesini de istemem. Ayrıca, yanımda bir hizmetçi hazır bulunmalıdır. Eğer bir iş buyurursam yerine getirilmelidir. Bir yılım bu türlü geçmeli, ve sonra Kur'an'da (haşa) fasih ve güzel onu yazıp meydana getireyim, dedi.

3 arkadaş bu ödevleri üzerlerine aldılar. Ve kabul ettiler. Salih bin Abdül Kuddüs: "Kağıt ve mürekkebi hazırlamak benim boynuma borç olsun." dedi. Abdullah bin Ubeydullah:

– Kumar, hizmetçi ve başka masraflar benim olsun! dedi.

Bunun üzerine Mukaffi bin Abdullah sure ve ayet taklidine başladı. Ötekiler de ona istediği gibi yardımda bulundular. O da 6 ay doluncaya kadar uğraştı. 6 ay dolunca yararı toplanıp:

– Gelin, varalım, görelim ki bu 6 ay içinde, o, ne yapmış, ne eylemiştir? dediler. Odasına girdiler. O oturmuştu. Sağında ve solunda kağıtları yığın yapmıştı. Çoğu yazılmış, yırtılmıştı. Her cinsten yazılmıştı. Kendisi de onların arasında oturmuştu. Elinde kalemi ve önünde kağıtı duruyordu.

Kendisi düşüncelere dalmıştı.

Ona:

– Bu altı ayın içinde ne yaptın? dediler. O:

– Hiç birşey yazamadım. Hemen o oturduğum gün, mushafı önüme koydum. Kur'an'ın başından sonuna kadar her ayetini gördüm. "Hangisi en güzel, en fasihtir, aklım başımda iken onunla muaraza eyleyim" dedin. Fakat bu kadar güzel konuşma hasleti bende varken bir ayetin içinde şaşırılmış, kalmıştın. Altı aydan beri endişeli oldum. Yazdım, bozdum, hiçbir beğendiğim söz uygun gelemedi. Bir kimse de:

– Bu, onun gibidir. Diyemezdi, dedi.

Arkadaşları:

– O Hangi ayettir? diye sordular. O da:

– Kıssa-i Nuh'taki şu ayettir, dedi. O ayet şuydu:

Allah tarafından:

– Ey arz, suyunu yut! ey gök, Sen de tut! Denildi. Su çekildi ve iş bitirildi. Gemi de Cudi dağının tepesinde durdu. Zulmeden millet, Allah'ın rahmetinden uzak olsun." denildi.

Hud Suresi, ayet: 44.

O kişiye arkadaşları:

– Üzerine yazı yazdığın kağıtları, bize göster, dediler. Bakalım, görelim, orada ne var? ne türlü olmuştur?

* * *

Bunun üzerine Mukaffi bin Abdullah 6 ayda yazdıklarının ve söylediklerinin hepsini gösderdi. Hiç ona benzer bir şey bulamadı. Oysa onun fesatçı sözleri güya o derecedeydi ki zamanında ondan fasih kimse yoktu. O zaman ona:

– Bu Kur'an'dan tek ayettir ki sen altı aydan beri ona eş bir şey yazmayı başaramadın? Şimdi kalk, dışarı çık ki Kur'an'da bu kadar emrû nehiy ve ahkamü emlak ve acaib mucizeler vardır, sen onları nice söyleyebilirsin? Bu az iş değildir, dediler ve bu işten el çektiler.

* * *

Zındık kavmi gittikçe çoğalmıştı. Mehdi'nin zamanında üstünlüğü elde etmek, istediler. Fakat, Hak Teala onlara, Mehdi'yi musallat etti. O da onları kılıçla ortadan kaldırdı. İçlerinden iki kişiden başka bir kişi bile kalmadı. Bunlardan birisi, Haşimoğullarından Yakub bin el-Fadl ve biri de Abbasoğullarından Abdullah bin Davud idi. Ve Mehdi'nin:

– Haşimoğullarından kimseyi öldürmeyeceğim! diye andı vardı. Çünkü babası Mansur onlardan çok kişi öldürmüştü. Bundan ötürü Haşimoğullarından, kimse kalmayacaktır! diye korktu. Sonra, bu ikisini de zindana attılar.

* * *

Hadi, Halife olduğu zaman emir verdi. Onların ikisini de huzuruna getirtti. İkisi de dındıkı ayinini ikrar ettiler ve:

– Bu Dini İslama nesne değildir ve Kur'an Allah kelamı değildir. Ve Muhammed de peygamber değildir. Bize doğru dürüst hüccet getirin, eğer doğru ise kabul edelim! dediler.

Bunun üzerine İslam bilginleri onlarla karşılıklı konuşmalar yaptılar ve Hüccetler getirdiler? Bunlar yine kabul etmediler? Yakub'un bir kızını buldular ki Hamileydi. O kız İslama ikrarda bulundu. Halife emir buyurdu o iki zındıkı darağacında sallandırdılar.

HADİ'NİN ÖLÜMÜ

Hicret tarihinin 170. yıla erişince Cemaziyelevvel ayında Musul sınırında Hadika adındaki şehirin isaâbât köyünde Hadi, 3 gün hastalandı, ve seher vaktinde dünyaya gözlerini yumdu. Hadi'nin annesi, Hizran ve kardeşi Harunu büyük bir üzüntü kaplamıştı. Çünkü Hizran, kocası Mehdi'nin gözünde son derece itibarlı kadındı. Ve onun her sözü Mehdi katında makbuldü. Askeri komutanlar ve vezirler, sipahiler önce Hizranı selamlayıp, sonra Mehdiye gelirlerdi. Mûsa el-Hadi ve Harun Reşid bundan ötürü incinirlerdi. Hizran'ın kapısında saltanat Mehдинin kapısından fazlaydı.

* * *

Hadi, vaktaki hilafete geçti, Hizran yine önceki gibi hayat sürmek

istedi. Hadi darıldı. Halk da Hizran'ın kapısında biraz azaldı. Hizran'ın Halise adında bir cariyesi vardı. Halk dileklerini bu Halise'ye söylerlerdi. O da Hizran'a söylerdi. Hadi'ye de Mirza'nın sözünü ileten, götüreren bu Halise idi. Hizran bir hacet için Halise'yi iki kez Hadiye gönderdi. Hadi dileği kabul etmedi. O zaman Hizran kendisi geldi. Hadi'ye:

– Bu haceti Abdullah b. Malik için bitir. Çünkü ben kefil olmuşumdur. Verdiğim sözün yapılmayışından utanırım. Bundan sonra da hiçbir dilekte bulunmam. Dedi. Abdullah bin Malik, Mehdi'nin Sahib-i şartası idi. Hadi, Hizran'a darılıp şöyle dedi:

– Sen kim oluyorsun ki onlara va'd de bulunuyorsun? Ve hacetlerine kefil olursun? Melik mertebesindeki kişiler senin kapıda neyler? Sana gereken şey, evde eğe ve pamuk ile veya Mushaf ve Kur'an ile meşgul olmaktır. Erenleri selamlamak, ve erenlerin hacetini bitirmek ve kapıda nakipler tutmak senin içindir. Artık kimsenin geldiğini kapıda görmeyeyim. Ya da hiç kimse senden hacet dilememelidir! dedi.

* * *

Hizran, üzülererek ağladı, gözyaşları ile oradan çıktı. Hadi de ertesi günü askeri çavuşları çağırttı, onlara:

– Söyleyin bakayım, bana sizin ananızı mı saklamak layıktır. Yoksa benim anamı mı? dedi. Onlar da:

– Senin ananı!. dediler. Hadi de:

– Öyleyse, size ananızın nerede olduğunu, nerede durduğunu onun ne dediğini, ne işlediğini, erenlerin bilmesi gerekir mi? mecsillerde, pazarlarda ananızın adı söylenmesi doğru mudur? dedi. Hepsî de:

– Doğru değil! dediler. O zaman Hadi:

– Öyleyse, siz niçin hep anama gidiyorsunuz? Evlerde, mahallelerde halifenin anası şöyle dedi. Şöyle iş yaptı, diyorsunuz. Ne için sade onu bilip, onunla konuşuyorsunuz? Niçin onun kapısına varıyorsunuz? Niçin ananın adını anıyorsunuz? Yüce Allah'a and içerim. Her kim ki şimdiden sonra, sizden bir kişi onun kadısına mal götürürse onun malını alırım. Kendisini zindanlara atarım, Orada ölür, gider, dedi.

Bunun üzerine bütün halk Hizran'ın kapısını terkettiler. Hadi de bir ay sonra bir tabak pirinç pilavını ağılattı ve.

– Bu aş bana çok hoş geldi. Soğumadan, anam yesin! dedi. Fakat Hizran işi anladı. Pilav soğuyunca onu bir köpeğe yedirdi. Köpek de pilavı yer yemez, öldü. Hadi'ye haber gönderip:

– Sen utanmaz mısın ve Allah'tan kormaz mısın ki kendi anana ağı verirsin.? dedi. Hadi de:

– Anam beni öyle rüsvay etti ki, onun bu halinden öyle utanır bir hale gelmişimdir ki, Padişah olan kişi hiç anasının tedbiriyle ve kadınların işaretiyle hüküm sürer mi? dedi.

* * *

Hizran da hiçbir zaman oğlu Hadi'ye bir söz söylememeye ve oğlunun kapısına varmamaya ant içti.

Hadi Musul sınırında İsaabat'ta öldü. Karnında bir çıbanbaşı vardı. Çıban değişti. Ne yemek yiyebildi, ne de bir şey içebildi. Bundan ötürü de öldü.

Kimileri:

Hizran, Hadi'nin cariyelerine çok akçe verdi. Uykuda iken ağzına yastık koydular ve bir cariyeye yastığın üzerine oturdu. Onu öldürdü. demiştir.

* * *

Hadi, Cuma gecesi öldü, İsaabad'da bahçe içinde gömüldü. Hadi uzun boylu, al yanaklı, güzel yüzlü idi. Alt dudağı kısaydı. Bundan dolayı kendisine Musay-ı etbak" derlerdi. Öldüğü zaman 25 yaşındaydı. 1. yıl 3 ay halifelik yaptı.

HARUN REŞİD'İN HALİFELİĞİ

Hadi, İsaabad'a vardığı zaman Harunu da birlikte götürmüştü. Orada ölünce namazını Harun Reşid kıldı. Bütün halk hemen Harun Reşid'e bey'at ettiler. Harun da Yahya bin Halid'i beraberinde almıştı. Çünkü Halid çok tedbirli bir kişiydi.

Yahya'nın Fadl adında bir oğlu bulunuyordu Harun Reşid'den on

gün sonra doğmuştu ve Harun Reşid bu Fazl'ın anasından süt emmişti. Harun, Yahya'yı kendisine vezir etmek dilerdi. Lakin, Hadi ölünce veziri Herseme bin Ayün, Harun'u dışarı çıkardı. Bütün halk ona bey'at ettiler. Harun, vezirliği yine ona verdi.

Hadi, askerlerine bir zaman:

– Amcan Cafer'e bey'at edin. Diye buyurmuş, sonra yine bu sözünden dönmüş idi.

İşte bundan dolayı, Harun Halife olunca Cafer, Halkın ortasında kendisini azletti ve:

– Her kimin boynunda benim bey'atım ve ahdim varsa, bilin ki ben o ahddan vaz geçtim, hilafet kardeşimin oğlu Harun Reşid'indir. Dedi. Ertesi günü Irak'a ve civar memlekete bey'at almak için mektuplar gönderdi. O gece Harun'un Abdullah el-Me'mün adında bir oğlu dünyaya geldi. O günlerde Harun askerle köprü yanında bulunurdu. Yahya bin Halid'e:

– Babam Mehdi bana yakut kaşlı 1000 dinar değerinde bir yüzük vermişti. Bir gün, o yüzüğü Hadi parmağımda gördü. Yanından çıkmış, ben köprüye varmıştım. O bir kişiyi gönderip benden yüzüğü istedi. Ben de gücenip yüzüğü Dicle ırmağı sularına attım.

– Dalgıçlar, getir bulsunlar! dedi.

Halk:

– Nasıl olur? Bir yüzük ki suya düşünce beş ay sonra bulunabilir mi dediler? Dalgıçlar Harun Reşid'in emri üzerine yüzüğü aramaya başladılar. En sonra yüzük bulundu. Harun Reşid çok sevindi. Ve Fal tuttu. Devletine uğur gördü. Ve Abdullah bin Malik Huzai ki Hadi'nin Sahib-i şurtası (Emniyet müdürü) idi. Hadi ona Cafer'e bey'at eylemezse, yalın ayak Ka'be'ye gitmeye and vermişti. Cafer, bey'at meselesinde kendi kendisini halka azlettiğini söyleyince, Fukaha Ca'fer'e:

– O kendisini azletmekle yemin sakıt olmaz! dediler. O zaman, Abdullah bin Malik bu hac yeminine çare bulamadı. Cafer de Bağdat'tan Mekkeye yalın ayak ve yaya olarak haccetti. Cafer şu yolda yolculuğunu yapmıştı. Hacı yayacılar, onun ayağının altına keçe döşerlerdi. O yol aldıkça geriden gelenler o keçeyi toplarlardı yine ön tarafa yayarlardı.

Harun Reşid'e bu usul hoş geldi.

Me'mun'dan sonra Harun Reşid'in, Muhammed Emin adında bir oğlu daha doğdu. Me'mun Harise'den dünyaya gelmişti. Muhammed emin ise, Amcası Cafer bin Mansur'un kızı Zübeyre'dendi.

* * *

Harun Reşid, Muhammed Emin'e çok ta'zim ederdi. Bir müddet sonra da Harun Reşid, Yahya bin Halid'i kendisine vezir edindi. Ona Bermek'i derlerdi. Ona hil'at giydirdi. İşlerini ve mührünü ona emanet etti. Ama, her bir işi anası Hizran emrederdi. Yahya da o emri yerine getirirdi. Hizran, Mehdi zamanında nasılsa, Harun Reşid zamanında da o kudretteydi.

Harun Reşid o yıl Tarsus gazasını yaptı ve ribatlar yaptı. Sonra hacca vardı. Hacdan dönünce öldü. Hicretin 173. yılıydı. Vezirliği Yahya Bermek'i'ye safi kıldı. Harun, Cafer bin Muhammed bin Eş'as'a Horasan'ı vermişti Vezirliği Yahya'ya safi kılınca onu çıkardı, Cafer'in oğlu Abbas'a verdi.

Hicret tarihi 175. yılına erişince Harun, Zübeyr'den doğan oğlunu Muhammed Emin'i veliahd edindi.

HARUN REŞİD'İN OĞLU MUHAMMED EMİN'E HALKI BEY'AT ETTİRMESİ

Muhammed Emin, Hicri 170 tarihinde doğmuştu. 5 yıl geçince Harun Reşid halkı ona bey'at ettirdi Fakat halk:

– O henüz küçüktür, diyerek bu kendilerine hoş gelmedi.

Harun Reşid, her ne kadar bütün halktan ona bey'at almıştı. Ama, Horasan halkının askeri olsun raiyyeti olsun, küçüktür diye Muhammed bey'atini kabul etmezlerdi. Bu Muhammed Eminin, Fazl Bin Yahya Bin Halid Büyütmüştü. Harun Reşit Abbas Bin Caferi Horasan'dan çıkardı. Horasanı Fadl'a verdi ve Muhammed için bey'at almak diledi. Fadl'ı bir yıla kadar tamam Horasan'dan bey'at aldı. Fadl'ı Horasan'dan azledip anası Huzran 'ın kardeşi ve kendi dayısı Atrif bin Ata'ya verdi. Bu Ata Yemen'de Cemüş şehrinde Taberistanda esir düşerek Mehдинin eline düşmüştü ve Irak'tan, da Muhammed Emin için

tamam bey'at alsın diye Fadl bin Yahya'yı katına çağırđı.

Fadl, orada, beyatı işini tamamlayınca Harun Reşid Ona:

- 1- Taberistan'ı,
- 2- Temesand'ı
- 3- Hemedan'ı
- 4- Kūhistan'ı
- 5- Ermeniye'yi
- 6- Azerbaycan dolayını

Ta ırak sınırına varıncaya kadar ona verdi. Hicretin 176. yılı içinde Yahya bin Abdullah el-Hüseyni, Taberistan'da huruç etti. Ve Taberistan'ı tuttu.

Hasan bin Ali-El Hüseyni ki Hadi zamanında Mekke'de huruç etmiş ve kendisini öldürmüşlerdi. Onunla, iki amcası oğulları vardı. Birisi Yahya birisi de İdris'ti ikisi de Mansur zamanında Medine'de ve Basra'da huruc eden Muhammed ve İbrahim'in kardeşleriydi. Hadi, Hasan bin Ali'yi öldürünce, bu Yahya ve İdris kaçmışlardı. İdris Tancaya'ya gitti. Orada halkı kendine davet etti. Halkda ona uydu. Hadi, hile edip İdris'e Tancaya adam gönderdi ve onu ağı ile öldürttü. Yahya Taberistan'a varmıştı. Çok asker topladı.

Harun Reşid, Fadl'ı 5.000 erle, Bağdat'tan gönderdi. Fadl, Rey şehrinde tam bir yıl kaldı. Yahya, Harun Reşid tarafından lütuflar gösterdi. Hatta ona:

– Harun Reşid, sana kendisi elyazısı ilanı versin, dedi. Harun Reşid de kendi yazısı ile yazdı, Bağdat halkını Haşimoğullarını, fakinları, alimleri, kadıları, memleketin ileri gelenlerini tanık yazdı. Fadl'a gönderdi. Fadl da Yahya'ya yolladı. Yahya da Fadl'ın katına geldi. Fadl, onu Bağdad'a götürdü.

Bu iş kolaylıkla oldu. Harun emretti.. Yahya için bir saray süslediler, ayrıca bütün askerine de emretti, Yahya'ı selamlamaya çıktılar. Ve Yahya' ya umduğundan çok ikramlar edildi. Beş aydan sonra da mektup tutuldu diye bahane edilerek beş ay zındana konuldu. Sonunda da zindanda zehirle öldürüldü.

HORASAN'DA FADL BİN YAHYA EL-DERMESİNİN HABERİ

Harun Reşid, Horasan reisi Atrif'i Horasan'dan azledip Hamza bin Malik bin Heysim el-Huzai'ye verdi ve Mısır'ı Cafer bin Yahya bin Halid el-Bermeri'ye verdi. Hamza, Horasan'da tam bir yıl durdu. Onu Horasan'dan yine getirtti. Fadl İbni Yahya'ya verdi. Hicri 178 de Fadl, Horasan'a ve Maveräünnehr'e geldi. Oradan Seruş'a vardı. Orada adaletlerde bulundu. Yedi yıl Horasan'da bulunduktan sona Harun Reşid Fadl'ı katına getirtti. Ve Horasan'ı Mansur İbn-i Yezid bin Mansur el-Hamidi'ye verdi. Fadl, gelince Harun Reşid bütün askeri ile karşı cı çıktı.

Hicretin 179. yılı içinde Harun Cafer bin Yahya'ya Şam'ı verdi. Ulu komutanlardan Muhammed bin Müseyyeb-i Züneri'yi ve Şebib İbni Kahtabe'yi onun yanında gönderdi. Ve Herseme bin Ayün ki Afrikiyye de durmaktaydı, ona da:

– Cafer'in yanına git. diye mektup yazdı. Herseme de Şam'da bulunan Cafer'in katına vardı. O yıl içinde Cafer, Adıyy el-Mekki'yi Şam'da yerine koyup Bağdad'a geldi.

Harun Reşid Şam'ın üzerine Horasan'ı da ona verdi.

Aradan 20 gün geçince Horasan'ı Cafer'in oğlu İsa'ya verip Harun Reşid Bağdad'dan Rakka'ya vardı. Orasını vatan edindi. Bağdad'ın havasını beğenmedi. Mizacıma iyi gelmiyor, dedi ve Bağdad'ı oğlu Muhammed Emin'e verdi. Ve Rakka'dan Hire'ye vardı. Orada çok binalar yaptırdı ve Kûfe halkından incinip yine Varka'ya döndü.

Hicretin 182. yılında çok askerle Bizans'a gaza açtı. Safsaf adındaki bir şehri fethetti. Orasını viran etti. Bizans'tan dönünce, İsa bin Mahan'a Horasan'ı verdi. Bir yıl orada kalınca, onu halk, Harun Reşid'e şikayet ettiler. Harun Reşid ona:

– Yerine bir kişi koy, sen kendin bana gel, dedi. İsa da oğlu Ali'yi yerine koyup çok hediyelerle Harun Reşid'e geldi. Harun Reşid onu yine Horasan'a gönderdi.

– Onun için söylenenler yalanmış dedi.

Hicret tarihi 183. yılına erişince Harun Reşid, Me'mun'u hilafette Emin ile ortak etti. Horasan'ı ve doğu tarafını Me'mun'a verdi. Batı tarafını da Muhammed Emin'e verdi. Horasan'da Nisa şehrine Ebu Hattab adlı bir Hariciye ortaya çıktı Harun Reşid, Ali bin İsa'yı Me'mun tarafından Horasan'a Ebul Hattab cengine gönderdi.

Ali de vardı, Ebul Hattab'ı öldürdü. Fitne basıldı. Ali yine Irak'a geldi.

HARUN REŞİD'İN MUHAMMED EMİN BİN ZÜBEYDE'DEN SONRA ME'MUN İÇİN BEYAT ALMASI

Harun Reşid, Hicretin 175. yılında, Kendinden sonra Halife olsun diye Muhammed Emine halkı bey'at ettirdi. Vakta ki Muhammed Emin ve Abdullah el Me'mun olgun erenler oldular. Harun Reşid, Muhammed'den sonra Me'mun'u veliahd etmek istedi.

– Taki aralarına cenk ve aykırılık düşmesin dedi.

Hicretin 183. yılında Rakka Şehrinde halkı topladı. Me'mun'a iller ayırdı "Muhammed, onu bu yerlerden depretmesin."dedi ve Ona Me'mun diye lakab verdi. Kasım adında bir oğlu vardı. Muhamed'e:

– Onu unutmayasın. diye söyledi. Ona da Mu'temin! Diye lakab verdi. Cezire-i Musul der bentlerindendeki şehirleri bu Kasım mutemine verdi.

Harun Reşid hicretin 186. yılında Hacca gitti. Oğulları Emin ile Me'mun da yanında idiler.

Hac tamam olunca hacca gelenleri topladı. Emin'in ve Me'mun'un birbirlerine ahitleri hüccetini yazdı. Ellerine verdi. Ve Kabeye girip ikisine de Harem-i Şerife and verdi. O halkı:

– Bu ahd üzerine şahit olun diye toplamıştı:

– O iki hücceti kabe kapısına asın. Diye buyurdu. Ne kadar diledilerse de o ahitnamesi asanın elinden yere düştü.

Bu iş tamam olmaz diye fal tuttular. Harun Reşid, yine Rakka'ya geldi ve Muhammed Emin'i Bağdad'a gönderdi. Harun Reşid'in bu haccıda 1000x1000=1.000.000 dinar harcadığı, söylenir.

BERMEKİOĞULLARINDAN HARUN REŞİD'İN UZAKLAŞMASININ SEBEBİ

Yahya-yı Bermeki'ninin 4 oğlu vardı.

- 1- Fadl,
- 2- Cafer,
- 3- Musa,
- 4- Muhammed.

Yahya'yı Bermeki artık yaşlanmıştı. Harun Reşid onun yerine kimi kez Fadl'ı kimi kez Caferi getirirdi. Ve bunlara: Buyruğunu söyler, onlar da babaları Yahya'ya arzederlerdi. İş ve Yahya'nın tedbiri ile sürdülürdü.

Musa ve Muhammed de emir idilir. Vezir olmamışlardı. Bunların da oğulları vardı. ayrıca Yahya'nın amcası oğulları vardı. Böylece Bermek ailesi Yahya'nın sayesinde hepsi ululardan ve emirlerdendiler.

* * *

Harun Reşid, onların içinde, Hepsinden çok Cafer'i severdi. Ve Harun Reşid Fadl'in anasından da süt emmişti. Harun Reşid meclisini Fadl'a kurardı ve meslisine hatunlar, cariyeler ve mucanniler getirirdi. Fadl'a ise kadınlar ve cariyelerle bir arada olmak ağır gelirdi. İhtiyatlı davranır, kendisini meclisten çekerdi.

Yahya, ihtiyarlayınca Mekke'ye varmak, itikafa girenlere yakın (mucavir) olmak diledi. Harun Reşid ona izin vermedi. Ona:

– Oğullarında Fadl, ya da Cafer vezirliğe yararlar. Sen hangisini dilersen yine dön o da yerinde dursun. Ne söyleyeceği varsa bana söylesin? Ben emir vereyim. O da sana bildirsin. İşler de senin tedbirinle sürdürülsün, dedi.

Harun Reşid'in sevgisi Cafer'e idi. Gerek yaz yazışta, gerek yazısının gerekse yüz güzelliğinde söz söylemekte Cafer üstündü. Lakin Yahya, Fadl'ı beğenirdi. Çünkü, yaş ve iş yönünden, tecrübede ve tedbirde Fadl üstünlükteydi. Vezareti, Emirül mümininin yüzüğü

(mührünü) bunlardan ötürü Fadl'a vermişti. Ama, Harun Reşid'in gönlü ise Cafer'e yatkındı. Fadl, iki yıl babasının yerine vezirlik yaptı. Sonra da Harun Reşid, Fald'dan yüzüğü aldı Cafer'e verdi. Cafer de 2 yıl babasının yerine vezirlik etti. Harun Reşid sonra, Cafer'den de yüzüğü aldı, Yahya'ya verdi. Ona:

– Oğullarını sen yek bilirsin belki benim yaptığım iş sana hoş gelmez, dedi. Yahya da vezaret mührünü hiç bir oğluna vermedi. İşleri kendisi görürdü. Bu işler devlet ondan yüz döndürünceye kadar sürdü. Arab ve acem meliklerinin vezirleri arasında Yahya'yı Bermeki'nin oğulları derecesini hiçbir vezir bulmamıştır. Ancak onlardır ki Harun Reşid'in halifelîği zamanına o mertebeye yükselmişlerdir. Ondan ötürü de vezirliği bırakmak için izin dilerlerdi. Çünkü, hiç kimse bütün herkesi hoşnut etmesinin imkanı yoktur nice kişiler bunlara düşman olmuştu. Bundan dolayı da onlar vezirlikten ayrılmak için destur dilerlerdi. Ama çare olmadı.

* * *

İkinci sebep de şu idi ki Rakka'da Ebü'r-Rebi Muhammed bin el-Leys adında zahid ve alim bir kişi vardı. Hem de Katipti. Yahya'ya güvenmişti. Harun Reşid'e şöyle bir arize yazdı:

– Ey Emirü'l-müminin. Kıyamette yüce Allah'a ne diyeceksin? Ve ne hüccet götüreceksin ki Yahya bin Halid'i ve onun oğullarını ve ehl-i beytini müslümanlara havale ve Musallat kıldın. Bütün işlerini onlara bıraktın. Onlarsa dinsizdirler ve zındık kişilerdir. Zındıkların mezhebinin tutarlar, dedi.

Yahya bu Rak'a haberini işitince ses çıkarmadı. Harun Reşid bir gün ona:

– Ey Yahya! dedi. Muhammed bin Ebul Leys hakkında ne dersin? diye sordu. Yahya da:

– Dinsiz, Çirkin yüzlü ve dinsizin biridir. Halkı sözle aldatmıştır. Onlara din namına bir şey yoktur. Kötü dilli, kötü sözlüdür, dedi ve bu yolda Harun Reşid'e çok sözler söyledi. Öyle ki Harun Reşid'in de gönlü Muhammed bin Ebu'l-leys ten ürktü. Onu Hapsettirdi. Yahya vezarete iken o da zindanda kaldı. Ancak Yahya'yı hapsedince, onu dışarı çıkadı. Her ne kadar Harun Reşid, bu Muhammed bin el-Leys'i

Yahya'nın sözleri ile hapsetmişti ama onun Yahya aleyhine yazdığı yazıdaki sözleri Harun Reşid'in gönlünde yer etmişti. Daima, Bermekilerin diyanetini ve mezhebini araştırır, teftiş ederdi. Bermekilerden incinenler de onların kusurlarını anlatır, dururlardı. Bunlardan Harun Reşid'in gönlüne kuşku düşmüştü.

* * *

Bermekiler için üçüncü kusur şu olmuştu ki Taberistan'da Yahya bin Abdül Hüseyini huruç etmiş ve Fadl ibni Rebi'i Yahya'yı alıp götürmüştü. Harun Reşid onu hapsedtirmek için kimseye güvenemedi. Onu güzelce muhafaza etsin diye Cafer bin Yahya'ya vermişti.

Bir geceydi. Yahya bin Abdullah Hüseyini Cafer'e şöyle dert yandı ve:

– Bu kadar faziletim ve ululuğumla, sen, beni öldürür müsün? Benim kimin oğlu olduğumu bilirsin. Bana gadrettiler. Ve aman verdiler? Buraya getirdiler. Ahitlerine vefa göstermediler. Beni hape attılar! dedi. Cafer de:

– Sen, her nereye dilersen git. Harun Reşid, seni sorarsa ben söyleyeceğimi bilirim dedi. Yahya bin Abdül Hüseyini de kaçtı. Fadl ibni Rebi, bu haberi işitince gitti. Harun Reşid'e işi araştırdı. Doğru olduğunu bildi. Bir gün sofada Cafer'e:

– Yahya bin Abdül Hüseyini'nin işi ne oldu? diye sordu Cafer de:

– Zindanda henüz zahmet içindedir deyince Harun Reşid:

– Doğru söyle dedi. Cafer ise hiç tınmadı. Fakat bir müddet geçince:

– Ya Emirel müminin! dedi.

– O Yahya bin el-Hüseyini'den kötülük gelmeyeceğini ve ona kimenin uymayacağını anladım. Hem senin hasmındır, hem de Peygamber soyundandır Özüm açıldı, salıverdim, dedi. Harun Reşid üzüntülü bir yüz göstermedi.

– Ey Cafer dedi. Çok hoş etmişsin. Benim de öyle yapayım diye bir dileğim vardı. Senin gönlün, benim gönlümün isteğini yapmıştır, dedi. Lakin Harun Reşid onun gönlünde bir kin bağladı.

* * *

Dördüncü Kusur da şu idi: Harun Reşid'in Abbase bint Mehti adında bir kızkardeşi vardı. Harun Reşid'den ve Hadi'den bir yaş büyüktü. Hadi, Harun Reşid'e cefa edine Abbase Hadi'ye daima:

– Öyle etme. Reşid senin kardeşindir ve senden sonra veliahdıdır. İşin ne olacağını kim bilir? diye öğüt verdi. Hilafet Harun Reşid'e erişince, Harun Abbase'yi bu sözlerinden ötürü çok severdi ve Ona saygı ve tazimde bulunurdu ve sırlarını ona anlatırdı. Ve yemeği onunla birlikte yedi. Ondan daha yakın bir kişisi yoktu. Cafer bin Yahya da yemeğe birlikte otururdu. Fakat Cafer bin Yahya Abbase ile bir mecliste oturmaktan çekinirdi:

– Ya gözümden, ya dilimden bir yanlışlık doğabilir, der korkardı. Cafer bu düşüncesinden dolayı Harun'un meclisinden kendisini uzaklaştırdı. Harun Reşid, bunun sebebinin Abbase olduğunu anladı. Cafer'e:

– Abbaseyi sana hatunluğa vereyim. Lakin şu şartla ki onu benim meclisimden başka yerde görmeyeceksin ve vücudun onun vücuduna değmeyecektir, dedi. Onun maksadı Cafer'in gönül ferahlığıyla meclise gelmesiydi. Cafer de:

– Ferman sizindir dedi.

Harun da hemen Abbaseyi Cafer'e nikahladı. Bundan sonra Harun Reşid'in meclisinde ikisi de bulunurdu. Ve uzaktan uzağa konuşurlardı.

Harun'un sarayında, Abbase'den daha güzel kadın yoktu ve Cafer de güzel bir delikanlıydı. Birbiriyle Harun Reşid'den gizli olarak buluşmak fikrini düşündüler.

Abbase Cafer'den hamile kaldı ve bir oğlan çocuğu doğurdu. Çocuğu iki cariye ile Allah'ın evi olmakla şereflenen Mekke'ye gönderdi. Aradan bir yıl geçmişti ki Abbase, Cariyenin birisiyle bozuştı ve:

– Onu mutlaka öldürmeliyim diye ant içti. O cariye de Harun Reşid'e oğlan çocuğun doğumunu haber verdi Rediş'de:

– Bu sırrı kimseye açma, dedi. O cariye de bunu kendi sarayındaki Halayıkların arasında sakladı. Harun Reşid sonra Yahya bin Abdullah el-Hüseyni'nin Horasan'a gittiği haberini öğrendi. Hemen Ali bin İsa bin Manhan'ı yine Horasan'a gönderdi. Ona:

– Yahya'yı tutukla, dedi bu Suretle Harun Reşid'in Beramik ailesinden gönlü soğudu. Cafer'e ve Yahya'ya sesini yükseltmeye başladı. Yahya bunu sezdi ama sabretti. Ali bin İsa, Yahya'yı Horasan'da buldu. Rakka'da Reşid'e onu gönderdi. Ve Harun, hemen Yahya'yı öldürttü. Gönlü ondan emin oldu. Bermeki ailesini tecessüs etmeye başladı.

Harun Reşid, o yıl Hac için niyetlendi. Yahya'yı ve bütün Bermekileri yanında götürdü. Hacca varınca, Abbase'nin oğlunu getirtti. Çok güzel bir çocuktü. Hem anası Abbase'ye hem de Cafere benziyordu. Çocuğu öldürmeyi diledi. Ama:

– Bunun ne günahı var? Diyerek onu öldürtmedi. Hac'dan dönünce enbar şehrine geldi. Oradan Rakk'a bölgesinde Verede kondü. Orada 3 gün kaldı Dördüncü gün Yahya'yı ve onun oğulları Fadl'ı Cafer'i Musa'yı çağırtdı. Onlara hilatlar giydirdi. Onların gönüllerini hoş etti. Onlar da güven duyar oldular. Öğle namazında Cafer'e:

– Ben bu gece kendi cariyelerimle, yemek yiyeceğim, yoksa seni salıvermezdim. Sen de kendi cariyelerinle eğlen, sadlık eyle, dedi.

* * *

Cafer de geri döndü Harun Reşid de cariyelerini kendi odasına götürdü. Aradan bir müddet geçince Cafer'e adam gönderdi. Ona:

– Git bak Cafer, meclisini hazırlayıp bezemiş midir? dedi. O kişı de oraya varıp yine geldi:

– Hiçbir hazırlığı yok, dedi. Harun Reşid yine adamını Cafer'e yolladı. Ona:

– Benim canım ve başım için meclis yasayasın (kurup düzesin) bu gece zevk edesin ki senin orada zevk edip eğlendiğini bilmeyince ben burada zevklenip eğlenemem, dedi.

Cafer bu haberi alınca gönlü karma karışık oldu. Korktu, ister istemez meclis düzdü. Yalnızca oturdu Ebu Zekkar adında gözleri kör bir şarkıcısı vardı. Cafer ona:

– Bu gecen benim yüreğimde korku var, dedi. Ebu Zekkar da:

– Ey Vezir, Sana ve senin cemaatına Emirül müminin bu günki gibi ihsan ettiğı yoktur. Bu gece çok hoş vakit olması gerek, dedi. Cafer de:

– Ya Eba Zekkar. benim gönülüm

– O vesvesedir. Gönülünden onu çıkar at. Şad ol dedi.

Akşam namazı vaktinde yine Harun Reşid'den adam geldi Cafer'e Harun Reşid'in önünden alınmış tütsüler hediyeler getirdi. Yatsı namazında da geldi. O gece Harun Reşid Cafer'e bu türlü hediye ve behurla 3 kez adam gönderdi. Gece yarısı olunca da Harun Reşid kendi hatunlarının hücrelerinden kendi özel hücrelerine geldi. Mesrur adındaki Kölesini çağırdı ona:

– Var git, Şu saatte Cafer'i ve Yahya'yı çadırına götür ve Onların başlarını kes, bana getir, dedi.

Mesrur da Cafer'in meclisine girdiği vakit gözleri kör Ebu Zekkar ona şu şarkıyı çalıp söylemekteydi:

Uzak durma hiç sen gelir sağ olursan

ölüm ya geceleyin ya bir sabahta.

Cafer karşısında köle Mesrur'u görünce ürktü. Mesrur da:

– Emirül müminin seni çağırıyor, dedi.

Cafer:

– Hala hatunların meclisinde midir? Yoksa odasına mı geçti? diye sordu Mesrur:

– Odasında, dedi. Cafer de:

– Bana izin verki hatunlarımın yanına varayım kimi şeyleri emanet edeyim, dedi. Mesrur:

– Ne vasiyet varsa burada bildir. Dedi. Cafer de orada onlara söyleyeceğini söyledi Sonra Mesrur onu kendi çadırına götürdü. kılıcını çekti. Cafer:

– Halife ne buyurmuştur? dedi. Mesrur da:

– Başını önüne iletmemi emir buyurdu, dedi. Cafer:

– Aman ki meclisten sarhoşluktan buyurmuştur. Yine pişman olur. Bir kez daha var git, dedi. Mesrur'a dostluk haklarına and verdi. Yalvardı. Mesrur da yine Harun Reşid'e gitti. Harun Reşid Mesrur'u görünce

– Heyy ne ettin? Seni bekliyordum, dedi. Mesrur da:

– Cafer'i getirdim, dedi. Harun Reşid:

– Ben senden Caferi istemedim başını istedim, dedi. Mesrur da yine çadırına döndü, Cafer'in başını kesti. Harun Reşid'e getirdi. Harun Reşid:

– Onun başını ve vücudunu benden dileyinceye kadar sakla ve hem de şu saatte Yahya'yı ve çocukları Fadl'ı Muhammed'i Musa'yı ve Yahya'nın kardeşi Muhammed bin Halid'i kendi çadırına götür Zincire vur ve mallarını al, dedi.

* * *

Mesrur da öyle yaptı. Sabah onlunca, Cafer'in başını, assınlar diye Bağdad'a yolladı. Ertesi günü de Rakka'ya göçtü. Bermekileri büyük bir azap içinde hapsetti. Bütün mallarını ve vekillerini topladı.

– Bunların hiç kimseleri kalmayacak dedi. Yahya'nın çocuklarını Fadl'ı Muhammed'i ve Musa'yı kendi önünde boğazlattı. Ve Bermekilerden yalnız Muhammed bin Halid ile Fadl'in ve Cafer'in küçük çocuklarını sağ bıraktı. Cafer'in başı dar ağacında kaldı. Harun Reşid, Horasan'a varıp Rakka'dan yine Bağdad'a gelince o başı yine darağıcında asılı buldu emretti, o kesik başı ateşte yaktılar. Halkın, fakir kısmı, bundan ötürü Harun Reşid'e lanetler savurdular Ve:

– Ve Eğer kızkardeşi ilgisi arada olmasaydı o ona her ne etse reva idi. Şimdi her ne etmişse kendi rüsvayli, yığın etti. Bu haberi yalnız kendi sarayı halkı bilecekti. Şimdi ise kendi hükmettiği halkına bu haberi duyurttu. Tarih kitaplarında yazsalar gerek. Ve ta kıyamete kadar dillerde yayılsa gerek dediler. Çünkü Bermekilerin soyu neden helak oldu denilince

– Bunun sebebi Harun Reşid'in kızkardeşi Abbase oldu" denilecektir.

Akıllı kişilerse

– Bu iyi bir tedbir değildir dediler.

Bermekiler hakkında ayıplanan işlerden birisi de şuydu ki Bermekiler ortadan kalkınca bütün işler, Bümerek'ten Harun Reşid'in omuzları üzerine kalmış ve ona ıstırap vermiş fitneler ortaya çıkmıştı. Harun da memleketi korumaktan acze düştü. Yahya' ve Bermeki soyunu öldürttüğüne pişman oldu. Ali bin Hasan da Horasan'a çok zulüm etti-

ğinden Horasan halkı ayaklandı. Harun Reşid'in kendisinin oraya varması gerekti. Oğlu Muhammed Emini Bağdad'a bıraktı memleketin kimi yerlerini mağrip sınırından ta Hilvan dolaylarına kadar Irak hudududur. Ona verdi.

Hemen kendisi ile birlikteydi. Maşrika kadar da ona verdi ve Me'mun'u 30.000 askerle kendisinden önce Horasan'a gönderdi ve:

Var, memleketin ortasında otur, dedi. Hilvan'da ta Kuhistan ve Hemedan, Rey, Kergan, Taberistan, Komuş, Horasan, Maveräünnehir ile Türkistan'ı ona verdi. Kendisi de 20.000 erle Me'mun'un ardından gitti. Artık Me'mun'a buluşmadı. Rey şehrine geldi. Oradan Tus şehrine vardı. Orada dünyaya gözlerini kapadı. Yolda Kirmanşah şehrine gelince, hutbe okudu. Me'mun'una ahdini memleket karışmasın diye yeniledi. Mağrip, düzelmişti. Maşrik kalmıştı. Ve Maşrik, Horasan halkı asi oldular. işte kendim geldim. Bir güvendiğim kişi yoktur ki işi ona bırakıyam, ne yaparsa yapsın. Yahya bin Halid ve evhalkı da tükendiler. Bundan ötürü memleket çalkantıya uğradı, dedi.

Halk, Harun Reşid'ten bu sözleri işitince yine beğenmediler ve:

Onları kırdırıp sonra onlara ihtiyaç göstermek, onları aramak ve pişman olmak gerekmez dediler.

Cafer, hicret tarihinin 127. yılında Safer ayının başlarında pazar gecesi öldürülmüştü.

HARUN REŞİD BİZANS ÜLKESİNDE

Ali bin İsa bin Muhan, Harun Reşid'e Horasan'dan her cinsten armağan getirdiği vakitte, o da onları beğenmiş, şaşırmış kalmıştı. Yahya'ya:

Bu son derece güzel kumaşlar nerede bulunuyor? diye sordu. bu sözden maksadı, Yahya'yı iğnelemektir. Çünkü, Yahya'nın oğlu Fadl, nice yol boyu Horasan'da bulunduğu halde hiçbir armağan göndermemişti. Yahya da:

– Bu kumaşları iki reayanın ve yoksullarıdır. Ali, onların ellerinden bunları zorla, zulümle çekip almıştır. Eğer böyle bir işe benzer iş yapmak gerekse, hemen şu saat için de Abdullah Sarrafi ve daha nice sarraflar tutup, bir saatte, bundan daha güzel kumaşlar alayım dedi.

Harun Reşid Ali Bin İsa'nın hediyelerini beğenince, onu yine Horasan'a gönderdi. Ali de bu kez elini zulüme daha çok uzattı ve Belh şehrinde oturdu ve orada bu zulümlerle çok köşkler yaptırdı. Çok mülkler aldı bir köy yaptı ki ona Alibad adını koydu. Çok binalar düzdü ve halka çok eziyet etti. Sonra, Ali'ye duyurmadan, Reşid'e bir bölük kişi şikayete geldiler. Ülke çavuşları, Harun Reşid'e mektup yazarak:

– Ali, Horasna'da çok zulümler etti. Çok mal topladı. Eğer yine katına çağırırsan gelmez, dediler. Harun Reşid de, Horasan'a kendisinin varmasını diledi. Önce Ali'ye mektup yazdı. Yanına çağırdı. Onu sınamak diledi. Ali de bir çok kumaş ve hediyeyle Harun'un yanına geldi. Komutanlara da en güzel hediyeler sundu. H. Reşid de onu yeniden Horasan'a yolladı o vakit Bizans imparatoru, çok askerle hücum geçti. Harun Reşid de 100.000 askerle Bizans ordusuna karşı yürüdü. Bizans'tan çok şehirler fethetti. İmparatorla barış yaptı. İmparator H. Reşid'e yılda 3 kez 100.000, üçyüzbin filori haraç verecekti. Ve hem müslüman sınırlarına bir daha ayak atmayacaktı.

Bu barışı yapınca Harun Reşid yine ülkesine döndü. Günler çok soğuktu. Harun Reşid Irak'a gelmişti ki bizans İmparatoru yine ahdini bozdu. Müslüman sınırlarına yürüdü.

– Harun, bu soğuklarda yine geri dönemez, dedi.

Bu haber Harun Reşid'e eriştiği zaman o da hemen geri döndü. Bundan ötürü H. Reşid'e Lücuc diye lakab takıldı. Bizans'tan çok şehirleri yaktı yıktı. Ta Kostantaniyye (İstanbul) şehrinin karşısında olan Üsküdar'a kadar vardı. İmparator da çok mal verip barış yaptı.

RAFE BİN LEYSİN SEMERKANT'TA HURUÇ ETMESİ VE HERSEME BİN ALYUNİ HORASAN'A ATAMASI

Rafi bin Leys bin Nasr ibni Seyyar Semerkant'ta sultanın askeri arasında bir güzel yüzlü, ünlü, belli kişiydi. Durmak ve oturmağı severdi. İslam dininden dönmüş bir kadını severdi. Kocasını, Yahya bin el-Eş'as idi. Din değiştirdiğini öğrenince ondan ayrıldı. Kadın, şer'an beklemek zorunda olduğu zaman geçirince Rafi onu nikahla aldı. Yahya bin el-Eş'as da onun Harun Reşid'e bildirdi. Harun Reşid de Ali bin İsa'ya mektup yazdı:

– Onu Tevhid ve tekbir et, kamçıla. Hapset ve eşeğe ters bindirip şehirde gezdirtti. Halk da bundan ibret alsınlar ve o kadını ondan ayır, dedi.

Ali bin İsa da Semerkand'ın emiri Haydar el-Ezdiye mektup yazdı. Rafi'i hemen zindana koyup habsetti.

Ve o kadını da ondan ayırdı. Rafi'i zindandan Belh şehrine kaçtı ve orada gizlendi. Ali bin İsa'dan da özür diledi. Ve aman ile Semerkand'a geldi. O kadını da açıktan açığa nikahı altına almadı.

Sonra hilebazlar ve dolandırıcılarla el ele verdi, şehri zaptetti. Din değiştiren o kadını yeniden ve aşikare hatun edindi.

Semerkant halkı, Ali bin İsa'dan ve valilerden, zalim olduklarından ötürü, incinmişlerdi. Rafi'ile el ele verdiler. Ali bin İsa da oğlu İsa bin Ali'yi askerle Rafi ile cenge gönderdi. Semerkantlıların yardımı ile Rafi, İsa'yı öldürdü.

Sonra Ali'nin kendisi geldi o da bozguna uğradı ve Mevr şehrine kaçtı. Oradan Harun Reşid'e mektup yazdı. Rafi ile cenk için asker diledi.

Ve Horasan beyleri Harun'a bir mektup yazdılar ve:

– Ali Bin İsa, Rafi'in elinden- Semerkant'ta bozulup Merv'e gelince Belh şehri karıştı ve onun yerindeki vekili öldürdüler. Ali'nin evini ve oğlunun evini yağma ettiler 900.000 dirhemlik definesini yağmaladılar. Şimdi Ali bin İsa çok mal ve çok asker toplamıştır. Yumuşaklık ile katına çağır ki isyan çıkarmasın, dediler Harun Reşid de Herseme bin A'yünü çağırdı. Ona:

– Sana bir iş buyuruyorum. Ger onu açıklarsan seni öldürürüm. Sakın onu sen açıklayıncaya kadar kimse işitmesin, dedi. İşte ben seni Horasan emirliğine gönderiyorum. Eğer Ali işitirse asi olur, celal başlar. Sen, askerinin arasında kendini öyle göster ki güya ben seni Ali'ye yardım için gönderdim. Ali de senin askerle geldiğini işitince ona:

– Ben sana yardıma geliyorum diye haber yolla Merv'e varınca, orada onu tutukla, bağla ve şeriat yolunda ondan kimin ise azacağı çıkarsa, o müslümanların hakkını al, dedi. Herseme bir Ayün de halkı topladı. Hutbe okudu ve Rafi bin Ceys'i göndereceğini söyledi ve:

– Ali bin İsa'nın yardımına Herseme'yi gönderiyorum, dedi. Herseme de:

– Askerin içinde beğendiklerinden 20.000 er seç, dedi ve sözde Ali'ye mektup yazdı:

– Herseme'yi senin yardımına gönderdim. Dedi. Ve kendi el yazısı ile 4 mektup yazdı.

Birisi Herseme'ye Horasan'ın berti idi. Biriside askerine Herseme'ye imdat edin diyordu.

Birisini Avam halkına yazmıştı.

Birisini de Ali bin İsa'ya, işi ve emareti Herseme'ye bırak" deniyordu.

Son mektubun içinde şöyle diyordu:

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

– Ey Ali bin İsa, ey anizzaniye (kötü kadının oğlu) sana benim ettiğim ihsan şudur ki seni mahalle bekçiliğinden emirliğe ve ululuğa yükselttim. Ve Horasn'ı sana verdim. Hem de bütün vezirler senin için:

– O bu işe yaramaz, layık değildir. Derlerdi. Ben onların sözüne aldırış etmedim. Senden bu nimete şükür ve karşılık bu mudur ki müslümanlara cevrettin. Ve reayanın gönlünü yıktın. Benden yüzlerini döndürdün, Şimdi, Herseme'yi gönderdim ki seni bağlasın, malını alsın ve hesabını görsün.

Ne almışsan hesabı ile yine alsın. Raiyyelerle seni yüz yüze getirsin, kimin hakkı sende çıkarsa alsın. Şimdi, o emirliği Herseme'ye bırak. Her ne buyruk verirse o buyruğu tut!

Dedi ve bu mektupları Herseme'ye verdi. Herseme de 20.000 erle yola çıktı.

Harun Reşid'in Reca adında bir güvenilir hadimi vardı. Onu Ali'ye güler yüz göstermesin diye Herseme'nin üzerine koydu. Zira Herseme, Ali bin İsa ile arkadaşlık ederdi.

Nihayet Herseme, Kumuş şehrine varınca, Ali'ye:

– Sana yardıma geliyorum diye mektup yazdı. Sonra, Nişabur'un ahdını bir adamına verdi. Ona:

– Sen halka ben Herseme'nin ardından giderim, dersin. Ben Merv'e varınca, sen de beratını çıkar, dedi ve oradan kendisi Serhas'a vardı.

Oradan da Merv şehrinin önünde Ali'ye karşı geldi. Herseme, Ali'yi görünce attan inmek diledi. Ali and verdi:

– Sen attan inersen ben de inerim, dedi. Herseme'yi atından indirmedi. Bir dar köprüye uğradılar. Ali atının başını Herseme ileri geçsin diye geri çekti. Herseme:

– Sübhanallah, Emir sen olasında ben önden mi gideyim, dedi. Ali bu yüzden güven duydu. Öne geçti. Herseme, onunla birlikte onun sarayına girdi. Bütün asker, at ardında durmaktaydı. Ali Herseme'ye:

– Senin için Mahan mahallesinde saray hazırlattım. Oraya kon. Her ne sözümüz varsa söyleşelim dedi. Herseme de:

– Emirülmüminin sana mektup göndermiş. Benim ödevim o mektubu şimdi sana vermek gerektir, dedi ve Ona Harun Reşid'in mektubunu verdi. Ali mektubu açtı

– Ey İbnizzaniye (Orospu oğlu) sözünü görünce eli titremeye başladı. Mektubu tamam okuyunca:

Ben oruspu oğluyum ki beni oruspu çocukları gibi evde yakalar, dedi. Herseme de o lahzada Ali'yi bağladı, Camiye çıktı. Askeri ve halkı çağırdı. Kendi ahdını ve mektupları okudu. Hepsi emre itaat etti ve mihnet duydular.

Herseme, hergün camide otururdu. Ali'yi de bağlı olarak karşısındayla oturturdu. Ve halkı çağırır Ali'den davacı olurlardı. Doğru bulduklarını halka verdirirdi ve kimisini barıştırdı. Lakin Semerkant'ta Rafi kuvvetlenmişti.

Ve Maveräünnehirde asker toplamıştı. Herseme o yöne gitti. Ceyhun ırmağından geçti. Herseme ile kimse geçmedi. Ve Maveräünnehir'de Herseme'ye kimse itaatkar olmadı.

O da bu hali Harun Reşid'e yazdı. Harun Reşid'de niyetlenip Horasan yolunu tuttu.

HARUN REŞİD'İN HORASAN'A GİTMESİ VE TUS ŞEHRİNDE ÖLMESİ

Herseme'den, Rafi Maverâünnehir-i tuttu Buhara'ya geldi. Daye mektip gelince, Harun Reşid hemen Rakka'dan Horasan'a varmak n-yeti ile Bağdad'a geldi. Muhammed Emini orada bıraktı.

Askere ve halka adaletli davran, dedi ve Kasım Mütemeni Mustul emirliğine gönderdi. Me'mun'un itak (azat) ettiği Fadl bin Selh ki Me'munun elinde müslüman olmuştu, katibdi Me'mun'a:

– Baban Harun'dan dile ki seni de yanında götürsün. Yoksa kardeşin sana memleket vermez dedi. Me'mun da söz dinledi. Öyle yaptı. Harun Reşid de Me'mun'u yanına aldı. Harun Reşid o vakitler hastaydı. Hekimlerden, Yahsu adlı bir hekimi de birlikte götürdü. Nehrivan'a varınca, Umman yolunda, Hindistan Melikine çok malla elçi gönderdi. Menkebe adındaki Hekimi ondan diledi. O çok hazık ve hekimliği iyi bilen bir kişiydi. Mektup yazıp dedi ki:

– Uzun bir yolculuğa çıktım. Menkebe adındaki hekiminiz benimle Horasan'a gelsin. Belh şehrine gelince yine sana gönderirim, dedi. Hind padişahı da ona o hekimi gönderdi. O da Harun Reşid ile Rey şehrinde buluştu. İlaç verdi. Reşid de biraz iyileşti.

* * *

Harun Reşid, İmam Muhammed Hasan el-Şeybani'yi (Allah ona rahmet eylesin) Rakka'ya kadı yapmıştı. Bu yolculukta o imam Muhammed de yanındaydı. Rey şehrinde Kesai ve İmam Muhammed (Allah onlara rahmet eylesin) ikisi de aynı günde hastalandılar. Sabahleyin İmam Muhammed bin Hasan el-Şeybani vefat etti. (Allah rahmet eylesin). Akşamında da Kesai vefat etti. (Yüce Allan engin rahmetiyle rahmet eylesin) ikisini de Rey şehrinde toprağa verdiler. Tirmizi'li Ebu Muhammed onlara Mersiye (ağıt) söyledi. Şöyle dedi:

Yaşlar gözümde sel gibi hep eyledi hücum,
Andım dolandığımı o ashab-ı ki el-nücum.
Bahsus ki ol İmam-ı Muhammed ki bi güman
Şeytan-ı kafire ol atmış idi recûm!

* * *

Malum eden Mesail-i Fetva'yı kim ola? Asrın içinde olmuş idi menba-il ulum.

* * *

Birçok eimme gitti beka'ya görünmedi
Her gel Diyar-ı Fıkh'dan asar ile Rüşum .

* * *

Ben bu fıraka yanar iken çünkü na gehan,
Cûş ettim özge cûştan bir seda-yi sûm.

* * *

İmam Kesai oldu hemen fevt ol zaman
Yaşlar gözüme sel gibi hep eyledi hücum.

* * *

Harun Reşid Akabe-i Hilvan'a vardı.

Oradan da Kirmanşah gelince, hutbe okudu. Oğlu Me'muna bey'ati yeniledi ve Beadı bin sehl'i Me'muna vezir yaptı. Kendisinden önce de, onu Horasan'a gönderdi ve:

– Sen Merv'de dur. Herseme'yi gönder. Ceyhun ırmağını geçsin Rafi ile cenk etsin, dedi.

* * *

Me'mun da Horasan'a yollandı. Harun Reşid Komuş şehrine geldi. Oradan Sergan şehrine geldi. O vakit Ali bin İsa'yı getirdiler. Bütün malı $80.000 \times 1000 = 80.000.000$ dirhemlik maldı. Kumaşları ve hazine-sinde bulunan malları 1500 deve yüküydü. Harun Reşid, Ali'yi hapsedsinler diye Bağdad'a gönderdi. Harun gelmeden önce Muhammed Emin onu salıverdi. Harun Reşid'in hastalığı Kergan'da arttı. Komuş şehrinin havası bütün havalardan daha iyidir, dediler. Harun Reşid 193. hicret yılının Safer ayında Kergan'dan Nişabur'a geldi. Tus şehrinde öldü. Orada toprağa gömüldü.

O zaman Yahsu Hekimle Hintli Hekim Menkabe arasında ihtilaf oldu. Çünkü, Harun Reşid'e verdikleri ilaçta yanlışlık vardı.

* * *

Harun Reşid, öldüğü gece Hekim Yahsu'u öldürtmek diledi. O da:

– Ey Müminlerin emiri. Bu gece müsaade et. Yarın eğer ölmeksek, beni öldür, dedi. Hintli Hekim Menkebe de orada hazırды. Dışarı çıkında güldü:

– Yahsu, bu Padişahı aldattı. Çünkü o, bu gece ölecektir. Yarın onu nasıl öldürür? dedi.

Hem de o gece Harun Reşid ölmüştü. Hintli Hekim Menkebe de o gece Hindistan Meliki'nin yanına döndü.

HARUN EL-REŞİD'İN ÖLÜMÜ HABERİ HİLAFET SÜRESİ VE YAŞININ BEYANI

Harun Reşid Kergan'dan gidince Me'mun Herseme'yi savaşa gönderdi. O da vardı. Rafi ve kardeşi Bişr İbn-i Leys ile cenk etti. Ve onları bozguna uğrattı. Bişr'i esir etti. Onu Me'mun'a gönderdi. Me'mun da Harun Reşid'e yolladı. Harun, o sırada Tus şehrinde çok hastaydı. Esir Beşr'i önüne getirdiler. Harun Reşid Rafi'a Hamil derdi. Ona:

– Ey Allah'ın düşmanı! dedi. Sen ve kardeşin Horasan üzerine asi ettiniz. buişle beni uzun bir yolculuğa çıkarttınız. Vallahi, şimdi, seni öyle öldüreyim ki ondan daha güç biçimde kimse, hiç bir kişiyi öldürmemiş olsun! dedi. Harun Reşid Sonra, bir kasap getirtti. Her uzvunu, bıçakla, sinirlerinden kestirdi. Tam 14 parça ettirdi. 10 gün sonra da kendisi öldü. Abdülhamid bin Hamid el-Tusi Sarayında konaklamıştı. Kendisini orada gömdüler.

* * *

Bu Abdülhamid'e Ebu Ganim derlerdi. Tayyoğullarındandı. Harun Reşid'in ölümü Hicretin 193. yılının Cemaziyelahir ayının son üçte birinin pazar gecesi idi. O gecenin tam yarısında Harun Reşid gözlerini dünyaya kapamıştı. Fadl İbni Rebi müsahibiydi. Ve İsmail bin Sabih katibi idi. Üç kölesi vardı. Oğlu Salih kendisi ile birlikteydi. Namazını kıldı.

Harun Reşid öldüğü vakit 45 yaşındaydı. 23 yıl Halife oldu. Ak benizli, güzel yüzlüydü. 10 oğlu vardı. Bunlar:

- 1- Abdullah el-Me'mun,
- 2- Muhammed Emin,

3- Kasım el Mü'temin,

4- Ali,

5- Salih,

Ve kalanlarının adı Muhammed idi. Me'mun da sonra Halife olan Ebu İshak el-mutasam billah idi. Muhammed adındaki oğulları, şunlardı:

Muhammed Ebu İsa,

Muhammed Ebul Abbas,

Muhammed Ebu Süleyman,

Muhammed Ebu Ali,

Muhammed Ebu Ahmed,

Ve on kız, ve 2 Hatunu vardı. Hatunlarından birisi: Muhammed Emin'in anası, Zübeyde Bint Ebu Cafer el-Mansur'du. Birisi de Ali'nin anası Ümmü'l Aziz'di. Bu Ümmü Veleddi vardı. Me'mun'un anası habeshiydi ve adı Mervane idi. Mu'tasım'ın anası Mariye idi.

Harun Reşid'in ölümüne şairler çok mersiyeler yazdılar. Bunlardan birisi de Şair Ebu Münas'ın ağıtır:

Yani:

Ahval-i Alemin dünü, gün güne gün düşer

Kimisi serverü kimisi sernügün düşer

Kimisi oğlu Taht'a ve Tahta'ya kur ataylı

Bir arada görün ki ye's ü düğün düşer.

BATTAL GAZİNİN HABERİ

Harun Reşid zamanında Battal Gazi adında bir kişi vardı. Battal Gazi'nin bütün maceraları Kitabevimiz tarafından eski yazma nüshalarından Mehmed Faruk Gürtunca tarafından derlenmiş ve Sağlam Kitapevi tarafından yayınlanmıştır.

Bizans ülkesine gidip kafir elbiseleri giyerdi. Ve boynuna incil asardı. Bulduğu yerde on kafirden 50 kafiye kadar kırardı. Ama, fazla

olursalar tınmazdı. Görenler onu papaz sanırdı. Nice yıllar Bizans içinde gezdi. Öyle oldu ki kafirler onun elinden ne yapacaklarını şaşır-dılar.

* * *

Bir gün Harun Reşid, onu katına çağırdı. Ve ona:

– Ey Battal. dedi. Gezdiğin yerlerde, gördüğün acaipliklerden bize bazı hikayeler anlat.

Battal da:

– Ey Emir. Sana garib bir şey anlatayım. Dedi. Bir gündü, Bizans memleketinde bir sahrada geziyordum. Ardımdan bir at ayağının sesi geldi. Baktım ki, baştan ayağa kadar silahlanmış bir atlı kişi, bana se-lam verdi.

– Kafir diyarlarında gezen Battal denen bir kişi vardır, onu hiç gördün mü? dedi. Ben de:

– O kişi, işte benim, dedim. O kişi, hemen atından indi. Benimle konuştu.

Ve:

– Şimdiden sona, Seninle yoldaşım. Senin hizmetinde bulunmak isterim. dedi. Oturuyorduk ki, silaha donanmış 4 kafir belirdi. bize doğru gelirler. bu kişi:

– Ya Battal. dedi. Bunlara karşı ben varayım! dedi. Ben de;

– Ne Ola, dedim. Hemen atına bindi. O kafirlerle cenkleşti. So-nunda kafirler onu şehid ettiler. Sonra benim üzerime saldırdılar. Ama, içlerinde ünlü bir kafir vardı. Beni gezip ararmış:

– Sizin atlı, benim yaya olmam, erlik değildir. Ben de yol arkada-şımın şu atına bineyim, cenk edelim, dedim. Onlar:

– Doğru söylüyor, dediler. Ben de hemen o ata atladım. Ve:

– Yiğitlik şudur ki birer birer gelmelisiniz. Dedim "razı oldular üçünü, birer birer öldürdüm. Karşımda o ünlü kafir kaldı. Onunla o kadar cenkleştik ki birbirimizi hiç yenemedik. Sonra atlarımızdan inip döğüş-tü. Yine ne o, ne de ben zaferi kazandık. Ayrılmış dinleniyor-duk. Namaz vakti ben namazımı kılardım. O gece birbirimizden çeki-

nerek yattık. Sabah olunca yine döğüşe başladık. Hak Teala rast getirdi, kafiri basıp yendim. Ve göğsünün üstüne oturdum. Bana:

– Bu kez, beni bağışla, bir daha tutuşalım, dedi. Ben de ona eman verdim. Bir daha cenge tutuştuk. Ayağım kaydı. Bu kez ben düştüm. O da benim üstüme çıktı. Ben de:

– Sen de bana eman ver. Birdaha tutuşalım, dedim. O da beni bıraktı. Bir daha tutuştuk. Allah'ın hikmeti bu ya, bir hareketle ben düştüm. O da üstüme çıkıp:

– Anladım ki sen Battal'sın. Ben de seni arar, dururdum. Seni elbette öldürürüm, diyerek hançerini çekti. Beni boğazımdan kesmek istedi. Ama tam bu anda, önce şehit olan arkadaşım yerinden sıçradı, kafirin ensesine bir kılıç bastı. Mel'unun başı yerlerde tekerlendi. Sonra

"Allah yolunda öldürülenleri ölü sanmayın"

Ayet-i kerimesini okuyup yine toprağa düştü. bu ayetin anlamı:

Allah yolunda ölenleri ölü sanmayın demekti. Battal gazi:

– Ey Melik, dünyda çok şey seyrettim. Ama, bundan acaibini görmedim, dedi.

* * *

Bu Battal'ı, Abdülmelik oğlu Mesleme Kostantaniyye'ye (İstanbul'a) girince kapılardan birisine koymuştu. Bizans kafirleri ondan o kadar kırılmışlardı ki Bizanslı kadınlar çocuklarını Battal ile korkuturlardı. Birgün bir kadını, çocuğunu korkutmak için

– Gel ey Battal! Bu çocuğu al. Demişti. Battal da oradaydı. Hemen yerinden sıçradı. Çocuğu, anasının elinden kaptı. Kadın da şaşırılmış bakakalmıştı. Battal Gazi, en sonunda, bir cenkte yaralanıp tutuldu. Bizans Hükümdarı, Battal'ın öldürülmesine razı olmadı. Hekim getirdi, lakin iyileştirilemedi. İmparator o zaman:

– Ey Battal! Dileğin nedir? dedi. O da:

– Öldüğüm zaman esirlerden müslümanlar beni yıkayıp kefenlesinler ve namazımı kılıp toprağa gömsünler. Sonra da onlan hürriyetlerine kavuştur. dedi. O da onun bütün vasiyetini yerine getirdi.

HARUN OĞLU MUHAMMED EMİN'İNHALİFELİĞİ

Harun Reşid ölürken oğlu Salih'e ve Musahibi Fadl İbni Rebi'ye:

– Şu benimle olan asker, silahlar ve hazine Me'mun'undur. Muhammed'in hissesini katında koymuşumdur, dedi.

Harun Reşid, Me'mun'u Kirman'dan Horasan'a gönderdiği vakit hastaydı ve Tus'a geldiği haberi oğlu Muhammed'e erişmemişti. Me'mun'a mektup yazıp:

– Benim için, sonra kendin için Horasan ehlinden Bey'at hem adalet eyle, dedi. O da; Fadl İbni Rebi ile biraderi Harun oğlu Salih'e de bir mektup yazdı:

– Babam, Reşid ölünce Tus'taki askerden, benim için, bey'at alın. Ve babamla olan hazineyi alıp hepiniz katıma gelin, dedi ve her komutana birer mektup yazdı. Bu mektupları, Bekir bin Mü'temin'le gönderdi. Ve Onları Bekir'in mutfak sandığının ayağına koydu. Üstüne de sahtiyan dikti. Ve Bekir'e:

– Babamın katına varınca "Ne işe geldin?" derse, Muhammed beni, sizin halinizden kendisine haber vereyim." diye yolladı, dersin, dedi. Ayrıca da:

– Eğer, babam sağ ise mektupları ona gösterme ve birşey de söyleme. Ölünce her mektubu, sahibine ver, diye tenbihte bulundu.

* * *

Bekir de Tus'a gelince, Harun Reşid, çok ağır hastaydı. Bekir'e:

– Ne iş için gedin? diye sordu. O da:

– Oğlunuz Muhammed beni, sizi yoklamak için gönderdi. Dedi. Harun Reşid de:

– Seninle birlikte mektup var mıdır? Diye sordu. Bekir de:

– Yoktur, dedi. Harun Reşid onu, Hadimi Hasan'ın evinde hapsedti. Ve yol eşyasını arattırdı. Mektupları bulamadılar. Harun Reşid:

– Onu doğruyu söyleyinceye kadar döğün, dedi. Bekiri döğdüler. Kendisine çok azap ettiler. O, yine hiçbir şey söylemedi.

Birkaç günden sonra Harun Reşid öldü. Bekir de hala mahpustu. Ancak o vakit zindandan çıktı. Muhammed Emin'in mektuplarını sahiplerine verdi. Fadl İbni Rebi' bütün ordudan bey'at aldı ve köle Re-ca'yı Harun Reşid'in ölümü haberi için Muhammed'e gönderdi. Ve Halifeler, Peygamberden miras kalan omuz örtüsünü ve Asayı ve halktan beyat aldığı haberini, Muhammed'e yine birlikte gönderdi. Bu haber Muhammed Emin'e çarşamba günü erişti. Lakin, o, Cuma gününe dek ses çıkarmadı. Cuma günü halka imamet etti. Sonra yine Minbere çıktı. Hutbe okudu. Babası Harun Reşid'in ölümünü halka bildirdi. Ve güzel vaadlerde bulundu. Ve kedisi için halktan, beyat diledi. Ve amcası Süleyman'ı yerine vekil dikti.

– Askerden, ve Reaya'dan beyat al. Dedi. Ertesi gün 2 yıllık ulufe dağıttı. Ve Fadl İbni Rebi'e mektup yazdı. Ve:

– Tus'taki askerden ve yabancılardan beyat alınca oradaki maldan onlara beyat hediyesi üleştir, dedi.

* * *

Me'mun 'da, Harun Reşid'in ölüm haberini işitince, askerinden Muhammed Emin'e beyat aldı. Ve beyatı Fadl'a ulaştırdı. Ve mektup yazıp Tus askeri ile olan Metrukâtı bana gönder, dedi. Fadl, Me'mun'u istemedi. Yine Bağdad'a döndü. Bu sırada Rafii kuvvetlendi. Me'mun da Herseme'ye mektup yazdı. Herseme de Semerkand kadısına geldi. Rafi'i muhasara etti. Sonunda, Rafii barış ile Me'mun'a gönderdi. bundan sonra Me'mun Horasan'da büyük adalet gösterdi. Hergün Camiye varır, din bilginlerini ve fakihleri orada toplardı. Hükümeti kendisi yönetirdi. Halkın şikayetlerini yine kendisi dinlerdi. Hem o yıl Horasan haracından dörtte bir haracı almadı. Bütün halk, Me'mun'a dost oldular. Ve Me'mun'u candan dost edindiler.

* * *

Muhammed Emin, oyun ve eğlenceye, şaraba dadandı. Yapılarla uğraştı. Zalim kişileri iş başına koydu. Halet sahiplerine görünmedi. Halkın işlerini Fadl bin Rebi'in eline bıraktı. Me'mun Horasan çavuşları ile her cinsten atlar, silahlar kullar, ve cariyelerle Muhammed'e elçi gönderdi. Ve Muhammed'e saygılar sundu. Ve kendisine itaat gösterdi.

MEMUN'LA MUHAMMED EMİN ARASINDA GEÇEN İSTIRAB VERİCİ OLAY

Muhammed Emin'in Me'mun'a muhalif olup onu azletmeye niyeti yoktu. Lakin, Harun Reşid katındaki askeri ve Metrukâtı (Harun Reşid'in ölümünden sonra kalan özel mal ve eşyası) Harun Reşidin onlar, Me'mun'undur," demiş iken Fadl İbn-i Rebi onları Muhammed Emin'e götürmüştü ve Me'mun'un bunları kendisinden istemesinden korktu. Ve Muhammed Emin'i azletsin diye kandırdı. İki kardeşin arasına aykırılık düşürdü.

* * *

Fadl'ın Muhammed Emin'e götürdüğü akçe, altın flori, giyecek, cevahir, hayvan ve kul, cariye gibi Harun Reşid'in katındaki bu şeyler $100.000 \times 1.000 = 100.000.000$ dirhem değerindeydi. Minberlerde Hutbe okununca, önce Emirül Mü'minin el-Emin- sonra el-Me'mun, Veliahd ve ondan sonra da el-Mütemin veliahd diye okunurdu. Ve paralarına da bu türlü yazılırdı.

Fadl İbni Rebi, bu yolda şu akıllı Muhammed Emin'e telkinde bulundu:

– Ya Emirel Mü'minin! Hak Teala sana bir oğul vermiştir. Oğlunun Veliahd olması haktır. Her ne kadar yaşı küçükse de lakin oğul, kardeşle eşit olamaz dedi.

* * *

Muhammed Emin'in bu oğlan çocuğu henüz 2 yaşındaydı. Adı: Musa idi. Muhammed de:

– Ne yapalım. Bu dilek babamn dileği idi. Dedi. Fadl da:

– Ey Mü'minlerin emiri, Babanız bu yolda hata işledi. Önce, halkı sana beyat ettirmişti. Sonra, Me'mun'u sana ortak kıldı. Bey'at, ilk beyattır! dedi.

Ve Fadl, Bu türlü sözleri sürekli olarak söyleyerek Muhammed Emin'in gönlünü, çevirdi. Kardeşin azledecekti. Önce Müte'min'i azletti. Ve onu Bağdad'a getirdi. Me'mun bunu işitince akılla ve yıldız falı ile bildi ki Hilafet kendisine mutlaka erişecekti.

Muhammed Emin de Me'mun'a 3 elçi gönderip şöyle dedi:

– Oğlum Musa'yı veliahd yapmak isterim. Mü'temen'i azlettim. Sen de kendini veliahtlıktan azlet.

Me'mun, Fadl bin Selh'in ve o üç elçinin yanında, bu sözü kabul etti. Elçiler yine geri döndüler. Muhammed Emin, yine Me'mun'a mektup yazdı, gönderdi. Bu mektupta şöyle diyordu:

– Senin yanında çok mal toplanmıştır ve çok memleket vardır. Asker, burada benimle birliktir. Haraç burada çoktur. Rey'den Komuş'tan, Kergan'dan ve Taberistan'dan elini çekmek gerektir. Ben, o şehirlerin ürününü bana göndermek için adam'mı, yollayayım. Ve hem senin de katına akıl sahibi birisini göndereyim ki Merv şehrinde otursun. Hergün Horasan haberini bana bildirsin. Böylece Horasan'dan benim de elim çekilmesin, dedi.

* * *

Fakat Me'mun bu teklifi kabul etmedi. Bunun üzerine Muhammed Emin, Me'mun'u azletmeye azmetti. Cuma namazını kendisi kıldırdı. Me'mun'un adını hutbeden çıkarttı. Namazdan sonra mihrapta oturdu. Oğlu Musa'yı önüne getirdiler. Fadl İbn-i Rebi Muhammed Emin'i öğdü. Ve Me'mun'u zemmetti. Ve:

– Me'mun, Muhammed Emin'e itaatkar olmadı. Bababası Harun Reşid'in ahdına muhalif olup Muhammed'in beyatını kabul etmedi. Ve Horasan'dan, Muhammed'e mal vermedi. Ve kendisine İmam adını verdi, dedi.

Musa, henüz konuşmaya başlamıştı. Ona Ennatık-ı Bil Hak diye ad koyan Muhammed, halktan Musa'ya beyat aldı ve dağıldı.

Muhammed Emin, sonra, Me'mun'un adını kendi memleketinin minberlerinden ve akçelerinden kaldırdı. Onun yerine Musa adını yazdırdı. Harun Reşid'in yazdırtıp Kabe kapısında astırdığı yazıyı getirtti, onu yırttı.

Bu haber, Me'mun'a erişti.

O da Muhammed Emin adını Hutbelerden ve paralardan kaldırdı. Ve kendisine İmam adını verdi. Veliahd sözünü kaldırttı.

Fadl İbn-i Rebi, Me'mun'un tez vakitte askerini kaldıracağından korktu. Muhammed Emin'i uyardı.

tesi gün yine Rey şehrine geldi. Ali bin İsa'nın başını Me'mun'a gönderdi. Ve yüzüğü de kendi parmağına geçirdi. Ve şu yolda da mektup yazdı:

* * *

Mektup Me'mun'a erşince şad olu. Ve Tâhir'e mektup yazıp gönderdi. Ve kendisinin Rey halkından hilfaet beyatını almasını ve Me'mun'a Emiril mü'minin denmesini bildirdi ve Tâhir, o kılığı kendi eliyle Ali'ye indirdiği için Me'mun ona Zülyemin lakabını verdi.

Me'mun Tâhir'e:

– Benim için beyat et ve halktan beyat al." diye emir buyurunca; "Senin sağ elini, benim sağ elim eyledim. Ve sol elini senin sol elin eyledim. Sen bey'at ettiğin vakit sol elin ki senindir ve sağ elin ki benimdir, onun üstüne koyup beyat et. Dedi. Sonra Arapça mektup yazdı. El yazısı ile imzasını attı.

* * *

Ali bin İsa'nın bozulduğu haberini iki oğlu, Bağdad'a Muhammed Emin'e getirince ordu karıştı.

– Kardeşinin beyatını bozduğu için Allah Teala hazretleri intikam etti. Dediler. Ve 4 aylık ulufe dilediler. Muhammed Emin de korktu, hemen ulufeyi verdi. Asker de sakinleşti ve Emin ulu kişilere de ihsanlarda bulundu. Bundan sonra 24.000 kişiyle Abdurrahman bin Cümlet el-Enbari'yi Tâhir'in cengine gönderdi. Rey şehri ile Hemedan arasında cenk ettiler. Abdurrahman da bozguna uğradı. Ve çok asker kırıldı. Abdurrahman Hemedan'a girdi. bu şehre sığındı. Tâhir 2 ay onu muhasara etti. Abdurrahman'ın zahiresi tükendi. Eman dileyip dışarı çıktı. Bir ay Hemedan kapısında birlikte kaldı. Abdurrahman'ın muhasara edildiği haberi Muhammed Emin'e erişti. Ona imdad gönderdi. Abdurrahman'a imdat gelince Tâhir'in yanındaydı.

* * *

İmdada gelen Asker, Hemedan'a 2 menzillik yerde kondu. Abdurrahman'a mektup yazılıp gönderildi:

– Biz sana yardıma geldik. Sen ise, Eman ile Tâhir'e gelmişsin. Bize ne emredersin? dediler. Abdurrahman da o mektubu Tâhir'e gösterdi. Ve Tâhir'i aldatarak:

– Bana destur ver. Onları taltif eyle. Katına getireyim. El yazınla yaz ve onlara çok vaatlerde bulun. dedi. Tâhir de onun dediğine:

– Peki, dedi. İstediklerini yaptı. Abdurrahman da Tâhir'in elinden kurtuldu. İmdada gelenlerin yanına koştu. Onlarla birlikte Tâhir'e gece baskını yaptı. Büyükbir cenk oldu. Sonunda Abdurrahman öldürüldü. Tâhir, onun da başını Me'mun'a gönderdi. Ve askerini Hemedan'dan çekip Akabe-i Hilvan'ın tepesinde, Tlaşan adındaki köyde konakladı.

Abdurrahman'ın öldüğü haberi de Bağdad'a erişince Tâhir'den ve Horasan askerinden yüreklere korku düştü.

Muhammed Emin her kime ki:

– Cenge git! dedi, ise o kişi, korkudan:

– Bağışlayın, gidemem. dedi.

Böylece nice zaman geçti. Muhammed Emin ve Veziri Fadl İbn-i Rebi' bu işte şaşırıp kaldılar. En sonunda, Ahmed bin Mürebbid ve Abdullah bin Hamid bin Kahtabe'yi gönderdi. Bunların herbirisine 20.000 kişi verdi. Bunlar Hanekayan'da konakladılar. Fakat Tâhir bunlara hile etti. Kendi taraftarlarından Bağdad'lı olanlardan yirmi kişi ayırdı. Onlara:

– Varın. Göya Bağdad'dan buraya yolcu imişsiniz gibi o gelen askerlere:

– Muhammed Emin, deyin, askere 2 yıllık ulufe dağıtmaya çalışıyor. Ve teker teker yirminiz de bu haberi yayın dedi. O 20 kişi de söyleneni yaptılar.

Bu Haberi, Bağdad'a gelen asker işitince doğru birhaber sandılar. Ve:

– Muhammed Emin bizi cenge gönderir, iki yıllık ulufeyi, onlara verir, biz de yine geri döneriz. Dediler. Aralarına aykırılık düştü. Akın akın geri dönmeye aşıldılar. Ve bütün asker cenk etmeden Bağdad'a döndüler. Tâhir de askerini Tlaşan'dan geçirdi. Akabe'de kondu. Ve Hilvan'ı zaptetti. Ve Me'mun'a mektup yazdı:

– Akabe'ye kondum. Irak hududuna girdim, dedi. Me'mun sevindi, Allah Teala hazretlerine şükürler kıldı. Tâhir'e de kaftan ve nimet gönderdi.

Ayrıca, Tâhir'i Başkomutanlığa atamak için ön ayak olan Fadl bin Sehl'e de Hilat sundu. Ve ona (Zü'l-Riyaseteyn=iki başkanlık sahibi) diye ad verdi. Rivayetin biri vezirlik sahibi tedbiri, ötekisi de cenk tedbiri şahidliği idi. Tâhir de "Askerin bir kısmı ile Nehrivan yönünden-Bağdad'a varayı, bir kısmı da Ahvaz yönünden gitsinler diye Me'mun'a mektup yazdı. Me'mun da Herseme bin A'yün'ü 20.000 kişi ile gönderdi. Ama Herseme komutanlar arasında Tâhir'den daha hürmet duyulanıydı. Me'mun, onun Tâhir'in emirini dinlemeyeceğini bilip Tâhir'e:

– Herseme sana erişince Ahvaz yoluna sen git. Nehrivan yoluna Herseme gitsin, diye mektup yazdı. Ve Muhammed Emin'in askeri cenk etmeden Hankayn'dan geri dönünce, ümitsizliğe düştü. Abdülmelik bin Haşim'e Şam beyliğini verip:

– Orada asker topla, dedi. Ve onu Bağdad askerinden 10.000 er ile gönderdi. Abdülmelik Rakka'ya gelince hastalandı. Hüseyin bin Ali bin İsa bin Mahan birlikte ve asker başıydı. Abdülmelik'e

– Sen hastasın. Şam'a geç, varırsın. Erirü'l-müminine asker gerek. Vakit geçirme. Şam'a mektup yaz. Asker getirt. Bağdad'a gönder dedi.

Abdülmelik de Rakka'dan Şam'a mektup yazdı. Şam'lıları çağırdı. Çok vaadlerde bulundu. Ve Şam'dan 20.000 er geldi. Nice yıl vardı ki Abdülmelik'in bir atı çalınmıştı. Atı Beiri Şamlı'da bulundu. Kavga edildi. Bağdad'lılar toplanıp iki taraftan cenge giriştiler. Abdülmelik, Hüseyin bin Ali'ye:

– Var, şunları ayır! dedi. Ali bin Hüseyin de gitti. Şam'lılar ıraklılara üstün gelip, çok adamlarını öldürdüklerini gördü. Hüseyin de Bağdad'lılara bir gönül meyli duydu. Bağdad'lılar bozulmuş iken, onları yine cenge döndü. Şam'lıları bozdu ve çok kişilerini öldürdü. Şam'lılar birleşerek:

– Bu itibarla biz Bağdad'a neyliyelim, diyerek yine geri Şam'a döndüler. Abdülmelik'in hastalığı artmıştı. Ertesi gün de Rakka'da öldü. Muhammed Emin'e:

– Hüseyin bin Ali, Şam'lıları cenk etti. Onlar da geri döndüler, haberi geldi. Hüseyin, Bağdad'a gelince:

– Bağdad askeri bize yardım etti. diye Hüseyin'i tazim ile karşıla-

dılar. Ve şehri donattılar. Muhammed Emin, bu işten üzüldü. Lakin Hüseyin'in askeri çok olduğundan ses çıkaramadı. Hüseyin de Muhammed Emin'e karşı ihtiyatlı davrandı. Bağdad'a gelince doğru evine vardı. Onun katına gitmedi. Muhammed Emin, gece yarısında Hüseyin'i çağırttı. Hüseyin de:

– Ben askersiz oraya gidemem. Yarın asker ve komutanlarla varırım, dedi.

Bu hali, Hüseyin bütün erbaşlara bildirdi.

– Beni bu gece Muhammed Emin çağırttı. Öldürmek istiyor dedi.

Onlar da:

– Sakın gitme. Yarın birlikte gideriz, dediler. Bir saatten sonra Muhammed Emin Hüseyin bin Ali'ye yine adam gönderdi.

– Gelsin, ona söyleyecek sözüm var, dedi. Hüseyin de:

– Ben maskara değilim! Benimle gece vakti neden söyleşiyor? Benimle onun aramızdaki sözler ancak asker ve cenk yönünden olabilir. Yarın asker toplanmayınca kapısına varmam! dedi.

* * *

Ertesi gün, Hüseyin atlandı. Köprü'nün yanında durdu. Bağdat askerinden 2.000 er önüne toplandılar. Hüseyin onlara:

– Bunun elinde ne zamana kadar kalalım ki kendisi eğlece ve şarapla vakit geçirmektedir. Askerin ve memleketi içini bıraktı, dedi. Bunun üzerine, sözleşerek Muhammed Emin'i Halifelik'ten indirmek tedbirini aldılar.

Hüseyin o 2.000 askerle Muhammed Emin'in sarayına yürüdü. Ve Muhammed Emin'i dışarı çıkarıp başını ve yüzünü örttürdü. Anası Zübeyde Hatun'un sarayına ilettirdi. Ve ayaklarına zincir vurup başına nöbetçi koyarak hapsedtiler. Ve Me'mun'un beyatini Bağdad'da açıkladılar. Bağdad askeri de Hüseyin'den ulufe istediler. Hüseyin:

– Şimdi ulufe nerede olur? Benim beyat ettiğim halife Horasandadır. Sabredin, mektup yazalım. Şehri ve askeri ona emanet edelim hele, dedi. Bunun üzerine asker arasına aykırılık düştü. Bir kısmı Me'mun'a uydu ve bir kısmı da Muhammed Emin'i istediler. Hüseyin, o gün onlarla cenk etti. Bağdad'a çok kanlar döküldü. Sonunda Hüseyin

yin'i tuttular. Askerinden de çok kişiyi öldürdüler. Ve Muhammed Emin'in zincirlerini çözüp onu yine tahta oturttular. Ertesi gün askerler, Muhammed Emin'in önünde toplandılar.

– Meymun'un beyatı batıl oldu! Dediler. Hüseyin'e zincir vurdu-
lar. Kendisini Muhammed Emin'e götürdüler. Bahadır kişi olduğundan
ötürü, o da, onu bağışladı. Hüseyin Muhammed'den korktu. Ertesi
günde adamlarını alıp şehirden çıktı. Nehrivan tarafından Hilvan'a git-
meyi murat etti. Eman dilemeye, Tâhir'e ve Herseme'ye varmak istedi.

* * *

Muhammed Emin de bu hali anladı. Arkasından asker gönderdi.
Bağdat'tan 2 fersenk kadar uzaklıkta ona eriştiler. Hüseyin cenge tu-
tuştu. Sonunda öldürüldü. ve başı Muhammed Emin'e getirildi. Bütün
asker Muhammed Emin'in önünde toplandı, fitne de bastırıldı.

Bu haber Tâhir ile Herseme'ye erişince, Tâhir, kendi askeriyle
Herseme'den ayrıldı. Hilvan'dan Ahvaz'a yöneldi.

Muhammed Emin'in Ahvaz'da Al-i Mühelleb'den, Muhammed bin
Yezid adında bir veziri vardı. Tâhir Ahvaz'da onu muhasara etti. Bir
ay cenk edildi. Sonunda Muhammed bin Yezid öldürüldü. Tâhir, Ah-
vaz'ı ve dolayındaki şehirleri aldı. Kendi adamlarına verdi. Ve Ah-
vaz'dan asker alıp Basra'ya yön tuttu. Basra'da, Muhammed Emin tara-
fından Mansur bin Mehdi emirdi.

Ve Kûfe 'de ne Abbas bin Hadi emir bulunuyordu. Musul'da da
Muttalib bin Abdullah emirdi. Bu üç emir Tâhir'e mektup yazdılar. Ve
Muhammed'i halifelikten indirdiler. Böylece, Me'mun'un hilafeti, kav-
gasız, gürültüsüz, açıklanmış oldu. Tâhir, Basra'yı yine Mansur'a ve
Kûfe'yi Abbas'a ve Musul'u Muttalibe verdi. Kendisi Vasıt'a yöneldi.
Orada da Muhammed Emin tarafından Heysim, emirdi.

Tâhir, Vasıt'a yaklaşınca Heysim kaçmaya niyetlendi. Lakin aske-
rinden utandı:

– At çekin! dedi. Ona iki at çektiler. Rikadara:

– Bu iki attan hangisi daha çok yürür? diye sordu. söyle ki ona bi-
neyim dedi. Rikabdar:

– Kaçmak istersen şu yükrekdir. Ama cenk için bu tektir! dedi.

Heysim güldü.

– Çok kaçan atı çek ki Tâhir'den kaçmak ayıp değildir! dedi. Ve Vasıt yolunu bırakıp kaçtı. Tâhir, cenk etmeden orasını da aldı. Sonra Medayin'e geldi. Orasını da ele geçirdi. Herseme'ye mektup yazdı. Herseme de Askerini Hilvan'dan geçirip Bağdat yakınına geldi. İki taraftan asker yığıldı. O, Muhammed Emin Me'mun'u hal ettiği vakitte Mekke'ye adam gönderdi. Babası, Harun Reşid'in yazdırıp da Kabe'nin damına astırdığı hücceti getirtip yırttı. Parçalattı. Bundan ötürü, Davud bin İsa bin Muhammed üzüntü içinde kaldı:

– Muhammed gadretti. Lakin gadrın sonu iyi olmaz, dedi. Hüseyin asker ile Bağdad'a geldi ve Muhammed Emin'i halifelikten indirip Me'mun'u hilafete çağırdığı haberi Mekke'ye erişince Kureyş ve Mekkeliler bunu kabul ettiler. Ve o yıl, Hac mevsiminde Hutbeyi Me'mun adına okuttular. Sonra, Muhammed Emin asker toplayıp 4 Çavuş'un eline 4 sancak verdi. Ve Ali bin İsa bin Müheyk'i bütün askere başkomutan dikti. Herseme'ye karşı gönderdi. Nehrivan kapısında Hilvan köyünde, üç gün büyük bir cenk yaptılar. Sonunda Herseme Bağdat askerini bozdu ve Ali bin İsa'yı tuttu. Merv'de Me'mun'a gönderdi. En sonu Tâhir'in askeri bıktı, usandı. Ulufe istediler. Asaker ikiye bölündü. İlk bölükle Tâhir cenk etti. O bölüğü bozdu. O bozulan askerden 5.000 kişi Muhammed Emin'den eman dileyip Bağdad'a vardılar. Muhammed Emin bunlara ikramlar etti. Ama akçesi olmadığı için ulufe veremedi. Bir tas Galiye miski getirdi. Onların bıyığına ve sakalına sürdü. Onlar da onun katından akçesiz ve hilatsız olarak dışarı çıktılar. Halk, bunlara gülüştü. Bir ay Muhammed'le durdular. Akçenin bulunmadığını gördüler. Pişman oldular. sonra Bağdat askeri de Muhammed Emin'den usandılar. Dağıldılar. Eman ile Tâhir'in katına vardılar.

Bundan sonra, Herseme ve Tâhir Bağdad'ı askerle kuşattılar. Muhammed Emin'in hali güçleşti. Hicret tarihi 197.yılına ermişti. Muhammed Emin'in akçesi tükendi. Altınlı, gümüşlü giysilerini eritti, askerine verdi. Ve Bağdad'ın kapılarını kapattı. Kendisi, babasının yol üstündeki Demirli Kapı köşküne girdi. Horasan kapısında da Herseme oturmuştu. Basra kapısında Tâhir konmuştu. Bu iki kapıyada, Muhammed Emin, asker koydu. İki taraf askeri, içeriden ve dışarıdan mancınıklar kurup gece ve gündüz döğüş yaptılar.

Herseme'nin askeri, Bağdad Kapısı'ndan iki fersenk uzaklıktaki bir yerde Tehres'te bulunuyordu. Tâhir'in askeri Basra yönünde şehir-den 1 fersenk yerde Enbar Kapısı Bahçesi denilen yerde konmuştu. Her gün cenk ediliyordu. Şehrin zahiresini kestirip çevresni yıkarlardı.

Birkaç gün sonra kimi şehir halkı eman dileyerek Tâhir ve Herseme askerine gelir oldular Tâhir onları, saygı ile karşıladı. Ve dışarıdan Bağdad'a giren halkın gelmeyenlerinin yurtlarını yıkar, viran ederdi. Asker uluları da, birer birer eman ile geldiler. Cenk her gün devam etmekteydi. Bağdad'dan çok kişi öldü. Halk, eman ile kaçmaya başlayınca zindanı yıktılar. Zindandakileri, cenk etsinler diye, dışarı çıkardılar. Fakir halk, yoksullar ne dilerse, onu yapmaya başladılar. Muhammed Emin o hisar köşkünden çıkmadı. Sonunda devlet adamları gizlendiler. Nekesler, uğrular, kumarbazlar, başı boşlar galebe çalıp şehri ele geçirdiler. Muhammed Emin'in askere verecek hiçbir şeyi kalmadı. Şehirde hiyanet, adam öldürme, yağmacılık çoğaldı.

* * *

Muhammed Emin'in tedbirini edip kapıları saklattıran bir subaşı vardı. Ona Muhammed bin İsa bin Harun derlerdi. Kaçıp eman ile Tâhir'in yanına geldi.Şundan ötürü; Muhammed çok ümitsizliğe düştü ki başı bozuk kişiler ve cimriler mahallelere dağılmıştı. Tâhir, bunların kaleyi teslim edeceklerini sandı. Subaşının Muhammed bin Yakub'u Kasr-ı Salih denilen mahalledeki şehrin kadısına gönderdi. Ayyarlar ve cimriler büyük bir cenk yaptılar. Tâhir'in askerini bozdular. Muhammed bin Yakub'u ve çok kişiyi öldürdüler. Bir gündü,Tâhir, kendisi Darür Refik denilen mahallenin yanından cenge yürüdü. Çok cenk etti. Ayyarlardan birisi bir keçe gömlek giydi. Ve boynuna bir torba astı. Bir eline değnek ve bir eline bir saz alıp ileri yürüdü. Tâhir, Horasanlılardan birisine:

– Şununla cenge tutuş! Dedi. Horasan'lı bütün oklarını attı. Ayyar, okların hepsini o torba ile geri teptirdi. Tâhir de Horasanlı'ya:

– Yazık sana! Kılıcını çek de şunun üstüne yürü. Bir ayyarın ne kadar tehlikesi olur! dedi.

Horasanlı da kılıcını çekti. Ayyarın üstüne yürüdü. Ayyar, torbasından bir taş ve bir sapan çıkardı, taşı sapanın ağına yerleştirdi. Ve fırlatıp attı. Horasan'lının kılıcına rastladı. Kılıcı iki parça etti.

– Al! dedi. Ben, İbnil Gani'yim! dedi. Horasan'lı geriye kaçtı. Tâhir güldü.

– Bu ne acaip iştir ki bu kadar çavuşlar ve döğüşçüler varken şu ayyarın yünden zırhını ve ağaçtan kılıcını yararsız hale getiremediler! dedi. Çünkü onun silahı, sadece bir sapandı.

O gün Darrü'r-Refik'te gece basıncaya dek çok cenk edildi. Bağdad'ın o gününü de bir Bağdat'lı şöyle vassetmiştir.

* * *

Bağdad'a, ağlarım, sana yari kıl ey refik,
Ki olmuşum, bu asr içinde bugün ben de bir garip!

* * *

Bağdat için gözüm yaşını, Dicle eyledim,
Ki onun imaretini harap etti mancınık

* * *

Değdi asudun ona gözi ki süruruna
Oldu mübeddel işte şerur bela ve dıyk(dar):

* * *

Derlerdi ona Bağ-ı İrem, binişt idi,
Nicesi kıydı dedi ona dehr-i yak ve yık.

* * *

MUHAMMED EMİN ÖLDÜRÜLÜYOR

Hicret tarihinin 198. yılı sona erince, Muharrem ayının ilk gününde cenge başlandı. Herseme, şehrin kapılarını ve meydanını aldı. Muhammed Emin'in askeriyle kavga yaparak şehre girdiler. Tâhir ile Herseme'nin askeri meydana kondular. Ve iç kalenin çevresinde, kapılara mancınık kurdular. Tâhir, kalenin suyunu kestirdi. Muhammed Emin'in işi güçleşti.

* * *

Birgün, Muhammed Emin ırlasın (Şarkı Söylesin, teğanın etsin)

diye bir cariyesini çağırıldı. Cariye, sazını eline aldı. Uğursuz bir beyt okudu. Muhammed, bu şarkıdan kaygılandı:

– Bu nasıl sözdür? dedi. Cariye de:

– Ey Müminlerin Emiri. Beni bağışla, aklıma bu şarkıdan başkası gelmedi, dedi.

Muhammed Emin o cariyeye:

– Başka bir şarkı ırla, dedi.

Cariye de hemen şu şarkıyı okumaya başladı:

Ol ay ve gün idi, göğü yeri karartan,

Ol Padişah ki dönmiye hiçbir karardan!

* * *

Sultanı Bende, Bendeyi Sultan eden odur.

Verir kimine hırka ve kimine tac ve kardan

* * *

Mülkü, çün ondan özgenin olmadı payidar.

Akıl, gerek ki ar ede her ifitihardan

* * *

Devr-i felek işi budürür, ne gerek bana

Layık budur ki kalmayalım itibardan!

Muhammed Emin'in kaygısı arttı. Cariyeye:

– Falında uğur yok. falın uğursuz olanından ölüm anlaşılır, dedi.

Cariye o zaman şu beyti söyledi:

–Yarinden ayrılan kişi ağlar, aceb midir?

Hicranla sızlayan kişi her lahza yaş döker.

* * *

Muhammed Emin Cariyeye kızdı, onu lanetledi ve katından koğdu. Cariye, ayağa kalktığı zaman ayağı bir şarap kadehine dokundu. Kadeh kırıldı. Muhammed Emin buna da çok üzüldü. Asker çaresiz kaldı.

Muhammed Emin, komutan Herseme'ye adam gönderip eman diletti ve:

– Herseme'ye varayım, Tâhir bana bir şey demesin. Diye ahitte bulundu. Hem de:

– Onu bana gönder! dedi.

Herseme, bu dilekten şad oldu. Ona:

– Gece yarısında kendi has kişilerinle gel seni bir kayığa bindireyim. dedi.

Tâhir'se bu sırrı öğrendi. Gece yarısı olunca atlandı. Nehrin kıyısına geldi. 200 kişi ile 10 kayık hazırladı. Kayıkların içini de silahlı kişilerle doldurdu. Bunlar, karanlıkta ırmağın ortasında durdular. Herseme'ye binerek Muhammed Emin ile vadleştiği yere geldi.

* * *

Muhammed Emin de gece basınca, giysilerini çıkardı. Omuz ve bel örtüleri giydi. Ayağına nalık taktı. Ve hizmetkarı ile nehrin kıyısına geldi. Herseme onu kayığa aldı. İrmağın ortasına gelince Tâhir'in kayıkları onu ortaya aldılar. Onlarla cenk edildi. Herseme'nin kayığı delindi. Yüzmek bilen kendisini sulara attı. Kayıkçı, Herseme'nin elini tuttu. Yüzdürdü bin mihnetle onu kıyıya çıkardı. Muhammed Emin de yüzerek sahile çıktı. Tâhir'se, İbrahim bin Cafer adındaki bir Horasanlıyı on kişiye baş dikmiş ve o araya nöbetçi dikmişti.

Muhammed Emin yüze yüze kıyıya çıkınca o Cafer oğlu İbrahim onu o lahzada bir kilime sardı. Bir ata bindirdi, götürdü, sakladı. Bütün asker, Muhammed Emin'i suda boğuldu sandılar. İbrahim, Tâhir'e geldi.

– Onu ben bir ata bindirip sakladım, dedi. Tâhir'in dişleri büyük bir kulu vardı. Ona Kureys-i Dendani derlerdi. Tâhir ona:

– Muhammed Emin'in başını bana getir! Diye onun üzerine yolladı. O da hemen vardı. Kılıcını çekti üstüne saldırdı. Muhammed, hemen bir yastığı kalkan edindi. Kılıç yastıktan kaydı, Muhammed Emin'in başını yaraladı. Sonra bir kılıç çaldı. Muhammed Emin yüzünün üstüne düştü. Onun başını kesti. Tâhir'e getirdi.

* * *

Tâhir de kesik başı bir tasın içine koydu. Halka gösterdi. Sonra da emir verdi. Muhammed Emin'in başını şehrin kapısına astılar. Halk onu görünce hepsine inanç geldi ve fitne basılmış oldu.

Tâhir, Bağdad'ı ele geçirdi ve Halifelik örtüsünü ve kılıcını hazinedi. Herseme'nin kendisini Me'mun'a kötilediğini bilmekteydi. Çünkü Me'mun:

– Muhammed Emin'i tutuklayın! demişti.

Tâhir de hemen Me'mun'a bir mektup yazıp gönderdi: Mektupda da şöyle diyordu:

– Ona, okşayıcı sözler yazmayın. Çok cenk ettiğim için Muhammed Emin bana inanmadı. Herseme'den, onun katına varmak için, eman diledi. Herseme'de geceleyin, kayıkla Muhammed Emin'e geldi. Ben de askerimle ırmağın kıyısına gelmişim. Kenara çıkınca ona hakkını verecektim. Herseme, onu kayığına aldı. İrmağın ortasına gelince kayık battı. Muhammed Emin kıyıya çıktı. Herseme, gadretti sandı, Eman dilediğine pişman oldu. Askerine emir verdi. Bizimle cenk edilmesini diledi. En sonunda M. Emin öldü. Ve Bağdat halkı onun öldüğüne inanmadılar. Hisarı vermediler. Ben de Meliklerin adetine uyarak onun kesik başını Şehrin kapısına astım ve halka gösterdim. Fitne basıldı. Ayyarlar, fesatçılar artık kendi işlerine koyuldular. Ben de şehri ele geçirdim. Onun kesik başını işte sana gönderiyorum, dedi.

Herseme de Me'mun'a mektup yazdı. Mektubu ona gönderdi ve:

– Ben, Muhammed Emin'i kayığa bindirdim onu diri olarak katıma götürmeyi diledim.

Sandal, ırmağın ortasında sulara gömüldü. Ben kendi canımla uğraştım. Ertesi günü onun başını Tâhir'in önünde gördüm. Ondan sonra ne gibi olay oldu bilmiyorum, dedi.

* * *

Me'mun'un Bağdat'ta Ümmü İsa binti Musa adında bir hatunu ve iki de oğlu vardı. Muhammed Emin onları, Rakka'dan getirmiş, ve Bağdat'a Köşk-i Musa'nın içinde hapsetmişti, Tâhir onları ve Kasım Mü'temin'i ve Muhammed Emin'in Musa ve Abdullah adındaki oğullarını Horasan'a Me'mun'a gönderdi. Ve Zübeyde'nin üzerine nöbetçi memurlar koydu.

Muhammed Emin ak benizli, uzun boylu, göğsü yassı, küçük gözlü, yüce burunluydu. Me'mun müneccimlerin (yıldız bakanların) kitabında:

– Muhammed Emin'i Kureyş öldürür, diye görmüşlerdi. Ve onu Kureyş kabilesinden bir kişi öldürecek sanmışlardı. Ama Fadl binti Sehl, yıldızlar ilmini çok iyi bilirdi. Me'mun'dan Tâhir'e mektup yazınca:

– Askerinden döğüşçüleri ve Kureyş'i hoşnut tut. Derdi. Tâhir bu sözün anlamını bilmezdi.

Vaktaki Me'mun Tâhir'in mektubunu okudu, o zaman yıldız bakanların, Muhammed'in doğumunda söyledikleri Kureyş'in bu Kureyş olduğunu bildi.

Muhammed Emin, öldürüldüğü zaman yaşı 28 idi. 4 yıl 8 ay vali oldu.

ME'MUN'UN HALİFELİĞİ

Me'mun halife olunca Fadl bin Sehl ona:

– Ey Emir! dedi. Bağdad'a varıp orada da tahta oturmak gerek!

Me'mun ise Horasan'ı sevmekteydi. Bağdad'a gitmedi. Fadl da:

– Horasan, dünyanın bir kıyısıdır ve Maşrık'ın sınırındır. Memleketi oradan ta Mağrib'e varıncaya kadar ki yerleri muhafaza edemez. Irak ise memleketin ortasıdır! dedi. Me'mun:

– Doğru! Atalarımız Abbasi Halifeleri orada durdular. Ama, onlardan önce Ümeyyeoğulları Halifeleri Şam'da dururlardı. Şam da İslam beldelerinin ucudur. Bizans derbendine bitişiktir. Onlar ise Şam'dan bütün cihanı ellerinde tutarlardı. dedi.

* * *

Fadl, Me'mun'un bu tedbirde hata ettiğini bildi. Ama, Me'mun'a muhalif kalmadı. Horasan'da kalındı. Tâhir, Bağdad'a geldi. Bağdad'ı muhafaza etti. Vaktaki hicret tarihi 199. yıla erişti. O yılın Rebiülahirinde Rakka'da Nasr bin Şit bin Reb'i adında bir Harici ortaya çıktı. Tâhir, bu haberi Me'muna bildirdi. Me'mun da Fadl'ı çağırıp ona:

– Nasıl bir tedbir yapalım? diye sordu.

Fadl da:

– Ben sana, gitmen gerektir! Demedim mi? dedi. Çünkü Tâhir'in o işe gücü yetişmez, dedi. Tâhir Ceziye sınırına varıp Rakka cengi ile uğraşırsa Irak elden gider, dedi.

Me'mun:

– O halde, birkişi bul ki, Irak'a yararlı olsun! dedi.

Fadl, kendi kardeşi Hasan bin Selh'e Tâhir'in yerini verirdi. Bu Fadl ve Hasan Bağdad divanında, Harun Reşid zamanında , katiplik ile ün kazanmış kişilerdi. Lakin savaş ehli değillerdi.

Me'mun, Hasan bin Selh'in o işin ehli olmadığını bilmekteydi. Fadl'a muhalefet etmedi. Hasan'ı gönderdi. Tâhir'e mektup yazdı ve şöyle dedi:

– Irak'ı ve elindeki bütün askeri ve Muhammed Emin'le birlik olan Irak askerini, hepsini Hasan bin Sehl'e emanet eyle, sen de kendi askerine Rakka'ya var. Nasr bin Şit ile cenk et. Rakka'nın ve bütün Cezire şehirlerinin ve Musul'un ve bütün Şam'ın emareti senin olsun! dedi.

Herseme'ye de mektup yazdı:

– Seninle olan askeri, Hasan'a bırak. Sen kendi haserilerinle yine Horasan'a gel! dedi. Hasan Bağdad'a gelince Tâhir, askeri Hasan'a ısmarladı. Kendisi Me'mundan ve Fadl'dan incinerek Rakka'ya gitti. Herseme de incinmişti. Çünkü bunlar öyle emirlerdi ki Bağdad'ı Me'mun'dan almaya Herseme'nin Ebu Seraya adında bir vekili vardı. Askerini ona emanet etti. Ve onu Hasan'a ısmarladı. Kendisi Horasan'a gitti. Tâhir, Rakka'da muhasara etti. Lakin cenkleşmedi. Ama Irak halkı Hasan bin Sehl'i beğenmediler:

– Fadl, Me'mun'un veziridir. Bu işi o etmiştir! diye şaşkınlığa düştüler.

Kûfe'de, bir Alevî vardı. Adı: Ebu Talib oğlu Ali oğlu Hüseyin oğlu Ali oğlu Muhammed oğlu İbrahim oğlu İsmail oğlu İbrahim oğlu Muhammed idi. Bu, Muhammed'in lakabı İbni Tabataba idi. Kûfe'yi kendisine gizlice çağırdı. Bütün küfe halkı ona uydular. Sonra, Ebu

Seraya onun bu çağırısını açığa vurdu. Ve onu ortaya çıkardı. O da, Ebu Seraya adı ile Kûfe'yi tuttu. Ama o Hasan tedbiri olmayan kişiydi. Bu kadar şehirlere Emir olacak bir katibi ileri çekti. Bağdat askerinden ve Herseme'nin askerinden nice kişilerin adlarını defterden sildi ve Ulûfelerini kesti.

– Bunlar benim işime yaramazlar! dedi.

Ebu Seraya da bu azledilmiş kişilerle Bağdat'tan Kûfe'ye geldi:

İbni Tabataba'ya bey'at etti. Ve daveti açığa vurdu.

Bu haber Hasan bin Selh'e erişti. Bağdat komutanlarından Züheyr bin el-Müseyyib bin Züheyr'i 10.000 er ile Ebu Seraya'nın cengine gönderdi. Ebu Seraya dışarı çıktı. Zühery'i bozdu ve çok ganimet ele geçirdi. Ertesi günü, İbni Tabataba o ganimeti, Ebu Seraya'dan dileyip aldı. Ebu Seraya buna üzüldü. Aralarında barış olmayacağını anladı. Ama Alevî bütün işlerini Ebu Seraya'ya ısmarlamıştı. Bu ganimeti yine ona verdi. O gece, Ebu Seraya, o Aleviye zehir verip onu öldürdü. Ertesi günü Hüseyinîlerden Hüseyin oğlu Ali oğlu Muhammed oğlu Zeyd oğlu Muhammed oğlu Muhammed'i İbni Tabataba'nın yerine getirdi. Hasan bin Sehl, Züheyr'in ardınca, Horasan çavuşlarından Abdülkuddüs bin Muhammed adında bir eri 4.000 kişiyle göndermişti. Züheyr bozguna uğradı. İbni Tabataba öldükten sonra Abdülkuddüs, kendi askeriyle Kûfe'nin kapısına geldi. Ebu Seraya çıktı. Onunla cenk etti. Onu da öldürdü. Askerini dağıttı. Yine Kûfe'ye girdi. Aleviler, her nerede ileri çıktı ise bulundukları şehirlerin emirliklerini onlara ısmarladı. Kendisi o vekil ettiği Alevi ile Kûfe'de dururdu. Ve onu Emirül Müminin kıldı. Hıttbeyi Me'mun adı ile okutmaz oldu. Ve bir aleviyi askerle Vasıt'a gönderdi. Ve Ebi Talib oğlu Ali oğlu Hüseyin oğlu Ali oğlu Muhammed oğlu Cafer oğlu Musa oğlu Zeyd'i Basra'ya gönderdi. Vasıt'ı ve Basra'yı aldı. Hasan bin Sehl, şaşkına döndü.

* * *

Herseme, Bağdat'tan Horasan'a yönelmişti. Hilvan'a varınca, Hasan'ı Herseme'ye mektup yazarak yine katına çağırdı. Herseme gelmedi. Hasan, Sind bin Şahek Adlı bir elçi de gönderdi onu lütufla çağırdı. Herseme onu da dinlemedi. Bunun üzerine Hasan bin sehl:

– Eğer gelmezsen, Me'mun'a mektup yazarım, Bizans'a sığınırsan

seni yine gönderirler. Ebu Seraya senin gulamındır. Bu fitnelere onu sen soktun! dedi.

Bu mektup Herseme'ye Hemedan'da erişince, Me'mun kapısına gidemedi. Hasan'ın kendisini kötölemekte olduğunu bildi. Hemedan'dan yine Bağdad'a döndü. Hasan, Herseme'ye ikramda bulundu ve onu askeri Ebu Seraya'nın cengine gönderdi. Askerin önünde Ali bin Said yürüdü. Bağdad'dan çıkınca Ali'yi Vasıt şehrine gönderdi. O da askerini ileri sürüp Vasıt'ı tuttu. Herseme de Ebu Seraya'ya elçi gönderdi. Nasihatte bulundu. Ebu Seraya dinlemedi. Cenk etti. Ve bozulup kaçtı. Hübeyre Kasrı'na vardı. Herseme'de ardından varınca Küfe'ye kaçtı. Herseme, o kasırda konakladı. Küfe'de Abbasilerden Mansur ve Mehdi oğullarından çok kişi vardı. Ebu Seraya, onları Küfe'den sürdü ve mallarını yağmaladı. Ve evlerini yıktı. Onlar da Herseme'ye geldiler.

* * *

Hac mevsimi gelince Horasan'dan ve Irak'tan ve doğu (Maşrik) sınırından hacılar geldi. Herseme, onları salıvermedi.

Küfe'de Ebu Seraya ile cenk etsinler! dedi.

Ebu Seraya da Ebi Talib'in oğlu Ali'nin oğlu Hüseyin'in oğlu, Ali'nin oğlu Muhammed'in oğlu, Hasan'ın oğlu Hüseyin'i Mekke Emirliğine göndermişti ki onun lakabı İbni Eftaş'tı. Ebi Talib bin Ali oğlu Hüseyin oğlu Ali oğlu Muhammed oğlu Hasan oğlu Hüseyin'i de Medine beyliğine göndermişti.

Bu Alevîler, Kûfeden Zilkade ayında çıktılar. Muhammed Medine'yi tuttu ve Emirini çıkardı. Hüseyin bin el-Eftaş Mekke'ye yaklaşıncaya, Mekke Emiri Davud bin Mûsa, Mekke'den kaçtı. Halk da emirsiz Arafat'ta durdular. İbnil Eftas, Arife günü akşam namazında Mekke'ye girdi. O saatte, hemen arafat'a çıktı. Arafat'a durdu. Ertesi günü Mekke'ye geldi. Mekke'yi zaptetti.

Hicret tarihi 200. yılına erişince, Muharrem ayının ilk günlerinde Herseme Küfe'ye geldi. Ebu Seraya karşı çıktı. Cenk etti. Bozguna uğrayıp şehre kaçtı. Herseme askerini Küfe'nin kapısında kondurdu. Ebu Seraya Alevi emir ve bütün Alevîlerle ve kalan askerle Kûfeden Basra'ya kaçtılar Ali bin Said, Herseme tarafından Vasıta emir idi. Kendi çavuşlarından, Hasan bin Ali el-Horasani'yi Ebu Seraya'nın önüne,

Dicle nehri kıyısına Basra yoluna gönderdi. Ebu Seraya ile cenk etti. Ebu seraya bozguna uğradı. Çok askeri de öldü. Kendisi de yaralandı. Evi Cezirede Re'sul ayında idi Cezire sınırına girince orada, Hasan bin Sehl tarafından Hammad adında bir emir vardı ,onun önüne çıktı. Ebu Seraya'yı esir etti. Onu Hasan bin Sehl'e gönderdi.Hasan da onu öldürdü.

* * *

Gelen haberlere göre hiçbir kişi ölürken, Ebu Seraya gibi feryad etmemişti. Ebu Seraya ölünce Ali bin Said, Hersemenin buyruğu ile Vasıt'tan Basra'ya yürüdü. Basra'da Alevî bir emir vardı. Bu emir çok zalimdi. Kendisi çok saraylar yıktırdığı için ona Basra halkı Zeydün-nar derlerdi. Ali bin Said Basra'ya gelince, Zeydün-nar'ı tuttular. Eline verdiler. Eline ona eman verdi. Öldürmedi hapsetti.

Zeydün-nar'ın İbrahim adında bir kardeşi vardı. Yemeni tutmuştu. O da çok zalimdi. Çok da adam öldürttüğü için ona Yemen'de İbrahim el-Cezzar derlerdi. Hüseyin bin el-Eftas da Mekke'de zulümde bulundu. Mekke halkı, çaresiz onu öldürmeyi kararlaştırdılar. Hüseyin bu hali duydu. Mekke'de Muhammed bin Cafer adında bir alevi vardı. Hoş bir ihtiyardı. Hüseyin'in Mekke'de halkı incittiğini duyunca ve Ebu Seraya'nın ölüp Abbasilerin Irak'a galebe ettikleri duyulunca o ihtiyarın katına geldiler ve:

- Sen huruç et. Biz de sana bey'at edelim! dediler.

O ihtiyar da dışarı çıktı. Taraftarları da ona bey'at ettiler. mekke halkını da ihtiyarın bey'atine çağırdılar.

İbnil Eftas'ın cevrenden kurtulalım, diye onlar da ona bey'at ettiler.

Bundan sonra, ihtiyarın oğlu Ali ve Hüseyin bin el-Eftas o ihtiyarın hemen adını iler sürerek işi kendi ellerine aldılar. İhtiyar da evde oturuyordu. Bunlar babalarının buyruğunu tutmadılar. Halka cevrettiller. Ve Yemen'deki Alevî-kı adı İbrahim Cezzar idi, Yemen'in önceki emiri İshak bin Musa bin İsrâ'yı Yemenden sürmüştü. O da Yemen sınırında avare oturmaktaydı.

Alevilerden halkın incindiğini işitince Mekke'yi almak için oraya yürüdü. O ihtiyar dışarı çıktı. Oğlu Hüseyin bin el Eftas'ı, askerle birlikte karşı gönderdi. Cenk etti. Mekke halkı Alevîlere yardım etmedi-

ler. İshak bin Musa üstün gelerek Mekke'yi ele geçirdi. Alevîler halktan çok kişiyi öldürdü. O ihtiyarın bir gözüne ok rastladı. İhtiyar kör oldu. Cidde'ye kaçtı. Oğlu Ali öldürüldü. Alevîlerin hepsi kaçtılar.

İhtiyar, İshak'tan eman diledi. İshak bin Musa da emanla onu Mekke'ye götürdü. Rükun ile Makam arasında o ihtiyar kendisini azletti.

Me'mun'un kardeşi Muhammed bin Harun ki Me'mun'dan sonra hilafet onundu. Kendisine Ebu İshak Mutasam billah denirdi. O vakit o, Bağdat'taydı.

Hasan bin Sehl, Yemen Emirliğini ona verdi. Yemen'deki İbrahim El-Cezzar bunu duyunca ona karşı Ebu Talib oğlu Akiyl oğullarından birisini gönderdi. Hicret yılının 201. yılıydı.

Mutasam hac için Mekke'ye geldi. Oradan Yemen'e gidecekti. O Mekke'de iken Akiyl, Mekke'nin kadısına geldi. Mutasam da askerle Terviye günü ona karşı çıktı. Akiyl'i bozdu.

Akiyl bozulunca Yemen yolunu tutup kaçtı. Sonunda susuzluktan öldü.

HERSEME'NİN ÖLDÜRÜLÜŞÜ

Herseme, Ebu Seraya'yı öldürünce, Hasan bin Sehl, ona Şam'ı verdi. Herseme, destursuz Me'mun'a varmak ve yüzünü görüp kendi sözünü ona arzetmeyi diledi. Hasan bin Sehl'e:

– Onun buyruğu ile emir olmak, senin gibi kişinin elinde bey olmaktan yeğdir! dedi.

Ayrıca birdilgi de Me'mun ile halvet olup kendi fetihlerini bildirmektir. Ve:

– Hasan bin Sehl o vazifeye yaramaz! demekti.

Hasan da kadeşi Fadl'a mektup yazdı ve mektubunda:

– Herseme'nin Me'mun'a varmasının sebebi şudur ki ona:

– İş böyle böyle diye söylemek istemesidir. Ben ona Şam'ı verdim, istemedi! dedi. Fald da Me'mun'un katına vardı. Onu aldatıp ayarttı ve:

– Herseme, Bağdad'ı harap etti. Ve Ebu Seraya'yı kışkırttı ki Ale-vileri huruç ettirip galip kılmak diledi. Eğer! bunu dilemeseydi, Ebu Seraya, öyle etmezdi. Şimdiki halde de senin katına destursuz gelir. Kardeşim Ali Şam'ı ona verdi. O beğenmedi! dedi.

* * *

Me'mun sertleşti. Şam'ı da Hicaz'ı ikisini birlikte Herseme'ye verdi ve beratlarını ona gönderdi. Bu beratlar Herseme'ye Rey şehrinde erişti. Herseme geri dönmedi.

Bu işleri Fadl döndürüyor. Me'mun bilmez. dedi. Merv şehrine gelince Fadl, onun geldiğini duydu. Davul vurdurdu. Askerle Me'mun'un kapısına geldi. Me'mun davul seslerini işitince:

– Bu nedir! diye sordu Fald da:

– Herseme'dir ki senin kapına geliyor, dedi. Me'mun kızdı Herse-me'yi sarayına çağırdı kapıya gelince adam çağırdı. Onun ellerini bağ-lattı. Önüne getirtti. Ve:

– Senin ne gücün var ki benim buyruğum olmadan kapıma ge-le-sin? Sonra da davul ve sancakla şehre giresin! dedi. Herseme cevap vermeye zaman bulamadan muşta ve tokatla kendisini yere düşürdüler. Yüzünü ve burnunu ezdiler. Zindana kadar sürüklediler. Nice gün de geçince Fadl onu vurup öldürdü.

BAĞDAT'TA ORTAYA ÇIKAN OLAYLAR VE HALKIN HASAN BİN SEHL'DEN DUYDUĞU ACI VE İSTIRAPLAR

Bağdad'ın askeri Hasan bin Sehl'i şehirden çıkarmışlardı. Nehri-van'da bulunurdu. Ebu Seraya'yı orada öldürdü. Bağdad'a gelemedi. Vasıt'a gitmek için Medayin'e vardı. Ali bin Hişam adında birisini Bağdad'ın beyliğine gönderdi. Bağdat askeri beyden 6 aylık ulufe iste-diler. O da Hasan'a mektup yazdı. Hasan:

– Vereyim! dedi. Ama vermedi. Bir ay tamam olunca, asker Ali bin Hişam'ın katında toplandılar. Ali de:

– Hasan'dan mal gelince kendi malımdan ulufelerinizi vereceğim! dedi.

Hasan bin Sehl, Basra'ya Emir diktiği Ali bin Said, Zeyd en-Nar'ı tutmuş ve zindana atmıştı. Zeyd en-Nar zındandan kaçtı. Ebu Seraya'nın Ebu Abdullah adında bir kardeşi vardı. O bölgelerde gizlenmişti. Zeyd en-Nar ile bulunup çok halkı topladılar ve Basra'yı tutmak dilediler.

* * *

Ali bin Said, Ali bin Hişam'a adam gönderdi. Onu getirdi. Ve kendisine asker verdi. Zeyd en-Nar üzerine gönderdi. Cenk ettiler. Ebu Seraya'nın kardeşini öldürdü. Zeyd en-Nar'ı esir ederek Bağdat'a götürdüler ve zindana koydular. Fakat Bağdat askeri galebe çaldı. Zindanı bastılar. Zeyd en-Nar'ı oradan çıkardılar. Zeyd en-Nar kaçtı. Halife etmek için onu bulamadılar.

Mansur bin el-Mehdi Bağdat'da idi. Ona:

– Halife ol! Sana beyat edelim! dediler. O bunu kabul etmedi. Ona:

– Memun tarafından emir al. Hasan bin Sehl bize gerekmez! dediler.

Mansur razı oldu ve Bağdat'a emir dikildi. Hutbeyi Memun adına okuttu. Hasan bin Sehl korktu Medayin'den Vasıt şehrine geldi.

Fadl İbni Rebi Bağdat'a gizlenmişti. Mansur, onu bulup ortaya çıkardı. Ve onu vezir etti. Bağdat eskeri Hasan bin Sehl ile cenk etmeyi ve onu öldürmeyi dilediler. Tahir'i Rakka'dan Bağdat'a götürmek istediler. Böylece, Memun Hasan bin Sehl'i Bağdat'a göndermekle hata ettiğini anlamalıydı.

Tahir bu fitneler olurken, Rakka'da oturmaktaydı. Bağdat askerinin Mansur'a beyat ettiklerini ve Hasan'a asi olduklarını işitince, Horasan komutanlarından Muhammed bin Halid el-Mervi'yi gönderdi. Bağdat askeri Mansur'un katında toplandı Muhammed bin Halid'e asker verildi ve Hasan bin Sehl'in cengine gönderildi.

Mansur, Bağdat kapısında oturup Muhammed bin Halid'i Vasıt'a gönderdi. Hasan'la cenk ettiler. Hasan onları bozdu. Muhammed yaralandı ve Bağdat'a gelince öldü. Asker Muhammed'in oğlu İsa'nın katında toplandı. Bir kez daha cenge vardılar. Hasan bin Sehl, Hamid bin Abdülhamid'i askerle onların üzerine gönderdi. Hamid, İsa'yı bozdu ve onun çok askerini öldürdü. İsa yine Bağdat'a geldi.

– Bir kez daha yine cenk ederiz. Bize o Mecûsi oğlu gerekmez. Hatta kardeşi Fadl da gerekmez dediler. Hatta Me'mun onu vezir edirse, bize Memun da gerekmez! dediler. Ve Mansur'dan Huzemye bin Hazım'ı askerbaşı aldılar. Vasıt'a Hasan'ın cengine yürüdüler. Çok cenk edildi. Mansur, Yahya bin Ali bin Mahan'ı da biraz asker ile gönderdi. O da Medayin'e kadar tuttu, ele geçirdi. Bağdatta Haramiler ve Ayyarlar (Hilebazlar) baş kaldırıp asi oldular. Kadınlara saldırdılar. Çok fesad çıkardılar. Mansur artık onlara söz geçiremez oldu. Çaresiz kalan iyi kişiler, o müfsitlerle cenk ettiler. Çok öldürülmeler oldu.

* * *

Bu haberler, Bağdad'dan Memun'a gerçeği ile oldğu gibi erişmezdi. Fadl şunu bilirdi ki bu kıtaller, kardeşi Hasan vilayeti iyice avucu içine alamadığı için olmaktadır. Lakin, bunları, Memun'a bildirmezdi. Memun da bu kavgalardan Habersiz ve gafildi. Fakat en sonunda bu işler Memun'un da kulağına erişti. Memun Fadl'a:

– Bu fitne nasıl bir fitnedir! diye sordu. Fadl da:

– Aleviler galebe etmişler. Herbiri yer yer baş kaldırıp Hilafet diğünde bulunuyorlar. Bu fesatlar ondan ötürü kopuyor! dedi. Ne Hasan'ı ve ne kendisini halkın istememesinden dolayı o fesatların ortaya çıktığını bildirmedi. Memun da:

– Öyleyse bu fesad ne yolla bastırılır!? diye sordu Fadl da:

– Bu kavgayı yok etmenin çaresi şudur ki, şimdi halk:

– Hilafet hakkı Alevilerin! diyorlar? Sen de Aleviler arasında gayet emniyetli güvenmeye yarar bir kişiyi ileri çekip onu veliahd yapmalısın ve:

– Benim zamanımdan sonra, halifelik onun olsun diyesin. Ve her birisine bir nesne bildiresin. Aleviler o zaman susarlar ve sen bu harekette bulunmazsan, kavgaya basılmaz. Belki velayet elden çıkar. dedi. Ve Memun'u bu fikre uydurdu.

Ama Cafer Sadık oğullarından Zeyd en-Nar'ın akıllı bir kardeşi vardı. Adına: Muhammed bin Ali derlerdi. Memun onu Bağdat'tan getirtti. ileri çekti ve:

– Hilafet hakkı Ali'nindir. Ve benden sonra Halife o olsun. Ondan sonra da oğlu Muhammed Halife olsun! dedi.

Me'mun'un 2 kızı vardı. Büyüğüne Ümüm Habib derlerdi. Onu, Ali'ye verdi. Küçüğüne de Ümmül Fadl derlerdi. Onu da Muhammed bin Ali'ye verdi. Ve kendisi de Alevi yolunu tuttu. Kara giysilerini çıkardı ve kara sancağını kaldırdı.

Bu kara elbiseler, cehennemilerin elbiseleridir. Cennet ehlinin elbiseleri yeşildir, dedi ve Fald, halka:

– Emirül Müminin, asıl hakkı sahibine verdi ve kendi ehlinden Ehl-i Beyti ileri çekti. Ve Hilafet hakkının ve İmametin onların hakkı olduğunu bildirdi ve Ali bin Musa er-Rızay'ı veliahd etti. dedi.

* * *

Memun, bundan sonra, kendisinden sonra Muhammed Ali'nin, ondan sonra da Alevilerden en faziletli hangisi ise, o halife olsun! Diye her şehre mektuplar yazdırdı. Ve Ali'ye beyat alıverdi. Beyat alıverince de karaları bıraktırıp yeşil giydirdi.

Ali bin Musa er-Rıza da her Aleviye mektup yazdı ve Memun'dan sonra, Hilafet benim oldu. Abbasoğullarından giti. Bize geldi. Dedi. Onlar da sükunete erdiler. Bu Mektup Vasıt'ta Hasan'a da geldi. O da askerden beyat aldı. Tahir de Rakka'da ve Musul'da ve Ceziretül Arab'da Şam'da Meke'de Medine'de ve Yemen'de öyle etti. Bundan dolayı da Aleviler seslerini kestiler.

Bu mektup Hasan'a gelmezden önce, Bağdad halkı Hasan'la barış yapmışlardı ki Hasan bunlara 6 aylık ulufe verecekti. Mansur bin Mehdi bir evde oturulacaktı. Ve Ali bunların arasında Hasan'ın yerine duracak, Hasan Bağdad'a gelmeyecekti. Bu yolla barış yapılmış sükuna varılmıştı.

Hasan'a bu mektup gelince, onu Ali'ye, verdi. Ali de Bağdad aske-rine:

– Ali bin Musa er-Rıza'ya beyat edin. Karaları bırakın. Yeşil giyin! diye o mektubu okuyunca onlar bağırıştılar. Bu tedbiri beğenmediler.

– Bu iş, Fadl bin Sehl'in hilesi oyunudur. Böylece, bütün halk bu bahane ile Memun'a baş eğecek, Aleviler susacak. Ama biz Alioğullarından nice kişileri öldürdük. Hilafet onlara geçerse, bizim kökümüzü keser. Biz Hilafet'in Abbasoğullarından gitmesini istemiyoruz. Biz,

Harun Reşid'e Mehdi'ye ve Mansur'a hizmet ettik? Memun'un hilafeti-ni beğenmiyoruz. Abbasoğullarından başka kimseyi Halife edinmeyiz! dediler ve Bağdat'ta Memun'un hilafetten hal ettiler, düşürdüler ve:

– O, Haramzadedir. Bundan ötürü, Hilafeti, kendi ehlinden gidermektedir! dediler.

Bu kasıtlı, toplandılar. Mansur bin Mehdi'ye gittiler. O, onları kabul etmedi. Kardeşi, İbrahim Mehdi'ye vardılar. O onları kabul etti. Abbasoğulları, Cuma günü Camide toplandılar. Namaz vaktinde İbrahim bin Mehdi de geldi.

Bu olay Hicret tarihinin 211. yılının Zilhicce ayının 27. günü oluyordu.

BAĞDAD'DA İBRAHİM BİN MEHDİ'NİN HALİFELİĞİ

İbrahim bin Mehdi, Minbere çıkmayı dilediği zaman:

- 1- Hutbe okumayı
- 2- Me'mun'u azletmeyi
- 3- Halktan kendisine beyat almayı istedi.

O zaman ordu iki fırka oldu. İş düşmanlıklarına vardı. Kimisi:

– O hutbeyi Memun için oku. Sonra da kendin için oku! Biz Me'mun'u halletmeni ve azletmeni istemeyiz. Bize her zaman o gerektir. Abbasi hanedanından hiçbirinden, hilafet gitmesin. Bundan ötürü, sen hutbeyi Memun'a oku. Ta ki bizim isteğimiz olsun. Sonunda da kendine oku. Sen onun halifesi (vekili) ol ve Veliahd ol. Bundan sonra hilafet sana gelsin. Ve Abbasoğullarında kalsın Ali bin Musa'ya ve Alevilere ermesin! dediler.

Kimisi de:

– Biz, Me'mun'un adını, anmasını dilemeyiz. Memun'u bütün bütün hal etsin ve azletsin. Halifeliği kendisine dava etsin. Ve halktan beyat alsın! dediler.

İbrahim bu sırada minbere çıkmak ve hutbe okumak için ayağa kalktı. Namaz vakti de olmuştu. Onlar ihtilafa düşünce İbrahim yine yerine oturdu:

– Önce siz ittifak edin, sonra ben minbere çıkayım! dedi.

Onların ihtilafları, uzadı, ittifak edemediler. Cuma namazı kayboldu. Vakit geçti. Başlı başına 4 rekat kaza namazı kıldılar camiden çıktılar. 1 hafta ittifak edemediler. En sonunda 202. yılın ilk cumasında, Muharrem ayının 5. gününde camide toplandılar. ve Memun'u Halifelikten indirip İbrahim'i Halifelîğ'e getirdiler.

* * *

İbrahim hutbe okuyup indi. Namaz kıldı. Halk toplandı. İbrahim'e beyat ettiler ve Memun'u azlettiler. Beyat almak işi 3 günde tamamlandı. Ve 2-3 aydan sonra da ulufe istediler. Ama, Beytül malde hiçbir şey yoktu. Bir parça mal vardı. O üleştirildi. Her sipahiye 200 dirhem düştü. Bunlardan mühlet diledi. Galle (mahsul) erişsin, haraç alınsın. dedi. Onlar da mühlet verdiler.

İbrahim, Kufe'ye ve Medayin'e ve Sevad'a asker gönderdi. Haraç aldı. Kendisi Hasan bin Sehl'in üzerine varmak niteyiyle, Bağdad'ın kapısında çadır kurdu. Bağdad'ın emirliğini Musa el-Hadi oğulları Abbas'a ve İshak'a verdi.

Bu haber Memun'a erişti. Fadl'a: – İbrahim'i hilafete çıkarmaları, neden ötürüdür? diye sordu Fadl:

– Hilafete değil belki Bağdad'ın emirliğine çıkardılar. deyip hali gizledi.

Sana karşı bir huruç hareketinde bulunuldu, demedi:

– Ali bin Musa el-Rıza'yı veliahd ettiğini beğenmediler. Demedi. Çünkü bu iş Fadl'in tedbiriydi.

* * *

İbrahim İbn-i Mehdi Bağdad kapısında durmaktaydı. Ne vakit ki, Sevad sınırında Haricilerden Mehdi bin Ulvan adında birisi zuhur etti, katına çok halk toplandı. İbrahim bin Ebu İshak bin Harun Reşid'e asker verdi. O Hariciler ile cenketti. Bozulup yine Bağdad'a geldi. Harici' onun hayli askerini öldürdü. İbrahim, o hariciye birkez de Gan bin el-Ferez adında bir erbaş gönderdi. Hariciyi öldürdü. başını İbrahim'e yolladı. İbrahim kuvvetlendi. Hilafeti rast gitti. İsa'yı Hasan'ın üstüne askerle gönderdi. Hasan 'da Hamid-i Tusi'ye çok asker verdi. İbra-

him'le cenge gönderdi. Bütün askerbaşılar Hamid ile birlik oldular. Sonra İbrahim'e meyledip Hamid'e hile ettiler. Hepsi de onunla ittifak ederek Hasan'a mektup yazdılar ve:

– Bizim sana öğüdümüz şudur ki: Hamid'i İbrahim'in cengiden, katına getiresin ki onun meyli İbrahim'edir. dediler. Hasan da bunları gerçek sandı Hamid'i çağırdı:

– Askerini ve ordu takımlarını orada bırak, bana gel, sana sözüm var. Söyleyiyem yine oraya dönersin, dedi. Maksadı Hamid'e and verip yine göndermekti. Hamid de ona cevap veren mektubunda şöyle dedi:

– Şimdi ben oraya varamam. Çünkü askerin gönlü İbrahim'dedir. Assızın ondan eman alırlar, askeri İbrahime ısmarlarlar, dedi.

Hasan'ın bu töhmeti, Hamid'in hiyanetini daha da arttırdı. Yine mektup yazdı:

– Mutlaka her ne olursa olsun, gel! dedi. Çaresiz Hamid de askerbaşılardan Said bin Casur'u kendisinin yerine bıraktı. Oğlu Ali'yi aile ferdlerini askerde bıraktı. Kendisi Hasan'a gitti. Vekil Said ile kalan askerbaşılar biriktiler, Hamid'in yakınlarını bozdular ve Ali bin Hamid'in askeri ile kaçarak topluca İsa'nın askerine döndüler. İsa ve erbaşlar İbrahim'e geldiler. Hamid'in ağırlıklarını ona verdiler.

Bu haber Hasan'a eriştiği vakit Hamid:

– Ben demedim mi? Sen bana inanmadın! Onlara inandın. dedi.

* * *

Böylece İbrahim'in kuvveti de arttı. Askere ulufe verdi. Bağdad'dan Medayin'e vardı. Oradan da Hasan'ın cengi için Vasıt'a yöneldi. Hasan, Kufe'yi de tutacak diye korktu. Hamid askeri ağırlığını orada vedia koymuştu. Destur ile yaya ve gizli olarak Kûfe'ye vardı. Ağırlıklarını aldı, yine geldi. İbrahim, yine İsa'yı çok askerlerle Hamid'in askerinden gelen Said bir Casur ile ve başka erbaşlarla Vasıt'a Hasan ile Cenge gönderdi. Hasan da Hakem el-Hazezi'ye asker verdi. Onları karşılattı. Cenk ettiler. İsa, bunları, bozdu. Çoğunu kırdı, geçirdi. Vasıt'a, Hasan'ın üzerine hücum etti. İbrahim, İsa'ya ve Said bin Casur'a asker ile name yazıp gönderdi. Kufe'yi almalarını istedi. Ve oradan Ali bin Musa Rıza'nın kardeşi Abbas'ı çıkaralar.

Abbas da Kufe askerini, amcasının oğlu Ali bin Muhammed'e verdi. İsa ile cenk ettiler. İsa, bunları da bozdu. Ali bin Muhammed, Kufe'ye geldi. Sonra, İbrahim'in askeri Kûfe'yi muhasara ettiler. Kufe halkı Abbas'a:

– İçimizden çık ki Alevilerin işi doğrulanacak değildir, dediler. Abbas, çaresiz, İsa'dan 2 gün aman diledi. İsa'nın Kufe'den ayrılmasını istedi. Abbas, bütün aleilerle çıkıp şehri kendisine bırakmasını diledi. İsa da razı oldu. Fakat Abbas şehirden çıkmadı. Küfeliler:

– Eğer gitmezsen seni tutar İsa'ya veririz. Abbas'ta çaresiz aleviler ile gece Kufe'den çıktılar.

Ertesi günü İsa, askeri ile şehre girip hemen İbrahim'in adına hutbe okudu fitne basıldı. Hasan da vasıttan Medayin'e İbrahim'le cenge asker gönderdi. İbrahim, İsa'ya mektup yazdı ve:

– Kufe'de yerine bir vekil koy. Kendin Said bin Casur'u al, Vasit'a Hasan Cengine var! dedi.

Said'in Hevl adındaki kardeşi, Kufe'de kaldı. Kendisi, askerle vasıta geldi. Hasan'la cenk etti ve bozguna uğrayıp Medayin'de İbrahim'in katına geldi. İbrahim, Bağdad'a Musa el-Hadi'nin oğulları İshak ve Abbas'ı vekil etmişti. İshak'a şu name geldi.

– Bağdad'da reayadan Sehl bin Selameadında birbilgin huruç etti:

– Emr-i Bil Maruf ve Nehyi anil münker ederim! diyerek bizim için zalimlerdir! Diyor ve halkı bize başeğmekten nehy ediyor. Kitap ve sünnet hükmüne davet ederim. Diyor.

Ve bizim kanımızı, helal görüyor. Avamdan, çok kişiyi topladı. Huruç etti. Bizimle de birlik olan Abbasiler ve Alevileri, bunların ikisini de azleder.

İmam, halkın içinde adalet edendir. Diyor, Tez tutulmazsa hilafeti, kendisine dava eder. dedi.

* * *

İbrahim İsa'yı Sehl'i tutuklamak için Bağdad'a gönderdi. Bab-ı Şam'dan ve Bab-ül Kufe'den, çok kişi Sehl bin Selame'nin katına yığıldı. Ve İsa ile cenk ettiler.

Bozularak çok kişi kırıldı. Ve Sehl'i esir edip Abbas bin el-Hadi'ye götürdü. Abbas'da Onu İbrahim'e gönderdi. İbrahim de onu zindana attı. Halka da:

– Öldürdüm! dedi.

* * *

Bu tarafta da Hasan bin Sehl ile İbrahim arasında, nice kez, cenk edildi.

Hasan işin baştan aştığını ve fesadın hadden çok arttığını görünce kardeşi Fadl'a mektup yazdı ve:

– Halin gerçeğini ve bu fitnelerin sebebinin ne olduğunu Emirül müminin hazretlerine bildirmeyince olmaz. Mutlaka Memun Bağdad'a gelmeli. Eğer gelmeyecek olursa, vilayet büsbütün elden çıktı demektir, dedi.

Fadl da çaresiz kalıp olanı biteni birbir Memuna söyledi ve:

– O halk kardeşim Hasan'ı istemedi. Dedi. Memun birçok kişiden bu şeyi sordu. Bu fesadın çıkma sebebinin Fadl ile kardeşi Hasan olduğunu bildi ve anladı.

Ama tınmadı. Emretti. Askere göçmek hazırlığını gördü ve Bağdad yolunu tuttu. Lakin yol hazırlığını Fadl ile yapmadı. Fadl:

– Acaba neden Bağdad'a gitmek tedibri için benimle danışmadı!? dedi bu işi askerbaşılardan bildi. Hepsini çağırttı. İhanet etti. Kimisinin ulufesini azalttı.

* * *

Ali bin Musa er-Rıza, bunları Memun'a söyledi. Memun Fadl'ı öldürmek diledi. Yine:

– Askerin hepsi Irak'ta Hasan bin Sehl'in elindedir. Ve İbrahim halifelik dava eder.

Eğer ben Fadl'ı öldürürsem Hasan bütün askerimle İbrahim'e döner, iş sonra zorlaşır, dedi.

Ali bin er-Rıza'ya:

– O halka söyle. Fadl'ın cefasına sabretsinler ben onun tedbirindeyim, dedi.

Sonra, Recep ayının onuncu günü Merv'den göçtü. Hicret tarihinin 203. yılının Şaban ayı başında Sermas'a geldi. Hırsız kişilerden 4 kişi buldu. Onların adları şöyleydi.

- 1- Galib el-Esved,
- 2- Kostantin-i Rumi,
- 3- Ferec-i Deylemi,
- 4- Muvaffak-ı Süfli.

Bunları katına çağırttı. Herbirine beylik verecek oldu. Ve şu buyruğu verdi:

– Fadl, hamama girince onun ardı sıra varırsınız, Onu öldürürsünüz. Me'mun'un maksadı, Sonra bunları Fadl'ın yerine kısas etmektir. Ta ki Hasan bin Sehl:

– Me'mun kendi buyurdu diye töhmet etmemeliydi. Ve hem de:

– Fal'ı öldürenin alçak, en hakir kişilerden olmasını dilemişti. Ve Onlardan ölmesine, askerden, hiç kimse üzülmemeliydi.

Ama Fadl büyük müneccim bir kişiydi. Yıldızlara bakarak kendisinin geleceğini onlarda görmüş ve filan yılda, ve filan ayda, filan günde kendisinin kanı su ile ateş arasında dökülecekti. Düşündü ki ateş ile su ancak hamamda bir araya gelir. O gün hamama varayım. Hacamat olup kan aldırayım. Kanımı akıtayım. Talhimin hüznünü geçsin. Dedi. Ve öyle de yaptırdı.

O hüküm benden uzaklaştı, diyerek hamamdan çıkmak için su dö-kündü. O 4 hayırsız kişi içeri girdiler, Fadl'ı öldürdüler ve oradan kaç-tılar.

Me'mun onlara:

– Kaçın ki ben sizi bulmayayım, demişti. Bu öldürülme haberi Memun'a gelince yayan olarak hamama geldi ve Fadl'ı gördü, ağladı çok feryad etti ve onu toprağa gömdürdü. Sonra 7 gün yas tuttu. Aske-rin hepsi Memun'a başsağlığına geldiler. Yedi gün sonra o 4 kişiyi arattı. Sonunda:

– Onları katıma kim getirirse 10.000 altın (florin) vereyim! dedi. Asker de onları Ramazan ayı içinde buldular. O da:

– Bundan büyük sevap olmaya ki bu kisası ve hakkın hükmünü bunlara edeyim! dedi. Bu kişiler yalvardılar. Hem Mem'mun kendilerini öldürmeyecek sanıyorlardı.

Bu söylediği sözler halk içindir, diyorlardı. Fakat, o hükmün gerçek olduğunu anladıklarında:

– Ya emir! dediler. Allah Teala hazretlerinden kork. Bizim kanımız sana helal midir ki sen buyurdun, şimdi de yine bizi suçlu çıkarıyorsun!

* * *

Memun da: – Zaten gönlüme böyle diyeceğiniz düşmüştü. Bütün halk bilirdi ki Fadl benim elim, ayağım idi. Hiç kimse elini ayağını kestirmek için buyurmaz. O yetmiyor mu ki bir de:

– Fadl'ı öldürdünüz. Şimdi de bana iftira mı ediyorsunuz? dedi. Sonra da:

– Belki sizi öldürmemem gerekti. Şimdi benim üzerime attığınız suç için sizi öldüreceğim dedi ve buyurdu, onların dördünü de öldürttü. Hasan'a elçi gönderip başsağlığında bulundu. Ne ağlama ve feryatlar ettim. Öldürenleri buldum, kisas ettim, dedi Fadl'ın mührünü Hasan'a gönderdi. Fadl'ın yerine vezirliği Hasan'a verdi.

– Sana vezaret kaftanını giydirmeyince Bağdad'a girmiyeyim! dedi. Horasan Beyliğini de Hasan'a verdi. O eli ile beratını da gönderdi. Ve Hasan'ın kızı olan Buran'ı hatunluğa istedi.

Sonra, Ramazan'da elçi gönderdi. Bayram ertesi, kendisi Serhas'tan Tus'a vardı ki, anasının kabrini ziyaret etmeği diledi. Oradan da Irak'a gidecekti. Yanında, Ali bin Musa er-Rıza da birlikte yürürdü. Bir gün, Musa çok üzüm yedi. İshal oldu. Şevval ayında ansızın öldü. Memun çok kederlendi. Onu babası Harun Reşid'in kabrinin yanına gömdürdü.

* * *

– Memun, Serhas'tan Tus'tan Mercan'a vardı. Her şehre varışında adalet gösterdi ve o şehrin haracını azalttı. Halk da dualar etti. Rey şehrinin haracından 2.000 kez 1000 dirhem (2.000.000.) eksiltti. Bağdad'daki erbaşlara kendisinin geldiğini, Rey'den mektup yazarak bil-

dirdi ve Ali bin Musa er-Rıza'nın ölümü ve Memun'un Bağdad'a geldiği meşhur oldu. Memun'un bütün askeri ve hazinesi Hasan bin Sehl'in katındaydı. İbrahim tarafına dönmekte veya asi olmakta, ihtiyat gösterirdi. O da tesadüfen Vasıt şehrinde hastalandı. Sevda hastalığı onu yatağa serdi. Delirdi. Asker toplanarak onu dağladılar. Hazineyi kumaşları ve hayvanları topladılar. ve Hamid-i Tusî'yi bunların üstüne muhafazacı koydular. O da Memun'a devredecekti. Me'mun o vakit Hemedan'daydı. Bu haberi kendisine yazıp bildirdiler Memun sevindi. Ama halka üzüntülü olduğunu gösterdi ve:

Kendi hekimini ve Saraçoğulu adındaki hizmetçisini gönderdi. Hamid'e ve kalan sipahilere mektup yazdı. Hasan'ın hastalığından üzüntü duyduğunu bildirdi ve:

– Hasan'a ilaç versinler ve hizmet etsinler diye hekim ve hizmetçiler gönderdim! Ve Hekime de:

– Sevda hastalığı artarsa ona ilaç ver, hastalığı iyileşmesin ve hem de çözülmesin! dedi.

Sarac'a da:

– Hasan'ın ayağına bend vurmak isterdim. İşte Allah Teala vurdu. Seni şundan ötürü gönderiyorum ki, Hasan iyi oldu diye onun ayağından bendini çıkartmayasın. Ben gelinceye kadar öyle kalsın, dedi.

* * *

Bunlar Hasan'a gittiler. Memun da menzil menzil yürüdü. Bağdad'a yaklaşıncı İbrahim bu Mehdi'nin askeri İbrahim'den gizli olarak Hamid-i Tusi'ye mektup yazıp:

– Askerinle Vasıt'tan Bağdad'a gel. İbrahim'i turalım! Dedi. Hamid, Hasan'ı bağları ile hekime ve hadım Sarac'a ısmarladı. Kendisi de askeri ile Bağdad kapısına geldi. İbrahim de vekili İsa bin Muhammed bin Halid el-Mersi'yi askere Hamid'e gönderdi. İka taraf karşılaşıncı, Bağdadlılar hemen cenk eder gibi olup tezce bozgunca uğradılar Bağdad'a gelince:

– Hamid'e adam gönderip İbrahim'i turalım. Dediler. Hamid de Bağdad'a geldi. İbrahim hali bilince hicretin 203. yılının Zilhiccesinin ortasında, çarşamba gecesi Bağdad'a gizlendi. Perşembe günü de Hamid, Bağdat'a girdi. Şehri zaptetti. İbrahim'in hilafeti, 2 yıldan bir ay

eksik oldu. Memun'un gönlü Bağdad ile meşgul idi. Hilvan'a gelince Hamid'in Bağdad'ı fethettiği haberini aldı. Cenk etmek zahmetinden kurtuldu, geldi. Bağdad hilafetine oturdu. Fitne basıldı ve Memun hicret tarihinin 204. yılının Safer ayının 16. pazar günü kuşluk vaktinde Bağdad'a girdi. Hemedan'dan Rakka'ya Tahir'e mektup yazmış idi ki Rakka'dan Bağdad'a gelmesini istemişti.

* * *

Memun, Bağdad'da girdiğinden üç gün geçince Tahir geldi. Memun, Tahir'e çok ihsanda bulundu ve bütün işini ona ısmarladı. Ve Hasan bin Sehl'e adam gönderdi zincir bağlarını çözdürdü ve Vasıt emirliğini ona verdi. Ve askeri, Hasan'ın katından kendi katına getirdi. Memun ki Bağdad'a geldi. Bütün asker henüz yeşiller giyerdi. Bütün Abbasoğulları, Tahir'e Memun'dan karalar giymeye destur alıversin, diye dilekte bulundular. Çünkü Abbasoğullarının giysisi kara renkteydi. Ve:

– Devleti, kara renkle gelmiştir, dediler.

Memun, Tahir'in her günde bir hacetini görürdü. Tahir Memun'dan dileyince Memun da emir verdi. Kara giysiler biçirdi. Cuma günü halkı sarayında konukladı ve kendi önüne bir kara cübbe konulmasını emretti. Kara cübbe koydular. Tahir'e ve bütün çavuş ve subaylara kara kaftanlar giydirildi. Memun, bütün askerlerle meclise geldi. Hutbe okudu ve bütün şehirlere mektup yazdırdı. Kara giymeye izin verdi. Tahir'e Bağdad'ı verdi. Ahmed bin Halid'e vezirliğini verdi. Ve bütün işi bu ikisinin elinde bıraktı. Yıl sonunda Zilkade ayında Tahir'i Horasan'a gönderdi.

TAHİR BİN EL-HÜSEYİN'İN HORASAN'DA HURUCU VE ÖLMESİ

Böylece Memun işleri Tahir ve Ahmed bin Halid'e bırakınca, ikisi birbirlerine sırlarını açmakta antlaştılar. Hiçbir şeyi gizlemeyeceklerdi. Tahir, Memun'un kardeşini büyük zulüm içinde öldürmüştü. Zübeyde Memun'a bunu anlatınca özü kaygılandı. Kanı, ateşlendi. Ama tınmazlık gösterirdi.

* * *

Bir gün Tahir Memun'a geliyordu. Memun'un bir hizmetkârı vardı. Adı Hasan'dı Hem de Memun'un lalasıydı. Gece ve gündüz onun yanında bulunurdu. Hem de Sakis içki sunucusuydu ve Memun yiyeceğini onun elinden yerdi. O gün Memun'un katında yalnız bu Hasan hazır bulunuyordu. Tahir'i uzaktan görnce Memun'un gözünden yaş geldi. Tahir oturunca Memun gözyaşını sildi. Tahir:

– Ya Emirül müminin niçin ağlıyorsun ve üzüntüdesin ki bütün işlerini Cenab-ı Hak hayra döndürdü, dedi. Memun da:

– Cihanda gamsız kişi yoktur. Ve hem de her gam ki gönüle gelir, onu söylemek doğru olmaz! dedi.

* * *

Tahir, evine dönünce o Hasan adındaki hizmetkara 200.000 akçe gönderdi ve:

– Memundan sor ki ben ona varınca niçin ağladı! dedi.

Ertesi gün ikisi birlikte kalınca Memunun karnı ağrıdı. Hunka usaresi dolu kadehini içmek diledi. Hasan:

– Ya Emirel Müminin, Ben dünden beri üzüntü içindeyim. Gece de hiç uyumadım. Tahir'i görünce niçin ağladın? Bilemedim, dedi.

Memun 'da:

– Vay sana! dedi. Bu bir sırdır ki benim ağzımdan çıkarsa senin başın gider! dedi. Hasan da:

– Yani senin sırrını mı açıklarım. Diye sordu. Memun da:

– Bu Tahir kardeşimi Herseme'ye rağmen ona inad olarak çok zarilik ile öldürmüştür. Ne vakit onun yüzünü görsem kardeşimin kanı tenimde kaynar, dedi. Hasan sordu:

– Tahir için neden ağlarsın? Her ne vakit emir verirsen onun başını keseyim! dedi. Memun'da:

– Sabret ki vakti gelsin! Dedi. Hasan da ertesi günü Tahir'e bu haberi verdi. Tahir de o gece Ahmed bin Halid'e gitti. Hikayeyi anlattı:

– Memun'un beni görececek gözü yok. Bir çare eyleki onun gözünden ırak yere varayım. Irakta itaakkar olayım. İşimi işliyeyim, dedi. Ahmet te:

– Neresini çok seversin? diye sordu. Tahir de:

– Horasan'ı çok severim, dedi. Ahmed ertesi günü Memun'a gitti.

Ona:

– Ben geçen gece uyumadım, dedi. Memun da:

– Niçin? Diye sordu. Ahmed:

Horasan gussasından! dedi. Her yönde. bir kimsemiz var ki bir fitne ortaya çıkınca, dindirirler. Ama Horasan'da kimsemiz yoktur. Oradaki Gassan işe yaramaz. Fitneyi dindirecek, hiçbir heybeti yoktur! dedi. Memun da:

– Doğru diyorsun. Ben de o endişedeyim. Lakin oraya kimi gönderelim? diye sordu. Ahmed'de:

– Çoktandır düşünüyorum; Tahir'den yek kimseyi bulamıyorum, dedi. Memun:

– Korkarım ki asi olur! dedi. Ahmed:

– Eğer kefil verirse ki asi olursa onu yine itaatkar edince askere harç olunanı kefil versin, dedi. Memun da:

– O kefil olacak kimdir? diye sordu. Ahmed de:

– İşte benim! dedi. Tahir'e her ne kadar himmetim yok, lakin kas-tım budur ki gece rahat uyuyayım, dedi. Memun da:

– Tahir'e bildir Horasan'a varsın, dedi. Ahmed:

– Onu siz kendiniz çağırın! Ahmed de:

– Siz çağırın, dedi.

O Memun da hemen Tahir'i çağırttı. Ona:

– Horasan'a var! Buyruğunu verdi. Sonra:

– Rakka'dan oğulun Abdullah'ı çağır, Bağdad'da senin yerini alsın dedi.

Tahir de Abdullah'a mektup yazdı. Onu çağırttı. Hemen o gün kendi adamı ile Nehrivan'a vardı. O gece Ahmed'e 100.000 dirhem akçe gönderdi.

Tahir Nehrivan'dan 205. Hicret yılının Zilhicce ayının son günü olan Cuma günü Bağdad'tan çıktı ve oğlu Abdullah bin Tahir Bağ-

dad'a girdi. Memun ona Hil'at giydirdi. Bağdad'da Tahirin elindeki iş-leri oğlu Abdullah'a verdi.

Tahir, nice yıllar Rakka'da ve Cezire'de durmuştu. Nasr bin Şit ki Rakka'dan huruç etmişti. Onu öldürmemişti. Rakka'dan sürmüş kendisi Rakkayı tutmuştu.

* * *

Nasr da kendi yaranı, ile Musul sınırında gezerdi. Tahir onu yakalamazdı.

– Hariciler kalmazsa cihan işi rast gider. Memu'nun bana ihtiyacı kalmaz diye düşünürdü.

Tahir, Horasan'a varınca ve Abdullah Rakka'dan Bağdad'a Tahir'in yerine gelince, Memun'u bir yıl hizmette bulundu. Nasr bin Şit, yine huruç etti. Çok asker topladı.

Varka'yı tuttu. Bu sırada Ermeniyye ve Azerbaycan sınırında Babük adında bir zındık huruç etti. Katına çok asker toplandı. O Şehirleri tuttu.

Memun, İsa bin Muhammed bin Halid el-Merv el-Rudi'yi Babük'in cengine gönderdi.

Ve Ermeniyye Emirliğini bu İsa'ya verdi. Bir ay tedbir edip Abdullah bin Tahir'i katına çağırdı ona:

– Seni baban aklınla, erginliğinle öğer! dedi. Ben düşünüyorum ki Rakka'da şu Haricinin üstüne seni göndereyim! dedi. Gönlüm, daima seni ister. Git o işi bitir.

Varka, Musul ve o şehirler senin olsun. Babanın niyabetiyle değil, Mısır'ı da sana verdim. Dedi. Abdullah da dua etti. Sonra:

– Bağdad emirliğini de Tahir'den alıp:

– O da senin olsun. Dilersen yerine vekil bırak, dedi.

Bunun üzerine Abdullah İshak bin İbrahim'i Bağdad'a yerine vekil dikti. Kendisi gitti.

Bu İshak bin İbrahim bin Mus'ab Tahir'in amcası oğluydu. Tahir Horasan'da 207. hicret yılına erişince Cemaziyel evvel ayında hutbe-de:

Allah'ım halifen ve kulun Me'mun'u ıslah et! diyerek hutbeyi tamamladı ve Namazı kıldı. Böylece Memun'a asi olup evine geldi. Ve ansızın hiçbir marazı olmadan öldü. Horasan kadısı, önce Cuma namazını kıldı. Sonra hemen o saatte, Tahir'in asi olduğu haberini Memun'a bildirdi. O gece, Mem'un, Tahir'in öldüğünü bilemedi. Yatsı namazını kılıp yatmıştı. Saah oldu. Gün doğdu. Kapısında, her an Hadimi dururdu.

Tahir sabah vaktinde uyanır. Hizmetçisine seslenirdi. Abdest alır, namaz kılardı. Sokak bekiçileri ve askerler saray kapısında tophanırlardı o gece Tahir sabah olunca yattı. Hadimi uyandı. Kapıda durdu. İçeriye girip onu uyandırmaya cesaret bulamadı. Halk namazı kılmıştı. Gün doğdu. Halk ve gece bekçileri kapıda toplandılar. Tahir'in Talha adında akıllı bir oğlu vardı.

Ali bin Mus'ab ve Ahmed bin Mus'ab adında iki de amcası vardı. Bu üçü de daima Tahir ile birlikte olurlardı. Oğlu Talha, her gün önceden içeri girerdi. Sonra da amcaları girerdi. Sonra da halka destur olurdu.

O gün oğul Talha içeri girdi. Hadimi kapıda hala durur gördü. Sordu Oda:

– Henüz kalkmamıştır. Ben uyandıramam dedi. Oğlu Talha da onu uyandırmaya güç bulamadı. Sonra amcaları Ali ve Ahmed geldiler. Tahir'e seslendiler.

O cevap vermeyince yorganını açtılar. Onun ölmüş olduğunu gördüler. Sipahiler bağırarak, oğlu Talha'dan 6 aylık ulufe istediler. Tahir'in ağırlığı ve hazinesi Selam adındaki kölesindeydi. Talha Selamı alakoydu. Altı aylık ulufeyi alıp askere verdi. Ve:

– Memun ne buyurur ve Horasan'ı kime verir. diye bekledi. Tahir'in öldüğü haberi ortaya çıkınca, Kadı, bu haberi ve askerinin oğlu Talha'nın üzerine bağıştıklarını Memun'a mektupla bildirdi.

Ondan önce de Tahir asi olup Memun'u halifelikten indirdiği haberini bildirmişti. Mektup, Memun'a erişince Ahmed bin Halid'i çağırdı. O mektubu, onun üstüne fırlattı. Ahmed, mektubu alıp okuyunca şaşkına döndü.

Memun:

– Kefili sensin! Hazırlık gör yanına asker al. Tahir'in başını getir. Ve malını harca et bu gece evinde yatma ordugahta yat! dedi. Ahmed de:

– Baş üstüne, hoş ola. Ey Emirül müminin. Lakin izin ver. Bu gece evime gideyim ve onların işlerini göreyim, Sabah da ordugaha döneyim, dedi.

* * *

Memun da razı oldu. Ahmed o gece evine vardı tesadüfen tahirin öldüğü haberi kadıdan o gece erişti. Memun hemen Horasan'ı Tahir'in oğlu Abdullah'a verdi ve ona:

– Horasan'da yerine bir kişiyi dik. Sen Rakka'da Nasr bin Şit'in cengine git! dedi.

Abdullah, kendi kardeşi Talha'yı Horasan'a kendi yerine vali dikti. Hicretin 207. ve 208. yılında Abdullah devamlı şekilde Nasr ile cenk edip Rakka'yı muhasara etmişti. Hicretin 209. yılında, en sonunda, Nasr aman diledi. Abdullah da Nasr'ı emin kişileri ile Bağdad'a Memun'a gönderdi. Abdullah, Halife Memun'dan Nasr'ın suçunu bağışlamasını diledi. Memun da onu bağışladı.

MEMUN'UN İBRAHİM BİN MEHDİ'YE GİDİŞİ VE ONU DA BAĞIŞLAMASI

İbrahim bin Mehdi, Bağdad'da gizlenmişti. Memun onu bulamazdı. Malik bin Sahl'ı ve Ferec el-Beğayı ve İbrahim bin Aişe bu üçü de İbrahim'e beyat edenlerdendi. Bu arada onlar da gizlenmişlerdi. İbrahim bin Mehdi'nin haberi olmadan bu üçü de şunun üzerine beyat etmişlerdi. Ve eğer Nasr bin Şit'i Bağdad'a götürürlerse, katına varalar, Nasr'ı baş edip Memun'a huruç edeler.

* * *

İbrahim bin Mehdi bu sırrı bilmedi. Memun duydu. Emir verdi Nasr'ı bir gün getirtti. Ona çok asker verdi. Dışarı gönderdi ve:

– Sana bir yerin beyliğini verip nimetlendireyim, dedi. Lakin as-kere de şu tenbihte bulundu ki:

– Eğer İbrahim bin Mehdi ya da bir kimse deprenecek olursa Nasr

bin Şit'in başını kesin, ban getirin! dedi. Tesadüfen, kimse de deprenmedi. Nasr o askerle yine geldi.

* * *

Memun İbrahim bin Mehdi'yi ve adamlarını araştırmakta sa'yetti. Kendi yaranından Malik ve Ferruh'u tuttu. Zindana attırdı. Zindanda 5.000 kişi vardı. Çünkü İbrahim'e beyat edenlerden çok kişiyi zindana götürürlerdi.

Bunlar da şöyle tedbir ettiler ki zindancıyı tutacaklardı ve bir gün kapıyı kapatıp zindana kimseyi götürmeyeceklerdi. Ve Zincirleri çözüp İbrahim bin Mehdi'yi çıkarıp onu halife edeceklerdi. Ve Memun da hal edilecekti.

* * *

Ve o vade günü gelince, zindan kapısını kapatıp bentlerini kırma-ya başladılar bu haber Memun'a erişti. Kendisi askerle zindan kapısına geldi. Kapıyı kırdırdı. İbrahim bin Aişeyi Malik'i ve Ferruh'u zindandan çıkartıp boyunlarını vurdurdu.

Vücutları ağaçta sallandırıldı. ve Mahpuslardan, bendini kıranları da öldürttü. Ve İbrahim bin Mehdi'yi araştırmak için adamlar vazifelendirdi.

İbrahim, Bağdad'da gezmekteydi. Bir yerde 2 gece art arta yatmazdı. Bir gece sabahleyin, İbrahim, kendisi kadın kıyafetiyle ve yanında 2 kadın ile dışarı çıkmıştı. Pazar kapıları henüz açılmamıştı. Bir kapıya vardılar.

– Kapıyı açın! dediler. sokak bekçileri eriştiler

– Kimin hatunlarısınız. Bu vakit nereye gidiyorsunuz? dediler.

Bunlar, hiç ses çıkarmadılar, Sokak bekçileri (Pasbanları) bunları tuttular. İbrahim'in elinde yakut taşlı bir yüzüğü vardı bekçiler:

– Bu yüzük boş değildir! Siz kimlersiniz? Diye ısrar ettiler. Bunlar ikrar etmeyince bekçiler, bunları alıp kendi çavuşlarına götürdüler. O da yüzlerinde peçeleri açtırdı. İbrahim'in yüz örtüsünü de açmak dileyince:

– Bu azize bir hatundur. Yüzünü açmaz ne dilerse al! dediler Bekçibaşı da:

– Bir şey almak istemem. Diyerek İbrahim'in peçesini açtı. Sakal eline dokundu. Onun er kişi olduğunu anladı. Yüzünü açtı. İbrahim'i bildi. Kendi emiri Rebi'ye götürdü.

* * *

Dicle rmağı Bağdad'ı ikiye ayırmaktaydı. İki yerde, semt semt ayırırdı. Her semtte olan zabite, (Sahibi Rub) derlerdi. Bağdad'da Bey olanın bir vekili dururdu. Onun buyruğu ile emirler şehirde hükümet ederlerdi. Sahib-i Rub olan kişi İbrahim'i tanıyınca, Bağdad'ın Emir-i'ne götürdü. Emir, Memun'un sarayındaydı. Memuna hali müjdeledi. İbrahim kendi canından el yudu. Memun emir verdi, İbrahim'i o giydiği kadın çarşafı içinde divana götürdüler. Askerin subay ve çavuşları İbrahim'i bu halde gördüler. Yemek vakti olunca, yemek yenildi. Memun, İbrahim'i önüne çağırdı ve:

– Heyhat ya İbrahim! dedi. İbrahim, Memun'un amcasıydı. Harun Reşid'in kardeşi idi. Abbasoğulları halifeleri arasında İbrahim'den güzel, açık şiir söyleyen şair kişi yoktu. Memun'a:

– Ya Emirül Mümin'in. Bir kişi bir adam öldürse Hak Teala (Azze ve Celle) kısas buyurmuştur ki:

Ama affetmek takvaya daha yakındır, diye buyurmuştur. Akrabalığı unutmamak gerektir ki Hak teala

"Aranızdaki fazlı unutmayınız" diye buyurmuştur. Her kim ki bu cihana aldanırsa, bahtsızlıkta kendisini helak eder. Şimdi Hak Teala seni bütün mücrimlerden yüce eylemiş ve onları alçak kılmıştır. O ne günah ola? Her ne kadar, o gayet ulu ise de senin affın ondan ziyadedir. Eğer suç işlersek, günah işlersek sen adalet eylersin ve eğer affedersen kerem edersin! dedi. Memun'un gözleri doldu.

– Ey Amca, ben affettim. Allah Teala da seni affede! Dedi. İbrahim, af seslerini duyunca kibleye döndü. Şükran secdesine kapandı. Memun ve yanında hazır bulunanlar ağlaştılar. Memun:

– Ya Amca! dedi. Dur Hak Teala kanını sakladı. Ve seni güvenli etti! dedi. İbrahim, secdeden kalktı. Memun'da:

– Ey Amca, oturunuz. Size şunu derim ki Yusuf (a.s.) kardeşlerine, demişti. Bu gün seni azarlayıp ırzını yıkıp yüzünün suyunu dökmek yoktur. Allah Teala seni yarlıgaya. Erhamerrahimin O'dur. Tevbe

edenin küçük, büyük günahlarını affedicidir. Nitekim Allah Teala

"Bugün sizi ayıplama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhamet edenlerin en merhametlisidir." (Yusuf: 92), buyurmuştur.

O zaman Memun emir verdi. İbrahim'e hilat giydirdiler. Has atlardan bir at ,on deve boynu dolusu akçe verdi. Ve onu evine gönderdi.

ME'MUN'UN SEHL OĞLU HASAN'IN KIZI BURAN'A İSTEMESİ

Bu yolda Memun'un işleri rast gidince Hasan bir Sehl'e adam gönderdi. Onun kızı Buran'ı hatunluğa istedi. Hasan da razı oldu. Memun, düğün için Vasıt köylerinden, Femmü Sulh denilen yere vardı. Cafer'in anası ve Harun Reşid'in kızkardeşi Hamdüne oradaydı. Bunlar, Buran'ı Memun'a götürdüler. Hasan o düğünde, 250.000 dirhem akça harcadı. Memun'a haber verdiler

İsraf etmiş. dedi.

* * *

O gece Memun'un önüne altından şamdanlarla amberde iki mum getirdiler. Her biri 40 batmandı. Memun bunu da kerih gördü.

İsraftır, götürün, dumanı bana dokunuyor. Balmumu getirin! dedi.

O gelene, gelin-güveysee süslü bir yatak döşediler. Fadl'ın anası ki Buran'ın büyük annesidir. Bir altın tabak içinde serçe yumurtası iriliğinde 1000 kadar dürrüyetim getirdi. Bu incileri onların üstüne saçtı. Memun, ona:

– Kaç tanedir? diye sordu. O da:

– 1000 tanedir. Deyince Memun da:

– Bu da israftır! Dedi Hadimi Hasan orada hazırды. Ona buyurdu, Hasan'a incileri toplattı ve ona bağışladı.

Ve yine derler ki Zübeyde, incilerle süslenmiş iki hilat getirdi. Kıymetleri bilinmezdi. Hilatları ikisine giydirdi. 17 gün Memun, dışarı çıkmadı. Orada 40 gün oturdu.

206 hicret yılın 10 Şevvali olunca, dairesiyle Bağdad'a geldi. Pars ve Kirman bölgelerinin harcı gelmişti. Hepsini Hasan ben Sehl'e verdi.

Halk, Memun'u ayıpladı. Hasan bin Sehl de Bağdad'a geldi. Bir düğün daha yaptı. Haşimoğullarının ileri gelenlerini davet etti. Yemek yenileceği zaman, altın bir tabak getirdi. İçi baştan başa misk ve amber doldurulmuştu. Kurslardan herbiri ceviz kadardı. Subayların erbaşların önüne döktü:

– Her biriniz birer tane alın. İçini açın, dedi. Herbirinde Hasan'ın ırakta Vasıt'ta Basra'da ve rey'de ve Horasan'daki mülklerinden birisinin adı yazılmıştı. Her kişinin hediyesinde hangi isim çıktı ise o kişiye Hasan o mülkü bağışladı.

* * *

MEMUN ZAMANINDA ORTADA BELİREN OLAYLAR

Böylece Hicretin 210 yılı tamamlanıp 211. yılı gelmişti. Mısır'da Abdullah bin el-Sırrı adında biri zuhur etti. Memun, Abdullah bin Tahir'e mektup yazdı.

– Rakka'dan Mısır'a git. Oranın Emirliği senin olsun! dedi.

Abdullah da Mısır'a vardı. O Harici ile cenk etti. Onu bir muhasara etti. Sonunda, İbni es-Sırrı, bir gece Abdullaha 100 oğlan köle, 100 de cariye gönderdi. Herbirinin elinde bir kese içinde 1000 dinar vardı. Abdullah'a mektup yazarak:

– Bunları al. Yine geri dön. Diye dilekte bulundu. Abdullah bunları almadı.

– Beni malla mağrur edeceğini sanıyorsan, işte bu olamaz! diye cevap yazdı. Harici mektubu okuyunca umutsuzluğa düştü. Eman diletti. Dışarı çıktı.

Abdullah da onu Bağdad'a Memun katına yolladı.

Azerbaycan'da ve Ermeniyye'de Babek kuvvetlendi. İsa bin Muhammed bin Halid'i bozdu. Onun askerinin çoğunu kırdı. Memun da Hamid-i Tusi'yi onun üzerine gönderdi. Muhammed de Babek'le cenk etti. O da bozguna uğradı. Memun Abdullah bin Tahir'e mektup yazdı. Onu Mısır'dan Babek'le cenge göndedi.

* * *

Abdullah Azarbeycan'a gidince kardeşi Horasan'da öldü.

– Horasan elden çıkıyor. Diye Abdullah Memun'a mektup yazdı. Memun onu 213 hicret yılında yine Horasan'da döndürdü. Abdullah'ın babası, Hasan bin Mus'ab bin Zerik ki Horasan'lıydı. Büşenk şehrinde idi. Babası Hasan Mansur zamanında Irak'a düşmüştü. Abdullah Horasan'a gelince Büşenk'i tahtgah edinmek istedi.

– Ama asker takat getirmez, dedi. Nişabur'u tahtgah edindi. Horasan'ın haraç defterini başdefter edince Büşenk'i Başdefter etti.

Abdullah Horasan'a gelince Memun Horasan adına olan şehirleri kardeşi Ebu İshak'a verdi. Bu Ebu İshak ki, Mutasım Billahtır. Memundan sonra halife olmuştur ve Bağdad emirliğini de Abdullah'a verdi.

* * *

Muhammed bin Hamid Babek'in elinde şehid düştü. Memun yine oraya başka asker gönderdi.

MEMUNUN VEFATI, SIFATI, YAŞI VE HİLAFET SÜRESİ

Hicretin 213. yılının bışında Memun, kardeşi Ebu İshak'ı veliahtlığa getirdi. Ve ona Mutasım Billah diye lakab verdi. Ve mektuplarını kendi adı ve Mutasım adına şöyle yazdı.

Halife ve Emirül Mü'minin el-Me'mun'dan ve ondan sonraki Emirül-Mü'minin Ebi İshak el-Mu'tasım Billah bin H. Reşid'den filana...

Bu mektuplara da cevaplar bu şekilde gelirdi.

O yılın içinde, Tarsus'ta Düha Gazasında bulundu. Cemaziyelahir ayının içinde Tarsus'tan askeri harekete getirdi. Bizans sınırına girdi. Bizans toprakları içinde, Kıya Rebdon adında bir Irmak vardı. O ırmağın kıyısında konakladı. Üzüm vaktiydi ve yaş hurma yetişmişti. Her gün Bağdad'dan menzil katırları gelirdi. O vakit şu gelenek vardı ki her durak yerinde 2 katır beslenirdi. Mektup götüren Ulak, katırın birisine biner, öteki uğrağa gelince onu bırakırdı. Başka birisine binerdi. O katır besleyiciler, Beytül Mal'den ulufe alırlardı. Horasan'da da Tahir zamanında iş böyleydi. Sonra gelenler o katırları kaldırdılar. O ırmağın suyu kar sularındandı. Çok soğuk akardı. Bir gün sarayda

Me'mun Mu'tasım'la ayaklarını o ırmağın suyuna daldırmışlar, otururlardı. Soğuk tesir edince Memun Mutasıma:

– Ne olaydı ki şu suyun kıyısında yemekyeseydik dedi. Mutasımda:

– Ya Emirel Müminin siz bilirsiniz, dedi ve yine Memun:

– Bir sepet halis taze hurma olsaydı, diyordu ki katırların kişnemesi duyuldu. Memun:

– Katırlarla bize taze hurmadan göndermişler midir? dedi. Hizmetkar oradan ayrıldı. Yanında 10 sepet taze hurma ile döndü. Memun şaşırdı sena ve şükürde bulundu. Su kıyısında o hurmadan çok yedi O gün onu Humma tuttu. Ve hicretin 218. yılın Recep ayının 18. perşembe gününde vefat etti.

* * *

Ertesi Cuma günü Mutasım, askeri kaldırıp Memun'u Tarsus'a getirdi. Ve namazını kıldı.

Memun o vakit 48 yaşındaydı. Halifeliği 20 yıl sürmüştü. Memun'un künyesi Ebul As'tı. Orta boylu ve uzun sakallıydı.

* * *

EBU İSHAK MU'TASIM BİLLAH'IN HALİFELİĞİ

Mu'tasım, Tarsus'a gelince oradan beyat aldı. Abbas bin Me'mun da beyat etti. Ramazan ayı başında pazar günü Bağdad'a geldi. Ona Hemedan ve İsfahan Babek'in dinine girmişler ve Babek Mezhebini tutmuşlardı. Diye haber verildi. Ve hem de Babek Hemedana çok asker gönderdi, dediler.

O zaman Mutasım, Bağdad emiri olan İshak bin İbrahim bin Mus'ab'ı çok askerle onların cengine gönderdi. Hemedan'ın ve Kuhistan'ın emirliğini ona verdi. Zilkade ayının evvelinde İshak, Bağdat'tan çıktı. Babek dinine uyanlarla Hemedan'da cenk etti. Zafer kazandı. Onlardan 60.000 kişiyi öldürdü. Geri kalanlar, Ermeniyye ve Azerbaycan'a ve Rus topraklarına dağıldılar. Fetihname Terviye günü Bağdad'a erişti. Mutasım da bu zafer mektubunu minberde iken okudu.

MUTASIM BİLLAH'NI SAMİRE ŞEHRİNİ YENİLEMESİ

Samire şehri eskiden beri viran bir şehirdi. Dicle kıyısında yapılmıştı. Dicle'den bir büyük ırmak ayrılıp Musul sınırlarından akardı. O ırmağa Katol derlerdi. Musul bölgesi şehirlerinden suyu o Dicle kolundan tedarik edilirdi Samire Dicle kıyısında idi. Ama suyu Katol ırmağındandı. Harun Reşid:

– Bağdad'ın havası bana yaramıyor, diyerek Musul, Cezire ve Suad sınırında askeri ile gezdi. Bir şehir yapacak yer istedi.

– Bağdad'ın havası yaramıyor sözleri bir bahaneydi. Askerinden korkardı. Çünkü Halife Mansur, Mehdi ve Hadi orada ölmüşlerdi. Askerin çoğu orada evler yapmışlardı. Evlerin halkı da orada idiler Harun Reşid orada oldukça hergün ısrarla:

– Ulufe ver! derlerdi. Harun Reşid hasları ile bir yere varmak ve askerden irak bulunmak ve askerinin de bulunmasını dilerdi. Ona, bütün her yerden çok Cezire sınırındaki Rakka hoş geldi. Ondan önce de Musul hududunda Sami reyî beğendi. Havası suyu ve yeşilliği hoştu.

Hemde ırmak kıyısında idi. Samire'yi bina etti. Samire hem de Şam'a yakındı. Şam kavmi harekete geldi. Harun Reşid, Cafer bin Yahya el Bermeki'yi Şam'a gönderdi. kendisi de Samire'den ayrılıp gitti. Şehrin yapımını bıraktı. Köşkünün yapımını bitirmişti. Onu Meşrur adındaki hadımına bağışladı. Kendisi Şam'dan Irak'ta bulunduğu için Rakka'ya gitti. Orasını Tahtgah edindi. Şunu bahane etti ve:

– Rakka uğurlar yeridir Musul'un ve Cezire'nin ve Irak'ın yolu Rakka'ya uğrar. Ve ben orada duracak olursam, hırsızların ayağı oradan kesilir. Yollarda güven sağlanır, dedi. Orada oturdu. Bağdad'a bir kişi emir bıraktı. Askeri her vakit dağıttı. Bağdat'ta çok kimsenin toplanmasına izin vermezdi. Bundan ötürü de Samiriye yapmadı. En sonunda Mutasım halife olunca 1-2 yıl Bağdad'da oturdu. Acemi Türk çocukları vardı. Mutasım Moğalları severdi. Abbasi halifeleri içinde Moğollara ileri ödevler veren Mutasım olmuştu. Onun icatında onlardan çok Moğol güçleri toplandı. Halife olmadan önce yanında bulunan bu gençlerden Eşnas'ı ve Buga'yı Büzürk'ü vasif ve İbaş adındaki gulamları bütün cenk kölelerin üzerine baş olarak dikti. Bunlar, her ak-

şam ve her sabah atlara binip ok atmak için şehirden dışarı çıkarlardı. At oynatırlardı çoğu ölürdü. Mutasım'ın hergün 1-2 gulamı ortadan kaybolurdu. Mutasım, bundan dolayı hiddetlenirdi. Ve bu gulamlar, o kadar özgür olmuşlardı ki sokaktan geçerlerken ihtiyarları ve çocukları yerlere düşürürlerdi.

* * *

Bir gün Mutasım, bu gulamları ve askeriyle oturuyordu. Bir yaşlı kişi geldi.

Ey Harun oğlu! Allah'tan kork. Kafirlerden gulamlar getirdin. Müslümanlara musallat ettin. Bunlar bütün Müslümanları incitiyorlar! dedi. Hadım ağaları ihtiyarı döğmek isteyince, Harun Reşid bırakmadı. O pir sözlerini bitirince Mutasım, sarayına girdi. Emretti. Kendi hasları ve gulamları ile Samire'ye ardu. Bağdad'a kendi oğlanlarını emir etti. Kendisi yaz ve kış orada durdu. Babek cenginden artık kaydı, kaygısı yoktu.

* * *

AFSİNLE BABEK HURREMİ OLAYI

Babek-i Hamiri adında bir kafir, zındık mezhebine yakın bir mezheb icat etti. Onun katında haram ve helal eşitti. Şarap (Hamr) içmeyi ve zina atmeyi ve bir kişinin zulm ile malını almayı reva görürdü. Müslümanlardan talihsiz nadan çok kişi onun mezhebini seçtiler. Çok memleketleri de harap ettiler.

Ermeniyye dağlarında, tahkim edilmiş ele geçirilmesi güç bir kale vardı. Yolu da ancak geçit vermez bir dereydi. Çok çetin derbent ve dağlardan ona geçilebilinirdi. Ormanlık yerlerdi. Öyleki askerin oraya varmasının imkanı yoktu. Bundan dolayı kimse Babek'e zafer elde ediyordu. Gün geçtikçe Babek'in askeri çoğaldı. Her yönde Müslümanların önüne, karşısına çıkarlar ve onları vururlardı. Böylece birçok şehirler ve köyleri helak ettiler. Müslümanların Beylerinden o kafiri ele geçirecek kimse bulunmadı. Mutasım bundan ötürü çok incinip üzüldü. Ama Mutasım'ın yanında Horasan beylerinden ulu bir bey vardı. Adına Afşin derlerdi. Kendisi Maveräünnehr bölgesindendi. Mutasım, ona dilediği kadar asker verdi. Ve o kafir Babek'in üstüne

gönderdi. Afşin de Allah Teala hazretlerine sığınıp Bağdad'dan gitti. Bir ayda o vadinin başına vardı. Babek ona karşı çıktı. Derbend ağzında Afşin'in beyleriyle cenk etti. Ve Müslüman askerini bozdu. Ve hayli kişiyi öldürdü. Yine döndü, kalesine sığındı.

Afşin 7 ay o derenin başında bekledi. Daha ileri gitmeye mecal bulamadı.

Erdebil'den ve Ermeniye'den o yeri bilen kişileri getirtti. ve casuslar gönderdi. Yollarına baktırdı. Onlar:

– Oralardan askerin Babek'e varmasının imkanı yoktur, dediler.

* * *

Afşin aciz kaldı. Babek ise hile edip pusuya adam koydu, Afşin'in çok ulu beylerini öldürttü. Kendisi ortaya çıkar gibi görünür, sonra kaçır gibi olurdu. Müslümanları aldatırdı, pusudan da çıkarak Müslüman askerini kırardı.

Afşin, sonunda, şunu düşündü: yavaş yavaş derenin içine yürümeliydi. Yanında Halife Mutasam'ın bir kulu vardı. Adına Bu Cay-ı Büzürk derlerdi. Ona 5.000 kişi verdi. Önce onu yürüttü. Ardınca da 3.000 , 4.000, 5.000 kişi ardınca da kendisi yürüdü. Aheste aheste o derenin içinde yürüdüler. O gün gittiler. Kalenin yanına yaklaştılar. Babük nice kez, onların üstüne kaleden çıkıp gece baskını yaptı. Çok Müslümanlar şehit etti. En sonunda da o kaleye eriştiler. Zafer kazanılmayacağını anladılar ve tam 2 yıl o kaleyi beklediler. Babek, şehrin burcuna çıkıp otururdu. Adamları Müslümanların karşısında kopuz çalar, oynarlar, şarap içerlerdi. Gelen Müslüman askerinden hiç korkuları yoktu. İki yıldan sonra, Afşin hile ile bir dağın içini oydu. Pusuya adam koydu. Kendisi çekilir gider gibi oldu. Babük gafil avlandı. Müslümanları arkadan vurmak için kaleden dışarı çıktı. Pusuya yatmış olan kişiler ortaya çıktılar. Babek'i ortaya aldılar. Askerini kırdılar ve kaleyi ele geçirdiler. Kendisini, kardeşini ve oğlunu ve karısını esir ettiler. Onun ele geçtiğine Mutasım çık sevindi ve her konakta Afşin'e hilatlar, armağanlar ve sonsuz mallar gönderdi. Sona Babek'i getirtti. Ayağını budattı. Göğsünü darağacına astırdı. Ve kesikbaşını da ülke ülke dolaşırttı.

Babek öldürölünce o bölgedeki Müslümanlar güvenliğe kavuştular.

HALİFE MUTESİM BİLLAH'IN ÖLÜMÜ

Bundan sonra, Mutesim Billah, Hicret tarihinin 227. yılında Muharrem ayının başlarında Hacamat olmuştu. Bundan ötürü hastalandı. Ne kadar ilaç verdilerse de he fayda vermedi. O yılın Rebiülevvel ayının 10. perşembe gününde öğle namazı vaktinde Samire şehrinde öldü. Hem yine Samire şehrine toprağa verildi.

* * *

Mutasım Billah 8 yıl, sekiz ay halifelik yaptı. Öldüğü zaman 48 yaşında idi. Orta boylu, kızıl benizli, sakalı uzun gözleri iri bir kişiydi.

Mutasım Billah'tan sonra 8 oğlu ve 8 de kızı kaldı. Ve yerine Vasık Billah halife oldu.

VASİK BİLLAH'IN HALİFELİĞİ:

Vasık Billah'ın adı Harun idi. 5 Yıl 9 ay Halifelik yaptı. Rivayet edilmiştir ki bu Vasık Billah'ın zamanında Mutezile Kur'an'a:

– Mahluktur diye davada bulundular. Vasık Billah da bu mezhebe döndü. ve İmam Hanbeli'yi bu mezhebe döndürmek için onu döğdürdü. Ve onu başka memlekete sürdü. Bundan sonra Vasık Billah istiska (bedende su toplanması) illetine uğradı. Hekimler onu bir kızgın tennur (ateş dolu toprak kabın) üzerine oturtular. Tennurdan kalkınca da canını teslim etti.

* * *

Hicretin 232. yılı Zilhicce ayının 24. çarşamba günü idi. Yerine kardeşi Mütevekkil Billah halife oldu. Bu Mütevekkil'in adı Cafer idi 14 yıl 9 ay hilafet etti. Hicretin 247. senesinde Şaban ayında asker hücum etti. Mütevekkil'i öldürdüler. Oğlu Muhammed el-Muntasır halife oldu. O da 6 ay hilafet etti. Vefat etti. Yerine amcasının oğlu Müstein Billah Halife oldu.

* * *

Bu Müstein Billah'ın adı Ahmed bin Mutasım idi. 2 yıl 9 ay halifelik yaptı. Sonra Emirleri onu indirip yerine Mütez Billah Muham-

med bin Mutevekkil'i halife yaptılar. Ve Müsteini'i habsetmek için Samire şehrine gönderttiler ve orada katlettiler. Mütez Billah da 3 yıl 6 ay halifelik yaptı. Ordu ayaklandı onu da azlettiler, eziyetle öldürdüler. Ve yerine Mühtedi Billah Muhammed Vasıt Billah'ı halife ettiler. Bu Mühedi Billah'ın zamanında, Saahibi Zebh adındaki zındık ortaya çıktı. Zenci askeri ile Basrayı istila etti. Sonunda Mühtedi on bir ay halifelik yaptı. Azledilmiş emirler huruç edince, o bir evde gizlendi. Sonunda o da katlolundu. Yerine Mutemid Alellah Ahmed bin Mutevekkil'i halife ettiler Mütemedd'de Kardeşi Muvakkaf'ı veliahd yaptı ve onu zındık'ın üzerine gönderdi.

O da gitti o Zındık ile cenkleşti. Onu yakladı. Mütemed'in katına getirdi. Mütemed de zındıkı çarmıha gerdi. Eziyetlerle öldürttü.

Mutemed, Hicretin 278. yılında öldü. 24 yıl Halifelik yaptı. Mütemed vefat edince Muvaffak ondan önce ölmüştü. Onun yerine oğlu Mütezid Billah Ahmed Talhat ile Muvaffak halife oldu.

Bu Mütazıd, Medine'de Mescid-i Resulullah'ı büyüüttü. Sonra bir hastalığa tutuldu. Hicretin, 289 yılının ikinci Rebi ayının 20. günü oğlu Müktefa Billah'ı veliahd kılıp vefat etti.

Müktefa Billah'ın adı Ali'dir. Abbasi halifelerinin çağında bir kimse halifelikten azledilse, veyahut ölse onun hatunu ve çocuklarını ya da yakınlarını Sarayı Tahire iletirlerdi. Ve halife olan akrabası saray yanı tarafındaydı. Ve şehrin Maşrik yönünde Saray Sultanı bulunuyordu.

Sultan Sarayı ile Sarayı Tahir birbirinden uzaktaydı. Sarayı Tahir'in içinde çok odalar vardı. O kadar ki Halifeler soyundan kim varsa oraya sığarlardı. Her cemaatin başında Hadım ağaları ve Mekkeliler bulunurdu. Buraya Sarayı Tahir şundan ötürü denilmişti ki, onu yaptıran Tahir'di. Tahir Bağdad'dan gidip Horasan'a emir olunca çoluğun, çocuğunu da yanına alıp gitmişti. Mütezid zamanı olunca, Horasan tahirilerin elinden çıkınca Yakub bin el-Lyes Secistan'dan askerle gelip Tahirileri tutukladı. Bende bağladı kendisi emir oldu. O zaman halife Mutezid o sarayı Tahirin oğlu Muhammed'den istedi. Muhammed sarayı Mütezid'e bağışladı. O da önceden halifelik yapanların yakınlarını o saraya iletirdi. Ve her taifinen üstüne hadımlar ve vekiller koydu. Öyleki üstlerine dışarıdan kimse giremezdi. İçeriden de dışardan kim-

se çıkamazdı. Onların hallerini kimse bilmezdi. Mütefinin kardeşi Cafer ki Mukter-i Billah'tır o da anası ile Sarayı tahirde olurdu. Mükeddir'in Tahir adında bir itibarlı hadimi vardı. Müktefi Billah halife olduktan sonra 6 yıl ve 6 ay geçtikten sonra, boynunda bir zahmet belirdi.

Ne kadar ilaç kullandılarsa da o zahmeti geçiremediler. Sonunda o yatağa düştü. Müktefinin 6 yaşında bir oğlancığı vardı. Sultan sarayında kendisiyle birlikte bulunurdu. Orada oğlu Kuran okurdu. Adına Muhammed derlerdi.

Muktefi kendisinden sonra, oğlu Muhammedi veliahd yapmayı diledi. istedigi hilafet onun hanedanından gitmesin ve kardeşlerinden hiç biri halife olmasın.

Müktefi bu işi veziri Abbas ile danışdı ona:

Oğlum Muhammed'in emanetini şehrin boynuna doladım ve onu sana ısmarladım. Ne çare edersen e, onu halife et! dedi.

Vezir Abbas da:

– İnşaallahu Teala ya Emirel Müminin! dedi. Benimle ilgili olan hizmete ben kusur etmeyim. Has kullarından ve itibar sayılır adamlarından Safiyi Süseni ve Tahiri bana yoldaş eyle ki dışarıda olan işleri ben görüp başarayım. İçerde olan işleri onlar kayırsınlar, dedi.

* * *

Safi, Süsen ve Tahir bunların üçü de has hadımağalarındandı. Halifenin sır sahipleri ve sırdaşlarıydı. Abbas vezirin bu sözü söylemesinden muradı, şu idi ki Müktefi'nin fikrinin yanlış olduğunu bilmektiydi. Çünkü Bağdad'da bu kadar halife oğulları varken 6 yaşında olan bir çocuk nasıl hilafete yarardı. O bunu biliyordu. Hele Bağdad şehrinde bunca halife oğulları vardır ki akıl ve kemal sahibiydiler. Bunca malları ve askere kuvvetleri yeterken ve bunlar dururken 6 yaşında bir oğlancık nasıl halife olabilirdi Ama Emirül Müminin hatırı için hiçbir itirazda bulunmadı. Hiç bir şey söylemedi.

Ne buyurdu ise hepsi de:

– Öyle edelim, dediler. Onlar da halifenin düşüncesini uygun görmediler.

– Bu aynı kabahat ve hatadır. dediler ama zahirde:

– Başüstüne her birimiz sabr ile cehdedelim. Dediler. Halifenin önünde bir şey demediler. Ama bir araya gelip danıştılar. Bu fikri hiçbirisi reva görmediler. En sonunda şu fikre vardılar ki:

– Muktedir Billah halife olsun. Ta ki oğlancığı hilafete varıncaya taht ve velayet Muktedir Billah elinde olsun dediler.

Vaktaki bunun üzerinde söz birliği edince, hadımlar girip bu tedbiri Cafer'in anası ile danıştılar. Gerçi, hatunlar arasında çok muhalefet oldu. Ama, sonunda rıza gösterdiler. Abbas vezir,

– Her neyi uz görürse biz onun buyruğuna baş eğdik! dediler.

Sonunda Hicret tarihinin 295. yılında, Zilkade ayının 13. gününde pazartesi gecesi, geceden 4 saat geçmişti ki Müktefi vefat etti. Sarayın içinde, kadınlar figan ve feryad ettiler.

Hadımlar, başaşik yalınayak Abbas'ın katına geldiler. Abbas da yakasını yırttı. Ve iki kolunu kaftanının yakasından çıkarttı.

Döğünmeye ve feryat etmeye başladı ve ne kadar baş beyler var ise hepsi de başlarını açıp ağlaştılar ve yas tuttular.

Bir saat sonra Abbas kalkıp şöyle baş açık ve göğüs açık Muktefi'nin yattığı odaya girdi. Safi Hadim, Müktefi'nin yüzünü açtı.

Onu Abbas ve yanındakiler görünce bir zaman orada ağlaştılar. Sonra Safi, Müktefinin yüzünü örttü. Abbas dua etti. Sonra oradan çıktılar, gittiler.

Daha sonra Abbas adam gönderip Bağdad Kadısı Ebu Cafer bin Behlül'ü ve İmam Fadl İbni Abdülmelik'i ve İmam Abdülaziz'i getirtti. Onlar da hazır oldular.

Ve Müktefi'yi yıkadılar. Kefenlediler. Tabut'a koydular. Namazını Fadl İbni Abdülmelik kıldı. Beş tekbir getirdi.

Bütün hadımlar orada bulunanlar hazır oldular sonra tabutu getirip Yaser adında hadımın hücreğine götürdüler.

MUKTEDİR BİLLAH MUTAZİD OĞLU CAFER'İN HİLAFETİ

Abbas şu tertipde bulundu ki o gece sabah olmadan Cafer'i Tahir Sarayından Sultan sarayına götürmeliydi. Sabah olunca tahta oturtulmalıydı. Ondan sonra halifenin tabutu Sarayı Tahire iletilerek defnedilmeliydi. Muktefi'nin tahta gelmesi 289 yılındaydı ve Ceaziyelahirin 17. günündeydi. Öldüğü ve namazını kıldığı gün ise pazar günüydü. Ve Cemaziyelahir ayanın on üçüncü günüydü. Tarih-i Nebevinin 295. yılıydı. 6'yıl ve altı ay 6 gün halife olmuştu.

Sonra Vezir Abbas, oğlu Ebul Hüseyin'e bir müzeyyen kaftan ve inci ile lal ve yakut ile süslenmiş ve döşek üzerine laler yakutlar ve inciler oturtulmuş bir altın hamayıl verdi. Bunların hepsini oğlu Ebul Hüseyin'e teslim etti.

Ayrıca bir de yüzük verdi ki karşında bir yakut oturtulmuştu. Onun değerini kimse bilemiyordu. Oğluna:

– Caferin katına ver, elini öp, sonra dizinin üstünde otur. Ve bu nesneleri Süsen hadime ver ki Cafer'e giydirsinler, dedi. Ve birkaç renkli tülbind-i Mısri ve:

– Bu tülbendi Cafer'in başına Süsen hadım sarsın. Bu üçüncü tülbendi altından geçirsin taylasan gibi eylesin, dedi. Sonra da Fatıma-i Kufi derler bir hatun vardır ki güzel fasih söz söyleyici bir kadındı ve hem de halife sarayında büyümüşü. O yüzüğü Caferin parmağına geçirsin, diye onu yanına verdi. Sonra da bir kese verdi ve:

– Bu kesenin içinde 7.000 filori var. Devlet ve saadeti ile tahta geçtikten sonra bu dinarları sadaka etsin, fakir ve fukaraya üleştirsın dedi.

* * *

Ebul Hüseyin, Fatıma Muktedir Billah'ın bulunduğu saraya vardılar. Hizmetçisine bildirdiler. O da içeri girdi. Cafer'i uyandırdı. Sonra dışarı çıktı.

Bir altın kürsü üzerine oturdu. Kadim ile Fatıma ilerlediler. Abbas vezir ne buyurdu ise ona uydular, sonra tapu kıldılar ve geride durdular.

O gece Abbas Vezir Şam'a Mekke'ye Medine'ye ve Maşrık'a ve Mağrib'e her ne ile mektuplar yazıp gönderdi. Emir Muktedir Billah için beyat ediniz, dedi. Sonra hadımlar aldı, Muktedir Billahı hamama götürdüler, yıkadılar oradan çıkarıldı. Kendisine vezirin verdiği giysileri giydirdiler. O kara sarığı başına sardılar. Ebul Hüseyin onu görünce yeri ve onun ayağını öpmek istedi. Muktedir bırakmadı. Hadmağası Safi, Ebul Hüseyin'in başını yerden kaldırdı. Ta ki gelip halifenin elini öptü. Sonra Muktedir'i aldılar. Irmak kenarına götürdüler. Gemiye bindirdiler Sultan Sarayı'nın yanına iletiler. Muktedir Billah inşirah suresini okur dururdu.

1- Ey Resulüm senin saadetin için, göğsünü hizmetle doldurup genişletmedik mi?

2- Senden peygamberliğin ağır yükünü kaldırmadık mı?

3- Öyle ki o yük senin sırtını çatırdatıp bük müştü.

4- Senin şanını yüceltmedik mi?

5- Demek ki zorlukla birlikte bir kolaylık var.

6- Evet, gerçektir ki güçlkle birlikte bir kolaylık var.

7- O halde, ödevlendirildiğin bir işi bitirip boşaldın mı? gine başka bir iş için kalk, yorul.

8- Ve yalnız, Rabbine rağbet et, ondan iste.

Muktedir Billah bu sureyi okudutan sonra, Allah zorluktan sonra kolaylık verecektir, derdi.

Sonra Abbas'a haber verildi. Hacıbi Mansur bin el-Nakidi 3 müneccim ile gönderdi. O da geldi Muktedir'in önünde yer öptü. Muktedir:

– Bunlar kim? diye sordu. Ebül Hüseyin de:

– Bu, vezin hadımîdir ve bunlar da müneccimleridir. Bir mutlu vakit, seni tahta çıkarsınlar diye gözetliyorlar.

Sonra, vezir abbas dualar etti. Ve:

– Beni mazur tutunuz ki bu gece memleketin tedbiri ile uğraşıyordum. Melik katına varmadığım bundan ötürüdür, dedi.

Sonra Hadım Süsen ilerledi. Muktedir'in elini öptü Muktedir

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, diyerek saray kapısından içeri girdi. Ta taht'a varıncaya kadar âlâ halılar döşenmişti. Tahtın kenarına varınca Muktedir Billah:

– Kible hangi yöndedir? diye sordu. Ebu Hüseyin, kібelyi gösterdi. Muktedir Billah Secde-i Şükran'a kapandı. Sonra mendilini çıkardı yüzünü sildi. Daha sonra da hadım Süsen eline aldı. Onu tahta çıkardı. Orada altınla dokunmuş bir seccade bırakılmıştı. Muktedir Billah o seccadeyi kaldırdı. Hasırdan dokunmuş bir yeni seccade vardı. Onu çıkardı, yerine koydu 2 rekat namaz kıldı.

* * *

Muktedir namazını tamamlayınca sabah namazının vakti gelmişti. Saray müezzinleri ezan okudular. Hem evelden adet bu idi ki sarayda ezan okunurdu. Sonra gelirler, Emirül Müminine selam edilir, şöyle derlerdi:

Allah'ın selamı rahmeti ve bereketi üzerinize olsun ya Emirel Mü'minin.

Muktedir de iki rekat namaz kılıp tamamladı. Farzı kılarken o seccade üzerinde durmak diledi. Ebu Hüseyini

– Adet budur ki müezzinler şimdi gelir, selam ederler. Seni tahtın üstünde şahane oturmuş halde görmelidirler. Dedi. Ebu Hüseyin böyle deyince Muktedir yine taht üzerine halifeliren oturduğu yerde oturdu. Sonra müezzinler geldiler.

Selam verdiler Sabah namazının sünnetini kıldılar. Muktedir de tahtından aşağı indi namazı kılıverdi. Namazı bitirince dua kılındı. Yine tahta çıktı, oturdu. Ebül Huseyin dışarı çıktı, vezirler makamında oturdu.

* * *

Sonra, Şefi' adındaki hadime buyurdu. Ebul Hüseyin içeriye çağırıldı. Muktedirin tahta çıktığı o gün Tarihi Nebevinin 295. yılıydı ve Zil-kade ayının 14. günüydü.

Muktedir, EbulHüseyin'e

– Ya Ebal Hüseyin! dedi. Bu gün vezir bizi görmeye gelmedi.

Ebul Hüseyin de:

– O önemli bir işle uğraşmaktadır. O iş te tamamlanmış olmalıdır! dedi. Zira, vezir askerlere beyat hediyesini vermekteydi.

Muktedir sonra:

– Ya Cemaatimiz niçin gelmediler? Diye sordu. Ebu Hüseyin de:

– Şimdi, sabah olmuştur. Hatun kişilerin sokağa çıkması ayıptır. Hülasa ki yol gemi ile geçilecektir. Akşama inşaallah hepsi gelirler. dedi.

O gün Muktedir oruca niyetlendi.

Ta akrabalarım gelmeyince orucumu açmam! dedi.

Ebul Hüseyin:

– Destur varmıdır ki beyler ve has hadimler girsinler ve selam etsinler! dedi.

Muktedir de:

– Ne ola? dedi. Ebul Hüseyin de dışarı çıkıp onlara destur verdi. Önce perdedar süsen girdi. Tahtı öptü. Sonra Muktedir'in elini öptü yine huzurdan çıktı. Sonra hadımlar ve beyler girdiler. Tapu kıldılar ve Muktedire dualar ettiler. Hilafeti kutlamaya adet ve erkanı neyse, hepsini yerine getirdiler. Bunda sonra, divan dağıldı. Herkes yerli yerine makamlı makamına gitti.

* * *

Akşam vakti olunca, Emirül Mümin'in Ehli Beyti gelir. Onunla iftar ettiler. Bundan sonra ne kadar ulu beyler varsa gelip veziri selamladılar O gün geçince sabah olunca pazar günü bütün beyler Abbas vezirin kapısına geldiler.

Vezir atlanıp saray kapısına geldi. Makamında oturdu. Ne kadar yüce beyler ve itibarı kişilerin hepsi de hazır olmuşlardı. Destur olunca dek durdular. Süsen hadım önce geldi. Abbası تنها bırakıp içeri girdi. Abbas da içeri girince tahtın kenarını öptü. Vezaret yerinde durdu. Bundan sonra bütün beylere destur oldu.

Önce Haşimoğullarının çocukları içeri girdiler. Sonra Abbasoğullarından halifenin yakınları, girdiler. Sonra kalan beyler ve serverler girdiler. Yer öptüler. Ve makamlı, makamlarında karar ettiler.

Haşimoğullarının içinde birirsi vardı. Adına Ebul Fadl ibni Tomar derlerdi. Gayet güzel konuşurdu. Güzel bir sesle fasih bir hutbe okudu, önce Allah Tealaya hamd ve sena eyledi. Sonra Peygamberimiz (s.a.v.)e salat ve selam verdi, daha sona Emirü'l Müminin Muktedir Billah'a dua eyledi. Bundan sonra, divan dağıldı, dışarı çıkıldı, Abbas da çıktı. Kendi yerinde bir saat oturdu. Sonra ata binip sarayına gitti. Abbas sonra divan ehline mutlaka ihsan ve armağan gerekli olduğunu düşündü. Kaltı Muktedirin katına geldi. Ona:

– Çünkü devlet ve saadetle tahta oturdun. Gerekir ki önceki halifeler ne yolda âtâ ve bahşiş etmişlerse sen de öyle yapasın önce:

- 1- Haşimoğulları Seyyidlerine
- 2- Sonra Haliflerin ev halklarına,
- 3- Abbasoğulları Beylerine
- 4- Bundan sonra da Bağdad'ın müteber kişilerine ve ulularına bahşiş verme zorundasın, dedi.

Muktedir Billah da:

– Nice bilirsen onu işle! dedi.

Bu emir üzerine divan ashabı davet edildi. Abbas tan sonra da:

A: Ali bin isa,

B: Ve Muhammed bin Ali bin el-Fırat gibi kişiler Abbas'tan sonra birbiri ardınca Muktedir'in veziri oldular. Bunlar defterdarlar getirdiler. Âtâ'da bulunulacak kişileri defter ettiler. Sonra, hazine kapılarını açılmasına emir buyuruldu. Her bir kişiye, miktarınca akçeler filorinler ve hilatler verildi. Öyleki bütün müminler dualar ettiler. Bundan sonra Muktedir Billah hilafet tahtına oturdu. Adaletle iş görmeye ve iyilikler yapmaya uğraştı.

İÇİNDEKİLER

Ali bin Ebi Talib'in yaptığı işler ve Talha, Zübeyr ve Aişe'nin muhalefeti	5
Talha, Zübeyr ve Aişe'nin Basra'ya gitmeleri	9
Osmanbin Hanif ve Talha ve Zübeyr arasında Basra'da geçen olay	12
Cemel günü cengi	18
Mısır Haberi	32
Amr İbni As olayı	35
Sıffin olayı	36
Hz. Ali'nin üzerine haricilerin hurucu	47
Hz. Ali ve Hz. Muaviye için iki hakemin hükümü.....	49
Haricilerin Hz. Ali ile cengi	52
Nehrevan savaşı	53
Hz. Ebu Bekir oğlu Muhammed'in Mısır olayı	55
Naciye oğullarıyla savaş haberi	59
Muaviye'nin Hicaz ve Irak delaylarına emir yollaması	60
Hz. Ali'nin şehadeti	65
İmam'ı Ali'nin nesebi	72
Hz. Hasan bin Ali'nin bey'atı	74
Emirul Mü'minin Hasan bin Ali'nin şehid edilmesi	79
Ziyad'ın Fars'tan Muaviye'nin yanına dönüşü haberi	80
Hz. Muaviye'nin kendi oğlu Yezid için bey'at alması	91
Hz. Muaviye'nin ölümü ve Yezid'in emirliği	93
Hz. Muaviye'nin baba soyu-sopu	94

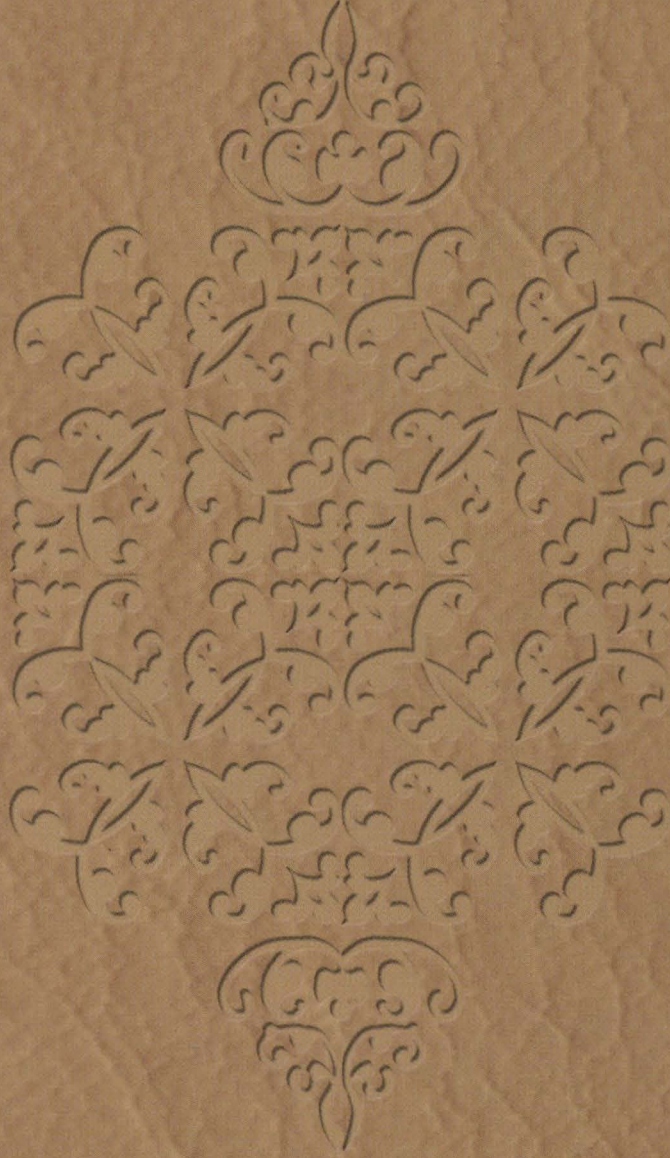
Ebi Süfyan oğlu Muaviye'nin oğlu Yezid'in emirliği	94
Hz. Hüseyin'in şehadeti.....	100
Eslem bin Ziyad'ın Horasan'a vali olması	115
Adullah bin Zübeyr'in Mekke'den çıkışı	116
Harre vak'ası haberi:.....	117
Abudullah bin Zübeyr ile Husayn bin Numeyr'in savaş yapmaları.....	120
Muaviye oğlu Yezid'in ölümü	122
Mervan bin Hakem'e beyat edilmesi	123
Mervan ve Dahhak bin Kays arasında Merv-i Rahit olayı	127
Yezid'in Sistan vilayetine gönderilmesi	127
Hz. Hüseyin'in kanı için Kûfe şehrinde şiilerin hurucu	130
Muhtar bin Ebi Ubeyde es-Sakafî'nin yaptığı ilk iş	133
Süleyman bin Sard'ın topluluğu ile hurucu	135
Verd suyu olayı	137
Mervan bin Hakem'in ölümü ve oğlu Abdulmelik'e bey'at haberi	139
Ezarikalı haricilerin Basra'ya hurucu ve onlara Mehle bin Ebi Safra'nın cenkleri	141
Muhtar bin Ebi Ubeyde'nin zindandan çıkması ve Kûfe'ye gelmesi	145
Musulda Muhtar'ın Ubeydullah bin Ziyad'la olan olayı	154
Kufelilerin Muhtar'a ve ona bey'at edenlere karşı asi olmaları	156
Muhtar'ın sebebinden bu fitnenin Basra'ya sıçraması	162
Muhtar ile Abdullah bin Zübeyr arasında beliren fitne	163
Abdullah bin Zübeyr'in Muhammed bin Hanefiyye'yi Mekke'de tutuklaması	169

İbrahim bin Malik bin Eşter olayı ve İbn-i Ziyad'ın öldürülmesi	171
Mus'ab ile Muhtar arasındaki olay ve Muhtar'ın yakalanıp ölmesi	173
Ezarika'nın Faris'ten Irak'a gelmesi	178
Abdûlmelik ile amca oğlu Amr İbn Said arasındaki olaylar	179
Adûlmelik bin Mervan'ın Irak'a gelişi ve Mus'ab'ı öldürmesi	183
Haccac bin Yusuf'un Mekke'ye gidişi ve Abdullah bin Zübeyr bin Avvam'ın onunla savaşı	189
Dar-ı Badide Salih bin Merhin hurucu ve Muhammed bin Mervan ile cihadı	193
Haccac bin Yusuf'un Halife Abdûlmelik'ten Şebib ile savaş yapmak için asker dilemesi	197
Şebib'in Haccac bin Yusuf'la cengi	199
Katari bin Fecae ve Muhaleb ile olan savaşı ve Katari'nin o zaman öldürülmesi	203
Mühelleb'in Ebi Safra'nın Horasan'a gelmesi ve Ubeydullah bin Ebi Bekre'nin Kabil şehri meliki Retil ile gazası	207
Abdurrahman bin Muhammed bin Eş'as'ın hurucu	211
Abdurrahman bin Muhammed bin Eş'as'ın Kufe'ye gelişi	217
İbn-i Eş'as'ın ölümü	228
Yezid bin Müheleb'in Horasan'dan azli ve azlinin sebebi	230
Abdûlmelik bin Mervan'ın vefatı ve meliklik müddeti	234
Velid bin Abdûlmelik'in hilafeti	235
Horasan'da Kuteybe bin Müslim'in valiliği	235
Kuteybe'nin Beykent gazasına gitmesi	238
Buhara, Kes ve Nahşebin'in fethi ve Neyzek'in öldürülmesi	246
Kuteybe'nin Harizm şehrine gitmesi	256

Semenkand'ın Kuteybe tarafından alınması	258
Kuteybe'nin şaş ile Fergan Gazası	264
Yezid bin Mühelleb'in ve erkek kardeşlerinin Haccac tarafından zindana atılması	265
Said bin Cübeyr'in öldürülmesi ve Yusuf oğlu Haccac'ın ölümü	271
Velid bin Abdulmelik'in ölümü ve kardeşi Süleyman bin Abdulmelik'in halifeliği	275
Kaşgar şehrinin fethi ve Kuteybe'nin Çin'le olan gazası	278
Kuteybe'nin Horasan ilinde isyan çıkarması	281
Yezid bin Mühelleb'in Irak ve Horasan'a vali gönderilmesi	296
Bizans'ın başkenti Kostantiniyye gazası	301
98. Hicret yılında Süleyman bin Abdulmelik'in kardeşi Mesleme'yi Kostantiniyye (Bizans- İstanbul)	
Gazasına göndermesi	301
Kerkan ve Taberistan illerini Yezid'in fethetmesi	304
Süleyman bin Abdülmelik'in ölümü	312
Ömer bin Abdülaziz'in hilafet tahtına cülûsu ve Mesleme'ye name yazıp onun Bizanstan gelmesi	317
Ömer bin Abdülaziz'in Yezid bin Mühelleb'i yakalaması ve zindana atması	327
Ömer bin Abdülaziz'in vefatı	331
Yezid bin Abdülmelik'in hilafeti	332
Yezid bin Mühelleb'in Abbas ve Mesleme bin Abdülmelik ile cengi ve Yezid bin Mühelleb'in öldürülmesi	339
Cerrah bin Abdullah el-Hakim'in emirliği	348
Abdülmelik oğlu Hişam'ın halifeliği	350
Cerrah bin Abdullah'ın Harez'lilerle olan savaşları	351
Said bin Amr el-Cerşi'nin Harez'lilerle cengi	352
Ermeniy'e'de Mesleme bin Abdülmelik'in valiliği	359
Horasan'da Cendüb bin Abdurrahman'ın valiliği	368
Irakayn'da Yusuf bin Amr el-Sakafî'nin valiliği	370

Ebu Talib oğlu Ali'nin oğlu Hüseyin'in oğlu Ali'nin oğlu	
Zeyd olayı	371
Zeyd oğlu Yahya'ın Horasan iline kaçması	378
Abdûlmelik oğlu Yeziz oğlu Velid'in halifeliği	380
Halife Velid'in öldürülmesi ve oğlu Yezid'in halife olması, sonra kardeşi İbrahim'in halifeliği	382
Mervan bin Muhammed'in halifeliği	383
Nasr bin Seyyar'ın Horasandaki haberi	385
Ebu Müslim'in ortaya çıkması ve Abbasoğullarının devleti	391
Abbasi devletinin kuruluşu	391
Abbas oğlu Abdullah oğlu Ali oğlu Muhammed oğlu Abdullah	
Seffah Ebu'l-Abbas'ın halifeliği	401
Mervan bin Muhammed'in Musul'a gelişi ve Abdullah bin	
Ali bin Hüseyin ile savaş yapması	403
Seffah'ın kardeşi Cafer'in yezid bin Hubeyre'nin savaşına girmesi	406
Ebu Cafer'in Horasan'a gitmesi	408
Muhammed bin Sol'un ermeniye'ye ve Azerbaycan'a gitmesi	409
Seffah'ın ölümü ve kardeşi Ebu Cafer'e beyat edilmesi	410
Ebu Müslim Horasan'nın Haccac'a gitmesi	409
Mehdi bin Ebu Cafer Mansur'un hilafeti	413
Mehdi'nin İsa'yı hilafetten azletmesi ve yerine oğlu Musa'yı veliahd tayin etmesi	421
Halife Mehdi ile Davud oğlu Yakup olayı	423
Halife Mehdi'nin ölümü	430
Mehdi'nin siyreti	433
Musa el-Hadi'nin hilafeti	437
Mehdi'nin ve Hadi'nin günlerinde Zinâdika'nın ortaya çıkması ...	438
Hadi'nin ölümü	444
Harun Reşid'in halifeliği	446

Harun Reşid'in oğlu Muhammed Emin'e halkı bey'at ettirmesi ...	448
Horasan'da Fadl bin Yahya el-Dermesi'nin haberi	450
Harun Reşid'in Muhammed Emin bin Zübeyde'den sonra	
Me'mun için bey'at alması	451
Bermekioğullarından Harun Reşid'in uzaklaşmasının sebebi	452
Harun Reşid Bizans ülkesinde	459
Rafe bin Leys'in Semerkant'ta huruç etmesi ve Hermese bin	
Alyuni Horasan'a ataması	460
Harun Reşid'in Horasan'a gitmesi ve Tus şehrinde ölmesi	464
Harun el-Reşid'in ölümü haberi hilafet süresi ve yaşının beyanı .	466
Battal Gazi'nin haberi	467
Harun oğlu Muhammed Emin'in Halifeliği	470
Me'mun'la Muhammed Emin arasında geçen ıstırap verici olay .	472
Muhammed Emin öldürülüyor	482
Me'mun'un halifeliği	486
Herseme'nin öldürülüşü	491
Bağdat'ta ortaya çıkan olaylar ve halkın Hasan bin Sehl'den	
duyduğu acı ve ıstıraplar	492
Bağdat'ta İbrahim bin Mehdi'nin halifeliği	496
Tahir bin el-Hüseyn'in Horasan'da hurucu ve ölmesi	504
Me'mun'un İbrahim bin Mehdi'ye gidişi ve onu da bağışlaması ..	509
Me'mun'un Sehl oğlu Hasan'ın kızı Buran'a istemesi	512
Me'mun zamanında ortada beliren olaylar	513
Me'mun'un vefatı, sıfatı, yaşı ve hilafet süresi	514
Ebu İshak Mu'tasım Billah'ın halifeliği	515
Mu'tasım Billah'ım Samire şehrini yenilemesi	516
Afsinle Babek Hurremi olayı	517
Halife Mu'tasım Billah'ın ölümü	519
Vasık Billah'ın halifeliği	519
Muktedir Billah Mutazid oğlu Cafer'in hihafeti	523

SAĞLAM YAYINEVİ

Çatalçeşme Sok. No: 19/1 Kat. 2

Cağaloğlu - Fatih / İSTANBUL

Tel. 0212 527 52 79 - 513 67 70

www.saglamyayinevi.com

TARİHİ TABERİ 4 CİLT TK.

ISBN 978-975-9180-53-9

9 789759 180539